יעקב יהודה סרנה

1538

Geography
1880

דר 1528

„מבשרת ציון" בסוף הספר

Bar code on back end paper

שבילי עולם

תכונת כל ארצות א י ר ו פ א למשפחותם בגוייהם, מצבם יאוריהם ונחליהם, יבול אדמתם וצאצאיהם, מספר ודרכי יושביהם, אמונת ועבודת אלהיהם, מלאכתם ומעשה ידיהם, חוקות ממשלתם ומלכיהם, שם כל עיר וכפר ונפלאותיהם · קורותם מני אז ומוצאותיהם, וכל אשר עבר על זרע יעקב בם בדורות עולמים, גם זכר חכמי דורינו ואלופי ישרים הנשאים והרמים :

מן

אברהם מענדיל מאהר ·

חלק ראשון

הארצות אשר בחלק הזה · אלה הן

ענגעלאנד, שאטלאנד, אירלאנד, דענעמארק, שוועדן ו נארוועגן, האלאנד, בעלגיען :

ביוזעפאף

בדפוס המשובח של הרבני הנגיד מהור"ר ברוך ז' ועצר נ"י ·

שנת תרמ"א לפ"ק

ШВИЛЕ ОЛОМЪ Част I.

Въ Юзефовѣ Ординацкій
Въ Типографіи Б. Зецерра 1880 г.

Дозволено Цензурою. Варшава 1 Августа 18[illegible]0 г.

מגיד מראשית

הנני בא במגלת ספר כתוב לפניכם, אחי ועמי, לא היה כמוהו בכל המון הספרים אשר נכתבו בשפת קדש אודות כל חכמה ומדע עד היום הזה · עודני מדבר, הראה ברוחי אלה המבקרים בפרך אשר אין כחם אלא בפיהם לשום מגרעת בכל ספר חדש, לשונם מדברת גאון ודברי רוח בקונטרסים היוצאים חדשים לבקרים, ונפשם ערומה מכל, כי יחרצו את לשונם בשסף אף לאמר, הלא יש אתנו אגרת ארחות עולם לר' אברהם פריצול, מסעות ר' בנימין מטודילא, וספור ר' פתחיה מרעגנסבורג. אף אני אשיב אמרים להם ברוח שוקטת, החרישו ממני המבקרים ואדברה אני, זה ר' אברהם פריצול קפל כל העולם בקולמסו, וחשב לבלוע פיל גדול בהעלם אחת ולא ישנה, כי ספרו הרזה ודל הקונטרסים יכיל שלשה חלקי הארץ אירופא אזיא ואפריקא בתוכו, והם יחד כשפל אל הספר ונלחצים אל הקיר, פי מרבית דבריו אך על נהר סמבטיון ומקומות בני ישראל וגן עדן הסם, והקורא ריקה נפשו בלאתו ממנו, כאשר היתה בבואו ומאומה לא יביא בידו, קול דברים הוא שומע, בלתי קול, ואין כל רוח בם · והשנים האחרונים ר' בנימין ור' פתחיה, לא יספרו לנו רק מסעיהם ואשר ראתה עינם בארצות אשר עברו בם, אולם משפט כל ארץ ותכונתה ודבר כל עיר ועיר הכחידו תחת לשונם, וישימו יד לפה. גם כל דבריהם רק אודות חלקי הארץ האחדים, אבל מן אירופא וכל מדינותיה אין זכר בקרבם: אך זה כארבעים שנה אשר התעודד גבר חכם בעוז, הוא המליץ רב תבונות מו"ה שמשון בלאך הלוי ז"ל, איש אשר ידיו רב לו בשפת עבר, ולשונו נופת צופים אמרי נועם, ויכתוב ספר שבילי עולם מכל ארצות אזיא, ואך יצא הספר לאור עולם, ענו אחריו, מקודש, מק[illegible], וקניו רבו לאין מספר, עד כי לא נשאר אף אחד, וכראות החכם הלוי כי יש ברכה במלאכתו, והיא לו תהלה ונושאת חן וחסד בעיני כל רואיה, ויאזור כוח גבורה וינף שנית ידו, ויקח את הלשון אשר היתה אבן חן בכפיו אל כל אשר יחפוץ יפנה, ויצא ממנה ס' שבילי עולם חלק שני על אודות אפריקא ומדינותיה, וגם הספר ההוא מלא חן בעיני כל קוראיו, ושם יוצרו יצא לתהלה בגללו · ותכל נפש החכם בלאך לבצוע אשר החל, ולהוסיף לכת במסלה אשר פנה לפניו. אבל תהפוכות העתים ורעות רבות אשר עברו עליו, עמדו לשטן לו מעשות אשר אותה נפשו, וכמעט החל כתוב תכונת פורטוגאל המדינה הראשונה באירופא עלי ספר, קם עליו המות בזרוע נטויה ויקחהו מארץ תחתית, ויעל במתי שמים לאכול פרי מעלליו בהיכל ה' צבאות, ולהתענג יחד עם סוחרי תושיה באור פני עליון בארץ החיים, וטרם מותו חלה את פני, כי אעביר דבריו אלה תחת שבטי ואכלול את יפיה, למען יהיו נכונים לצאת על פני חוץ, אולם כאשר ראיתי כי לא עמד טעם בלאך בם, וכל נייס וסכיב אמר להדא שמעתתא, משכתי את ידי מהם, ואחד המתעסקים בהדפסת ספרים בלי פלס דעת ומאזני בינה להבחין בין טוב לרע, הוציא הדברים האלה לאור יחד עם מאמרים מקוטעים ומכתבים מרופים

שרועים וקלושים , אשר מעולם לא עלה בלב החכם באלף כי יגה עליהם אור שני שמש , בשם ז ה ב ש ב"ה · ואנכי אחרי שמעתי רבים אומרים מי יראנו טוב , מי יתננו ספר שבילי עולם על ארצות אירופא ומדינותיה הנודעים לנו בשם , ונפשנו תתאו תאוה לדעת מה שרש דבר נמצא בם , וכל עיקר אשר בקרבם , גמרתי אומר לעשות כרצון אחי ולמלא חפצם , אמרתי ויהי , ואכתוב הספר הזה אשר לפניכם עתה , בו שמתי לי נחות הלשון לקו , וסדר ומערכת ישרה למשקלת , לא בעקבות אחי הלוי אשר לפני התהלכתי , להלבים מורשי לבבי במחלצות מליצות קשות ורמות , שעוררות הקורא לבל יעבור בם בחפזון , כי יתנגפו רגליו בכל שעל וצעד , ונהרי נחלי זעה מעל אפיו יזולון טרם יבין המדובר בם , באלה בחלה נפשי ורוחי לא ישרה בם : אך כדרכי בכל הספרים אשר יצאו מתחת ידי ערכה , כן גם דרכי בזה , כל מזמותי אשר יצאו מקרב לבי נתונים שמה לכם בלי מסוה על פניהם , ובנעיף אופל לא יתכסו , דברי כולם יחד במישרים יתהלכו מעשי לאזן הקורא , שפתי נחה וקלה עד מאד , אשר לבי נכון בטוח כי יבינה כל איש ישראל אף אשר לא למד רק ספר התורה וקצת ספרי הנביאים והכתובים · ועל אודות הדבר הזה אשר כוננתי למטרה לי , הלא הוא למען ירוץ קורא בספרי בלי עמל נפש וכליון עינים , נטיתי פעמים רבות ממשעול דקדוק הלשון , כאשר ראתה עיני ותבן לה , כי אשים מכשול לפני הקורא כשמרי חוקות הדקדוק ובכבדות אנהגהו , וגם בשער אשר בראשו , הארצות שמות גבר תלבשנה , אף אם אורח כנשים להן על פי החוק ומשפט הלשון , כי ביד כל איש אשר שפה ברורה וערוכה אתו , להטות משפט הדקדוק , לתפארת הלשון והדרו , וספרי הנביאים וחכמי קדם לנו למשל , כי גם הם נטו פעמים רבות ממסלת הדקדוק ונקבה תסובב גבר כטוב בעיניהם · גם הוספתי פעמים מלות אשר יחשבום למותר ובלי כל תועלת כמו כ ב ש ן ש י ד , מלת שיד אך למותר , כי השם כ ב ש ן לבד הוא לתנור אשר יעשו מלאכת שיד בו , אך מדאגה מדבר פן ישגה אחד מני אלף ולא ידע את מחשבתי , הוספתי די באר · וכן הכינותי לי שמות חדשים לדברים אשר זכר למו בספרי קדש , באשר לא ידעו מהם בימי קדם , והואלתי פעמים את המלות משמעטן , כמו ג ח ל י א ב ן , אשר בשם הזה קראתי האבנים הנמצאים במעבה האדמה , ובוערים כאש מפאת חלקי הגפרית , שיד , ושמן הרים אשר בקרבם , והעירני חד מן חבריא מבין בשפת קדש לאמר , הלא בכל מקום אשר נמצא שם גחלים בתנ"ך נראה בעליל כי אך מאלה אשר האש בם ידובר , ולא מפחמים הנכונים לשרפה עד תבער האש בם , והשיבותי אמרים לו , הערתך טובה ונכונה , ובכל זאת טוב לי לאמר ג ח ל י א ב ן מאשר אומר פ ח מ י אבן , באשר שם גחלים נודע לכל וכתיבא באורייתא , לא כן פחמים דאמרו רבנן ואשר אינם בקיאים בתלמוד לא יבינוהו · גם חז"ל השתמשו בשם זה לגחלים מתים טרם תגע האש בם וקראום ג ח ל י ם ע ו מ מ ו ת : ולא נוכל לדעת אם לא הונח השם הזה לכל מין הגחלים בין חייה בין מתים , ואשר לא בא בספרי קדש דבר מאלה האחרונים אין להוכיח , כי לא ראינו אינה ראיה , ומי יודע אם לא נקראו בשם זה אלו היה עת מצוא לדבר בהם , כאלה וכאלה תמצאו בספרי זה דברים חדשים אשר מלבי בדיתי , ומשלים חדשות אשר שניתי לפני , למען דעת כל איש את הדברים אשר שמתי לפניו , ולא יקשה עליו מאומה :

גם שמתי מדרך החכם הלוי לעשות את הספר בלול בפלפול ודברי חדוד אשר אין מקומם בקרבו , על דרך אגב אורחא והותי דאתא לידן נימא ביה מילתא ,

שנוי

שנהוג לרוב בספרי חריפות ודרושים, פי זה אך יוהרא וגסות רוח, להראות לעין כל כח ועוצם יד במלחמתה של תורה, ולזרא הם לכל קורא נבון החפץ לדעת את הדבר אשר אליו מטרת הספר, ולא דברים זרים המגיאים את ראשו ויוליכוהו תוהו לא דרך, כי לא הכין רוחו אליהם, ואין לו חפץ בם לעת כזאת, וכד קאי רבי בהאי מסכת לא תשיליה במסכת אחריתא, הא לטה הדבר דומה, למרבה מלח בתבשיל שכל טובו בנועמו ומתקו, וטוחן דבש במאכל אשר שבחו במרירותו. ולא לתת מגרעת במלאכת ר"ש בלאך דברי אלה, חלילה לי מאון, מכבדו וידידו הייתי בחייו, ומכבדו וחפץ ביקרו הנני גם אחרי מותו, כי אם למען ארחץ בנקיון כפי בעיני אוהבי התפוטות אשר ישימו כי ימצאו צלתות ולא סדרים כאלה. ואדע נאמנה כי אלו יקום הר"ר בלאך עתה מקברו וחי, הצדיק עליו את משפטי, והודה כי בדרכו זה לא ישכון אור, ואשר בימיו היה לכבוד ולתפארת, נהפך עתה לבוז ומגערת. בימיו כסה עוד אופל פני ארץ, החשכת כסל היתה על נאות יעקב פרושה, תועי לבב נועזו לחלל גאון יפעת החכמה, ויריקו חרב אולתם על כל ספר אשר לא הרבה לשית בפקודי אל ותורתו, שומרי נסף קללו קללה נמרצת כל דורש תושיה, וכל ספר אשר לא הרבה פטפטי מלין בפלפול וחריפות היה לחרפות למו, באשר איבה נטורה בלבותם לכל אור דעת כי יהל, מדעתם אשר קרנים מידו יניסו הצללים, וחרפתם בקהל תגלה כי נבערים מדעת המה ולא חכמת אדם להם. בימי חשך כאלה רבו התחתים טראים בדרך כל כותב ספר אשר לא בהררי קדש יסודו, ואשר לא על דבר מצות ה׳ ותורתו בקרניו ינגח, ובלאך החכם מדעתו את העם אשר הוא יושב בקרבו, מהר בערמה לזרות חול לעיניהם בגיוני ש"ס ופוסקים, למען יחרישו ולא ידרכו לשוכם למולו. אולם בימינו אלה אשר בחסד עליון זרחה השמש על פני כל משכנות יהודה, וקרנים מידה לכל מחשכי זרע יעקב, ואף האספסוף אשר אין חלק להם בבינה, דעת ישרה למו, בראותם כבוד החכמה כי רב הוא, ובהיותם מעורבים בין הבריות והליכות עולם להם עם גויי הארץ, עיניהם תחזינה כי לא על התלמוד לבדו יחיה האדם, וידיעת הלשונות ודרישת המדעים הם למשה עוז ומשען לחם לאיש ישראל כל ימי חייו, והפתאים הפראים אשר התכסו באדרת קדש למען כחש, ויזידו ביד רמה להבאיש ריח כל דורש טוב, ולכבות שלהבת יה שרש תעלה על מוקדם, יחבאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני הדר גאון שוחרי תושיה כי רב הוא: ומלבד אשר הדת נתנה מאדונינו הקיסר יר"ה ומכל מלכי ומושלי אירופא, לבל ישב איש על כסא ההוראה בישראל, אם לא אכל מעץ הדעת, וידיו רב לו בהגיון, דקדוק לה"ק, לשון עם הארץ, קורות ימות עולם, ידיעת כנפות הארץ, חכמת הטבע ומה שאחר הטבע, וכדומה לאלה, ולא תתפאר עוד אחת הקהלות ברב המורה אשר לה, כי לא יכיר בצורת מטבע, ולא ידע מאומה מקיר העיר וחוצה. מלבד זה כל עין תחזה כי גם האיש הפרטי אשר לא ישב על מדין לא יוכל היות בלעדי החכמות, ואשר אין אלה לו כבהמה נחשב, ובכל מדרך כף רגליו שטן לימינו ומוקשים לרגלין. לעת אור נוגה כזאת, לא יעלה עוד מורא יושבי חשך על ראשינו. וכל דבר חכמה ותושיה נערוך לעיני העם, בלי תערובות דברים אחרים אשר אין חפץ בם, ולא לעזר ולא להועיל המה:

אבן התורה הטבלין האלה אשר שם הר"ר בלאך מרקחת לספרו, בחרתי אנכי קנמן בושם אחר לעשות בו צרי ומתק נופת לספרי, הלא הוא, קורות כל ממלכה ומדינה תרשאים הוסדה, קורות ישראל בכל ארץ וממלכה, עיר וקריה, מעת

שבתם בם עד היום הזה, ושם כל הרבנים הגדולים והחכמים המצויינים אשר היו בם מני אז ואשר הם עתה בתוכם לזכרון דור אחרון, כי מלבד אשר מקום נכון לדברים האלה בספר הזה, ואינם זמורת זר על אדמת נכר, וגם לטעמים ספרים כאלה, אשר ידיעת גלילות הארץ ומוצאותיהם לאגודה אחת בתוכם חוברות אשה אל אחותה, ונקראים בשם תכונת הארצות והעמים (לענדר אונד פעלקר קונדע), מלבד זה יתנו גם טעם ממתקים אל הספר ומושכים לב הקורא אליו.
וצרי וראשי בשמים כאלה נחוצים מאד לכל ספר עברי חדש בדור הזה אשר אנחנו בו, כי הורד כבוד ספרי שפת עבר עד מאד, אף בעיני כל אוהבי הלשון ודורשיה, ואין קורא בם, והרעה הזאת לא מבואי דעת ושוטי הליטעראטור העברית יצאה, כי אם ממחבקי חיקה ודורשי שלומה, הם הבאישו את ריחה וימירו בקלון כבודה, כי תחת אשר הולידו מני אז חכמי לב בעלב את סופריהם, ובלו ימים ושנים טרם הבשילו אשכלות שרעפיהם ויעשו ענבים ליושבים בשבת תחכמוני, יולידו בני הדור הזה ספרים אין קץ בלי עמל ויגיע כמשחל בניתא מחלבא ובלי אורך ימים, כי שתים תחבולות חדשות מצאו למו, האחת היא לחפש ספרים עתיקים אשר המה בכתובים בבתי ביבליאטיקא, ולא נגה אור עליהם, מספרים האלה יקטוף האיש אשר יערוג נפשו להמנות בקהל מחברים, מאמרים מקוטעים זעיר שם זעיר שם, יקרב את המרוחקים בזרוע ובחוברת אחת ישימם וישית עליהם נוספות איזה הערות, ושם חדש יקרא להם אשר פיו יקבנו, והיה למחבר ספר:
ואלו הוציאו דברים אשר ברכה בם וראויים להגלות בקהל החרשתי, אולם בכל המונם אין גם אחד אשר נאמר עליו כי טוב הוא, כולם יחד שירים קדומים כקול חסירים בלי כל טעם וריח כדמות הפיוטים, או מאמרים תפלים אין כל רוח בם וטעונים גניזה. ולדוגמא אציגה פה ספרי התורני ר' הירש עדלמאן, הלא הם גנזי אקספארד (הטוב מכולם באשר הר"ר דוקס היה לו לישועה, דברי חפץ, גדולת שאול וניר דוד, וחמדה גנוזה, כולם יחד רוח ישאם, ואף הטוב בם לא יסכון מאומה. ומה נאמר לאיש לא ידע בושת, בהצטדקו על מחסור הטוב אשר בספריו, לאמר: מחזיקנא טיבותא לימיני ולשון עפי דמגרמא עבדו שליחותייהו (הקדמה ס' חמדה גנוזה). עלובה עיסה שנחתום מעיד עליה. הוא האיש עדלמאן אשר הוציא לאור סדר התפלה בשם הגיון לב עם הערות לכל תפלה על דבר מולדתה ומקורה, אם כמה רעה המלאכה הזאת, וכולה בלי שום שכל ובשפלות ידים, ואם לא השחוק הוא לראות כי יבוש האיש הזה בלביעותו לשאת שם החכם גזעניוס על שפתיו, ובכל מקום אשר יזכיר את שמו יכחידנו תחת לשונו בראשי תיבות חנ"א (חכם נכרי אחד), וגם הרב החכם הגדול מוה' אברהם גייגר נ"י כאין נחשב בעיניו, ובדברו ממני בהקדמת ס' חמדה גנוזה בשם ראש הקהל יהארהו, ושמו גם הוא אך בראשי תיבות חכא"ג יליין. גנובא גנובי למה לך אי סבירא לך כפלוני אימא הלכה כפלוני. אך הרב גייגר שקיל למטרפיה בהאי עלמא, כי גם הוא הטמים עלינו איזה ספרי רוח כאלה, ועונו גדול מנשוא, כי אתו החכמה והדעת, ובידו להכין לנו מטעמים ממורשי לבבו, ולמה זה יביא לנו מרורים מימי קדם ובאתרא דעייל יוקא, ליעול בשרא וכוורא. לא כאלה דרך חברת מעוררי ישנים אשר בלונדון, כי כל הספרים העתיקים אשר יוציאו לאור יקרים מפז, וברוח דעת הבר מן התבן יבדילו, ברוכים הם וברוך טעמם: התחבולה השנית היא לבקר ספרי הקדמונים ולהעיר עליהם, ושב לכולם הרב הגאון הגדול ש"ס

שלם

שלמה ליב ראפפורט נ"י, אולם אם נשגבו דרכיו מדרכיהם, דבריו מלאים חכמה ודעת ושלהבת יה בוערה בקרבם, אולם דבריהם שיחה של מה בכך שמתיקותם יפה מדבורים, עשבן ונפת ושפחה כסה, וגם מאלה לא אשימה פה לדוגמא רק אחד. הוא המשכיל ר' ישראל בעהמר מ"ם בברלין, והקורא דבריו בכרם חמד השמיני, ובספריו כתבי ישראל וכו' ירוק בפיו שבעתים ארלה על הלהג הרב אשר יכביר האיש הזה על דברים קלים שאדם דש בעקביו · אינני אומר כי רעה הבקורת ובאור מלות זרות אשר בש"ס ומדרשים ונשתבשו ברוב ימים, חלילה לי מזאת, ונהפוך הוא כי אפריון נמסייה לכל אשר ידבנו לבו להסיר לעיף השגיאות מעל פני המלות האלה, ולהגיה השבם באור הבקורת, אולם זה ר"י בעהמר ואחרים כמוהו בארצות אשכנז, זה דרכם להרבות על כל מלה שנים שלשה קונטרסים כאשר בא החלום ברוב ענין, עד אשר תכלינה עיני הקורא בם, וכהגיעו למלון קלם יפן כה וכה וירא כי אין מאומה בידו · האנשים האלה בספריהם המדפסים קדים הרעו לנו מאד, ועל ידם יצא שם רע על כל הספרים החדשים. לכן עלינו להרבות נועם ועדן לספרינו למען ימתקו לחיך קוראיהם, ובקהל חוברי חבר ההם כל יחד כבודם, בדברים האלה ראיתי לקדם פניהם בראש, ועתה בואו נא אתי אל תוך הספר פנימה:

נאמ' בירח מנחם אב תרט"ז **א· מענדלסאחר**

אירופא

חלק החבל הלזה הקטן מארבעה חלקי הארץ האחרים במדת עפר ארצו, וגדול מהם במספר יושביו ובכל חכמה ומדע, לפאת מזרח הים השחור, הדארדאנעלן (מגדלי מבצר נשגבים מאד) ומדינות רוסיא אשר באזיא גבוליו, לפאת צפון ים הקרח והים הלבן גבולו. לפאת נגב ים התיכון בינו ובין אפריקא יפריד, לפאת מערב ים האטלנטי וים הצפוני לגבול לו. מדת שטח כל מדינותיו יחד מאה תשעה ושבעים אלף פרסאות מרובעות, הלא מצער הוא למול כל אחד מארבעה החלקים האחרים, כי גודל אזיא הוא תת״פ אלף פ״מ ' אמעריקא תר״ע אלף פרסה, אפריקא תק״נ אלף פרסה, ואויסטראליען ק״פ אלף פרסה, ובכל זאת מספר יושבי אירופא מאתים וחמשים מיליאן בני אדם, תחת אשר באזיא, אמעריקא, אפריקא, ואויסטראליען יחד הגדולים חמשה עשר פעמים ממנה אך שמונה מאות ושמונים מיליאן אנשים :

הימים אשר באירופא הם : א) ים הקרח הצפוני והים הלבן. ב) ים הצפוני, ממנו ישתעפו ים נארוועגן, ים בריטניא, ים אשכנז, ים קאטעגאט, יאור המזרחי, ולשונות ים באטני וים פיני : ג) ים האטלנטי, ממנו יצאו ים אירלאנד, התעלה הגדולה בין ענגלאנד וצרפת, ים אקוויטאני, ים ביסקיי וים התיכון :

נהרותיה הגדולים הם, אברא, רהאנע, פא, הנופלים לתוך ים התיכון, דאנויא, דניעסטר ודניעפר, תוצאותיהם להים השחור · דאן השוטף לתוך ים האזאווי ' וואלגא הנופל לים הכספי, דווינא נופל לים הקרח הצפוני. דינא, ווייקסל, אדר, השוטפים לתוך ים המזרחי, עלבא, וועזר, ורהיין, נופלים לים הצפוני, זעהן ישתפך לתוך התעלה הגדולה, לאאר, גאראנע, דוערא, טעיא, גואדיאנא וגוואדאלקוויר יפלו לתוך ים האטלנטי:

יאוריה הגדולים · יאור לאגאדא, אנעגא, פעפוס (בארץ רוסיא). יאור מעלאר, ווענער, וועטער (בשוועדן) · יאור גארדא ' קאמער, לאגא מאדשיארע (יאור ארוך) ולוגאן (באיטליא) : יאור גענף, באדן, ציריך, יאור ארבע ערי היער, יאור נייענבורג (בארץ שווייץ) · יאור נייזידל ופלאטענזעע (באונגארן) :

פני שטח הארץ מישור ושפלה, ואך השלישית הרים וגבעות. כל חבל צפונית מזרחית (רוסיא, גאליציא, ופולין) וקצה פאת מערבית (פרייסן, אשכנז הצפונית ' דענעמארק, הולאנד, בעלגיען, ואיזה מדינות צרפת לצד צפוני מערבי) בקעות ועמקים בלי כל הר, אך רמות וגבעות זעיר שם:

ההרים הרמים אשר בה הם : א) הרי אלפן, ראשיתם בצרפת דרומית מזרחית, וישתרעו באורך מאה ועשרים פרסה ורוחב שלשים פרסה דרך איטליא הצפונית, ארץ שווייץ, ועסטרייך עד נהר דאנויא · הגדולים בשלשלת ההרים האלה הם, הר מאנטבלאנק (הר הלבן) באיטליא, מאנטע ראזא אצל הגבול בוסליא ושווייץ, ראש ארטעל (ארטלעספילצע) על גבול עסטרייך ושווייץ, וההר הנקרא גראס גלאקנר בערג בטיראל · ב) הרי אפעניגן : עוברים כל איטליא · הגבוהים באלה הם, הר גראן, סאסא הצל הר טיבר, עטנא, המוריק אש מתוכו, בארץ זיציליא. ג) הרי ארבעלוס

עוברים בארצות הטירקייא ויון , השלשלת הפונה קדמה צפונית של ים השחור בשם באלקאן תכונה , ושריגיהם ההולכים מצפון לדרום עד מארעא, שם פינדוס להם · ד) הרי קארפאטן , נהר דאנויא יפריד בינם ובין הרי אלפן . ראשיתם בזיבענבירגן אשר לעסטרייך , וישתרעו כדמות קשת בארץ אונגארן מעבר מזה , ובגאליציא ומעהרן עד נהר דאנויא מעבר מזה · הגבוה מכולם הוא ראש לאמניץ אשר באונגארן · ה) הרי הערציני , ראשיתם על פני הגבול אשר בין צרפת ואשכנז , עוברים כל אשכנז התיכונה, והבל צפוני מערבי אשר בעסטרייך , ויתחברו עם הקארפאטן יערים רבים בם : ו) הרי צרפת , עוברים כל ארץ צרפת (מבלעדי חבל המערבי) עד נגב הולאנד , ושמות שונים להם . סעוועגן בנגב צרפת , יורא לפאת קדם , וואגעזן אצל נהר רהיין , ארדענן , נכח הולאנד . ז) הרי פירענעען על גבול ספניא וצרפת , ששה וחמשים פרסה ארכם , וחמש עשר פרסה רחבם , ומחברת בינם ובין הרי סעוועגן , יכילו בתוכם , הרי אסטורי העוברים כל דרומית ספניא , סירא גוואדראמא , סירא עסטרעליא , סירא מארענא , סירא נעוואדא ' הנשאים בם הם , הר מאלאדעטא , מאנטפערדי, ומולהאקן · ח) הרי סקאנדאניווי , עוברים מפאת תימן לפאת צפון כל שועדן ונארוועגן , ההר הגבוה בם הוא סקאגעסטעל טינד , ט) הרי אוראל אשר המה הגבול בין אירופא ואזיא :

בדבר אוירה נפרדת לארבעה אקלימים · א) האקלים החם אשר יפרחו בו כל פרי הנגב בלי עמל כפים , מדתו שלשים אלף פ"מ · ב) האקלים הממוצע , אשר האדמה תתן את יבולה וכל עלי פרי בו , ששה ושבעים אלף פ"מ מדתו : ג) האקלים הקר , אשר השדה תוציא תבואתה לא כביר , והעץ יתן את חילו אך מעט מזער , יכיל חמישים וארבעה פ"מ · ד) האקלים הצפון הקר מאד . אשר תחדל הארץ תת כחה, כל חיות הבית ובהמות שדי (מלבד חית המרוץ והכלב) אין בקרבו , אין עץ ואין צמח , אך חציר גגות , מעט עשב , וקני אחו , ומדתו תשע עשר אלף פ"מ ·

מדת כל ארצות אירופא כאשר אמרנו מאה תשעה ושבעים אלף פרסאות מרובעות , באלה ארץ היבשה מאה חמשה וששים אלף פרסה , והאיים ארבעה עשר אלף פרסה :

מספר כל יושבי אירופא שני מאות וחמשים מיליאן בני אדם . ולאומים אשר בקרבה יפרדו לשלשה שבטים (מלבד בני ישראל עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב) , והם , רומים , בהם איטלנים , צרפתים , ספנים , פורטוגזים . ורומנים · גרמנים , והם אשכנזים הולאנדים , בריטנים , דענים , שועדן , בני שווייץ ונארוועגן . סלאוואקן ' והם רוסים , בעהמן , פלונים , סערבן , סלאוועגן , קראאטן , ווענדן ובולגארן . מלבד אלה ראשי המטות , עוד לאומים קטנים הלא הם , יונים , ישמעאליט , הגרים (בארץ אונגארן) , באסקים , גאלן (באירלאנד ושאטלאנד) לעטן , ליטויאים , פינן , ואלבאנעזים :

הלשונות המדוברות בה עשרה ראשים להן · א) שפת אשכנז , בנותיה הן לשון הולאנד , ענגלאנד , שועדן ודענעמארק : ב) שפת

רומית

רומית (לטיין) זה כביר חדל להיות לה אורח באנשים, ואך בספרי חכמה היא עודנה, אולם בנותיה שוררות בארץ, הלא הן, שפת איטליא, גרפא, שפניא, פירטוגאל, וואלאכי: ג) שפת סלאווית, מבטנה יצאו שפת רוסיא, פולין, בעהמן, ווענדן, בולגאריען ואיליריען. ד) שפת יונית החדשה: ה) שפת ישמעאל. ו) שפת פינלאנד. ז) שפת אונגארן, ח) שפת קימרי בארפא צפונית מערבית ומדינת וואלעס, ט) שפת שאטלאנד ואירלאנד. י) שפת באסקי המדוברת בהררי פירענעא כל אחת מלשונות האלה שריגים רבים לה, עד אשר מספר כל הלשונות המתהלכות באירופא יותר מאלף המה:

האמונות אשר לעבודת ה' שלש הנה. א) אמונת נדחי ישראל מראש הררי קדם, ומספר כל קהל המונה אך שני מיליאן, וגם המעט הזה אך בחסד עליון ואותות ומופתים נשאר לפליטה, אחרי אלפי רבבות מהפכות אשר עברו עלינו אם לשבט ואם לחסד עד היום הזה: לשבט כי נרדפנו על צוואר מגוי לגוי וממלכה לממלכה, עורנו מעלינו הפשיטו וכשה לטבח הובלנו, וגם עתה באזיא ובאפריקא לא הונח לנו, ואין יום אשר אין קללתו מרובה משל חבירו, ובכל מסלה אשר נדרוך אבני נגף וצורי מכשול לרגלינו וקול קורא אלינו, גש הלאה אל תקרב כי יהודי אתה המלאכה הזאת לא תוכל עשותה כי איש ישראל אתה, הבית אשר קנית לא תשב בו כי בן יהודה אתה, גם כי תזעק ותשוע שתם תפלתך כי מבית ישורון אתה, כאלה וכאלה סרבים וסלונים אתנו בכל מדרך כף רגל בארץ רומעניען על כי שם ה' נקרא עלינו, וגם ופלא מאין כמוהו בהיות לאל ידנו אחרי המועקות הרבות אשר שמו במתנינו. ומוסרות העול הכבד אשר נתנו על צוארינו, להחיות את נפשנו בכבוד ויקר מבלי פרוש כפינו למתנת חנם, ולתת מס מלך ושרים, ולחסד כי ירבו הן המדיחים והמסיתים יום יום לבלי ספורות, בתתם לפנינו חלב הארץ ומעדני תבל לאמר, עבדו את אלהינו וחיו, הנה מיטב הארץ רומעניען לפניכם, ורק דתכם תמנע הטוב מכם, ועתה למה זה תמותו בית ישראל, פנו אלינו ותתענג בדשן נפשכם. כאלה וכאלה בחלקות ישיתו לנו להפילנו במשואות, ואיש ישראל לא יעשה זאת, לבו חזק מצור, ובמעוז אלהי אבותיו יאחז ולא יסור ממנו, ותיטב לו פת חרבה ושלות דת הוריו בה, אחרי המון תשואות נוגש מפה ומפה, אין פלא אם ימעט מספר עובדי אל אמת עד ככה, כי גם אם קדושים כולנו יחד, כולנו ממלכת כהנים וזרע ברך ה', הלא בני אדם אנחנו ובעפר יסודנו, ומה לא יעשה האדם כי אכף עליו פיהו, ולכן קבעו רז"ל לפסק הלכה, אין מקבלים גרים לימות המשיח (יבמות כד ב) כי ידעו בחכמתם הרחבה אשר כל הכופר באמונתו ונספח לעם אחר שוקט ובוטח, לא מצדקתו ויושר לבבו יעשה זאת, כי אם לאכול לשבעה ולמכסה עתיק: ואף בימי עניינו ומרודנו נקיים אנחנו מן האולת הקשורה בלב העמים לנודד נפשות ולהרבות גרים לכבוד שמים, ונהפוך הוא גר שבא להתגייר אומרים לו, מה ראית להתגייר, אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים

סחופים

שתופים ומטורפים ויסורים באים עליהם, אם אמר יודע אני ואיני כדאי, מיד מקבלין אותו ומודיעין אותו מקלת מלות קלות ומקלת מלות חמורות, מאי טעמא, דאי פריש נפרוש, דאמר ר' חלבו קשים גרים לישראל כספחת, ומודיעין אותו ענשן של מלות (יבמות מ"ז ע"ב), ומה נאוה הדמיון הזה אשר המשילוהו לספחת, כי הספחת הזאת מלבד אשר יתרון תפל היא לגוף ואין חפץ בה: גם נרעת ממארת היא ותוליד מכאוב ומדוה לבשר בעליה, ורבות רעות מאתו תלאנה לעם אשר בא אל קרבו. בגלל הדברים האלה יחד, קטן יעקב ודל, ויהי מתיו מספר עד העולם, וגם נפשנו לא תכסוף כי ירבה מספרנו ע"י אנשים זרים אשר נולדו בחיק נכריה, לא באלה חלק יעקב, ולא ברב עם כזה הדרת מלך עולם, רחמנא לבא בעי, ולב טהור אחד ייטב בעיניו מהמון לאמות גוים ושפעת לאומים · שלא זה דבר משה איש האלהים מרחם · לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים כי מאהבת ה' אתכם (דברים ז' ח) · ב) אמונה הנוצרית המכסה פני כל הארץ, ומספר בני בריתה מאה ארבעים וארבעה מיליאן ותפרד לשלשה ראשים: ר ו מ י ת ק ט ו ל י ק י ת בה יאחזו יושבי ארצות איטליא, ספניא, פירטוגאל, צרפת, בעלגיען, אירלאנד, פ לין, עסטרייך · רוב בני אשכנז הדרומית וקצה בני שווייץ. גם בממלכות האחרות רבים מבני בריתה נפולים הנה והנה, והפאבסט ברומי כהן הראש לה, י ו נ י ת אשר לא תסור למשמעת הפאבסט, בה ידבקו בני רוסיא, סערביען, בולגאריען וארץ יון: פ ר ו ט ס ט נ ט י ת הוא האמונה אשר תקן ל ו ט ר והנוצרית הישנה ליסוד לה, בה יעבדו את אלהיהם בני ארץ ענגלאנד, וסאטלאנד, דענעמארק, נארוועגן, שוועדן, הולאנד, אשכנז הצפונית, ורוב יושבי שווייץ. ג) אמונת מחמד, למשמעתה יסירו יושבי ארצות ישמעאל, ומספרם ארבע מיליאן בני אדם, מלבד אלה עוד עובדי אלילים בארצות הצפון, ואך מתי מספר המה.

החכמות ומלאכת מחשבת תפרחנה בקרבה עד מאד, בתי מדרש ובתי ספר בכל ארץ וממלכה לכל חכמה ומדע ולכל מלאכה שיש עמה חכמה, אך מצבם איננו שוה בכל הארצות יחד, ופורטוגאל, ספניא, ארץ יון ואיטליא עודנה בתחתית מדרגת הבינה והדעת למול הממלכות האחרות אחיותיהן:

אין מחסור לה בכל דבר אשר על פני האדמה, הארץ תוליא למחה להשביע נפש שוקקה, ומטעיה לתענוגות בני אדם, החי אשר בה יעבוד כל עבודה, בשרם ישי לאכלה, למרם לבגד וכל שמלה, שערם למעשה אורג, וקרנותם לכל כלי עבודה, והאדמה גם היא עפרות זהב לה, כסף נחושת בדיל ועופרת ברזל וגפרית, מלח והומר יוצרים. גם כל סגולה ואבני יקר ממעיה יצאו:

המסחר רב מאד בכל דבר, ורבבות מעיני ישועה למחסור האדם ומחית ביתו, ובכל זאת עשרים מיליאן אביוני אדם בקרבם, אשר לחם עצלות יאכלו, ובנדבת חסד ישברו רעבון נפשם:

הארצות אשר באירופא אלה הן: קסריות ארבע, והן, ע ס ט ר י י ך ומדינותיה

ומדינותיה ; בעהמן , מעהרן , שלעזיא , גליציא , בוקאווינא ; קראקא אונגארן , זיבנבירגן , דאלמאציען ' איליריען , שטייערמארק , טיראל , מיילאנד , ווינעציא : רוסיא ומדינותיה , מאסקווא , קרים , פינלאנד , ליפלאנד , קורלאנד ; ליטויא , פאדאליע , וואהליניען , ופולין : צרפת , היא פראנקרייך , טירקייא עם ארצות הדאנויא (וואלאחייא ומאלדויא) · ב) ממלכות ע"ו : פורטוגאל , שפניא , בריטניא (כוללת ענגלאנד שאטלאנד ואירלאנד) , דענעמארק ונארוועגן , שוועדן , הולאנד , בעלגיען , פרייסן , סרדיניא , נעאפל , בייערן , ווירטעמבערג , זאכסן , האנובר , וגריכן לאנד · ג) קורפירשטענטהום , העססן · ד) גראס הערצאגטימר , באדן , העסן , מעקלענבורג שווערין ומעקלענבורג שטרעליץ , ווייאמאר , אלדענבורג , טוסקאנא . ה) הערצאגטימר : נאסויא , ברוינשווייג , זאכסן אלטענבורג , זאכסן מייניגן , הילדבורגהויזן זאאלפעלד , זאכסן קאבורג גאטהא , אנהאלט דעסויא , אנהאלט בערנבורג , אנהאלט קעטהן , פארמא , מודענא : לוקא · ו) לאנד גראפשאפט , העסן האמבורג · ז) פירשטענטימר : האהענצאלערן העכינגען , וזיגמארינגן , ליכטענשטיין , שווארצבורג , זאנדרסהויזן ורודאלשטאדט , רייס , ליפע דעטמאלד ושוימבורג , וואלדעק · ח) ארץ הפאבסט , היא רומי ובנותיה · ט) הארצות אשר אין להם קצין ומושל , אך העם לבדו יבחר לו אנשים מקרבו אשר ימשלו בו , וידיהם אסורות ברצון כל איש ואיש , לארצות כאלה בשם רעפובליק יכנו , והן : שווייץ (שנים ועשרים מחוזות) , איי יאניען , סנט מארינא , והעריס המבורג , ברעמן , ליבעק , ופראנקפורט דמיין :

בריטניא הגדולה

שם שלש ארצות ענגלאנד , שאטלאנד , ואירלאנד , יחדיו **בירטניא הגדולה** , השם הזה ניתן לממלכה הזאת בימי המלך יאקאב הראשון , לכבוד ולתפארת יען היה בימיו ענגלאנד ושאטלאנד לממלכה אחת ' ולעומת שם בריטניא הקטנה אשר הי' למדינת ברעטניא בצרפת מלפנים .

גדלה ומצריה · ממלכת בריטאניא היא (מלבד מבצר גיבראלטאר) ארץ איים כולה וימים ונהרות יסובבוה , ולכן אין לאל יד כל אויב להציג כף רגלו על אדמתם בלתי יעבור את החוף , ואם מבטח עוז לה על גדות הים לא תירא כל רע , לכן שמו עוד מימי קדם מצודות ובחונים חזקים בכל חוף למגן לה מפני צר ואויב , ואף נאפאלעאן האדיר הגדול אשר כל חומה בצורה וכל צבאות גוים לא עצרו כח לעמוד נגדו , מאן לגשת למלחמה עליה פנימה , מדעתו כי אך לשוא יאמץ את חילו ולא יוכל לה , ואך בתחבולות עשה אתה מלחמה כי סגר בעדה מבואות היבשה ,

לכל

לכל תסחור את ארצות אחרות ומקור מחייתה ייבש · הממלכה הגדולה הזאת תכיל בקרבה א) אי גראסבריטאניען, אשר שם מחליתו הגדולה הדרומית ע נ ג ל א נ ד ומדינת ו ו א ל ע ס וחליו הצפוני הקטן ש א ט ל א נ ד. גבוליה לפאת צפונית מזרחית ים הצפוני, לפאת נגב תעלה הבריטנית, ולפאת מערב ים אירלאנד · שטחה ארבעת אלפים שתי מאות ותשע עשר פרסאות מרובעות, מזה גודל ענגלאנד ומדינת וואלעס שני אלפים שבע מאות חמשים ושמונה פרסה, וגודל שאטלאנד אלף ארבע מאות ששים ואחת פרסה. ב) אי אירלאנד ארכו מפאת נגב לפאת צפונה ששים פרסה, ומפאת ים לפאת קדמה שלשים פרסה, תימנה ימה ולצפונה הים האטלנטי יקיפנו, ומקדם ים אירלענד גבולו. שטחו אלף שלש מאות וחמשה עשר פרסאות מרבעות · ג) איי נארמאן על פני חוף צרפת, ארבעה מספרם, שטחם שנים עשר פרסאות מרבעות. ד) אי מאן בים אירלאנד עשרה וחצי פ"מ · ה) איי סיללי מלאים סלעים וגבנונים · ו) איי העברידן, קבוצת שלש מאות איים על פני שפת ים שאטלאנד · ז) איי ארקאדן במקלע צפונית מזרחית לארץ שאטלאנד, גדלם עשרים ושמונה פ"מ · ח) איי שעטלאנד שמונים ושש, שטחם שש וארבעים פ"מ, ט) אי העלגאלאנד דרומית מזרחי' לים הצפוני, רבע פרסה גדלו · י) מבצר גיבראלטאר אצל רציעת ים גיבראלטאר בספניא, חצי פ"מ. יא) איי מאלטא, גאצא וקאמינא בים התיכון לפאת דרומית מזרחית זיציליען, עשרה פ"מ :

סוף דבר מדת כל ארצות ענגלאנד באירופא איננו רק חמשת אלפים חמש מאות חמשים ושש פרסה מרובעת, תחת אשר מלוא רוחב ארצותיה בחלקי התבל האחרים יחד עם אחוזת סוחרי הודו מזרחית רב וגדול מאד, וכביר לאין חקר. הלא הם, באזיא ששים וחמש אלף פ"מ (מאה ששים ושנים מיליאן תושבים בם), אמעריקא הצפונית מאה שלשים וחמש אלף וחמש מאות פ"מ (שני מיליאן איש), הודו מערבית שלשת אלפים ושש מאות פ"מ (שבע מאות אלף איש) אמעריקא דרומית ארבעת אלפים שמנה מאות וששים פ"מ (מאה אלף איש), אפריקא תשע אלף שש מאות שבעים ושש פ"מ (שלש מאות אלף איש) ואויסטראליען עשרים וארבע אלף פ"מ (שלשה מיליאן איש). אחרי המספר הלזה יגדלו ארצותיה החיצוניות בארבעים אלף פרסה יותר מכל אירופא :

אוירה לח ועב וטוב מאד ליושביה, ומספר המתים בערך החיים עד נאמן כי טובה הארץ לכל הגרים בה, ובכל ממלכות תבל אין דומה לה בארך ימי אנשיה, ורוב האנשים אשר לא יתנו בכוס עינם ולא ישחיתו בתענוגים רעים נפשם, יבלו ימיהם בטוב ושנותיהם עד תשעים ומאה יארכו, מחלה לא ידעו וכאב אנוש אך זר למו, ובראם כל חולות זקנים וזקנות למכביר יחזיון · אך בני ארצות אחרות הבאים שמה ומרבים לחקור ממסך, ומעדנים כרסם ימלאו, יביאו חלאים רעים ונאמנים לנפשם, ובחטאם ימקו טרם יבא יומם · פני הרקיע בטהרתו זרים לארץ הזאת, כי אדים יעלו תמיד מן המים וישימו כערפל חתולתה, אולם האדים האלה יטהרו את האויר, יחליפו עוז הקור בה רך, וימניעו חום השמש

בקיץ

בקיץ · פעמים רבות יקרה בחדש חשון ערפל חזק ועב בלהריס, חשך יכסה פני הארץ, ואפלה ערים ויושביהם, דלתות הבתים יסגרו, כל מסחר יחדל, וברחוב כל פנה יאירו הנרות, אולם קרה אין וירק עשב יפרח כבימי הקיץ. בסתיו יהי לרוב קרה חזקה בבקר וחום לעת ערב, כי אין מלב נכון לרוח היום בארץ הזאת וחליפות רבות לו יום יום. גם בסתיו חזק ונורא מספר ימי קרתו אך עשרים הוא, וגם באלה בהמות שדי בכר נרחב ירעו, וירק עשב יאכלו, האכר יחרוש את תלמי שדהו, הנהרות ישטפו במרוצתם ככל ימי הקיץ, והאיר ודשא פני כל ככר יכסו. יושביה לא יכסו באדרת שער את בשרם, עגלה זוחלת (שליטן) לא תראה בכל הארץ ואין שם לה בלשון העם, כי שכבת השלג לא תארך אך יום או יומים, אחר ימס ויהי למים · אך לעתים רחוקות יעלה הקור שתים עשרה מעלות, וכן גם הקיץ לח ונחמד מאד, ואין כל תבערה בחמתו · בגלילות הדרומיות מדת היום הארוך שש עשר וחצי שעה, והיום הקצר שבע וחצי שעה, ובגלילות הצפוניות יום הארוך תשע עשר ורביע שעה, ויום הקצר ארבע ושלשה רביעי שעה:

גם בשאטלאנד האויר ממוצע מאד, בקיץ אין חורב חזק ובסתיו הקור רפה: מזרע חטים בירח טבת, ובחדש אב יבא הקציר לו · שבולת שועל יזרעו בניסן או אייר, ויקצרוהו באלול או תשרי. שני החדשים האלה לחים הם שמה ורוח קרה למו. יושביה יאריכו ימים, וישישים בני מאה וחמשים שנים רבים בקרבה · ימי הסתיו יארכו בם מאשר בענגלאנד, גם יקרה פעמים רבות מבול מים חזק בירחי אלול ותשרי הם טף כפרים עם קריות קטנות ויהפוך בתים ממקומם:

באירלאנד תכוסה השמש תמיד בנעיף ותתעלף, אוירה לח וחם, כפור וקרח אך לעתים רחוקות, עמקים יעטפו דשא אף בימי הסתיו, והבהמה תרעה תמיד במרחב, וירק עשב לחמה: בגלל הרפש והאגמים הרבים אשר בה, אוירה רע לאנשי ארצות אחרות הבאים אליה:

מימיה. אין ארץ מבורכת במים ויאורים כענגלאנד בכל ארצות תבל, וכל פרסת מסחרה ורב גדולת עשרה אך להם המה. יותר מחמשים נהרות לה, ובת כם ארבע נהרות איתן, הלא הם: **א**) טעמזע הראשון לכל נהרות תבל ביופי מימיו, הוד שפתו, ורוב חין ערכו, וגלילות רבות יגלו על דברת נאותיו, אלה אומרים לנו המים ומאהנו יצאו ואלה יענו אמריהם למו אך כנו גזע מחלבתו, אשר מקורו בפלך גלאסעסטער ושם איזיס שמו, אחרי משך חמש פרסה יגדל ויהי למעבר אניות, בהגיעו לאקספארד בשם טעמזע יכונה, ובהקריבו ללונדן ירחב מאד ואניות רבות על פניו יעבורו: **ב**) הומבער מקורו טרענט, זרועו הרחב יחלק גליל יארק מגליל לאנצא, עלות ורדת המים לו מעבר אניות רבות בו וכבואו לשפורנהעד יפול לתוך ים הצפוני · **ג**) סעווערן מקורו מנהר פלינלימאן, ראשיתו מצער והולך וגדול עד היותו למעבר אניות גדולות עד נפלו לים אטלנטי · אורך מרוצתו חמשים וארבע פרסה: **ד**) מערזעה תוצאותיו מהררי פעאק, ואצל ליווערפאל ים אירלאנד יגיח אותו אל פיהו · מלבד אלה נחלים רבים לה כנחל אוזע, טינע, טוועד, סארטה, טעה, דיה (נהר

טוסף

שוטף מאד), ספייא, עדן. קליידע, סעגאן, פיילע, כען, אירגע, ליה, בלעקוואטער, בעראוו, נארי, סלעניי, לעפיי, ביינע, וכו', כבולם יחד אניות יעבורון:

ימים. ים ווינענדי, דירווינטוואטע, אליס לעקע, לאך לאמאנד, לאך כיע, לאך עווי, לאך טעי, לאך לאגע, לאך אייך לאך סעל, לאך מייא, לאך עטייווי, לונג כעג, לונג אירנע, לונג ריה, דירג, לונג קארבע, מעסק, כלאן, עלען, וקעלעדנעה. רבים מלאים דגים, דגים מגוחים, הני להקם פארעלן.

מלבד היאורים הרבים האלה אשר הכינה לה הטבע, עשו ידי אנוש בקרבה תעלות רבות וגדולות מאד, המחברות כל נהרות הארץ והיו לאחדים, מלבד הקטנות הרבות מאד, מספר הגדולות מאה ושלש הנה, שמנה וארבעים הולכות מתחת לארץ לשכנה. התעלות הגדולות מאד הן, תעלת גרענד וועסטער, רחבה אמה ורגל וארבעה, תעבור הרים, בקעות, נהרות, ארחות עולם, הגל יען הוא ארוך שתים חלי שעה מתחת לארץ, כשלש מאות ספינות עוברות על פניה תמיד, תחבר נהרות טרינט וסיווערן, עוברה דרך מאנשעסטער עד בואה נהר מירזעה. תעלת גרענד טרונק בין הולי רפאה, תחבר נהרות מירזעה, עטרי, אוזי וטרינט, ארכה מאה פרסה ברטניות, רחבה ארבעים ושתים רגל, עוברת פרס. חלי תוך הר הירקעסטלי, וארבעים שנים גשרים גדולים עליו. תעלת סטאפורד המחברת ערי בריסטאל, בירמינגהאם, סט ברידגע, וורסעסטער. תעלת ניו רפאל הולכת עד נהר הזע, ארכה מאה שמנה פרסה רחבה ארבעים ושנים רגל. תעלת הקספארד המחברת נהרות טרינטי וטעמזע, ארכה מאה תשע עשר פרסה. התעלה אשר בין גראנד וועזאנד ווינשעסטער וקיסרת אותם יחד: התעלה אשר כולה מתחת לארץ טווגעל שמה, המחברת נהרות טאוי וטעמזא, ימי מלאכתה הרכו שלש עשרה שנה, בשנת תקע"ו נשלמה, מלאכה נפלאה לשלל ואין ערך לה. התעלה בין נהרות הטע והארן. התעלה בין לי ווערפול לעדס, ארכה מאה ועשרים ותשע פרסה. תעלת האמלן, תחבר כל התעלות האחדות עד נהר טעמזע, ארכה תשע פרסה, שלשים ושבעים גשרים עליה, ימי מלאכתה ארכו שבע שנה משנת תקע"ד עד שנת תקס, והוצאותיה עלו למספר שש מאות אלף ליטרא שטערלינג (ששה מיליאן גולדן כסף). במרוצתה תעבור מתחת לתעלת נעיווריווער ומתחת לאדמת עיר איסלינגטאן. מעבר השנית מתחת לארץ יארך רביע שעה. בשאטלאנד, התעלה הגדולה, המחברת נהרות קלידע ופארטה, מהלכה שלשים חמש פרסה, עד הגיעה לגלאסגאוו, מעבר אניות גדולות בה, ושלשים ושמנה גשרים עליה. מלאכתה נשלמה בשנת אלף שבע מאות ותשעים למספרם. תעלת מאנקלאנד, שלש עשרה פרסה ארכה, אניות גדולות עמוסות נחלי אבן על פניה תניד יעבורון: תעלת קאלעדאני גדולה מאד: באירלאנד תעלת שאנאן עד דובלין והים, תולאותיה עלו ליותר מן מיליאן שטערלינג, הכנסותיה לשנה חמש עשר אלף ליטרא שטערלינג: התעלה מן יאיר נעאגה עד קארלינגפארד: ועוד יעשו בכל שנה תעלות חדשות רבות: ומבלעדי אלה התעלה הגדולה בין לונדון וליווערפאל, ארכה

מאתים שש וארבעה פרסה , וזרועות ממנה ילאו לארבעים ושמונה תפלות אחרות אשר תהי עמהן לאגודה אחת :

יבולה וצאצאיה · עבודת האדמה טובה ושלמה מאד בקרבה, אדמתה פוריה ושמנה מאד , אך איננה שוה בכל חלקי הארץ, כי גלילות המערב לחים , וגלילות המזרח יבשים ,.לכן יביאו בשנות רזון תבואת השדה מאלה לאלה לממכר · בכל ברכת השדה אין די אוכל במו לכל יושבי הארץ , לכן יביאו אליה מחוץ לגבולה רב דגן ושבר פנימה ומסחר רב במו . החטה אהובה למו מאד וכמעט בכל הארץ יאפו ממנה לחם נקי בלי כל תערובות · דקמח הנעשה ממנה הוא לבן וטוב מאד , ואין כמוהו בכל הארץ . בגלילות הצפון יזרעו את החטים אך למצער : את ה ד ג ן אך מועט יזרעו , כי לחם דגן לא יאכלו , ונפשם תגעל בו , ואך לעתים רחוקות יערבו קמחו עם קמח חטים · בגלילות צפון יאכלו לחם שעורים או שבולת שועל , אך באירלאנד זרע הדגן רב מאד · ש ע ו ר י ם יזרעו למכביר וגרגריו שמנים וטובים מאד , לכן יחזק השכר הנעשה שם ואין ערכו רב הוא · השעורים אשר בשאטלאנד יגרע מערכו ונופל הוא בשמנו ממנו . ש ב ו ל ת ש ו ע ל מינים רבים ושונים . הלבן יקר מאד למו וממנו יעשה קמח לאכלה , האדמדם טוב למאכל הבהמות , גם השחור טוב למזון : גם יש להם שבולת שועל הולנדי ופולני גם אפריקני ויקררו לו בשם שבולת תפוחי אדמה (קארטאפל האבר) וקמחו טוב כקמח דגן . אדמת ענגלאנד ושאטלאנד טובה מאד לשבולת שועל , והעוגות או התופינים אשר יעשו ממנה עולה על שולחן מלכים , ומאכל תאוה הוא לחיך כל השרים הגדולים : ת פ ו ח י א ד מ ה לרב מאד , ואין בכל הארץ כמוהם בגדלם , טובם , וטעמם , ולראשית מחיית הארץ ואוכל עונג יחשבו , כי בכל משתה שמנים להם משפט הבכורה ויאכלום יותר מן הלחם . מיני לפת , פול ועדשים טובים ורבים בה , מאכל לאדם ומזון לבהמה , ומבלעדי אלה גם חרדל , אורז גד וכמון ·

כל ירק ועשב הארץ יגדל ויצמח אף בחורף וסתיו בקרבה , גם בימי הקור ימלאו על שלחן השרים כרוב , חזרת , לפתן , כרפס , וכל מיני עשב : דלת העם יבחר תבשילי בשר מכל ירק . גם קשואים והאבטיחים לא מעט בה . פרי כעץ רב מאד , מהתפוחים יעשו יין תפוחים הנודע בשם ס י ד ר ומהאגסים יעשו משקה הנקרא בשם פ ע ר י שניהם יחד טובים ומהוללים מאד , וישלימו מחסור היין לה . באירלאנד פרי העץ אך למצער , אולם במזרחה תפוחים רבים , ובדרומה גדגדניות מעט : עלים לתנור ולמאכולת אם אך מעט מזער · כשות (האפפן) רב וטוב , את הלבן יקחו לבשול שכר א ל ע , ואת האדמדם לשכר פארטער . פשתן טוב , קנבוס מעט : טאבק לא כביר , כרכום מעט ורע . לאקריץ ורלאבארבר אך מעט , סומסמין מעט ותמנו יעשו שמן למאור . כסף וזהב ונחושת אשר יחלבו מהרריה לא כביר , אולם הבדיל רב וטוב מאד וכסף בלול בקרבו , ואין ערוך לטובו ורב יפיו , עופרת רב , גם הברזל רב מאד , אך לרוב הכלים והמכונות אשר יעשו ממנו , לא ימלאו בו די נרכם , לכן יקנוהו גם מארצות אחרות למכביר . גאלמיי , ארזעניק , צינק , אנטימאניום , וויסמוטה , אקער וברוינשטיין , כסף חי , כל אלה ימלאו בעפרה :

אבניה . אבני חול לבנין רבים, אבני משחת, אבני רחים, לוחי חלמיש·
אבני שהם, אבנים טובות מינים שונים, ובשאטלאנד ימצאו
אודם, ישפה, ספירפיר, אחאט, פטדה, שיש ואלבאסטער למכביר · חמר
פארצעלאן, טיט סירות, נתר, ועפר כלי קטרת, מ לבע, עופרת מים
אשר אין כמוהו בכל הארץ לטוב וליופי, וממנו יעשו עטי עופרת מהוללים:
גם מעיני מי מתכות לרפאה ולמשתה רבים מאד ·

גחלי אבן · אחרי אשר נחשפו יערות הארץ הזאת, ועץ השדה אך מעט
בה, כי העץ הוא הדבר אשר לא יוכל האדם היות בלעדו,
אולם הבורא אחרית מראש הכין תרפא למחץ מכתה, וידיו יצרו מקור גחלי
אבן למחיה בקרבה, ופרשת גדולת המסחר, גודל בתי המלאכה, מחלב
ההרים וכל עושר הארץ אך מאלה המה, ואין מספר להמון הגחלים האלה
אשר יכלו בעשן שלה שנה. בלונדון לבד יעלו לערך ששה עשר מיליאן ככר
לשנה, ולאשר יובלו לארצות אחרות אין ספורות, מספר הגחלים אשר יוציאו
מן אדמתה בכל שנה הוא חמש מאות מיליאן ככר. גם אדמת טארף
השמנה מאד וטובה להסקה רבה בה: גפרית רב, וויטריאל, אליין
ואלפעטר רב · מלח מעיינות אשר יבושל ויהיה לשלשה מינים ומסחר רב
בו למרחקים, מלח מי הים רע מאד ובעמדו איזה ימים הרוח ישחיתנו,
לכן לא ימלחו את הדגים בו. אבני מלח אין בכל הארץ רק אצל נארטוויטש
בפלך טשעסטער לבד, אולם ששעת ברכה במקום ההוא, המשביר מלח לכל
הממלכה, ככל אשר יוסיפו לחפור במעמקי האדמה כן ירבה, ומשפרו
שנים עשר מיליאן ככר לשנה. שטחיו אשר יגדלו זה על זה כגלדי גלים קשים
ומחלקים מאד, וכל כלי יוצר עליהם לא יצלח, לכן יבקעום באבק שרפה
וקני רעם · גם מכרה גחלי אבן בתחתיות הארץ הוא, ועבודתו קשה מאד,
האנשים אשר יחפרו אותם, כמתים במחשכים ישכנו, ושנים שלשה ירחים
עליהם יעברו אשר לא יחזו אור שמש בם, ובכל זאת נחלתם שפרה למו
ויחדו עם כל הגלוים אליהם בבטן האדמה שמחים וטובי לב ישבו, ומלאכתם
בנחת והשקט יעשו, כי שכרם רב מאד: ויען השכן השכינו מנעוריהם
לשבת בבור, לא יזיק להם מאומה האויר המשחת אשר שם ויאריכו ימים
עד זקנה ושיבה.

תרבית המקנה רבה וגדולה בה מכל ארצות אירופא, כי אהבתם את
הבשר מאד תרבה חריצותם בה. בני הכפרים יגדלו את צאנם
ובקרם באהבה עזה עד מאד, לכולם בשם יקראו, ותמונותיהם עלי לוח
בקירות הבית לתפארת · ספרי הקורות החדשים לבקרים יספרו יום יום
מלב מקנה כל איש, והדברים נקראים מכל איש ותודה למגדליהם יתנו ·
הבקרים על אבוסם לא ילינו, כי מרעה טוב להם בכל עתותי השנה והארץ
כולה משקה. הרוח הלח והמרעה הטוב ידשנו את בשרם וימלאו את חילם.
הפרות הבריאות ורבות בשר תתנה שלשים קווארט חלב יום יום מסדיקן,
וגם הרזה ודלת הבשר תתן ששה קווארט חלב מדי יום ביומו: מכל פרה
יפיק בעליה ארבע עשרה ליטרא חמאה בשבוע, הגבינה והעורות יובילו
למרחקים, ואף בהולאנד אשר חלבה מהולל בכל הארץ, יקחו הגבינה
הנעשה בטשעסטער וגלוסעסטער ויוקירוה מאד · מגליל טשעסטער

יובילו בכל שנה חמש מאות אלף גבינות גדולות, אשר גם הקטנה משיב ליטרא משקלה, והגדולה מאה והרבעים ליטרא משקלה · מן גלוסעסטר יוליאו למרחקים מאתים אלף ככר גבינה שנה שנה. חריצי החלב אשר יעשו בקאמברידגע טובים מאד ומחירם רב. להלב חמאה וגבינת ענגלאנד אין ערוך בכל הארץ, ובגלל נועמם וטובם לחיך, יאכלו תוספיה אחרי כל מאכליהם תבשילי הלב שונים · ולפי מספר כל החמאה הנמכר שנה שנה בתוך הארץ הזאת, תעלה ליטרא אחת לגלגולת יום יום · סוסים רבים עלמו מספר, קלים במרוצתם מאד ונחמדים למראה · כשלש אלף יקרים יובילו בכל שנה למרחקים ושכרם רב מאד · לאן רב ועצום, את בשרם יאכלו ובצמרם המהולל וטוב מאד יכסו את בשרם, וממנו יעשו כל בגד, מעיל ושמיכה לרבבות, אשר יעריכו את מחירם לשלש מאות מיליאן כסף לשנה · ואף לבית המלך ושגני הארץ מכלאות לאן רבים, ומרפתי המלך ימכרו בכל שנה אילי ספניא כבירים במחיר. חזירים ושפנים רבים · אווזים ותרנגולים טובים מאד, וחמשה פעמים בשנה ימרטו את הנוצות מן האווזים ומסחר רב במו · דבורים רבים.

בשאטלאנד בקר רב וטוב, ובהיותם בני שלש או ארבע שנה יביאם לענגלאנד לממכר. ומחירם רב כי בשרם טוב מאוד לאכלה · הסוסים אינם טובים כסוסי ענגלאנד, רובם קטנים ואך למסע העגלות ולא לרכבה. לאן אך מעט ובלתי טובים, עזים וחזירים למכער, בעלי כנף ודבורים מעט מזער.

באירלאנד בקר רב מאד, פילם רועים באחו מראשית השנה עד אחריתה, בשר השור יובילו מלוח למרחקים ומסחר רב בו, ומחלב הפרה הטוב מאד יעשו מיני חמאה שונים הנמכרים לארצות נכר. סוסים אך מעט. לאן רב אך דל הבשר, אולם צמרם טוב ויקר מצמר ענגלאנד · חזירים לא כביר, בעלי כנף רבים וטובים, ודבורים למכביר,

הדגים רבים מאד בשלש ארצות הממלכה הזאת, אך בגלל המלאכות הרבות והמסחר הגדול המעשירים את בעליהם, תקל לידת הדגים בעיניהם, ואך מתי מספר יתעסקו בה, אולם לידת דגים מלוחים רבה היא, באשר העושר כרוך בעקבה, יותר ממאה אלף איש מחזיקים בה, וימלאו בכל שנה יותר מארבע מאות אלף חביות, וחמשים אלף חביות ישלחו למרחקי ארץ: ובזה לשאטלאנד משפט הבכורה, כי בה דגים מלוחים לאלפי רבבה, ולולא יוקר המלח אשר שם, כי עתה הגדילו הליד הזה שבעתים · מלבד הדגים אשר אתנו בארצותינו כהעכט, שלייען, קארפפען ודומיהם, נמצאים במימיה מינים אחרים רבים כקאבליאוי, פילשארד, שעל, הומער, מאקרעל פארעל, ולאקס אשר ימלחו את בשרו ויובילוהו למרחקים: גם אויסטערן רבים היקרים במחירם מרב טובם·

מלאכות ופועל כפים · במרבית ומיטב המלאכות אין בכל ממלכות תבל ארץ תשוה לענגלאנד, למגדול ועד קטן עושי מלאכת מחשבת, יוצרי תחבולות חדשות, וחרוצים בכל מפעלות מעשה ידי אמן · העושה במלאכה ידיו רב לו גם במלאכות אחרות, ורוחו לא יתגנו השקט ללכת בדרך מוריו, כי אם מסבות מתהפך בתחבולותיו

לפעלו

לפעלו חדשים לבקרים · ובכל אשר יפנה אין שטן לו בדרך, ידיו לא אסורות מפני החברה (צונפט) ורגליו לא לנחושתים יוגשו מחוקי הממשלה, ונהפוך הוא כי עוזר ותומך לו מכל עבר וגם הממשלה לו לישועה · הממכר הרב לכל דבר חדש יאמץ את חילם, כי רבבות דברים אשר שמותם זרו לנו וכמעט כלעג למו אלו יביאים אלינו באמרנו אלה מה הם, ומה בלע לנו בם, ימכרו שמה היש קל, ובעודם בכף עושם יבלעום, וכל המוליא דבר חדש וכסף אין לו, תסעדהו הממשלה מאוצרה ועד מהרה יעשר, וחלילה לאחר עשות כמתכונתו משך ארבע עשרה שנה או יותר. גם שמו לכבוד בארץ ותהלתו סופרי הקורות יגידו · מספר בתי המלאכה הוא עתה יותר משנים וחצי מיליאן :

מלאכת גלומי למר ראשונה ביקר גדולתה לכל ממלכות הארץ הזאת, תשע מאות אלף איש עושים בה, יותר משני מיליאן ככר למר תחת ידם בשנה יעבורו, וממנו יעש. טיפל, קאשעמיר, אקאגעל ומינים אחרים בלבעים שונים · מלאכת כלי למר גפן רבה מאד, זה כשבעים שנה המליא הגלב ארקוורינגטה מכונת אריגה הממהרת פעולתה מאד, וכאשר ראו את טובה ורב תועלתה, הרבו עשות כתבניתה בכל עיר וכפר, ועתה לה יותר משבעים אלף מכונות כאלה, ויותר משני מיליאן וחצי בני איש יכלכלו את נפשם במלאכה הזאת, מלבד האורגים ביד על האבנים :

שמונים אלף איש עושים כלי משי, כפתורים, כוזמקאות, בתי יד, לעיפים, ורעלות, המשי יבא מהודו מזרחית · יותר משני מאות אלף אורגי כלי פשתן וקנבוס רב מאד · כלי ברזל רבים ונפלאים, כסכינים, תער הגלבים, תרועות הברזל, מסגרות, כלי הרופאים, חרבות, כלי חותח, שרשרות, גלגלי מורי שעות, עוגני אניות, גשרי ברזל ודומיהם כלם טובים להלל ואין ערוך למו. בתי כלי נשק כבירים מאד · כלי נחושת, בדיל ונחושת קלל, מורי שעות רבים וטובים מאד · כלי פארצעלאן כבירים, ולא מעט ימלאו בה כברת ארץ ארוכה חמש או שש פרסה, רבתי כפרים אשר כל תושביה יחדיו אך במלאכת הזאת ידיהם תעשינה, כלי זכוכית טובים, בורית רבה וטובה מאד, אשר יעלה ערך מכס המלוכה משנה עשרה מיליאן כסף לשנה. צוקר, מאה אלף חביות לשנה. עורות טובים מאד ביפים וחזקם, ובתי העבוד רבים מאד. נייר למכתב ולדפוס, מבלוי סחבות הבאים לרוב מאשכנז ואיטליא, גם נון תבן וחציר יבש' שני המינים יחד טובים ונפלאים. כסאות המתפרקים ויושמו במקל, כלי מחסה מזרם אשר יקפלוהו וישאוהו בגלחת, ארגזי מסע אשר ביד יקחו' ודברים אחרים דומיהם נפלאים מאד אשר ישתאה כל רואיהם · כלי זהב, כלי כסף, מקלעות תבן, כלי עץ, טאבאק, אבק שרפה, כובעים, מכונות קיטור · בשול שכר רב ומהולל מאד מינים שונים, ועל כולם שכר אלע ושכר פארטער : בשול יין שרף ורואזאליע רב, בתי דפוס כבירים ומוצקות דפוס טובים ומהוללים, ובתי הברזל אשר בה הם הנפלאים מכל' כי בתים רבים בה מברזל נוצק, ומחיר בית כזה אשר ארבע עשר חדרים לו יעלה לסך שמונה מאות טאלר, גם נקל נואד להעתיקו ממקומו :

מסחרה הוא הגדול בכל הארץ והולא מוטות כנפיו עד אפסי תבל ויש

רחוקים

רחוקים, ומראש עשרות אלף עד אחריתו אין גוי ואין לאום אשר לא יסחר אתה ויקנה רכולתה ממנה, והממלכה שבט עוז להמסחר הרב הזה, כי דרור אין קץ לחוקיו ועזר ומשען לו בכל משפטיו ומשלוח ידיו באין שטן ומפריע · בראש תומכי המסחר אלה המה: הנהרות הרבים והתעלות אשר אניות יעברו בם, הנתיבות הטובים מאד לעוברי ארחות, שבילי הברזל למכונות קיטור ולעגלות סוס. גם החברות הרבות אשר בה להאגודה אחת אודות כל מקנה וקנין. הגדולה מכולן היא חברת הודו מזרחית, חבר סוחרים אשר לכדו למו כ"ו אלף וב' מאות פ"מ ארץ, ומאה וארבעים מיליאן איש תחת שבטם, ולהם לבד המשפט לשלוח מהארץ ההיא ומן חינא לענגלאנד כל הבא בידם, ולהביא מענגלאנד שמה כל הטוב בעיניהם לממכר, הממשלה תסך עליהם באברתה, וחמש מאות אלף איש חיל למגן למו:

החברה הזאת נוסדה בשנת ה"א תס"ח, ומראש היה לה תוקף רב וכל זר לא התערב בה, אולם עתה ביד כל איש בריטניא לשלוח סחורותיו באניות החברה שמה, אך עליו לתת לה מכס קצוב: ריוח החברה הנקי אשר כל ההוצאות יעלה לשנים עשר מיליאן כסף לשנה · מלבד החברה הזאת עוד חברות רבות אחרות, הלא הן, חברת ים הדרומי אשר נוסדה בשנת תע"א לסחור לבדה על פני הים השקט. חברת אפריקא, חברת הודזאנסבייא (הוא זרוע ים אוקיינוס לפאת צפון ומסוכן מאד למעבר אניות), חברת סיערא לעאנא, חברת רוסיא, וחברת המבורג. לכל אחת מאלה לבד המשפט לסחור עם הארץ אשר שמה בקרבה · חברת הודו מערבית אשר נוסדה בשנת תקפ"ד, ותעודתה להלוות כסף להנוטעים בהודו מערבית אשר עבדי עולם למו, ונוטעים אורז, קני צוקר ודברים אחרים. החברה תקח מהם ערבות מטעיהם לערבון ותתן להם כסף בנשך למען יוכלו עשות גדולות ולהרבות במחיר לאלתי אדמתם. חברות שונות להביא מהרי אמעריקא כל מיני מתכות · חברות שטרות (באנק גזעלשאפטן) חמש בענגלאנד, שלש בשאטלאנד ואחת באירלאנד: לאלה לבד המשפט לעשות שטרות קטנות וגדולות ככל אות נפשם, למען יתהלכו בארץ ככסף מלא, והממשלה ערבה בעדם, ובגלל זה ילוו לה כסף בכל עת מצוא, ומלבד אלה עוד אלף חברות שטרות אשר לא גושפנקא דמלכא חתים עלייהו, וגם להם המשפט לעשות שטרות היוצאות במדינה, אך בגבול ומדה · עשרים וארבע חברות נתיב הברזל, שלש מאות חברות מלאכת מחשבת, חברת גשרים רבים, שמנים חברות מבטח אש ומים וכל אסון, וחמש מאות בתי פקדון (שפאר קאססען):

הגדולה מכל חברות השטרות היא החברה הנוסדה בשנת ה"א תנ"ו בלונדון: אשר בה תמיד מאה מיליאן כסף וזהב מזומנים, ובערך שני מאות מיליאן כסף שטרותיה יתהלכו בארץ, אלף סופרים, מזכירים ונגידי האוצר לה, ושכרם לשנה שני ורביע מיליאן כסף, מספר סוחריה יותר מן שני מיליאן, ומספר האניות היוצאות ממנה בשנה על פני תבל, שלשים אלף, ומאתים אלף מלחים בה:

מטבעות: כסף עובר לסוחר אך מעט בה: ויערכוהו לארבע מאות מיליאן כסף, אך רוב רכוש גוייה בשטרות, דברי מסחר

וכתי

ובתי מלאכה. החשבון כספס הוא לפי פעני, שילינג וליטרא סטערלינג. ליטרא סטערלינג תכיל בקרבה עשרים שילינג (וערכה כעשרה כסף). ושנים עשר פעני השילינג. מטבעות זהב: גינעע, בה עשרים ואחד שילינג, גינעע כפולה, שנים וארבעים שילינג. מחצית גינעע ושלישית גינעע. סופרעהן. עשרים שילינג בו. ומחצית סופרעהן עשרה שילינג. מטבעות כסף: (קראָנע), חמשה שילינג, שילינג, מחצית שילינג, ועוד איזה מטבעות קטנות. מטבעות נחושת: מחצית פעני (גם כסף), ורביע פעני אשר פארטהינג שמו. מחוקי הממלכה עונש רב על כל המוליא מטבעות זהב מחוץ לגבוליה. שטרות אשר הממלכה ערבה בעדן, מן חמשה ליטרא סטערלינג עד אלף:

מדת האורך: יארד: מדת הלח והיבש: גאלאָן, פינטע. פעק, בוזהעל, וקוואַרטער. המשקל הוא לפי הליטרא:

תושביה ותכונתם, מספר יושביה שלשים מיליאן איש, והנקבות רבות מן הזכרים, כי לעומת כל מאה גברים יש מאה ושש נשים. מספר המתים הוא שנים למאה בכל שנה. ראשית גוייה הוא מאנשי בעלגיען, זאַכסן, דענעמאַרק ומעט רומים, ועוד עתה הכרת פניהם תענה כי מלאומי אשכנז מקור מחצבתם, גם השפה המדוברת לא תוכר כי רובה אשכנזית ישנה נשחתה בתערובת מעט רומית. בני הארץ ידבקו בשפתם ואהבתם אליה רבה עד מאד, לכן אף למעטר ידוברו בה לשונות אחרות זולתי שפת צרפת אשר השכן השכינו בה בגלל הגולים הרבים אשר הגלו מצרפת בסוף המאה הי"ח למספרם וימלאו מקלט בתוכה. באמצע המאה הי"ד לנוצרים היתה שפתם ללשון חצר המלך והעם, וכבודה הורם להיות ככל שאר לשונות הגוים, ובסוף המאה השש עשרה נעשו לה חוקות הדקדוק ומשפטי לשון, אולם בכל זאת עודנה חסרה שלמות רב ועוד לא הגיעה לתור המעלה ככל לשונות העמים. העושר רב מאד בארץ הזאת ואין ערוך לו, ולו הנזר והעטרה ומשפט הבכורה על כל יחש, חכמה ומעלה. לכן כל אשר הון רב לו, גדול יקרא ולו הכבוד והסוד, אליו ברך יכרעו, ושמו לברכה בפי כל, אולם כרוב עושר הגדולים, כן ירבו העוני והמסכנות בדלת העם, ולכל מאה תושביה יותר מעשרה אביוני אדם הקובצים על יד ומשתחוים לאגורת כסף על פתחי נדיבים, מחיר כל דבר אוכל רב מאד; ואף אשר במסכנות יאכל לחם, ואך בפת חרבה ישבור רעבונו, הוצאותיו שלש מאה כסף לשנה. הבריטני הוא חזק ואמיץ ובעל בשר, הנשים יפות מראה ולנועות במדותיהן, גם בני שאָטלאנד גבורי כח ואורך ימים להם, ואך עד הגיעם לשנת השתים עשרה התמותה רבה בהם, אולם כל אשר עברה עליו השנה ההיא ולא ראה מות, יבטח כי זקנת שיבה תהי גורלו, ויבא בכלח אלי קבר; והנשים גם הן טובות תואר מאד. בני אירלאנד העשירים בריאים וחזקים, אולם דלת העם רזים וחלשים, נשותיהן יפות ולנועות. האנגלי שוקל כל דבר בפלס דעת טרם יעשנו, קר רוח, וחרוץ במלאכתו, והיננו רודף אחרי מעדנים ותענוגות בני אדם, כי כל ממתקי חכו אך מאכלי בשר בלי אם (יען בושל במרק לא יטעם לו), אך מרום פס הארץ במרגוע ותענוגים תדבק נפשם. רוב בני הארץ אנשי מסחר המה ותחת אשר ישאל כל איש על גבר לא נודע לו מתמול שלשום: הלב נכון לו ורוח דעת בקרבו,

ישאל הבריטני לאמר, כמה מספר רכושו ועד איפה גדלת עשרו. אהבת ארץ מולדתו רבה מאד בלבו, וכל גאונו ורהב נפשו כי בן ענגלאנד הוא. ראשיה בצדק ישפוטו, ושוטריה אך ביושר ואמת יתהלכו, וכל שוחד, מחיר, תרמית ונכלים, השמים לאין ואפס רצון המלך והחוקים בארצות אחרות, פה אך זרים המה, כי אם צדק ומשפט מכון כל שומרי משמרת הארץ, מן היושבים ראשונה במלכות עד הפקידים התחתונים אשר בחוות וכפרים. בני שאטלאנד נבוני מדע, עושי חסד, מכניסי אורחים, אוהבי גר, שונאי בלע, אוחזים במדות אבותיהם ועם בני ענגלאנד לא יתערבו, אנשי אירלאנד רובם עניים ודלים. רודפי שכר, נכאי רוח, מאמיני הבלי שוא, עושי חסד, ואוהבי רפיון ידים, עשיריהם ילבשו גאות, בעלי חמה ורודפי תענוגים. בענגלאנד ורוב שאטלאנד ידברו שפת בריטניא (ענגלישע שפראכע), והיא כאשר אמרנו למעלה, מולדת שפת אשכנז ישנה בלולה ברומית וצרפת, ומאה אלף מלות לה, ויותר משני מאות מיליאן איש בתבל ידברו בה. במדינת וואלעס ידברו שפת קימרי או וועלש, ובאירלאנד וגלילות הצפון אשר לשאטלאנד שפת גאלי ואירית. גם תתהלכנה בה שפת צרפת, אשכנז, איטליא ולשונות אחרות בגלל הנכרים הרבה מארצות מרחק היושבים בקרבה ויסחרו בה·

לב הבריטני בוער כאש תמיד לעשות גדולות, והשק נמרץ בקרבו להתגבר על רעהו, אם בדעת והשכל או בכשרון ידים. מלחמת תנופה בין איש לרעהו, מחזה מרוצת הסוסים, מלחמת התרנגולים, ומשחקים אחרים כאלה ראשית שעשועיו המה. ועל כל דבר נקל יתערב איש את אחיו, באמור האחד ימין יאמר השני שמאל, וכמה רבבות דרכמוני זהב ישתקעו שנה שנה בזה. ראשית חנוך הנער הוא ללמד ידיו לקרב ואצבעותיו להאבק את רעהו. וחוקים מיוחדים לזה, בנפול האחד ארצה לא יכהו השני עד קומו, אם יאמר האחד חדל ואל תכה עוד, חלילה לרעהו להוסיף הניף ידו עליו, וכדומה, התאבקית כאלה תקרינה למכביר בחוצות ערי ענגלאנד. אם יחרף איש כבוד רעהו, יחדו למלחמה יגשו. ואנשים יבחרו למו למען ישימו עיניהם לבל יפרו חוק, בגדיהם מעליהם יפשיטו, ויחד לעין כל ילחמו בכח, ובהכניע האחד את נפשו ויאמר לאחיו הכרעתני, יפרוש המנצח כפיו אליו וירא פניו בתרועה, וישובו להיות אוהבים נאמנים, אף אם לרוב פני שניהם מלאים פצע וחבורה, ונהרי נחלי דם מעליהן יזובון. מ ר ו צ ת ה ס ו ס י ם היא שעשוע רב מאד למו. פעמים רבות בשנה יקהלו הסוסים הנבחרים על פני כר נרחב אשר גדר סביבו, ורבבות אנשים עוטרים עליו לראות בשחוק הזה· המשחק הלזה יארך בכל פעם שבעה ימים, וכל סוס אשר יעבור רוכבו בו את רעהו ישיג מאה גינעע מאוצר המלוכה. הזהב הזה אך כאין נחשב בעיני בעליו למול הכבוד הרב אשר ינחל, כי ספרי דברי הימים תהלתו יגידו, ושמו לתפארת בפי כל. טרם יגיע השבוע, יודיע כל המביא סוסיו שמה, את שם הסוס, מספר שניו ומקור מחלבתו בספרי הקורות. ולחוק הושם כי יהי משקל כל הרוכבים שוה, לכן שקול ישקלו טרם יחלו לרכוב, ואם האחד קל מרעהו ישימו עופרת באמתחתו עד אשר יכבד כאחיו. הסוס אשר כבר השיג גמולו שתי פעמים לא יוכל עוד לבא בשדה המרוצה בשנה ההיא. וכמעט אין די באר לקלות המרוץ הזה, כי לא יגעו רגליהם בארץ, אך כעוף השמים

סוסף

יעופו ואך ישמעו הרואים נהרת אפס והמון רגליהם. והנה כבר באו אל המטרה. ובעוד הם רצים יתערבו הרואים למאות ואלפים כסף, האחד יאמר הסוס הזה ישא הוד, והשני יאמר לא כי לסוס האחר מוכן הגמול, ובזה משנה עונג למו, מחזה המרוץ אשר אהבה נפשם, והתערובות אשר גם אותו יאהבו למאד. מ ל ח מ ת ה ת ר נ ג ו ל י ם גם היא אהובה למו מאד, ורבים מאפרתי והורי הארץ יגדלו בעלמם תרנגולים כאלה ויכילום מעדנים למען יהי כח בם לצאת לקרב ועל אויביהם יתגברו. גם לזאת יתאספו המונים לראות איך ילחמו שני אויבים כאלה יחד, ומחזה הדם אשר יזוב מבשרם עונג ושעשוע להם. גם שחוק השלכת הכדור נחמד למו. ועל כל אלה יאהבו מאד להתערב יחד ולמרות איש את רעהו. אם יחלה אחד העם, יאמר האחד כי יחיה מחליו, וכרגע יאמר השני מות ימות ולא יוסיף לקום, ובגלל זה יגלו יחד, זה יאמר הנני לתת לך אלף כסף אם לא כדברי יהי, והשני בחומו יענה טוב הדבר, גם אני אלף כסף אתן אם דבריך יאמנו, זה יאמר נפול תפול סעבאסטאפל והיתה למעי מפלה, והשני יתן אומר איתן מושבה ולא תלכד לעולם. כאלה כאלה יקרו יום יום לאין קץ בממלכה הגדולה הזאת:

כבל אשר יגדל כבוד איש והונו, כן יאחר הוא וכל ביתו לקום בבקר. ארוחת הבוקר היא ספל טהעע ולחם סולת. קאוועע אך לעתים רחוקות ישתו. לחם הצהרים יאכלו בשעה רביעית אחר חצות היום. מאכלם בשר ולחם חטה, ולפעמים גם דגים או ירקות, מאכלי חלב, מבלעדי מרק חומץ לא יאכלו המרק בראשית האוכל, הגבינה או לחם משוח בחמאה הוא המאסף לכל המאכלים. אחרי אכלם לשובע ישבו הגברים לבד על כוס יין פורטוגעזי כשעה או שתים. מטפחת אין להם בעת האוכל, אך אחרי כלותם לאכול יביאו להם מזרק מים וירחצו ידיהם בו. בערב ילכו לשוח. ממרום עם הארץ עד דלת העם אך מעסקי הממשלה ידברו, אחר כל דבר שלטון ומלך ידרושו וברוח בינתם יבחנוהו, ובשבתם בבית המשתה ובחומם ישתו שכר פארטער האהוב למו מאד, לא מעט הם המריבות אשר תלמחנה בגלל הדעות השונות אשר מאיש לרעהו בדברים כאלה, ואחריתם מכת אגרוף ומלחמת איש באחיו. במות להם מת יכסו שחורים את כל הבית, וגם כורת דבורים בבגדי אבל יכסו, ויכו במפתח על כל כורת להודיע אל הדבורים את ה א ס ו ן א ש ר ק ר ה למו:

אמונה השלטה בכל הממלכה הזאת היא הנוצרית החדשה על פי ל ו ט ר, והסתעף לשני שריגים, בענגלאנד ואירלאנד אמונת הכמרים (ביסעפליכע) ובשאטלאנד אמונת הזקנים (פרעסביטעריאניסע), שתיהן יחד דתיהן שונות מדתי הקאטוליקן, ולמשמעת הכהן הגדול אשר ברומי לא יסורו. המלך הוא הכהן הראש, הוא ימלא ידי הכמרים, יפקידם על משמרתם, קורא אליהם יעמדו יחד ליום הועד, ולו יתנו מעשר מכל תבואותיהם. גם לכל כתות הנוצרים דרור לעבוד עבודתם ולבנות להם במות והיכלות כאות נפשם באין מפריע, אך הקדושין אשר יסדר כומר האמונה הבלתי שלטת, אין כח ועוז להן. אחינו בני ישראל שלוים ושקטים בתוכה, עובדים את ה' ביד רמה, וחלק ונחלה למו בכל משפטי וזכיות הארץ, וכל

משרא

משרה והכונה בכל איי הממלכה, וע"פ החוק החדש אשר ניתן עתה בשנה הזאת תרע"ז אף בין שרי הפארלאמענט יבואו. מספרם חמשה ושלשים אלף איש, ונפלגים לשתי קהלות, קהל אשכנזים וקהל ספרדים:

חברות רבות בתוכה אשר תעודתן להרחיב האמונה הנוצרית בתבל ולצודד נפשות בני ישראל ברשתם, ועל כולנה חברת הספרים אשר אנשיה יעבדו בארץ ויחלקו בכל שנה יותר משש מאות אלף ספרי תנ"ך וספר בריתם חנם או במחיר מעט, גם ידפיסו רבבות ספרים לאין חקר על אודות חזוק דתם ויפיצום בראש כל חוצות בלי מחיר. למוד החכמות בבתי המדרש הוא בלי סדרים והיננו במצב טוב כאשר בארצות אחרות.. בתי מדרש כוללים (אוניווערזיטעטן) שלשה בענגלאנד, ארבעה בשאטלאנד ואחד באירלאנד. מלבד אלה יש יותר מאלף ושש מאות בתי מדרש לכל חכמה, ובתי ספר רבים לחכמת הצבא ומעבר אניות. ויען יחלו רוב אנשיה לעשות במלאכה בעודם בדמי ימיהם, לכן אין מספר לאלה אשר לא יוכלו אף לא לכתוב שמם עלי לוח, ומכל עשרה אנשים אשר בקרבה אך אחד יודע דעת ומבין בספרים, ותשעה הנותרים לא ידעו קרוא ספר ואין בינה למו. אולם הדרור אשר להם לדבר ולכתוב בכל העולה על רוחם, התהלוכותם עם בני בינה ודעת, מסעיהם עד אפסי ארץ, בתי מקרא ספרים הרבים, בתי השאלת ספרים בשכר, וקורות העתים הרבים מאד, ישלימו את המחסור אשר לבתי הספר, ויתנו דעת גם לאלה אשר לא למדו חכמה מנעוריהם. שלש מאות וששים קונטרסי חדשים לבקרים בה, המבשר ט ע מ ס היוצא יום יום, ישלם לאוצר הממלכה ששים אלף ליטרא סטערלינג מס החותם (סטעמפעל) לשנה, ושלשים אלף ליטרא בעד המודעות אשר בו, ומכס הנייר ארבע אלף ליטרא, יותר מאלף בתי עקד ספרים בקרבה.

אף אם למקטנם ועד גדולם אוהבי בצע המה, ונפשם בכסף קשורה, כולם במישור יתהלכו, וכל עושק ורמיה אך תועבה למו, ולכן מספר פועלי און היושבים בבית הסוהר אך מעט הוא, בענגלאנד אחד לאלף, באירלאנד אחד לשני אלפים, ובשאטלאנד אך אחד לשלשה ועשרים אלף. רוב פשעי החוטאים האלה תרמית, גנבה וחמס המה, אולם רצח, שפך דם וקטל אך למעט ולעתים רחוקות. ובכל זאת רבים בחטאם ימותו בכל שנה, כי משפט מות שם לרוב פשעי בני אדם, ואף הגונב חמשה שילינג מות יומת, ואין כופר לו:

כל תושבי הממלכה יחד השוים, משפטיה וזכיותיה שוים לגדול וקטן, ומותר האצילים מעם הארץ אין, כי כל הקהל חוקה אחת להם ואיש מרעהו לא יבדלו. הגוי כולו יפרד לשני ראשים, הראש האחד הוא האצילים ובעלי היחש, והראש השני הוא עם הארץ. האצילים הם הערצאג, מארקיז, גראף, וויסקונט, ובאראן; ושם ל א ר ד לכולם יחד. היחש הוא מורשה נחלת אבות לבניהם אחריהם, גם ירים המלך כחפצו אנשים אשר יבחר בם והיו לסגנים. גם ראשי הכמרים ובעלי פקודות הגדולים בתור היחש המה, אולם כבודם זה אך להם לבדם בחייהם, וזרעם אחריהם לא ינחלוהו, התואר פ ע ע ר יורש האב לבנו הבכור, והבנים האחרים גם הם אפרתים אך שפלים ממנו, אולם דור שלישי חלק ונחלה אין לו ביחש וכאחד העם יחשב;

במות

במות האפרתי ובן אין לו תירש בתו את כבודו , כל אזרח אשר הון ועושר לו שענטלמאן יקראוהו : לאמר איש נכבד . ולקלה מהם תואר באראנעט , קניגהט , ועסקיער . והאכרים , העושים במלאכה , או שכירי יום , לדלת העם יחשבו :

סדר הממשלה : ממלכת בריטניא היא ממשלה מוגבלה , כי גבול לעוז המלך ותוקף גדולתו . המלוכה היא מורשה לבן המלך הבכור · ומלה כפי העם , המלך לא ימות לעולם , כי ברגע יישן המלך שנת המות בנו הגדול ימלוך תחתיו מבלי צורך לקחת שמן המשחה על ראשו ולתת עליו הוד הנזר והעטרה . במות המלך ובן אין לו תמלוך בתו תחתיו , אולם אם בן ובת לו , והבת היא הבכירה , והבן לצעיר ממנה לימים , ימלוך הבן ולא הבת , כי לגבר משפט הבכורה . הבכור יורש העצר יכונה מרגע הולדו , הערצאג קארנוואל , גראף שעסטער , הערצאג ראטהזיי , בארון רענפרעוו , וגראף קאריק , ובעד כל אחד התוארים האלה הכנסות רבות לו שנה שנה · ואביו יקרא לו בשם פרינץ וואלעס · לבני המלך האחרים ובני משפחתו אין כל תואר זולתי רוס מלכות (קעניגליכע האהייט) . אך הבנים כאשר יגדלו ויהיו לאנשים , והוא בהיותם בני שמונה עשר שנה , כי אז לגדולים יחשבו , יתן להם המלך תואר מה כאות נפשו ' ואז יבאו בקהל הפארלאמענט , אולם לא יוכלו לקחת להם נשים עד הגיעם לשנת החמשה ועשרים בלי רשיון המלך , ולבנותיו יתן מאוצר המלוכה ערך כסף בתת המלך אותן לאיש · המלך בשם הוד מלכות (קעניגליכע מאיעסטעט) יכונה, קדוש הוא לכל העם , וחלילה להם לשלוח יד בו , על כל מעשיו לא יבא במשפט , ודבר בפיהם : המלך לא יחטא לעולם · אולם את יועציו יביא העם במשפט על כל דבר הקשה , והם עתידים ליתן דין וחשבון לפניהם · להמלך לבד המשפט לעשות מלחמה , לכרות ברית שלום , להרים בתור היחש , לקיים כל דבר חוק ומשפט , ולמשוך חסד לאשר יצא רשע בהשפטו , ולו המשרה על אוצר הממלכה . לתוצאות החצר ושריו ועבדיו אשר בו , יתנו למלך א' מיליאן וכ"ז אלף ליטרא שטערלינג (עשרה וחצי מיליאן גולדן כסף) דבר שנה בשנה , ומלבד זה יתנו ליורש העצר ולבני המלך וכל זרע המלוכה הון עצום מאוצר הממלכה . המלך הוא כהן הראש לדת הארץ · במות המלך ובנו עודנו קטן תשתרר אלמנתו עד אשר יגדל בנה והיה לבן שמונה עשר שנה . ואם גם אשה אין לו , יקים המלך לפני מותו מושל במקום המלך הצעיר עדי יגדל . ואם חדל המלך מהקים שלטון , יפקוד הפארלאמענט אותו . וכאשר ימלאו ימי המלך החדש לשב' על כסאו , בידו לבטל החוקים אשר נעשו בימי ממשלת האפטרופוס או לקיים אותם , ביום שבתו על כסא מלכותו , קול מבשר משמיע בחוצות לונדון , עדינבורג ודובלין בתרועה ורעש גדול לאמר , הנה מלך בא · וראש הכמרים אשר בקאנטערבורי ימשחהו בהיכל וועסטמינסטע אשר בלונדון ויתן העטרה בראשו , והמלך ישבע בה' למשול בצדק ותום לבב ולשמור את כל חוקות הארץ כדת וכמשפט. המלכה גם היא הוד מלכות לה במותו , וכל משפטי ותארי המלך גם לה המה בחייו ואחרי מותו · בימי אלמנותה יתן לה הפארלאמענט ארוחת שלחנה לשנה , משכן כבוד המלך הוא בארמון שט יאמעס אשר בלונדון

בירה , אך גם בווינדזאר בוקינגהאם הויז , קענזינגטאן , קעיו , ווירגעניאן היכלי חמד לשבתו , ושם ישב בעתּי הקיץ · יורש העצר לא יוכל לצאת מחוץ לארצו בלעדי בראש חילו למלחמה על אויביו · אולם המלך יוכל ללכת בכל חפצו לארצות נכר , אך שני מיניסטר יסעו אתו יחד , המלך יבחר לו שריו ויועציו העומדים לעזר לו לתפש משוט בים האדיר הלזה כאות נפשו . ומאתם יצא כל דבר ריב ושלום . מקרא הפארלאמענט להקהל יחד , או דבר שלטון אליהם לאמר איש לאהליו . מפקד כל שרי הממשלה , זכיות אזרחי הארץ , כפרת משפטי מות וכדומה , כולם בשם המלך · מבלעדי אלה המלך גם מחסה ומגן לאיי יאניען : שם המלכה עתה וויקטאריא הראשונה , נולדה בשנת תקע"ט , שנת ראשית מלכותה תקצ"ז , ושם בעלה אלבערט פרינץ זאכסן קאבורג , ושם בנה הבכור יורש העצר אלבערט עדווערד פרינץ וואלעס (נולד בשנת תר"א) :

לשלש הארצות האלה יחד שני תואמי תכנית , האחד לין המלך וארבע קרנות לו , בקרן הראשונה והרביעית שלשה כפירי (לעאפרדע) זהב , בקרן השנית ארי אדמדם ומסגרת מעשה שושנים סביב לו כולו זהב טהור , ובקרן השלישית כנור דוד נמלא בפז ומיתרי זהב לו · והשני כפתור בחזה , מלמעלה כתר מלכות , לימינו שני אריות זהב , משמאלו ליש מראה תכלת , וסוס לבן דוהר . מלמטה שני שריגים וחבצלת , קוץ , וירק עשב משזר בם , ותחתם חרותים הדברים , ה' מעוזי . חותם תכנית יורש העצר גם הוא כמוהו , אך פי שריון עובר בין שתי הקרנות העליונים , ותחתיו חרות , עבד אנכי , למזכרת דברי בן המלך עדוארד השלישי אשר נשבה יאהאן החסיד מלך צרפת בידו ויעש לו משתה , וכאשר בקש ממנו המלך לשבת אתו על השולחן , ענה אותו בענות צדק לאמר , עבד אנכי : צבע דגל הארץ הוא , אדום , תכלת ולבן · שרי המלוכה הם : **א**) שופט שליש , כהונתו רק לימים לא רבים , ולרוב יתמצא בעת ינתן הנזר בראש המלך או בעת ישפטו משפט מות את אחד הסגנים הגדולים : **ב**) המזכיר (גראס קאנצלער) . **ג**) הסוכן אשר על האוצר (גראס שאצמייסטער) . **ד**) נגיד בית העצה , הנותן לפני היועצים כל דבר אשר אודותיו יתיעצו , ואחרי צאת דבר חוק ומשפט מאתם יביאהו לפני המלך . **ה**) שר טבעת המלך , החותם בטבעת המלך כל דבר דת וחוק . **ו**) שר חדר המלכות (גראס קעמערער) המלבישים את המלך מחלצות , הכהונה הזאת מורשה למשפחת ווילאגבי : **ז**) קאנסטאבל , המשמרת הזאת איננה רק בעת תנתן העטרה בראש המלך : **ח**) (גראס מארשאל) נחלת עולם לבית הערצאג נארפאלק : **ט**) נשיא שרי חיל הים (גראס אדמיראל) :

חצר המלך : רב שרי ההיכל , נשיא שרי האורוה , מגידי שרי החדר , רב שרי המלתחה , פקיד שרי הציד , שרי אוצר ההיכל , ועוד אחרים דומיהם . שומרי ראש המלך תשע אלף ושמונים איש , והמה שבעה גדודים איש רגלי , ארבעה גדודים פרשים , אצילי הארץ ובני שווייץ . ושרי ארבע חברות האפרתים (ריטער ארדן) : **א**) חברת אזור הגלים (האזן

לאנד ארין) *), מלבד בני משפחת המלך ונשיאי ארצות אחרות לא יבואו
בקהל לה כי אם חמשה ועשרים איש, כולם יחד אנשי שם, ראשונים לחורי
הארץ ופרתמיה. לכל איש עדתה פתיל תכלת ממולא ספיר שוהם ופנינים
תמיד על השוק השמאלי, וביום התקדש חג ומועד ילבש מעיל והאפוד,
מגבעת משי, ושרשרת זהב על צוארו: המלך בראש החברה. מבלעדי אנשי
בריתה נספחו אליה עוד ששה ועשרים איש, רובם אנשי צבא באיים בימים,
אשר לחם חוקם ינתן להם מכסף החברה, ולהם להתפלל ערב ובקר בעד
שלום העדה הזאת. **ב**) חברת באטה, בקהלה יבואו בני בית המלך, שרי
הצבא, ובעלי הפקודות הגדולים, ואין גבול למספר אנשיה, ולרוב הם
יותר: מאלף. חותמה, מטבע זהב בה חרות שרביט המלך ועטרה בראשו,
ושני כתרים מצדו, וסביבם שני שושנים אדומים ושני עלים ירוקים, אותה
ישא כל איש מבני החברה. קשורה בפתיל אדום על בגדו לפאת ימין,
ומשמאלו ככב כסף לתפארת. גם לה המלך בראש. **ג**) חברת אנדרעאס,
חותמה מטבע זהב אשר בה תמונת אנדרעאס הקדוש לבני שאטלאנד. והנשיה
ישאוה על לבם בפתיל ירוק, והמלך בראשה. הבאים בקהלה אך מתי מספר
המה. **ד**) חברת פאטריק, ולא יבואו בקהל לה כי אם אפרתי אירלאנד
והפש בלעדם, חותמה מטבע זכוכית יקרה כתבנית בילה, בה צלם פאטריק
קדוש אדום ועלי ירק סביבו ועליהם שלשה עטרות זהב, גם אותה ישאו
אנשיה בפתיל ירוק על לבם והמלך בראשה. ובלעדו ככב בשמונה קרנים
למו: מלבד אלה יסדה ממלכות בריטניא בשנת תקע"ח חברת מאלטא ואין
פה מקומו (עיין מאלטא):

ידי המלך אסורות בחוקי הממלכה אשר מני אז וברצון שרי הפארלאמענט,
אשר מהם יצא כל דבר חוק ומשפט, וערך כל מס ותרומה:

אלה החוקים והמשפטים אשר לא יסור המלך מהם ימין או שמאל. ספר
הדרור הגדול הנקרא בשם מאגנא קארטא, אותו נתן המלך יאהאן
בלי ארץ בשנת אלף רע"ו למספרם כי אנף עליו עמו, בו יבטיח המלך לבל
ישים מס על הארץ בלי חפץ העם, לבל ירבה מכס על כל סחורת יד, ולשמור
משפטי וזכיות כל עיר ועיר. שמירת הנפש, הנקרא בשם האבעאס קארפוס,
על פי החוק הזה לא יתן איש במשמר מבלי יודיעו לו את חטאו, וביום
הראשון דרוש ידרש מאת השופט, ואם יתן ערב בעדו יצא לחפשי, מלבד
המורד במלכות. בעת מצור כל הנמצא בחוץ או בבית [illegible] אחר בא
השמש בערב, וכל אשר ימצאו בידו נשק או אבק שרפה, כתושב כגר,
בגולה ילך לבאטאניביי באמעריקא ושם ישב שבע שנים, העונש הזה יושם
עליו ברגע המצאו מבלי הביא אותו במשפט ומבלי תת לו להצדיק את נפשו
ולנקות מעון. באור חוקות העם משנת תמ"ט. דתי הפארלאמענט על
אודות אחוזת העטרה ומשפטי הגוי כולו. חוקות שאטלאנד, וחוקות אירלאנד,
אשר על פיהם יתחברו שתי הארצות האלה לענגלאנד עד עולם, חוק זכיות
הקאטוליקן משנת תקפ"ט, ועוד אחרים כאלה:

הפארלאמענט

*) בשנת ה"א ק"י עשה המלך עדוארד השלישי משתה גדול לשריו. וכאשר רקדה
הגרעפין שאליסבורי במחולות נאבד לה החוט הקשור על בית רגלה השמאלי.
והמלך מצא אותו וישיבנו לה לעיני כל, ולזכר הדבר הזה נוסדה החברה הזאת.

הפארלאמענט, והוא בית מועד זקני הארץ ויועציה, שלש מחלקות לו, הלא הם, המלך, בית העליון. ובית התחתון, ולא יצא כל חוק בלי הסכמת שלשתם יחד. ועד הפארלאמענט יצא מפי המלך, ובידו להשביתו על זמן מיוחד או בלתי מיוחד. גם הזקנים לבדם יוכלו להשבית את הועד על ימים לא כבירים, ולמצער על המלך להשביתו פעם אחת בשבע שנים, אולם לא יוכלו להאריך ימי בטולו יותר משלש שנה, במות המלך ישבת הועד מאליו, אך ביד השרים לשבת בו עוד ששה ירחים לכלות אשר החלו: כל אחד מזקני הפארלאמענט כקטן כגדול יוכל לחוות דעו על אודות חוק חדש, ואין יתרון בזה לבית העליון על הבית התחתון, אך על דבר הכסף אשר יתנו למלך לצורך המלאכה, רק לבית התחתון המשפט· כל חוק חדש יקרא שני פעמים בשני ימים באזני השרים, אחרי כן בקורת תהיה עליו מאיזה שרים נבחרים משני הבתים יחד ויקראוהו פעם שלישית, ואז יעמדו למנין ואם יסכימו עליו רוב הדעות בשני הבתים, יקיים אותו המלך או יועציו, ויהי לחק ולא יעבור: ואם ימאן המלך לקיימו, בטל ומבוטל.

האפרתים יוכלו נשלוח חוות דעתם ביד אחר בא כחם, אולם ליתר זקני הפארלאמענט אין המשפט להגיד אשר עם לבבם כי אם בשבתם בעת העצה ולא ע"י אחר. בני שני הבתים יחד נכבדים מאד, וחלילה להביא במשמר אחד מאלה, טרם יאמר הבית כי כשר הדבר לפניו: בבית העליון הנקרא גם בית השרים· ישבו ראשי הכמרים, אפרתי הארץ אשר הם הערצאגע, מארקיזס, גראפן, וויסקינטס ובארא׳גע, כולם יחד מבן אחת ועשרים שנה ומעלה, בני משפחת המלך אחרי מלאו להם שמונה עשר שנה, וששה עשרה איש משאטלאנד ושמונה ועשרים איש אירלאנד אשר יבחרו מאילי שני הארצות האלה וירימום בתיר פ ע ר. לאלה יחד המשפט להועץ ולדבר כטוב בעיניהם· מלבד אלה עוד איזה שרי המלך ובתוכם המזכיר הדובר בשם כולם, אולם גם הוא גם שאר שרי המלך גם שנים עשר ראשי השופטים היושבים בבית העליון, כנכרים נחשבו ועלהם ודעתם במספר הדעות לא יבואו: כי יחטא אחד בני שני הבתים, הבית העליון יביאנו בפלילים וירחון המשפט עליו, גם כי יהיה באחד בני הבית התחתון חטא מרי למלך, לפני הבית העליון יבא דברו, ובו יתיעצו אם להסגירו בידי השופטים ואם לא. פבית התחתון הנקרא גם בית ההדיוטים, ישבו אזרחי הארץ והשרים הקטנים הנבחרים מכל עיר כפר ומקום· חוק הבחירה הוכן בחכמה רבה, עד אשר אין לאל יד כל תרמית ותחבולה למלא הבית אנשים מחזיקים במעוז המלך ושריו להכניע את העם ולעשותו כחמור רובץ תחת משאו: מספר אנשי הבית העליון כחמש מאות איש, ואנשי הבית התחתון כשבע מאות· כל חק דת ומשפט תחת שבטם יעבורו, אם חוקי הגוי כולו· אם משפטי אחת הערים, ואם דבר אחד מהם, אין נעלם מהם, ויחד למשפטם יקרבו. מדינות שאטלאנד ואירלאנד יתנו לבחיריהם שכר שנה בשנה כל ימי שבתם בבית הפארלאמענט, אולם ארץ ענגלאנד לא תתן למלאכיה מאומה· אך זכיות רבות למו ומשא הדואר ינתן להם בכל הממלכה חנם אין כסף.

מושב הפארלאמענט הוא בארמון החדש בוועסטמינסטער הנאוה לתפארת · חנוכתו היתה בשנת תרי"ב : בראש אולם בית העליון נצב כסא המלך , שני טורים ממנו לאורך הבית ערשי מנוחה כתבנית שקי למר אדומים , בטור הימין ישבו ראשי הכמרים והאפרתים הרמים , ובטור השמאל ישבו הכמרים (בישעפע) , ולנוכח הכסא בקצה השולחן ישבו הבאראנע , בראש בית התחתון כסא כבוד אשר בו ישב ה ד ו ב ר , הוא זקן הבית (פרעזידענט) , אך הבריטנים בתוארי כבוד תגעל נפשם , לכן אך ד ו ב ר יכנוהו , מעיל קדומים לבושו ופאה נכרית על ראשו אשר תכבד מאד עליו בימי הקיץ , אך שכרו הרב (ארבעים אלף כסף לשנה) יקל עולו מעליו , ושולחן לימינו אשר עליו יגיע הכתבים · לאורך ימין השולחן ישבו הנוטים אחרי המלך , ומשמאלו ישבו דורשי שלום העם . לנגד הדובר תא השומעים (כי ביד כל איש לבא הביתה לשמוע את הנדבר בו) וסופרים מהירים הכותבים כל המדובר למען יוחק במכתבי החדשות יום יום · הזקנים האלה יקהלו בשעה ד' אחר הצהרים ולרוב תארך עת שבתם עד שעה ב' או ג' אחר חצות הלילה , וכולם יחד כובעיהם בראשיהם . טרם יחלו להועץ יאמר כהן הבית תפלה קצרה , אחר ימנה הדובר מספר הנקבצים ואם ארבעים המה תחל הישיבה , ואם אין ארבעים ישובו לבתיהם . ביום השבת לא יקהלו והבית סגור , גם לרוב ביום הרביעי הבית לא יפתח ·

תוצאות החוקים לפעולת אדם בידי המלך המה · יועצי יד"ד המלך ושריו המנהלים אתו יחד כל מעשי המלוכה למשמעת הפארלאמענט יסורו וחתיתו ומוראו עליהם · מספר היועצים האלה לערך מאתים איש הוא ובתוכם בני בית המלך , שני ראשי כמרי ענגלאנד ושרים אחרים רמים · רבים מאלה משרי הפארלאמענט הם ובו ישבו . מלבד היועצים אלה חמשה פרתמים לו אשר שם מיניסטער למו , הראשון הוא נגיד האוצר ובידו כל הכנסות הארץ . ותחתיו הסוכן ושר האוצר הנותן חשבון לבית התחתון מצרכי הממלכה וכל הכנסותיה , כמכס , מס , סטעמפל ודואר . ולרוב שתי הכהונות האלה באיש אחד יתלכדו ולא יתפרדו · השני הוא נגיד כל מעשי הארץ פנימה · השלישי נגיד מעשי הארץ מחוץ לגבוליה . הרביעי שר מלחמה ונגיד כל עניני הודו מזרחית . והחמישי סגן המסחר : זולת אלה עוד שרים מיוחדים לכל ענין , כשרי חיל הים , שרי המטבעות ודומיהם . בכל גליל שליט מושל הנקרא בשם לארד לייטענאנט , ותחתיו שעריף גדול המוציא כל חוק ודת לפעולת אדם · את השרים האלה יפקד המלך , אך בקארנוואל וגלילות וואלעס פרינץ ימלא את ידם , ובדוראהם ושעסטער יבחרו הכמרים את השעריפם . את הגדול בעושר ונכסים מכל שרי הגליל יבחר המלך ללארדלייטענט , הוא ראש כל צבאות הגליל , יעשה שרי החיל כחפצו , ובידו לקחת אנשים לצבא כאות נפשו · השעריף יושב בראש עת יבחרו מלאכי כל עיר בעבור הבית התחתון , יודיע כל דתי המלך לעם , יאסוף מס , יענים התוטאים , יעשה שופטים , יליל עסוק מיד עושקו , ועוד דברים אחרים כאלה בידו . ופקידים רבים לכל מקום . ראשי פקידי הערים יקראו בשם לארד מאיאר , אלדערמאן ובייליפס :

באירלאנד משנה למלך ולו יועצים סביביו : לכל פלך ולכל ערי הממלכה

שר שלום (פרידענס ריכטער) : המשמרת הזאת יתן המלך לבעלי נכסים רבים · ואף אם שרים רבים להם העובדים אתם יחד , שכר אין להם בעמלם , אך לשר שלום מן וועסטמינסטער יתנו שכר מה לשנה יען עבודתו רבה מאד . עיני השר הזה על כל עניני הכנסות הממלכה . מוסר פועלי און , הכנסות העיר או הפלך , משפטי וזכיות האזרחים וכל מעשיהם·כבוד השר הזה רב מאד , ואין בכל ארצות תבל משרה אשר יש רב למשמעתה כיראה וכבוד כמוה · בתי משפט רבים לכל עיר ומקום , ועליהם בתי דינים גדולים אשר יצעק האיש החמס באזניהם בהגיע לו עול מאת השופטים , ומלבד אלה יעבורו שתי פעמים בשנה שרי משפט בכל הארץ , וכל החפץ יקריב משפטו אליהם · הכנסות הממלכה לשנה חמש מאות ושלשים מיליאן כסף , ותוצאותיה חמש מאות מיליאן כסף . מספר חובות הממשלה היה שמונה אלף מיליאן כסף , סך נורא ועצום מאין כמוהו · מספר לבא מאה וחמשים אלף איש ובראשם תשעה שרי פעלדמארשאל , שמונה וחמשים גענעראלע , שבעה וששים גענעראל לייטענאנט , ושבעים וארבעה גענעראל מאיאר . צי אדיר אשר לה בים , שש מאות ושבע אניות מלחמה , בהם שמונה עשר אלף כלי רעש , פקיד נגיד בראשם בשם אבער אדמיראל , ותחתיו שלשים נציבים בשם אדמיראלע , חמשה וארבעים וויצע אדמיראלע , חמשה ושבעים קאנטרע אדמיראלע , שלש אלף ושבע מאות פקידים , חמשה וארבעים אלף מלחים , וארבעה עשר אלף איש חיל ·

קורותיה · הארץ הזאת מימי קדם קדמתה , ועוד בימי צור המעטירה רוכלת העמים לדורות עולמים , כבר היתה בריטניא לארץ נושבת , וסוחרי צור וצידון וקארטהאגא הרבו לבא אליה לקנות את הבדיל הטוב אשר בקרבה · ובקורות שנות קדם ללאומי פעניציען , זה כשלש אלף שנה נמצא מזכרת גוי בריטניא לעם שוקט ובוטח , יושב באיים והים חומתו · ראשית יושביה י ו נ י ם היו · בימי יוליוס צעזאר החלו הרומים לשלוח יד בה , ובראשית המאה הראשונה לנוצרים היתה כל בריטניא הדרומית לרומים לנחלה · מן העת ההיא והלאה חדלו פרעות בה , ותקי יושר והלכות דעת שמו קן למו בה · כאשר נפלה מלכות רומי וצבאותיה עזבוה בראשית המאה החמישית לנוצרים , רבו המבוכות בקרבה ותהי חרב איש ברעהו · ויבואו עריצי זאכסן למחסה לה וילכדוה · ותהי הארץ לשבע ממלכות אלה הם , קענט , זוזעקס , וועסטזעקס , עססעקס , נארטהומבערלאנד , אסטאנגעלן , ומערציא , וישמידו כל זכר רומי לה , ויסדו דרכי והליכות אשכנז תחתיהם . באחרית המאה הששית באו מלאכי רומי ויטו את לב הבריטענים אחרי האמונה הנוצרית ויהיו כולם לאגודה אחת , ועגבערט מלך וועסטזעקס משל עליהם ויהי למלך ענגלאנד הראשון · בנו אלפרעד הגדול אשר מלך אחריו , היה מחסה לארצו מכל צריה , עשה צי אדיר לה ויאיר נר הדעת בקרבה , אולם במותו נפל עם דענעמארק עליה ותהי למס עובד : ימי הרעה האלה לא ארכו , ועד מהרה שבה המלוכה לבית עגבערט , ונכדו עדואַרד ישב לכסא ענגלאנד · אחרי מותו שבו בהלות ומריבות להרים ראש , ווילהעלם הכובש מלך עליה בחזקה , ולאומיה היו בידו ככדור לכל אשר אותה נפשו , גם בניו אחריו הכניעו את העם וירדו בו בפרך וכל חוק ומשפט רמסו ברגלים ,

אך האחרון מיוצאי חלציו, הוא המלך היינריך הראשון הקל לארץ ויושביה, וממנו יצא ספר הדרור הראשון, הנותן חק וגבול לממשלת המלך. בשבת היינריך השני בן ריכארד לב אריה לכסא, החלה ממשלת בית אנייוא, בימיו שקטה הארץ מכל אויב מסביב, ויקיים את ספר הדרור מאבי אביו, וישבר מטה עוז הכמרים והאצילים, ויעש חוקים טובים לעמו. במותו מלך אחריו אחיו יאהאן המכונה בלי ארץ, בימיו אבדו כל ארצות היבשה אשר לענגלאנד, ושמו היה לדראון עולם בגלל התועבות הרבות אשר עשה, ויעולל בעפר קרנו בלכתו שחוח להדום רגלי הכהן הגדול ברומי ויתודה על עונו, וכמעט נדח מן הכסא לולא מלט אותו כומר עיר לינקאלן בחכמתו, וכאשר קם העם עליו בשנת ד"א תתקע"ה ועברתם, מאד קשתה השביה שאונזעפס בתתי למו הברית הנודע בשם מאגנא קארטא, הנותן לכל בני בריטניא דרור וחופש, ומשפטי האצילים והגוי כולו בו כמעשה עבות יתלכדו ולא יתפרדו. והמולך אחריו היינריך השלישי ראה את תוקף גבורת הספר הזה ופעלו כי רב הוא, כי בהחלו להכביד אכפו על עמו, קם גראף לעסעסטער נאדר בכח הספר הזה ויעביר קול בארץ לכל עיר ופלך למען יקהלו בחירי העם להועץ יחד ולהקל עולם מעליהם, ומאז והלאה נלחץ המלך לאסף עדה כזאת שלשים פעמים שנה שנה, למען תאסור ידיו בזקים ותשים עינה על כל דרכיו:
בימי עדוארד הראשון החלה שלות הארץ להריש ראש, ובתי משפט הוכנו לתפארת. עדוארד השני בנו לכד מדינת וואלעס ותהי לענגלאנד לנחלה. עדוארד השלישי נכדו הכניע ארץ שאטלאנד תחתיו, עם הארץ נשא ראש, והמסחר פורח מאד. אכן במותו שבו פרעות בארץ ודמים רבים נשפכו בה, בשנת ה"א רמ"ה ישב היינריך השביעי, הראשון לבית טודאר, על כסא בריטניא, בימיו שקטה הארץ. אחריו מלך בנו היינריך השמיני. הוא היינריך אשר פרק עול הפאבסט מעל צוארו, וכל נכסי הכמרים אשר בארצו לקח ויהיו לאוצר הממלכה, וישם לחוק כי המלך הוא ראש האמונה עד היום הזה. עדוארד הרביעי אשר מלך אחריו הלך בעקבותיו, ואשר הניחו הש השלימה עליזאבעט אשר מלכה מן שנת ש"יח עד שס"ג, היא שמרה, ענגלאנד בעלי והבריטנים בני. בימיה נושעה הארץ מאד, המלאכות גדלו ויצליחו, ותהי סחר גוים. במותה באה המלוכה לבית שטוארט, ויאקאב הראשון מלך שאטלאנד ישב לכסא ענגלאנד, ואף אם חבר שתי הממלכות האלה יחד תחת שבטו לא הצליח בידו גם לא ביד קארל הראשון אשר מלך אחריו, להקים ברית האהבה ביניהן. ואחרי אשר הואיל קארל לרדות בעמו בפרך מרדו בו בני ענגלאנד וישפטוהו משפט מות, וימת בחטאו לעין כל: ותהי הארץ לממשלת העם (רעפובליק) והשר קראמוועל בראשה, ויהי להם לנגיד עד יום מותו (משנת ת"ט עד תי"ח), גם הוא הרבה הרע, ודמים רבים שפך הנה, אולם חקיו בדבר המסחר עודם היום לתהלה בארץ, במותו שבה הארץ להיות ממלכה, וקארל השני בן קארל המומת מלך בממשלה מוגבלה, והמלך ההוא איבה נטורה בלבו לבני ענגלאנד על אשר המיתו את אביו, ונפשו נטתה אחרי הדת הקטוליקית, ויואל למשול כאות נפשו, להנקם בשוטני אביו, ולכונן האמונה הקטוליקית בארץ, אולם הפארלאמענט קם נגדו בזרוע נטויה ועצתו הופרה.

ואחיו

ואחיו יאקאב השני גם הוא כמוהו אויב אכזרי לעמו , ותשא העדה את קולה ותקרא לווילהעלם מן אראניען התנו לעזרה , ויברח יאקאב וימלוך ווילהעלם תחתיו . בימיו הורם כבוד ענגלאנד מאד , וממשלת המלך רותקה בזקי העם עד היום הזה · וימת ווילהעלם ותמלוך אנא בת יאקאב השני תחתיו , ידיה גברו על מלכות ספניא במלחמות רבות , וענגלאנד ושאטלאנד היו לאגודה אחת עד עולם . במותה באה המלוכה לבית ברוינשוייג לינעבורג , והקורפירסט געארג הראשון ישב לכסא . גם הוא גם בנו געארג השני אשר מלך אחריו רעו את עמם בשבט מישור · הרבו הצלחת מאד , עשו לה שלום מן הצר , ויגדילו אחוזותיה באמעריקא , הודו מזרחית ומערבית · בימי געארג השלישי רבו אחוזות ענגלאנד בכל חלקי התבל : אולם במלחמותיו עם אמעריקא הצפונית לא הצליח , ואחרי כל התולאות הרבות לאין חקר (אשר בגללם רבו חובות הארץ מאד עד היום הזה) פשה תמה ממשלת ענגלאנד ברוב אמעריקא הצפונית ונכרתה לעולם (תקמ"ג) : משנהו וויליאם פיט הרבה להלחם עם ארץ צרפת ויחבר את אירלאנד לענגלאנד ושאטלאנד , ויעשה גדולות ונפלאות בארץ · בימי נאפלעאן סבלה ענגלאנד תלאות רבות , כי סגר המלך האדיר ההוא רוב ארצות אירופא לבלי נתון עבור אניות מרכלותה אליהן , אך אחרי הורד מכסאו שבה היות רוכלת העמים , ושלות השקט בקרבה עד היום הזה : בשנת תרי"ג באה בברית עם הסולטאן וקיסר צרפת להלחם נגד רוסיא , והיל היה אשר לה עשה נפלאות במלחמותיהם על אדמת רוסיא במדינת קרים , עד אשר נכבש המבצר החזק סעבאסטאפאל ואלכסנדר קיסר רוסיא כרת ברית שלום עם שלשה מלכי הברית האלה (שנת תרט"ז) לכבוד ולתפארת .

קורות בני ישראל בקרבה . אף אם לא חדלו אנשים יהודים זעיר שם זעיר שם לשבת בה מיום הוסדה , באשר סחר גוים היא , ורוכלת העמים עד אפסי ארץ , בכל זאת עד המאה האחת עשרה למנין הנוצרים אך מתי מספר היו , ואך בראשית המאה החלו יהודים רבים להאחז בה ויהי לקהל , בימי ווילהעלם הכובש (שנת ד"א תתמ"ט) , היה המון בני ישראל רב בקרבה ונכסים רבים למו , בנו המלך ווילהעלם השני הרים את קרנם מאד ואף את המומרים הכריח לשוב לדת אבותם , אך לא בצדקו ויושר לבבו , כי אם למען הרבות עושר אוצרו , כי מס רב נתנו לו היהודים בכל מקומות מושבותם . בימיו גדלו והצליחו מאד ויבנו בתים ויקנו נכסים , וכל אשר שאלו לא מנע מהם , כי הכסף היה ראשית כל מחמדיו , ובו הטו את לבבו לכל חפצם , ובכל זאת לא היה להם רק בית הקברות א' בלאנדן לכל הארץ , וכל מתי הממלכה הגדולה הזאת הובלו שמה . הייגריך השני אשר הואיל ללכת לארץ הקדושה להלחם עליה , נתן ליהודים דרור וזכיות רבות ככל אשר אותה נפשם , בעבור הכסף הרב אשר נתנו לו למלחמה הזאת , ויעשו להם בתי קברות בכל עיר ועיר , ורבים מהם למדו חכמת הרפואה ויהיו לרופאים מומחים , ויקנאו בם רופאי הנוצרים ויעבירו קול בארץ כי מכשפים הם , וככל אשר הוסיף המלך להטות חסד להם , כן גדלה השנאה בלב העם עליהם , וישימו להם עלילות שוא כי ימיתו ילדי הנוצרים למען ישתו את דמם בפסח , ויאשימו אותם כי יזייפו את המטבעות ויעשו כל עושק ותרמית , עד כי סור סמא

קרשו

קראי למו ויהיו לפגול ושקוץ משומם בעיני כל רואיהם. ויהי ביום נמשח ריכארד לב אריה למלך (שנת ד"א תתקמ"ט), והדת נתנה מלפניו לבל יערב כל איש יהודי לראות בתפארת החג הזה, כי אולת קשורה בלבו אשר היהודים מכשפים המה, אולם איזה בוערים בעם מאחינו באו בהחבא בתוך הקהל להיכל וועסטמינסטער לחזות איך תנתן העטרה בראש המלך, וכאשר הכירום העם נפלו עליהם בזעם אף ויכום בלי חמלה, ועל כל העדה יצא הקצף, כי גדל הרעש בעיר עד מאד, ויושביה נפלו כזאבי ערב על בתי בני ישראל, את כל אשר בהם בזזו למו, והבתים שרפו באש, רבים וכן שלמים הרגו לפי חרב, ובתוכם גם רבינו יעקב בעל התוספות הנודע בשם רבינו תם, והנשארים נמלטו לתוך המבצר ט א ו ו ע ר ויהיו לפליטה. והמלך לא ידע דבר מכל הנעשה, כי כאשר שאל את שריו על אודות הרעש אשר בעיר, ענו אותו לאמר, קול ענות העם בתרועת שמחה הוא על אשר ישבת לכסא שופט צדק, אך בערב היום השני כאשר שבעו הפראים די חפצם קמה הסערה לדממה, ויסך המלך באברתו על היהודים, ובראשי הקושרים עשה שפטים, וכל הרעות אשר עברו על ישראל בעיר הבירה, אך כאפס המה למול התלאות אשר השיגום בכל הערים האחרות, ועל כולנה בעיר י א ר ק אשר גרו בה שני עשירים גדולים, שם האחד ברוך ושם השני יוסי, שניהם יחדיו בתים בצורות למו, ושוכני אוצר המלך היו. ברוך היה ביום המשחה בלונדון, ויכוהו מכות אכזריות וילחצוהו להמיר דתו, וכאשר נודע הדבר למלך, הוציאו מחיק האמונה החדשה, והשיבו לברית אבותיו, אולם עד מהרה מת במכאוביו, ביתו היה לבז וכל בני ביתו נפלו לפי חרב לא נשאר אף אחד. בית יוסי נשרף עד היסוד בו, והוא ורוב בני העיר נמלטו אל תוך המבצר, ויצורו האויבים עליו ויריעשו את חומותיו, ויהי כאשר ראו בני ישראל כי גם פה פלטה לא תהיה להם, ויאמרו כולם בפה אחד להמית את נפשם לבל יפלו בידי הערלים, את כל רכושם אשר היה אתם שרפו באש, יוסי שחט את אשתו וחמשה בניו, ואיתו המית רב העיר, ורוב אנשי הקהל עשו גם הם כמוהו, וידיהם שפכו דם נשותיהם ובניהם, ואת המתים השליכו לתוך הנהר, והנותרים שלחו אל הצרים מחוץ להתחנן להם כי יחמלו עליהם, וישבעו להם האויבים כי לא תגע בהם רעה, ויאמינו בם האנשים ויפתחו למו שערי המגדל, אולם כאשר באו פנימה נפלו עליהם בחרי אף ויהרגו את כולם, ויהי מספר ההרוגים יחד חמש מאות משפחות. ובבא הדבר לפני המלך שם עונש על העיר, אולם להרוצחים לא עשה דבר, בשובו מארץ הקדושה עשה חוקים למחסה היהודים והקים להם מאחיהם שני ראשים ויקרא את שמם ש ו פ ט י ם. ויאהאן אשר מלך אחריו נתן ליהודים דרור לסחור בארץ, בעבור ארבע אלף מארק כסף אשר נתנו לו' (מ א ר ק היא מטבע כסף ששה גולדן ערכה). וכאשר התמוטט אוצרו בגלל מלחמותיו אשר עשה, נפל כדוב שכול על היהודים, את כל אשר מצא אתם לקח בחזקה, ואותם נתן במשמר ועינה נפשם באכזריות המה למען יתנו לו את הרכוש אשר טמנו באהליהם. לאיש אחד בעיר בריסטאל צוה כי יתן לו אלף מארק כסף, והאיש כילי וימאן תת, ויצו המלך להוציא יום יום שן אחד מפיו עד אשר יתן את מכסת הכסף, ויוציאו לו שבע שינים בשבעה ימים, וביום השמיני נלאה שאת מכאוביו ויתן את הכסף, ואת אשר השאיר המלך בזזו אלילי

הארץ ואין מפריע בעדם. אחרי מות האכזר הזה הוקל לישראל מעט כי השר פעמברָאקע אשר משל במקום הייגריך השלישי הצעיר לימים, איש חסד היה ויעש בכל עיר שרי מחסה ליהודים, אולם במותו והיינריך מלך (סוף האלף החמישי) שבו ימי הרעה, כי אהב הבצע מאד, וצר ואויב לישראל. שלישית הון כל יהודי ארצו לקח ביד רמה, בית הכנסת החדש אשר נבנה לתפארת בל נדון עשק על בלי דבר ויעש אותו בית תפלה לנוצרים, על העשיר אהרן בעיר יארק בא בעלילה עד אשר נלחץ תת לו שלשים אלף מארק כסף כופר נפשו, איש יהודי בעיר הערעספאר אשר ירש הון רב מאבותיו הוכרח לתת לו חמשה אלף מארק, וכאשר עשה אחד היהודים שמץ עון אשר חטא, על כל העדה יצא הקצף וכולם יחד נענשו, עד אשר שחדו את פניו בכסף רב ועצום, ויעש לחוק כי איש איש עונו ישא, והקהל לא יוכה באשמת היחיד. והכסף ענה את הכל בימיו, כי אף גנב והורג נפש יצא נקי בהשפטו אם כופר רב נתן. בשנת י"ג לאלף הששי לוה על היהודים לתת לו הון רב, אך כאשר השיבו אותו דבר כי נכונים המה ללכת לארץ אחרת מאין כה בם למלא די ספקו, נעתר להם לקחת מעט מאשר בקש. בשנה השנית נתן את כל יהודי ארצו לאחיו ריכארד לערבון בעבור כסף אשר הלוה לו, וגם הוא הרבה להריק אמתחותיהם כל ימי היותם תחת שבטו. בשנת כ׳ שלם המלך לריכארד את כספו והיהודים שבו תחת ידו, ויטש עליהם מס רב. והכמרים הפשיטו עורם מעליהם כי קיים המלך את תקפם. בשנת כ"ב נתן את היהודים לבנו עדוארד למנחה, ועדוארד הטביע אותם בידי השרים אשר הלוו לו כסף, וכעלוקה מצץ את דמם מהם כפעם בפעם. ויהי היום והכמרים סובבים בחוץ וצלמיהם בידיהם, ואיש יהודי עובר בשוק, ויעלילו עליו כי גזל פסל מידי אחד הכמרים וירמסוהו ברגלים, ויובאו כל יהודי עיר אקספארד (מקום המעשה) בבית הסהר, ואחר שוחד רב אשר נתנו יצא המשפט כי יעשו מכספם שתי וערב מן שיש אשר צלם זהב בעבר האחד, ופסל מרים מעבר השני, ומרחוב יכינו מלבו למזכרת עולם, ומלבד זה צלם אחר בראש היכלם, והדת יצאה לבל יהי בית נוצרי אפותיקי לישראל בלעדי רשיון המלך, לבל ישכיר איש ישראל את ביתו לנכרי, ולבל יקנו עוד היהודים בתים ונכסים. אולם גם החוקים האלה אך למען בלוע בלע היו, כי כל הבא וצרור כספו בידו, גם בתים גם נכסים קנה גם בתי נוצרים לקח לערבון, ואין עוצר בעדו מעשות כל חפץ לבבו, לכן לא יפלא בעינינו אם לא היה כל הכס וסיפר בישראל בארץ הזאת בימי חשך התם, כי אחרי אשר היו ככדור בידי המלך וכלאן לגוזזים, ואך הכסף לבדו פדיון נפשם היה, לכן רק אחרי ההון רדפו, ואך לאסוף עושר בחפניהם מגמת רוחם היה. ועדוארד בנו אשר מלך אחריו הלך בעקבותיו, ויאכל את ישראל בכל פה, ובכל זאת לא שב אפו עד אשר יצא בשנת ה"א כ׳ הדת מלפניו לגרש כל היהודים מארצו. ויצאו שם עשר אלף איש בגולה לבקש להם מנוח באשר ימצאו, וכל רכושם היה למשסה. ומאז עברו כארבע מאות שנה אשר לא דרכה כף רגל איש ישראל על אדמת ענגלאנד. ויהי בשנת תי"ד ובימים ההם אין מלך בענגלאנד כי אם קראמוועל הוא השליט בארץ, וישלחו יהודי אמסטרדם את הרב ר׳ מנשה בן ישראל לחלות פניו כי יתן לבני ישראל אחוזת נחלה בארצו. והרב הזה דובר לאות ומליץ מהיר לפני מלכים יתיצב, והוד הלשון

ורוב

ורוב בינת לבבו קשט על שפתיו, וישא חן וחסד לפני קראמוועל ויתן כתב
הדת כי גבולי ארץ ענגלאנד פתוחים לזרע יעקב, ובידם לתור מקום מנוחה
למו בכל עיר ועיר. ויבאו ספרדים רבים שמה וישבו בה, ובשנת תכ"ג היו
לקהל ויבנו להם בית הכנסת בלונדון. גם בני אשכנז רבים נהרו אליה ויבדלו
מקהל הספרדים ויהיו לעדה אחרת עד היום הזה. ושתי הקהלות יחד בנו להם
בתים ויקנו נכסים ואין מתקוממם נגדם, ואף אויביהם לא ערבו את לבם
להאשימם בתואנות שוא, כי נשמרו מכל עול וחמס, את כספם לא נתנו
בנשך, ואחרי הבלע לבם לא הלך, אך במלאכת ידים ועבודות הנותנות
כבוד לבעליהן החיו את נפשם, ובכל חכמה ודעת הרבו לדרוש, ויהיו לשם
ולתהלה בארץ. אחד גדולי חכמי ישראל בימים ההם היא הרב ר' דוד ניטו
הרופא, בעל ס' מטה דן (כוזרי שני), אשר חבר ספרים רבים בלה"ק,
שפת ספניא, פארטוגאל ואיטליא, וימת בעיר לונדון בשנת תפ"ח · ובימינו
אלה בחסד עליון עם ישראל שוקט ובוטח בממלכה הזאת ולכל כהונה ומשמרת
יקרבו ככל גויי הארץ ואף בבית הפארלאמענט (אשר נאסר להם עד כה)
ישבו למשפט, ע"פ הדת אשר תלא מהרה (כאשר נקוה) מלפני השרים,
ברם זכור אותו אלהים לטוב, לארד רוססעל שמו ' הוא לארד ר. סעל היושב
ראשונה במלכות, כי בישרו ותום לבו יגע שנים רבות, עד אשר הפך
בניעם לשונו את לב השרים לטובה על ישראל אחינו, וה' הי' בעזרו כי קמה
מחשבתו הטובה ועלתו כהייתה. מי יתן והיו בכל ארצות פזורנו שרי חסד
כאלה, ועד מהרה עיני העמים תפקחנה לדעת, כי אך שקר טפלו עלינו
עד כה, ומלבד אשר ידינו רב לנו בכל חכמה ותושיה, נפשנו אך לטוב
וחסד נטויה, לעשות צדק ומישרים עינינו תלויה, מעשינו טובים וכונתנו רצויה:

ארץ ענגלאנד תכיל שתי מדינות בקרבה, הלא הן, מדינת
ע נ ג ל א נ ד ומדינת ו ו א ל ע ס · ענגלאנד תגדל שני אלפים
שלש מאות תשעים ושמונה פרסה מרובעת, ובה שבעה עשר
מיליאן איש, ותפרד לארבעים גלילות:

א) גליל מידלעזקס שלש עשר פ"מ, בו

לאנדאן, עיר הראשונה לכל הממלכה ומקדש מלך, על נהר טעמזע,
גודל שטחה שבע פרסה אשכנזיות, ארכה ד' פרסה ורחבה ג'
פרסה אשכנז, רחוקה קל"ה פרסה מן וויען, ע"ז פרסה מן עדינבורג,
ס"ח פרסה מן דובלין · אין כמוה בגודל, עושר, ורוב עם בכל ערי אירופא.
מלבה, בעמק נאה מאד פורח כשושנה, וכפרי הגן סביבו · מספר
תושביה שני מיליאן וחצי ובתוכם שמונה עשר אלף יהודים: ארבע עשר אלף
חוצות, ששים רחובות, וארבעה ושלשים שוקי מסחר ובתוכם שוק הסחבות
אשר ימכרו בו בכל שנה בעד שש מאות אלף כסף בלויי הסחבות · שלש
מאות אלף בתים, רובם תחתיים שניים ושלישים שבע מאות בתי תפלה
הנוצרים, ק"נ בתי חולים, כ"ב בתי טיאטראות, שלש מאות בתי מלון
אורחים, ת"ק בתי משתה יין, שש אלף בתי ממסך שכר, ת"ר בתי קאווע,

ארבע אלף ושני מאות בתי חנוך נערים , מאה בתי מחסה לדל , ששה עשר בתי הסוהר , חמשים בתי משמר לאלה אשר אין להם לשלם לנושיהם , תשעים בתי ספר , מאה ושמונים בתי דפוס , אלף בתי ממכר ספרים , שלש מאות ושבעים בתי השאלת ספרים , חמש אלף ושלש מאות בתי בשול שכר , ושלשים בתי עשה יין שרף . שלשה ראשים לה , הראש האחד הוא ס י ט י , העיר הישנה , סחר גוים ומושב כנעני ארץ , לעושר הרב אשר בה אין ספ רות , וכמעט יוכלו לקנות כל ממלכת רוסיא בעדו , רוב משכן בני ישראל בתוכו · הראש השני ו ו ע ס ט מ י נ ס ט ר , בו שמו התפארת והיופי קן למו , ארמון הפארלאמענט , טירות המלך , והיכלי השרים בקרבו · והראש השלישי ס א ט ר י ק בנגב העיר על שפת נהר טעמזע · בו כל בתי המלאכה · העיר כולה נחלקת לששה ועשרים מחלקות ופקיד אלדרמאן בראש כל אחת · ענני ערפל ואדי גחלים חופפים עליה כל היום , ומראשית השנה עד אחריתה אין חמשים יום אשר נוגה למו . רצפת חוצותיה טובה מאד , ומשעול אשר משני עבריהם למדרך כף רגל · באישון לילה השוקים ימלאו אורה מאלפי מנורות אשר מין גחלים (גאס) זך למאור בם , בכל עבר ופנה . רבבות צנורות מתחת לארץ בתוכה יעבורו , הנמשכים ועולים לכל בית וחדר . ולמן היליע התחתונה עד התא אשר תחת לגג יחד מימיהם ישפיעו · הרחובות עגולות או מרובעות , בתי תפארת סביבם , וככר נרחב לעונג בתוך וחיץ ברזל סביב לו · שבעה גשרים נפלאים בה , הלא הם גשר וואקסהאל ברידש , נבנה בשנת תקע"ג ושלשה מיליאן כסף נתנו שכר עבודתו , שמונה מאות וששים רגל ארכו , נכון על תשע כפות ברזל · גשר וועסטמינסטר , עת מלאכתו ארכה מן שנת תל"ט עד תק"כ , ומחיר עבודתו עלה לארבע מיליאן כסף , ארכו אלף רכ"ג רגל , ורחבו מ"ד רגל , על ארבעה עשר עמודים והמשה עשר כפות · גשר הונגרפארד , תלוי על שרשרות ברזל והיכנו למעבר עגלות כי אם להולכי רגל · ארכו אלף שלש מאות וארבעים רגל , וחנוכתו היתה בשנת תר"ד · גשר וואטערלא אשר נבנה משנת תקע"א עד תקע"ז בעד עשרה מיליאן כסף , כולו אבני גראניט , אלף רמ"ב רגל ארכו וכ"ח רגל רחבו , עשרים עמודים ותשע כפות למשען לו . גשר בלעקפרייהערס (האחים השחורים) · נעשה בשנת תקכ"ח , אלף רגל ארכו , ומ"ב רגל רחבו , מעשה אבן כולו , ותשעה עמודים מוסדותיו · גשר סאטריק , נבנה בשנת תקע"ט במחיר שמונה מיליאן כסף , שלש כפות ברזל מוצק לו , גדולות ורחבות מאד , מיוסדים על ששים אדני סלע . גשר נעוו לונדון אשר נשלם בשנת תקל"א , תשע מאות וכ"ה רגל ארכו , וכ"ה רגל רחבו , על חמש כפות עגולות · ומעברה מתחת לנהר טעמזע , ט ו נ ע ל שמה , אלף ושלש מאות רגל ארכה , חמשה ושלשים רגל רחבה , ועשרים רגל קומתה , ועבי האדמה אשר בין תהום הטעמזע ותקרת המעברה הזאת חמש עשרה רגל , מעשה אבנים כולה , בה יעבורו עגלות אין מספר , ובשני עבריה נתיבות להולכי רגל , ולילה כיום יאירו מנורות את החשך אשר בקרבה . ארמנותיה המהוללים הם , ארמון ב ו ק י נ ג ה א ם , בו משכן המלך , ארמון ס נ ט י א מ ע ס , בו יגלה המלך בהדרו בבא שרי ממלכות אחרות לראות באור פניו , ארמון ק ע נ ז י נ ג ט א ן משכן הערצאגין קענט , והיכל לאמבעטה

מושב

משב ראש הכמרים מן קאנטערבורי, בית עקד ספרים ואולר תמונות ולויריס יקרים בקרבו, בארמון סנט יאמעס פרדס גדול ונחמד מאד למראה, וברכות מים רבים מלאי חן ויופי. אצלו עוד שני פרדסים נפלאים, הם גן גרעען, הידע, שלשתם יחד פתוחים לכל עובר, ורכבות אנשים הולכים אנה בם ובגלל דלויותיהם ישאפו רוח. המבצר טאוער על שפת נהר טעמזע לפונה, נבנה בימי המלך ווילהעלם הכובש בשנת אלף ע"ה למספרם, ארבעה מגדלים לו ונהר יסובבנו. מלפנים היה בית קטל לכל הגדולים אשר נחרץ משפט מות עליהם, בו הוסר ראש המלכה יאהאנא גרייא מעגליה (זה שלש מאות שנה), בו מת הערצאג קלארענסע אשר נטבע בחבית יין בחטאו. בימי הייגריך השלישי נאסרו בו שש מאות יהודים אשר האשימו אותם כי עשו מטבעות סיגים. בו לפון הגרזן אשר כרת ראש המלכה אנא באלען אשת הייגריך השמיני כי האשים המלך אותה לזונה וילו להמיתה. גם כמוס בו מטה הייגריך השמיני אשר הלך תמיד לשות אתו, ובכפתור אשר בראשו שלשה קני שרפה קטנים, בשנת ת"ר יצאה אש בארמון הזה ותאכל את בית הנשק הגדול אשר בו. שני מגדלים נשאים אלו, ושני אולמים גדולים אשר היה בם נשק אניות רב. יותר משני מאות אלף כלי נשק היו לשרפה, וערך נזק התבערה הנוראה הזאת היה עשרה מיליאן כסף. סגולות הממלכה שמורים במגדל קטן אשר בתוכו. חמש עטרות בו, הלא הן, עטרת עדוארד הקדוש להם, עטרת הממלכה, צניף מלוכה, נזר המלכה, והכתר הגדול. ביום ימשחו מלך חדש ישימו עטרת עדוארד והצניף בראשו, בעטרת הממלכה שלש אבנים טובות יקרים מאד בערכם, הלא הם, אודם, מרגליות אין כמוה ליופי בכל התבל, ונופך. שאר הסגולות הם, תפוח המלוכה אשר ישאהו המלך בידו ביום המשחו, נשר זהב אשר בו שמן המשחה, חרב החסד אשר קצה רחב ולא חד, אותה יחגור המלך ביום ינתן הנזר בראשו בין חרב האמונה וחרב המשפט, מטה עדוארד אשר ישאוהו לפני המלך ביום ההוא, שרביט הזהב אשר תפוח המדינה ושו"ע בראשו, ארבעה שבטי מלוכה אחרים, כולם זהב טהור ממולאים אבני ספיר ויהלום, מטה שן, שרביט שן וזהב, אצעדות זהב הלמודים על ידי המלך ביום המשחו, ודברים אחרים מסולאים בפז ליום הגדול ההוא: מימי קארל השני והלאה הראו סגולות המלוכה לכל אשר נפשו נכספה לחזותם. ויהי בשנת ה"א ת"ג ואיש בליעל בלאד שמו, שר החיל באירלאנד, התנכל לגזול אותם בערמה, ויתחפש בלבוש כומר ויבא לתוך הטאוער לראות הוד הסגולות האצורים בו, ואתו אשת חן אשר אמר כי אשתו היא, המה משתאים על הדר האולר והאשה אמרה בערמה כי מכאובים אחזוה, ותובא בית הסוכן אשר על הבית. מעת ההיא החל בלאד לבא כפעם בפעם אל הסוכן עד אשר התחתנו יחד, כי יקח בן אחיו את בת הסוכן לאשה. ויהי היום ויבא בלאד עם בן אחיו אשר אמר ושני אנשים אחרים, איש חרבו על ירכו וכלי נשק מתחת לבגדו, לבקר את בית הסוכן, וכאשר לא היו אשתו ובתו בביתם, הלו את פניו להראות להם את בית האולר, עד שוב הנשים הביתה. כמעט באו פנימה ויפלו על הסוכן הזקן ויסגרו את פיו ויביאו בכבל רגליו וילוו עליו לאמר, השמר לך מהשמיע

קולך

קולך כי מות תמות, ויקחו את נזר הארץ, תפוח המלוכה, ושרביט המלכות, ויואילו לצאת, וכמעט קמה מזמתם, אך מאת ה' היה כי שב בן השוכן מפלאנדערן פתאום, ארבעה בני הרשע האלה נתפשו ועצתם הופרה. ומני אז האוצר סגור ולא יפתחיהו כי אם לאחד השרים הנודעים בשם. בית מועד הסוחרים (בערזע) בנוי להפארת וגדול מאד, מגדל רם לו, ובית משתה בתוכו אשר יתאספו כל כנעני ארץ שמה, וכל קורות דברי המסחר שמה נשמעים. בית השטרות (באנק), ארבע מאות סופרים בו, וכלי מורה העת נפלא מאד בקרבו · ארמון הפארלאמענט, בנין מבואר מאד, שכר עבודתו עלה לסך שבעה מיליאן כסף· בית זאמערזעט, בו בית מדרש החכמות, אסיפת זקני מדע, ופקידי מס החיתם, מכס האניות, ותבואות המלך · בית מעשה המטבעות, כליל בהדרו, בשלש מכונות קיטור אשר בו יעשו יום יום שלשים אלף מטבעות. בית המכס גדול ונאוה מאד: בית הדואר מלא הוד והדר, אולם גדול בקרבו וצנור מתחת הרצפה אשר בו יעבירו פקידי הבית את המכתבים מחדר לחדר: הגג נשען על ששה עמודי שיש, ותעלה מתחת לארץ השולחת מים עד מרומי הגג להצילו מאש בוערה כי תבא: **נעווגאטע** מקום אשר אסירי המלך אסורים, חמש מאות אסירי ברזל בקרבו. אלד בעהלי, שני בתי דיני נפשות. פעניטענשערי בית ענושים לאלה אשר עוד תקוה כי ייטיבו מעלליהם, מספר היושבים בו שמונה מאות איש אשר יכלו בעבודה ודרישת האמונה ימיהם. ארמון מאנשן משכן הלארד מאיאר, נאוה מאד. נעוו קאהל עקסטשענדש, בית מועד סוחרי גחלי אבן, מחירו ארבעה מיליאן כסף, והדרו רב מאד. ארמון הודו מזרחית, פסילים רבים נפלאים בקרבו, ובתוכם הפסל הנחמד אשר ענגלאנד תחבק את הדרור בזרועותיה. גם בית אוצר ספרים בו. בית נארטהומבערלאנד, תמונות ישנות יפות בו · בית לאנדסדאון ובית דעוואן שייר, גני חמד לתפארה בם: גילדהאל (בית העיר), אולם גדול בו אשר יכיל שבעה אלף איש בקרבו. שני פסילי גוג ומגוג בו, גם פסילי גבורי חיל אחרים וכל משתה הקהל ובחירת שרי המשפט והפארלאמענט בו המה: בית מושב שרי חיל הים ובגגו טעלעגראף לכל נהרות איתן וים רחוקים. מזכרת לונדון לזכר השרפה הגדולה משנת אלף תרס"ו למספרם, מחיר המזכרת הזאת עלה לי"ד וחצי מיליאן כסף, היא עמוד רם ונשא מאד, חלול בתוכו, ושלש מאות חמשה וארבעים מדרגות שיש שחור עולים לראש גגו, ומה נאוה הפסל הנצב עליו מעשה לעלועים כולו, בו תחזה עין רואה, לונדון יושבת ושוממה על חרבותיה, ועין ה' תאחזנה בזרועותיה, ותראה לה את תמונות השלום והשפע השוכנים בערפל ונכונים לבא אליה לעת מצוא. סטאק עקסשענדש, בית מסחר בשטרות הממלכה, טעמפלע, בו בניינים וחצרים רבים, שני אוצרות ספרים, שני דבירים, גני חמד, ובית תפלה, בו קבורת אחד עשר גבורי חיל אשר הלכו לכבוש הארץ הקדושה במאה הי"ב למספרם. אולם סוחרי משי, אולם רוכלי בשמים דביר הדגים, ואולם צורפי כסף וזהב: בתי מדרש רבים לכל חכמה ודעת. בית הספר לעורים, בית אוצר ספרים גדול מאוד, שני מאה אלף ושלשים אלף ספרים,

שנים

שנים ועשרים אלף וחמש מאות כתבי יד בו, בתי אוסף תמונות וסגולות יקרים שונים: בתי חולים הגדולים הם, בית טומאס, ארבע מאות ותשעים מטות בו ותוצאותיו מאה אלף כסף לשנה. בית ברטולמי, בית גי, בו ארבע מאות מטות · בית מאַדאלען. בית בית לחם, ובית לוקאס, למשוגעים ארבעים בתי מקהלות בה לכל אחד אוצר ספרים וכל אוכל ומשקה ובם יועדו אנשים אין מספר לעונג ושעשוע. הגדול מכל בתי מלון אורחים הוא בית התבל, ידי שלשה אנשים אמעריקאני, אשכנזי והולאנדי יסדוהו בשנת תר"ג ויכיל שנים עשר בתים בקרבו, לכל עם ולשון בית אחד וזר לא יתערב בו, לאשכנזים בית לבד, ואף משרתי הבית ורופאיו (כי רופאים לכל בית) כולם אשכנזים המה, לצרפתים בית לבד וככה לכל גויי הארץ. **אחינו** בני ישראל נפלגים בה לשתי קהלות, אשכנזים וספרדים, לכל קהלם בתי כנסיות, בית חולים, ובתי ספר מיוחדים, רב קהל אשכנזים הוא הרב הגאון ר' נתן אדלר הכהן נ"י ובשם דאקטר יכונה, ורב קהל ספרדים הוא עתה ר' דוד מילדולה· הרב ר' נתן אדלר ישב בכל שני וחמישי בבית המדרש לשפוט את העם ולעשות שלום בין איש לרעהו· נשיאי העדה הם לשתי הקהלות יחד, והגביר הצדיק ר' משה מאנטעפיארע בראשם. עשרה בתי כנסיות גדולים בה · בשנת תר"א נוסדה בה חברה חדשה הנקראת בשם יהודי בריטניא, בני החברה הזאת שנו נוסח התפלה, בטלו יו"ט שני של גליות, ועשו תקנות אחרות אשר לא כדת, ובנו להם בית תפלה מיוחד, ויקם הרב ר' שלמה הירשל ז"ל ונתן חרם חמור בהסכמת רבנים אחרים לבל יקרבו אל הקהל. בה משכן גבירים גדולים אשר בצלם נחיה בגוים, הלא הם הרב הצדיק ר' משה מאנטעפיארע נ"י ובשם באראנעט יכונה, אשר אך לשפת יתר יהיה לספר אין ערכו כי רב הוא ותהלתו מלאה הארץ, וקצה פרשת גדולתו כתבתי בספרי כתר שם טוב (לבוב תר"ו) קחנו משם · ומנשים באהל תבורך תמתו הגבירה הצנועה וחכמת לב מרת יהודית תחי', בת הגביר התם ר' יהושע לוי הכהן ז"ל אשר הרבה עשות חסד וצדקה בימיו: הכי קרא שמה יהודית, כי יהודית היא בכל לב ונפש, וכל מפעלותיה ומצעדי רגליה אך לעשות טוב וחסד לזרע יעקב ולהרים קרן ישראל בארץ *) · הרב החכם הגדול ר' אליעזר הלוי נ"י אשר בשם דאקטר לעווע יכונה הוא נאמן בית השר מאנטעפיארע, הוא דאקטר לעווע (מולדתו היא עיר צילץ בפלך אבער שלעזיען אשר בפרייסן) המלא ברכת ה' בחכמת התורה וכל מדע ותושיה, וידיו רב לו בלשונות בני קדם, הוא החכם הלוי אשר עבר בארץ הקדושה בשנת תקצ"ח וכתב קורות מסעיו על ספר בשפת אשכנז אשר העתקתי אנכי ללה"ק בספרי מבשרת ציון: ועל דבר תכונתו וספריו נדבר להלאה בעיר משכנו ברייטאן. הגבירים הגדולים ראטהשילד, ר' יצחק באראן גאלדשמיד, שר רם

ונשא

*) הגבירה הצנועה הזאת מתה בליל א' דר"ה שנת תרכ"ג, וכל בני ישראל הקרובים והרחוקים עשו לה אבל כבד, ובעלה השר חלה את פני במכתבו אלי מן ט"ו כסלו, להתפלל בעד נשמתה, המכתב היקר הזה נדפס בסי' ו' להמגיד שנה שביעית ע"ש. הציון אשר כוננו ידי על פני מצבת קבורתה, נדפס בספרי שר ציון (הוצאה שלישית) צד ק"ב:

ונשא אשר בקרה המלכה וויקטריע עם בעלה הערצאג אלבערט ובניה אותו
בהיכלו בשנת תרט"ו. השר הגדול ר' דוד שאלאמאנס אשר היה בשנת
תקצ"ה שעריף לונדון ומידלעזעקס, ובשנת תקצ"ט אבער שעריף
מגליל קענט, ובשנה הזאת הורם להיות לארד מאיאר לונדון, הראשון
לבני ישראל אשר נבחר לכהונה הגדולה הזאת, ר' חיים גדליה גביר נדיב
ממשפחת רם, אשר הכין ישיבה של ת"ח בירושלים מהונו, ויסד עם עוד
גבירים אחרים חברת מעוררי ישנים, אשר תעודתה להדפיס ספרי' עתיקי'
אלפונים באוצרות מלכים. ועוד אחרים רבים כמוהם, יהי זכרם ברוך.
לונדון היא הגדולה במסחר מכל ערי התבל, ערך הכסף הסובב בה מיד
ליד היא שני אלף שני מאות וחמשים מיליאן. חמשת אלף אניות לה, חמש
עשר אלף אניות יבואו אליה בכל שנה, ושני אלף אריות תמיד לחוף מימיה
ישכונו. ובתי אוצר רבים וגדולים מאד על פני החוף לכל סחורה ומרכולת.
בתי מלאכה רבים בה, בכסף, זהב, משי, צמר, צמר גפן, ברזל מוצק,
עורות, וזכוכית. בתי בשול שכר רבים וגדולים, זה לא כביר נבקעה חבית
גדולה מאד תחתיה, ותהרוס בתים רבים, ותשטוף איזה רחובות, כי
הכילה מיליאן מדות שכר בקרבה. גם בתי בשול יין שרף רבים בה. מקרא
דברי הימים אהוב לבני לונדון מאד, ומן האפרתי אשר עפרות זהב לו עד
הדל הסובב על פתחי נדיבים ואף הנשים המוכרות דג יחדו בספרי הקורות
ידרושו, לכן ירבון מאד קונטרסים כאלה בקרבה, ואף מהקטן אשר בם
חמש עשרה אלף העתקות יום יום יצאו, והגדול מכולם הוא הנקרא בשם
טיימס (ילדי יום): ששים מסדרים לו, וששה ושלשים אלף העתקות ידפיסו
ממנו מדי יום ביומו. סריס ועושר יחדו בתולותיה נפגשו, כי למול העשירים
אשר לאין חקר בקרבה, יש בה יותר משלשים אלף איש אשר בקומם בבוקר
לא ידעו מאין ימצאו לשבור רעבונם ביום ולתור להם מנוחה בלילה. לכן לא
יפלא בעינינו על מרבית הגנבים, שודדים, בעלי תרמית, הודפי מעסקית,
ומשתחוים לאגורת כסף אשר בקרבה. ערך מספר הגנבות אשר בה בכל
שנה הוא עשרים ושנים אלף מיליאן כסף. להמון העניים העומדים בראש
כל פנה לבקש נדבת יד אין ספורות, הנשים שואלות אשה מאת רעותה ילדים
קטנים אשר בם כל מום, והשאנה איתם בזרועותיהן להעיר חמלת
המתנדבים בעם. בערב יום יתאספו יחד במערת פריצים, ומה נפלא החזיון
בקרבה. עיני עורים תפקחנה, פסח ירקד כאיל, מחזיק בפלך כגבור
ירוץ, זקנים רפי כח ישובו לימי עלומיהם, וכל מום ונגע כצל יחלופו ואינם.
כי כל אלה אך למראה עין היו להתעות לב רואיהם לחמלה עליהם. ליוקר
כל דבר אין די באר. לכן נדקי דברי הכומר לאחת השרות אשר שלחה את
בנה ללונדון למען ידרוש דעת בקרבה, והשאלהו כמה תעליכה הוצאת מחייתו
לשנה: ויען אותה ויאמר, אם לא ירבה בנך לפזר ימצא בחמשים אלף כסף דיו:
הסוחר האפע עשה בשנת תר"י משתה למיודעיו, ויעלה מספר המנותקים
לבד לסך שנים עשר אלף ושש מאות כסף, ועשרים וארבעה מיני יין
שונים נשתו בו. מחיר עדי הנשים אשר באו למשתה הזה היה ארבעים אלף
כסף. גם האומנים העושים במלאכת ידים עשרם רב מאד: ההייט זולץ
איש אשכנזי אסף אלפי רבבות בחפניו מפועל כפיו בלונדון, שלש מאות איש

עמו

עשו בביתו יום יום, ויבן לו היכלות רבות לתפארה · עושה מנעלים ושמו פלאי אשר מת זה לא כביר, מכר יום יום חמש מאות זוג מנעלים לאמעריקא, מלבד אלה אשר מכר בעירו, כי שמונים איש היו לו סביבו אשר עשו מלאכתו, ושני סופרים מזכירים חשבונותיו וכותבים בספר, ושטרותיו התהלכו ככסף מלא בארץ · תושבי העיר הזאת שונים במאכלם וכל דרכיהם מיתר אנשי הארץ · את הבשר יאכלו נא, כי יצלוהו בשפוד, ובעודנו שרוף מחוץ כולו חי בקרבו, הירקות יבשלו במי מלח, ואך בבואם על השלחן ישפיכו חמאה אל תוכם ויאכלום · מעשיר ועד דל אך להם חטים יאכלו ולהם דגן פגול למו. תנור אין בכל העיר · משקים משכרים אהובים להם מאד ואף החלב והקאווע מהולים בארמק ·

מספר הדברים שנאכלים בה בכל שנה הם, שני מאות אלף שורים, שני מיליאן צאן וכשבים, שלשים אלף עגלים, שלשים אלף חזירים, שלש מאות אלף ככר חמאה, ד' מאות אלף ככר גבינה, ב' מיליאן חביות פארטר, ד' מאות אלף חביות שכר אלע, ופרי העץ וירק עשב במחיר ט"ו מיליאן כסף·

לונדון נבנתה אלף ומאה שנה לפני מנין הנוצרים (זה שלשת אלפים שנה), והמלך לעאר הקיפה בחומה סביבה ויקרא שמה לוד (יער) דין (עיר) לאמר, עיר חומה. בשנת ששים ואחת למנין הנוצרים לכדה אותה המלכה לאדיקעא, בשנת תתכ"ה לכדוה הדענען ויהרגו כל יושביה לפי חרב, בשנת אלף שפ"א היה מרד האכרים הגדול. בשנת אלף תר"ה היה קשר רב להמית את המלך יאקאב הראשון, כי הכינו הקטוליקן אויביו כלי מות במרתף אשר תחת בית הפארלמענט להמיתו בבואו שמה, אולם אחד הקושרים התודה על עונו ועצתם הופרה. בשנת אלף תרכ"ה היתה מגפה גדולה בה, ויהי מספר המתים חמשה וחמשים אלף איש, ובארבעים שנה אח"כ מגפה נוראה ממנה אשר מאה אלף איש היו שלל לבכור מות. בשנה שאחריה היתה מאכולת אש גדולה מאד אשר ארכה שלשה ימים, התבערה הנוראה הזאת נגעה בכל פנות העיר, ארבעים אלף בתים היו לאפר, תשעים מגדלים נהרסו עד היסוד בם וארבע מאות רחובות נשבתו והיו כלא היו, ומחיר הסחורות וכלי הבית לבד אשר נשרפו היה מאה מיליאן כסף · בשנת ה"א תקל"ח היה רעש גדול בקרבה, כי קם העם לנגד שרי הפארלאמענט על דבר הדרור אשר ניתן לאוחזי דת קטוליקית, כארבעים אלף איש נקהלו יחד ויהרגו ויבוזו ויעשו כל תועבה, בתים רבים היו לשרפה, ונחלי דם הרוגים כזרם מים שטפו בחוצותיה, ככה עברו עשרה ימי מבוכה ומהומה, עד אשר גברה יד החיל, רבים מראשי המורדים נתלו, והעיר שקטה:

המקומו' הקרובי' אליה ולמגרשיה יחשבו, הם:

איסלינגטאן, כפר גדול, חמשים אלף איש, בתי מלאכה גדולים, מעין מים חיים למרפא · האקנעה, ארבעים אלף איש בו, רובם עשירי עם, עושים מקנה וקנין ומלאכת מחשבת. ש ט ע פ נ ע ה, מקום מסחר רב, מעשה שכר ומים חיים, ששים אלף איש בו.

האמפשטיהד: עיר נאוה לירכתי גבעה נשאה, כ"ד אלף איש, באר מי מתכת הללה · בלאקוואל, כפר גדול על נהר

טעמזע, מבנה אניות, מלאכת שמן שרפה רב · עשרים אלף איש. פאפלאר, מקום נחמד למראה, בתי קיץ בו למשכן השריה, יער צומח עלים וגנות ופרדסים רבים לשוח בם. פאנקראס, י"ב אלף איש, באר מי מרפא, בתי מדרש לרופאים, וגני עשבי רוקח · פאדינגטאן, מקום מבנה אניות ובתי מלאכה רבים · לינגהשע, על שפת נהר טעמזע, מלאכת תרני אניות, ואבני ריחיים. קענזינגטאן. עיר קטנה, כ"ב אלף איש בה ארמון המלך נאוה וגן נחמד מאד, הוא מקום מולדת המלכה וויקטריא המולכת עתה · האמפטנקורט, על נהר טעמזע, היכל עונג למלך ופרדס נפלא לו. שעלזיה, ארבעים אלף איש, בית מדרש לחכמת הצבא, בית משכן לאנשי החיל הבאים בימים ולא יוכלו עוד לצאת לעבודה ' בית מלאכת כלי פארצעלאן, ברענטפארד, שלש אלף איש, משרפת לבנים, ומלאכת שירים וקערות שיסוויק, שש אלף איש, היכל נאוה להערצאג דעוואן, בתי קיץ רבים בו · האמרשמיט, שנים עשר אלף איש, ובית מקלט לנשים עגונות אשר לנוצרים · עלינג, ופולהאם, שניהם יחד אחוזת הכמרים, וטירות חמד להם:

ב) **גליל** עסעקס. שבעים ושנים פ"מ · בו בירת הגליל קאלשעסטער על נהר קאלאן, שלש אלף בתים, כ"ה אלף איש, רחוקה ב' פרסה מלונדון, נבנתה במאה הראשונה למספר הנוצרים · מלאכת כלי צמר וכלי משי, צידת אויסטערן, בית מדרש לרופאים ·

האריטש עיר מבצר על שפת הים · מבנה אניות, בתי מלאכת גלומי צמר, מסחר רב בגחלי אבן. דיגים רבים, מרחצאות חמים, עשרים אלף איש, רחוקה ג' פרסה מן לונדון: מילבאנק, בית מוסר פועלי און בו להלל. שעלמספארד, שש אלף איש, מקום מרוצת הסוסים לעונג ושעשוע, מסחר יבול הארץ · וויטהאם ארבע אלף איש, באר מי מרפא · טילבורי, מצודה על נהר טעמזע, מערות נפלאות מאד מימי קדם: זאפראן וואלדן, מלפנים נטעפו עמקיה כרכום למכביר, וגם עתה מעט כרכום בה, ורוב תושביה אשר מספרם שבע אלף איש עושים שכר ואורגים פתילים · וואטפארד, שלש אלף איש, מרחצאות חמות. מערזעה, אי מבצר בין קאלשעסטער ובלאקוואטער, לכל אויב ילעג, ולרים משחק לו.

ג) **גליל** סופאלק, ששים ותשע פ"מ, בו העיר הבירה איפסוויטש על נהר ארוועל, כ"ו אלף איש, חוף אניות, מסחר תבואה, מקנה ודגים, מעשה שמן דגים, ובתי מלאכה. נעוומארקעט שלש אלף איש. מקום מרוצת הסוסים לעונג: וואדברידש על נהר דעבן, שש אלף איש, חוף אניות, בשול מלח, מבנה ספינות, מסחר תבואה · סטאומארקעט שלש אלף איש, בית מלאכת מפרשי אניות · בורי עדמונדש, שלש עשר אלף איש, מסחר רב במקנה, וכל יבול הארץ לאוועסטאפט, חמש אלף איש צידת דגים מלוחים, מלאכת פארצעלען, ומרחצאות חמים: שוטוואלד שני אלף איש, בשול מלח ומסחר דגים · דונוויטש, היה מלפנים עיר גדולה ועתה אך מקום קטן אשר יושביו יחיו בצידת דגים מלוחים את נפשם. לאנגוארד, עופל חזק על פי נהר סטור, מגדל עוז לחוף

האריטש מפני אויב מ ע ל פ א ר ד, כפר גדול מאוד, עשרים אלף איש, מלאכת גלומי צמר, ואורגים חורי. א ר פ א ר ד, מקום קטן אצלו מגדל מאיר לעוברי אורחות ימים ו ו א ל פ י ע, מסחר סוסים, משרפו׳ לבנים טובים.

ד) גליל נארפאלק, שמונה ותשעים פ"מ, בו העיר הגדולה נ א ר י ט ש על נהר ווינסדר, י"א אלף בתים, שמונים אלף איש, ארמון ישן בו אסירי המלך אסורים, מלאכת צמר, משי, כובעים, חומץ, לידת דגים, מסחר רב בגחלי אבן ולאן ובקר, בית ספר לעורים ובתי מדרש. י ע ר מ ו ט ה על נהר יארע, חוף אניות, ל"ו אלף איש, מסחר רב בדגים מלוחים, וגחלי אבן, מרחצאות המים מהוללים. ל י ן על פי נהר אוזע, עשרים אלף איש, חוף אניות, מסחר בגחלי אבן ויינות ספניא ופורטוגאל: ו ו י נ ט ר ט א ן מקום קטן, בו שמונה מגדלים מאירים על פני המים: ו ו ע ל ס לחוף הים, ד׳ אלף איש, לידת דגים ומסחר רב· ש ו ו א פ ה א ם, ה׳ אלף איש, מסחר חמאה רב מאד· ד א ו ו נ ה א ם, ג׳ אלף איש, כולם מוכרי חמאה: ע ל ס ה א ם, כפר קטן, שני אלף איש עושי פוזמקאות: ק ל י ה, מקום בשול מלח ומסחר דגן. ד י ס, על נהר וואווענע, מלאכת נס אניות, פוזמקאו׳ וכלי פשתן. ו ו א ל ז נ ג ה א ם, מזרע כרכום רב מאד: ו ו א ר ש ט ע ד מלאכת כלי צמר טובים ומהוללים·

ה) גליל קעמברידש ארבעים פ"מ, בו העיר הבירה ק ע מ ב ר י ד ש על נהר קאם וגשר עליו, עשרים וששה אלף איש, בית מדרש החכמות גדול אשר נוסד זה שש מאות שנה, שני בתי אוצר ספרים גדולים, בית חברת חכמים, גנת ביתן, מצפה כוכבים, בית אוסף תמונות נפלאים, ושאר בתי חכמה רבים וטובים. הכרכום אשר יגדל בשדי מגרשיה והחמאה אשר יעשו בסביבותיה מהוללים ונודעים בשם, שני ירידים גדולים בה בכל שנה· ע ל ע, עיר על נהר אוזע, תשעה אלף איש, גני ירק רבים וטובים בה, תלאות יושביה רבות מאד ע"י מימי הנהר השוטפים אותה כמעט בכל שנה: ו י ס ב ע ה ש, עשרת אלפים איש, מסחר רב בשבולת שועל, שמן, וחמאה, צמר ופשתן. ס ט ו ר ב ר ו ד ש, כפר נחמד אצל קעמברידש, מסחר רב בכלי צמר, ברזל וגבינה מלאכת זכוכית. ש א ם ע ר י ם, חמשה אלף איש: בתי מלאכה רבים: ק א ט נ ה א ם, כפר קטן, שני אלף איש, גני ירק טובים, הגבינות הנעשים בו מהוללים מאד:

ו) גליל ה ע ר ט פ א ר ד כ"ה פרסאות מרובעות, בו העיר ה ע ר ט פ א ר ד בעמק נאוה על נהר לעע, שבעה אלף איש בה, עושים מקנה וקנין בחטים ושעורים קלופים (מאלץ), בית ספר לאסופות ומודעים בשער העוברים ארחות ימים להודו מזרחית לסחור בה. ה י ט ש י ן על נהר היטש, שש אלף איש, מסחר חטה ושעורים· ס נ ט א ל ב א נ ס עיר ישנה מאד מימי יוליאס צעזאר, חמש אלף איש בה· ו ו א ר ע, על תעלות נהר נעוו ריווער המשקה כל עיר לונדון מימיו, חמש אלף איש עושי מסחר רב בישול הארץ· ה ע מ פ ע ס ט ע ד מקום מסחר רב בחטים וכ"ב רחיים סביבו, שבעה אלף איש בו, בית מדרש חכמים ר י ק מ א נ ס ו ו א ר ט ה, חמשה אלף איש, מסחר חטים וקמח, בתי מלאכה· ו ו א ט פ א ר ד: על נהר קאלן שש אלף איש: בית מלאכת משי, בית ספר לנערים. ב א ר נ ע ט, מקום קטן נאוה להתפארת

לתפארת, שש אלף איש, מסחר לאן ובקר, בתי קיץ לעשירי לונדון ·

ז) **גליל** בוקינגהאם ארבע ושלשים פ"מ, בו העיר בוקינגהאם על נהר אוזע, ארבע אלף איש, בתי מלאכת נייר ומעשה רשת לאוזרי הנשים (ספילן) עלעסבורי בעמק דשן ושמן מאד, חמש אלף איש, אנשי מקנה ועובדי אדמה, גם מרבים לפטם את האווזים · ומסחר רב בם ללונדון · איטן, על נהר טעמזע, וגשר עליו המחבר את העיר הזאת עם עיר ווינדזאר, ארבע אלף איש, בית מדרש מהולל · סלוג, כפר, בו ארמון התוכן הערשל, מצפה ככבים גדול, וכלי צופה למרחוק (טעלעסקאפ) בקרבו, שש מאות ככר משקלו, ומראה לטושה שלשה ככר משקלה. סטאוו, מקום קטן, בו גן צומח עצים נחמד מאד, בית אוסף התמונות ופסילי שיש מארלאוו, חמש אלף איש, עושי מלאכת נחושת קלל, כובעי .גבע ומסחר רב בנייר, משי, קמח ועצים · נעווספארטה פאגנעל, ארבע אלף איש, מעשה רוקם לתפארת ומלאכת משי וצמר. שאסהס, שש אלף איש, מלאכת רקמה, כלי עץ, מנעלים, ומסחר תבואה:

ח) **גליל** אקספארד, חמשה ושלשים פ"מ, בו העיר המהוללה אקספארד על נהר איזיס, גשר אבנים עליו חמש מאות רגל ארכו, בית מדרש החכמות אשר נוסד זה שש מאות שנה, עשרים חברות חכמי מדע, בית אוצר ספרים גדול מאד, בו חמש מאות אלף ספרים ושלשים אלף כתבי יד עתיקים, ובתוכם ספרי לה"ק רבים ויקרים מאד, בית אוסף ליורים, תמונות, פסילים, ומטבעות ישנות, מצפה ככבים, גנת ביתן לחכמי הרפואה, בית דפוס גדול ומהולל, שלש אלף בתים, שלשים אלף איש, מסחר תבואה רב · ויטנעה על נהר ווינדרוש, שבע אלף איש, מלאכת שמיכות צמר טובים מאד, ומסחר רב בם לספניא ופורטוגאל. באנבירי, שבע אלף איש, הגבינה והעוגות הנעשים בה נודעים לתהלה, מלאכת צמר ובגדים, ורועי צאן. וואודשטאק שני אלף איש, מלאכת בתי יד ומכנסי עור טובים מאד. גם יעשו כלי ברזל צרוף נחמדים בקרבה, אצלה הארמון בלענהעמהוזע, אשר נבנה לכבוד הנסיך מארלבארוגה, בו בית אוצר ספרים, אוסף דברים עתיקים, וגן נחמד למראה. בורפארד עיר קטנה ושני אלף איש לה, מלאכת כלי צמר, אצלה מרוצת הסוסי' בכל שנה: שיפינג נארטאן, עיר קטנה שלש אלף איש בה, מלאכת בגדי צמר עבים וגסים, ומנעלים · הענלעה, שני אלף איש, מסחר דגן, שעורים, דבש וחלב:

ט) **גליל** גלוסעסטר, כ"ט פ"מ, בו העיר גלוסעסטר על נהר סעווערן, שש עשרה אלף איש, בית תפלה לנוצרים בנוי זה שמונה מאות שנה, נאוה מאד, בתי מלאכת מחטים, וממכר תבואה · טעלענהאם על נהר שעלט, שלש אלף בתים, שלשים אלף איש, בארות מי מתכת רבים בה: סטרוד על נהר סדרוד, י"ב אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר אדומים רבים בה: סירענסעסטער, על נהר שורנע, שמונה אלף איש, מלאכת סכינים וגלומי צמר, ומסחר רב. טעווקעסבורי (או טעטבורג) על נהר אווען וגשר גדול עליו, שבע אלף איש, מלאכת פוזמקאות מצמר גפן עושים, מסחר תבואה · ביסלעה שבע אלף איש, בתי אריגת צמר. ווערמלעה, כפר קטן, אלף איש בו עושי מחטים. קליפטאן, מקום

מקום במישור נאוה מאד , שש עשר אלף איש , מעינות מתכת מהוללים ומסחר רב במימיהם . ב ע ר ק ל ע ה על נהר סווערען · חמש אלף איש , מסחר רב בנחלים וגבינה · בו נולד החכם הרופא עדוארד יענר אשר המציא בשנת תקנ"ט להצמיח לוח הפרות בבשר האדם להוליד על ידו אבעבועות להצילו מן האבעבועות הטבעיים · פ ר ו מ ב ר י ד ש כפר קטן , בתי מלאכת ברזל וגלומי צמר גדולים בו ·

י גליל מאנמוטה , כ"ג פ"מ , בו העיר הישנה מ א נ מ ו ט ה , שבע אלף איש , אצלה ארמון ישן אשר בו נולד המלך היינריך החמישי . מסחר יבול הארץ ובתי מלאכה · ט ש ע פ ס ט א ו חוף הים לה , ארבעה אלף איש , מסחר רב על פני המים בעלים , תבואת השדה וצמר : מכונה אניות . נ ע ו ו פ א ר ט חוף הים , עשרת אלפים איש , מסחר רב · א ב ע ר ג א ו ו ע נ י על נהר גאווענ' , חמש אלף איש בה , בתי מלאכת ברזל , ומכרה גחלי אבן רב · ק ע ר ל ע ה ן , מלאכת פתילי ברזל : פ א נ ט י פ ו ה ל , שנים עשר אלף איש , מלאכת רקועי פחים מהוללים : אוסק על נהר אוסק , ארבע אלף איש , עושי מלאכת ברזל .

יא) גליל הערעפארד , ל"ט פ"מ , בו העיר הבירה ה ע ר ע פ א ר ד על נהר וויע , שני אלף בתים , ארבעים אלף איש , ארמון נאוה . בתי מדרש , בתי חולים , בית מדרש לעבודת האדמה , בתי מלאכת נעלי יד ומסחר רב . ראס , עיר קטנה בככר נחמד , ארבעה אלף איש , זרע שעורים רב , ומסחר ברזל , צמר , ושכר . ל ע א מ י נ ס ט ר על נהר לוג , שש אלף איש , מלאכת כובעים , שדי שעורים ופשתן , מסחר חטים וצמר . ל ע ד ב ו ר י , על נהר לאדען , ד' אלפים ות"ק איש , עובדי אדמה ועושי גלומי צמר . וו ע ה ב ל י , כפר קטן , בתי בשול שכר טובים . פ ע מ ב ר י ד ש , מקום על נהר ארלוו , שני אלף איש סוחרי צמר ובגדים :

יב) גליל ווארסעסטער , שלשים ושלשה פ"מ בו העיר הגדולה וו א ר ס ע ס ט ע ר , על נהר סעווערן , ארבעה אלף בתים , שלשים אלף איש , בתי מלאכת פארצעלאן , יריעות צעיפים , מחטים , בתי יד מן עור , בשול שכר פארטער , ויין שרף , ומסחר רב . פ ר ע ס ק א ט , כפר קטן , מלאכת גלגלי מורה שעות וכל כליו . ד ר א ט ו ו י ט ש שלש אלף איש , בארות מלח רבים . ד ו ד ל ע ה , ארבע אלף בתים , שלשים אלף איש , מלאכת זכוכית וכלי ברזל . ק י ד ר מ י נ ס ט ר על נהר סטור , עשרים אלף איש , בתי מלאכת יריעות , משי וצמר . ב ר א מ ס ג ר א ו ו ע על נהר סאלווארי , מלאכת גלומי צמר , כלי ברזל , מחטים וחכי דגים . ע ו ו ע ס ה א ם , חמש אלף איש , מלאכת פוזמקאות , גני ירק רבים , ב ע ו ו ד ל ע ה , חמש אלף איש , מלאכת מגבעות צמר , וכלי עצם :

יג) גליל ווארוויק , ארבעים ושלש פ"מ , בו העיר וו א ר ו ו י ק , חמש עשרה אלף איש . בתי מלאכת צמר , מסחר שעורים קלופים , עופל ישן בה . ק א ו ו ע נ ט ר י על נהר שערבורן , חמש אלף בתים , שלשים אלף איש , מלאכת פתילי משי , כלי מורי שעות , וגלומי צמר , מסחר רב בצמר . ב י ר מ י נ ג ה א ם , קריה גדולה ונאוה בנויה על הרים ובקעות בלי שדים , ורבתי בתי מלאכה מכל ערי הממלכה . רחוקה כ"ב פרסה מן לונדון ,

שמונה

שמונה עשר אלף בתים, מאה ושבעים אלף איש, מאה וששים בתי מלאכת כפתורים, מאה בתי מלאכת הכשיטים, שלשים בתי מלאכת כלי נשק, חמש בתי מלאכת מחטים, חמשה בתי מלאכת זכוכית, שמונים בתי מלאכת כלי נחושת קלל, שמונה בתי מלאכת מפוחים, ומאה בתי מלאכת ימים, סכינים, כלי נחושת, כובעי אלבע, מקבות והרולות הברזל, ומלבד אלה בתי יליקת אותות דפוס, ובשול שכר רב, מסחר רב לאמעריקא. בתי ספר שונים ובניני תפארת. קרובים לה כפרים רבים כמו ברֿאמווים, סוטאן ודומיהם, אשר יושביהם יחד עושים במלאכה לבתי העיר. ש א ה א, בתי מלאכת ברזל וברזל צרוף גדולים מאד, מלאכת כפתורים, כלי כסף, מטבעות כסף ונחושת, בשמונה מכונות ההולכות ע"י קיטור אש, ומהן תלאנה בכל רגע חמש מאות ושלשים דאלאר (מטבע אמעריקאנית) וחמש מאות גינעע, מלאכת נייר, מכונות למעשה רהיים, רקועי פחים ולכל מלאכה. ס ט ר א ט פ א ר ד על נהר אוואן, שמונה אלף איש, עושי מסחר רב, מקום מולדת המליץ המפואר שעקספיהר (זה כשלש מאות שנה), ביתו עודנו עומד לתלפיות, גם הערש אשר נולד בו והמטה אשר מת עליה שניהם יחד שמורים למזכרת עולם. א ט ה ע ר ס ט א נ ע, כפר גדול, שם אלף איש בו עושים מסחר בגבינה. נ י י א א י ט ן, על נהר אנקר, שמונה אלף איש עושים מלאכת פתילים. ר ו ג ב י· שלש אלף איש, בית מדרש חכמים. ל ע מ י נ ג ט א ן, שמונה אלף איש, פארות מי מתכת. ק ע נ י ל וו א ר ט, חרבות ימי קדם:

יד) גליל נ א ר ט ה א מ פ ט א ן, שבע וארבעים פ"מ, בו העיר נארטהאמפטאן על נהר נען, ג' אלף בתים, שלשים אלף איש, בתי ספר, בית חולים גדול, בתי מלאכת מתג, כר ורצועות הסוסים, מנעלים ופוזמקאות, מסחר סוסים עגלות וכלי עור, מקום מרולת הסוסים. פ ע ט ר ב א ר ו ג ה על נהר נען, נבנתה זה אלף ושתי מאות שנה, ונקראה כן על שם ההיכל אשר בה לכבוד פטר הקדוש להם, הבנין הזה חזק ונפלא מאד, מן היסוד עד הגג אבני גזית גדולים, אשר אף שמונה למד בקר אך בכבדות ימישו כל אחת ממקומה. בה תשע אלף איש, בתי מלאכת כלי פשתן ופוזמקאות, מסחר תבואה ועצים. אצלה קבר המלכה מריא שטוארט מן שאטלאנד אשר הומתה במצות המלכה עליזאבעט דודתה. וו ע ל י נ ג ב א ר ו ג ה ז' אלף איש, מלאכת מעשה רשת ומנעלים, מסחר יבול האדמה. ש ע א מ פ א ר ד שם אלף איש, מלאכת למר ומנעלגס. פ א ט ה ע ר י נ ג ה י י. ק ע ס ט ל ע, ארמון ישן אשר בו ישבה המלכה מאריא שטוארט יותר מי"ח שנה במאסר עד אשר הוסר ראשה מעליה. ד א וו ע נ ט ר י, מקום ישן אצל הדרך ההולך ללונדון, אלף וחמש מאות איש עושי פוזמקאות משי.

טו) גליל בעדפארד, עשרים ושנים פ"מ. בו העיר ב ע ט פ א ר ד, על נהר אוזע, י' אלפים איש. הנשים תומכות פלך, והאנשים סוחרי גחלי אבן, עצים, בעלי כנף, המאה, תבואת השדה. ב י ג ל ע ס וו א ד ע. על נהר איוול, חמש אלף איש, מסחר גחלי אבן. ל ו ט א ן, עיר קטנה בין שני גבעות, חמש אלף איש, עושי כובעי קש. ד ו נ ס ט א ב ל ע, עיר קטנה, שלש אלף איש בה, מלאכת כובעי קש, סלים, ומנעלים מן תבן. וו א ב ו ר נ ע, שני אלף וד' מאות איש, ארמון נאוה וגן צומח עצים גדול

ונחמד

ונחמד למראה :

טז) **גליל** הונטינגדאן, שבע עשרה פ"מ, בו העיר הונטינגדאן על נהר אוזע, חמש אלף איש עובדי אדמה ואנשי מקנה. בו נולד קראמוועל אשר משל על ארץ ענגלאנד זה מאתים שנה. סנט איוועס חמש אלף איש, מסחר תבואה ומקנה. בורן, מקום קטן, אלף איש, רובם בורסקים. שטילטאן, כפר נאוה, שני אלף איש, הגבינות הנעשים בו מהוללים מאד. זאמערזהאם, שני אלף איש, באורות מי מרפא בו :

יז) **גליל** רוטלאנד, עשרה פ"מ, בו העיר אָקהעם בעמק נאוה ועושה פרי מאד, חמש אלף איש, חרבות ארמון ישן, מסחר. אופינגהאם, שלש אלף איש, בית מדרש חכמים, בית חולים, מסחר :

יח) **גליל** לייסעסטער, שלשים ושבע פ"מ, בו העיר הגדולה לייסעסטער על נהר סור, חמשה וחמשים אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר, צמר גפן, פוזמקאות, מסחר רב, בנינים ישנים מאד מימי קדם. לונגבאראוגה, חמש עשר אלף איש, מלאכת פוזמקאות, אריגת צמר גפן, מסחר יבול הארץ. הינקלעה, שמונה אלף איש, מלאכת פוזמקאות רב מאד. לוטערוואָרטה, שלש אלף איש, מלאכת מנעלים וגבינה. אַטערסטאָנע, כפר קטן, אלף וחמש מאות איש, מסחר גבינה רב מאד:

יט) **גליל** סטאפפארד, חמשים וארבע פ"מ, בו העיר סטאפפארד על נהר סאוו, עשרת אלפים איש. בתי מלאכת מנעלים, גלומי צמר, כלי פארצעלאן, ומסחר כלי פשתן. ליכפעלד, עיר נאוה ומלאה עשירי עם, עשרת אלפים איש, מכרה גחלי אבן וברזל רב, בתי בשול שכר, היכל לנוצרים בקרבה אשר נבנה זה שבע מאות שנה. בורסלעם על נהר טרענט, שמונה עשר אלף איש, יוצרי חרש רבים בה, מכרה גחלי אבן, ומסחר רב. וואָלעראַהאַמפטאָן, שלשים ושש אלף איש, מהוללה מאד בגלל כלי ברזל הנפלאים הנעשים פה, הלא הם, מסגרות מפתחות, קרדומות, יתדות, רקועי פחים ומקבות. בראדלעה, כפר ובו בית מלאכת ברזל אשר שש אלף איש יעשו בו במלאכה, שמונה אלף וחמש מאות ככר ברזל יצאו ממנו בכל חדש ימים, ומכרה גחלים רב מאד אלו, ככל אשר יוסיפו להוציא אותם ממעמקי האדמה, כן ירבו וכן יפרוצו. וואָלסאל, עשרים אלף איש, מלאכת מתג סוסים, יתדות, וכלי ברזל אחרים, אבני סיד, ומסחר רב. בורטאָן אופאָן טרענט, עשרת אלפים איש, בתי בשול שכר טוב מאד אשר יובילוהו למרחקים, מלאכת גלומי צמר. וכלי ברזל רב. בילסטאָן, עשרים אלף איש, בתי מלאכת כלי ברזל, רקועי פחים, תנורים, אבני שיש ופסילים. אוטאָקסעטער, שמונה אלף איש, הרשי ברזל, יום השוק בה בכל שבוע לבהמות שדי, חמאה, גבינה וכל דבר מזון. טיפאָן, עשרים אלף איש, מלאכת יתדות, בורית וצבעים. לעק, י' אלפים איש, מלאכת כלי ברזל. נעווקאַסטלע אונדער לימע, שנים עשר אלף איש, בתי מלאכת כובעים, מנעלים, פסילים, מטבעות, וכלי חרש. עטרוריא, אלף איש, מלאכת כלי ברזל רבה מאד, מחיר הדברים הנעשים בה בכל שנה יעלה לעשרה מיליאָן כסף. פאָטערי, חבל ארץ אשר הקיפו שתי פרסאות אשכנזיות, יכיל בקרבו ארבעה עשר ערים

וכפרים

וכפרים קטנים ומאה אלף איש בהם, והיו כולם לאגודה אחת יוצרי חרש, עושי פתילים, בגדי משי וכלי שערות גמלים. וועדנעסבורי, י״ב אלף איש, מסחר רב במסגרות וגחלי אבן. עטאנהיל, על נהר דאווע, מעשה נחושת רב. קאווברידש, בית מלאכת כלי פארצעלאן:

כ) גליל שראפ, ש״ג פ״מ, בו העיר הנאוה שרעוושבורי. על נהר סעווערן. שלשים אלף איש, רחוקה ל״ב פרסה מן לונדון, עיר ישנה מאד ונודעה לתהלה מימי קדם, בית ספר לשפת לטיין, אוצר ספרים, שנים עשר חברות סוחרים, מסחר רב בבגדי צמר וכלי פשתן. ברידשענארטה׳ עיר נאוה מאד ונהר סעווערן עובר בתוכה, שמונה אלף איש, מערות רבות נפלאות בה, בתי מלאכת כלי נשק ופוזמקאות. לודלאוו על נהר טעמא, שמונה אלף איש, מגדל רם ושמונה פעמונים לו, חרבות ארמון ישן, מסחר תבואה. וועלינגטאן י״ב אלף איש, מלאכת כלי ברזל, גחלי אבן, ומכונות קיטור. האלעסאווען. י״ב אלף איש, מלאכת יתדות ברזל. בראזעלעה. שיפנאל, קעטעלעה, שלשה מקומות גדולים, עשרים אלף איש בם, מלאכת ברזל, כלי קטרת וגחלי אבן רב מאד. עלעסמערע, עשרת אלפים איש, מסחר רב במלח ושעורים. אסוועסטרי. אחד עשר אלף איש, מלאכת גלומי צמר ומסחר רב. מאדעלעה מארקעט, שמונה אלף איש, מלאכת כלי ברזל ומסחר בם. וויטשורש, שמונה אלף איש, סוחרי יבול הארץ:

כא **פלך** טשעסטער, חמשים פ״מ, בו העיר טשעסטער על נהר די, גשר אבנים עליו נשען על שנים עשר כפות, ששה ועשרים אלף איש, בית מלאכת אבק שרפה, מנעלים, כלי קטרת, גבינות מהוללים המובלים למרחקים, כלי פשתן, כיסות ומלח, על פני החוף אשר לה יבנו אניות, עופל, בית אוסף סוחרים, שני בתי אוצר ספרים וארמון ישן. נארטוויטש, על נהר וויוור, ג׳ אלף איש, מכרה מלח אבן רב וגדול בו, במשקל א׳ וחצי מיליאן ככר לשנה, גם מלח מבושל לערך ה׳ מיליאן ככר לשנה, מטוה צמר גפן ואיזה מלאכות אחרות. שטאקפארט על נהר מערזעה, ארבעים אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר, כובעים, בגדי משי, מטוה צמר, מסחר רב בגבינה וקמה שבולת שועל מאקלעספעלד על נהר באלין, שלשים ושש אלף איש, בתי מלאכת כפתורים, חוטים, כלי משי ושערות גמלים, כלי נחושת ונחושת קלל. קאנגלעטאן על נהר האוולעה, שמונה אלף איש, בתי מלאכת כפתורים, פתילים ובתי יד, בדי נחושת. פראדסהאם, ג׳ אלף איש, בשול מלח, מסחר גבינה, מלח ותפוחי אדמה. נאנטוויטש שש אלף איש, בשול מלח, מסחר גבינה, מלאכת צמר גפן ומנעלים. מידלעוויש, שני אלף איש, בשול מלח ומסחר רב בו, מלאכת כלי צמר:

כב) **גליל** דערבי, שבעה וארבעים פ״מ, בו העיר דערבי על נהר דערווענט, שלשים ושש אלף איש, בתי מלאכת משי גדולים ונפלאים מאד, אשר מכונותיהם יולידו בכל רגע שלש מאות אלף פתילי משי, כלי פארצעלאן, שיש, קערות וכוסות, רקועי פחים, מטוה צמר, ומנעלים, וועלפער עשרת אלפים איש, בתי מלאכת צמר גפן ופוזמקאות. ווירקעסווארט, שש אלף איש, מהרריה יחצבו עופרת רב מאד,

מלאכת

מלאכת צמר גפן :

כג) **גליל** נאטינגהאם, ארבעים פ"מ, שם העיר נאטינגהאם על נהר טרענט, ששים אלף איש, מלאכת פוזמקאות רבה מאד, בתי מלאכת צבעים ושמן :

כד) **גליל** לינקאלן, קכ"ט פ"מ, שם העיר לינקאלן, על נהר וויטהאם, ארבעים אלף איש, בתי מלאכה ומסחר רב בבהמות שדי, באסטאן, בככר דשן ושמן מאד, ארבעים אלף איש, מגדל גבוה בו המאיר לעוברי הים באניות. שפאלדינג עיר קטנה ונאוה, תושביה עושי מסחר בגחלים ותבואת השדה :

כה) **גליל** יארק, ר"פ פ"מ, שם העיר יארק, נהר אוזע עובר בתוכה, ל"ב אלף איש, מלאכת מנעלים ומעשה משזר רבה בתוכה. וויטבי על נהר עסק, י"ב אלף איש, מעבר אניות. סקארבארוג עיר נאוה וחוף טוב לה, עשרת אלפים איש, מבנה אניות. צידת דגים, מעינות מי מתכת. הול על נהר המובער, כ' אלף איש, בית חולים לאנשי האניות. ליאדס על נהר עהר, וגשר נאוה עליו, ק"פ אלף איש, בתי מלאכת ברזל, נייר, גלומי צמר, ומסחר גדול מאד, שעפעלד על נהר שיף, תשעים אלף איש, בתי מלאכת כלי ברזל רבים וטובים מאד. ראטהערהאם, ד' אלף איש. מלאכת כלי ברזל. זכוכית ומשרפות סיד, מאסבארוג, כפר גדול, ד' אלף איש עושי כלי ברזל שונים. בראדפארד, ע"ו אלף איש, מלאכת ברזל וגלומי צמר, בארנסלעה, י"ב אלף איש, מלאכת ברזל, וכלי פשתן. קנארעסבארוג לרגל הר גבוה שמונה אלף איש, מלאכת כלי פשתן, מעינות מי מתכת: הארראוגאטע, כפר נאוה, מעינות מי מתכת למשתה ולמרחץ. וואקעפעלד על נהר קאלדר. כ' אלף איש. אורגי צמר רבים מאד. הודערספעלד, ק"י אלף איש. מלאכת גלומי צמר ודברים אחרים רבים. העליפעקס, מאה ועשר אלף איש, בתי מלאכת צמר גדולים, מסחר רב מאד. דאנקאסטער, ארבעים אלף איש, עושי מלאכה ומסחר:

כו) **גליל** לענקעסטער, פ"ו פ"מ, שם העיר לענקעסטער על נהר לונע במורד גבעה אשר ארמון גדול בראשו, ארבעים אלף איש, מלאכת כלי פשתן. ומסחר רב. מאנשעסטער על נהר אירק וגשר ברזל עליו. שלש מאות ועשרים אלף איש, יותר משני מאות בתי מלאכת בד, כלי פשתן, וגלומי צמר הנקראים בשם מאנשעסטער. הרב החכם דאקטער שילער מארץ אונגארן הוא עתה רב אב"ד בתוכה. בלאקבורנע, פ' אלף איש, בתי מלאכה כלי פשתן. ליווערפאהל, עיר רבתי עם ושרי גוים, ומלבד לונדון אין עיר מסחר כמוה בכל ארצות תבל, כ"ז אלף בתים, שלש מאות וששים אלף איש, בתי מדרש החכמות, גנת ביתן נאוה מאד, חוף גדול וטוב. מבנה אניות אשר בו יעבודו שלש אלף איש תמיד, אולם הממכר נאוה גדול י"ב אלף תתמ"ב אמות מרובעות, והגג נכון על מאה ועשרים עמודי ברזל מולק, בו ימכרו בשר, ירק, דגים ופירות, בתי מלאכת זכוכית, בורית, פארצעלאן, מורי שעות, וכלי ברזל שונים. מכס הסחורות אשר יבואו ואשר יצאו ממנה יעלה לארבעה מיליאן ליטרא שטערלינג לשנה.

כתיב הברזל וממנה למאנטשעסטר מתחת לארץ. װאָרינגטאָן, ל״ו אלף איש, בתי מלאכת כלי ברזל, זכוכית וצוקר. באָלטאָן לע מורר, מאה אלף איש, מלאכת גלומי צמר רבה. בורי, שמונים אלף איש, מלאכת כלי צמר גפן ופשתן. אָלדהאַם, שבעים אלף איש, מלאכת כלי צמר וצמר גפן. װיגאַן שבעים אלף איש, מלאכת כלי צמר גפן וכלי פשתן רבים,
פרעסטאָן שמונים אלף איש מסחר רב ומלאכת צמר גפן:

כז) **גליל** דורעם, חמשים פ״מ, בו העיר דורעם על גבעה נשאה, ארבעים אלף איש, מלאכת כלי צמר ויריעות, ארמון חזק.
זונדרלאַנד על נהר װערע, גשר ברזל גדול מאד עליו, ששים אלף איש, מלאכת ברזל וזכוכית, מבנה אניות, מסחר רב בגחלי אבן:
דאַרלינגטאָן, י׳ אלף איש, מלאכת בד וצמר, מעין מתכת:

כח) **גליל** נארטהומבערלאַנד, פ״ח פ״מ, בו העיר נעװקעסעל, שמונים אלף איש בה, בתי מלאכה רבים, מכרה גחלי אבן לאין חקר, כ״ה אלף איש עובדים בו תמיד, ויוציאו בכל שנה מאה מיליאן ככר, היא ישנה מאד, וכבר בימי אדריאנוס קיסר היתה לעיר גדולה. שעלדס מוטה, כ״ה אלף איש, מבנה אניות, מסחר גחלי אבן, מלאכת ברזל, זכוכית, ומלח, מרחץ מי מלח:

כט) **גליל** קאמבערלאַנד שבעים פ״מ, בו העיר קאַרלייל על נהר עדן: מ׳ אלף איש, ארמון מבצר, בית נסף, בתי מלאכה רבים בצמר גפן. װיטעהאװן אצל הים, ל״ב אלף איש, מכרה גחלי אבן רב מאד.
קעסװיק, שלש אלף איש, מעשי עטי עופרת מהוללים:

ל) **גליל** װעסטמארעלאַנד, שלשים ושש פ״מ, בו העיר אַפּלעבי, שלש אלף איש: קענדאַל, ארבעים אלף איש, מלאכת גלימי צמר, צמר גפן, פוזמקאות ודברים אחרים. מאַן אי בתוך ים אירלאַנד, בו הערים קאַסעלטאַן ד׳ אלף איש בה. דוגלאַס שש אלף איש ואיזה כפרים, ורוב מעשה יושבי כל האי היא צידת דגים מלוחים:

לא) **גליל** קענט, שבעים ושנים פ״מ, בו העיר קענטערבורי כ״א אלף איש, בתי מלאכה שונים, מרחצאות מי מתכת. דאָװער בעמק רב, והרי נתר סביבה, כ״ח אלף איש, ארמון מוצק, מלאכה ומסחר. ראַמסעטער, י״ב אלף איש, צידת אויסטערן ומסחר. שאַטאַם, מקום בנין אניות המלך, בתי מסכנות רבים, מבצרים סביביו למגן בעד אויב, עשרים אלף איש: װאָלװיטש, על נהר טעמזע, עשרים אלף איש, בתי מסכן אנשי הצבא יפים מאד, בית חולים לחיל הים, בית מדרש לאנשי החיל, אוצר כלי נשק גדול מאד אשר כ״ד אלף כלי תותח בקרבו, בנין אניות, מעשה חבלים וכלי ברזל לספינות המלך. גרינעטש, שמונים אלף איש, ארמון גדול לחולי הצבא, בית מדרש עם מלפה כוכבים, נתיב הברזל ממנה ללונדון עובר במרום על פני בתים נשען על אלף כפות. דעטפאָרט על נהר טעמזע, שלשים אלף איש, בתים רבים לחולי הצבא, מבנה אניות המלך, פה למד פעטר הגדול קיסר רוסיא מעשה האניות ותחבולותיהם, ועשה במלאכה יחד עם האומנים. כ״א בתי ספר לחיל הצבא, גנות ירק מהוללים בה. ראַמסגאַטע, עיר נאוה לא רחוקה

רחוקה מן לונדון, בה מרחצאות חמים טובים למרפא, ארמון המלכה, ואצלו היכל השר היקר ר' משה מאנטעפיארע נ"י עם גנות ופרדסים נחמדים, ופעמים רבות התהלכה המלכה לשוח בו עם רעותיה. גם בנה הר"ר מאנטעפיארע ביהכ"נ בעיר הזאת מכספו, וכל הוצאותיו יתן מכיסו מיום יסדו ועד היום הזה, שנים עשר אלף איש בה. גראוועזאנד, שש אלף איש, בחוף אשר בה יבקרו שרי המלך את כל האניות הבאות אודות המכס, מסחר רב בירקות גנותיה ללונדון. מעדסטאן, ארבעים אלף איש, מלאכת חוטים טובים מאד ומסחר רב:

לב) **גליל** זוזעקס, ס"ע פ"מ, בו העיר טשיטשעסטער על נהר לעוואנע, עשרת אלפים איש עושי מסחר. ברייטאן על לשון ים אטלאנטי, חמשים אלף איש, ארמון מלך עם ארוה סוסים נפלאה, מרחצאות מי ים ומי מתכת מהוללים וטובים מאד, ובכל קיץ יבואו שלשים אלף איש שמה לרחוץ בם. היא מקום משכן הרב החכם הגדול מוה' אליעזר הלוי נ"י המכונה בשם דאקטער לעווע, אין ערכו ועולם חכמתו נשאו למעלה ראש, והספרים אשר פעל בתבונות כפיו ויצאו לאור עולם הם: א) מקור שפת מצרית, הוא חקירה ודרישה על הלשון אשר דברו אנשי מצרים בימי האבות הקדושים. ב) ספר המליץ ליושבי הרי קויקאזוס. ג) באור צורות אותיות ומספרים של מטבע אשר נמצאה בעיר יארק. ד) באור מטבע קופיקא. ה) פסח יאשיהו, כולל דברי חכמה ודעת אשר דרש בבהכ"נ הגדולה דקהל ספרדים בלונדון שנת תר"ב. ו) תפלה על שגיונות, אשר דרש בחג השבועות תר"ב בבהכ"נ הגדולה לאשכנזים בלונדון. ז) קדושים תהיו, מספד תמרורים על מות הערצאג זוזעקס דוד המלכה וויקטאריא, אשר נשא בבה"כ הגדולה לספרדים בלונדון תר"ג. ח) משא אליעזר, אמרי נועם אשר הטיפו שפתיו בבהכ"נ הגדולה אשר בווילנא בשבת פ' קדושים תר"ו בהיותו שמה עם השר הגדול ר' משה מאנטעפיארע נ"י, כי חלו פרנסי הקהל את פניו למען ישמיעם את הוד קולו וישביעם מנופת צוף חכמתו. ואחרי אשר כתב אחד מחכמי ווילנא את הדברים אשר יצאו מפיו עלי ספר, והוא כבר חלף הלך לו, שלחו אליו רבני העיר ופרנסיה את ההעתקה הזאת למען ישים עיניו עליה אם לא שנה המעתיק, ואלה הם קצת דבריהם במכתבם אליו (הנדפס בקונטרס קול יעקב בשפת אנגלית). אשרך עיר ווילנא כי רבות נכבדת, הוד והדר לבשת בעטרה שעטרה לך כו' סיר משה מונטיפיורי הי"ו וכו', ובן משק ביתו החכם הלוי עומד ודורש, ושפתיו מרעיפים אגלי נופת ולוף אמרי נועם מעדנים נפש שומעיהם וכו': ואתה אלופנו ומיודענו החכם כי הקשבת לקול מבקשיך ומלאת רצונם, והפילות ממעינות חכמתך על גפי מרומי קריתם כו'. ואלו היתה דרשתו הנפלאה חקוקה בעט ברזל יוצאת מתחת מכבש הדפוס, לנחת ועונג לבב היה לנו כו'. מהמשכילים פה העלו על ספר את דברי קדשו אבל אינו דומה כותב דברי עצמו לכותב מפי השמועה וכו'. ט) מכתבים על דבר מסעיו בארץ הקדושה, נעתק ממני ללה"ק בס' מבשרת ציון. י) מטה דן, הוא כוזרי חלק שני להרב ר' דוד ניטו, העתיקו לשפת ענגלאנד. יא) אפס דמים, על דבר הכחשת עלילת

דם

דס מהחכם ר׳ יצחק בער לעווינזאהן ז״ל, מתורגם אנגלית. ועוד ידו נטויה להרבות ספרי הכמה כהנה וכהנה, יברך ה׳ חילו ופועל ידיו ירצה:
האסטינגס, י״ב אלף איש עושי מסחר:

לג) **גליל** סורי, שלשים וחמש פ״מ. בו העיר גלידפארט, ה׳ אלף אנשי מסחר· ריכמאנד, על נהר טעמזע, ארמון מלך עם פרדס גדול ונאוה, ד׳ אלף איש· קעוו, היכל עונג למלך. בו גנת ופרדסים אשר בם עלים וצמחים מכל כנפות הארץ:

לד) **גליל** בערק, שלשים ושש פ״מ, בו העיר רידינג, כ״ה אלף איש· בתי מלאכה ומסחר. ווינדזאר, עשרת אלפים איש, ארמון מלך ופרדס נחמד לו:

לה) **גליל** האמפ, שבעים וארבעה פ״מ. בו העיר ווינטשעסטער עשרת אלפים איש, בית מדרש החכמות׳ בתי מלאכה:
סאטהאמפטאן בככר נאוה מאד המכונה גן ענגלאנד, עופל חזק, שלשים אלף איש, מרחצאות מי הים טובים מאד. פארטסמוטה, מבצר חזק ששים אלף איש, בנין אניות, בית מדרש לחיל הים. בית חולי הצבא אשר יכיל שלש אלף איש בקרבו· בית מלאכת נשק, עוגנים וחבלי אניות, חוף גדול מאד אשר ימלאו אלף אניות מלחמה מכון לשבתם בו· נכח החוף הזה גאספארט מקום משכן אנשי האניות ועושי מלאכה במים רבים.
זוטזיה, מקום מרחצאות טובים. יערזעה, גערנזעה, אלדערנעה, זארקע, ארבעה איי נארמאן אשר להם חוקים מיוחדים ושני שליטים עליהם, היקפם י״ב פ״מ, מספר תושביהם מאה אלף איש הדוברים שפת צרפת, מחייתם בעבודת האדמה, תרבית מקנה, לידת אויסטערן, בנין אניות ומסחר:

לו) **גליל** דעוואן מאה ועשרים ושתים פ״מ, בו העיר עקסעטער, על נהר עקס, ארבעים אלף איש· מלאכת צמר ול״ג ומסחר.
פלימוטה, עיר בצורה בין הנהרות טאמר ופלים, שבעה אלף איש עושי מסחר רב, ראש מקום בנין אניות המלחמה, מלאכת נשק, מגדל מאיר לעוברי הים. דארטמוטה, חמש אלף אנש, לידת דגים ומסחר:

לז) **גליל** זאמרזעט, שבעים ושבע פ״מ, בו העיר בריסטאל, קריה ישנה מאד אשר נבנתה ארבע מאות שנה לפני ספיר׳ הנוצרי׳ י״ז אלף בתים. מאה ושלשים אלף איש, שש מאות חוצות, שלשים ושנים בתי מחסה לחולים, יתומים ועניים, בתי מלאכת נחשת קלל טוב מאד, עבוד עורות, י״ח בתי בשול ציקר, עשרים בתי מעשה זכוכית, בשול יי״ש ושכר רב, בארות מי מתכת טובים למרחץ ולשתות. באטה, בעמק נאוה על נהר אוואן והרים סביב לה, שמונים אלף איש, מהוללה בגלל המעינות החמים אשר בה. טאנטאן, ל״ה אלף איש, מלאכת גלומי צמר ובשול שכר טוב, פראמע, שלשים אלף איש עושי מלאכת צמר·

לח) **גליל** ווילט· ששים וחמש פ״מ, בו העיר סאליסבורי י״ב אלף איש, בתי מלאכת כלי ברזל צרוף, צמר גפן. ועבוד עורות:
בראדפארד, י״ג אלף איש, מלאכת גלומי צמר טובים מאד:

לט) **גליל** דארזעט, שבע וארבעים פ״מ, בו העיר דארטשעסטער

תמש

חמש אלף איש, בתי בשול שכר מהוללים מאד. פ א ר ט ל א נ ד, אי אי, מהולל ע"י מחלב האבנים אשר בו, לשון ארץ לר יחברו אל היבשה, מגדל מאיר אל הים בו, ויכיל שבעה כפרים אשר בם ארבע אלף איש. פ א ל, שמונה אלף איש, חוף נאוה, מסחר רב:

מ) הערלאגטהום קארנוואל, ס"ב פ"מ, חצי אי מלא הרים ובקעות הרבים בלי כל פרי, מהדריה יחלבו נחושת וברזל רב מאד. ל א נ ק ע ס ט א ן חמש אלף איש עושי מסחר. פ א למ ו ט ה, תשע אלף איש, חוף טוב וחזק, מסחר רב לאמעריקא. ט ר ו ר א, חמש אלף איש, שני בתי מלאכת בדיל, מסחר רב בבדיל. פ ע נ ל א נ ק ע· תשעה אלף איש, מרחצאות מי הים, מסחר רב בנחושת ובדיל. ב א ט א ל א ק מקום מחלב נחושת ובדיל מתחת למי הים עמוק מאד· האיים ס ק י ל י קמ"ה במספר אך ששה מהם נושבים ויכילו שלש אלף איש בקרבם, ומקור מחייתם צידת דגים ושרפת עשב הים לאפר אשר יעשו ממנו זכוכית ירוק:

מדינת וואלעס

ארץ הררים אשר עמקים ונחלים קטנים יעברו בתוכם, שדי תבואה אך למצער, תרבית מקנה לא מעט, מ אדריה יחלבו ברזל ונחושת, תכיל שלש מאות והמשים פ"מ, נחלקת לוואלעם הצפונית והדרומית:

בוואלעס הדרומית יש הערים

פ ע מ ב ר א ק ע, על שן סלע גדול וארמון בראשו, שמונה אלף איש, חוף גדול וטוב אשר מלב נכון לאלף אניות בקרבו, מסחר רב. ק ע ר מ א ר ט ה ע ן, שנים עשר אלף איש, בתי מלאכת רקועי פחים וכלי ברזל, מסחר גדול· ס ו ו א נ ז ע ה, מ"ה אלף איש, יציקת ברזל, מכרה גחלי אבן ומעשה נחושת, מרחצאות מי הים טובים מאד. מ ע ר ט ה י ר ט י ד ו ו י ל, ששים אלף איש, מאדמתה יוציאו גחלי אבן וברזל לאין חקר, ורוב יושביה באלה יעבודו. בכל הככר הסביב לה בתי מלאכת כלי ברזל, מכונות קיטור ומוטות נחשת רבים מאד, בשנת תקט"ו היתה כפר קטן ומאתים איש בקרבו, ושר אחד שכר את מכרה גחלי אבן וברזל אשר בה על מאה שנה בעד מאה ליטרא לכל שנה, ואחרי עברו עשר שנים השכיר את המחלב לאחרים בעד עשרת אלפים ליטרא לכל שנה: ב ד א ו ל ע ם הקרוב אליה יעשו שלשים אלף ככר ברזל בכל שבוע. ב ר ע ק נ א ק, על נהר האנדי, שש אלף איש, מלאכת גלומי צמר ובתי רגלים. ק א ר ד י ג א ן, ד' אלף איש, חוף קטן, מסחר לא מעט: בוואלעס הצפונית יש הערים

מ א נ ט ג א מ ע ר י, ב' אלף איש, כולם סוחרי ארץ ולא יעשו כל מלאכה: ה א ר ל ע ג, ב' אלף איש, בלי כל מסחר ומלאכת ידים: פ ל י נ ט, מקום מרחץ, שלש אלף איש. ה א ל י ו ו ע ל בבקעה עמוקה, שנים עשר אלף איש, איזה בתי מלאכה, חוף קטן· ב א ר ג א ר, שש אלף איש, מלאכת כלים מאבני שיפר, מסחר רב באבנים האלה, ממהרים הקרובים אליה יחצבו אבני שיפר, ואלף וחמש מאות איש תמיד בהם יעבודו:

ע נ ג ל ע ז י , אי גדול תשע פ"מ , כ"ג אלף איש בו , אדמתו פוריה ; מקנה רב בו , אחריו יחלבו נחשת למכביר , ובו העיר כ א מ א ר י ם , שלש אלף איש עושים במלאכה :

שאטלאנד

הממלכות הזאת תפרד לשלשה מחוזות , ושמותן שאטלאנד הדרומית , התיכונה והצפונית , שטחה אלף ארבע מאות ששים ואחת פ"מ , ושלשים ושלש גלילות בה ·

שאטלאנד הדרומית , ארץ הרים ובקעות , פוריה ושמנה ·

א) גליל עדינבורג , שמונה עשר פ"מ , בו העיר ע ד י נ ב ו ר ג , עיר הבירה לכל המדינה , ונקראת גם בשם מ י ד ל א ט י א ן , מחוברת מהעיר הישנה והחדשה , העיר הישנה בלי כל תואר , חוצותיה עקומות וצרות , בתים גבוהים מאד , ורבים מהם בני שש או עשר עליות אך אין כל יופי למו , ומרבית שוכניה מדלת העם , אולם העיר החדשה נאוה עד מאד , חוצותיה ישרות ורחובות , בתיה יחד מראה היכלות למו , ולא ירומו יותר משלש מדריגות , ורוב יושביה אצילי הארץ ועשירי עם. בקעה עמוקה ורחבה בין שתי הערים האלה , ושני גשרי אבן אשר עליה יחברו אותן יחד ולעיר אחת תהיינה : שלשה עשר אלף בתים , ושני מאות אלף איש בקרבה. בניניה הנפלאים הם , ארמון המלך ישן מאד , על פני מבוא השער כתר אבן גדול נשען על ארבעה עמודים , במדרגה השנית החדרים אשר ישבה בם המלכה מאריא סטוארט , ובחדר המטות ערשה אשר ישנה בו ביריעות דאמאסט אדום מחוטבות אשר הלבינו מרוב ימים , דביר גדול אשר תמונות מלכי שאטלאנד בו . בהיכל הזה גר קארל העשירי אשר מלך על צרפת אחרי הורד נאפעלאן מגאונו , וגם אחרי נדחף מכסאו בשנת תק"ן שכן בו עם כל בני ביתו עופל חזק במרום סלע , יכיל שני אלף איש , בית נשק בו , בתוכו גנו רבים ממלכי שאטלאנד מלפנים,ובא' החדרים יש נזר , חרב ושרביט הממלכה . בית הפארלאמענט גדול ונחמד מאד ואוצר ספרים גדול בו · בית המדרש הכולל אין כמוהו ליופי בכל אירופא , ואוצר ספרים בקרבו : בו שמור קרן ארוך אשר כרתוהו מראש אשה בת חמשים שנה בשנת ה"א תל"ת ותחי עוד י"ב שנה · בית מועד הסוחרים , שני בתי תיאטראות , חברות ובתי ספר שונים לכל חכמה ומלאכה , אחד עשר בתי חסד לחולים יתומים ועניים . בתי מלאכה רבים לגלומי צמר , ל"ג , משי , מורי שעות , רקועי פחים , מרכבות , מחטים , כפתורים , פוזמקאות , נרות , בורית , צוקר , יי"ש , עורות וכלי בית . חמשים בתי ממכר ספרים , המשים בתי דפוס · יושביה יאהבו את המחול והכנור עד מאד , ובלילות החורף כמעט אין בית אשר אין בו מחולות משחקים וקול עוגב ונבל · כאשר באה המלכה בשנת תר"ב אל שער העיר הזאת השליך העם אל ראש המיניסטר אשר בא אתה , נעל ישן , באשר ככה מנהגם לקדם פני שר וגדול ויקר תפארת הוא בעיניהם , גם עת תעזוב הכלה בית אביה ללכת אחרי בעלה , ישליכו בני שאטלאנד

נעל

נעל ישן אחריה . ל י ט ה , עיר קרובה לעדינבורג ומחוברת אליה , חוף גדול לה , שלשים אלף איש , בית מכס נאוה · בתי מלאכת זכוכית , עורות , נייר , מפרשי אניות , צוקר , מלח , כלי ברזל , בנין אניות , ומסחר רב · נ ע ו ו ה א פ ן , כפר דיגים , מרהלאות טובים . מ ו ס ל ע ב ו ר ג בככר חול על פי נהר עסק וגשר ברזל מולק עליו , עשרת אלפים איש דיגים ועושי מלאכ' למר , עבוד עורות , מעשה לבנים , גני ירק רבים · פ א ר ט א ב ע ל א , כפר , ובו מרחץ מים חמים מהולל . ד א ל ק ע ט ה , שש אלף איש , מלאכת כובעי' , עורות , בורית ונרות , מסחר רב בתבואה ומקנה · ק ר ע נ מ י ל א ר , מקום אשר יסדה המלכה מאריא שטוארט למזכרת עת שבתה בצרפת , ונקרא עד היום צרפת הקטנה , ארמון ישן ·

ב) גליל ליגליטהגאוו , חמש פ"מ , בו העיר ל י נ ל י ט ה נ א ו ו במורד גבעה , שלש אלף איש , עבוד עורות , משרפות יי"ש , ולבון בד . ב א ר א ו ס ט א ו נ ע ס , חמש אלף איש מלאכת כלי חרש , בורית ומלח , חוף גדול וטוב , מסחר רב בגחלי אבן , גפרית , וויקריאל : א ו פ א ל , שני אלף איש , מלאכת ברזל ומכרה גחלי אבן , אללה מחלב שיש וסיד :

ג) גליל האדינגטאן , ארבעה עשר פ"מ , בו העיר ה א ד י נ ג ט א ן , שבעה אלף איש , מלאכת גלומי למר , עבוד עורות , ומסחר רב בדגן · ד ו נ ב א ר , שלש אלף איש , מלאכת למר גפן , ברזל , בורית , בנין אניות , דיגים , מסחר דגים ושעורים קלופים פ ר ע ס ט א נ פ א נ ס , שני אלף איש , מלאכת כלי חרש ולבנים .

ד) גליל בערוויק , שלשה ועשרים פ"מ , בו העיר ג ר ע נ ל א ו ו , שני אלף איש עושי מלאכת למר · ד ו נ ז ע , חמש אלף איש , מלאכת גלומי למר ונייר , מסחר רב במקנה . ע ה מ ו ט ה , שני אלף איש , חוף טוב , מלאכת נייר , מסחר דגן ·

ה) גליל טעוויאדאלע שלשים ושלש פ"מ , בו העיר י ע ד ב ו ר נ ה , שש אלף איש , מלאכת בד , קשורים , יריעות . ופוזמקאות , אללה מעינות מי מתכת ובאר מי גפרית לתרופה , ה א ו י ק , חמש אלף איש , מלאכת בד , גלומי למר , יריעות ובתי רגלים . ק ע ל ז א המש אלף איש , בית תפלה לנוצרים אשר נבנה זה יותר משבע מאות שנה , בית אוצר ספרים , בית מדרש , בית עבוד עורות , עושי מנעלים רבים , מלאכת כלי פשתן , מסחר רב בדגן ובהמות שדי · מ ע ל ר א ז ע ארבע אלף איש עושי בד וכלי למר גסים , ר א ק ס ב ו ר ג ה , שני אלף איש , כולם מגדלי דבורים , אללם שני מעינות אשר מימיהם יהפכו לאבן כל דבר רך הבא לתוכם ·

ו) גליל סעלקירק , שתים עשרה פ"מ . בו העיר ס ע ל ק י ר ק על שני נהרות , שני אלף איש עושי מסחר . י א ר א ו ו , שני אלף איש , חרבות ארמנות ישנים :

ז) גליל טוויעדאלע , שתים עשרה פ"מ , בו העיר פ ע ב ל ע ס בבקעה עמוקה , שלש אלף איש , מלאכת גלומי למר ויריעות , מסחר בהמות · א י נ ע ר ל י ט ה ע ן , אלף איש עושי גלומי למר , מעין מי מלח לרפואה .

ח) גליל דומפריעס , ששים ושלש פ"מ , בו העיר ד ו מ פ ר י ע ס שנים

עשר

עשר אלף איש , רוב בתיה בנויים מאבנים אדומות , ארמון
עזק , מלאכת בד , פוזמקאות , נרות , יי"ש , מסחר רב · מ א פ א ע .
מקום מרחץ , באר מי ברזל ונפרית , בתי תפארת . ק א נ א ב י , ארבע
אלף איש , מכרה גחלי אבן וסיד רב , מעין מי ברזל . ז א נ ק ו ה א ר ,
שלש אלף איש , מלאכת פוזמקאות ויריעות · ל א ש מ א ב ן , שלש אלף איש ,
דיגים ואורגי פשתן . ל א כ ג ה א ל ס , מלאכת בד ופוזמקאות ל"ג , ארבע
ירידים גדולים · ק ל א ז ע ב ו ר ן , מקום מרחלאות מי תרופה ·
ו ו א כ ל א ק ה ע ד , מאדמתו יוליאו עופרת טוב ורב מאד .

ט) גליל קירקודברייט , ארבעים פ"מ , בו העיר
ק י ר ק ו ד ב ר י י ט , שני אלף וחמש מאות איש , בית מדרש
ואוצר ספרים בו , מסחר . נ ע ו ו ג א ל א ו ו ע ה , מקום מסחר רב בדגן :
א ו ר , שלש אלף איש , מכרה אבני שיד , תרבית מקנה ומסחר ·

י) גליל וויגטאן , עשרים ושתים פ"מ , בו העיר ו ו י ג ט א ן , שני אלף
איש עושים במלאכה . ו ו י ט ה א ר ן , עיר ישנה , שלש אלף איש ,
אללה מחצב אבני שיש · ש ט ר א נ ר ע ד , שלש אלף איש , לידת דגים
מלוחים ואויסטערן , בתי מלאכת כלי צד ולמר גפן , ומסחר רב מאד .
פ א ר ט פ א ט ר י ק במורד גבעות , שלש אלף ושלש מאות איש : מגדל
מאיר אצל החוף , בנין אניות , מרחלאות מי הים , מסחר רב בלאן ובקר
וסוסים . מ א ש ר ו ס , ג' אלף איש , חוף רחב , ארמון ישן בתוך הים ·
נ ע ו ו ט א ו ן ש ט ע ו ו א ר ט על נהר קרעה , ארבע אלף איש , מעבדי
עורות , ועושי מלאכת למר גפן ויריעות .

יא) גליל עיר , שמונה וארבעים פ"מ , בו העיר ע ה ר , שני מגדלים
מאירים את החוף , עשרת אלפים איש , בית אקאדעמיא , בית
מדרש לידיעת המסחר , אוצר ספרים , בנין אניות , מלאכת עור , מסחר
למר , ל"נ וכלי ברזל . ק י ל מ א ר נ א ק , שני אלף איש , בית מדרש , בתי
חנוך , מלאכת למר ול"נ רבה מאד , ומסחר גדול , א י ר ו ו י ן , חוף עמוק
ורחב , תשע אלף איש , בית מדרש החכמות · בתי מלאכת למר גפן , בנין
אניות , מכרה גחלי אבן רב מאד · ב ע ט ה , שש אלף איש , בתי מלאכה
רבים , משרפות סיד , מסחר סוסים , א ר ד ר א ש א ן , מרחלאות טובות ,
מסחר גחלי אבן וכלי ברזל ·

יב) גליל לאנארק , ארבעים פ"מ , בו העיר הגדולה ג ל א ס ג א ו ו ,
שלשה ושלשים אלף בתים , שני מאות אלף איש , נהר קליד עובר
בתוכה ושלשה גשרים גדולים עליו : האחד מעץ ושנים מאבנים , בית הסוחר
נאוה מאד , בית מועד הסוחרים , בית טעאטר גדול ונאוה , בית מדרש
כולל , מצפה ככבים , בית גימנאזיום , בתי ספר טובים , בתי חסד , בתי
מלאכת כל דבר רבים מאד , ומסחר גדול אין ערוך לו . ל א נ א ר ק , עשרת
אלפים איש , בית מדרש , בתי מלאכת למר גפן . אצלה בית מטוה למר גפן
גדול מאד הנקרא בשם נ ע ו ו ל א נ א ר ק ושני אלף וחמש מאות איש בו
יעבודו · . ה א מ י ל ט א ן , תשע אלף איש , מטוה ל"נ ופתילי בד ·
ל ע ד ה י ל ס , שני אלף איש , מחצב עופרת רב : ו ו ע ש ט מ א נ ק ל א נ ד ,
שמונה אלף איש , מלאכת כדורים וכלי ברזל אחרים רב מאד

קאנטאנעט

קאמבוסנעסט, חמש אלף איש, מלאכת למר גפן, כלי ברזל, מחלב שיש ומכרה גחלי אבן ·

יג) גליל רענפרעוו, שתים עשרה פ"מ, בו העיר רענפרעוו, שלש אלף איש, מלאכת למר גפן, פתילים, בורית ונרות · פעסלעס, על נהר קארט, ששים אלף איש, מחוברת מעיר הישנה ועיר החדשה, הישנה היא במורד גבעות, ובתי מלאכה רבים בה, בעיר החדשה בנינים רבים יפים מאד, בתי ספר טובים. גריהנאק, שלשים אלף איש, חוף גדול ובנין אניות, מסחר רב · פארט גלאסגאוו, שש אלף איש, מסחר רב · קילבארשן, חמש אלף איש, אללה מכרה גחלי אבן רב מאד ·

יד) גליל סטערלינג, שלשים ושלש פ"מ, בו העיר סטערלינג, תשע אלף איש, ארמון ישן חזק מאד במרום סלע, בית מדרש, בתי חנוך, מלאכת כלי למר ול"ג, ומסחר רב · פאלקירק, שנים עשר אלף איש, מסחר מקנה רב. קארראן, מלאכת ברזל רב מאד:

טו) גליל קלאקמאנאן, שלש פ"מ, בו העיר קלאקמאנאן, ד' אלפים איש, עוסים במלאכה · אללאה, שבעה אלף איש, מלאכת זכוכית, מסחר רב בגחלי אבן,

טז) גליל פעפע, עשרים ושלש פ"מ, בו העיר קופארא ף פעפע, שבעה אלף איש, בית מדרש, בתי דפוס, משרפות לבנים, מלאכת בד ונרות. דינפערמלינע, שש עשר אלף איש, מלאכת ל"ג, מטפחות השלחן, מחלב ברזל, גחלי אבן וסיד רב. אנדרעווס, עיר מוקפת חומה, שש אלף איש, בית מדרש כולל, מסחר. קירקאלדי, כ' אלף איש מרהלאות, טובים, בתי מלאכה טובים וועמיס, חמש אלף איש, מלאכת ל"ג, בשול פארטר, מחלב גחלי אבן, אבני חול, סיד ומלח · סטראטמגלא, שני אלף איש עושי כלי פשתן. בשנת תקפ"ג מצאו בה במעמקי האדמה שלשים בתים מימי הרומים וכלים ומטבעות רבות בתוכם.

יז) גליל קינראס, ארבע פ"מ, בו העיר קינראס, שלש אלף איש אורגי בד ועושי גלומי למר גפן ·

יח) גליל דומבארטן, שתים עשר פ"מ בו העיר דומבארטאן, ארבע אלף איש, בית מלאכת זכוכית, עבוד עורות ומלאכות כלי פשתן ·

יט) גליל בוטע, עשר פ"מ, בו האיים בוטע, שבעה אלף איש לידת דגים מלוחים, מחלב גחלי אבן, וסיד · ארראן, שבע אלף איש, מחלב שיש, סיד, בדולח הרים, ואבנים טובות · קילמארי, ארבע אלף איש, ההר ביינהארזאן אשר בו, מכוסה בשלג כל ימי השנה ·

שאטלאנד התיכונה

ארץ הרים וגבעות, רבתי יאורים ואגמי מים.

א) גליל אינווערנעס, קל"ו פ"מ, בו העיר אינווערנעסס, שני אלף איש, לידת דגים מלוחים מלאכת בד וכלי למר, הרמון הערלאנ ארגילע, ומגדלים לארבע רוחותיו. קאמפבעלטאון, תשעה אלף איש, חוף רחב, בשול יי"ש, מלאכת ל"ג ופשתן, מסחר רב. גס שמונה עשר איים בתוכו

בתוכו הנקראים בשם איי העברידי, ואלה הם: א) מיל, מלא הרים ואגמי מים, עשרת אלפים איש בו, ב) איסלעה, עשרת אלפים איש. ג) יורא, שלש אלף איש. ד) טירע, ה) קאל, ו) ארמאנזעה. ז) קאלאנזעה. ח) איקאלמקיל. ט) רום. י) מוק. יא) קאנא. יב) גנהא. יג) עעדאלא. יד) באלנאהעג: טו) ביסמארש. טז) סטאפא. יז) קערערא. יח) עלזא. כל אלה יחד מלאים סלעי מצוק והרים תלולים, ורוב מחית תושביהם מצידת דגים מלוחים.

ב) גליל פערטה, קט"ז פ"מ, בו העיר פערטה, עשרים אלף איש, בתי מדרשים לחכמות שונות, מלאכת ל"ג, כלי פשתן, שמן ונייר, ומסחר רב, אצלה הכפר הקטן סקאנע, לפנים היה בו היכל לנוצרים אשר נבנה זה שבע מאות שנה, בו נמשחו המלכים, והמלך ביום המשחו ישב על אבן ישנה מאד אשר יאמרו כי היא האבן אשר שם יעקב אבינו מראשותיו בלכתו לחרן, ואותה שם מלך ספניא בימי משה לכסא לו, ומסורת בפי העם כי במקום האבן הזאת שם מושב הממשלה. ועתה היא בהיכל וועסטמינסטער אשר בלונדון. גם יש גבעה בתוכו הנקרא הר המנעלים גם ארץ כל איש, כי כל הפרתי אשר בא למשיחת המלך הביא אתו עפר במנעליו מערי אחוזתו למען יוכל לאמר כי עיניו ראו על אדמתו איך ניתנה העטרה בראש מלכו, ואחרי המשיחה הריק כל איש את מנעליו, ומן העפר ההוא נהייתה הגבעה הזאת. קרעף, חמש אלף איש, מלאכת בד, ל"ג, עורות ונייר, קאלענדר. כפר נאוה, בתי מלאכת צמר גפן. פארטינגאל, ד' אלף איש, מעין מי מתכת, מסחר. עראל, ד' אלף איש, רוב בתים מחומר, אנשיה אורגי פשתן: עליטה ג' אלף איש, מלאכת בד ובגדי צבעונים.

ג) גליל פארפאר, שלשה וארבעים פ"מ, בו העיר פארפאר, שש אלף איש עושי מסחר. דונדעה, עיר ישנה מאד, ל"ו אלף איש, בתי מלאכה רבים, מסחר גדול. מאנטראזע, עשרת אלפים איש, צידת דגים, מלאכת מחשבת, חוף טוב, מסחר רב. אבערבראטיק, ז' אלף איש, עושי מסחר, מגדל מאיר נפלא מאד. ברעשין, שלש אלף איש, מגדל נאוה.

ד) גליל מערנעס, י"ח פ"מ, בו העיר בערוויה, שני אלף איש עושי פשתים שריקות, מפרשי אניות, ודיגים. לוירענקעקירק, שני אלף מלאכת כלי פשתן, בית מלון אורחים אשר אוצר ספרים גדול בו הפתוח לכל הסר אליו. סטאנעהאפן, ג' אלף איש, צידת לאקס, ובתי מלאכה:

ה) גליל אבערדיהן, שמונה ושמונים פ"מ, בו העיר אבערדיהן, חמשים אלף איש, בתי אבן רבים, בית מדרש כולל, בתי מלאכת מחשבת, ומסחר רב. פעטערהעד, ז' אלף איש, מרחצאות מי הים מהוללים מאד, מלאכת גלומי ל"ג גסים. פראזערבורג, ג' אלף איש, פורשי מכמורת על פני המים.

ו) גליל באנף, ל"ד פ"מ, בו העיר באנף, ה' אלף איש, בתי מלאכה, בית מדרש. פארדיקע, ד' אלף איש כולם דיגים. פאשאבערס, כפר נחמד, תושביו עושי פוזמקאות ודיגים, אצלו ארמנת

נאוה וגדול, אשר נעבר הנסקף על פני חון חמש מאות חלוגים ·

ז) ג ל י ל עלגין, ל"ו פ"מ, בו העיר ע ל ג י ן שש אלף איש, מסחר מקנה רב, מטוה בד.

ח) ג ל י ל נערן, שבע פ"מ, בו העיר נ ע ר ן, שש אלף איש, מסחר רב בדגים מלוחים, לאקס ותבואת השדה · מרחלאות טובות ·

שאטלאנד הצפונית, הקים גבוהים וסלעי מלוק יכסו פני כולה ·

א) גליל אינווערנעס, מאתים פ"מ, בו העיר אינווערנעס, עשרים אלף איש, בית אקדמיא, מלאכת למר ופשתים. פ א ר ט ג ע א ר ג ע, מבצר חזק מאד. פ א ר ט ו ו י ל י א ס, מבצר, אצלו הרבות ארמון ישן · פ א ר ט א ו י ג ו ס ט ו ס מבצר, יכיל בקרבו ארבע מאות איש. חמשה איי העברידן וגם העריס פ א ר ט ר י ה, אנשיה עושי מכמורת ועושי מסחר · ס נ י ל א ר ט, תושביה בעלי מקנה, ועושים מסחר בבקרים:

ב) גליל קראמארטי, חמש פ"מ, בו העיר ק ר א מ א ר ט י שלש אלף איש, מסחר בבשן מעושן, דגים, כסי אניות, חבלים, יתדות ושקים:

ג) גליל ראס, קכ"ד פ"מ, בו העיר ט ע ה ן, ג' אלף ות"ק איש, מלאכת בד, עורות, ובשול שכר. א ו ל א פ ו ה ל, כפר דיגים, בו מושב ראשי חברת ענגלאנד לצידת דגים מלוחים. ששה איי העברידן:

ד) גליל סוטרלאנד פ"ח פ"מ, בו העיר ד א ר נ א ס, אלף איש, דיגים ועושי מסחר. ע ד ע ר א ש י ל י ם, כפר בקצה הרץ בריטניא, אצלו איזה איים חרבים ושוממים מבלי אש:

ח) גליל קעטנעס, ל"ב פ"מ. בו העיר ו ו י ק, שני אלף איש, צידת דגים מלוחים ולאקס מחייתם. ט ה ו ר ז א, חמש אלף איש, בתי מלאכה אקאדמיא, מסחר דגים מלוחים:

איי א ר ק א ד י, קבוצת איים רבים, כ"ח פ"מ היקפם, שני הירחים סיון ותמוז פה כמעט כיום ארוך הם, כי לא יחדל השמש לזרוח ואף בחצות הלילה יוכלו לקרוא בספר בלי אור נר, אולם ימי טבת ושבט לא יארכו רק ה' שעות. הטובים בהם הם א) פאמאנא, בו העיר ק י ר ק ו ו א ל, ג' אלף איש, חרבות ארמון מלך ישן, מלאכת ל"ג. ס ט ר א מ נ ע ס, כפר דיגים. סביבו הרי ברזל ועופרת ואין עובד במו מרפיון ידים. ב) ראנאלדזעה דרומי, רוב מחית תושביו מצידת דגים. ג) וועסטרעה, יושביו רועי מקנה. ד) פאפא ווסטרעס. ה) וועלס, ו) סטראנזעה. ז) ראוזעה, בו דגים, לפרים וארנבות רבים. ט) שאפינזעה · ט) עדעה. י) סאנדעה, כאשר ישב רוח קדים עז יביא על פני מימיו למחי הודו מערבית הנה. יא) ראנאלדזעה צפוני, עושה פרי תבואה למכביר. איי ש ע ט ל א נ ד מחברת איים רבים, שטחם מ"ו פ"מ. ימי הקיץ יארכו גם כתשע עשרה שעות, וימי הסתיו כחמש שעות. הנבחרים בם הם א) מיינלאנד, בו המקומות ל ע ר ו ו י ק, ב' אלף איש, שלם דיגים. ס ק א ל א ו ו ע ה ובנותיו, צידת דגים מלוחים. ב) אונסט, בו הרבה אבני ישפה ובדולח. נעסטינג, תבואת השדה ותרבית מקנה

מקנה ד) ייעל . ה) פער אִיסלע , בו דגים ועופות הים למכביר .
ו) ברהסה , בו דגים מלוחים רבים מאד , ז) נאס , מרעה טוב לצאן ובקר :

אירלאנד

אִי בים האַטלאַנטי , גדול שטחו אלף שלש מאות וחמשה עשר ס"מ ,
תשעה מיליאָן בני אדם בקרבו , מהם שבעה מיליאָן קאַטוליקן והנותרים
אוחזי דת לוטר . רוב יושביה במסכנות יאכלו לחם , ורים ועוני מנת חלקם ,
כי עין הממשלה מני אז לרעה על בני הארץ הזאת . ותתן להם חוקים לא
טובים ומשפטים לא יחיו בהם , לכן איבה נטורה בלבם למלכם , ואך המון
גדודי חילו החונים באי הזה תמיד , יעמדו לשטן למו לבל יפרקו עולו מעל
שכמם . איש חכם יודע דת ודין אָ ק אָ נ ע ל שמו , קרא מועד לשבור מטה
הנוגש בם , ויתלקטו אליו אלפי רבבות , ויועצו כולם ללחוץ את המלכה לקרוא
דרור למו , אולם לצאות החיל באו , ויאסרו את אָקאָנעל בנחושתים וישב בבית
הכלא שנה תמימה (תקל"ב) , גם רבים מראשי הקשר נענשו , ואת הנותרים
גרשו איש לאהלו . בשנת תר"ט באה המלכה וויקטאָריא שמה למען השנת לב
העם אליה . וכבוד רב עשו לה בכל מקום בואה , אולם מוקד המשטמה
בקרבם לא נכבה , כי גם באור פניה השועה לא היתה למו , ולמכתם האנושה
לא הביאה מרפא בכנפיה , הארץ הזאת תפרד לארבע מחוזות , ושמותם .
ליינסטר , אולסטר , קאָנאָגט , מונסטר :

א) מחוז לייַנסטער , בו שנים עשר גלילות :

א) ג ל י ל דובלין , ט"ו פ"מ , בו העיר הבירה ד ו ב ל י ן על נהר
ליפי העובר בתוכה , חוף גדול ומגדל מאיר , שבעה גשרים על הנהר , חמשה
ועשרים אלף בתים , שלש מאות וחמשים אלף איש , ארמון ישן . בו משכן
משנה למלך ומושב שרי הממשלה , אוצר סגולות מלכים , בית נשק גדול ,
אצל היכל הזה בית מועד הסוחרים עגול ונאוה מאד , בית מדרש כולל עם
מצפה כוכבים וגנת ביתן , בית חברת מדע , פ"ה בתי ספר , שני בתי טעאטער ,
בית מכס נפלא . בתי חולים , בתי חסד שונים , פרדס נאוה המכונה בשם
פעניקספאַרק , בו בית הקיץ להמשנה למלך , בתי מלאכת מחשבת רבים ,
בשול י"ש רב מאד , מסחר רב , ובנין אניות . ל ו ק אָ ן כפר מרחצאות מי
מתכת לתרופה מהוללים , בתי מלאכה . ג ל אַ ס ו ו ע ב י ן , גנת ביתן בו .
ב ל אַ ק ר אָ ק , מרחצות טובות :

ב) גליל וויקלאָוו , שלשים פ"מ , בו העיר ו ו י ק ל אָ ו ו , ג' אלף
איש , בשול שכר , לידת דגים ומסחר . ר אָ ט ה ד ר ו ם , עיר קטנה , אצלה
מחצב נחושת רב , אַ ר ק ל אָ ו ו , אלף ות"ק איש , כור נחושת ולידת דגים .
ב ר ע ה אצל הים , ב' אלף איש . מרחצאות לתרופה :

ג) גליל וועקספאָרד , ל"ז פ"מ , בו העיר ו ו ע ק ס פ אָ ר ד , חמש עשר
אלף איש . מעין מי מתכת לרפואה , מסחר בהמות ותבואה . ע נ י ס ק אָ ר ט י ,
שש אלף איש , מלאכת ל"ג וברזל , מסחר רב . נ ע ו ו נ ר אָ ס , על נהר
באַראָוו , חוף , שני אלף איש , מסחר בשר וחמאה . ד ו נ ק אַ נ ן , מקום
קטן

קטן, ומלודת עופל בו:

ד) גליל קילקעני, ל"ד פ"מ, בו העיר קילקעני, על נהר נארע, ושני גשרים יפים עליו, רצפת שש בחוצותיה. ארבעים אלף איש, ארמון ישן נאוה, מרחצאות טובות, בתי מלאכת שמיכות:

ה) גליל קארלאוו, י"ד פ"מ, בו העיר קארלאוו, י"ב אלף איש, מלאכת ל"ג ומסחר, דונלעקני, מקום קטן, ריחים רבים סביביו. טילאוו, מקום מסחר:

ו) גליל קעהנס, כ"ח פ"מ, בו העיר מאריבארוג, ג' אלף איש, אורגי למר ופשתים. מאנטמעליק, ד' אלף איש, מלאכת מחשבת:

ז) גליל קילדארע, כ"ז פ"מ, בו העיר אטהי, ב' אלף איש אורגי ל"ג ועושי מסחר. קילדארע, ה' אלף איש, אצלה ככר גדול ונחמד אין כמוהו בכל אירופא, ובו מרוצת הסוסים שנה שנה. נאאס ד' אלף איש, חרבות ארמון ישן:

ח) גליל קינגס, ל"ג פ"מ, בו העיר קינגסטאון, שני אלף איש, עושי מסחר. טולאמארע, ה' אלף איש, מלאכת בד, משי, ושכר, מסחר. ביר, עיר ישנה, ז' אלף איש, עושי מרכולת:

ט) גליל וועסטמעט, שלשים פ"מ, בו העיר מולינגאר. ז' אלף איש, ימי השוק לממכר סוסים ולמר. קינעגאר, מקום מהולל ע"י הגבינות הנעשים בו:

י) גליל לאנגפארד, י"ח פ"מ, בו העיר לאנפארד, שש אלף איש, מסחר כלי פשתן:

יא) גליל אסטמעט, ל"ה פ"מ, בו העיר טריס, ג' אלף איש, לבון פשתן. קעלס ה' אלף איש, מסחר מקנה ותבואה. נאוואן, שש אלף איש, בתי מלאכה, מסחר:

יב) גליל לוטה, ט"ז פ"מ, בו העיר דונאלק, חוף טוב, שמונה עשר אלף איש, בתי מלאכת מחשבת רבים, מסחר גדול. דראגעדא, כ"ד אלף איש, איזה בתי מלאכה, מסחר רב. קארלינגפארד, ג' אלף איש, רובם דיגים:

ב. מחוז אולסטער, בו תשעה גלילות:

א) גליל קאוואן, כ"ז פ"מ, בו העיר קאוואן, ד' אלף איש, אורגי בד. בעלטורבעט, ג' אלף איש, ירידים גדולים:

ב) גליל מאנאגהאן, ארבעה ועשרים פ"מ, בו העיר הקטנה מאנאגהאן, ב' אלף איש, אורגי בד. ב' אלף איש, אורגי בד. קאריקמאקראס, ג' אלף איש, בתי מלאכה, מכרה גחלי אבן רב:

ג) גליל ארמאג, כ' פ"מ, בו העיר ארמאג, עשרת אלפים איש, מושב ראש הכמרים לכל ממלכת אירלאנד, בית מדרש החכמות, מלאכת כלי פשתן רבה מאד, שארלעמונט, עיר קטנה בצורה. לורגאן, ד' אלף איש, מלאכת מחשבת, מסחר רב. טאנדעראגע, מקום מסחר רב בכלי פשתן:

ד) גליל דאוון, מ' פ"מ, בו העיר הישנה דאונפאטריק שש אלף איש, בתי ספר, מסחר. נעוורי, ששה עשר אלף איש, מלאכת

ירז'

ברזל, יי"ש, שכר פארטער, מסחר גדול בחמאה, בשר מליח, וכלי פשתן. קילונ, מקום קטן, בית למוד מלאכה, בחצר הבית הזה, מעין מי מתכת אשר כל שותה מימיו יקיא את בלעו מפיו. אצלו סלע אשר בעת עלות ורדת המים ישמיע קול תרועה כקרן היונים. דאנאגהאדע, עיר נאוה, שם אלף איש. מעבר רב לאטלאנד על פניה:

ה) גליל אנטרים, מ׳ פ"מ, בו העיר אנטרים, שלש אלף איש, מסחר. בעלפאסט על נהר לעגאן, ששים אלף איש, היכלות רבים, בתי ספר, בתי חסד, בתי מטוה ל"ג ולבון הפשתן נפלאים מאד, מלאכת זכוכית, כלי אבן, צוקר, וויטריאל, מסחר רב לאמעריקא והודו מזרחית בבשר מליח, חמאה וכלי פשתן ולמר גפן. ליסבורן, עיר נאוה, שש אלף איש, מלאכת כלי פשתן ומסחר. קארי קפערגוס, ארבע אלף איש. איזה בתי מלאכה. לארנע, ד׳ אלף איש, בשול מלח רב. גלענארם, כפר נחמד, מרחצאות טובות, אצלו מערות נפלאות מתחת לארץ:

ו) גליל לאנדאנדערי, כ"ט פ"מ, בו העיר לאנדאנדערי, עיפל, ארבעה ארמונים, בית מועד הסוחרים, אורגי בד, שמונה עשר אלף איש, מסחר. קאלערעהן, על נהר באן, שש אלף איש, מסחר רב:

ז) גליל דאנעגאל, ע"ד פ"מ, בו העיר דאנעגאל, שש אלף איש, מסחר ולידת דגים. באליס אנאן, שמונה אלף איש, לידת לאקס, מסחר:

ח) גליל טיראנע, כ"ה פ"מ, בו העיר דונגאנאן, שבע אלף איש, בתי ספר, בשול יי"ש ושכר רב, אצלה מכרה גחלי אבן רב. סטראבנע, חמש אלף איש, מסחר רב:

ט) גליל פערמאנאג, כ"ה פ"מ, בו העיר ענישקילן. ח׳ אלף איש, בית גימנאזיום, תושביה אורגי בד ודיגים, בעלעקטאוון עיר בתי חומה, ב׳ אלף איש עושי מסחר:

ג׳ מחוז קאנאגע בה חמשה גלילות:

א) גליל לעטרים, כ"ד פ"מ, בו העיר קאריק אן שאנאן, ג׳ אלף איש, לבון פשתן. לעטרים, עיר קטנה, ח׳ מאות איש, אצלה מכרה גחלי אבן רב:

ב) גליל סליגא, כ"ח פ"מ, בו העיר סליגא, י"ח אלף איש, מלאכת ברזל, בשול מלח ושכר, מסחר רב מאד:

ג) גליל ראסקאמאן, מ"א פ"מ, בו העיר ראסקאמאן, ד׳ אלף איש, ארמון מולד. אטלאנע, ב׳ אלף איש, ארמון ישן, בתי מלאכה:

ד) גליל מאיא, פ"ה פ"מ, בו העיר קאסטלעבער, ז׳ אלף איש, אורגי בד וסוחרים. באלינא, ט׳ אלף איש בשול שכר, לידת לאקס, מסחר תבואה וסוסים. קאנג, כפר, מלפנים היה עיר רבתי עם, בו חרבית היכל נוצרים אשר נבנה זה אלף וב׳ מאות שנה; אצלו מערה עמוקה ובש"ג מדרגות ירדו אליה, נחל מים זכים אשר דגים רבים בקרבו עובר בתוכה. מאיא, כפר קטן, מלפנים היה עיר גדולה:

ה) גליל גאלוועה, ל"ב פ"מ, בו העיר גאלוועה, בצורה בחומות ומגדלים

ומגדלים בנוים נתלפיות, ארבעים אלף איש, בתי תפארת רבים, בתי ספר, בתי חסד, מלאכת צמר ופשתים. לוגריה, ח' אלף איש, מסחר. באליגאסלע, שש אלף איש, יריד גדול מאד לצאן ובקר. טואם, ז' אלף איש, מושב שני ראשי הכמרים לקאטיליקן והענגליים:

ד מחוז מייסטער בו ששה גלילות:

א) גליל קלארע, כ"ג פ"מ, בו העיר עניס, ט"ו אלף איש: קילאלא, ג' אלף איש, לידת לאקס ודגים אחרים. קילרוש, חמש אלף איש, לידת דגים מלוחים:

ב) גליל טיפעראַרי, ע"א פ"מ, בו העיר קאשעל, ח' אלף איש, בשול שכר ויי"ש רב. קלאנמעל, עשרים אלף איש, מלאכות רבות, מסחר גדול, ועל הכל בחמאה אשר יובילו ממנה חמשים אלף חביות בכל שנה לממכר. קאריק אן סיר, עשרת אלפים איש, מלאכות ומסחר רב. טיפעראַרי, ט' אלף איש אורגי צמר וסוחרי מקנה. נענאג, ח' אלף איש. טירלעס, עיר מסחר, ה' אלף איש. ראסקרעה, עיר נאוה, ח' אלף איש, בשול שכר ויי"ש רב. קאהיר. ד' אלף איש, בית מטוה גדול, מלאכת כותבי קס, טעמפלעמארע, ד' אלף איש סוחרים:

ג) גליל לימעריק, מ"ד פ"מ, בו העיר הגדולה לימעריק, על נהר שאנאן, תכיל בקרבה העיר הישנה והעיר החדשה, חוצות הישנה עקומות ובלתי טהורות, ורוב בתיה ישנים ובלי כל סדר, אכן החדשה אשר נבנתה זה שבעים שנה נאוה מאד, תשע אלף בתים ומאה ועשר אלף איש. בתי ספר, בתי חסד, בית מועד הסוחרים, מלאכת נעלי יד וחכי דגים, מסחר תבואה, בשר מעושן, עורות, חמאה וחלב בקר, הף טוב ועופל. נעווקאסטלע, ד' אלף איש, מסחר. קילמאלאק, מקום ישן מאד, ועוד עתה ארמנות ישנים בו:

ד) גליל קערי, ע"ד פ"ד, בו העיר טראלעה, עשרת אלפים איש, בנויה לתפארת, בתי חסד, מסחר. קילארני, ט' אלף איש, מסחר רב. דינגלע, שש אלף איש, היה מלפנים לבני ספניא, מלאכת פשתים. ליסקאַועל, ג' אלף איש. מסחר:

ה גליל קארק, קי"ז פ"מ, בו העיר הגדולה קארק, על זרוע ים אטלנטי, עשרה אלף בתים, מאה וחמשים אלף איש, בית נשק, בתי חסד, בתי ספר, היכלות יפים, בשול פארטער וי"ש רב, בתי מלאכת זכוכית, בד, נייר, וצמר, כלי המחרשה, ואבק שרפה, בה יזבחו יותר ממאה אלף שורים בכל שנה, אשר ימלחו את בשרם ויובילוהו למרחקים, גם יוליאו שנה שנה שמונה מאות אלף ככר חמאה מחלב פרותיה לארצות נכר, בנין אניות על בני החוף. באנדאן חמש עשר אלף איש, בתי לביעה, בשול שכר. מסחר. קאווע, י"ד אלף איש. מרחצאות טובות. יוגהאל, י"ב אלף איש, יוצרי כלי חרש רבים, מסחר. קינזאלע, עיר בצורה על נהר באנדאן עשרת אלפים איש, בוני אניות וסוחרי דגן. מאלאוו, שמונה אלף איש, מעין מים חמים לרפואה, ורבים ינהרו אליה בימי הקיץ. קלאנאקילטי, שש אלף איש, בתי ספר, מלאכת בד, מסחר. באנטרי, שש אלף איש, מסחר דגים ובשר מליח. שארלעווילע,

חמש

חמש אלף אִיש. מ אַ ק ר אַ מ ע, חמש אלף אִיש, מטוה פתילים ובשול מלח, ארמון ישן. מ י כ ל ס ט אַ ו ו ן, ה' אלף אִיש, אלה נטועים חמשים אלף עצי בכאים לבנים, בעבור חבר סוחרים אשר למו תרבית תולעת המשי בה ב אַ ל ע י מ אַ ר ע, עיר חרבה אשר היתה קריה נשגבה מלפנים, אלה אִיים רבים נושבים מדיגים:

ו) גליל וועטערפאָרד, ל"א פ"מ, בו העיר ו ו ע ט ע ר פ אָ ר ד חמשים אלף אִיש, ארמון נשגב הנבנה זה שמונה מאות שנה, בית מועד הסוחרים, בית ספר גדול מאד, בתי חסד, בתי מלאכת מחשבת שונים, מסחר רב בכל דבר ועל הכל בבשר החזיר אשר יזבחו יותר מחמש אלף בכל שבוע, גם לידת הדגים רבה. ל י כ מ אַ ר ע, רוב בתיה חדשים ויפים על ידי השרפות הרבות אשר היו בה, ד' אלף אִיש בה, ארמון ישן ממאה הי"ב למספרם, מסחר יבול הארץ וקמח. ד י נ ג אַ ר ו ו אַ ן, ד' אלף אִיש, מסחר בתפוחי אדמה ודגים. ט ר אַ מ ו ר ע, מקום מרחצאות תרופה מהוללים מאד. כ אַ ו ו גענעוואַ (גענף החדשה), אשר נבנתה בשנת ה"א תק"ל למושב הגולים מארץ שוייץ, ועתה ישכנו בה בני ענגלאנד עושי מלאכת מחשבת, אלף ושני מאות מספר תושביה:

אי העלגאלאנד יבא במלוכה דענעמארק (בשלעזוויג המדינה) כי שם מקומו:

אי מאלטא באיטליא מלכו ושם נדבר ממנו:

דענעמארק

ממלכה כוללת מדינות דענעמארק, שלעזוויג, האָלשטיין, לויענבורג, איי פערעער (קבוצת איים קטנים) ואי איסלאנד. מלבד האחוזות אשר לה בשלשה חלקי התבל אזיא, אפריקא, ואמעריקא.

גודל הממלכה הזאת באירופא, שני אלף שמונה מאות שבע וארבעים פ"מ. מלבד מדינות דענעמארק, שלעזוויג, הולשטיין, ולויענבורג, בין הים המזרחי והצפוני, כולן יחד ארץ מישור בלי הרים ויאורים בתוכן, ואיי פערעער ואיסלאנד בצפון ים האטלנטי ואוקינוס האמעריקאני. אי איסלאנד הררים וסלעי מצוק יכסוהו, והרים רבים מוריקי אש בקרבו.

נהרותיה: **א)** נהר ע ל ב ע העובר במדינת לויענבורג והאָלשטיין, ומפריד בינם ובין ארצות אשכנז. **ב)** ט ר אַ ו ו ע, מקורו בהאלשטיין, ואחרי מרוצת ארבע עשר פרסה יפול אל טראַוועמינדע לים הקדמוני. **ג)** אַ י ד ע ר, גם הוא בהאלשטיין ראשיתו, יעבור עשרים פרסה עד אשר ישתפך לתוך ים הצפוני. **ד)** ג ו ד ע ן, מקורו ביוטלאנד ושוטף במרוצתו תשע עשרה פרסה והיה תוצאותיו אל לשון הים קאַטעגאַט. מלבד אלה עשו ידי אנוש ארבע תעלות גדולות בקרבה למעבר אניות, הלא הן, **א)** תעלת שלעזוויג האלשטיין, המחברת ים הצפוני עם ים באלטי,

חמשה ושלשה רבע פרסה ארכה מאה רגל רחבה , ועשרה רגל עמקה ; אניות כבדות שלש אלף ככר על פניה יעבורו . ב) תעלת שטעקניץ המחברת ים המזרחי עם נהר עלבע . ג) תעלת דאנעסקיאל , חמש פרסה ארכה · ד) תעלת אדענזע . **אוירה** טוב וממולע , חום הקיץ איננו בוער כאש , וקור סתיו לא יחזק עד מאד . בגלילות הצפון יחלו הימים הקרים בחדש אלול , ובתשרי חורף על פני כולה · חדשי טבת ושבט קרים מאד , ובכל זאת אך לעתים רחוקות תגדל הקרה יותר מחמש עשר מעלות . הרוח הצח אשר בה ייטב מאד ליושביה , ובגללו יארכו ימים עד זקנה ושיבה , והמתים בנוער אך מתי מספר המה :

מספר יושביה שנים וחצי מיליאן , תכניתם . מדותיהם ולשונם יתנו עדיהן כי מגזע בני אשכנז מחלבתם · בנין גופם אמיץ וחזק , מעשיהם בנחת בלי חפזון , סובלים כל תלאה ולא יאמרו נואש ' גבורי חיל , אוהבי שלום , נפשם תדבק בארצם ומלכם ויטו שכמם לסבול עולו , נדיבי לב , רוחם לא תבקש חדשות ותחבולות בחכמה ומלאכת מחשבת , עומדים על דעתם ומביני מדע . דלת העם יבחרו לבקש על פתחי נדיבים לחם הקלוקל , מאשר יעשו במלאכה להחיות את נפשם . כולם יחד מאכל תאוה ומשתה שמנים יאהבו , אך במדה ומשורה למלא רעבון נפשם ולשבור צמאם , מעדני בשר ראשית מחמדיהם . כקטן כגדול מנעלי עץ ברגליהם · שפת הארץ לשון אשכנז ישנה בלולה במלים זרים מרוב ימים , ואף אם היא רכה ונעימה מאד , עודנה רכה ודלת אמרים , ואין די בה לכל תהלוכות בני הארץ ומסחרם , לכן ידברו רוב עשיריה עוד שפה אחרת בלעדה . כאשכנזית , אנגלית , וצרפתית.

יבולה ומלאכיה : עבודת האדמה רבה מאד , תבואת השדה למכביר , ירק עשב , פול ועדשים , פשתן , קנבוס , חרדל , כרוב , ולפת , כישות , ליקאריע , טאבאק , תפוחי אדמה , פרי העץ , יערים נומתי עצים אך מעט , לכן יבערו על האח אדמת טארף , גם ישיקו התנור בה , ברזל לא כביר , שיד . נתר טוב מאד , אבני אש , חומר יוצרים ; אדמת טארף השמנה , חומר פארצעלאן , סאלפעטער , וויטריאל , גחלי אבן , אבני בנין ואבני ריחים , מלח . סוסים טובים מאד · צאן ובקר רב , חזירים , כלבים גבורי כח וגדולים מאד אין כמוהם בכל הארץ , צפרים ועופות , יותר ממאה מיני דגים ורבים מאד , דגים מלוחים , חזירי הים הנקראים בשם דולפנין , סרטן , דבורים .

מלאכות ופועל כפים אך למצער בקרבה , כי מרוב עסות תושביה בעבודת השדה ובמסחר , לכן למעשה אמן אין ידים למו . רוב בתי המלאכה הם בקאפענהאגן ואלטונא : מלאכת גלומי צמר , צמר גפן ובד אך מעט בה , ואין די בם לצורך גויי הממלכה . גם יעשו בה מעשה שבכה , בגדי משי , בתי יד מן עור מהוללים מאד , נייר , כלי פארצעלאן , צוקר וויי"ש רב , משרפות סיד , בורית , משרפות לבנים , יוצרי חרש , אוזה בתי מלאכת ברזל , כלי מלחמה , רקועי פחים , ונחושת . בנין אניות רב . מסחרה ישתרע על פני המים וישלח מצות כנפיו עד אודו מזרחית ומערבית , חינא ואפריקא :

מטבעות : נוהב , פרעדריקדאר פשוט וכפול , קריסטיאנדאר ;

שפעציעס דוקאטן , וקוראנט דוקאטן : בכסף ; שפעציעס טאלר , חצי
טאלר , ושפעציעס קטנים : בנחושת , שילינג וחצי שילינג . שטרות המלך
היוצאים בכסף מלא על מאה , חמשים , עשרה , חמשה ואחד רייכסבאנק טאלר.

החכמות ירימו ראש בקרבה , ואין מדע אשר לא ירבו ספרים
אודותיו בלשון הארץ הזאת , בתי ספר בכל עיר ומקום , ובראש כל אחד
שומר העיר והארבעה אזרחים נכבדים , אשר עינם על המורים ותשגוכות
הבית , ולוחצים כל איש בחוזק יד לתת את בניו לבית הספר .

ממשלת המלך מוגבלה ע"י קאנסטיטוציאן . ושני מאות שרים
אשר יבחר העם מכל מדינות מלכותו , ישבו בעיר המלוכה , ולהם המשפט
להועץ על דבר כל חוק ודת ולהביאהו במסה אם טוב ונכון הוא בעבור העם .
לפלך לויענבורג זכיות מיוחדים משנות קדם , גם לבני המחוזות שלעזוויג
והאלשטיין חוקי דרור רבים , וחלילה למלך לנגוע בם אף כשערה . המלוכה
היא מורשה לבית המלך מאב לבן או לבת , יורש העצר יגדל ויהי לאיש בשנת
הארבעה עשר לחייו , ואז ימשחהו הכהן , והוא לבדו ישים העטרה בראשו
וכתר מלכות בראש אשתו .

כנוי המלך הוא : מלך דענעמארק ועם ווענדן וגאטען , דוכס
שלעזוויג , האלשטיין , שטארמארן , דיטמארזן , לויענבורג ואלדענבורג .
על דבר שני המחוזות האלשטיין ולויענבורג הוא אחד מבעלי ברית האשכנז ,
חותמו , מגן מרובע אחוז בידי שני פראי אדם וכתר מלכות עליו , ברבע
הראשון שלשה אריות מראה תכלת ועטרות זהב בראשם , על אדני פז . ברבע
השני , אריות שלעזוויג : בשלישי שלשה כתרי שוועדן , דג זהב מעוטר ,
שעיר שחור נקוד וטלוא , ודוב כסף . ברביעי ליש מראה תכלת על תשעה
לבבות אדומים ונחש עקלתון תחתם . ג' חברות אפרתים (ארדן) לה :
א) חברת הפיל חותמה , פיל לבן מעשה חושב ושרשרת זהב לו , בה לא
יבואו כי אם מושלי ארץ , והיושבים ראשונה במלכות . ב) חברת דאנעבראג,
חותמה שתי וערב זהב ' ותאסוף אל תוכה כל אלה אשר הרבו עשות טוב
לאחרים . ג) חברת השלום , חותמה מטבע זהב וצורת פיל בקרבה , ויבואו
בקהל לה גם אנשים גם נשים אשר ישאו חן בעיני המלך . שרי חצר המלך אך
מתי מספר המה . לכן לא יעלה מספר תוצאות המלך רק לערך שני מאות
אלף טאלר לשנה . לבני המלך יתנו ערך כסף דבר שנה שנה ככל אשר יאמר
המלך, גם לבנותיו יתנו מהר ומתן בהיותן לאיש מאוצר הממלכה . המלך טרם
מותו יפקד כחפצו איש אשר ימשול עד יגדל בנו , ואם לא הפקיד תשתרר
המלכה או אחד הסגנים , ואם גם אלה אינם , ימשלו המיניסטר . משכן
המלך בקאפענהאגן , והיכלי עונג לו בפרידריכסבערג , פרידריכסבארג ,
פרעדענסבארג ושארלאטענלונד : שם המלך המולך עתה , הוא פ ר י ד ר י ך
ה ש ב י ע י נולד תקס"ח וישב לכסא בשנת תר"ה , (מת תרכ"ד) .

תושביה שלש מחלקות למו , אצילים , אזרחים , ואכרים , האצילים
גם הם נפלגים לשני כתות , האחת היא השרים הגדולים הלא הם ,
הערלער , גראף ובאראן , והשנית היא אנשי היחש ופקידי המלך אשר חותם
חברת דאנעבראג להם למנה . האצילים זכיות רבות להם אשר אין לאחרים
בלעדם . האזרחים הם יושבי הערים , גם הם יבדלו מכל הקהל בזכיות
מיוחדות

מיוחדות: האכרים עובדי האדמה היושבים בכפרים, עושים מלאכה לאדוניהם ונותנים מעשר למו:

דת לוטר היא האמונה השוררת, למשמעתה ישורו המלך וביתו שריו ועבדיו, והגוי כולו, אולם גם לבעלי ברית אחרת דרור לקרא איש בשם אלהיו ולעבדו כמשפטו ואין מכלים דבר, בני ישראל היושבים בקרבה אשר אך שמונה אלף איש מספרם, עובדים את ה' כתורה וכמצוה ואין מפריע, גם ישבו בבית הועד הגדול וימתיקו סוד יחד עם כל השרים על דבר כל חוק ומשפט, אולם לכל משמרת וכהונה גדולה לא יוכלו לגשת:

הכנסות הממלכה לערך שמונה עשר מיליאן רייכס באנק טאלר, וגם התולאות ירבו כמספר הזה. מספר לצבא בעת שלום כ"ד אלף איש: ובימי מלחמה חמשה ושבעים אלף איש. חילה בים אלף ושש מאות איש, קמ"ב נליבים, ומאה אניות. גם בחלקי התבל האחרים איזה אחוזות לממלכה הזאת, הלא הם, באזיא שלשה האיים ניקאבאר ומקומות אחרים, מדת שטחם כ"ו פ"מ. באפריקא המלדות קריסטיאנסבורג ופרידנסבורג ואגפיהם, גדלם חמשה עשר פ"מ. באמעריקא הערים אשר בגרעגלאנד, יכילו מאתים פ"מ. בהודו מזרחית איזה איים, שמונה פ"מ היקפם.

קורותיה הראשונים בערפל ישכונו ואין אתנו יודע עד מה, אך מהמאה העשירית למספרם נודעת לנו לממלכה. בראשית המאה הי"א היתה אחת ראש ארצות תבל, ויושביה קבלו עליהם ברית דת הנוצרית, אולם לא ארכו הימים ותרד פלאים, ידי הכמרים והאלילים עתקו גם גברו, והמלך היה ככדור בכפם, האכרים היו לעבדי עולם, והמסחר ועבודת השדה נשפלו עד מאד, המלך וואלדמאר השני (באמצע המאה הי"ג) נתק מוסרות האפרתים מעליו וימלוך ביד רמה, ויחס העם בזרוע עוז ויורידוהו מכסא מלכותו: במות וואלדעמאר השלישי מלכה אחריו בתו מארגרעטע חכמת נשים אשר היתה למלך נארוועגן לאשה, ויהיו דענעמארק, נארוועגן ושוועדן לממלכה אחת: אולם לא ארכו ימי שמחברת הזאת אף מאה שנה, כי בגלל קנאת שלש הארצות האלה אשה ברעותה, רבו פרעות ומשובות אין מספר, עד אשר נלחץ המלך קריסטיאן השני בשנת אלף תקכ"ג להפריד את דענעמארק ולעשותה ממלכה לבדה. דודו קריסטיאן השלישי אשר מלך אחריו עשה דת לוטר לשלטת בארץ. באמצע המאה הט"ז הרימו האפרתים ראש וידי המלך נאסרו עד מאד, אולם הועד הגדול בשנת אלף תר"ם נתן עוז ותעצומות למלך, ונתק את העבותים מעל ידיו. זה כששים שנה באה הממלכה הזאת בברית עם רוסיא להלחם על בריטניא, ואף אם נלחמה ברב גבורות, נאבדו אניי אדיר אשר לה ויכלו באפס תקוה. אחרי ה' שנים (ה"א תקס"א) בקש מלך ענגלאנד כי תתן הממלכה הזאת כל אניי אדיר אשר לה בידו לערבון, למען יהי לבו נכון בטוח כי לא תכרות ברית עם נאפאלעאן, וכאשר נתן מלכה כתף סוררת, באו לצבאות בריטניא לדענעמארק, ויצורו על עיר הבירה קאפענהאגן ויורו אליה זקי אש ומות, עד אשר נלחץ המלך תת כל אניות המלחמה אשר לו עם כל אשר להם למלך בריטניא, בימי נאפאלעאן הראשון נכרתה מדינת נארוועגן ממנה ותנתן לה מדינת פאמערן התחתיה, ואחרי ירד נאפאלעאן מכסאו היתה פאמערן לפריישן, ודענעמארק לקחה

מדינה לויענבורג תמורתה. בשנת תר"ח קמו בני שלעזוויג האלשטיין וירימו יד במלך על אשר הואיל קחת מאתם זכיותיהם ולכבוש ארצם תחת שבט כל ארצותיו האחרות, ומלך פרייסן היה בעוזרם, ותארך המלחמה שנתים ימים, עד אשר קיים המלך את זכיותיהם ותשקוט הארץ ·

קורות בני ישראל אין בקרבה, ממנה לא גרשו נפוצות יהודה בזעף אף, גם לא שמו להם עלילות ברשע כי שחטו נערי בני עם הארץ לשתות דמם בפסח, גם לא צעקו חמס עליהם כי נאצו שם משיחם, ואבותינו לא ספרו לנו מאומה מכל רעה אשר עברה על ישראל בארצות הממלכה הזאת. ואתם אחי הלא תשאלוני, מה זה היה לגוי הגדול הזה כי לא הרע לזרע יעקב ולא השקה אותו כוס התרעלה ככל המון אחיו בממלכות האחרות, אף אני אשיב אמרים לכם, הלא תדעון יען מה, יען לא דרכה כף רגל איש יהודי בכל הארץ הזאת, ושערי גבוליה היו סגורים לפניו מבוא אל תוכה, ואך זה כמאה וחמשים שנה החלו בני ישראל להאחז בה, כי נתן המלך רשיון למו לעשות להם בתי מלאכת מחשבת ולסחור בה, ואחרי ראתה הממשלה כי באמונה הם עושים, והאשמות הרבות אשר התגוללו עליהם גויי הארצות האחרות אך שוא ותפל המה, נתנה דרור למו (זה כשבעים שנה) לעשות כל מלאכת ידים, ועד מהרה פנו רבים מן המסחר ויעשו בחפץ כפיהם. בשנת תקע"ה הרבה המלך חוקי חופש למו, ובשנת תקפ"ד יצא הדת מלפניו כי יבואו בחברות עושי המלאכה בכל מדינות המלך וחוקה אחת למו · ועד מהרה ראתה כל עין פרי החוקים הטובים האלה, כי כבירים מבני יהודה יושבי הארץ הזאת שלחו למלאכת עבודה ידיהם, ואין איש בכל הממלכה יערב לבו לאמר עליהם, נרפים הם נרפים · ועתה בני ישראל שלוים ושקטים בתוכה, וע"פ חוקי הארץ יוכלו להיות ראשי שערים ויועצי בתי המשפט, גם לבא בקהל מלאכי הגוי כולו היושבים בבית הועד הגדול בעיר הבירה קאפענהאגן, אך במדינת האלשטיין איזה חוקים לשטן למו, ואף אם הואיל המלך לקרוא גם שם דרור למו, לא בצע אמרתו, כי יושבי המלך הזה הפרו מחשבתו הטובה, באשר זכיות מיוחדים למו משנות קדם, ויד המלך אסורות מעשות כל דבר בארצם בלי רצונם :

ארץ דענעמארק

תביל בקרבה איי הדענען ואיי האי יוטלאנד, גדל איי הדענען שש מאות שמונים ושלש פ"מ, ונפלגים לשלשה פלכים, זעעלאנד, פינען, ולאאלאנד :

א) פלך זעעלאנד ארבעים איש לו.

א) אי זעעלאנד, בו העיר הגדולה ובירת כל הממלכה **קאפנהאגן** על נהר זונד, קריה בצורה ונאוה מאד, משכן המלך והפרתמים היושבים ראשונה במלכות, רחוקה ל' פרסה מהאמבורג פ"נ פרסה מאמשטרדם, ק"י פרסה מפאריז וקל"ה פרסה מלונדון · שלשים ראשים לה, העיר הישנה,

העיר החדשה הנקראת בשם עיר פרידריך , וחוף קריסטיאן , חמשה ועשרים סוללת סביב יעיפוה , ומחוץ שלשים מגרשים לה . מספר תושביה מאה וחמשים אלף איש, ובתוכם שלש אלף יהודים , חמש אלף וארבע מאות בתים בקרבה , שני מאות ושלשים חוצות , שלש עשר רחובות , היכל המלך נאוה מאד , ונקרא בשם קריסטיאנסבורג , בו אוצר ספרים גדול יכיל חמש מאות אלף ספרים , ובית אוסף ציורים נפלאים , בית אוסף דברים עתיקים , בית הסוסים אשר למלך כליל בהדרו , בית מועד הסוחרים ומגדל רם עליו , בית העלה ובו חרות עלי אבן , במשפט תבנה ארץ . מגדל נאוה בו ומצפה ככבים בראשו , ארמון ראזענבורג אשר בו שמורים סגולות הממלכות בכסף וזהב ואבני יקר , בית אוסף מטבעות , וגן המלך בית נשק , בית מדרש כולל אשר נוסד זה ארבע מאות שנה , אוצר ספרים גדול בקרבו , ארמון שארלאטע ואקאדמיא בתוכו · שמונים בתי חסד , כ"ב בתי חולים , בתי חסד ליתומים , אלמים , ועניים, ארבעה היכלי חמד , מחנה המלחים עושי מלאכה באניות כעיר קטנה לבדה , ל"ג חוצות לה ופקיד נגיד בראשה , בית מדרש לחכמת הצבא בית ספר למלאכת מחשבת , בתי ועד לחכמים , בית שעשוע , גן החיות , עופל חזק , חוף רחב וטוב מאד , יכיל ארבע מאות ספינות בקרבו , ובו צי אדיר אשר למלך · מקום מבנה האניות ותקונם . שלשה בתי כנסיות לזרע יעקב · בתי מלאכת גלומי צמר , צמר גפן , משי , נעלי יד , טאבק , וכלי פארצעלאן , בשול צוקר ויציקת ברזל , מסחר גדול בקרבה ורוב מחית תושביה בו , חוצותיה נקיות וישרות , ובתיה נחמדים למראה . מחסור רב לה במי מעינות , אך הצנורות המביאות ממרחק מתחת לארץ מים רבים אליה , ימלאו מחסורם זה · העיר הזאת נבנתה זה כתשע מאות שנה , באמצע המאה הי"ג למספרם נכבשה שתי פעמים מאנשי ליבעק והיתה לשרפה , בשנת אלף תמ"ג למספרם הורמה למקדש מלך וראש ערי הממלכה , זה ששים שנה חנו צבאות ענגלאנד עליה וימטירו כדורי אש אל תוכה , שלש מאות וחמשים בתים נהרסו עד היסוד גם ויהיו לאפר , שני אלף בתים נשחתו עד מאד , ושני אלף איש נפלו חללים , עד אשר נלחצה לקרוא לשלום ותתן שלשה ושלשים צי אדיר להבריטאנים כופר נפשם .

אמאק , אי קטן נכח קאפענהאגן , פרסה מרובעת שטחו , אדמתו פוריה , מים טובים אין בקרבו , תושביו שש אלף איש , יובילו ירק עשב וחלב לעיר הבירה · פ ר י ד ר כ ס ב ע ר ג , מקום רחוק חצי פרסה מקאפענהאגן , היכל עונג למלך עם פרדס גדול ונאוה , בו ישב המלך בימי הקיץ , בתי משוש וגני חמד רבים לבני עיר הבירה : ש א ר ל א ט נ ל ו נ ד , ארמון המלך ויער צומח עצים נחמד , רחוק חצי פרסה ממנו גן החיות גדול אשר אליו רבים נהרו בחדשי סיון ותמוז לעונג ושעשוע . פ ר י ד נ ס ב ו ר ג , היכל נאוה למלך , אלף איש · פ ר י ד ר י כ ס ו ו ע ר ק , שמונה מאות איש , בית מלאכת כדורי אש וכלי רעש גדול מאד , בשול שאלפעטער , וששה בתי מלאכת אבק אש · ק ר א נ ב ו ר ג , ארמון ומצודה למחסה נהר זונד . ע נ ז י נ ג ע ר , עיר מסחר על נהר זונד , שמונה אלף איש , מלאכת נשק , מרחצאות מי הים , מסחר רב : בה יבוקרו כל האניות הבאות על פני נהר זונד ויתנו מכס למלך ממרכולתם , מספר הספינות העוברות על פניה הוא שמונה עשר אלף

בתוך

דענעמארק

בחוף אשר אלה יבנו אניות פ ר י ד ר י כ ס ב ו ר ג , היכל עונג למלך ובית תפלה נאוה בקרבו אשר בו ימשחו מלכי הארץ הזאת . ה י ל ע ר ע ד , ב׳ אלף איש , בית בשול שאלפעטר , ובתי מלאכה אחרים . ר א ע ס ק י ל ד ע , (ראעהשילד) היתה מלפנים הקריה הגדולה בכל הממלכה ומאה אלף איש גרו בה , ועתה ירדה עד מאד ואך שלש אלף איש מספר יושביה , בהיכלה הגונן קברי המלכים . ק א ר ל ע ב ע ה , כפר , בו בית מעשה אבק שרפה , א ו ס ע ר ע ד , בו יעשו גלומי צמר לאנשי הצבא . ה ע ל ע ב ע ק , בו בית מלאכת נשק . ק י ג ע , ב׳ אלף איש , עושי מסחר ק א ר ז ע ע ר , על נהר בעלט , אלף וח׳ מאות איש , מסחר באניות : ק א ל ו נ ד ב א ר ג , על נהר בעלט , שלש אלף איש , מסחר רב . ס ל א ג ע ל ז ע , בככר נחמד עושה פרי , שלש אלף וב׳ מאות איש , בית מדרש החכמות , בית חולים מהולל . י ע ג ר ס פ ר י י ז , ארמון מלך , פרדס נאוה , אללו אילן בן אלף שנה ויותר , ה א ל ב ע ק , שני אלף איש , בית ספר : נ י ע ק י ע ב י נ ק , אלף איש , בית ספר , מסחר : ל ע ר כ ע נ ב ו ר ג , ארמון , פרדס נאוה , גן חיות , תרבית לאן .

ב) אי זאמזעע , שלש פרסה ארכו ופרסה אחת רחבו , שם אלף איש בקרבו , אדמתו פוריה מאד , ותבואת השדה טובה ורבה בו : אללו אי ק י ה א ל ס , בו בתי מעצור לכל איש ולכל סחורה הבאים ממרחק , גם יתמהמהו ימים מספר לבל ישחיתו רוח הארץ באויר מעופש , וחמשה בתי משכנות גדולים . ס א ר ע ה , אלף איש , אקאדמיא . ק א ר ז ע ר , על בעלט הגדול . שני אלף איש , חוף , דיגים , ומסחר . ר י נ ג ש ט ע ד , עיר ישנה , אלף ושני מאות איש , היכל לנוצרים נבנה זה כתשע מאות שנה , שלשה ירידים בשנה . ש ט א ג ע ל ז ע ה , עיר נאוה , שלש אלף איש , בית מדרש , בית דפוס , בשול יי״ש ומסחר : ס ק ע ל ס ק י ע ר , היתה מלפנים עיר גדולה , ועתה רק אלף וחמש מאות איש בה , בית ספר , שני ימי השוק בה בכל שנה ׳ פ ס ע ס ט ע ה : שמונה מאות איש , חוף טוב , בית ספר . נ ע ס ט ו ו ע ד , שלש אלף איש , שני בתי ספר : בתי חסד , מסחר דגן רב : ו א ר ד י נ ג ב ו ר ג , אלף וחמש מאות איש , בית מדרש ושני בתי ספר , מגדל ישן , רוב יושביה עובדי אדמה . שלשה ימי השוק בשנה : ג י פ ע ל פ ע ל ד , ארמון נחמד , יושבי הכפ׳ הזה שולטי מכמור׳ על פני המים׳

ג) אי מען , ד׳ פ״מ , בו העיר ש ט ע ג ע , ב׳ אלף איש . חוף , מסחר . מ א ר י ע נ ב א ר ג , ארמון וגן נאוה .

ד) אי בארנהאלם , עשרה פ״מ , אדמתו מלאה אבני גראניט , גחלי אבן וברזל . בו העיר ר ע נ ע , במרום גבעה , ד׳ אלף וחמש מאות איש , עושי מורי שעות , יוצרי חרש , וסוחרי ארץ : א ק י ר ק ע , שבע מאות איש . היכל לנוצרים כולו מאבני שיש שחור : נ ע ק ס ע ה , שני אלף איש , חוף טוב , בית ספר , בשול שכר ומעבר אניות : ס ו ו א נ י ק ע הרים סביב לה , חוף , אלף וחמש מאות איש , עושי מורי שעות , יי״ש , ועוברי אניות . אללה האיים ק ר י ס ט י א נ ז ע ע ופ ר י ד ר י כ ס ז ע ע , מלודת עופל , שם מאות איש : ג ר ע ס ה א ל ס , שמם מבלי איש .

ב) · מלך פינען שלשה איים לו ·

א) אי פינען, כ"ו פ"מ, בו העיר אדענזע, על נהר אויע, היפה מכל ערי דענעמארק, עשרת אלפים איש, מלאכת נעלי יד טובים מאד, מעשה גלומי צמר, בשול צוקר, מלאכת טאבק, בית מדרש, ארמון המלך, בית חולים גדול, מסחר רב · ניעבארג, עיר בצורה על נהר בעלט הגדול, ג' אלף ור"ק מאות איש ' עושי מסחר רב על פני המים · אלה טעלעגראף המביא לסוחריה בשורות ממרחקים בעת לא כביר · אסענס, על נהר בעלט הקטן, שלש אלף איש. מידלפארט על בעלט הקטן, שני אלף איש, לידת דולפנין. פאאבורג, ב' אלף איש, עושי מסחר, חוף טוב לה. סווענבורג, על נהר זונד, ד' אלף איש, בתי מלאכת מחשבת ומסחר על פני המים.

ב) אי טהארזענג א' ורבע פ"מ, נחמד ועושה פרי, בו הכפר טראענזע, שמונה מאות איש, דיגים, בוני אניות ועוברי ארחות ימים ·

ג) אי לאנגעלאנד, ה' פ"מ, בו עיר רודקיעבינג, שני אלף איש סוחרים · טראנעקיער, כפר, ארמון נאוה בו.

ג · פלך לאאלאנד, שני איים לו ·

א) אי לאאלאנד כ"ב פ"מ, בו העיר מאריבעע על פי יאור, אלף וחמש מאות איש, עושי מסחר · נאסקאו, ב' אלף ות"ק איש, סוחרי ארץ · ניעסטעדט, אלף וג' מאות איש, לידת דולפנין · רעדביע, אלף ות"ק איש עוברי ימים. ב) אי פאלסטער ה' וחצי פ"מ מלא עצי פרי ויקרא בשם גן דענעמארק, בו העיר ניקעבינג שני אלף איש, בית מדרש, בנין אניות ומסחר · סטובעקיעבינג, אלף איש, יוצרי חרש, עושי נעלי יד וסוחרי דגן '

יוטלאנד

המדינה הזאת הגדולה ארבע מאות ושמונה וארבעים פ"מ, מחוברת לפאת תימן עם מדינת שלעזוויג, ולרוחותיה האחרות נהרות יסובבוה, לכן חלי אי תקרא, ד' פלכים בה ·

א) פלך אאלבורג, קל"א פ"מ, בו העיר אאלבורג, תשע אלף איש, ארמון, בית מועד הסוחרים, שני בתי מדרש, שני בתי דפוס, שמונה בתי ספר, בית עלה נאוה, בתי מלאכת צוקר, יי"ש, טאבק ועורות, חמשה ירידים בשנה, מסחר רב בתבואת השדה ודגים מלוחים · ניבע, עיר קטנה, אלף וחמש מאות איש, לידת דגים מלוחים ודגי אאל · לענסטר, שמונה מאות איש, יום השוק, אלה מחלב נהר רב · האלס, אלף איש, רובם דיגים, אלה מלודה ישנה. פרידריכסהאפן, על נהר קאטעגאט, אלף וחמש מאות איש, חוף מבלר, דרך פה המעבר לנארוועגן, שני ירידים בשנה, לידת דגים · סעבי, אלף איש, בשול יי"ש ולידת דגים · סקאגען, בככר חול וגם בקרבה גבעות חול המצירים מאד ליושביה, שני אלף איש, מגדל מאיר על פני הים הזק והשגב · טהיסטעדט נכח אי מארס, שני אלף איש · בסביבותיה סוסים ובהמות יפים, ויושביהם יעשו גבינות מהוללים.

מארם

מארס, אי גדול, בו העיר ניעקיעבינג אלף ות"ק איש, ואף מסחר. פוהר, אי בנהר לימפיארד, אלף איש בו · לעססע אי ביאור קאטעגאט, ג' אלף איש ·

ב) פלך וויבורג כ"ד וחצי פ"מ, בו העיר וויבורג, ד' אלף איש בית מוסר פועלי און ובהם יעבודו גלומי צמר, איזה בתי מלאכה: סקיווע, אלף איש עושי מסחר ·

ג) פלך אארהוס, תשעים פ"מ, בו העיר אארהוס על נהר קאטעגאט, בנינים יפים לה, ל"ו חוצות בה, אלף בתים, תשע אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר ול"ג, בשול צוקר, בית בורסקי גדול, בית מדרש החכמות, בית דפוס, מסחר רב סקאנדרבארג בככר נחמד, אלף איש · האָרזענס, שש הלף איש, בתים נחמדים למראה, בית מלאכת ברזל, חוף, מסחר על פני המים: ראנדערס על נהר גודן, שמונה אלף איש, בתי מלאכת נעלי יד, פוזמקאות · גלומי צמר, כלי פשתן, בשול צוקר ויי"ש, בית מדרש החכמות, מסחר רב בסוסים · מאראיגער, שמונה מאות איש, עושי מסחר ועובדי אניות: אנהאלט אי ביאור קאטעגאט, שלש מאות תושביו יחיו את נפשם בצידת דגים ודולפנין.

ד) פלך ריבע, קע"ב פ"מ, בו העיר ריבע, נהר ניבסאויע עובר בתוכה, ובינה ובין המגרש יפריד, שלש אלף איש, בית מדרש, מסחר · פאנעע, אי, שלש אלף איש בו, דיגים, ועושי מסחר: קאלדינג, הרים סביב לה, שלש אלף איש, ששה ימי השוק ובתוכם יריד העבדים, בו יבואו נערים ונערות ממרחק להשכיר את נפשם לעבדים ולשפחות · מסחר דגן, צידת דגים, ובשול יי"ש · פרידעריציא עיר חדשה בנויה בככר נאוה, על נהר בעלט הקטן, שש אלף איש, ביהכ"נ לישראל. פה תשלם כל אניה מכס בעברה, שדי טאבק רבים בה: ווילע, שלש אלף איש, בית מלאכת גלומי צמר, חוף, מסחר, האלכטעברע, אלף ות"ק איש, מסחר רב במקנה:

מדינות האשכנזיות

הם שלעזוויג, האלשטיין לויענבורג,

ובשם הערצאגטימר יכונו.

על אודות המדינות האלה, מבוכות גדולות עתה בעולם הפוליטיק, כי זה כביר רע בעיני מלכי אשכנז על אשר הן ביד דענעמארק הזרה בלשונה ובהשלכותיה לבני אשכנז, ועתה כאשר מת מלך דענעמארק (פ"ו נאוועמבר הוא ד' כסלו תרכ"ד) בלי בנים, וע"פ חוקי המדינה אין להמלך החדש חלק ונחלה בארצות האלה, קם נסיך אויגוסטנבורג והוכיח ע"פ משפט הירושה כי מדינות שלעזוויג האלשטיין אחוזתו הן: ויושביהן כולם בפה אחד קראו אליו לאמר, מלכה עלינו, וגלו את דעתם כי גלאו נשוא עול דענעמארק על צוארם, וימהרו קיסר עסטרייך ומלך

פריים

פרייסן להזכיר את המלך החדש כי יתן דרור וחוקים טובים מיוחדים לארצותיו האשכנזיות למען תשקוט המריבה, אולם כאשר הקשה המלך את ערפו וימאן שמוע בקולם, יצאו למלחמה עליו, וילכדו מבצרים וסוללות רבות, וצבאותיהם עודם חונים עד היום הזה בשלש הארצות האלה וגם במדינת יוטלאנד אשר נכבשה תחת ידם: וכאשר התנפל המלך לפניהם והתחנן למו כי יכרתו עמו ברית שלום, נעתרו לו; ועוד עתה (בראשית שנת תרכ"ה) שרי דענעמארק ועסטרייך נועדים יחד בעיר ווין ונועצים על דבר השלום, אך אין עוד אתנו יודע אם יצא לפעולת אדם, כי נאפאלעאן השלישי קיסר צרפת וממשלת ענגלאנד יסיתו במסתרים את מלך דענעמארק לבל ימלא ציון עסטרייך, ויפתוהו בלשונם כי יעמדו למשען לו • שם המלך המולך עתה. קריסטיאן התשיעי, בן מ"ו שנה.

שלעזוויג

גדלה מאה ארבע וששים פ"מ, וערי המסחר אשר בה הן:

שלעזוויג, עיר הבירה על לשון יאור שליי, משכן המשנה למלך, שרי הממשלה, ובי"ד הגדול, אלף וחמש מאות בתים, חמש עשר אלף איש, ביה דפוס לחברת המיסיאנערע אשר בו נערים אלמים יעבודו, גם יעשו במלאכות אחרות, חברות רבות לכל טוב וחסד, בתי מלאכת מחשבת שונים, בית מדרש החכמות, ארמון גאטטארף בו משכן השליט ושרי המלוכה, מסחר רב. פרידריכסשטאדט, אצל נהר איידר, שלש אלף איש, חוף, אנשיה יעשו חרדל ומלאכת מחשבת. פרידיכסארט, מבצר קטן, ויושביו מתי מספר. עקערנפערדע על לשון ים המזרחי, חמש אלף איש, בית לאנשי החיל אשר כבר רפה כחם לכל עבודה, לידת דגים, בנין אניות. באהביע, כפר, אצלו מרחצאות לתרופה טובים. קאפעלן, שני אלף איש, אשר יחיו בלידת דגים מלוחים את נפשם. פלענסבורג עיר רבת המסחר מכל ערי הממלכה הזאת, שמונה עשר אלף איש. בתי בשול יי"ש וצוקר רבים, מלאכת בורית, שמן, טאבאק, גלומי למר, כלי ברזל ודברים אחרים שונים, בית מדרש החכמות, בנין אניות בחוף הטוב אשר לה, ומסחרה ישתרע למרחקים עד מאד. גליקסבורג, אלף איש, ארמון ישן, אפענראדע, חמש אלף איש עושי מסחר, מרחצאות מי הים. האדרסלעבן, על לשון בעלט הקטן, ז' אלף איש, בית מדרש, מסחר. קריסטיאנספעלדע עיר חדשה בככר נאוה, אלף איש עושים במלאכה. טאנדערן, שלש אלף איש, בית מדרש למלמדים, מסחר על פני המים. הוזום, ד' אלף איש, בית מדרש, מלאכת טהאבאק, מסחר רב בבהמות. שוואבסטעדט, אלף איש עובדי אדמה. גארדינג, אלף ות"ק איש, מסחר תבואה וצמר: טאעינג, אלף ות"ק איש, בשול יי"ש, מסחר קמח. ברעדסטעדט, שני אלף איש. טעניננג, שלש אלף איש, בית מדרש, תרבית דבורים רבה, מסחר, נארשטראנד, אי, ג' רבע פ"מ שטחו, ג' אלף אנשי מקנה. פעלווארם, אי ה' ורביע פ"מ גדלו, ב' אלף ות"ק אנשים מגדלי צאן ובקר. סילט, אי גדול א' וג' רביע פ"מ, שלש אלף תושביו עוברי ארחות ימים. פעהר, שטחו

א׳ וחמישית פ״מ, חמש אלף איש, עושים פוזמקאות ונעלי יד, ורשתים לבעלי כנף מזורה, מדי שנה בשנה ילודו שלשים אלף לפרי במכמרתם, ואחרי יבשלום בתומן ישימום וישלחום למרחקים. בקיץ רוב תושביו עוברים ארחות ימים, והנשים חורשות, זורעות וקוצרות. מרחצאות מי הים בקרבו. העלגאלאנד, אי אחוזת מלכות ענגלאנד, (מעת שנת ה״א תקע״ד) יפרד לאי העליון והתחתון, העליון הוא סלע גבוה ורחב בראשו, ומגדל מאיר אללו, מספר תושביו ארבע אלף איש, דיגים ועושי מלאכה. באניות. מרחץ מי הים, והתחתון הוא חרב ושמם מאין איש. יושביו לא יתנו מס למלך ענגלאנד וזכיות רבות להם. אי אלזען, נאוה מאד, בים המזרחי, שש פ״מ שטחו בו העיר זאנדרבורג, ד׳ אלף איש, בתי מלאכה, מסחר ומעבר אניות. אללה ארמון דוכס אויגוסטענבורג ואין איש בו, אי ארעע, על בעלט הקטן, גדול א׳ וחצי פ״מ, בו הערים ארעעסקיעבינג שני אלף איש עושי מסחר: מארסטאל, ב׳ אלף ות״ק איש, דיגים ועוברי ימים. אי פעמערן בים המזרחי, גדלו ג׳ ג׳ פ״מ, מגדל מאיר בו, תושביו שבעה אלף איש, בו העיר בארג, שני אלף איש עושי פוזמקאות צמר. פעטערסדארף, אלף איש, עוברי אניות. לאנדקירכן. כפר, אלף איש ט:

האלשטיין

שטחה קנ״ג פ״מ, ואלה הערים אשר בקרבה:

קיהל, בירת המדינה על לשון יאור המזרחי וחוף טוב לה, מושב ב״ד הגדול, ארמון גדול בו משכן הערלאג גליקסבורג, בית מדרש הכולל נוסד זה שתי מאות שנה, ובית אוצר הספרים בקרבו, בית אוסף סגולות הטבע, בתי מדרש ובתי ספר שונים, שמונה עשר אלף איש, בתי מלאכה שונים בתי חסד, מסחר רב בחמאה, גבינה, יבול השדה ועוגות שמן. אללה יער צומח עלים דיסטערנברוק שמו, ומרחצאות מי הים בו. גליקסשטאדט עיר נאוה על נהר עלבע, היתה בצורה מלפנים, חוף חפשי לה (אשר ביד כל איש להביא סחורות יד מארצות נכר בלי תשלומי מכס למלך), שבע אלף איש, בית מדרש החכמות, בתי מלאכת מחשבת, ביהכ״נ לישראל, מסחר על פני המים, וצידת דגי וואל. על דבר מחסור מי מעין ישתו מי גשמים בקרבה. קרעמפע, אלף וח׳ מאות איש. ברונסביטעל מקום על נהר עלבע, חוף קטן, אלף ות״ק איש, מסחר איצהאע על נהר שטער, שבעה אלף איש, בתי מלאכה רבים, היכל ישן לנוצרים ממאה הי״ב למנינם, ירידים גדולים לממכר בהמות, מרוצת הסוסים לעונג, ומסחר. ווילסטער, שלש אלף איש. מעלדארף, חוף, בית מדרש, שלש אלף איש. היידע, שש אלף איש, רחוב גדול מאד, בתי מלאכה, מסחר רב בדגן ובהמות. שדה. רענדסבורג עיר בצורה על נהר איידר, ארבעה עשר אלף איש, בית נשק, בית מדרש, בתי מלאכת מחשבת, התכת ברזל, מסחר. היילינגהאפן נכח אי פעמערן, שני אלף איש, צידת דגים

מלוחים

מלוחים. א ל ד ע נ ב ו ר ג, שני אלף וחמש מאות מאות איש. פ ר ע ץ, חמש אלף איש עושי מנעלים. פ ל ע ן עיר קטנה ונאוה, שלש אלף איש בה, ארמון במרום גבעה. נ י י א מ י נ ס ט ע ר, על נהר שוואלע, חמש אלף איש, מלאכת גלומי צמר רבה מאד. ז ע ג ע ב ע ר ג, לרגל הר שיד גבוה ותלול, ד׳ אלף איש, בית מדרש, מחצב שיד רב. א ל ד ע ס ל א ע על נהר טראווע, שלש אלף איש, בשול מלח רב מאד, מרחצאות מי גפרית ומלח לתרופה. ו ו א נ ד ז ב ע ק עיר קטנה יפה מראה רחוקה חצי פרסה מהמבורג, ד׳ אלף איש, ארמון, מלאכת גלומי צמר, כלי פשתן, אטון בד, ודברים אחרים. בתי עונג רבים לבני המבורג אשר ישבו בם בימי הקיץ. ע ל מ ש ה א ר ן, שש אלף איש עושי מסחר על פני המים. בשול שכר, מלאכת גלומי צמר, בנין אניות. א י ט ע ר ז ע ן, ד׳ אלף איש בתי בשול צוקר, יוצרי חרש רבים. אלטונא, מלבד קאפענהאגן אין כמוה לגודל ויופי בכל הממלכה הזאת, על נהר עלבע הרחב פה פרסה השכונית. חוף חפשי, קרובה להמבורג, ומחוברת אליה ע״י המגרש שנט פוילי, שלש אלף בתים, שלשה ושלשים אלף איש, שמונים וחמש שוקים, ששה רחובות. שני בתי כנסיות לישראל. בית מדרש לחכמות, אלפא כוכבים, בית מעשה מטבעות, בית מועד הסוחרים, בתי ועד לחכמים שונים, בית לאנשי הלבנה אשר לא יוכלו עוד לעבוד עבודה, בתי מלאכת גלומי צמר גפן, טאבק, עורות, צוקר, בורית, עצמות דגים. בשול שכר וי״ש רב, מסחר גדול. נתיב הברזל ממנה לעיר קיעל. זה מאה וארבעים ושלש שנה היתה כולה למאכולת אש ע״י השוועדן אשר צרו עליה ונבנתה אח״כ מהדש:

הקריה הנשגבה הזאת עיר ואם בישראל היא מני דור דור, ומודעת בשם לאחת משלש הקהלות א ל ט ו נ א ה מ ב ו ר ג ו ו א נ ד ז ב ע ק, הרשומות גם בר״ת אה״ו, שלשתן יחד בדבר עסקי הקהל ובאמונה לאגודה אחת הן ורב אחד בראשם. בה ישבו על כסאות למשפט הגאונים ר׳ יחזקאל קאצנעלינבוגן בעהמ״ח ס׳ כנסת יחזקאל, ור׳ יהונתן אייבשין הנודע לשם בכל נפוצות יהודה. גם היתה מקום משכן כבוד הגאון ר׳ יעקב עמדן אשר מלבד ספריו הרבים המלאים חכמה ודעת, יצא שמעו בכל העולם על דבר צדקתו ותום לבו כי קנא לה׳ ותורתו ושפך כאש חמתו על הגאון ר׳ יהונתן על אודות שמץ דבר אשר מצא בו, כי כתב קמיעות אשר לא כדת, ונחשד בעיניו לאוחז בכת ש״ץ. הגאון הזה היה בן הגאון חכם צבי. וה׳ ברכו בעושר רב, ובית דפוס היה לו בעיר הזאת וימאן להשתמש בכתרה של תורה, ואת הרבנות שנא עד מאד, כי אם בתוך עמו ישב, ומיגיע כפו אכל כל ימיו. מנוחת הרב המליץ הגדול מו״ה נפתלי הירץ וויזל ז״ל היא בחצר מות אשר לקהל ספרדים בעיר הזאת, אצל קבר אביו ר׳ יששכר בער ז״ל אשר היה שר וגדול בחצר מלך דענעמארק, ויושב בשער המלך אשר בקאפענהאגן הבירה. עתה הגאון ה׳ יעקב עטלינגר אב״ד בה. פרעדיקסגאבע, מקום חדש ג׳ פרסה מהמבורג, אלף וב׳ מאות איש. א ט ע נ ז ע ן, כפר, על נהר עלבע, מקום קבורת המליץ קלאפשטאק, מי באר טובים מאד לתרופה. בתי קיץ רבים לעשירי המבורג ואלטונא, מספר יושביו שלש אלף איש: ב ל א נ ק ע נ ע ז ע, כפר נאוה, שלש אלף איש בו, כולם דיגים ועושי אניות:

שטאט

שטחה עשרים ושנים פ״מ: ובה הערים האלה.

ראצעבורג, בירת המדינה ומשכן שרי הממשלה, מלבש על פני אי, וגשר ארוך יחבר אותה עם היבשה, שלש אלף איש בה עושי מסחר על פני המים. מחצית העיר הזאת לממשלת גאססהערצאגטום מעקלענבורג שטרעליץ תחשב, ושני שערים לגבול לה: לויענבורג על נהר עלבע, ארמון ובית המכס לעוברי הנהר, ארבע אלף איש עושי מסחר ועוברי ימים. מעלן, שלש אלף איש, בה קבורת איילענשפיגל הנודע בשם לאשכנזים ע״י התוליו בהתולים. אוימיהלע, מקום חרשי ברזל, מלאכת נחושת, ומעשה אבק שרפה:

איי פערער

אגודת חמשה ועשרים איים, שבעה עשר מושבים מבני אדם, והנותרים שוממים ואין יושב בם. האויר קר, והקיץ לא יארך רק שני הירחים תמוז ואב, הרוחות הסוערות תמיד נגע רב הם ליושביה, כי מלבד הרעות הרבות אשר יולידו לעוברי אניות, ישחיתו למו כל עץ פרי, ואין לאל ידם לשבת כי אם בבקעות ועמקים, אולם לאומת הרעה הזאת ייטיבו ליושביהם בטהרם את האויר עד מאד. ולכן מכל מחלה לא ידעו, ועד זקנה ושיבה מדוה וכאב אנוש זרים למו. אויר האקלים והאדמה הקשה שניהם יחד ישימו את תקות האכר לאפס ואין, ולכן ימהר לקצור תנובת השדה טרם בכורה, ומחסור הטבע ישלימו ידי אדם, כי ייבשוה בחום האש עדי תבושל. מלבד תרבית המקנה יחיו יושביהם את נפשם בצידת לפרי המים המסוכנת מאוד לבעליה ולא מצער ימלאו קבר בה:

שטראמע, האי הגדול מכולם, שש פ״מ שטחו, בו העיר טהארסהאפן, בה משכן שליט האיים וכל שופטיהם, תושביה אלף איש. פרידריכסוואג, חוף ומקום מסחר. וועסטמאנסהאפן חוף מסחר, שלש מאות איש, אסטערע, אי ד׳ פ״מ שטחו, וחוף טוב לו, קאנגסהאפן שמו. סאנדע אי ג׳ פרסה ארכו ב׳ פרסה רחבו. וואגע, אי ארוך ב׳ פרסה ורחב פרסה אחת. סידרע, שטחו ב׳ פ״מ, אלף איש בו, רובו סלעים וגבעות:

איסלאנד

אי בים הקרח בין גרענלאנד ונארוועגן יכיל אלף ושמונה מאות פ״מ, אולם אך שתי מאות פרסה נושבים מבני אדם, באשר צרה בו עין הטבע, ואדמתו לא תוציא לחם או פרי כל עץ להשביע נפש רעבה, הרים גבוהים מוריקי אש יכסו פני כולו, ומעינות חמים מאד רבים לבלי ספורות בקרבו. קור החורף לא יחזק מאד, אולם אין גבול וחוק לאוירו, ופעמים רבות ירד גם בימי הקיץ החמים שלג וברד מן השמים. סער מתחולל וערפלי חשך ישכנוהו כפעם בפעם, מן חדש אייר עד אלול כמעט יום ארוך הוא, ואור

השמש

השמש לא יחשך, בימי החורף זורח השמש אך מעט, אך לבנת השלג והקפאון יאירו למאור.

בעתותי קרה יבא דוב הלבן שמה להשחית ולבלע, וירדוף בזעם אפו בני אדם יחד, אולם בני האי הזה בהתחבולות יעשו אתו מלחמה והאיש בפגעו בו ישליך אליו נעלו, כרגע יעמוד הדוב במרוצתו ויריח בו בחשבו לשבור רעבון נפשו, ובטרם יודע לו כי נתעה בשוא, ינוס האיש ויהי לפלטה או יכין לו כלי מות, וכל הורג דוב כזה ישיג ערך כסף מאת הממשלה, מלבד עורו אשר ימכרהו במחיר רב. לידת פרי הים רבה מאד. יושבי האי הזה ינוגעו בשדפון וחולי החזה, וכמעט כולם בצרעת ממארת, ובכל זאת רובם יאריכו ימים. ר י י ק י א ו ו י ג ראש ערי האי הזה, בין שני גבעות, משכן שליט האי, אך בתי עץ לו, מלבד בית עונשים הנבנה מלבנים ואבנים, שמונה מאות איש, מסחר בגלומי צמר. ב ע ס א ס ט ע ד, בית מדרש החכמות, אחד אין שני לו בכל האי: ה א ו נ ע פ י א ר ד, חוף מסחר, בנין אניות, שלש מאות איש, לידת דגים: ק ר י ז א ו ו י ק, מקום מלאכת גפרית. כ י א ר ד ו ו י ק, מקום דיגים, שלש מאות איש. א ק ר ע פ י ע ל, שני מאות איש, תרבית מקנה רב וטוב. ל י י ר א ג א ר ר ע, מקום קטן, בית דפוס היחיד בכל האי. ר י י ק ה א ל ט, מרחצאות מי תרופה. ס ט א ר ע א א ס, אצלו יער צומח עצים ומלבדו אין עוד בכל האי. אצלו מערה גדולה ונפלאה. א י י ע ר ב א ק, מקום מסחר רב, שש מאות איש. ס ק א ג א ר, אצלו אשד מים נפלא מאד. האף, במרום גבעה הקרובה אליו יש עוד מזבח עובדי אלילים מימי קדם. ע ס ק ע פ י א ר ד, שני מאות איש, חוף מסחר. ד י א פ א ו ו א ג, מקום מסחר. ה ו ז א ו ו י ג, מקום מסחר ומעשה גפרית. א ק ו ר י י ר א, שני מאות איש, מסחר רב. ג ר י מ ס ט ו נ ג א, אצלו מערה גדולה. ס ט א פ ן, חוף מסחר, מערות נפלאות. א י נ ג י א ל ס ה א ל, ג׳ מאות איש, עושי מסחר: ס ט י ק ע ס ה א ל ס חוף מסחר: ע ה י נ ג ו ו א ל א, בו מזבח עובדי אלילים מימי קדם: ה א ג י, בו אשדות מים רבים פ א ט ר י ק ס פ י א ר ד, חוף מסחר:

העקלא, הר מהולל על דבר נהרי נחלי אש אשר יריק מקרבו. ויושבי האי יאמינו כי קצה נפשות החוטאים יצורפו במעי ההר הזה אשר אשו לא תכבה, והנותרים יבואו בקרח הנורא אשר סביב האי ושם ידכאום מלאכי בלהות עד עולם:

את האי הזה כבש מלך נארוועגן זה שש מאות שנה, וכאשר היתה נארוועגן לממלכת שוועדן לנחלה, בא גם הוא תחת שבטה. רבים מתושביו יגורו מתחת לארץ מפחד אש ההרים וקור הרוח העז, כולם עצלים ומהירים בשחוק השאך:

שוועדן ונארוועגן

שתי הארצות האלה שתי ממלכות הן ומלך אחד מושל בהן, שלשלת הרים גבנונים תעמוד מפאת נגב לפאת צפון, והיא אשר תשים אותן לשתים וביניהן תפריד.

גבוליהן

גבוליהן, לפאת קדים ארץ רוסיא, בנגב, הים המזרחי, למערב, הים הצפוני, ולפאת צפון ים הקרח הצפוני, מדת שטחם שלש עשר אלף ושש מאות פרסות מרובעות, מאלה תפיל שוועדן שבעה אלף תשע מאות וארבעה עשר פרסה, ונארוועגן חמש אלף שש מאות ששים ושמונים פרסה · וגם כאלף וג׳מאות פרסה אגמי מים וארץ כבול אשר לא ישב בהם איש ולא יגלהו למאומה·

עתה נדבר רק ממדינת שוועדן לבד, ועל אודות נארוועגן הלא מקום אתנו בהגיענו אליה ושם נדבר ממנה:

מלבד המים הרבים אשר סביבה ולחוף ימים תשכון, יש גם בקרבה נחלים ויאורים רבים מאד, אך רוב מימיה לא יגליהו למעבר אניות, בגלל שטף מרוצתם, וסלעי נגף ואשדות המים אשר בם. נהרות איתן אשר בה הם. טארנעא· מאליא, קאליקס, לולע, פיטעא, אומעא, העוברים כל פלך לאפלאנד, אנגערמאן עלף, (כל נחל גדול בשפת שוועדן בשם ע לוף יכונה) אינדאלס עלף, דאל עלף, מאטאלא, קלארא עלף. יאוריה : א) יאור מ ע ל א ר שתים עשרה פרסה ארכו ושש פרסה רחבו, שלש מאות איים בו· ב) יאור ה י ע ל מ א ר, ארוך שש פרסה ורחב שלש פרסה, ותעלה מעשי ידי אנוש תחבר אותו עם יאור מעלאר. ג) יאור ו ו ע נ ע ר, תשע עשר פרסה ארכו ותשע פרסה רחבו, לשון ארץ תעבור בקרבו ולשנים תגזרנו· ד) יאור ו ו ע ט ע ר ארוך חמש עשרה פרסה ורחב ארבע פרסה. בני האדם בתחבולותיהם למען היות להם במים עזים נתיבה, עשו להם שמונה עשר תעלות להעביר אניות סוחר על פניהן, ונזכיר פה רק שתים הגדולות בהן, הלא הן: תעלת ט ר א ל ה ע ט א על ידה תסוביגה האניות את אשדות נחל גאטא עלף אשר בין ווענערסבארג וגאטהענבורג העומדות לשטן לכל מעבר, ותעלת ג א ט א המחברת הים המזרחי והצפוני, ארכה כ״א פרסה, ימי מלאכתה ארכו שתים ועשרים שנה, ותכל בשנת תקל״ב. ועשרה וחצי מיליאן עלה שכר עבודתה·

הארץ הזאת מלאה הררי עד, סלעי מצוק, ורכסים גבנונים, ובקעות מישור אך למצער בקרבה. בפאת לפון הקיצונה אצל ים הקרח תלא שלשלת הרים תלולים אשר ירומו עד שחקים שיאם וראשם מגיע השמימה, אורך רוכסי הרים האלה היא מאה וששים פרסה, ובמקומות רבות רחבם עשר עד עשרים פרסה, ולפאת נגד אצל הים גבולם. בקרבם אבני גראניט, שיד, שיפר וחול גם מתכיות אחרות. ראשיהם מכוסים בשלג וקפאון עולם, אשר אף בלאת השמש בגבורתו, לא ידעכו ממקומם, ושכבתם שמורה נצח. בהרים הגבוהים האלה יערים רבים, וכרים נרחבים למרעה צאן. הסלעים הנוראים היוצאים מהם אל תוך מימיה, נורי מכשול הם לאניות ומחסה עוז מפני אויב:

גם אדמת המישור אשר בה קשה עד מאד ומלאה חלץ וחול · או טיט היון ורפש. לכן מדינותיה הצפוניית רזים ודלים מבלי פרי תנובה, כי תתן האדמה כתף סוררת לכל עמל האדם ויגיעו, וכל חרים וזרע אך להבל וריק, אולם בגלילות הנגב, עמקים יעטפו בר ושדי חמד נושאים פרי תבואה אך לא למכביר:

אוירה כולו קר, זך וטוב מאד ליושביה, אך שונה מעט לפי מצב

המקומות

המקומות · במדינות הצפון לא ימס הקפאון עד חדש סיון . ובתשרי ישוב הקור לאיתנו , ומעטה קרח עב וחזק יכסה פני כל נהר ונחל , הקור החזק ירד בעומק שלש וארבע רגל אל תוך בטן האדמה פנימה , עד אשר תהי כאבן , ואף בימי הקיץ החמים אין לאל יד השמש באיתן תקפו לחמם אותה ולעשותה רך ככל עפרות תבל · השמש יזרח בקיץ תשעה וארבעים יום הצופים ואין כל לילה בם , ולעומת זה יעבורו בחוף תשעה וארבעים יום מבלי זרוח השמש , אך הירח ביום ומאורי צפון יאירו את הלילה הארוך הזה , עת האביב אין בהוכה , ובכל ממלכות תבל אין ארץ כמוה אשר הקיץ וחורף יחדיו יתלכדו ולא יתפרדו , ואחוזי יד יתהלכו בלי כל זר ביניהם , כי כמעט יחלוף הסתיו העז יבא כרגע הקיץ החזק אחריו , הטבע לא הצעד לאט לאט מאחת עתות השנה לרעותה , כי אם פתאום תחליף כח בבא מועד כאיש אשר יעיר משנתו לקול קורא , אם להבה , ובחפזון תעבור מן הקור אל החום מבלי עמוד מאומה : כמעט ימס השלג והאדמה תסיר בגדי אלמנותה מעליה , הנצנים נראו בארץ , ושדי תרומות כלה יעדו כליהם , ירקרק עשב פני עמקים יכסה ויקר תפארת הטבע בגאון עוזו יגלה , קול ישורר ביערים , צפרי שמים מבין עפאים זמרתם ישמיעו , ובכל פנה ועבר שלל לבעים , גיל וכבוד כמשוש דודים · ימי האביב המאהבים והנעימים בכל הארצות , הם בה הרעים והמרים מכל ימי השנה , כי הגשם והשלג ירבו לרדת בם , והקור ימשול בשבט עברתו ולא ירף ממנה , חדש אלול נחמד מאד , רוח היום איננו חם , פני הרקיע טהורים בלי כל ענן ועמקים יעטפו גלגי הוד ורקמה למשוש כל עין : בכל ימי השנה כקיץ כחורף , רוחות וסערות רבות , אבל רעש הארץ וזועות מהפכות ערים וכל אשר בם אין בקרבה , אנשי הארץ הזאת הסכן הסכינו לשאת עול הקרה מנעוריהם , ויכסו את בשרם בבגדים חמים ואדרת שער להשמר מפניה , וסתיו יבש וקר ייטב להם מן הלח , כי בהיות גשם על הארץ יעמוד הרפש וטיט היון אשר בנתיבותיה לשטן למו במסחרם , ותלה כל עגלה עמוסה מעבור בדרך , אולם כי יחזק הקור ושכבת השלג על פני האדמה , יפנו למו מסלה על פני כל אגם ונחל , ויעבירו את מרכולתם בלי גלגלים בכל אות נפשם , ועל דבר קלות מרוץ העגלות האלה , רוב ימי השוק והירידים הגדולים בעת הסתיו המה·

צאצאיה , סוסים קטנים וחזקים , צאן ובקר , חזירים , צפרי שמים , עופות הארץ וזיז שדי לרוב · לבאים , איִלים , ארנבות , זאבים , דובים , עלענטהיר , חית המרוץ (רענטהיר) שועלים , עכברי היער גדולים מאד לעמינג שמם הבאים לפרקים בהמון רב גדודים גדודים , ואוכלים כל עשב ותנובת השדה , עד אשר יגיעו אל הים ושם ימלאו קבר למו , בדגים עושר רב לארץ הזאת ומיניהם הם , הערינג , שלייען , לאקס , דגים מלוחים הממלאים בגלילות רבים מחסור יושביהם , ויהיו לברות למו במקום לחם , בשר , וכל אוכל · דגי וואל , עגל הים , בשרו טוב למאכל , שמנו רב , ועורו יפה לבגד , ועוד מינים אחרים רבים ·

יבולה , מלבד תכונת אדמתה , כי גרע הוא כאשר אמרנו , ישחית לרוב גם קור הלילות בקיץ את הזרע , לכן אין די בתבואת השדה לצורך הארץ , וממרחק יביאו לחמה , גם יטחנו קליפת עץ וחלים ויערבום לתוך

הקנות לאכלה · תבואותיה הם חטים אך מעט , דגן , שעורים , שבולת שועל , מיני קטניות , תפוחי האדמה , זרעוני גנה , פשתן , קנבוס , כשות , קלה טאבק , עשבי צבע , ופולים המכונים קאפפע סטראגאל הממלאים להם מחסור הקאווע · פרי העץ רק במדינות הנגב ולא כביר . יערים רבים מאד לאין מספר · כסף וזהב מעט , נחושת שלשים אלף ככר שנה שנה , ברזל רב מאד , יותר משני מיליאן ככר לשנה , ושלשים אלף איש בו יעבודו , ולרב טובו ויפיו אין ערוך בכל ארצות תבל · עופרת מעט , וויטריאל , גפרית , זאלפעטער , אלוין , מלח (א' וחצי מיליאן ככר לשנה) , גחלי אבן , סיד , גראניט , פארפיר , אבני משחזת , אבני ריחים , אבני חול , ספיר , בדולח ואבנים טובות אחרות , וסיד · ארבע מאות מעיני מתכת בקרבה , כולם אך מים קרים ואין כל חום בם , וטובים מאד לשתות ולרחצה , להסיר כל מחלה ונגע .

תושביה , שלשה וחצי מיליאן איש מספרם , מקום מחצבתם מבני אשכנז , ויתפרדו לשלשה שבטים , הלא הם שוועדן , פינן ולאפן · שפתם גם היא כמוהם בת אשכנז ישנה , במדינות הנגב קרובה יותר לאשכנזית מאשר במדינות הצפון , ומעורבת בהרבה מלות שפת דענעמארק . בכל גליל ומחוז מבטא אחר לה : גדולי הארץ ועשיריה ידברו גם בשפת אשכנז הצחה · רוב עריה קטנים ומתי מספר בם : ואך ערים מעטים בה אשר יכילו יותר מארבע אלף איש בקרבה , אך בערים הגדולות בתי חומה , אבל בכל הערים הקטנות בתי עץ וחומר בלי כל הדר : על פני הארץ מחוץ לערים , מספר הכפרים אך מעט הוא למול בתי החצרים הנפולים הנה והנה , חצר חצר לבדו . מדינות הצפון במתי מעט הן , ותחת אשר תכיל כל פרסה מרובעת במדינות הנגב שני אלף או שלש אלף איש בקרבה ; אין על פני כל פרסה בגלילות הצפון רק מאה או מאתים איש ·

תבונת גויה , השוועדע בעל קומה ואמיץ כח , הנשים יפות מראה הנה , נפשו תדבק לאהבה בדתו , וארץ מולדתו , אוהב את הדרור , ושומר חוקי המלוכה באמונה , נאמן רוח , מדותיו טובות וישרות , אומץ לב בקרבו , מכניס אורחים , ידו פתוחה לכל דורש ישע , רוח דעת לו , מהר לשמוע , ויוסיף לקח , עושה כל מעשה לאט ובכבדות , אוהב משקים משכרים , רודף גאון ושוד ושמלות כבוד לתפארת · מלבד היי"ש ראשית מחמדיו , יאהב גם את הטבאק מאד , ויקטירהו להעלות עשנו באפו , גם ילעוס אותו בשניו , וגם הנשים כלי המקטרת בידיהן ועלי הטאבק בפיהן . המאכל והמשתה יחדיו אהובים למו מאד : לפני לחם הצהרים יאכל פת לחם קטן , ישתה כוס יי"ש , ואחרי שתותו יאכל לחם משוח בחמאה , דג מליח או סארדעל , גבינה , צנון וכדומה לאלה דברים המרבים תאות האוכל , כי כל אלה יחד ערוכים על שלחן כל איש ואיש , ורק הגברים ישתו ויאכלו אותם , אולם הנשים את היי"ש לא ישתו ולדברים החריפים לא תשלחנה ידיהן · אחרי אכלו אלה ישתה שנית יי"ש הוא ובני ביתו . ישבו לאכול . בראשונה יאכלו דגים או דגים מלוחים ומאכלי בשר , אחריהם יביאו את המרק אל פיהם ומאכלי ירק וישתו חלב , ובאחרונה יביאו על השולחן עוגות ומאפה תנור אשר יאהבו מאד ולא יוכלו היות בלעדם , גם ישתו פאנש קר · מהיר היין

רב מאד, לכן כל יראה וכל ימצא במדינות הצפון, ואף בגלילות הנגב שותיו
לא ירביון · את השכר ירבו לשתות כקטן כגדול, גם משתה הפארער רב
מאד · בין לחם הצהרים והלילה יאכלו לחם הערבים. כולם יחד אף דלת
העם יושבי הכפרים זה דרכם לשתות קאווע בבקר, אנשי הערים יעשו את
הלחם דק כעוגה, ובכפרים עב וגבוה. באמצע הלחם יעשו חור ויתלוהו
על מוט עץ למען יעמוד ימים רבים, כי יהי שם שנה או שנתים עד אשר
יקשה כאבן · במדינות הצפון לא יאכלו רק לחם שבולת שועל ושעורים,
ובשנת בצורת יערבו בו קמח קליפת עצים, ובימי רעבון וחוסר כל תבואה,
יאפו קמח קליפת עצים לבד להשיב את נפשם, גם יעשו ממנו ריפות אשר
יערבו עם מעט קמח וחלב לאכלה. בחתונת דודים יעשו משתה גדול, אחרי
כלותם לאכול ולשתות, ידרוש הכהן לפניהם דברי חכמה ודעת, ככלותו
לדבר יתן איש איש מנה כנדבת לבו להחתן והכלה ביד הכהן האוסף אותם
בחפניו וקורא בקול רם באזני הקרואים שם כל איש ומשאת כפיו, אחר
יאסוף נדבות בעבור עניים, בית התפלה ובית החולים, בערב יחולו במחולות
וכל המרקד עם הכלה אשר מסוה על פניה יקריב אשכור עליה, באחרונה
תסיר הכלה העטרה מעל ראשה ותשים אותה על ראש אחת הבתולות
המאורשה לאיש, ועתה תהי מ ח ו ל ת מ ל ח מ ה, הלא היא, הנשים
יואילו בערמה לחמוס את הכלה ולהוליכה שבי אתן, והנערות תעמודנה
נגדן ולא יעזבון עשות חפצן: האנשים יאחזו ביד החתן ויאבו לצאת אתו,
והבחורים יקומו בזרוע רמה ויסגרו הדרך בעדם, ככה יתאבקו איש ברעהו
ואשה ברעותה עד אשר יעשו שלום ביניהם וירקדו יחד במחולות ימי המשתה
יארכו עד כלות השבוע, וביום הראשון, יום חגם, יובילו השושבינים ויתר
הקרואים את החתן והכלה לבית התפל׳, ובשובם לבית יאכלו מגדנות וממתקי׳ ·
במות להם מת יעשו סעודת הבראה גדולה אחרי שובם מחצר מות, ובערב
יתאספו שנית ויכרו כרה גדולה, בשתי הסעודות האלה יאכלו דגים, מרק, בשר
צלי ועוגות, וישתו יי"ש, פונש, ושכר. ואף העני לא יגרע מאלה מאומה,
כי חוק ולא יעבור הוא לכל העם הזה · זנות וגנבה כמעט בלתי נודעים
בה, ואף אחד מאלף לא יאשם באלה · מבטא שפתותיהם טהור מכל שמצה
וכל קללה או שבועה לא ישאו על לשונם: יום הראשון קדוש להם מאד,
וכל איש אף זקן וחלש ילך לבית מקדשם. בימי החול יתפלל כל איש בביתו ערב
ובקר עם אנשיו · הכנסת אורחים רבה מאד, ועל כולם במדינת הצפון,
וכל עובר יאכל וישתה כאות נפשו, ויתמהמה ימים מספר כחפץ לבבו:

הפינן, אך מתי מספר בקרבה, כשש אלף איש, יפי תואר וגבורי
כח, בעלי מדות טובות, עושי חסד, ונוטים שכמם לשאת כל תלאה · נשיהם
ישאו שרשרת זהב על צוארן לאות כי נשואות הנה: תרבית הצאן ראשית
מפעלותיהם, גם יעשו בעבודת האדמה, ילכו לצוד ציד, ויפרשו מכמורת
על פני המים להעלות דגים בחכה, מאכלם אך במדה ובלי כל מעדנים
וממתקי בני אדם, משתיהם, חלב חמץ. את המרחץ יאהבו עד מאד, לכן
לכל איש בית מרחץ בחצרו · ילדיהם לא יינקו שדי אמותם, אך מיום צאתם
מרחם בחלב פרה יכלכלום, אשר יתנוהו בכים ואותו ימצו במו פיהם.

**הלפאן גם הם אך מצער המה, שש אלף איש מספרם, גוי לבדד
ישכון**

ישכון ובשבטים האחרים לא יתערב, ואך לעתים רחוקות יקרה כי יקח אחד מהם אשה מעם אחר · קומתם קטנה, כחם רפה, פניהם רחבים, עיניהם רכות וטרוטות, סובלי כל תלאה ויאריכו ימים, צנועים וישרים במדותיהם, רודפי שלום, סדרים בכל מעשיהם, ואת הטהרה והנקיות יאהבו עד מאד, ובכל זאת ריחם רע בגלל בגדיהם אשר מעור חית המרוץ המה · ערבים לדבר, מאמיני הבלי שוא, חיל ופחד נגד עינם תמיד, אנשי חסד, אוהבי בצע מאד, לבם שמח תמיד ואף בעת רעה לא יעלב רוח בקרבם, בשיר תדבק נפשם, מאכלם אך מעט, את היי"ש ירבו לשתות והטאבק ראשית חמדתם, כאנשים כנשים כלי מקטרתם בידם, ועלי טאבק פיהם מלא, חית המרוץ מרבית עשרם היא, ואף הדל והמסכן מאה חיות כאלה בגורלו:
החיה הזאת לעזר רב למו כל ימי חייהם, ובכל אשר יפנו תהי להם לישועה, בלכתם בדרך תוליך אותם וכל אשר להם מעיר לעיר וממקום למקום, כי מרוצתה בחפזון, וכאחד הצבאים תרוץ עם עגלי עמוסה משא שלש וחצי ככר, פרסה לשעה. חלבה הטוב כחלב בקר תשבור רעבונם ותרוה למאונם בכל ימי הקיץ, בשרה יאכלו בעתותי החורף, עורה תהי להם לבגד, מן גידיה יעשו פתילים לתפור בגדים, מקרניה יעשו כפות, כפתורים ובתים לסכינים, עצמיה יהיו למו למחטים, עור ראשה ורגליה יפשיטו ויעשו מנעלים לרגליהם: ומסחר רב בם. בפרי בטן אין ברכה למו, כי נשותיהם לא תרבינה ללדת, ואחרי צאת שנים ממעיהן יעמדו מלדת · האב יבחר אשה לבנו מבלי שאול את פיו אם ישרה בעיניו, כי לא על היופי כי אם על העושר ישים עין, והעושר הזה איננו בצע כסף כאשר אתנו, כי אם חיות המרוץ, כלי בית, כפות כסף וגביעים: בקיץ יאכלו לחם הצהרים בחצי הלילה, וביום לא יאכלו כי אם מעט דגים וגבינה, ותחת הלחם דגים יבשים או בשר יבש (מחית המרוץ) מאכלם · בחורף יאכלו בשר חית המרוץ או בשר צפרים ודובים יבש או קפוא, כי עושר רב למו באלה כאשר גבורי ציד המה ולא יחטיאו המטרה: נשותיהם שאננות וידיהם תרפינה למלאכה, ואף את האוכל יבשלו הגבריה: בימי הקיץ ירעו צאן ויצודו דגים במכמרתם, ובחורף יעבודו בבית, יעשו בגדים, חגורות ודברים אחרים, או יעבורו בארץ לסחור בה. אף אם כולם נוצרים המה · עוד רבים מהבלי עבודת אלילים בידיהם. ומהם לא יסורו' האכרים ואנשי הכפרים בכל ארץ שוועדן אין כל שם כנוי להם, כי אם על שם אבותם יקראו פלוני בן פלוני,

מלאכת מחשבת וכל מפעל כפים רבים מאד בקרבה, מספר בתי המלאכה כשלש אלף הוא, ובהם יעשו גלומי צמר, צמר גפן, כלי בד, משי, עורות, טאבק, זכוכית, מראות לטושות, מורי שעות, כלי פארצעלאן, כלי ברזל ונחושת, נייר, צוקר, יי"ש, שמן שומשמין, נרות דונג, חומץ, משרפות לבנים, קרשים, מוטות עץ וקורות, ומכונות קיטור לכל בית מלאכה למען עשות בחריצות ובחפזון מעשיהם, גם בנין אניות רב בקרבה ·

מסחרה רב מאד בקרבה פנימה ועל פני המים לארצות אשכנז, ענגלאנד, צרפת, אמעריקא הדרומית ובראזיליע. מחיר הדברים היוצאים ממנה בכל שנה הוא ששה ועשרים מיליאן טאלר, ומחיר אלה הבאים אליה

מארצות

מארצות נכר שנים ועשרים מיליאן טאלר : בראש כל רכולתה היוצאת ממנה למרחקים הם , ברזל , ברזל לרוף , נחושת , עץ , דגים מלוחים (שם עשר מיליאן ככר לשנה) דגים ללויים ויבשים , שמן דגים , זפת , אלוין : מספר אניות סוחר אשר לה אלף וחמש מאות · הדברים הבאים אליה מחוץ הם שש מיליאן ככר דגן , ארבע מיליאן ככר מלח , ומבלעדי אלה צוקר , פלפל וראשי בשמים , וכלי הוד ותפארת אשר יוכל האדם היות בלעדם · מלבד המים הרבים אשר סביב הארץ הזאת ובקרבה ויעשוה סחר מים , חוקים טובים מאד בה המשקלים כל אבן נגף ממסלת המסחר ועומדים למשען לו , והמכס קטן ומצער מאד , ואין לאל יד המלך להגדילו בלעדי עצת הזקנים מלאכי העם . ועונש רב מאד על כל המביא או המוציא דבר מה בסתר בלי תשלומי המכס ומבלעדי עונש כסף רב אשר יושם עליו ינתן לבית הסוהר ושם ישב שנה או שנתים ויותר , וחרפתו לא תמחה עד עולם , בקהל מתי כבוד לא יבא , ואשמו ערכו בלי כופר ופדיום . ומשמר שמה הממשלה על סוחריה לבל יעלימו המכס מכל היוצא החוצה והבא פנימה , כי הבדילה שמנה ועשרים ערים , אשר רק על פניהם יצאו ויבואו כל סחורות יד , אולם כל חוף ומעבר אשר בערים האחרות רק למסחר הארץ פנימה הם ולא לארצות נכר ·

מטבעות . בזהב , דוקאטן . בכסף , רייכסטאלר , שטיבר . בנחושת , חצי שטיבר , רבע שטיבר , וחלק י"ב משטיבר · גם יתהלכו שטרות אשר גוספנקא דמלכא חתים עליהם לערך ארבעה ושלשים מיליאן טאלר , והם על אלף , חמש מאות , מאה , חמשים , עשרה , חמשה , עד שני טאלר · המדה היא לפי אמה ורגל . מדת הלח והיבש , סין , קנקן , וסטאפ .

החכמות הן בקרבה בתחתית המדרגה , כי יען לא השפיעה למו הטבע משוד תנחומותיה , ובזעת אפם יאכלו לחם , עמל האדם לפיהו , לא יעזבוהו לדרוש חכמה ודעת , וראש מטרת מזמותיו למצוא אוכל לנפשו ולהכין שאר לביתו . בתי אוניווערזיטעט רק שנים באופזאלא ולונד , גם איזה בתי ועד לחכמים , בתי מדרש ובתי ספר לא כבירים ·

האמונה השוררת היא דת לוטר , ואם יסור המלך ממנה , חלק ונחלה אין עוד לו בכסא המלוכה · גם לאנשי דת אחרת דרור לשבת בה ולשמור חוקי אמונתם , אבל בזכיות הארץ אין חלק למו , לכן אך כשלש אלף קאטוליקן בה . לבני ישראל אין רשיון לשבת רק באיזה ערים , וחוקי הארץ ישימו מועקה במתניהם , לכן אך מתי מספר פה , כאלף איש מספרם ·

ממשלת המלך מוגבלה על פי חוקי הארץ , עצת הזקנים אנשי היחש , ומלאכי העם , הלא הם , הכמרים , האזרחים , והאכרים אשר יבחר העם מכל עיר ועיר , כי כל משפחה ומשפחה מאצילי הארץ תשלח איש אחד ממנה ליום הועד , העיר הבירה שטאקהאלם תשלח עשרה מלאכים מן האזרחים , העיר געטהאבארג תשלח שלשה , הערים נארקעפינג , קארלסקראנא , געפלע , אופזאלא , מאלמע , קאלמאר , וועסטערוויק , וועסטערעס , אודעוואלא , וויסבי , ישלחו שנים שנים , והערים האחרות רק אחד אחד . כל אחד מבחירי האכרים ישיג שמונה עשר טאלר יום יום כל עת שבתו בבית הועד . הועד הגדול הזה יהיה פעם אחת לחמש שנים ולא יארך יותר מג' חדשים , ואם לא תכלה כל המלאכה , יארך עוד חדש

ימים

ימים , אולם לעת הצורך בוד המלך להעביר קול בארץ כי יקהלו זקני ובחורי העם טרם יעברו חמש שנים · בראשית הועד יערוך המלך לפני הזקנים מספר הכנסות המלוכה והוצאותיה , והם יועצו יחד אם לרבות הכנסותיו או להמעיטם , כי מלבד מס הים אין לאל ידי המלך לשום מס על הארץ , להשכיר ההכנסות , להלוות לו כסף לצורך המלוכה , לשנות מטבע , למכור נכסי המלוכה או להסגיר אחת ארצותיו למלך אחר בלעדי הסכמת זקני הועד . ביד כל אחד הזקנים האלה לדבר ככל העולה על רוחו בעת הועד ולהוכיח למלך או שריו את פשעם , וחלילה לשלוח יד בו או להביאו במשפט על דבריו אף אחרי עבור מועד הועד . בטרם ישובו הזקנים איש לאהלו יבחרו למו איש יודע דת ודין אשר ישים עיניו על השופטים ושרי המלוכה למען יעשו משפט וצדקה בארץ ולא ידכאו את הצדק תחת רגלם , והמשמרת הזאת בידו עד תור הועד הבא (חמש שנה) , ובידו להביא במשפט כל סגן ושליט העושה עול , כי קול כל העם מדבר מתוך גרונו . בראש הממשלה שני סגנים , האחד על דבר כל חוק ומשפט , והשני אודות דברים שבין מלכו ומלכים אחרים , ומלבדם עוד ששה יועצי המלך · כל דת המלך אין תוקף לו אם לא יחתמו סגניו ויועציו את שמותיו עליו , והם עתידים ליתן דין וחשבון לפני שרי הועד בבא מועד . אם יגזור המלך אומר אשר לא יישר בעיני אחד היועצים , באשר לדעתו נגד הקאנסטיטוציאן הוא , עד השרים האחרים יבא דברו , ואם יעמוד המלך על דעתו , וימאן לשוב ממחשבתו , אשר ההוא נקי ' הדת יצא מלפני המלך מבלי יחתום היועץ ההוא את שמו עליו , וביום ההוא יצא מעבודת המלך וישב בביתו עד אשר יקהלו הזקנים ליום הועד , והם ישפטו הצדק עם מי , אולם שכרו ינתן לו בכל שנת היותו דבר חדש בחדשו . טרם ישב המלך על כסאו ישבע לפני ה' לשמור חוקי הארץ והקאנסטיטוציאן , אחר ימשחהו ראש הכמרים אשר בהופזאלא וישים כתר מלכות בראשו , המלך הוא בראש לצבאות חילו , יעשה מלחמה ושלום ' ויכרות ברית עם מלכי ארץ , ובכל זאת ידיו אסורות מאד , כי לא יוכל עשות כל דבר גדול מבלי שאול פי יועציו , וכאשר יאמרו הם כן יקום , ושמה בנפשותם כל אשר יעשו , כי עין זקני הועד על כל מפעלותיהם , ואם ימצאו בהם חטא , לא ינקו . גם יבחרו זקני העם ששה חכמי לב אשר ישימו עין על כל הספרים הנדפסים , כי דרור לכל איש לגלות רעיוניו ככל העולה על רוחו , ולהרות אותם בעט ברזל ועופרת עלי גליון , להיות נקראים בכל עיר ועיר מדינה ומדינה ·

כסא המלוכה הוא מורשה אך לבני המלך ולא לבנות , ואף בנות הבנים לא ינחלו אותו , כי חוק ולא יעבור הוא אשר לא תקרב אשה לכסא שוועדן . במות כל זכר מבית המלך , יבחרו זקני העם מלך כחפצם . המלך יגדל ויהי לאיש בשנת העשרים . לימי חייו . ארוחת המלך וערך כסף לצרכי שריו ועבדיו וכל תהלוכות התלר יקלבו זקני העם , אחרי דברם אין להוסיף ואין לגרוע : במות המלך ומנו אשר ימלוך אחריו לא הגיע עוד לשנת העשרים , ינהלו יועצי המלך את הממשלה עד אשר יגדל , כל בן המלך לא יוכל למשול על ארץ אחרת בלי רשיון זקני העם , ואם יעבור את רצונם חלק ונחלה אין לו ולזרעו אחריו במלכות שוועדן · בן המלך הבכור יירש המלוכה , ולבניו האחרים

יתן ערך ספף שנה שנה . חוק עולם על כל בני המלך והקרובים אליו ממשפחתו לבל יקרבו כל ימיהם אל משרה או כהונה במדינות מלכותו , וטעמו בלדו לבל יהי תוקף רב למלך בדברי הממשלה .

בכל עיר ומקום בתי דינים , ובתי משפט עליהם , ובכל הממלכה ארבעה בתי דינים גדולים אשר להם יבא כל דבר משני הבתי דינים האלה אשר - תחתיהם כרצון איש ואיש , ועל כל אלה בית המשפט העליון אשר בשטאקהאלם , בראשו שר המשפט ולימינו ששה אצילים וששה אזרחים : לב"ד הגדול הזה כח ועוז לבטל או לשנות כל גזרות בתי דינים האחרים , לבאר כל דת וחוק סתום , לעשות טוב וחסד עם כל חוטא ופושע אשר לא כדת : ולעשות שופטים בארץ :

ע"פ חוק הירושה מן י"ח דעצעמבר שנת תקס"ד כסא המלוכה היא נחלת עולם לבית בערנאדאטע . תואר המלך הוא : פב"פ בחסד עליון מלך שוועדן ונארוועגן ולאוס גאטהן , ועם ווענדן : שם המלך המולך עתה הוא אסקר , נולד בשנת ה"א תקנ"ט וישב על הכסא בשנת תר"ד . משכן המלך בשטאקהאלם , והיכלי עונג לו בשטרעמסהאלם , האגא , דראטינגהאלם , וגריפסהאלם . חותמו : מגן מרובע , בכל אחד משני רבעיו שלש עטרות זהב , ובשני רבעיו האחרים ארי אדום על רצפת תכלת ושלש קורות מראה תכלת . באמצע החותם ארי זהב ונזר בראשו , שני אריות מראה תכלת , גליון נעטל כסף , לפור שואן כסף , ופרש אדום . ממעל כל אלה שני אריות נושאים כתר מלכות :

קהלות הפרתמים (אָרדן) חמש הם : א) קהל שרפים , המלך בראשו , חותמו שתי וערב זהב , ושמונה שרפים בשמונה פנותיו : רוב אנשיו הם מושלי ונסיכי ארץ · בני הקהל הזה ישאו את חותמו בשרשרת זהב על צוארם ובימי מועד בגדים מיוחדים להם . ב) קהל החרב , חותמו סו"ע זהב , שמונה כתרים בשמונה קצות ראשיו , באמצע חרב זהב ושלש עטרות בראשו , ובלדו השני חרב זהב ומקלעת פקעים בראשו , בקהל לו יבאו אנשי החיל אשר עשו גבורות על שדה קטל או במחנה לבאותם , וישאו את החותם בפתיל תכלת . ג) קהל ככב לפון , חותמו שתי וערב זהב ושמונה ראשים לו , כפתור זהב בראש כל אחד , בתוכו ככב כסף , לארבע פנות הסו"ע עטרות , גם כתר ממעל לו , וינתן לשרי ופקידי המלך אשר ישאו חן בעיניו וישאוהו בפתיל שחור על לבם · ד) קהל וואזא , חותמו מטבע בתבנית בילה , בתוכה אלומת זהב , ויבא בקהל לו כל חרוץ במלאכות מחשבת ועושה טוב לארצו · ה) קהל המלך קארל הי"ג , הנקרא גם קהל הבונים החפשים , חותמו גם הוא שתי וערב מן ישפה וזר זהב סביבו , וכתר זהב סוכך עליו : מלבד אלה עוד מטבע זהב לגמול האזרחים אשר ישרו בעיני המלך , ומטבע כסף לגמול אנשי הצבא·

הכנסות המלוכה הן עשרה מליאן רייכסטאלר , ובתוכם ז׳ מאה אלף טאלר לחצר המלך וכל בניו , והוצאותיה הן שנים עשר מיליאן , את מחסור ההכנסות למול התוצאות ישלימו זקני העם ביום הועד על פי מס אשר ישימו על כל מלאכת יד ומסכורת . מספר חיל לבאה ארבעה ושלשים אלף איש , ונפלגים לשני מחלקות , האחת היא שכירי יום והם אלה אשר לחם חוקם יתן להם דבר יום ביומו , זמן עבודתם הגמ שנה , והשנית היא אלה

אשר

אשר נתן להם הממלכה בתים ושדות וכל מחסורם להם ולביתם חלף עבודתם, והמה לעולם יעבודו, אולם בביתם ישבו כל ימיהם ולצבא לא יצאו כי אם ביום קרב ומלחמה. מלבד אלה עוד אנשי מחסה הארץ (לאנדוועהר), ואין נקי מהעבודה הזאת כל איש מבן עשרים עד בן חמשה ועשרים שנה, ומספרם כמאה ושלשים אלף איש. מספר אניות מלחמה אשר לה, שלש מאות וארבעים, ושני אלף וד׳ מאות כלי רעש. כל אלה אך לשוועדן לבד, כי למדינת נארוועגן חוקי דרור וזכיות מיוחדים, משנה למלך הוא השליט בקרבה, כל אשר יסכימו זקניה בבית הועד המיוחד להם, חוק ומשפט חרוץ הוא, אחריו אין לשנות, ובדבר כל מס וחיל הצבא עם שוועדן לא תתחשב. מלבד ארצותיה באירופא יש לממלכה הזאת האי ב א ר ט ע ל מ י בהודו מערבית.

קורותיה· ראשית גוייה מבני אשכנז יצאו, אשר היו לאגודה אחת במאה החמשית למספרם, וישימו להם ראש אחד ויקראו את שמו מלך א ו פ ז א ל א, כי באופזאלא בחר למושב לו, בסוף האלף הראשון למספרם היתה אמונת הנוצרים לדת הארץ הזאת, ובכל זאת היו רוב יושביה שודדי ים ורודפי מעשקות· ממשלת המלכים היתה רפה מאד בידיהם, כי חורי הארץ וקציניה עמדו נגדם ויכשילו את כחם, עד אשר קמו מלכי בית פ א ל ק ו נ ג והכניעו גאון האצילים תחתם, גם הרחיבו גבולי הארץ, כי כבשו את פינלאנד, לאפלאנד ומדינות אחרות. אחרי אשר מלכו בני המשפחה הזאת מאה שנים, נלאו אנשי הארץ נשוא את העול הכבד אשר שמו עליהם, וימליכו את אלברעכט הערצאג מעקלענבורג עליהם. בשנת השפה ועשרים למלאו הורד מכסאו, כי רבו לעקות העם עליו על אשר הביא נכרים רבים אל תוך הארץ פנימה ויתן להם אחוזת נחלה ככל התושבים. מארגרעטא אשת מלך נארוועגן עשתה את שוועדן, נארוועגן ודענעמארק לאגודה אחת, אולם שרי הארץ לא נחו ולא שקטו עד אשר נפרדו שוועדן ונארוועגן מן דענעמארק בימי קריסטיאן השני ולא התחברו עוד לעולם, (עיין דענעמארק למעלה דף מ״ד ע״ב), זאת פעולת ג ו ס ט א ף ו ו א ז א, נצר נעמן מגזע מלכי קדם ורב תבונות, אשר הובל יחד עם בני הפרתמים האחרים לקאפענהאגן במצות האכזר קריסטיאן השני לערבון לבל ימרדו השרים בו, אולם אחרי ימים מספר התחפש בבגדי אכר ויברח בלאט, ויבא בשנת ר״פ לפלך דאלעקארלען אשר בשוועדן וישב שם בהחבא, וכאשר עלתה רעת קריסטיאן עד מאד, נלאה גוסטאף נשוא, ויקם בימין רוממה ויקהל יושבי העמקים אליו ויהי להם לראש וילחם עם העריץ הרודה באף ארץ מולדתו ויכניע לארץ נלחו, ולכן היתה עצת כל השרים וזקני העם ביום הועד הגדול בשנת רפ״ג לשומו למלך עליהם. מיום שבתו על הכסא נראה אור יקרות בארץ הזאת לא היה עד כה, ויכוננה על עמודי איתן בל ימוטו עדי עד. הממשלה, האמונה, הכנסות המלוכה, המסחר, עבודת השדה, והמדעים, כל אלה יחד החליפו כח וחדשו כנשר נעוריהם, את תוקף האצילים והכמרים החליש מאד ע״י הדת אשר נתן, כי יקהלו כפעם בפעם בחירי האזרחים והאכרים ליום הועד יחד עם הפרתמים והכהנים, ועל פיהם יצא כל דבר חוק ומשפט, ויוסיף עוד להכניע גאות הכמרים, כי שם את דת ל ו ט ר לשלטת בארצותיו,

ונכסי

ונכסי הכמרים לקח ויהיו לאחוזת המלוכה, וקולה מאגה עשה לקרן קימת בעבור הוצאות ביהמ"ד הכולל אשר באופזאלא. במלך הזה דבקה נפש העם עד מאד, עד אשר יצא הדת מלפני זקני הועד (בשנת של"ד לאלף הששי) כי מלוכת שוועדן נחלת עולם היא לו ולבניו אחריו עד עולם. נכדו זיגיסמונד נמשח בשנת שמ"ז למלך פולין, ואחרי מות אביו בשנת שנ"ב ישב גם על כסא שוועדן, ואחרי הורד מכסאו ע"י דודו קארל התשיעי, רבו המלחמות בין פולין ושוועדן ויארכו ששים שנה, גוסטאף אדאלף בן קארל התשיעי אשר מלך אחרי אביו, הרבה עשות גבורות ונפלאות במלחמותיו עם מושלי רוסיא ופולין ונלחם הוריד לעפר. קארל העשירי הכה את דענעמארק מכת בלתי סרה על אשר בגדה בו ותכרות ברית עם אויביו, ויקח בחזקת היד רבים ממדינותיה, וכמעט קט קמה מחשבתו להסירה מגבירה ולעשותה אחת מדינות מלכותו, אך המות אשר בא עליו טרם הגיע יומו הפיר את עצתו. מימי המלך הזה עד פרידריך הראשון (שנת תק"י) לא שקטה הארץ הזאת ממלחמות וריב עם מלכי פולין רוסיא ודענעמארק. בימי המלך אדאלף פרידריך (תקי"ז) גברה יד העם מאד וממשלת המלך היתה בשם לבד. גוסטאף השלישי אשר מלך אחריו נתק מוסרות העם מעל ידיו, אולם צבאותיו מרדו בו, ואחד שריו אנקרסטאעם שמו הרג אותו נפש. גוסטאף הרביעי לא אבה לכרות ברית עם נאפאלעאן לסגור מבואות מדינותיו בעד כל סחורות ענגלאנד, ובגלל זה הסיר העטרה מעל ראשו ויתנה לדודו קארל הי"ג, ואחרי אשר בא המלך הזה בימים ובנים לא היו לו, הסכימו זקני הועד בשנת תק"ע לעשות את בערנאדאטע שר הצבא ומארשאל צרפת יורש העצר, ויקח אותו המלך לו לבן, וישב אתו שמונה שנים, ובשנת תקע"ח אחרי מות קארל, ישב בערנאדאטע על הכסא ויקרא בשם קארל יאהאן. תחת פינלאנד אשר לקח מלך רוסיא משוועדן, ניתנה לה מדינת נארוועגן לאחוזת עולם (תקע"ג), ואף אם קמו צבאות נארוועגן בשנה השנית ויואילו לפרוק עול שוועדן מעליהם, לא עשו פרי, ויהיו למס עובד.

שוועדן התיכונה

ששה נפות לה

א) נוף שטאקהאלם, גדלו מאה ועשרים פ"מ, אוירו קר ולח, אדמתו בלתי פוריה, רוב תושביו במסכנות יאכלו לחם. בו העיר הגדולה שטאקהאלם, קרית המלך וראש כל ערי הממלכה על יאור מעלאר ותכיל בקרבה איים המחוברים יחד ע"י שלש עשרה גשרים ובראשם הגשר הנאוה אשר בין העיר והאי נארמאלם הנשען על ארבע כפות גראניט וכליל בהדרו, גם גשר ברזל גדול, שש וחצי אמה רחבו. שלש מאות שוקים בה, שנים ושלשים רחובות, חמש אלף בתים, ומאה אלף איש, היקפה שתי פרסאות. שלש מחלקות לה, העיר שטאקהאלם, נארמאלם לימינה, וסעדערמאלם לשמאלה. בתוך העיר חוצות רבות ועקומות. בניניה היפים הם: ארמון המלך נאוה מאד, דביר גדול בקרבו ובו שמורים למזכרת עולם כל

שלטי

שלטי גבורים אשר היו לשלל בידי אדירי שוועדן בימי קרב ומלחמה, גם אוצר הספרים אשר תשעים אלף ספרים וחמשה ועשרים אלף כתבי יד בו, בית אוסף סגולות הטבע. ברחוב ריטערהויז פסל ברזל מוצק תבנית המלך גוסטאף וואזא, וכנו שיש. בית מועד הסוחרים יפה מאד, בית מלאכת מטבעות. מקדש לנוצרים ובו קברי רבים ממלכי שוועדן: בית האלילים, בו יקהלו החורים ואפרתי הארץ ביום הועד, גג נחושת עליו מצופה זהב. שני בתי טעאטער. אַיזה היכלות לתפארת. המגרש. נארמאלם הוא הגדול ושיפה משתי מחלקותיה האחרות, בניניו כולם חדשים ומלאי הוד, וחוצותיו ישרות ורחבות, והגדולה מכולן היא הנקראת בשם ר ח ו ב ה מ ל ך, ארוכה וישרה מאד. בית הנשק ומסכנות המלך, וששה בתי משכן החיל גדולים. בית אקאדמיא, ומצפה ככבים. בתי מדרש ובתי ספר שונים. גנת ביתן, שש עשרה בתי ממכר ספרים, עשרים בתי דפוס. בתי חסד רבים, לעורים, אלמים, יולדות עניות, ונערות דלת העם, גן המלך וגן החיות שניהם יחד כלילי הוד ופתוחים לכל עובר. המגרש סעדרמאלם גדול מאד, אולם חוצות רבות צרות בתוכו אשר בתי חומר להם וגנות חציר או קש עליהם. בתי מלאכה רבים מאד בכלי משי, גלומי צמר גפן, בשול צוקר וייש, עבוד שרות, מעשה טאבק. מסחר רב מאד בברזל, נחושת, קרשים וזפת, ושני מאות וחמשים אניות סוחר לה. חוף רחב ובטח לה, וקרוב מאד אליה, עד אשר יגיעו האניות הבאות אל תוכו עד לפני חצר המלך. מחזה העיר הזאת נחמד מאד לעינים בימי החורף, האיים יחדלו, המים אשר יפרידו בין חוצותיה בקיץ יעשו עתה את כולנה לאגודה אחת, האניות אשר קפאו בלב ים נצבות כמו נד, ומרכבות מרקדות וסוסים נוהלים סביבם, במים אדירים יהתלו, ונוזלים משחק למו, ומי תהום רבים העזים והנוראים, הם עתה למשלח נער ולמרמס עולל, אך הנחל העובר תחת גשר הצפון הוא לבדו יעמוד באיתן תקפו כל ימי השנה, קור השתיו לא יקרב אליו וקפאון לא יגע בו, ואף ביום הקרח הנורא יעבורו מימיו בין כפות הגשר בשאון ורעש, המפילים ענני אדים סביבם הנקפאים לרוח היום וכאבני אלגביש ארצה יפולו.

במסבות העיר הזאת היכלי עונג למלך, האגא ישן והאגא חדש ק א ר ל ב ע ר ג אשר עתה הוא בית מדרש לאנשי החיל ד ר א ט י נ ג ה א ל ם, ארמון גדול כליל בהדרו, משכן המלך בקיץ ואללו בתי משוש רבים לעשירי עם, עד אשר לעיר קטנה יחשב א ו ל ר י ק ש ד א ל (בו ישבו חלואי הצבא אשר לא יוכלו לעבוד עבודה מרפיון כח ואין אונים) ו ר א ז ע ר ש ב ע ר ג, גנות ופרדסים יפים להם. ס י ג ט ו נ א, כפר, היה מלפנים עיר גדולה, ובמאה הי״ב למגינים הרשוה שודדי הים, עתה שם מאות אים בו. נ א ר ט ע ל ג ע על זרוע ים באלטי, אלף וחמש מאות אים, בית מלאכת נשק, מעשה גלומי צמר, ע ר ע נ ב ו נ ד, אלף אים עוברי אניות. ע ס ט ה א מ ר, אלף אים, רובם עושי נעלים ודיגים. ש ע ד ר ע ע ל י י ע, שני אלף אים בו, עושי מסחר.

ב) נוף אופזאלא, ששה ותשעים פ״מ, אוירו קר: מהרריו יחצבו ברזל וטוב מאד, גם שיד, אבני ריחים ואבני משחזת, בה העיר א ו פ ז א ל א, נהר פיריזא עובר בתוכה, שם אלף אים, מושב ראש כמרי המדינה, ארמון גאוה, בית אוניוועריזיטעט גדול, אוצר ספרים, מצפה ככבים, בתי מדרש

רבים

רבים ושונים לכל חכמה ומלאכה, גנת ביתן, בית דפוס, רוב מחית תושביה מאלה היא. ע נ ק ע פ י נ ג שני אלף אים עובדי אדמה. ע ס ט ע ר ב י, ארמון נאוה, יליק׳ ברזל רב. ל ע פ ס ט א ד, מקום מעשה ברזל. ס ע ד ר פ א ר ס, ארמון ופרדס, בית מלאכת עוגני הספינות וכלי ברזל אחרים·

ג) נוף וועסטעראס, קכ״ז פ״מ, בו העיר ו ו ע ס ט ע ר א ס, ארבע אלף אים, בית מדרש, בית ספר, בית דפוס, רוב בתיה מעץ המה. מסחר רב בברזל ונחושת ויבול הארץ, אללה המקום ע מ א ס, בו באר מים חיים לתרופה ורבים אליו ינהרו בימי הקיץ· א ר ב א ג, על נהר ארבאגא, בתי עץ לה׳ שני אלף אים, מעשה שכר טוב מלאכת גלומי למר וכלי עץ, מסחר רב על פני המים· באר מי תרופה אללה. ק ע פ י נ ג, שני אלף אים, מטוה למר, מסחר בברזל וטאבק· ש ט ר ע מ ס ה א ל ס, היכל עונג למלך, בית תרבית סוסים, ריחים גדול: ס א ל א, שש מאות בתי חומה, שלש אלף אים, רובם חולבי הרים, מהרריה יחלבו כסף, זה כחמש מאות שנה אשר החלו להשוף את מבוע הכסף הזה, וברכה היתה בו, אולם בדור האחרון ספה תמה שפעת ברכתו ותולאות העבודה עם מכסת ערכו בד בבד ישאו· נ א ר ב ע ר ג, כפר אהולל ע״י מחלב הברזל הרב אשר אללו· א נ א ז א, אי ביאור מעלאר, אלף אים בו, עושי עגלות· ארמון נאוה.

ד) נוף ניקעפינג, קי״ט פ״מ, אוירו ממולע, אדמתו פוריה: בו העיר נ ק ע פ י נ ג, ארמון ישן הוא עתה בית מוסר פועלי און, שלש אלף אים, בתי מלאכת גלומי למר, פוזמקאות, מחטים, נייר וטאבק, מסחר רב בכלי רעס וכדורי אש תנעשים בסביבותיה ויובילום לדענעמארק, פרייסן, סרדיניא, נעאפל ומלרי׳, באשר אין ערוך לטובם בכל הארץ ש ט ר ע נ ג נ א ס, בתי עץ לה, שני אלף אים, בית מדרש, בית ספר, היכל לנולרים נבנה זה כשבע מאות שנה ומגדל גבוה מאד לו, ג ר י פ ס ה א ל ס, ארמון מלך, ארבעה מגדלים עגולים לארבע רוחותיו, שני מאות חדרים, ביליע התחתונה החדר אשר ישב בו המלך יאהאן השלישי אסיר ארבע שנים, ביליע השנית הלשכית אשר היה בה המלך גוסטאוו הרביעי במשמר (בשנת תקס״ט), ובאחד המגדלים היה כלוא עריק הי״ד, אלף תמונות מלכי ופרתמי שוועדן משוחים בשטר בקרבו· ע ס ק י ל ס ט י נ א, יתר שאת לה בבתי מלאכת מחשבת על כל ערי הארץ הזאת, ונחלקת לארבע מחלקות, העיר הישנה, העיר החדשה, עיר מקלט, ועיר המלאכה, בעיר המקלט יגורו רוב עושי המלאכה. ופקיד נגיד עליה אשר עינו על דרכיהם, וכל חרוץ במלאכתו יוכל לשבת בה מבלי תת כל מס, ואין מעלור לו לעשות ככל חפץ לבו. מספר תושביה שלש אלף אים, רוב מלאכתם כלי ברזל, וכלי נשק. ט א ר ס ה א ל א, אלף אים, מגדל רם, מסחר רב על פני המים· א י ר א ז א על זרוע ים באלטי, אלף אים, דיגים ועוברי אניות: ע ר י ק ס ב ע ר ג, מקום מרחץ.

ה) נוף ערעברא, קכ״ב פ״מ, אוירו קר מאד, בתבואת אדמתו אין די למחסור יושביו, בו העיר ע ר ע ב ר א, נהר סוואַרטא עובר בתוכה, אלף בתי עץ, חמש אלף אים, איזה בתי ספר, בית דפוס, אריגת למר ופוזמקאות, שני ירידים בשנה, ארמון ישן ונאוה בו משכן השליט, מסחר

יבול הארץ. אצלה באר מי תרופה · נ א ר א , אלף איש , מסחר ברזל :
ל י נ ד ע , אלף איש , עושי סירות ברזל ומכמורות דגים · א ס ק ע ר ז ו נ ד ,
אלף איש , חוף טוב · אצלה ס ט י ע ר נ ז ו נ ד כפר אחוזת המלך ד י ל ט א ,
מקום בישול וויטריאל וגפרית רב מאד · נ י ק א פ א ר ב ע ר ג , מחצב ברזל
ונחושת רב · ק א ר ס ד א ל , יציקת ברזל רב · ג ר א פ י ט א ן , בשול אלוין
למכביר · ל א ק א , באר מי גפרית ומרחצאות למרפא .

ו) מף קארלשטאדט , שלש מאות פ"מ , אוירו קר וזך , אדמתו עושה
פרי · בו העיר ק א ר ל ש ט א ד ט , שש מאות בתי עץ , ארבע אלף איש ,
בית מדרש עם אוצר ספרים ומצפה ככבים , בית ספר בית דפוס , מסחר
במוטות ברזל וכלי עץ . יום השוק לשנה · פ י ל י פ ש ט א ד ט , בככר
נאוה , מחצב ברזל ונחושת רב סביבה , אלף איש , באר מים חיים לתרופה
אצלה . א ר ו ו י ק ע , עיר קטנה חדשה במורד הר , ארבע מאות איש , יום
השוק בכל שנה : ק ר י ס ט י נ ע ה א ם , שני אלף איש , בתי חומה , יריד
גדול בה · ק א ט א ר י נ ע ב ע ר ג , מעשה ברזל רב , לידת דגי לאקס :
א מ ב ע ר ג ס ה ע ד ן , עמק נאוה מאד , בו יקהלו בכל קיץ כשלשים אלף
איש , ועושים מסחר רב בשמונה ימים אשר יתמהמהו בקרבו :

וועדן הדרומי

שנים עשר נפות לה

א) נוף מאלמעה , תשעים ושבעים פ"מ , אדמתו דשנה ופוריה מאד ,
ולכן אוצר הדגן יקרא לכל הארץ הזאת , אוירו ממוזג : בו העיר מ א ל מ ע ה י
על נהר זונד , בככר נחמד נכח קאפנהאגן , בה רחוב גדול מרובע ועלי
ערמונים סביבו , אין כמוהו ליופי בכל ערי הממלכה הזאת . מלפנים היתה
עיר מבצר ועתה נהרסו חומותיה ולא נותר מהם כי אם עופל חזק וסוללות
יקיפוהו . עשרת אלפים איש בה , בתי מלאכת נעלי יד , פוזמקאות , צוקר ,
ובורית , מסחר תבואה . ירידים גדולים · אצל החוף מגדל מאיר · ל ו נ ד ,
עיר נאוה בצורה , חמש אלף איש , בית אוניווערזידעט השנית בכל הממלכה
ובלעדה אין עוד · בה בית אוסף מטבעות וסגולות הטבע , גינת ביתן ,
מצפה ככבים , בה היכל לנוצרים כולו אבני גזית , נבנה זה שמונה מאות
שנה , ותחתיו מערה גדולה ונפלאה , ובאר מי מתכת בה השולח דרך צנורות
את מימיו לתוך העיר : רוב מחית תושביה מן האוניווערזיטעט .
ה ע ל ז י נ ג ב א ר ג , על נהר זונד וחוף חדש לו , נכח עיר העלזינגער
בדענעמארק (ראה למעלה דף מ"ה ע"ב) , שלש אלף איש , יציקת ברזל , בשול
צוקר , מרחצאות מי הים , לידת דגים , מסחר רב . היא מקום המעבר
לדענעמארק · אצלה באר מים חיים למרפא : ל א נ ד ס ק ר א נ א עיר בצורה
וחוף טוב לה על נהר זונד , חמש אלף איש , בתי ספר , בנין אניות , מצודת
עופל , מעשה צוקר וטאבק , רחוק פרסה ממנה האי ה א ו ו ן , אשר
היה אחוזת התוכן המהולל ט י ח א ד י ב ר א ה ע , ויעש לו
מצפה ככבים בתוכו הנקרא בשם א ו ר א נ י ע ן ב ו ר ג ועוד שארית פלטה

ממנו : מספר תושביו שמונה מאות איש עובדי אדמה : מסחר מעט : ס ק א נ א ר ופ א ל ס ט מ ר נ א , שני מקומות קרובים זה לזה , ואלף איש בם , מגדל מאיר אללס · א י ס ט א ד ט , חוף טוב , ארבע אלף איש : מסחר תבואה , ברזל ואלון . על פניה ילך הדרך לארלנ' אשכנז . ב א ל ע ר ופ , כפר אחוזת המלך ופרדס נאוה לו .

ב) נוף קריסטיאנשטאדט , מאה ותשעים פ"מ , אוירו לח ועב ואדמתו עושה פרי , בו העיר הבצורה ק ר י ס ט י א נ ש ט א ד ט , על נחל העלגע , רוב בתי עץ , חמש אלף איש · בית נשק , מסחר . ק י מ ב ר י ס ה א ס , אלף איש , חוף קטן , מעתר דגן , ע נ ג ל ה א ל ס אלף איש , עושי מסחר בכלי עץ ואנשי שדה .

ג) נוף האלמשטאדט : שמונה ושמונים פ"מ , אוירו ממולט , ואדמתו לא תעשה פרי למכביר . בו העיר ה א ל מ ש ט א ד ט , ארמון , שני אלף וחמש מאות איש , שני בתי מדרש , מרחלאות מי הים , לידת דגים , מסחר כלי עץ וכלי ברזל : אצלה הכפר ש פ ע ר ל י נ ג ס ה א ל ס , מעין מתכת בו ורבים אליו ינהרו : ו ו א ר ב ע ר ג על הים וארמון ישן אצל החוף , שני אלף איש , מסחר בכלי ברזל נחושת ועץ : ל א ה א ל ס על נהר לאגא , אלף ושני מאות איש עושי נעלי יד , פוזמקאות ולידי דגי לאקס · אשדות מים נחמדים למראה אצלה , ק א נ ג ס ב א ק א , עיר קטנה ואך שמונה מאות איש בה , עושי כלי עץ ועוברי אניות : פ א ל ק ע נ ג ר ג , חוף קטן , אלף איש , דיגים , עושי לבנים , וסוחרים ·

ד) נוף ויושביו , הנקרא גם בשם גאטלאנד , ששה והמשים פ"מ , אוירו טוב ונעים מאד , ושפע ברכה בשדותיו . בו העיר ו ו י ס ב י , שש אלף איש , עושי כלי שיש יפים , עוברי אניות וסוחרי יבול הארץ · ק ל י נ ט ע ה א ס חוף רחב וסוללות ודיק למבטח עוז לו , שש מאות איש עוברי ימים : ה ו מ ר א , באר מים חיים לרפואה . ר א מ א , משכן השליט , היכל ישן אשר רוב קירותיו מאבני שיש , היה עתה לרפת בקר ואורות סוסים · פ א ר ע · אי קטן , שמונה מאות איש בו , משרפות זפת ולידת לפרי הים מחיתה , ק א ר ל ז א , אי חרב ושמם מאין איש , ומערה גדולה ונפלאה בו :

ה) נוף קארלסקראנא , המשים וארבע פ"מ , אוירו טוב וממולט , עבודת האדמה אך למצער בו , בו העיר ק א ר ל ס ק ר א נ א , קריה בצורה וחוף מלחמה הגדול בכל הממלכה , בים המזרח על חמשה איים חומות אבן סביבה ושלשה מגרשים גדולים לה , שני אלף בתים , שמונה עשר אלף איש , בתי מלאכת כלי פשתן , משי , עורות , מפרשי אניות , ארבעה בתי ספר , בתי חסד , בית דפוס , מלאכת נשק וכלי ברזל לאניות המלך , מחסור רב נה במים לשתות · החוף אשר לה הוא לשם ולתהלה בכל חופי המלחמה אשר באירופא , מלב נכון בו למאה אניות מלחמה ושתי מצודות למגן עליו בעד כל צר ואויב · ל י ק ע ב · כפר רחוק שלש רבעי פרסה מקארלסקראנא , ואנשיו יובילו מים חיים אליה לממכר . ק א ר ל ס ה א ס , שש מאות בתי עץ , שש אלף איש , סלעי מצוק יקיפוה מסביב , מעשה טאבק ומסחר · מבצר קטן על פני סלע בים למגן על החוף · ר א נ ע ב י , באר מי תרופה , בשול צוקר , שמונה מאות איש , אשדות מים יפים :

סעלוויטסבורג, אצל הים, חוף קטן, אלף איש, הרבות ארמון ישן· עלעהאלם ארמון ופרדס מהולל·

ו) נוף קראנאבערק, קע"ב פ"מ, אוירו קר מאד, החורף יארך שבעה ירחים, אדמתו רזה ומלאה אבנים, לכן תבואת השדה אך מעט· בו העיר וועקסיא, שני אלף איש, בית גימנאזיום, שני ירידים גדולים בשנה. אללה עוועדאל, באר מי מרפא. קאמפן פרדס נאוה. בראוואלאהעד, פה היתה מלחמת נשים זה שני אלפים וארבע מאות שנה, ועד היום זכיות רבות לנשי המקום הזה ואגפיו על דבר אומץ רוח המותיקן הראשונות, והזור אנשי הלבא לאות יקר תפארת על חלניהן: הוזעבי, מלאכת ברזל רב ומשרפות לבנים קראנאבערג, אקמון, בו משכן הפליט.

ז) נוף יאנקאפינג, מאה חמשים ותשעים פ"מ, אוירו קר ולח. אדמתו פוריה, בו העיר יאנקאפינג על יאור וועטר, היתה מלפנים עיר בצורה ועתה רק סוללות עפר יקיפוה, שבע מאות בתי עץ, חמש אלף איש, בבית העלה אשר בה נכרתה בשנת תקס"ט ברית השלום בין שוועדן ודענעמארק· הוסקארן, בית נשק, וקרובים אליו בארות מתכת. גרענא, שמונה מאות איש, וויזינגזע, אי במים עזים, וגנות וירק עשב רבים בו. עקשיא, אלף וחמש מאות איש, עושי כלי עץ ומלאכת טאבק.

ח) נוף קאלמאר, קס"ה פ"מ אוירו קר ולח, אדמתו לא תעשה פרי רב· בו העיר קאלמאר על פני האי קווארנהאלמן בתוך הים, שש אלף איש, ארמון ישן בו היה משכן המלכה מארגרעטא (זה כחמש מאות שנה) אשר חברה את שוועדן, נארוועגן, ודענעמארק לממלכה אחת תחת שבטה, יאף גם היה כל הארמון הזה לבית מלאכת עבודה חדר המטות אשר למלכה ההיא עודנו שמור בהדרו. יושביה יעשו טאבק, אפר מלח, ויבנו אניות, ומסחר רב לאו על פני המים: וועסטערוויק, ארבע אלף איש, בתי מלאכת גלומי למר גדולים מסחר על פני המים, מגדל מאיר, בנין אניות· ווימערבי בעמק והררי יערים סביב לה; שלש אלף איש, מסחר לאן ובקר. סעדראווי מרהאות מי תרופה· מענסטעראס, שש מאות איש, מסחר עץ וקרשים.

ט) נוף לינקעפינג (או אסטגאטעלאנד) מאתים ושלש פ"מ, אוירו קר, אדמתו ברוכה בכל, בו העיר לינקעפינג על נהר סטאנג, ארבע אלף איש, גימנאזיום, בית דפוס, בית מלאכת גלומי למר ופוזמקאות, מסחר מעט· נארקעפינג, עיר נאוה, נהר מאטאלא עובר בתוכה, חוף ריחים ואשדות מים, היקפה שלש רביע פרסה, שלש עשר אלף איש, איזה בתי ספר, שני בתי יתומים שני בתי אלמנות, בתי חולים, בית הכנסת לישראל, בית דפוס, טעאטר, בית מועד הסוחרים, עשרים בתי מלאכת גלומי למר גדולים, ארבעה בתי מלאכת טאבק, הרבה בתי מלאכת ייער, צוקר, למר גפן, כלי פשתן, עבוד עורות, בורית, כלי ברזל, שמן שומשמין, השחזת שים, מעשה נחושת ונחושת קלל, בשול שכר, ועוד מלאכת דברים אחרים, מקומות לבנין אניות, ומסחר ברזל, נחושת וכלי עץ· אללה מקום המרחץ הימלסטאלונד טוב ונחמד. וואדסטענא, שני אלף איש

איש, בית מלאכת כלי פשתן, לבון בד· סקעניגנע, אלף וחמש מאות איש, רובם אנשי שדה, מלאכת כלי משי· בד ויריעות· סעדרקעפינג, שני אלף איש עושי מסחר· פינספאנג, ארמון ופרדס נאוה, יציקת ברזל וכלי רעם, באקסהאלם, מלאכת ברזל רב. קאנוגזונד, מלאכת כלי שיט נחמדים למראה. מעדעוי באר מים חיים למרפא:

י) נוף סקאראבורג, מאה וששים פ"מ, אוירו ממוצע ולח· בו העיר מאריעסטאד על יאור ווענער, שני אלף איש, מעשה נייר, עבודת השדה ומסחר על פני המים· סקארא, זה שבע מאות שנה היתה משכן מלכי שוועדן, ועתה ירדה פלאים ואך אלף וחמש מאות איש בה, היכל נוצרים אשר יותר משמונה מאות שנה עברו עליו, גימנאזיום, בית מדרש לרפואת בהמות, בית דפוס, באר מי תרופה: לידקעפינג, שני אלף איש, יום השוק גדול בחורף, צידת דגים ומעבר אניות לונד, באר מי מתכת ומרחצאות עזובות· הוזאבי כפר, בו היכל נוצרים אשר נבנה זה שמונה מאות וחמשים שנה, והוא היה הראשון למקדשיהם בארץ הזאת אחרי קבלו עליהם דת הנוצרית·

יא) נוף עלפסבארג, שני מאות חמשה וארבעים פ"מ, אוירו קר, בו העיר ווענערסבארג, בככר נחמד מאד לא רחוקה מתעלת טראלהעטא, על נהר זונד, וגשר אבנים ארוך שלש מאות קלאפטער עליו, בתי עץ לה, שלש אלף איש, עושי מסחר· אלינגזאס, אלף ושש מאות איש: מלאכת גלומי צמר, בתי רגל, כלי קערת, משרפות לבנים, באר מי מתכת. בוראס, היתה בשנת תקפ"ב למאכולת אש, וכל בתיה נבנו מחדש בתפארת וסדר, שלש אלף איש, רובם רוכלים הסובבים בערי שער, מלאכת שש משזר, מסחר צאן ובקר, באר מים חיים למרפא· ולריקעהעס, אלף ושלש מאות איש, ארבע בתי מלאכת טאבק, שני בתי צביעה, משרפות לבנים, מסחר ברזל ובהמות. אמאל על יאור ווענער, אלף וחמש מאות איש, מסחר עץ רב. בילינגפארס, מלאכת ברזל רב. גערמונדעריד, הכר, בו נולדה הקסרית קאטארינא, אשת פעטער קיסר רוסיא:

יב נוף געטעבורג, ששה ושמונים פ"מ, אוירו קר, ואדמתו רזה וחרבה. בו העיר געטעבורג (גאטענבורג) על נהר גאטהע, מלפנים היתה עיר בצורה, ועתה אין שארית בה מכל מבצריה רק שני מגדלים הנקראים בשם האריה והכתר, שני אלף בתים לה, שלשים אלף איש, בית גימנאזיום, בתי ספר, בית ספר לחכמת הצבא, ועד לחכמים, בתי חולים, שלשה בתי דפוס, ארבע מקומות לבנין אניות ותקונם, חוף טוב. המים לשתיה יבואו אליה דרך צנורות מתחת לארץ מן מעין רחוק חצי פרסה ממנה. מלאכת גלומי צמר גפן, אטון בד, טאבק וצוקר. גם יעשו בה שכר פארטער טוב מאד ויובילוהו לרוסיא ולאמעריקא למכר. מסחר רב על פני המים. קאנגעלף עיר ישנה אשר היתה מלפנים משכן מלכי נארווענגן, רחוקה שתי פרסה מן געטעבורג, אלף וחמש מאות איש. מארסטראנד אצל הים· אלף וארבע מאות איש, דיגים וסוחרי הרץ· אצלה במרום סלע ארמון מוצד קארלסטען שמו, בו אסורים המורדים במלכות·

במלכות. א ו ד ע ו ו א ל א עיר נאוה, בתי חומה לה, שש אלף איש, בתי מעשה טאבק וצוקר: חבלים ופתילי נעורת, צידת דגים ומסחר · אצלה ג ו ס ט א ו ו ס ב א ר ג, מקום מרחצאות מי מתכת ומי מלח טובים מאד. ש ט ר ע מ ש ט א ד על היאור שלפוני, שני אלה איש דיגים ומסחר. בהר מי מרפא, מרחצאות מי מלח.

שוועדן הצפונית

ששה נפות בקרבה

א) נוף סטארא קאפארבערג (הנקרא גם דאלעקארלען), חמש מאות ותשעים פ"מ, אוירו קר מאד, בו העיר פ א ל ן בין היאורים ווארפן ורון, השכון בערפל וענניה תמיד יכסוה בגלל מעשה הנחושת הרב אשר אצלה, וכל בתיה חשך משחור תארם ע"י העשן הרב העובר על פניהם תמיד, שבעה אלף איש, בית ספר למחצב ההרים, בית מטוה למר גפן, השכר הנעשה בה והבשר המעושן טובים ומהוללים מאד, אדי הגפרית העולים ממקום מעשה הנחושת ישמרו את יושביה מכל נגף וקטב מרירי, וכל משלחת מלאכי מות אשר תעבור בארץ לא תקרב אל העיר הזאת. מחצב הנחושת אשר בקצה גבולה גדול ורב מאד, עומק הבור שני מאות קלאפטער ומאה קלאפטער רחבו, ובשלש מאות חמשה ועשרים מדרגות ירדו אל תוכו, חמשה ועשרים מכונות בו, אשר אופניהם לשטף מים עזים יתגלגלו, כי נהר עובר בתוכו והשקה את כל כור ומכונה, ועל פיהו כל מעשה המחצב ומלאכתו. משם יצא שנה שנה עשרת אלפים ככר נחושת, שני אלף ככר עופרת, שני אלף ככר גפרית, שנים עשר אלף ככר וויטריאל, שלש מאות מארק זהב, חמש מאות מארק כסף, ועשרת אלפים ככר לצבע אדום, המחצב הזה קנין אחוזת סוחרים הוא, זה מאה ושבעים שנה אשר החלו לחפור בו, וכל אשר יוסיפו להוציא כן ירבה וכן יפרוץ: א ו ו ע ס ט א, אלף איש, פה יזקקו הנחושת היוצא ממחצב עיר פ א ל ו ן, גם יעשו מטבעות נחושת, וכלי נחושת וברזל: ה ע ד מ א ר א, עיר קטנה אלף איש בה, עוברי אדמה ס ע ט ר' בככר נאוה מאד ומעשה ברזל רב בבנותיה. אצלה מחצב ברזל רב הנקרא בשם ב י ס פ ב ע ר ג, ה ו ס ב י, בית מלאכ' אבק אש רב מאד · פ ו ר ד א ל, מלאכת ברזל רב. א ר נ ע ס, חצר, בנין עץ טוב, בו נחבא המלך גוסטאף וואזא בשנת ר"פ לאלף הששי, ופסל תבנית המלך וחרוזים המספרים מולאותיו שמורים בחדריו למזכרת עולם עיין קורותיו למעלה (דף נ"ו ע"ב) הממלכה תתן ערך כסף שנה שנה לבעל החצר למען יחזיק בדקיו ולא יהרס לעולם. א ו ט מ ע ל א נ ד, כפר, במרתף אחד הבתים אשר לו נחבא גיסטאף וואזא מפני לבאות דענעמרק אשר רדפו אחריו. ע ל ף ד א ל, כפר אחוזת המלך, בו מחצב אבני פארפיר בלבעים שונים רב מאד. ג א ר פ ע נ ב ע ר ג, מחצב נחשת וכור ברזל. ש ע י ר נ ז נ ד, מלאכת כלי ברזל רב. מ א ל ו נ ג, כפר, מהרריו יחצבו אבני ריחים רבים.

ב) נוף געפלעבארג, שלש מאות שנים וחמשים פ"מ, אוירו קר מאד, ופרי

ופרי אדמתו אך מעט. בו העיר געפלע, ישנה ורבת המסחר מאד, נהר געפלע עובר בתוכה, רוב בתיה מעץ ובכל זאת תחתיים שניים ושלישים הם, ומצופים סיד עד אשר כבתי חומה יתראו, עשרת אלפים איש בה, גימנאזיום, בית ספר, ארמון נאוה, בית דפוס, בתי מלאכת מפרשי אניות, צוקר וטאבאק, חוף רחב, ומעקה ברזל לו, בנין אניות, רוב מסחרה בברזל, קרשים וזפת, ויצאו ממנה בכל שנה מאה ועשרים אלף ככר ברזל, מאה ועשרים נסרים, ועשרים אלף ככר זפת. הודיקסוואל, שני אלף איש, סוחרי עץ, פשתן וצפרים. סעד־רהאם, שני אלף איש, עוברי אניות וסוחרי ארץ ·

ג) נוף עסטערזונד, שמונה מאות שבעים ואחד פ"מ, אוירו קר מאד. בו העיר עסטערזונד, נבנתה זה מאה ושבעים שנה, אך שמונה מאות איש בה, מסחר לא כביר. קאל, כפר · אצל מחצב נחושת. קנגסגארדן, פלך גדול יכיל שמונה כפרים, ויושביו ירביון משנה לשנה ע"י הדרור אשר נתן הממשלה לכל הבא לגור פה ·

ד) נוף וועסטער נארלאנד, המכונה גם הערנעזאנד, ארבע מאות ארבעה וארבעים פ"מ, אוירו קר, אדמתו פוריה, בו העיר הערנזאנד באי הערנא, ישנה מאד, חוף טוב, שלש אלף איש, בית גימנאזיום, בית דפוס אשר רק לו לבד משפט להדפיס ספרים בשפת לאפלאנד, מסחר רב בקרשים, כלי פשתן, זית שדי, ופרי האדמה מטוגנים בדבש. זונדסוואל, על לשון ים באטני, שני אלף ושלש מאות איש, חוף עמוק וטוב, בנין אניות, מסחר. עסקיא, מקום מסחר. גילאנד, חוף אניות. כידא, בית מעשה נייר. סאנדא, בית מלאכת זכוכית · אוטאנזיא, מצרפות לבנים רב. גאלשטרעס, מלאכת ברזל. לאגפארס, כור ברזל.

ה) נוף אומעא (גם וועסטערבאטן שמו), החורף יארך פה תשעה ירחים, ובקיץ הקצר והחם מאד לא יעזוב השמש מקום עמדתו, ויזרח מראשיתו עד אחריתו כיום תמים, כמעט ימס השלג יציץ העשב וירום כגובה אצבע ממעל לארץ, ובין חריש וקציר אך ששים יום יעבורו, גדלו אלף שלש מאות שמונה וששים פ"מ, בו העיר אומעא במרום סלע יבש ונהר אומעא שוטף לרגלו, שני אלף איש בה, בתי ספר, באר מים חיים לתרופה. ראטאן, חוף אניות. ראבערספארס, מלאכת ברזל.

ו) נוף נארבאטן, ימי החורף שמונה חדשים, ולרוב יעלה הקור שלשים מעלות, ולעומתו יחם הקיץ מאד, ופעמים רבות יגדל החום אף בצל כ"ד מעלות, בחדשי סיון ותמוז לא ישקע השמש אף בלילה. זבובים רבים בקיץ המצירים מאד ליושביו, ומחנה רב ישטו עד אשר יאפילו פני השמש בטהרתו, ויגרשום מאת הבתים ע"י אש בוערה, והעובדים בשדה משחו פניהם בזפת לבל יקרבו אליהם. מדת שטחו אלף חמש מאות תשע ושלשים פ"מ, בו העיר פיטעא, על פני אי, שני אלף איש, דיגים ועושי מסחר בקרשים, צפרים, אדרת שער, וזפת. בנין אניות על פני החוף. לולעא אלף ושש מאות איש, בוני אניות לממכר, דיגים וסוחרים · רחוק פרסה ממנה העיר לולעא גאמלשטאד בככר עושי פרי תבואה למכביר, בתים מעט

אשר

אשר אין בה איש זולתי בימי חג ובעתותי השוק · ש ט ר ע מ ז ו נ ד , מקום
בנין אניות · ש נ ע ע , כור ברזל · ק א ל י ק ם עלית והאליהם תחתית ,
כפרי מסחר .

נארוועגן

הארץ הזאת אשר מדת שטחה חמש אלף שש מאות
ששה ושמונים פרסאות מרובעות , תשתרע לפאת צפון עד ים
הקרח הצפוני , לפאת קדמה ולפינית מזרחית הררי עד וסלעי
מצוק לגבול לה בינה ובין ארץ רוסיא ושוועדן אחותה ,
ולפאת נגב ומערב , ים הצפון וים האשכנזי גבוליה .

אוירה במדינות הצפון קר מאד ויעלה עד ל"ח מעלות , במדינות הים
אדים רבים וגשם שוטף , אולם במחוזות האחרים רוח לח ובהיר וטוב מאד
ליושביה , ולכן התמותה אך למצער בה , ורובם בכלה אלי קבר יבואו .
בגלילות הצפון יעמוד השמש על עמדו ולא יזח מאמצע חדש אייר עד סוף
ירח תמוז , ואין כל עופל במסך העת ההיא , ולעומת זה לא יצא השמש
ממבואו ממחלית חדש חשון עד סוף טבת , ואך הירח , מאורי נשף ולבנת
השלג יגיהו הליל הארוך הזה . בגלילות הנגב מדת היום הארוך י"ח וחצי
שעה , והיום הקצר ה' וחצי שעה . בחורף וסתיו ימשלו רוחות וסערות
חזקות בעוז אפס , ורעתם רבה ליורדי הים באניות , אכן בחסד עליון לא
ירעשו הסערות האלה רק ביום , ולעת ערב עד אור הבקר דומית השקט
ושלות תרישית . הארץ הזאת הררים יכסוה , וכמעט כולה לחית סלע וראשו
בשמים . הרים רבים לה אשר לא דרכה עוד רגל אנוש במרום שיאם העולה
עד שחקים , ועל דבר תבניתם השונה זו מזו , יקראו לכל אחד בשם אחר ,
את זה כ ו ב ע יקראו , והאחר מ ח ע יכנו , האחד שדי שלג שמו , ורעהו
בשם ר מ ה יכונה . רבים מהרריה עטופים מעטה שלג מדורות עולמים ,
אשר כחום השמש לא יזורבו , וכל שרב וקרני אור משחק למו · על פני הררי
קפאון הנקראים בשם י ו ש ט ע ד א ל ס ב ר ע ה , מלא שלג עשר פרסה ארכו
ושתי פרסה רחבו , הרי הענק הנקראים בשם זאגנע פעלד ויאטון פעלד ,
קרני סלעים עד גבהי שחק רומם וראשם עד במתי עב , הקרח לא יעשם
לכלח , והקפאון לא יסור מהם עדי עד . אולם בכל המון הרריה בקעות רחב
וארץ מישור , וממערבה למזרחה ישתרע עמק נאוה מאד אשר בחמשה חדשי
הסתיו אין כל זהר חמה בו בגלל ההרים הרמים המקיפים אותו מסביב ,
והקור נורא מאד בקרבו , עד אשר לא יכילו בני אנוש זעמו , ואף בהמות
והיתו יער מאיתן תקפו ימותו , ובקיץ ישגא החום מאד מאד , עד אשר גם
הדשא וירק עשב יהיה לשרפה .

מימיה רבים מאד , נהרותיה הגדולים הם , ג ל א מ ן , אורך מרוצתו
ארבעים פרסה , בעברו יגיח נהר ל ו ג ן הגדול אל פיהו , עדי יגיע לעיר
פרידריכסשטאדט ושם נהר קריסטיאנאפיארד יבלעהו . ד ר א מ ן גם הוא
אחד

אחד הנחלים הגדולים, לאוון המשתפך לתוך נהר קאטעגאט. ראמסדאל עלף, טידאהל · עלף הנופלים ליאור הצפוני · אלטען עלף (ארוך י"ז פרסה), וטאנא עלף (ל"ז פרסה ארכו) שניהם יפלו לים הקרח. כשלשים אלף יאורים לה, ולכן כפי המשוררים ארץ היאורים תקרא, והגדולים מכולם הם, א) יאור מעזן, שלשה עשר פרסה ארכו ושלש פרסה רחבו · ב) יאור פעמונד, שלש פרסה ארכו ושתים רחבו · בדבר אשדות המים אין ערוך לה בכל ארצות תבל, ובאשר רבים הם מאד, ובכל עמק וסלע אשדות שונים, גם תאריהם שונים, האחד מראה קשת, השני כעמוד ישר, השלישי מעשה רשת, וככה לכל אחד ואחד, לכן לא נערוך פה אפס קצה הנפלאים מהם, והם: א) ריאוקאנד פאס (אשר פאס שמו בלשון הארץ הזאת), המון מים רבים יזלו בגובה ארבע מאות והמשים רגל ממעל לארץ מפי סלע ברעש גדול כאלו יאבו להשחית ולבלע כל הקרב אליהם, עמוד מים עב וחזק, וקרנים מידו לכל אגפיו, יורד ארצה בהפוך נמרץ, זעם נורא, וקול המולה גדולה, עד אשר תחרד הארץ ועמודיה יתפלצון במרחק ד' פרסאות סביביו. בגלל האדים הרבים העוטרים עליו תארו כעמוד ענן אשר עשן לבושו וערפל חתולתו. בחורף יקפאו האדים האלה ויהיו לכפת קפאון עגולה סביב לו · בעת האביב כאשר יגאו מי האשד והקרח המקיף אותו ימס ויפיל ארצה · יחזק הרעש מאד, כל החלונות ודלתי הבתים הקרובים אליו כחצי פרסה יזוגו וילועו ממקומם, וכמעט תבקע הארץ לקולו. כח האשד הזה עז מאד למשוך בחוזק יד כל הקרב אליו ולהורידו ארצה אתו במרוצתו · גם הרוח היוצא ממנו תמיד יפיץ בעוז חילו שני נהרות איתן השוטפים אליו וישליך מימיהם אחור. ב) בערינג פאס, גם הוא עצום ונפלא מאד, ולא נופל הוא בתקפו וגבורתו מאחיו הראשון. ג) לעטער פאס: אשד נחמד למראה אצל דראנטהיים, ומפלאות המים רבים בקרבו:

לאלאיה, סוסים קטני קומה. כבירי כח, והולכי הפזון בכל הר וגבעה, לכן מסחר רב בם לארצות אחרות. צאן ובקר רבים וטובים, עזים טובים מאד, החזירים אך מעט · חית המרוץ: דובים וזאבים. הדוב לא יטרוף טרף אדם, אך לצאן ובקר ישלח ידו, בחורף ישכון במערות או ישים חורי עלי היער למעון לו ואת חלבו יאכל עד לאתו, ואנשי הארץ ישימו לרוב משמר עליו וילכדוהו במשכנותיו אלה, גם בקיץ יארובו לו ביערים ולא מצער יפלו שדוד בידיהם. בשרו לא יאכל כי רע הוא ולא טעם לחיך, מבלעדי כרעיו אשר ייבשום בעשן ויהיו לאכלה, וכפות רגליו ערבים מאד וכאחד המעדנים הנה · שועלים. מארדר, הערמעלין, ארנבה (בחורף לבנה כשלג), חולד (וויזל): והלטאה (אייכהארן) כביר מאד ביערים, זיז שדי לבלי ספורות, נשר, נץ, תחמס, לפרי המים: אוזים ותרנגולים. דגים רבים מאד במימיה, דגים מלוחים, לאקס, אאל, שקער, ומינים אחרים כבירים אשר המה למחית תושביה ולמסחר:

פרי אדמתה · מלחמה עזה לבני הארץ הזאת עם האקלים הקר ומלב העמקים בין הרים רמים ושאים העולים בעד קרני השמש לבל יבואו אליה פנימה, ואחרי כל עמלם ויגיע כפם לא תרבה האדמה תת חילה, ואף הם רבים מיושביה אך לעתים רחוקות לחם יאכלו, גם תפוחי אדמה למכביר

אין די בתבואת הארץ לשבור רעבונם , ואך יבול הארצות נכר ימלא את
מחסורא זה . תנובותיה אשר תוציא השדה שנה שנה הם , החטים אך מעט ,
דגן , שעורים , שבולת שועל , פשתן , קנבוס , עדשים , כישות , פרי העץ
לא כביר , זרעוני גנה מעט , תפוחי אדמה , כרוב ולפת רב . זהב וכסף
מעט מזער , נחושת (עשרת אלפים ככר לשנה) ברזל (מאה וחמשים אלף ככר
שנה שנה) . הרזעניק , גפרית , וויטריאל , אלוין , שיש רב בצבעים שונים ,
אלבאסטר מעט , אבני ריחים טובים , בדולח , שיד , עפרות לצבעים שונים ,
אדמת טארף שמנה למכביר , מלח על פני אי וואלא שבעים אלף ככר מדי
שנה בשנה . יערים רבים מאד ואין מספר למו , וגם עצים שונים , ארזים ,
אלונים , תרזה ושקמים .

תושביה . א' וחצי מיליאן מספרם , ושלשה שבטים הם , בני
נארוועגן , פינן ולאפן , מספר השנים האחרונים אך כארבעים אלף איש .
הנארוועגן , גם הם כבני שוועדן אחיהם ארץ השכנה נזע מחלצתם ,
כלם חזקים ובריאי כח , יפי מראה , והולכי מישרים , חרוצים במלאכה ,
גבורי חיל , ומתפקים במעט , אוהבי הדרור וארץ מולדתם , נבוני לב ,
נדיבי רוח ועושי חסד . שפת יושבי הערים , לשון דענעמארק וגם על פני הארץ
ידברו בלשון הזה רק במבטא אחר . כל המונה אכרים ובעלי בתים . האכרים
אין כל שם כנוי להם , כי אם פלוני בן פלוני כמשפט אכרי שוועדן ,
ולרוב ישרים ותום לבם , שפת חלקות זרה למו , ואת כל איש בשם אתה יכנו ,
ואף אם ישאו עול מנעוריהם , ומלאכתם בזעת אפים , כולם יחד ידעו קרוא
ספר , ולכתוב שפת ארצם בלי כל משגה . לכל אכר סכין גדול מלוטש בימין
החגורה אשר במתניו , ובזעם אפו ידקור עמיתו בו . הנשים אחרי הפאר
והיופי ירדופו , ובגדי תפארת ראשית חמדתן . כפרים אין בכל הארץ
הזאת זולתי הצרים מפוזרים הנה והנה : לחם חטים לא יאכלו בכל הארץ
הזאת , לחם דגן יאכלו רק עשירי עם ושרי הארץ , אנשי החצרים יאכלו עוגות
דקות עגולות אשר יעשו מקמח שבולת שועל . בגלילות הצפון יטחנו קליפות
עץ ואת לחמם יאכלו . דלת העם אך בדגים יחיו את נפשם , ושנים רבות
יחלופו אשר לא יבא לחם אל פיהם . הכנסת אורחים רבה מאד בארץ הזאת ,
וכל בן נכר הבא אף לבית מסכן ודל ' ימצא כרגע ערוך לפניו שלחן ועליו
חמאה , גבינה ובשר עזים יבש , אך הבשר הזה לא ינעם לכל אשר לא הסכן
הסכין בו , כי יבש כעץ מרוב ימים ושנים , ואף אם יחתכוהו לדקים קטנים
קשה מאד ללעוס וכבד להתעכל . את האוכל יאהבו עד מאד , ואין שולחן
בלי דגים יי"ש ומשקים אחרים חריפים לא ירבו לשתות . בבקר עודם
במטה ישתו צלוחית קאווע , בשעה עשירית ישתו קאווע שניה ויאכלו בשר
צלי הם וכוס יי"ש אחריו , בשעה א' כחצות היום יאכלו לחם הצהרים , והוא
תבשילי בשר ולאקס מליח , אכילתם זאת תארך כשעה ויותר , את הטהע
יאהבו מאד וירבו לשתותו . הקטרת הטאבאק , שחוק הקארטען ותענוגים
אחרים במסבת מרעים אהובים למו עד מאד ונפשם תדבק בם , ובראשם כולם
המוזיקא ומחולת מחנים . כל מחלה וכאב זרים למו , ובטוב ובנעימים
יאריכו ימים :

מעשי יושבי החצרים הם , עבודת השדה , מרעה צאן ובקר , ציד ,

לידת דגים, וכריתת עצי היער · הרבית המקנה לא תעשיר את בעליה, כי
אין מרעה בחורף הארוך · הליד יתן טרף לרבבות אנשים. כל הורג דוב
וזאב ישיג שכר לפעולתו מאת הממשלה · שועלים, מארדר, חתולי יער
והלטאה, ירבו לצוד בעבור עורם כי טוב היא, אחרי זיז שדי ירדופו בגלל
בשרם ונוצותיהם, לנשר הים טורף הלאן בתחבולות יארבו וברשתם ילכדוהו,
ולפרי הים השונים למיניהם יצודו ע"י כלבים מלומדים מנוער לציד הזה, ואת
בשרם יאכלו חי ומלוח · לידת דגים רבה מאד, ורביעית תושבים בה יחיו
את נפשם. והיותר גדולה היא אצל אי ו ו א א ג ע, על פני כברת ארץ שתי
פרסה ארכה, ופרסה רחבה, יקהלו עשרים אלף איש בארבע אלף סירות
דוגה ופורשים מכמורת להעלות דגים בחכה, אשר מחירם יעלה לערך שמונים
מיליאן כסף שנה שנה; הלידה הזאת היא מאמצע טבת עד ניסן. רוב הדגים
ימלחו או ייבשו למען יעמדו ימים רבים, גם לידת דגים מלוחים רבה היא.
מעצי היער יעשו קרשים, קורות, מוטות, בדים וכלי אניות, ורבים בהם
יעבודו כי שפע רב לארץ הזאת בכל עץ:

בתי מלאכת מחשבת לא כבירים בה, ובהם יעשו מטוה למר גפן,
מפרשי אניות, שכר ויי"ש, זכוכית, נייר, צוקר, משרפית זפת ובלבנים,
כלי שיש ואבנים אחרות, כלי רעם ותנורי ברזל, בדי ברזל ויתדות, עבוד
עורות, וטאבאק · גם יבנו אניות לממכר.

המסחר ומעבר אניות יגדל יום יום בקרבה, יושביה נולדו מבטן לעביר
ארחות ימים, וייטב להם לתפוש משוט על פני המים אשר ברכה בם, מאשר
יעבודו במעדר אדמת היבשה החרבה אין כל, וכמעט אין מדינה אי ממלכה
בכל כנפות הארץ אשר לא יבואו אניותיה שמה. הדברים היוצאים ממנה
הם קרשים ומוטות וכל כלי עץ, דגים, כלי ברזל ונחושת, עורות עזים,
נחושת, אדרת שער, זפת, שמן דגים, אפר מלח, צבעים, ושיש לבן, ואליה
יבואו דגן, יין, מלח, ראשי בשמים · מעשה ידי חרשים, וכלי תפארת ·
ועל אשר מחסור רב לאנשי הארץ הזאת בכסף מלא. לכן רוב מסחרם
בחליפין הוא, כי רוכלים יעבורו בארץ פנימה ומביאים לאיש איש מחסורו,
ויקחו דברים אחרים תמורתם, ובפלך פינמארקן הצפוני יבואו אנשי רוסיא
מגדות ים הלבן באניות טעונות קמח, קנבוס ופשתן, ויושבי הארץ יתנו
למו דגים בעדם · המסחר בינה ובין שוועדן אחותה הפסי ואין כל מכס ביניהן·
מספר אניות סוחר אשר לה, שני אלף ארבע מאות ושמונים. על פי חקי
המדינה לא יבא כל איש בקהל האזרחים להיות סוחר ארץ טרם ימלאו לו
חמשה ועשרים שנה, ובמסה יביאוהו שרי המלך וזקני העם אם יוכל לכתוב
ולקרוא בשפת נארוועגן, ענגלאנד, צרפת ואשכנז, ואם ידע לערוך חשבונות
כמשפט, גם עליו להביא ספר בידו הנותן עדותו עליו כי שרת ארבע שנים
את אחד הסוחרים בבית מסחרו כי בלעדי כל אלה משפט המסחר לא ינתן לו.

סדר הממשלה · תוקף המלוכה כמעט כולו ביד העם ולמלך רק השם
ואין עוד. על פי הדת משנת ה"א תקע"ד הארץ הזאת ממלכה לבדה תחת
מלך שוועדן, על המלך וכל ביתו להאמין בדת לוטר, ואם באמונה אחרת
יחליפנה חלק ונחלה אין לו במלוכה, גם לכל גוייה הדת הזאת נשמרת עולם,
וכל בני ברית אחרת לא יבואו שעריה · המלך קדוש לא תגע בו יד ולא יבא

במשפט

במשפט על כל מעשיו, אכן יועליו עתידים ליתן דין וחשבון על כל פעולותיהם. המלך יגדל ויהי לאיש בשנת השמונה עשרה לימי חייו, תחת אשר בשוועדן לא יגדל עד שנת העשרים (למעלה דף כ"ה ע"א)· טרם ישב על הכסא ישבע לעיני זקני העם ובחיריו למלוך בצדק ולבל יעבור על חוקי הארץ, ואם אין ועד הזקנים בעת ההיא יכתוב שבועתו בספר אשר יתנהו ליד שרי המלוכה, ובועד הראשון הבא יקוב אותה בפיו באזני הזקנים או אחד השרים יביאנה בכתב לפניהם. אחר השבועה ימשחהו הכהן במקדש אשר בעיר דראנטהיים ויתן העטרה בראשו· על המלך אשר איתן מושבו בשוועדן, לבא בכל שנה לנארוועגן ולהתמהמה בה איזה ירחים. המלך יבחר שבעת נבונים מאזרחי הארץ הזאת ליועלי הממשלה וסגן בראשם ושם מיניסטער לו, ורק על פיהם יחרוץ המלך כל דבר משפט אשר לארץ הזאת, ועליהם משנה למלך השליט בארץ, ואותו יוכל המלך לבחור גם מבני ארץ שוועדן כאות נפשו· כל ימי שבת המלך בשוועדן, סגן נארוועגן ושנים מיועלי המלוכה לימינו, לבל יעשה בלעדם מאומה על אודות ארצם· המלך הוא פקיד נגיד על חיל היבשה והים, בידו לעשות מלחמה ושלום ולכרות ברית עם מלכים אחרים, להפקיד פקידים, ולכפר עון כל חטאת מרי. כל יושבי הארץ הזאת חוקה אחת להם, ואין כל יחש ותור המעלה בקרבה, וכל תוארי כבוד כמו גראף, באראן ודומיהם לא יזכרו ולא יפקדו בה עד עולם. מקצה כל שלש שנים בחדש פעברואר יקהלו אנשים מביני מדע אשר יבחר העם מכל עיר ומקום לבית הועד בעיר קריסטיאניא, הועד הגדול הזה שם שטארטינג לו, ימי הועד הזה יארכו שלשה ירחים, וביד המלך לקרוא ליום מועד בחירי העם עוד טרם עברו שלש שנים לעת הצורך. מספר זקני הועד לא ימעט מחמשה ושבעים ולא ירבה ממאה· אלה הם מעשי הועד: לתת חוקים או לבטלם, לשום מס ומכס, לקבוע ארוחת המלך וערך כסף לכל ביתו, לשום עין על הכנסות המלוכה, ולעשות חוק לתוצאותיה, להלוות כסף לצורך הממשלה, לבקר כל דברי הממשלה, ולהביא במשה כל ברית אשר יכרות המלך עם מושלים אחרים, להביא כל אזרח הארץ מלבד בית המלך לפני כס משפטם, להוסיף שכר השוטרים והפקידים או לגרוע כחפץ לבבם, ולתת לבני נכר אחוזה בארצם. טרם ישובו הזקנים לאהליהם יבחרו חמשה אנשים מתוכם אשר יעבירו כל חשבונות המלוכה תחת שבטם עד היום הועד הבא. כל דבר חוק אשר יסכימו עליו זקני הועד יחתום המלך בטבעתו ויהי לחוק, ואם ימאן המלך לקיימו, יוכלו להועץ אודותיו בועד השני הבא, ואם גם אז אין נפש המלך אליו, שוא ותפל הוא ובדתי הארץ לא יבא, אולם אם גם בועד השלישי ידובר ממנו והזקנים יסכימו עליו, יסור עוז המלך ממנו וגם אם יקום נגדו ולא יאבה להתום שמו עליו, תוקף וכח עז נו וחוק ולא יעבור הוא. כל השומע למצות המלך אשר היא לרעת זקני הועד, מורד בעם הארץ הוא ונמשפט חרוץ יעשה בו. דלתי בית הועד פתוחים לכל בא, וכל המדובר בו יגלה בקהל ע"י הדפוס.

לכל פקודה או משמרת לא יקרבו כי אם אנשים מילידי הארץ הזאת, בני המלך לא יוכלו לגשת אל כל כהונה או משרה, אולם בן המלך הבכור או יורש העצר יוכל להיות משנה למלך. כל איש מבן עשרים עד חמשה ועשרים

שנה

שנה יעבוד עבודת הצבא, אין נקי בלעדי אלה העושים במלאכה · ימי העבודה הם שבע שנים, אולם רק בעת מלחמה יצאו לצבא, ובימי שלום ישובו איש לאהלו ומעשהו, אך ארבעה עשר יום לשנה יקהלו יחד ללמד ידיהם לקרב ומשפטי המלחמה, אכן שלישית אנשי החיל כל ימי צבאם עבודת המלך עליהם, ורובם למשמר המבצרים, ותחת זה לא תארך עת עבודתם רק חמש שנים. ע"פ דתי הארץ לא יוכל המלך להעביר את חיל צבאותיה מחוץ לגבוליה. ואף בעת מלחמה אין לאל ידו להוציא אף איש אחד לקראת אויב מבלעדי מצות זקני הועד והסכמתם. גם מספר החיל אם בימי שלום ואם בימי ריב ומדון ביד זקני העם הוא, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, וחלילה למלך להביא אל תוכה יותר מן שלש אלף איש לצבאות שוועדן. ביד המלך לקחת לצבא השומרים לראשו מבני נארוועגן, אולם רק אנשים ההולכים בחפץ לבבם לעבודה הזאת, אין אונס. מספר אנשי הצבא חמש עשר אלף איש. חילה בים חמשה ועשרים אלף איש, מאה וששים אניות מלחמה להם, וחמש מאות וששים כלי רעם. הכנסות והוצאות המלוכה בד בבד יחד תשאינה לערך שלש וחצי מיליאן ספעציעס טאלר לשנה·

הארץ הזאת ארץ נושבת זה כארבע אלף שנה, היתה ממלכות קטנות לפנים ושליטים רבים משלו בם, יושביה היו עד המאה העשירית למשפרם שודדי הים ומגור לכל שכניהם מסביב, עד אשר קם הארפאגעס המלך מבית אינגלינגאר ויעש את כל ממלכותיה הנפלות לאגודה אחת תחת שבטו. המלך אלאף הביא בראשית המאה הי"א את תושביה במסורת ברית הנוצרית. באמצע המאה הי"ד היתה למלכות שוועדן לאחוזה, ובסוף המאה ההיא היתה למחברת אחת עם שוועדן ודענעמארק, והמלכה מארגריטא משלה בהן, ואף בימי גוסטאף וואזא אשר הפריד את שוועדן ויעש אותה לממלכה מיוחדה, נשארה נארוועגן ביד מלכי דענעמארק, עד אשר שבה בשנת ה"א תקע"ד לשוועדן על פי ברית המלכים, וישימו חוקים טובים לה לבל תתערב בכל דבר משפט, מס, מכס ומעשי המלוכה עם שוועדן אחותה, אף אם מלך אחד לשתיהן יחד·

נארוועגן

מספר ערי הארץ הזאת שלשה ועשרים, וחמשה וארבעים אלף חצרים בה, ותפרד לחמשה מחוזות, קריסטיאניא קריסטיאנזאנד, בערגן, דראנטהיים, ונארדלאנד.

א) מחוז קריסטיאניא, יכיל אלף חמש מאות שבעה ושמונים פ"מ, אוירו קר, ובפנות לפון ומזרח יגדל עד שלשים מעלות · עבודת האדמה רבה בו, גם תרבית המקנה לא מעט. בו העיר הגדולה קריסטיאניא, בירת הממלכה, משכן המשנה למלך ומושב זקני הועד הגדול, שרי המלוכה וב"ד העליון, לרגל הר עגע בככר נחמד מאד, בתבנית חצי ירח, על הים הצפוני, נהר אגער עובר בתוכה · העיר הזאת מחוברת מהעיר התיכונה והמשה המגרשים

המגרשים, וואטערלאנד, פיפרווינן, גרענרזן, פירדינגן וגרענלאנד: חוצות העיר ישרות ורחבות ובתי חומה למו, אבל חוצות המגרשים צרות ועקומות ורוב בתיהם מחומר ועץ. גם א פ ש ל א הקרובה אליה. למגרש היא לה׳ ומושב ראש הכמרים בה. מספר תושביה שלשים אלף איש, שש אלף בתים׳ בית אוניווערזיטעט, בית מעשה חימיא, בית נתוח הגוויות, מצפה ככבים׳ גנת ביתן, אוצר ספרים, אוסף מטבעות, סגולות הטבע וכלי יקר, בתי מדרש לחכמות שונות ולמעשי המלחמה, עשרה בתי ספר, ארמון המלך נאוה, היכל המשנה למלך, בית מועד הסוחרים, חוף טוב מאד, ובתי משכנות גדולים הללו, שלשה בתי חולים, שני בתי יתומים, בתי חסד שונים, שלש עשרה בתי דפוס, ששה עשר בתי בשול יי"ש, מלאכת גלומי צמר, עגלות, חרש יוצרים, משרפות סיד, אבק שרפה, מסחר בכלי עץ, ברזל, זכוכית, כמון נייר ועורות, בנין אניות על פני החוף. חצרות יפים וגנות ופרדסים סביב לה· לעבר היבשה פתוחה בלי כל חומה, ולעבר הים המבצר הישן אגערהוס ואיזה סוללות הללו·

ה ע י ר הזאת נבנתה במצות המלך קריסטיאן הרביעי בשנת שפ"ד לאלף הששי אחרי נשרפה הבירה הישנה א פ ש ל א, ושארית הבירה ההיא שם למגרש לה. פ ר י ד ר י כ ש ה א ל ד, על נהר טיסטעדאל העובר בתוכה וגשר ארוך עליו· שמונים חוצות, שני רחובות, שש מאות בתים רובם מעץ, חמש אלף איש, שלשה בתי ספר, שני בתי דלים, בתי בשול יי"ש, מסחר רב בכלי עץ, חוף עמוק וטוב, אצלה למגן ולמחסה מבצר הר פ ר ע ד ע ר י ק ש ש ט ע ן שמו, גדול וחזק, ושלשה מצודות הללו. פה נפל חלל קארל הי"ב מלך שוועדן בהיותו במצור על העיר בשנת אלף תשי"ח למספרם, ומצבת אבן למזכרת מפלתו עד היום הזה.

פ ר י ד ר י כ ש ש ט א ד ט עיר נאוה ובצורה על נהר גלאמן וקרובה אל הים, חמשה אלף איש: ארבעה בתי ספר, חוף טוב ובטח: מסחר רב בעצים, מעבר אניות: המבצר חזק מאד ומצודות וסוללות להעיר בכל עבריה, גם קרוב אליה מבצר הר נקרא בשם ק א נ ג ש ט ע ן, ודרך סתר ממנו מתחת לארץ לתוך העיר, גם תעבור תעלה גדולה ממנו אל העיר אשר תשפיע מים למשתה יושביה, כי חוסר כל מים בקרבה. רחוק פרסה ממנו אשד מים ז א ר פ ע פ א ס שמו נפלא מאד. מ א ס עיר קטנה חוף עמוק וטוב, שלש אלף איש, שני בתי ספר שני בתי חולים: בתי מלאכת ברזל, טאבק, בשול יי"ש רב, מסחר בעץ וברזל· ק א נ ג ס ב ע ר ג, לרגל הר יאנסקינדן ונהר לוגן עובר בה, עשרת אלפים איש, מעשה מטבעות, ברזל, כלי נשק, גלומי צמר, רחוק פרסה ממנה מחצב כסף מטהר, גם אשד מים גדול מאד. מ א ד ס, מקום מחצב צבע תכלת נאוה מאד, אשר מבלעדי צבע ארץ זאכסן אין ערוך לו בכל ממלכות תבל, ויובל להולאנד וענגלאנד למסחר: ד ר א מ ע ן, עיר מסחר נאוה, נהר דראמען השוטף בשאון ורעש עובר בתוכה, אלף ושני מאות בתים עשרת אלפים איש. בתי מלאכת מפרשי אניות, טאבק. ועבוד עורות, חוף רחב וטוב, חוצותיה מלאות אניות סוחרים, מסחר עץ רב אין כמוהו בכל הארץ הזאת, גם צידת דגים רבה: שבעים אניות סוחר ליושביה· ה ו נ ז ו כ ד,

על נהר דראמן, אלף איש, מלאכת ברזל· טענסבערג, עיר ישנה מאד על לשון הים, שלש אלף איש, חוף טוב, בנין אניות ולידת דגים, משרפות לבנים, מסחר עץ, בשול מלח רב: לורוויג על זרוע נהר קאטעגאט בין גבעות סלע, ארבע אלף איש, בתי מלאכת טאבק, חבלים, מסחר עץ וכלי ברזל, ארמון ישן במרום סלע, אללה כור ברזל גדול מאד אין כמוהו בכל הארץ הזאת, ממנו יצאו ששים אלף ככר מיטות ובדי ברזל שנה שנה· נכחה המבצר פרידריכסווערן ובית מדרש בו להיל הצבא. קאנגסווינגר מבצר הר חזק מאד, ולרגלו עיר קטנה ואנשים בה מעט, ושמה גם היא קאנגסווינגר. סקען, שלש אלף איש, עוברי ימים ועושי מסחר בכלי עץ, ברזל ואבני ריחים· פארסגרונד על נהר קאטעגאט, חוף טוב, שני אלף איש. קראנסטאד, מקום מסחר, בערומס, מקום מלאכת ברזל רב מאד. עדיסוואלד, מעשה נחושת רב: עירן, מעשה יתדות ברזל· גארדר, הלר ויום השוק גדול בו בכל שנה. האמאר, הלר, ואללו חרבות עיר ישנה אשר נהרסה זה שלש מאות שנה:

ב) מחוז קריסטיאנזאנד, עדת שטחו ארבע מאות שבעים ואחת פ"מ, הררי מצוק יכסו פני כלו, ועמקים אך למצער בו· פרי אדמתו לא כביר, ורוב תושביו, דיגים, מגדלי צאן ועושי כלי עץ· בו העיר קריסטיאנזאנד בירת המחוז על נהר יארעדאל: וחוף רחב וטוב לה, אשר איזה סוללות למגן לו שמונה אלף איש, מלאכת מפרשי אניות. חבלים, מסחר רב על פני המים· בית מקלט בו אשר בתוכו ישבו הבאים מארץ אחרת ימים אחדים, לטהרם מכל רוח רע הבא אתם, לבל ישחיתו הארץ ויושביה: סטאוואנגר, עיר ישנה נוסדה זה שמונה מאות שנה, היתה רבת. עם, אך זה כמאה והמשים שנה אשר ירדה מאד ותהי לקריה קטנה, ואך ארבע אלף איש בה. מגדל נופה ישן על מרום סלע בתוכו, מלאכת חרש יוצרים, מסחר בקרשים, עורות ודגים· ארענדאל, כולה בלבים וכאשר בוועגעדיג כן גם בה הבתים מיוסדים על אדני אבן בתוך המים, שלש אלף איש, עושי מסחר, דיגים, ועוברי אניות. מאנדאל: מקום מסחר ולידת לאקם· עסטריזער, שני אלף איש, חוף מסחר. פארזונד. אלל הים, אלף איש דיגים, קארמע, אי עושה פרי רב, שמונה אלף איש דיגים וסוחרי ארץ:

ג) מחוז בערגן, גדול שש מאות שלשה וארבעים פ"מ, הרי קפאון רמים ונשאים בו למכביר, אוירו לח מאד, אדמתו רזה ודלה ולא תכלכל את יושביה· רוב מחית תושביו תרבית הצאן ולידת דגים. בכל גבולו אין רק עיר אחת והיא הקריה הגדולה בערגן, על לשון ים וואאג. לעבר היבשה שבעה הרים רמים יסובבוה, ולפאת הים המבצר הישן בערגנהוז, העופל פרידריכסבערג ואיזה סוללות למגן לה· חוצותיה צרות ועקומות, ורוב בתיה מעץ הם· ששה רחובות לה, חמשה בתי ספר, בית חפשוע, שני בתי דפוס, שני אלף ושש מאות בתים. שלשים אלף איש, ובהם אשכנזים רבים אשר הם לעדה מיוחדה בתוכה. בתי מלאכת נעלי יד, חכי דגים, מעשה נרות, עבוד עורות, מטוה למר ובד, חבלים, שלשה מקומות לבנין

הגיות

אניות ותקונים · העיר הזאת אשר נבנתה זה שמונה מאות שנה, רוכלת העמים היתה מני דור, ורחוב סחר גוים לכל הממלכה · מאה ושלשים אניות סוחר לה, ושנה שנה יוציאו ממנה שני מיליאן ככר דגי שטאקפיש, שש מאות אלף ככר דגים מלוחים · ארבע מאות אלף ככר דגים אחרים ושש מאות אלף ככר שמן דגים · המבצר בערגנהוז היה משכן מלכי הארץ הזאת מלפנים, ועתה בו מושב שר הצבא, משכנות המלך, ובית הסוהר · ניאסטערע, אי בנהר וואאג, מחצב שיש רב בו · פה נבנה המקדש הראשון לנוצרים זה שמונה מאות וששים שנה · ראזענדאל, מחצב שיש ואבנים אחרים טובים: וויגנער, תושביו חרוצים מאד במעשה מלאכת מחשבת · לייר דאל · יום השוק בו בכל שנה:

ד) מחוז דראנטהיים, שטח מדתו אלף ועשרה פ"מ, כונן הררי עד וסלעי מצוק, ואף עמקיו ארץ מלחה בלי תנובת השדה ופרי תבואה, וכמעט כל יושביו פורשי מכמורת על פני המים ודגים בחכה יעלו · בו העיר דראנטהיים, אשר היתה מלפנים קרית מלך רב על לשון הים וסלעי מצוק לשני עבריה: נבנתה זה שמונה מאות וששים שנה (בסוף האלף הראשון למספרם) כל בתיה מעץ המה ובכל זאת כלילי הוד ותפארת, שמונה עשר אלף איש בה: מקדש הנוצרים גדול ונאוה אשר בו ימשחו כל מלכי הארץ הזאת, איזה בתי מדרש, בתי ספר, בתי מלאכת נעלי יד, בשול צוקר וזאלפעטער, עבוד עורות, מסחר רב בנחושת ודגים · נעראס אצל גבול שוועדן בין הרי שלג נשאים, שלש אלף איש, מחצב נחושת רב, כשלש מאות אלף ככר לשנה · קריסטיאנזונד, עיר מסחר, חוף טוב, שני אלף וחמש מאות איש, דיגים ועושי מסחר · לעוואנגער, יום השוק בו בכל שנה אשר יקהלו בו סוחרים רבים מבני שוועדן: היטערע שש אלף איש דיגים, וועררדאל, אלף איש עושי נעלי יד טובים מעור חית המרוזים טערדאלן, יוצרי חרש רבים בו · שטיקלעשטאד, חצר, בו מצבת אבן למזכרת המלך אלוף אשר קמו האכרים עליו יען שם את דת הנוצרית לאמונת הארץ (זה שמונה מאות שנה) ויפול חלל לפניהם במלחמה, וקברים רבים ישנים בכל הככר הזה · מאלדע, חוף טוב, אלף איש, מסחר עצים ודגים:

ה) · מחוז נארדלאנד (גם פינמארקן בו) גדול אלף תשע מאות שלשה ושבעים פ"מ, אדמתו כמעט כולה מדבר שממה, ואף בימי הקיץ החמים, הקפאון שמור במעיה, ולכן לא יצא ממנה לחם למחית יושביה, וגם עצי היער קטני הקומה וענפיהם מאד יצערו מכובד קרה וקרח: בנארדלאנד יש המקומות האלה: אלסטען אי גדול, בו שלשת הרים גבוהים מאד הנקראים בשם שבע אחיות אלסטאהאוג מקום מושב כומר המחוז · האונדהאלם, מקום מסחר, חוף טוב · באדעה, שש מאות איש עושי מסחר, מאסקעה: אי אשר שלג יכסה פני אדמתו ברוב עתותי השנה, שבולת מים בו הנקרא בשם מאהלשטראם, ומלא דגים רבים על כל גדותיו · שני האיים וואאגע מזרחית ומערבית, כעשרים אלף איש דיגים יבואו הנה בחדש יאנואר ועוברים על פני המים בארבע אלף סירות דוגה לצוד דגים במכמרתם, ימי הציד הזה יארכו עד ירח אפריל שנה שנה, זה אלף שנה אשר החלו להריק צאצאי המים האלה, וככל אשר יוסיפו להוציא

כי הרבה שפעת הברכה · גם ציד הצפרים רב מאד באיים האלה .

יושבי פ י נ מ א ר קן פינן ולאפן הם , והנהר פאסוויג עלף הוא הגבול בין הפלך הזה ובין לאפלאנד אשר ברוסיא . בו הערים , ט ר א מ ס ע ה , אלף איש בה , חוף טוב · בחדשי סיון ותמוז אין כל לילה פה , כי לא יחדל השמש לזרוח . בכל הככר אשר סביבה ובנותיה אין בית תפלה לעם הארץ , ויושבי החצרים הרחוקים שתים עשר פרסה ממנה יבואו אל מקדשה להתפלל· א ל ט ע נ ג א ר ד בתוך יער צומח עצים , שם מאות איש עושי מלאכת יד : ק א א פ י א ר ד . מקום מחצב נחושת רב , את המחצב הזה מצא זה לא כביר איש סוחר מארץ ענגלאנד ואלף וחמש מאות איש בו יעבודו , ערך הנחושת היוצא ממנו שנה שנה הוא חמש עשר אלף ככר : ה א מ ר פ ע ס ט , עיר מסחר בעיר קוואלעה , שמונה מאות איש , ממנה יובילו לרוסיא דגים ושמן דגים , ואלה ישאו יבול השדה . ק י ל ו ו י ג חוף מסחר · ו ו א ר ד ע ה אי ומקום מסחר , מבצר חזק בו ו ו א ר ד ע ה ו ס שמו · ו ו א ד ס ע ה , חמש מאות איש דיגים ·

טרם אכלה לדבר מן הארץ הזאת אשימה פה דברים אחדים מאחד החכמים אשר עבר בה זה לא כביר : יותר משלים המדינה הזאת סלעים ערומים ומים עזים , ואך כמלות ארץ זעיר שם יכשרו לשדה זרע ולהוציא פרי תבואה . חופי הים רחבי ידים מאד , מלאים דגים שונים , לא יקפאו לעולם , וכל צי אדיר אשר בכל ממלכות תבל יוכלו למצוא מכון למו בקרבם . הקיץ חם מאד , בסתיו קור חזק אבל אוירו יבש וטוב מאד ליושביו . חוקיה טובים מאד , ושופטיה בצדק ישפוטו כי עין העם עליהם , וביד כל איש להביאם בפלילים בעשותם עול · המסים רבים מאד , אולם המכס אך מצער הוא , לכן לא ירבה מחיר הדברים הבאים אליה מארצות עבר מאשר הוא בארץ מולדתם , והיה גם זאת לה לישועה כי המעבר על פניו חיש קל מאד ותולאותיו אך מעט שנה . ונוסף על אלה יש לאל יד כל סוחר להביא לו סחורות רבות כאות נפשו ממרחק , מבלי שלם המכס למלך בבואם , כי יאספם אליו הביתה , ואחרי מכרם ישיב המכס לבעלי הפקודות ·

האי ב א ר ט ש ע ל ע מ י אחוזת הממלכה הזאת בהודו מערבית , גדול שלש פרסאות מרובעות , ומספר תושביו שלשים אלף איש ·

הָאלַאנד

ממלכה חדשה אשר בשם הארצות הנמוכות (נידר לאנדע) תכונה , גדולה שש מאות עשרים וארבעה פרסאות מרובעות , ותכיל בקרבה תשע מדינות הולנדיות , ושתי מדינות אשכנזיות הלא הן , לימבורג ולוקסעמבורג · מדת המדינות ההולנדיות חמש מאות חמשה ושלשים פ"מ , וגודל המדינות לימבורג ולוקסעמבורג תשע ושמונים פ"מ .

גבוליה לפאת נגב ארץ בעלגיען , למזרחה ארצות אשכנז , ולפאת צפון ומערב

ומערב הים הצפוני : מדינת לוקסעמבורג נפרדת ממנה ואין כל מחברת ביניהן, אף אם מלך אחד להן, כי מלכה בין בעלגיען, צרפת, ופלך רהיין אשר בפרייסן.

הממלכה הזאת צפונית מערבית באירופא, כעין כף יונית (תבנית משולש) בין הנהרות רהיין, מאאס, ושעלדע, ואחרי אשר נמצא במפות הארץ הישנות, ימים ואגמי מים במקום רוב מדינותיה, נחשוב למשפט כי לא מראש עפרות תבל יסודה, אך ברבות הימים גרשו מימי הנהרות רפש וטיט, ויעבור רוח מאת ה׳ וישוכו המים, ויהיו ליבשה, ועין כל תחזה כי לא ידי הטבע כוננו אשיותיה, אך האדם בתחבולותיו הוציא אותה בחוזק יד ורב תבונות מגאון הים וגליו, ואין ספורות למרבית תוצאות העבודה שנה שנה לבל תשוב היות שלל למים הזדונים, כי כולה ארץ עמקים בלי הר וגבעה, בלי סלע ורמה, והמים אשר סביב לה ואשר אצל כל עיר וכפר בה, ממעל לארץ ירומו, שואפים בשאון דכים להכרית כל שארית לה, אך האדם בתבונות כפיו שם גבול לים לבל יעברנהו, ויאמר למי תהום רבה, עד פה תבואו ולא תוסיפו, וגם גבעות חול אשר סביב הים לישועה לארץ הזאת לבל יגע בה רע, לכן תושביה חלב הארץ יאכלו, ואף בהמות הים לגליו ברעש ושאון, בשלות השקט על ערשותם ישכבון, וחיל ופחד לא יפריעום ממנוחתם: ידי אנוש עשו בה תעלות רבות לבלי ספורות העוברות בכל עבר ופנה, ויגיאו מימי הים והיאורים אל תוכם, ויהפכו כל אגם מים ויון מצולה לשדה פוריה ואדמת תנובה, כי האדמה כולה משקה, ולא תירא כי יבא חום, ובשנת בצורת לא תשם· כל כברת ארץ כזאת אשר בתחבולות ממים רבים יוציאוה, ולמקום זרע יהפכוה, פאלדר שמה בלשון הארץ הזאת.

מימיה. כל נהרות איתן אשר בה מארצות נכר יבואו ובקרבה יכלו מרוצתם, כי כולם יחד אל תוך הים הצפוני ישתפכו, ולא יוסיפו עוד היות לנחלים: הגדולים בהם הם: א) נהר רהיין, ראשית מבואו לגבול הארץ הזאת אצל כפר לאבין בפרייסן, ויחלק לשני זרועות, הזרוע הצפוני שם רהיין התחתון לו והדרומי בשם וואאל יכונה, ומדי עברו יחובר עם נהר מאאס. ובהגיע רהיין התחתון לעיר ארנהיים יפרד גם הוא לשני ראשים, הראש הימיני שם איסל החדש לו, ומבואו אצל דוסבורג יחובר עם נהר איסל הישן עד עברם אל יאור לידר ויפלו אליו· והשמאלי גם הוא שתי זרועות לו, הימנית לעק שמה ותפול לנהר מאאס, מהשמאלית אשר שם רהיין העקום לה, יצא זרוע אחד אצל אוטרעכט בשם וועכט ובהגיעו ליאור לידר ישתפך אליו, והזרוע האחר בשם רהיין הישן עובר דרך עיר ליידן, ותעלה גדולה תגיח אותו אל פיה, ותעביר את מימיו דרך גבעות החול הרבים לבל יבלעום אל תוכם· ב) נהר מאאס יבא מבעלגיען ובמרוצתו יאסוף את הנהרות רוהר, ניערס ודאמעל אל קרבו, בהגיעו אצל ווארקום יתחבר עם נהר וואל ובשם מערווע יכונה, ובבואו קרוב לעיר בריעל יהי לנהר גדול רחב ידים ושם מאאס ישוב לו ואחרי ישטוף נהר לעק אל תוכו ישתפך לים הצפוני· ג) נהר שעלדע, מבואו מעיר אנטווערפן בבעלגיען ויפרד לשעלדע המזרחית והצפונית, במרוצתו ישגא מאד ויהי לנחל שוטף והיו תוצאותיו אל הים הצפוני. נהר

מאזעל

מאזעל עובר בגבול דרומית מזרחית לוקסעמבורג · הים הצפוני עובר לצפונה ומערבה אורך חמשים פרסה, ובולע כל נהרותיה אל תוכו, ומשם לשונות ממנו יצאו לתוך הארץ פנימה ואלה הם: א) ד א ל א ר, בין מדינת גרעניגן ופריזלאנד מזרחית אשר במלכות הנובר, שלש פרסה ארכו ופרסה רחב ונהר עמיס עובר בתוכו. היאור הזה נהיה במאה הי"ג למספרם ע"י פרץ מי הים, כי עברו את גבולם, וישחיתו יותר מחמשים כפרים וכל היקום אשר בם, ויהי למי תהום רבה עד היום הזה · ב) יאור ל א ו ו ע ע ר בין המדינות גרעניגן ופריזלאנד, פרסה ארכו ופסה רחבו · ג) יאור צ י ד ר, היה גם הוא ארץ נושבת, וברבות הימים שטפוה גלי המים ותהי ליס גדול ששים פרסה ארכו ועשר פרסה רחבו, עובר במדינות אוטרעכט, געלדערן, האלאנד, אווערישל ופריזלאנד, ובדרכו ימשוך נהרות רבים אליו · ד) יאור ב י ע ס ב א ש בין דארטרעכט וגערטרידענבורג, נהיה ע"י מבול מים בשנת קס"ה לאלף הששי, ושנים ושבעים כפרים ועירים טבעו במצולות, ובמקומם עתה איי רפש ובוץ אשר לפני מים עליהם ישכונו · ה) יאור ל ו ו י נ ע אלל נוגע בעלגיען לפאת דרומית מערבית. ו) יאור ה א א ר ל ע ם שלש פרסה ארכו וא' וחצי פרסה רחבו, ומחובר ליאור צידר ע"י נהר א י י, ראשיתו זה כארבע מאות שנה כי באו המים ויטמו כפרים רבים למהפכת עולם, ויפעלו מכון לשבתם פה עד היום הזה, אולם זה כעשרים שנה אשר החלו בני האדם לגרוע כטפי מימיו ולשומו שדה זרועה, והמים העזים במעוזם יחזיקו וימאנו לצאת, ואין אתנו יודע דבר מי יקום. ראש נהרותיה הקטנים הם: פיעוול, הונזע, לאווערס, לונדע, אא, וואהרטע וואטר (מי שיחור), עעם, והמסטל.

הלא זה דברנו מראש כי תעלות ומקוה מים רבים בה מעשה ידי אנוש עוברים בכל ככר ופלך עיר וכפר, ומבלעדי ארץ ח י נ א אין מדינה או ממלכה בתבל אשר תעלות רבות כאלה בקרבה, והן המחברות כל ערי המסחר יחד ולאגודה אחת אותן תשימנה, מלבד אניות סוחר ’ גם עגלות בית דואר בהם יעבורו וסוסים אותם ימשוכו, העגלות האלה כתבנית ספינות קטנות הן; ובשם ט ר ע ק ש י ט ן יקראום · הגדולה והנפלאה מכל תעלותיה, היא תעלת האלאנד הצפונית, ימי עבודתה ארכו משנת תקע"ט עד תקפ"ה, וכסף הוצאות המלאכה עלה לתשעים מיליאן כסף, עוברת מן חוף אמשטרדם דרך עשרה פרסה, ורחבת ידים מאד עד אשר גם אניות גדולות וצי אדיר על פניה יעבורו ולא יפשלו בלכתם, ואצל החוף ניעוופ דיעפ מכונת קיטור גדולה המשפיעה עליה מים רבים גם בעת רדת המים ומפלתם. התעלה הזאת עזר רב היא למסחר הארץ, כי החוף אשר לפני חוף אמשטרדם (רחוק שבע פרסה ממנו) אך עשר רגל עמקו, וידו תקצר שאת אניות כבדות על פניו, לכן אל התעלה הזאת יסורו והיא למחוז חפצם תביאם ·

אוירה ממולע וטוב מאד ליושביה, קור סתיו לא יחזק עד מאד, וחום הקיץ לא יבער כאש · וכולו לח, עב, ומלא אדים העולים מן המים הרבים · רוב ימי השנה תשכון בערפל, וימים לחים בלי כל עננה אך מעט המה, ופעמים רבות לא יותר משלשים בשנה: חליפות רבות ואין סדרים לרוח היום, ובתכים מימי הקיץ הבקר אור סער וקרה, בצהרים חום השמש

בגבורתו

בגבורתו, בערב רוח אביב לח, ובלילה קור סתיו חזק עד אשר יקפאו המים כעין הקרח הנורא · מן הרוח הלח תעלה חלודה רבה על כל כלי מתכת, והעץ ירקב מהרה, לכן ימשחו בני הארץ הזאת כל כלי ברזל ונחושת אשר להם וכל כלי עץ בלבע שמן השומר אותם מכל רע · זרים הבאים גבולה ילאו שאת רוחה הכבד, אולם אחרי הסכן יסכינו בו וייטב גם להם.

צאציה. הארץ הזאת כולה כעדן גן ה׳, ומלבד המתביות לא תחסר כל בה, חסד עליון רצון יעטרנה. וברכת שדי בכל פנה ומקלוע. מספר הסוסים אשר בה רב מאד, אבירי כח ונושאי עול, והממשלה תתמוך ידי כל המרבה לגדל סוסים טובים וגמולו תשלם לו · הבקר רב ועצום, משקל כל שור רזה שבעה או שמונה ככר, והשמנים ובריאי הבשר עד עשרים ככר משקלם, גם משקל הפרות מן ששה עד ארבעה עשר ככר. לאן כביר וטוב רואם בהולאנד הצפונית, פריזלאנד וגרעניגן, והטובים מכולם באי טעקסל, אשר ארץ ענגלאנד הורתם, למרם חלק וטוב כמשי, ומחלבם יעשו גבינות מהוללים, וכל המוסיף לאמץ את חילו למען הרבות את לאנו, הממשלה תרבה בשכרו. חזירים אך מעט, אוזים, תרנגולים, וכל עוף אשר נואת לו, אוז הבר וזיז שדי לרוב מאד · לפרי המים (זעע מעוון) למכביר, השוכבים בחול ביליהם והשמש תחמם אותם עד אשר ילאו אפרוחים מהם, ואי אחד אצל אי טעקסל, על דבר מרבית הבצים אשר בו, ארץ הבצים שמו, ורוב מחית יושבי החוף מהם, כי יאספום ויאכלום למעדנים׳ את אוז הבר ילודו ע״י לפרים מלומדים לציד הזה · החסידה שמה קן לה בקרבה, ויושביה יכלכלוה, ובקעה ודגרה בצלם. גם השפן והארנבת בה: דגים לבלי ספורות מינים ממינים שונים, ובראשם דגי אאל ושטאק, דגים מלוחים טובים מאד ומהוללים בכל הארץ, וכל אניה העוברות במים לצוד הדגים האלה תשא חן בעיני המלך, וכסף ינתן לה מאוצר הממשלה בגמולה. גם הדבורה רבה בקרבה, דבשה לבן עד מאד, ומהולל ברב טובו ·

פרי אדמתה · חטים, דגן, שעורים, ודוחן על פני כל רוחב ארצה, ובכל זאת אין די בם לכלכל את יושביה. שבולת שועל רב מאד ויובל מחוץ לגבולה למכר, פול ועדשים, תפוחי אדמה כבירים אין חקר, ירק עשב רב, כרוב, לפת, ואספרגוס רב וטוב מאד · פשתן וקנבוס, עשבי טאבק, ליקאריע, ולמחי תרופה. קני אחו הגדלים בנהרות ואגמי מים לרוב, ומהם יעשו מחצלאות טובים מעשה עבות. פרחים טובים מאד ומוכרים במחיר רב. פרי העץ רב ועל כולם תפוחים, אגסים וגדגדניות, גם שזופים (פפלוימן), לכל אים ואים גן פרי אצל ביתו, ולעשירי עם גני חורף אשר יעשו ענבים, תאנים רמונים. תפוחי הנאנאס, אבטיחים וירק עשב בימי שלג וקפאון, כי מלופים קירות זכוכית מסביב לבל תקרב אל קרה אליהם, ולרוח תנור אש פרי יתנו · יערים לומחי עלים אך מעט מזער, אבנים אך למצער במדינת גרעניגן · כל מתכת אין באדמתה. מלח אפס מעט, עפר לבנים ויוצרי הרס רב, עפר פארצעלאן והומר לכלי קטרת טאבק אך מעט, אדמת טארף השמנה רבה מאד (לערך שני מאות אלף ככר לשנה), והיא לבדה תמלא להם מחסור העצים, ומדאגה מדבר פן תשם הארץ ברבות יושביה לחפור ממעמקי בטנה האדמה הזאת כי רבה היא ואין מקום ריק

ממנה

ממנה , הפקידה הממשלה אנשים המחוקקים במשמרותם כל מקום מולא האדמה הזאת , ומחוץ לגבול הרשות מאתם כל יירא איש את ידו להוציא אף מלא קומצו :

מספר תושביה · אף אם קטנה הממלכה הזאת במדת אדמתה מארצות הצפון האחרות אשר דברנו מהן עד כה , רבת בנים היא מכולנה , כי תחת אשר בדענעמארק הגדולה ממנה ארבעתים ויותר (ב׳ אלף תתמ״ז פרסה) אין רק שנים וחצי מיליאן איש , בשוועדן הגדולה שלשה עשר מונים ממנה (ז׳ אלף תתקי״ד פרסה) אך שלשה וחצי מיליאן , ובנארוועגן הגדולה עשר פעמים ממנה (ה׳ אלף תרפ״ו פרסה) אך מיליאן וחצי בני אדם , ישבו בקרב הארץ הקטנה הזאת אשר מלא רוחב אדמתה איננו כי אם שש מאות ארבעה ועשרים פרסה , שלשה וחצי מיליאן בני איש , הלא רב הוא . גם מספר הערים והכפרים אשר בה רב ועצום מאד , כי למול אשר בדענעמארק ל״ה ערים , ל״ז מקומות , וה׳ אלף ות״ק כפרים , בשוועדן פ״ח ערים , וי״א מקומות , ובנארוועגן כ״ד ערים ול״ד מקומות , יש בכברת ארץ קטנה הזאת מאה ושמונה ועשרים ערים , שלשים ואחת קהלות קטנות , ושני אלף חמש מאות ששה ושלשים כפרים , מלבד שתי המדינות האשכנזיות אשר לה , לימבורג ולוקסעמבורג , כי אף מדתם קטנה מאד (תשעים פרסה מרובעת) יכילו שש עשר ערים , ששה ישובים , וחמש מאות וחמשים כפרים בקרבם , כי טובה הארץ מאד , בניה לא יחליפו אותה באחרת , ואף בן נכר הבא מארץ רחוקה , עד מהרה תדבק נפשו בה , וגם הוא גם זרעו אחריו לא יצאו ממנה כל ימי עולם ·

גויה לשני מטות יפרדו , הלא הם הולנדיים ובני פריזן · ההולנדיים מבני באטאויא באזיא ראשית מחצבתם , רובם גבורי כח , גדלי קומה , בריאי בשר , והדרת פנים להם , אנשי אמונה , מוצא שפתם ישמרו כשבועת אלהים , דוברים בלי לב ולב , נטים שכמם לסבול , עושי חסד , אוכלים ושותים במדה ומשורה , בהכרת רעים לא יאהבו לשבת , אוהבים הטהרה והנקיות , ודבקים בארץ מולדתם מאד , אהבת הבצע תמשול בם עד מאד , ואין כל תלאה ועבודה קשה אשר לא יחרפו את נפשם בהן , בהיות תקוה למו כי ימצאו שכר בעמלם , ובכל זאת לא יפתה לבבם לעשות עול ועושק , אך ישרים הם במסחרם ובהליכותיהם ׳ וכל מפעלותיהם באמונה הם עושים . בצאתם לאדמת נכר לא יחליפו את מדותיהם וארחות דרכם , ואף לבושיהם לא ימירו , וגם אם ימים רבים ישבו בארץ אחרת , כל רואיהם יכירום כי הולנדיים הם . עבודת האדמה היא האחת אשר תגעל נפשם בה , וכל חריש וקציר ידי בני אשכנז תעשינה , הבאים הנה לאלפיר שנה שנה ועושים במחיר מלאכתם . נקיון אנשי הארץ הזאת ואהבתם את הטהרה היו למשל בפי כל , ויכל לאמר עליהם כאשר אמרו חז״ל על הפרסיים , שאני בני הולאנד דאנקיותא קא קפדי . ואף בתי האכרים ודלת העם טהורים מכל שמצה , ורוח חן על פניהם שפוכה כהיכלי מלך , והממשלה גם היא שמה לחוק ולא יעבור , כי ירחצו בכל שבוע רצפת החדרים ופרוזדור הבתים , ואם איש יטלטל האבק מנתיב אשר לפני ביתו , ויזרוק מים עליו . הפריזן גם הם כבירי כח ובריאי בשר , אך שונים מעט במדותיהם מההולנדים , גם ירבו לחשוב

מחשבות

מחשבות ולחפש אחר תחבולות טובות יותר מההולנדים אחיהם : ברוב בתי הכפרים אין כל תנור אש , ותנורתם בכל בית הדום עץ וסיר בתוכו , אשר פחמי עפרת המים בו ועליו ילינו הנשים את רגליהן וחם להן : לבתי הארץ הזאת חלונות רבים , עד אשר כמעט אין כל אבן לקיר הנשקף על פני חוץ , כולו זכוכית , למבוא הבית כקטן כגדול אין כל שער כי אם דלת נר כדלתות החדרים · ברוב בתי הכפרים ריחים אשר אופניהם על פי סוסים יתגלגלו , גם ריחים רבים ההולכים לרוח היום , והם לטחינת קמח , כריתת עצים , מעשה נייר , אבק אש , שמן שומשמין , וטאבק · אף אם קר רוח הארץ הזאת , לא ירבו יושביה לשתות את היי"ש , והשכרון זר בקרבה , ותחת זה ירבו לשתות קאווע וטהעע עד מאד , ואין ערוך לה בזה בכל כנפות הארץ : העושה במלאכה ועובד אדמתו ישתה בבקר ובערב קאווע וטהעע , ויאכל לחם וגבינה , ובצהרים לברות לו תפוחי אדמה או דגים , בשר מליח או מעושן ותבשיל קמח או חלב , ופעמים רבות אך דגים מלוחים מאכלו · ומלבד אלה לא יסור כמעט כל היום ספל הטהעע משפתיו , ובו ישבור למאו הרב מאד על דבר המאכלים המלוחים אשר יאכל . גם במרבית קטרת הטאבאק אחת היא ואין שנית לה בכל הארץ , מן הבקר השכם עד ערב יום לא ימוש קנה הקטרת מפי יושביה , בבא איש אל רעהו , "ראשית דברו אליו , הנה הטאבאק והמקטרת ערוכים לפניך ; והאיש גם הוא ימהר לשלוח ידו אליהם , ואך אחרי עלות העשן מפיו , ידבר כבל עם לבבו · בחתונת אנשי הכפרים יקדמו פני החתן כלאתו עם הכלה מאת המקדש , בכלי קטרת וכים מלא טאבק · אנשי האניות ילעסו עלי טאבק בשיניהם · הנשים לנוטות ונאמנות לבעליהן , ועושות מלאכת הבית בחריצות ידים · דתם וברית אלהיהם ישמרו עד מאד ; בשבת ומועד תשבת כל מלאכה , יחדל כל מסחר , ואיש איש יבא אל מקדשו להתפלל , גם בימי המלאכה יקראו מקראי קדש בבתיהם . מחלות משחקים , נגינות משוררים , ושעשועי זמירות אך לעתים רחוקות בקרבה , וכל שעשועיהם ומשוש נפשם הם אך יריית הכדור והמרגלה על פני הקרח · פרחי הוד יאהבו עד מאד , ולכל איש , שושני ריח ולמחי לבונה בביתו .

שפת הארץ הזאת בת לשון אשכנז היא , אשר עמד טעמה בה אף אם דורות כבירים חלפו עליה , ועד היום תדמה להורתה זו ילדתה · השפה הזאת עשירה במלים ורבתי ספרי מדע , ובכל עיר וגליל מבטא אחר לה . לבני פריזן לשון אחרת הדומה לשפת בריטניא ואך מעט מלות הולנדיות בלולות בה .

האמונה · רוב יושביה יאמינו בישוע משיחם על פי דת הכהנים אשר באו אחרי ל ו ט ר והוסיפו לטהר אותה מכל סיג · אולם גם קאטוליקין רבים בה ואנשים אחרים מכל כתות הנוצרים , גם ששים וארבע אלף בני ישראל , הנפלגים לבני אשכנז וספרד , מספר האשכנזים ששים אלף , והספרדים אך ארבע אלף המה , ואין כל אמונה סוררת בארץ הזאת , פה לא תשאל הממשלה מאיזה עם אתה , ומה העבודה אשר תעבוד לאלהים , אך כל היושב בקרבה , עושה מלאכתו באמונה , ונושא עול הארץ על שכמו , חוקה אחת לו יחד עם כל אחיו האחרים , אין שטן ואין מפריע לו בכל אשר הוא עושה , ואין כל כהונה ומשמרת אשר לא יוכל לגשת אליה , הקטוליק יאמר בקהל קטוליק אנכי ולא יבוש , ואיש ישראל ישמיע בחוץ קולו אשר הוא יהודי , כי נכתב

בדתי

בדתי הולאנד ולא יעבור · אשר בדבר כל בריה והאמונה המשפט לאלהים הוא ,
ואדם לא יריב לו .

המסחר.* הינהו רב בקרבה כאשר היה בימי קדם ובכל זאת עודנו גדול
הדברים היוצאים ממנה לכל ארצות תבל הם , חמאה (שני מאות אלף ככר
לשנה) גבינה רב מאד , ובשלשה ימי השוק , אלקמאר , האָרן , ופורמערענד
לבד ימכרו כשני מאות אלף ככר שנה שנה , הטובים מאד ואין ערוך למו ,
דגים מלוחים ודגים אחרים שונים , פרחים , צמר טוב מאד , שבולת שועל ,
יין שרף רב מאד , בשר יבש , עצמות דגים , שמן דגים , תפוחי אדמה ,
טאבק , צבע ליטובר , קאמפר , שמן שומשמין , כלי מקטר טאבק , גלומי
צמר , בגדי שש , ונייר , גם מסחר רב במקנה אשר יביאום מדענעמארק ,
שלעזוויג והאלשטיין בעודם דלי בשר , ואחרי ילינו על אבוסם ודשן הארץ
יאכלו , יובילום מחוץ לגבוליה למכר · מארצות נכר יביאו אליה תבואת
השדה , עץ , גחלי אבן , כסף חי , חלב , דונג , שער החזיר , כלי משי ,
כלי ברזל צרוף , מלח , יין , כסף וזהב , מורי שעות , מים לשתות , ובלויי
הסחבות למעשה נייר . מספר אניות סוחר אשר בה , שני אלף וארבע מאות ·

מלאכות ומעשה ידים · עוד בשמת קדם עת ישנו הארצות האחרות
אשר סביבה תרדמת העצלות ; וכל מלאכת מחשבת זרה למו ולא ידעוה ,
הרהיבו יושבי הארץ הזאת מפעלותיהם מעשה ידי אמן ויהיו לנס · ואף אם
ירדה מעט מבמתי גדולתה זאת בדור האחרון , באשר אין לאל ידה למכור
סחורותיה במחיר אשר ימכרום הארצות האחרות , כי מצער הוא , עוד לא
שבתה כל מלאכה בה , ויושביה ימלאו את חילם בכשרון ועמל כפים לכל
מעשה ועבודה . ראשית מלאכתה הוא הבד , המהולל מני אז על דבר
לבנת השלג אשר לו , דקותו , חזקו וטובו . גם יעשו פתילי שש למעשה שבכה
אשר לצוארי הנשים טובים מאד , ומחיר ליטרא מעשה מגזר כזה עד שלש
מאות כסף . מפרשי אניות , חבלי ספינות , נייר טוב מאד ומהולל בכל הארץ ,
גלומי צמר , כובעים · מטוה צמר גפן , כלי משי , עורות , טאבק , בשול
אקר רב מאד , מעשה נרות ובורית כמעט בכל עיר · בשול יי"ש למכביר ,
בשול שכר רב , כלי קטרת טאבק לאין חקר , מלאכת צבעים , חומר חותם ,
כלי פארצעלאן , לטישת אבני שוהם , משרפות לבנים , כלי כסף וזהב ,
מחטים , כלי עץ יפים , ובנין אניות .

החכמה שוררת בשבט מלכות בארץ הזאת דורשיה ירביון מאד , ושוחריה
כבירים אין חקר למו · זה דרך הגוי הזה מני אז להשוף מצפוני דעת ,
ולגלות תעלומות כל מדע ותושיה , ורבים אנשי שם לה בכל שריגי החכמה
למיניהם , ואף בחכמת השיר אשר אין כשרון רב לה אליה על דבר כח
הדמיון כי חלש הוא בהם , רבים עשו חיל . ומזמירותיהם ישמחו לב ונפש
יחד . בתי אוני ווערזיטעט שלשה לה , בעיר איטרעכט , גרעמינגן ולײדן ,
בתי גימנאזיום רבים , בתי ספר לחכמת הצבא , למעבר אניות , ולמלאכת
מחשבת · יותר מארבע אלף בתי ספר וחברות חכמים לכל חכמה ומדע ,
מלאכה ומעשה , רבים מאד , אין כמוהם בכל הארצות האחרות : ששים
קונטרסים יוצאים בה חדשים לבקרים , הדוברים מעניני חכמה ודעת ,
ונותנים לאנוש בינה בכל דבר מדע ותושיה , ושלשים קונטרסים ילדי העת ,

המספרים

המספרים יום יום קורות כל ממלכות תבל ומולאותיהם, ולכל עיר קונטרס מסחר היוצא פעמים או שלש בשבוע, ובשורה בפיו על אודות כל מעשי המסחר ותהלוכותיו.

מטבעות. בזהב, ווילהעלמסדאר (והוא עשרה גולדן האלנדייס) ומחצית ווילהעלמסדאר (חמשה גולדען). בכסף, גולדן (ערכו פ"ז צל ע"וו שלנו) ושלשה גולדן. בכל גולדן יש מאה פרוטות הנקראות סענט · ויש מטבעות קטנות מחמשים: חמשה ועשרים, עשרה וחמשה פרוטות כאלה: בנחושת, פרוטה (סענט) וחצי פרוטה. גם תתהלכנה בה עוד מטבעות ישנות רבות בזהב וכסף ונחושת, כדוקאטן, רייכסטאלר, סטיבר, ודינר. מדת האורך, אמה · המשקל הוא לפי הככר, לכל ככר מאה ליטרא, וכל ליטרא היא שתי ליטרא שלנו · מדת היבש, שק או מדה · מדת הלח, קנקן.

סדר הממשלה · המלוכה נחלת עולם היא לבית ארהניען נאסויא, בן הבכור יורש הכסא, במות המלך ובן אין לו תירש בתו הבכירה את המלכות · המלך לא יוכל למלוך גם על ארץ אחרת, גם לא יוכל לכונן קרית ממשלתו חוץ לגבולה · לתוצאות הצר המלך ינתן לו שני מיליאן וארבע מאות אלף כסף שנה שנה · ויתן מושבו בקרית ה אג, ושני היכלי עונג לו אצל האג ואצל הרנהיים, לתוצאות שני ההיכלות האלה לא ינתנו מאוצר הממלכה יותר ממאה אלף כסף לשנה · אחרי מות המלך יתנו לאלמנתו מאה וחמשים אלף כסף שנה שנה. שם התואר אשר למלך הוא, מלך ארצות הנמוכות, גראסהערצאג לוקסעמבורג, פרינץ ארהניען נאסויא. בן בכורו יורש הכתר שם פ ר י נ ץ א ר א נ י ע ן לו. המלך יגדל ויהי לאיש במלאת לו שמונה עשר שנה לימי חייו · במות המלך ובנו עודנו צעיר לימים, הקרובים אליו ממשפחתו ואיזה גדולי המדינה אפטרופסים עליו, והממשלה ביד שליט אשר יבחרו נשיאי העם עד יגדל המלך · המלך הוא קדוש לעמו, לא תגע בו יד, ולא יבא במשפט על כל מעשיו, עוז וגבורה בימינו להוציא החוקים לפעולת אדם, אולם תת החוקים ועשותם, בידו וביד העם יחד, כי ממלכת הארץ הזאת ממלכת קאנסטיטוציאן היא: על פי הברית אשר הושם לחוק בשנת ה"א תקע"ה, וכה משפטה: לימין המלך בממשלתו יעמדו קריאי מועד, אשר כל עינם ולבם לטוב העם ושלומו. הנשיאים האלה שם ע ד ע ל מ ע נ כ ד ע ה ע ר ר ן להם ונחלקים לשתי מחלקות או שני בתים, הבית הראשון הוא קהל שרים אשר יבחר המלך, והמשמרת הזאת כל ימי חייהם למו, מספרם לא ימעט מעשרים ולא ירבה משלשים. הבית השני, היא קבוצת שמונה וחמשים איש אצילים, וזרחי הערים. והכרים, אשר יבחרו יושבי הארץ כחפץ לבבם: ביד המלך לעשות מלחמה ולכרות ברית שלום, אך עליו להודיע את אלה לזקני שני הבתים ולערוך אותם לפניהם · הוא פקיד נגיד חיל הצבא וצי אדיר אשר לו, בידו תוצאות והכנסות הארץ, לעשות מטבעות אשר תבניתו חרותה בהם, להרים בתור היחש כל אשר ישא חן בעיניו, לכפר כל עון וכל חטאת, לקרוא זקני העם ליום הקהל, וללוות עליהם כי ישובו לביתם: המלך ישלח כל דת היוצאות מלפניו לשרי הבית השני · ואם תשא חן בעיניהם, יערכוה לפני שרי הבית הראשון ותהי לחוק. לשרי שני הבתים המשפט לערוך חוקים חדשים לפני המלך, וכאשר יגזרו אומר זקני הבית השני כן יקום: זקני שני הבתים

יקהלו

יקהלו שנה שנה פעם אחת, וביד המלך לקרוא להם עצרה פעמים ושלש בשנה: בראש הממשלה שבעה סגנים (מיניסטער) אלה הם סגן המשפט, סגן הצדק והמישרים, סגן כל הדברים אשר בין הארץ הזאת והממלכות האחרות, סגן כל מעשי הארץ פנימה, סגן תוצאות והכנסות הארץ, סגן המלחמה, וסגן האחוזות אשר לממלכה הזאת בחלקי התבל האחרים. הסגנים האלה גם בשני בתי הועד ישבו, אם להוות דעתם, ואם לגזור אומר:

בראש כל מדינה רב ושליט אשר יפקד המלך, ולימינו זקני העם אשר יבחרו מאצילי אזרחי ואכרי המדינה ההיא, והזקנים האלה ינהלו יחד עם השליט כל מעשי מדינתם, גם לכל עיר ועיר אנשי שם מאזרחיה, ובשם יועצי הקהל יכונו, ובלעדם לא יוכל פקיד המקום עשות מאומה. בכל מדינה בית דין הגדול על דיני ממונות ודיני נפשות, ובעיר הבירה האג בית דין העליון אשר אליו יבואו כל דברי, בתי דיני הארץ.

שרי חצר המלך אך מעט המה, חמשה אלופים, אבערמארשאל ראש הדרי המלכות, ראש ארות הסוסים, ראש שרי הציד, ושר המנהגים וארחות ההיכל. חותם המלך הוא מגן זהב וכתר מלכות עליו, בו ארי זהב מראה תכלת ונזר בראשו, חרב זהב בימינו, ופצירה פים בשמאלו, ולשני עבריו שני אריות זהב ועטרותיהם בראשיהם, ופתיל אדום להדום רגליהם.

קהלות הפרתמים (ארדן) שתים הנה: א) קהל ווילהעלם, לאנשי הצבא, חותמו שני וערב מעשה זכוכית יקרה ושמונה ראשי זהב לו, שני ענפי זית סוככים עליו, ובקרבו חרותים הדברים האלה: בעבור אומץ רוח, תבונה, ויושר לבב. ארבע מחלקות לאנשיו, ושכר ינתן להם שנה שנה. ב) קהל ארי ארצות הנמוכות. חותמו שתי וערב מזכוכית לבנה מעשי ידי אמן, שמונה ראשי זהב לו, בתוכו מגן תכלת ובו חרותים הדברים: הצדק ירים בתור היתם. ובעבר השני ארי אשר פצירה פים בכפו ונזר זהב בראשו.

תושבי הארץ שלש מדרגות למו, א) האצילים וחורי הארץ, ב) האזרחים יושבי הערים. ג) האכרים היושבים בכפרים. ושלשתם יחד בני דרור וחופש, ואין לאחד יתרון על רעהו אף כשערה זולתי בשם.

הכנסות המלוכה לערך שבעים מיליאן כסף, וגם תוצאותיה כערך הזה, ויחדו בד בבד תשאינה. מספר החובות העמוסים כמטיל ברזל עליה, אלף מיליאן כסף:

מספר חיל צבאה, חמשים אלף איש, מאה וחמשים ושבעה אניות מלחמה, ושני אלף וחמש מאות כלי רעם.

שם המלך המושל בה עתה, ווילהעלם השלישי נולד בשנת תקע"ז וישב לכסא בשנת תר"ט.

כאשר תמעט מדת ארצות הממלכה הזאת באירופא, כן תרבינה אחוזותיה בחלקי התבל האחרים, הלא הן, באזיא, המדינות יאפא, מאדורא, ואיי הבשם, האיים סומאטרא, באנקא, טימאר, בארנעא, צעלעבעס, גינעא החדשה ואיי באנדא, מדת שטח הארצות האלה חמש אלף פ"מ, ושנים עשר מיליאן איש בם. באפריקא כברת ארץ במדינת

גינעא, מאה וחמשים פרסה מרובעת מדה, שלשים אלף איש בה; באמעריקא הדרומית מדינת סורינאם, גדולה שני אלף פ"מ, שמונים אלף איש בה, בהודו מזרחית האיים איישטאן, סנט מרטין, שבא' קוראסאא, מדתם ששים פ"מ, ויושביהם ארבעים אלף איש: הכנסות כל הארצות האלה, מאה מיליאן, והוצאותיהם תשעים מיליאן כסף. הדברים היוצאים משם על פני תבל למסחר הם, צבע אינדיגא, קאפע, קנמן בושם, פלפל, אהלים, אגוזי מושקט, אורז, דוגג, זהב · נחושת, בדיל, אבני שוהם, ברזל, צוקר, למר גפן, פניניס, טאבאק, שן, וקאאטשוק ·

קורותיה. מלפנים היתה הארץ הזאת אחת מדינות אשכנז, אך ברבות הימים נפרדו מדינותיה והיו למושלים שונים: במאה הט"ו למספרם באו ד' מדינותיה, האלאנד, זעעלאנד, פריזלאנד וגעלדרן לבית דוכס בורגונד ממשפחת מלכי צרפת. כאשר היתה מריא בת הדוכס קארל האביר מבית בורגונד למקסימיליאן בן פרידריך השלישי קיסר אשכנז לאשה, ואביה נפל חלל במלחמה, באו המדינות האלה לבית עסטרייך. נכדם קארל החמישי מלך שפניא וקיסר אשכנז כבש גם המדינות אוטרעכט וגרעניגגן תחת שבטו, ויעש את שבע המדינות האלה יחד למדינת אשכנז בשם פלך בורגונד · בימיו הכתה דת לוטר שרש בארץ הזאת, ויושביה נטו אחריה עד מאד. פיליפ השני אשר מלך אחריו הואיל להשמיד האמונה החדשה מן הארץ, וישלח את שר צבאו דוכס אלבא האכזר ליסר בני הארץ הזאת על אשר סרו מאמונת אבותם, אולם העם הזה לא חת ולא זע מפניו ויקומו בימין רוממה והגביר. ווילהעלם נסיך אראניען בראשם ויפרקו עול שפניא מעליהם · שלשים ושבע שנה ארכה המלחמה בינם ובין מלכי שפניא, ואחרי אשר גברה ידם וגם מלכת ענגלאנד היתה בעוזרם, נלחץ מלך שפניא לכרות אתם ברית מנוחה על שתים עשרה שנה. אחרי ארבעים שנה נכרת ברית שלום בינה ובין מלך שפניא, בשלום ההוא בטל המלך כל זכות ומשפט אשר היה לו עליה ותהי לארץ בלי קלין ומושל, אך העם לבדו ימשול בה כחפצו (שנת ת"ח לאלף הששי). לא ארכו הימים וישלח לודוויג הי"ד מלך צרפת את ידו ויקח איזה מדינותיה לאחוזה, אולם העם קם נגדו בזרוע נטויה ויוציאו את טרפו מפיו, וישימו את ווילהעלם השלישי מלך ענגלאנד לשליט עליהם: עת נלחמו המלכים על הקיסרית מריא טרעזיא תמכו אותה בני הארץ הזאת ברב גבורות, וכאשר נקרבו עליה הצרפתים בגלל זה למלחמה, קראה לווילהעלם הרביעי מלך ענגלאנד ויושע אותם מיד צרפת ויהי לה לשלטון. בימי נאפאלעאן היו מהומות רבות בקרבה, כי נחלק העם לשתים, אלה נטו אחרי השליט, ואלה צעקו למה זה ימשלו זרים בנו, ויקראו לגוי צרפת לישע למו, ואחרי אשר עברו עשר שנים, ושער הריב והמלחמה היה הולך וחזק, הסיר נאפאלעאן את הארץ הזאת ממשלת עם וישם את אחיו לודוויג למלך עליה (שנת תקס"ו), וכאשר הסיר המלך הזה אחרי איזה שנים העטרה מעל ראשו, כי לא אבה שמוע לקול אחיו הקיסר לסגור שערי ארצו בעד כל סחורות ענגלאנד, היתה הארץ הזאת לאחת מדינות צרפת תחת שבט מלכות נאפאלעאן. בשנת תקע"ג באו צבאות פרייסן לישע לה, והפרוק עול צרפת מעליה, ובשנת תקע"ה היתה ע"פ גזרת מלכי עסטרייך, ענגלאנד ורוסיא

לשנודה

לאגודה אחת אם ארץ בעלגיען, וימליכו עליה את הנסיך וויל העלם מבית נאסויא ארניען. בשנת תק"ך קמו בני המדינות הדרומיות הנכללים בשם בעלגען וינתקו כל מוסרות הברית אשר בינם ובין מדינות הולאנד, ותהיינה מלחמות רבות ודמים כבירים נשפכו לאין חקר עד אשר השלימה מלכות ענגלאנד ביניהן, ותלב גבולות לממלכת הולאנד, ובעלגיען היתה לממלכה מיוחדה אשר מלך אחר ימשול בה.

קורות בני ישראל: אודה לה' חסדו כי לא שתו אחינו כוס התרעלה בארץ הזאת, מעת שבתם בה לא לחצום גוייה להמיר כבוד דתם, גם לא שמו להם עלילות ברשע כי נאלו את דתם, או כי הרבו עושר ומרולה לקחת נשך ותרבית: וכדומה תואנות שוא אשר טפלו עליהם שקר בארצות אחרות, והפוך הוא כי בעת אופל כסה ארץ ובני ישראל נרדפו בחמת קרי מפני איבת הדת, פתחה למו הארץ הזאת שעריה וימצאו מנוח בתוכה: ראשית בואם הנה היתה בתחלת המאה הי"ז למספרם (זה מאתים וחמשים שנה), כי כאשר פרקה הארץ הזאת עול ספניא מעל צוארה, העבירה קול כי ביד כל איש לבא אליה ולהאחז בה. ואחרי אשר גרש אז פיליפ מלך ספניא כל האנוסים מארצו, בא קהל גדול הנה, ויבחרו למו מכון לשבת באמסטרדם · ראטרדאם וערי הים הטובים למסחר, ויצליחו גם עשו חיל, ובעוד שלש שנה (שנת שס"ו) בנו הביהכ"נ הראשונה באמסטרדם. גדולי החכמים אשר באו להולאנד בעת ההיא הם, הרב ר' מנשה בן ישראל אשר ברח עם אביו מפורטוגאל מפני חמת המציק, חכם גדול בתורה ובלשונות העמים ורופא מומחה, ומלבד אשר ישב על כסא הרבנות באמסטרדם ויגד ליעקב דבר חוק ומשפט, הלכו גם רבים מחכמי העמים לאורו וישמעו לקח מפיו, והקים לו בית דפוס באמסטרדם אשר בו הדפיס ספריו היקרים בלה"ק ובלשונות אחרים. הוא האיש אשר נדבה רוחו אותו ללכת לענגלאנד ולהתחנן אל קראמוועל מושל הארץ ההיא בעד עמו ואחיו כי יפתח לפניהם שערי ארצו, ונועם לשונו מצא חן בעיני השליט, ויתן לו ככל אשר שאל (עיין לעיל דף י"ב ע"ב ובנוספות לצמח דוד ה"א ממני דף מ"ה ע"ב): הרב ר' יוסף שלמה רופא הנודע בשם יש"ר מקאנדיא, אשר כל רז לא אניס ליה, וספרו אלים לאות ומופת בישראל, הרב רב אברהם זכות בעל ס' יוחסין מליסאבון אשר בפורטוגאל, רופא מומחה וחכם גדול בתורה. ר' דוד די באררא הכהן מגולי ספרד בעל ס' כתר כהונה ועיר דוד: ר' יעקב יהודה די ליאון הנקרא מהר"י דליאון' המשורר והמדקדק המהולל ר' משה בן גדעון אבודיענטי: ר' שלמה די אלווירא, דרשן ומליץ מפואר, ועוד רבים אחרים כמוהם: וישבו בני ישראל בארץ הזאת שלוים ושאננים. רק לכל כהונה ומשמרת לא יכלו לגשת כי משפט האזרחים לא היה למו, אולם בשנת תקנ"ו יצא הדת מלפני שרי הממשלה כי לזרע יעקב אחוזה בארץ ככל אזרחיה, ואין יתרון לגוויה על בני ישראל אף כשערה, ועד מהרה נועצו יחד חכמי לב ויסדו חברה חדשה בשם עדת ישורן להפיץ אור בישראל, לתקן איזה תקנות בדבר עבודת אלהים לפי צורך העת, ולאמץ לב אחיהם לעבודת האדמה ולכל מלאכה, אולם הדבר הזה היה לשלון ממאיר בעיני עושי המלאכה אשר בעם הארץ, גם הרבנים לא ישרה בעיניהם כפעם בו,

ותשבת החברה ההיא. כשבת לודוויג נאפאלעאן על כסא מלכות הארץ ההיא, שם את עינו לטובה על בני ישראל, אך נורי מכשול רבים עמדו לו בדרך, עד אשר קם הקיסר נאפאלעאן והרים כבוד ישראל בארצותיו, וישם להם ראשים בשם סנהדרין, בעת ההיא (שנת תקס"ז) הלכו מלאכי גוי יהודה אשר בהולאנד לקרית פאריז, ויערכו תחנה לפני הקיסר, וישאו חן וחסד לפניו, ויצא דבר מלכות מלפניו, כי חוקה אחת ליהודי ולנוצרי בהולאנד וכל יתרון או מגרעת על דבר האמונה לא יזכרו ולא יפקדו עוד לעולם. המשפט האחרון הזה הרס את קיר הברזל אשר בין ישראל ועם אחר, ולא יבנה עוד לעולם· ומני אז ועד עתה היו בני יהודה גדולים מאד בארץ הזאת ורבים מהם יושבים על כסאות למשפט, ויכהנו פאר בבית המלכות, וכמעט אין בית פקודות ומשרה אשר אין איזה בני ישראל בקרבו, ואין פוצה פה ומצפצף נגדם: כי באמונה הם הם עושים, וכל מפעלותיהם צדק ומישרים.

הממלכה הזאת כאשר אמרנו מראש, תכיל תשע מדינות בקרבה (מלבד לימבורג ולוקסעמבורג), ולכל אחת שליט בראשה. מלבד מדינת הולאנד הנחלקת להולאנד הצפונית והולאנד הדרומית ושני שליטים לה. כל מדינה ומדינה נפלגת לגלילות.

א האלאנד הצפונית

מדת שטחה שלשה וארבעים פרסאות מרובעות, כולה ארץ מישור ועמוקה מאד, אדמתה לחה, טובה למרעה צאן ולא לשדה זרע. אוירה לח ומלא אדים, ובחורף ינוגעו יושביה בקדחת סירוגין חזקה ורעה מאד· מים לשתות אין בקרבה, וברוב מקומותיה ישתו מי גשמים. ארבע גלילות לה.

א גליל אמשטרדם, בו העיר הגדולה·

אמשטרדם, בירת כל הממלכה, אולם לא קרית משכן המלך, מדת היקפה ארבע פרסאות, תבנית חצי ירח לה, לשלש פאות מזרח, דרום ומערב סוללת סביב לה, ולפאת צפון נהר אי יקיפנה, רחוקה חמש פרסה מן לונדון, קנ"ב פרסה מן ווין שבעים פרסה מן פאריז, ומאה פרס: מקאפענהאגן. תעלות מים רבות עוברות בתוכה, ותשימנה אותה לתשעים איים, אשר שני מאות ותשעים גשרים עליהם· נהר אמשטל עובר בתוכה וגוזר אותה לשני גזרים, העיר הישנה והעיר החדשה. שמונה שערים לה. על דבר אדמתה כי לחה היא מאד, כל בתיה מיוסדים על עמודי עץ, התקועים בעומק רב מתחת לארץ. שבעה ועשרים אלף בתים בה, שני מאות וחמשים אלף איש, ובתוכם שלשים אלף בני ישראל, ונחלקים לשתי עדות, עדת אשכנזים ועדת ספרדים, בתי ס׳ ורב מיוחד לכל אחת לבדנה שתים עשרה רחובות גדולות לה: בנייה המפוארים הם היכל המלך, בנין נחמד רבוע אין כמוהו ליופי בכל הארץ הזאת, מיוסד על שלש עשר אלף שש מאות תשעה וחמשים עמודי עץ,

רפ"ח רגל ארכו, רנ"ה רגל רחבו, וקי"א רגל קומתו, ומגדל רם עליו:
השער הנשקף על פני הרחוב אבני שיש כולו, אולם הכסא בו אין ערוך ליפיו
בכל ארצות תבל. בחדרי יציע התחתון אוצר המלכות. טרם היתה הולאנד
לארץ ממלכה, היה ההיכל הזה בית ועד זקני העיר, וכאשר מלך לודוויג
נאפאלעאן שם אותו למשכן לו. לארבע רוחותיו נשרים וכתר מלכות אשר נתן
הקיסר מאקסימיליאן לעיר הזאת למנחה על אשר מלא את לב יושביה נאמן
לפניו. בראש המגדל פעמונים רבים ומשקל הגדול מהם שבעים ככר. בית
מועד הסוחרים גדול ונאוה מאד. נכון על שלש אלף וארבע מאות עמודים,
ונהר אמסטל עובר תחתיו, בית האדמיראליטעט, הוא הבית אשר בו ישבו
שרי המלך הממונים על כל ציי האדיר אשר לו ומעשיהם. בית מלאכת כל נשק
וכל כלי האניות למלך, אלף ושני מאות חלונים בו. אוצר הנשק. בית חברת
סוחרי הודו מזרחית נאוה מאד. תשעה וארבעים בתי תפלה לנוצרים: בית
הכנסת לקהל ספרדים נחמד ונעים מאד, חוצה לו בתי חנוך ובתי תלמוד
תורה, בקצה החצר החיצון יציע נשען על שנים עשר עמודים, ומקוה מים
גדול בתוכו אשר ירחץ כל הבא את ידיו בתוכו. בחצר הפנימי המקדש לה'
כפת גגו על ארבעה עמודי אבני גזית, קרוב למבוא השער פנימה מגדל ברזל
ומנורות כסף לארבע פנותיו, עליו יעמוד החזן שליח הצבור, וכסא לרב העדה.
ארון הקדש בקיר המזרח מעץ יקר מפז מעשה צעצועים, לשני קירות הבית
תאים לנשים מסוגרים בשבכות ברזל. חמש עשרה בתי ועד לחכמים בה, לכל
חכמה ומלאכת מחשבת, בית האקדמיא, מצפה ככבים, גנת ביתן, בית
מדרש לחכמת חיל הים, בית יתומים גדול לאלף נערים ונערות, בית אסופים,
הוא מקום מחסה לאלף ילדים הנמצאים בחוץ מבלי דעת מי הורם ויולדם:
בתי חולים, בתי ספר שונים, ארבעה בתי משוגעים. בתי חסד רבים. בתי
מלאכת גלומי צמר, משי, זכוכית, מטוה צמר רב, מעשה יריעות, עורות
גפרית, צבעים, לטישת אבני שוהם, לבון דונג ובגדי שש, יציקת ברזל
ופעמונים, בשול קאמפר רב, שבעים בתי מעשה צוקר, שלשים בתי דפוס,
מסחר רב לכל כנפות הארץ. בנין אניות רב מאד. חוף הים אשר בה גדול
מאד ורחב ידים, ג' רבע פרסה ארכו ומצב נכון לאלף אניות בקרבו. גשר
אבנים על נהר אמסטעל הנקרא בשם ה א ג ש ל י י ם ארוך שש מאות וששים
רגל, ושבעים רגל רחבו, מעקות ברזל לשני צדיו, נשען על שלשים וחמשה
כפות אבן, ואחד עשר מאלה גבוהות מאד, עד אשר יעבורו אניות גדולות
תחתיהן ולא יכשלו בדרכן. מעינות ובארות מים אין בקרבה ויושביה מים
בכסף ישתו, אשר יביאו אליה ממרחק, גם בורות חצובים רבים למו, אשר
יאספו בם מימי הגשם לשבור צמאם. הקריה העליזה הזאת נבנתה זה שש
מאות שנה, במאה הי"ג למספרם היתה כפר קטן ודיגים ישבו בו, ובגלל מצבה
הטוב מאד למסחר גם אחרי נרדפו רבים מגויי שפניא בזעף אף על דבר
האמונה והדת, נהרו סוחרי ארץ אליה, ותלך הלוך וגדול, עד אשר היתה
לעיר כלילת יופי ומשוש לכל הארץ:

כאשר רב אין ערך רבתי בגוים הזאת על דבר הודה וכבוד
נסחרה כי רב הוא, כן גם היא גדולה לאלהים, ובה יצאה תורה
ודבר ה' מפי רבים חכמי ישראל אשר באו ממרחק לשבת בקרבה או נולדו

על

על גדותיה. ובראשם הם הגאונים הרבנים, רב יצחק אבוהב שר וגדול בחצר מלך פורטוגאל בעל ס' מנורת המאור, רב יש"ר מקאנדיא הרופא, ר' מנשה בן ישראל בע"ס נשמת חיים, רב אברהם זכות בעל ס' יוחסין, ר' דוד הכהן די לארא בע"ס עיר דוד, ר' שאול מורטיירא הלוי בע"ס גבעת שאול, ר' משה רפאל די אגילאר, ר' שלמה די אלווירא, רב יעקב ששפורטש נציב קיסר מארוקא, מקנא קנאת ה' צבאות נגד כת שבתי צבי, הלא היא כתובה על ספרו ציצת נובל צבי. החכם אוריאל אקאסטא מפורטוגאל, גדל דעה ורב תבונות, ומלחמה עזה היתה בינו ובין רבני העיר הזאת כל ימי חייו, כי לא ישרו ספריו אשר כתב בעיניהם ויתנוהו לחרם, ואחד הרבנים החכם הרופא רב שמואל די סילווא הוציא ספר בקהל להרוס כל מבצריו, גם צעקו הרבנים חמס עליו באזני שופטי העיר ויתנוהו במשמר, ואחרי אשר דנו ספריו לשרפה ונתן כסף רב כופר נפשו יצא לחפשי. הדבר הזה העלה להב האיבה בקרב אוריאל שבעתים, וירב לחרף מערכות הרבנים והוסיף נאצות ובוז על כבודם בספרים שונים, ויוסיפו שנית לנדותו באלה ושמתא, עד אשר נלאה נשוא, ויתנפל בתחנה לפניהם לאמר, הנני לסבול כל עונש אשר תשיתו עלי, אך הסירו ממני את החרם הרע הזה, ויקראו יום מועד, וילבישוהו בגדים שחורים, ויתנו נר דונג שחור בידו, וכל אנשי העיר נאספים לראות את המראה הגדולה הזאת, איש עתי קרא מעל הבימה את חטאיו באזני העם, והוא התודה בפה מלא כי ינחם על רעתו, וכי נתעה בשוא, וכל דבריו ודעותיו בתוהו יסודם ורוח ישאם. אחרי כלותו לדבר, פשטו בגדיו מעליו, ויאסרוהו לאחד העמודים, שמש הקהל הכהו מכת מרדות בחרי אף, עד אשר זב דמו מעור בשרו, וקהל משוררים שרו פסוקי והוא רחום יכפר עון עד תום כל המכות. הבזיון הרב הזה העלה עשן באפו וחמתו בערה בו עד מאד, כי באמת חטא חטאו הרבנים ההם ובגודה אפס השליכו מנגדם עצת חז"ל לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת (סנהדרין קל"ז א'). ומשפט חרוץ הוא, זקן שסרח אין מנדין אותו אלא אומרים לו הכבד ושב בביתך (מועד קטן י"ז ע"ב) נעימים הדברים האלה וראויים למי שאמרום, כי בחכמתם הגדולה הבינו עד כמה תגדל הרעה היוצאת מאיש חכם הנרדף מאחיו, וככל אשר יוסיפו למרר את רוחו, כן ירבה לחתות גחלי מדון על ראשם, ומי יודע אם לא תקום האמת לישע לו, ויצא צדיק בהשפטו. לכן זאת העלה היעולה לכסות על פשעיו, ולהשקיט זעם אפו בשפה רכה ואמרי נועם, אולם רבני הדור ההוא אבו בשלף קלפם להכניע מורשי לבב אוריאל בחוזק יד תחתם, ולא שמו על לב כי רעיוני גבר בני דרור המה, וגם אם ירבו לשום בריח ודלתים למו, במשמר לא יבואו, וארחות דרכם לא יעזובו, מקל חובלים אך גו ובשר יכאיב, ובכל נוקדם כליות ומזמה לא יבא, הן אמת כי חלל אוריאל את הקדש, ודבר סרה על תורה שבע"פ, וכל אריגות שרעפיו בספריו אך קורי עכבים המה, אולם הטותו שכמו לסבול משפט הרבנים בסוף ימיו, לעד נאמן לנו, כי אלו הוכיחו על פניו משוגתו בטוב טעם ודעת לא ברצועה ושבט אכזרי, כי עתה שב לעמו ואלהיו בלב תמים ורוח נשברה, וכתב ספר לבטל כל הדעות המשובשות אשר יצאו מתחת ידו ונפוצים לאלפים בקהל. מעת היתה קלה נפשו בחייו, ויאמר

לעשות

לעשות קץ לימי חלדו בארץ . ויהי שיוס ויעטור בן דודו לפניו , והוא שלים
אשר הבאים את ריחו בקהל עדתו , והסית את הרבנים להשמידו , וישלך זקי
אם למולו לתכותו נפש . וכאשר לא בלע אמרתו כי החטיא המטרה , וישלח
יד בנפשו וימת בשנת ת"ז לאלף הששי היא שנת השישים לימי חייו . ויתר דברי
חיי האיש המהולל הזה וקורותיו הלא הם כתובים במאמר תולדות א ר י א ל
א ק ו ס ט א מגישי החכם מהו , יעקב בודק ז"ל אשר בס' לפירת תפארה
להמשכיל רב מאיר לעטרים סי' ז' ח' ט' , ובראש ס' אוריאל אקוסטא
(ע"פ שיר) מהמשכיל רב שלמה ראבין נ"י (ווין תרע"ז) . בדור ההוא היה
החכם הגדול ב ר ו ך ש פ י נ א ז א תלמיד הגאון רב שאול מורטיירא , מלבד
חכמתו בתורה , גדלה למעלה ראש תבונתו בלשונות העמים ומדעיהם , וחדש
שטה חדשה בחכמת הפלוסופיא , אשר השתאו כל חכמי דורו עליה , ואף
שונאיו נתנו כבוד לשמו , והודו כי אין חקר לתבונתו , אך בעיני רבני
אמשטרדם היו דבריו לנניכים , וכראותם אותו הולך וגדול , מהרו לאחוז
את הנשק אשר בידם , הוא אלותא דרבנן דלית ליה אסותא , ויעבירו קול
בעיר פי חרם הוא , ויעזוב את העיר הזאת וילך לעיר האג מפניהם ,
רבים משרי העמים חלו את פניו כי יורה דעה בבית מדרשם , ויואילו תת
לו כסף רב בשכרו , אולם הוא מאן עשות חכמתו קרדום לחתוך בו , ויאכל
יגיע כפיו , כי היה לוטש אבנים טובות ובזה כלכל את נפשו כל ימיו , וימת
בשנת תל"ז , בן חמשה וארבעים שנה . על אודות יושר לבב החכם הזה
וטהרת שטתו בפלוסופיא , כתב אדוננו הרמב"ן ז"ל באחד מכתביו כדברים
האלה : אף אם רבו הלועקים חמס על החכם שפינאזא , יתרון רב לו בחכמה
ודעת על כל מריביו אלה , המתברכים בלבבם , כי לקדושים יהיו אם את
כבודו יחרפו , ספרו על המדות מלא דברים יקרים , הטובים ונכוחים יותר
מספרי מוסר רבים אשר כתבו נבוני מדע , גם שטת מחקרו איננה זרה
כאשר יחשוב השם עין עליה בחפזון , כי דורשיה בשום שכל ימצאו רב טוב
לשון בקרבה .

בעת ההיא בא שמה הרב ר' שבתי משורר להדפיס את ספרו שפתי
ישנים , וכראותו את הסדר הטוב מאד בבתי הספר אשר לה לא יכול
התאפק מהודיע זאת בקהל , וכה דבר בהקדמת ספר ההוא : ומאז באתי
לכאן ק"ק אמשטרדם והלכתי כמה פעמים בבתי מדרשות של ק"ק ספרדים
יל"ו , ושם ראיתי בני ענק ילדים רכים קטנים כחגבים וגדיים נעשו תישים ,
והיו בעיני כענקים לרוב בקיאותם בכל המקרא ובחכמת הדקדוק ולחבר
חרוזים ושירים על פי המשקל ולדבר בלה"ק וכו' . והנה עד כה שמעתי
קול איש קדוש קורא ומדבר , ה"ה הגאון הגדול כמהור"ר שבתי שעפטל
הורוויץ הלוי בספרו ווי העמודים כו' וז"ל , הי ראשי בזכרי נהתכו בני מעי
בעברי מק"ק פראנקפורט לק"ק פוזנא . הלכתי דרך הים ועברתי בק"ק
אמשטרדם . ומצאתי אנשים חשובים וכו' והייתי בבתי מדרש שלהם וכו' ,
ראיתי שהקטנים לומדים המקרא מן בראשית עד לעיני כל ישראל ואח"כ כל
העשרים וארבע , ואח"כ כל המשניות , וכשנעשה גדול אז מתחיל ללמוד
גמרא פירש"י ותוספות , וגדלו והצליחו וגם עשו פרי , ואנכי בכיתי על זה

למה ועל מה לא יעשה כן בארצנו, *) הלואי שיתפשט המנהג הזה בכל תפוצות ישראל, ומה יזיק בזה שימלא כרסו במקרא ובמשנה עד שיהיה בן שלש עשרה שנה ואח"כ יתחיל ללמוד התלמוד, כי בודאי בשנה אחת יגיע לתכלית ולכמה מעלות טובות למקום בחריפות התלמוד, מה שאין כן בלמוד דידן וכו'. וכן הוא הסדר של ק"ק ספרדים יצ"ו, הם בנו את בית ה' ביהכ"נ המפוארה, ומי שלא ראה בנין זה לא ראה בנין נאה מעולם, בתוך בני ישראל, ואצלה סמוך לה בנו ששה חדרים לתלמוד תורה אשר בדעת חדרים ימלאו, ובכל חדר יש מלמד א' אף אם ירבו התלמידים למאות וכן ירבו, בחדר הראשון שם לומדים הילדים לקרות בתפלה, ואז משימים אותם לחדר השני ושם לומדים התורה עם נגון הטעמים כו' ואז יכנסו לחדר השלישי ושם לומדים תורה עד שהם בקיאים לפרש בלשונם לשון לעז וכו', ואז יבואו לחדר הרביעי ושם לומדים נביאים וכתובים כסדר בניגון הטעמים, והנער קורא הפסוק בלה"ק ואח"כ מפרש אותו בל' לעז וכו' ואח"כ ילך לחדר החמישי ומרגילים לנערים לקרות הלכה מעצמן וכו' והם לומדים ח כ מ ת ה ד ק ד ו ק הי ט ב וכו', ואז ילכו לחדר הששי על הישיבה לביהמ"ד של החכם אב"ד יצ"ו וכו', וזמן הלמוד הוא פ ה לכל הרבנים ומלמדים, והוא בשחרית כשהזג מכה שמונה, ואז יבואו כל המלמדים והתלמידים כל אחד לחדרו ולומדים שלש שעות עד שיכה אחד עשר שעות, ואז ילכו כולם כאחד, וכשיכה הזג שנים אחר חצות יום באים ג"כ כלם כנ"ל ולומדים ג"כ עד שיכה חמש ובימות החורף עד שנכנסים לביהכ"נ ובאותן שעות שהילדים בבתיהם יש לכל ב"ב איש אחד המלמד עם הילד לכתוב בלשון לעז ובלה"ק ולמ"ד הלמוד בשיר: ולעשות שירים וחרוזות וכו'. והרבנים המלמדים הנ"ל נבחרים ונהנים מן הקהל ונפרעים מתוך הקופה של ח"ק הנקראת תלמוד תורה וכו' ואין המלמד צריך להחניף לשום אדם עכ"ל. כשמחת הרב הזה בימיו על הסדר הישר והנחמד לאחינו יושבי אמשטרדם, כן גם יגיל לבנו עתה בראותנו בארץ גאליציא חמשת הערים לעמברג, בראדי, טארנאפאל, טשערנאוויץ ובאלחוב, כי הסירו שמנות הסביה מעליהם, הוא המבוכה הרעה בתהלוכות למוד הנערים ואורחותם, והקימו בתי ספר להורות בם נערי בני ישראל ספרי קדש, יסודי הדת, ולשונות הארץ לכל משפטיהם וחקותיהם, בסדר נאוה מאד לתפארת, וחפץ ה' בידם הצליח כי רבים מתלמידי הבתים האלה יצאו מוכתרים בנמוסין, ויעשו להם שם בכל חכמה ומלאכה כאחד העמים, מי יתן ועיני גם יושבי הערים האחרות תפקחנה לדעת את רוע הלמוד המבולבל בהן עד כה, ודרך אחיותיהן אלה החמשה תחזנה לטוב לזרעם אחריהם כל הימים. נטיתי מעט מן המסלה, כי גדול דבר חנוך הנערים מאד

בעיני

*) ואכן מה נעני אבתריה בדור יתום הזה, אשר היה דבר ה' לחרפה, וכל קורא בספרי תנ"ך לכופר ותועה יקולל, עד אשר הנצדק אחד היושבים על מדין בעירי. אשר גערו בו הולכי חשך על הטותו אחרי נשיאי העדה העמלים עם הצבור להפיץ אור בישראל, ואמר לא אדע מדוע לאפיקורס יחשבוני, הלא קרוא מקרא לא אוכל, ותורה נביאים וכתובים כספר החתום לפני. וכאשר קנו בני עיר ז, הקרובה ללבוב מקראות גדולים לבית מדרשם, קם אחד העדה ויתן בקולו לאמר, אם ככה אתם עושים העמידו עוד צלם בהיכל, ויבושו האנשים, ויראו כי רבה רעתם, וישברו ויסירו את המקראות מקרבם, וימכרום בחצי מחירם לבל יהיו להם למוקש

בעיני, ונפשי יודעת מאד כי כל הריש והעוני אשר בנו יושבי הארץ הזאת, ארץ גאליציא, אך בתהפוכות חנוך בני הנערים שרשו, אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו. אבותינו חטאו כי כלו את מבחר ימי עלומנו לתוהו וריק, באשר לא שמו על לב כי הימים ההם עת חריש וזרע המה לכל עתותי האדם וחלדו, אם ילמוד בעודנו נער דבר אשר ממנו יצא לחם, ברנה ישא אלומותיו כאשר יגדל, ימיו בטוב יבלה ושנותיו בנעימים, אולם אם בדברים לא יועילו ראשית שנותיו ישחית, אך רע ומר גורלו, ואחריתו לא תבורך. ואנחנו עונותיהם סבלנו, כי הננו הולכים שחוח מכובד רעב וכפן ובנפשנו נביא לחמנו. לאו וראו את העמים אשר בקרבם אנחנו יושבים, כולם שלוים ושקטים וברכת ה' בכל אשר יפנו, ומדוע, יען לא טמנו יד בצלחת בנעוריהם בית אביהם, איש איש למד חכמה או מלאכה, אשר בה יאחז כאשר יגדל, ובה ימצא טרף לו ולביתו כל הימים, לכן פשת בר להם ושפע הארץ יינקו, שאלו נא בגוים מה מלאכתם ומה מעשיהם, והאחד יענה שוטר אנכי השני יאמר רופא אמן אני, השלישי ישיב ידי עושה במלאכה, והרביעי יתן אומר עובד אדמה אנכי, וכולם יחד לאם הכבוד והגדולה, כי גם נגד מלכים יוכלו לדבר מה מעשיהם ולא יבושו. אבל זרע יעקב אהה, כולם יחד אל התלמוד לבדו הוא הבאר אשר ממנו ישקו העדרים, כעני כעשיר רש ואיש תככים יחדו את בניהם למורי התלמוד יביאו, וכעגלי מרבק על אבוסי גפ"ת ילינו, וגם האב אשר יראה כי קצרה בינת בנו מהבין, יתן בקולו על המורה לאמר, הלעיטהו נא אמרי קדוש ככל אשר תוכל, את גוו נתתי למקלך אשר בידך, ובשרו לשבט אשר בכפך, מיום הראשון בבקר עד יום הששי בצהרים, ואתה אל תחוס עינך עליו, עד אשר תבא תורה בקרבו ודבר ה' בעצמותיו, למען תביאהו במשה ביום השבת וגם יוכל. כה יכוף הטלה כאגמון ראשו עשר מיטב שנותיו תחת העול הקשה כי נטל עליו, וכאשר יגדל ויפקח את עיניו, אימה ופלצות יבעתוהו בראותו כי עירום הוא, ערום מתורה, ערום מחכמה, ערום ממלאכה, ואין כל להחיות את נפשו. הנני קורא לעדים כל בית ישראל, הגידו נא אחי מי מכם לא למד ש"ס ופוסקים עד היותו בן חמש עשרה שנה או יותר, בבית מי לא רעשו אמות הספים ביום השבת לקול השעור אשר לפלפ בנו כשיש ענור, העובר בחוץ אצל כל פנה הנושא בלויי הסחבות על אצילי ידיו וקורא בקול: קנו, קנו, יחד עם הרב המגיד ליעקב דבר חוק ומשפט. בנוער ימיהשי אחרי רבם במקהלות ענו, ש"מ אין כותבין שובר, אין הבעל מיפר בקידמן, עירוב מקיאות כשופרת הגוד, וכדומה לאלה דברים הנשגבים מבינתם. ואתם הגידו נא אחי מה הבאתם אחרי כל זמן הרב אשר כליתם באלהי, הלא אך רעבון בית וחוסר לחם, אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו. ומה פרי החטאת הזאת, מסכנות וחיי צער, תוך ומרמה, בוז וקיקלון. רוב אחינו שפעקולאנטן המה. התדעו אח אחי מלאו רוחב המלה הקטנה הזאת אשר תכיל בקרבה כל עול וכל תרמית על פני תבל ארצה, תהום נורא היא לבלי חוק לכל חמס ועושק. מקל חובלים היא למחזיקים בה להכות אחיה גבר עמיתו, בראות כי בה ישבור רעבונו וימלא נפשו ותאות לבבו ולא לשוא שמו העמים הראשונים אשר הציבו גבולות אליליהם למספר מעשי בני אדם, את אליל מערקור למגן הסוחרים והגנבים:

ומקרא מלא דבר הכתוב, כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב (הושע י"ב ח'), כי מה מעשה הסוחר, הלא אך לקנות מרכולתו מבעליה בעד מחצית מחירם, ולמכרה אל הקונה בכפלים מערכה, עיני המוכר יעור ורע רע יאמר לעזבונו, ואת הקונה יכה בסנורים להרים אין ערכה שבעתים, יפיח כזבים, ידבר שקר וישא בכל נשמת רוח פיהו שם ה' לשוא, וכל אלה למה, אך למען בלוע בלע, למלא נפשו כי ירעב. ואחר כל אלה מה אחרית לחם כזבים הלזה, הלא אך גזל ועושק, כאשר עינינו הרואות קץ כל סוחרי ארץ, כי ינקשם נושה לכל אשר להם, ובכל הנמצא בביתם אין די השב אף מחצית הכסף אשר רבים נושים בהם, וסופם מוכיח על תחלתם, כי בכל המון העול והתרמית אשר פעלו לבלי ספורות, לא אכלו אף חלת לחם אחת מיגיע כפם, אך חיל זרים ורכוש אחרים מלאו בטנם, ומארת ה' בביתם היתה. הן יש ויש בגויי הארץ גם הם סוחרים רבים עורכי מערכה, אולם יתרון רב למו עלינו, כי למדו מנעוריהם את המסחר לכל משפטיו וחקותיו, וכל מעשיהם בו בהשכל ודעת, לא כן אתנו אשר רוב הסוחרים לא ידעו להבדיל בין כרתי ללבן ובין למר למשי בראשית החלם בו, כאשר מבית הספר יצאו לסחור כי אכף עליהם פיהם, ואך אחרי ירבה הנזק להכותם בשבט עברתו, אותותיו יכירו, ואז כבר עבר המועד, והחסרון לא יוכל להמנות. והמחיה הזאת היא עוד היפה והטובה מכל האחרות אשר לנו, ולה הנזר והעטרה על אחיותיה הרעות ממנה, כי במה יכלכלו האחרים את נפשם, זה נותן כספו בנשך, וזה יארוב בחוצות לאחד השרים לרוץ אחריו ככלב אחרי אדונו בגלל שתים או שלש קשיטות, זה נושא לצרור גלומים ומטפחות על אצילי ידיו מבית לבית למכור לעבדים ולשפחות, וזה יעבור משער לשער ויצעק בקול למען ימכרו לו בגד קרוע וטלוא, כהנה וכהנה פרנסות נמבזות ונמאסות אתנו אשר לא תחיינה את בעליהן. ולא אשמים אנחנו בדבר הזה, כי אף תולעה הרומשת בעפר תבקש תחבולות למצוא אוכל לנפשה, אף כי בן אדם, הרעבון נוגש אדיר ואיום הוא, לפני זעמו מי יקום, הטובע במצולות ים, גם לתער שלופה ישלח יד להציל את נפשו, ולנפוחי כפן גם נבלת פגר מובס תנעם, שארית ישראל לא יעשו עולה, ונקיים הם מכל דבר פשע אשר טחו תפל עליהם; אך האבות, ההורים, הם הביאו לנו כל הרעה הזאת, ונחנו מה כי ילינו עלינו. אם כן איפה, הלא הקולר תלוי בצואר אלה המוסיפים חטא על פשע אבותינו, אחרי ראותם איך מררו את חייהם בחנוכם הרע, והם עודם מחזיקים בפתיות הזאת לתת לשמצה בניהם וזרעם לגדופים, בשאט בנפש ישימו מועקה במתניהם לבל יצאו מקיר התלמוד וחוצה, וכל דבר חכמה פגול הוא לא ירצה, כל הנוגע בם יטמא ויצא מן הקהל מכי נפש הם, שופכי דם בניהם, עליהם חמס אזעק, ואוי להם מיום התוכחה. ואינני אומר כי יגרשו את כל התלמוד מהסתפח בנחלת ה', חלילה לי מעון, אך הלא כה דברי, איש איש יביא במסה את בנו אם יכשר היות רב ומורה כי יגדל, גם יפלס במאזני שכלו אם יש לאל יד לצרור כספו להעלותו אל המעלה הרמה הזאת, ואם אין, ישחית זמנו לריק, וינחהו במעגל צדק ככל אשר יש את לב הנער, אם לאחת החכמות או המלאכות אשר תחיינה את בעליהן, כדבר המלך החכם חנוך לנער על פי דרכו, ומה נעמו על זה דברי חז"ל, כל שאינו מלמד את בנו אומנות כאלו

מלמדו ליסטות (קדושין כ"ט א') . וראה מה שכתבתי בבאור המאמר הזה בספרי ערוגת הבושם סי' תש"ע ·

אחרי הריקותי מעט מורשי לבני לפקוח עינים עורות, אשובה לקרית משושי אשר בה אנחנו דוברים ·

בבתי הדפוס לישראל, לה משפט הבכורה. ועין מי לא ראתה ספרי התנ"ך, משניות, ש"ס, וספרים אחרים לאלפים מדפוסי פרופס, קאשמאן, ועטייאש, המהוללים ברב יפים והדר תפארתם. בדור אשר לפנינו היו בה הרב המליץ רב הירץ וויזל (משנת תקכ"ה עד תקל"ג) והמשורר המהולל רב דוד פראנקן מינדס (מת בשנת תק"נ) בשנת תר"א הורם איש את ישראל ר' ד. ג. ב ו ע ז שמו, ראש בית דיני נפשות באמשטרדם, להיות שר ושופט בבית דין הגדול אשר לכל המדינה הזאת. האדוואקאט ל י פ מ א ן, איש דובר בלי לב ולב, אשר קם פעמים רבות נגד שרי המלך בעשותם עול, ורבים השיב מעון, הובא בחסד המלך לקהל הפרתמים חברת הררי (לעוון ריטר אורדן), וחותם תבנית כבוד ישא על לבו תמיד לגאון ולתפארת. האיש היקר הזה הקשה את שני קונסל נארוועגן אשר כתב שטנה על בני ישראל לשרי ארצו, אשר שאלו את פיו אם ראויים הם לקבל רוב טובה, והרעים עליו כל שרי המלוכה, כי ערך שאלתו לפני סגן הפנימי, סגן האוצר, סגן המשפט, סגן המלחמה, נשיא בית המשפט, נגיד החיל, אם דבר אמת בפי צורר היהודים הלזה, ואיש איש מהאלופים האלה ענה במכתב גלוי לכל העמים, כי דבר סרה בשם ה', באשר כולם יחד אך טוב וחסד ירדופו, עבדים נאמנים למלכם וארצם, וכבוד ועוז יתנו לכל כהונה ומשמרת אשר על שכמם ישאו ·

מידן, עיר בנויה על נהר וועכט, שני אלף איש, רובם דיגים, ארמון ישן, בשול מלח, ממנה תלך תעלה לאמשטרדם. נ א א ר ד ן עיר מבצר, שלש אלף איש אורגי כלי משי, גם ממנה תעלה לאמשטרדם. וו ע ז פ, אלף וחמש מאות איש, בשול יי"ש רב · ממנה יובילו לאמשטרדם מים לשתות · ג ר א וו ע ז א נ ד, כפר, שני אלף איש. בתי עונג רבים בו לקציני אמשטרדם· אצלו הארמון ט ר א מ פ ע נ ב ו ר ג בתבנית ספינת מלחמה · ק ר א נ ע נ ב ו ר ג ארמון נאוה קרוב לנהר וועכט. ה י ל וו ע ר ז ו ם · חמש אלף איש, אורגי יריעות וגלומי צמר גפן. א א ל ס מ ע ע ר, כפר אצל ים הארלעם, שלש אלף איש, גני פרי רבים. א ו ד ר ק ע ר ק כפר על נהר אמסטל, בו בית הקברות לקהל הספרדים אשר באמשטרדם · א מ ס ט ל וו ע ן, על נהר אמסטל, שבעה אלף איש, עושי מלאכה ודיגים.

ב) גליל האארלעם, בו העיר .

האארלעם, הנאוה והיפה מאד, על ים האארלעם, בה משכן שליט הולאנד הצפונית. תשע אלף בתים, שלשים אלף איש, בה היכל לנוצרים הגדול מכל מקדשי הארץ הזאת. נבנה זה שמונה מאות שנה, בו עוגב גדול מאד אין כמוהו בכל העולם, שמונה מאות חלילים לו, ששים ושמונה קולות ממנו יצאו, וחליל אחד שש עשרה אמה ארכו, ושש עשר זרת אלכסונו, לפני ההיכל הזה מצבת אבן למזכרת לא ר ע נ ץ ק א ס ט ר, אשר יאמרו כי הוא המציא מלאכת הדפוס בשנת קפ"ד לאלף הששי (שש עשרה שנה לפני גוטענבערג). בית אוסף סגולות יקרות, בו מכונת עלעקטריליטעט נפלאה וגדולה מאד

ואבן

ואבן שואבת אין כמוה לגודל בכל אירופא: גם אוצר ספרים גדול בו. בית גימנאזיום, בתי מדרש החכמות והמלאכות, מצפה ככבים, גנת ביתן. בתי חולים, בתי יתומים, בתי חסד, בתי מלאכת בגדי משי רבים פתילי שש טובים מאד, מעשה שבכה, כלי כסף וזהב, שמן רוקח מהולל. בשול מלח, יליקת אותיות הדפוס, מסחר רב בפרחים שונים. הללה פרדס נאוה מאד ובו ארמון המלך מאבני שיש, ומעלותיו, דלתיו ורצפות חדריו כולם מעץ יקר מאד, ואף הארובות אשר דרכם יצא העשן שיש הנה. בשנת של"ב ושל"ג לאלף הששי צרו עליה צבאות ספניא, ואחרי נלכדה נתלו חמש מאות אזרחיה על העץ. שלש מאות אנשי מלחמה נאסרו בזקים ונשלכו לתוך המים, וגם ביושביה האחרים עשו שפטים רבים ורעים · ב ל ע מ נ ד א ל, כפר מהולל ע"י לבון הפשתן אשר בו · ה ע מ ס ט ע ד ע, המון ישן, בתי קיץ רבים לעשירי עם, גני פרחים רבים. ה ע ל ז ן ו ל א נ ד פ א ר ד, שני כפרים אשר בתי משוש וגני עונג רבים בם · ק ר א מ ע נ י, בתי מלאכת מפרשי אניות ולבע לינוצר · ז א א ר ד א ם על נהר לאאנע המשתפך פה דרך שלשה צנורות אבן לנהר איי, תמש עשר אלף איש בה, מסחר רב בעצים. בנין אניות רב · בה הבית אשר גר בו פעטר הגדול קיסר רוסיא זה כמאה ושש שנה, כי התחפש בשמלות אחר העם, ויעש מלאכת האניות עד אשר הקרה גם הבינה · בבית הזה אין רק שני חדרים ושלחן וכסא בהם. גם מקדש לנוצרים אשר לפי מסורת העם נבנה לזכר את נפלא, כי נגח שור פר את אשה הרה והשליכה למרום, ובעודה מרחפת ממעל ילדה בת, ותפול לארץ, והאם עם הבת חיו ולא נגעה בם רעה · שבעה מאות ריחים ההולכים על כנפי רוח יקיפוה מסביב, ובהם יעשו שמן, צבעים, נייר, טאבק, אבק אם, וחרדל, גם יכרתו עצים.

ג) גליל הארץ בו העיר

הארץ על יאור לידר, עיר בצורה ונאוה, שנים עשר אלף איש, חוף ובנין אניות. אריגת צמר, מסחר רב מאד בגבינה, צאן ובקר, בה הממציאו את הרשת הגדולה לצידת דגים מלוחים, ע נ ק ה י י ז ן, עיר בצורה על יאור לידר, תשעה אלף איש, צידת דגים מלוחים רבה, יליקת כלי רעם, מסחר גבינה, עץ ומקנה · בנין אניות · מ"ע ד ע מ ב ל י ק על יאור לידד, חוף רחב וטוב, שלש אלף איש, עושי מסחר בגבינה ועצים. פ ו ר מ ע ר ע נ ט, עיר קטנה יפה מאד, שלש אלף איש בה, מסחר רב מאד בגבינה ומקנה. ע ד א ם, קרובה ליאור לידר, חוף, ארבע אלף איש, הגבינות הנשלחים ממנה למרחק מהוללים מאד. ד ו ר ג ע ר ה א ם, כפר על פי נהר איי ומגדל מאיר בו לעוברי הנהר · ב י ק ס ל א ט, כפר נאוה נכח אמשטרדם, בתים גדולים וגני חמד רבים בו · ש ע ל י נ ג ו ו א ו נ ע, כפר על שפת נהר איי, בתי עונג רבים בו, ונשקף על פני אמשטרדם · ב ר א ע ק כפר נחמד מאד למראה, ואלף תושביו אשר מראה אכרים למו, כולם יחד בעלי הון ועושר רב, ועושים מסחר באמשטרדם להודו מזרחית ומערבית: חולותיו רצופות לבנים בצבעים שונים, עד אשר יחשוב הרואה כי יריעות מחוטבות יכסום, ומנורות יקרות מאבני גזית לשני עבריהם: מ א נ י ק ע ד א ם, עיר קטנה, שלש אלף איש בה, עושי מסחר. מ א ר ק ן, אי ביאור לידר,

שתי פרסה היקפו , בתיו בנוים על עמודים רמים מפחד המים העזים הבאים
כפעם בפעם ושוטפים עפר ארצו , מספר יושביו שמונה מאות איש . א ו ר ק ,
אי ביאור צידר , פרסה אחת היקפו , שמונה מאות איש בו .

ד) גליל אלקמאר , בו העיר הבצורה .

אלקמאר , שנים עשר אלף איש בה , ביהכ"נ לישראל , גני ירק ופרחים
יסובבוה , בתי מלאכת מפרשי אניות , בשול מלח , מעשה קלף , מסחר
תבואה , חמאה , וגבינה , כשמונים אלף ככר גבינה יצאו ממנה שנה שנה ·
ש א נ ן , שני אלף איש , מסחר המאה ופשתן . פ ע ט ן , כפר , תושביו
בצידת איסטערן יחיו את נפשם . ה י י ל א כפר , באר מהולל בו . ב ע ר ג ן ,
כפר , אשר עשה לו שם ע"י מלחמה אשר היתה אצלו בשנת תקנ"ט בין צבאות
ענגלאנד , רוסיא , והצרפתים . ע ג מ א נ ד א פ צ ע , כפר על ים הצפוני ,
גם בו היתה מלחמה כבדה בעת ההיא . ה ע ל ד ר , כפר כל תושביו מלומדים
מאד למעבר אניות · אצלו התעלה הצפונית המהוללה (עיין לעיל) .
והחוף נ י ע ו ו ע ד י ע פ אשר שני מגדלי מבצר למגן לו · ט ע ק ס ע ל ,
אי שלש פרסה ארכו , וא' וחצי פרסה רחבו , שבעה אלף איש בו , רובם
רועי צאן המהוללים בעבור צמרם כי טוב הוא מאד , גם הגבינה אשר יעשו
מחלבם נודעת בשם על אודות טוב טעמה · בו נכרת ארץ גדולה אשר שם
א ר ץ ה ב צ י ם לה , כי ירבו לפרי המים לעזוב ביציהם בחול אשר על שפת
הים , ויושביה יאספו אותם והיו להם לאכלה . פ ל י ל א נ ד , אי קטן ,
אלף איש בו , אשר ירבו המים למרר את חייהם , כי יבואו עליהם כפעם
בפעם וישטפו גבול אדמתם . ט ע ר ש י ל י נ ג , אי עושה פרי , שלש אלף
איש בו , שדי תבואה רבים וטובים . ו ו י ר י נ ג ן , אי אשר שם פרסה
היקפו , שני אלף וחמש מאות איש בו רועי צאן , צידי דגים וזורעי פשתן ·

האלאנד הדרומית

מדת אדמתה חמשים ושלש פרסאות מרובעות , כולה ארץ
מישור , תרבית הצאן רבה בקרבה וראשית מחית תושביה ,
ותחת אשר יושבי האלאנד הצפונית ירבו עשות גבינה ,
יוסיפו אנשי המדינה הזאת עשות החמאה · אוירה איננו
לח מאד , אבל פני הרקיע בטהרתו בלי כל עבים , אך
לעתים רחוקות · הארץ תתן יבול לא מעט , ובכל זאת
אין די בו לשבור רעבון יושביה . נהרותיה הגדולים הם
רהיין ומאאס . ששה גלילות בה ·

א) גליל האג , בו העיר הגדולה

האג , קרית מלך רב ומשכן כל שרי המלוכה , בבקעה פוריה מאד ,
רחוקה פרסה אחת מן הים , בין הערים לייזן וראטערדאם , במרחק שבע
פרסה מאמסטערדם , חוצותיה ישרות ורחבות והרצפה אשר בהן כולה לבנים
אדומים וירקרקים , שמונים אלף איש בה , ארמון המלך ופרדס נאוה לו ,
פתוח לכל עובר . גם אוצר ציורים ותמונות נפלאות בקרבו · ארמון עתיק
יומין

יומין · בו ישבו זקני העם בהתאספם ליום הועד , היכל נסיך אראניען נחמד למראה · בית אוצר ספרים ואוסף מטבעות יקרות וסגולות אחרות בו · בית העלה נאוה · בית נסיך מארין , בו סגולות יקרות מארצות חינא , יאפאן וכל ממלכות תבל , בתי כנסיות לישראל קהל אשכנזים וקהל ספרדים , בית יליקת כלי נשק גדולים , בית שעשוע נאוה , בתי מדרש , בתי ועד לחכמים , בתי מלאכת כובעים ואומר חותם · בית דפוס לישראל ·

בשנה הזאת (תרט"ז) נעשה יקר וגדולה לאחד אחינו בעיר הזאת , הוא השר ויועץ המלך וואן מעזריטץ , כי שם אותו המלך לנגיד על כל נכסי המלכות , והרימו בתור הפרתמים אשר לקהל הארי · בה מצא החכם ברוך שפינאזא מפלט לנפשו מחמת רבני אמשטרדם אשר רדפוהו בזעם אפם , וישב בה עד יום מותו (שנת תל"ד) אצלה יער צומח עצים נחמד מאד , חצי פרסה ארכו , ובו היכל עונג למלך · שעוועניגן , כפר דיגים , ארבע אלף איש בו , מרחצאות מי הים טובים מאד אשר רבים אליהם ינהרו בימי הקיץ · זארגעפליעט (בלי דאגה) מקום גנות ופרדסים לעונג ושעשוע בני העיר הבירה · ארענסבורג , מקום עונג למלך , איים עתיקים מימי קדם נמצאים בבטן אדמתו · לאסדינן , כפר נאוה , בתי משוש וגני ירק רבים בו · קאטוויק אפ זעע , עיר קטנה , שלש אלף איש בה , שם יעשו שיד מקליפת חומט · אלפן , שלש אלף איש , משרפות שיד מקליפות חומט , ומעשה כלי קטרת טאבק · ווערדן , על נהר רהיין הישן , סוללות עפר יקיפוה , ארבע אלף איש · ריינסבורג כפר אל נהר רהיין , אלף איש משליכי בים חכה :

ב) גליל ליידן , בו העיר

ליידן , גדולה ונאוה מאד , בעמק נחמד למראה אשר בשם גן הולאנד יקראוהו · נהר רהיין עובר בתוכה , תעלות בכל חוצותיה ומאה וחמשה וארבעים גשרי אבן עליהם , מאה ותשעים חוצות בה , ובראשם רחוב ראפענבורג , אשר נהיה במקום המהפכה הגדולה עלי חבית גדולה וארבע מאות ככר אבק שרפה בה אשר נבקעה בשנת תקס"ז ותהרוס בתים רבים עד מאד · דומיה חרישית ברחובותיה , ועוברים ושבים אך מעטים בם · שמונה שערים לה , חמשים אלף איש : בית אוניווערזיטעט אשר נוסד זה כשלש מאות שנה , מצפה ככבים , אוצר ספרים , גנת ביתן , אוסף סגולות הטבע ודברים עתיקים , גימנאזיום , בתי מדרש לכל חכמה ומלאכה , בתי ועד לחכמים , בית העלה נאוה , בתי מלאכת גלומי צמר , שמיכות , עורות , ובורית , ממכר ספרים רב · בית יתומים , בית אסופים מן השוק , שלשה בתי חולים · בימי הרומים כבר היתה לעיר גדולה נודעת בשם : נארדוויקבינן , כפר , שלש אלף איש , נוטעי ירקות קרוב אליו הכפר נארדוויק אן זעע , יושביו דיגים , ומגדל מאיר בו · ליידרדארף , כפר נאוה , רוב יושביו עשירי עם , ובתי עונג יפים בו · באדעגראווע על נהר רהיין · שני אלף איש , עושי כובעים , חבלים , ומעבדי עורות : ליסע , כפר על ים הארלעם , גני ירק ופרחים רבים בו · הילעגאם , מקום על ים הארלעם , גני פרי וירק רבים :

ג) גליל ראטערדאם , בו העיר :

ראטרדאם, גדולה ורבתי המסחר, וכלילת תפארת, על נהר ראטע, עשרה שערים לה, חוצות רחבות וישרות, ובראש כולן הרחוב ב א מ פ ע ס, אשר ישתרע באורך פרסה ליד נהר מאאס, שבעה אלף וחמש מאות בתים בה, ורבים מהם בני רבעים גם בני ששה עליות, מספר יושביה תשעים אלף איש, בית מועד הסוחרים נאוה, בו אוצר ספרים וכלים שונים · בית פקידי אניות המלך ומסכנות רבים לו · בתי כנסיות לישראל · בתי מדרש לחכמות שונות, חברה להברכת אבעבועות הפרות בבשר האדם, בתי ועד לחכמים, חברה להשיב התועאים לדרך הישר · בית שעשועים נאוה, בתי מלאכת מחטים, נייר, צוקר, גלומי צמר, כלי פשתן, בשול יי"ש רב, מסחר אין חקר בתבואת השדה, יין, טאבק, פשתן, וכל דבר · בנין אניות רב : בה היה רב ומורה הגאון ר' אריה ליבש מברעסלויא בעהמ"ח ס' פני אריה, זה כשבעים שנה ·

דעלפט, עיר נאוה, בין ראטרדאס והאג, ריחיי רוח, גני פרי ובתי עונג יסובבוה, מלפנים היתה מבצר חזק מאד, נהר שיע עובר בתוכה · שבעה שערים לה, שבעה עשר אלף איש, בית נשק, בית מדרש גדול לאנשי החיל, בית מלאכת כלי נשק וכלי מלחמה, היכל לנוצרים בו קבר ווילהעלם נסיך ארראניען נפלא מאד מסכה שיש עליו נכונה על ארבעה עמודים · מגדל רם עליו ובו חמש מאות פעמונים, בתי מדרש, בתי חסד שונים, בשול שכר ויי"ש רב, מלאכת כלי אבן, יריעות, שמיכות, גלומי צמר, ובורית · מסחר רב · ד ע ל פ ס ה א פ ן על שפת נהר מאאס, חוף מסחר גדול וטוב, ארבע אלף איש, בנין אניות רב, בית העלה נאוה, צידת דגים מלוחים : ש י ע ד ע ם, אצל שטף נהר שיע לנהר מאאם, שנים עשר אלף איש, יותר משני מאות בתי בשול יי"ש בה, המהולל מאד לרב טובו, גם ירבו עשות בה מכמרות דגים ולבנת עופרת : ג ו ד א עיר ישנה על נהר גובע, שם עשר אלף איש, מחציתם עושים מקטרות טאבק מן החומר אשר בתהום תעלותיה, גם יעשו בה גבינות טובות מאד ומסחר רב בם, מלבד אלה יש בקרבה מטוה צמר, מעשה חבלים, ומשרפות לבנים · א ו ד ע ו ו א ט ר על נהר איסל, סוללות ישנות יקיפוה, שלש אלף איש בה · ציור גדול בבית העלה בו משוח בשש כל אכזריות בני ספניא אשר עשו לאנשי העיר הזאת בשנת תפ"ה על דבר האמונה · ש א נ ה א פ ן, עיר בצורה על נהר לעק, שלש אלף איש בה, מעשה כלי כסף, נייר, כלי נחושת, ומקטרות טאבק, צידת דגי לאקס רבה מאד ומסחר גדול בהם · אצלה בקעה פוריה מאד אשר תוציא קנבוס אין כמוהו בכל הארץ, גם העשב אשר בה מהולל מאד באשר ירוס ממעל לארץ כגובה שבלי חטים · ב ל א ר ד י נ ג ן, על נהר מאאס, וחוף טוב לו : שמונה אלף איש, צידת דגים מלוחים רבה מאד, מ א א ס ל א נ ד ס ל י ד, שני אלף תושביה יחיו בצידת דגים מלוחים את נפשם · א ו ו ע ר ש י ע, כפר גדול ונאוה, שלש אלף איש בו, עושים כלי ברזל שונים, ארמון ישן : ק'א פ ע ל ע אפ דר איסל, כפר, תושביו יעשו לבנים קשים, קלים וטובים מאבנים, את החומר יקחו מקרקע נהר איסל : כל עושה לבנים כאלה שם אופה אבנים לו :

ה) גליל דארטרעכט, בו השיר

דארטרעכט, על פני אי בתוך הנהרות מאאס וביעסבאש נשר נהיה ע"י מבול מים בשנת ה"א קפ"א, לעבר היבשה מגדלי מב:ד יקיפיה, ד' אלף ושני מאות בתים, שלשים ועשרים אלף איש, בתי מלאכת נוקר, לבנת עופרת, גלוני נמר, פתילים, וטאבק. מסחר רב לה ביין, פשתן, דגים, ושמן דגים. ועל כולם בעץ, וכה משפטו: רפסודות עץ ארוכות כחמש מאות אמה, ורחבות ארבעים אמה יביאו על פני נהר רהיין ממרחק, ובהגיעם לתוך החוף אשר בה, יפרידו קרשיהם זו מזו וכל חבליהם ינתקו, והיו לממכר. מן ערך תולאות כל רפסודה כזאת מדי עברה על פני המים, נוכל לדעת עד כמה ירבה שכר בעליה, כי אנשי כל רפסודה יאכלו בימים הרבים אשר יעבירוה עד בואם למחוז חפצם, מן ארבע מאות עד חמש מאות ככר לחם, לערך שני מאות ככר בשר, כשנים עשר ככר בשר מעושן, כשנים עשר ככר גבינה, כארבעה עשר ככר חמאה, כארבעים כור קטניות, וישתו כששים חביות שכר, וכשמונה חביות יין: איסעלמאנד, אי בנהר מאאס, בו הכפר קידרקערק, בתי עונג רבים בו לעשירי ראטערדאם. בייערלאנד אי, ובו שני הכפרים אודביירלאנד ושטרין, יושביהם פורשי מכמורת על פני המים. טינגעניטען, כפר, בו בית מקלט למושב הבאים על פני המים' עד עברם מרוח הים הרע.

ה) גליל גארקום, בו העיר הבצורה גארקום, (גם גארינכעם שמה) על שפת נהר מאאס, שש אלף איש, דיגים, סוחרי תבואה, ועושי כלי קטרת טאבק: וויאנען על נהר לעק, שארית חומות מבצר בה, שלש אלף איש, פרי העץ טובים בגנותיה. אללה היכל עונג ופרדס נאוה. כיופארט, עיר קטנה בצורה על נהר לעק, שש אלף איש, לידת דגי לאקס בה. לערדאם על נהר לינגע, שלש אלף איש. ווערדר בקעה גדולה אשר הנהר אלבלאש עובר בתוכה, עשרה כפרים בה, פוריה ודשנה, והקנבוס אשר תוליא האדמה טוב מאד.

ו) גליל בריעל, בו העיר בריעל על פני אי ווארנע אצל פי נהר מאאס, חוף עמוק וטוב, ארבע אלף ושלש מאות איש, רובם דיגים ועוברי אניות: חומות וסוללות סביב יקיפוה, ותעלה רחבה עוברת בתוכה. העלוועטסליס, סוללה ובורות סביבה, חוף עמוק, שני אלף איש. ממנה המעברה לענגלאנד. בנין אניות בה: גערוולעט, שמונה מאות איש.

ב פריזלאנד

מדת המדינה הזאת תשעה וארבעים פ"מ, מלבה עמוק מאד מתחת למים, ובאשר אין גבעות חול בקרבה, עשו ידי אנוש גבול לים ולא יעברנו, אכן בעת סער וסופה ילאו המים ממכון שבתם, מבלי משוא פנים לכל מפעלות האדם ותחבולותיו, ויהפכו ערים ויושביהם. וזה לא כביר (בשנת תקפ"ה) הרבה מבול המים תלאה ומהפכה בבקעותיה, ולולא חסד עליון היתה כולה שלל למי תהום רבה. גם בה הרוח לח וערפל תהולתו, אך איננו קר

ראשית מעשי תושביה הם תרבית מקנה ועבודת השדה, ואשר לחוף הים ישכונו ילודו דגים במכמרתם. דבש הדבורים אשר בה טוב מאד. שפת יושביה שונה מאד מלשון הולנדית· שלשה גלילות לה·

א) גליל לעהוואַרדן, בו העיר לעהווארדן בעמק נאוה, עשרים ושנים אלף איש בה, בית מדרש, בית הכנסת לישראל, ארמון השליט, ניעבדי נייר, מטוה בד, מסחר רב בסוסים. פראנעקר, עיר ישנה, שש אלף איש בה, בית מדרש החכמות, גנת ביתן, משרפות לבנים· האַרלינגן, עיר בנויה על יאור לידר, חוף לאניות קלות, עשרת אלפים איש, בית אדמיראליטעט גדול לשרי אניות המלך וכל מלאכתם, מלאכת מפרשי אניות, בשול מלח, משרפות לבנים, מסחר עץ, בנין ספינות. דאקום, עיר קטנה, חמש אלף איש, בית העלה נאוה, מגדל רם עליו ופעמונים רבים בו, בשול מלח, שכר, ווי"ש, בנין אניות, מסחר בחמאה וגבינה. וויטמאַרזום, כפר, אלף איש בו. קאלום, יריד גדול לממכר סוסים שנה שנה. בערליקום, כפר נחמד למראה, ממכר מקנה וצאן רב בו: אַמעלאַנד, אי בים הצפוני, שתי פרסאות ארכו ופרסה רחבו, טוב מאד למרעה צאן, בו הכפר האלום, ארבע אלף תושביו ילודו דגים, יעברו אניות ויעשו סיד מקליפות החומט. שירמאָניקאָג אי, פרסה היקפו, אלף וחמש מאות איש בו היושבים בחצרים נפולים הנה והנה, ולידת דגים, ומרעה צאן מחיתם.

ב) גליל סנעעק, בו העיר סנעעק בבקעת רפש ויון מצולה, שמונה אלף איש, בית העלה נאוה, מלאכת כלי פשתן, שמן שומשמין, יוצרי חרש, מסחר רב בחמאה ותבואת השדה. בסביבותיה ירבו לעשות מורי שעות טובים מעץ· סטאַווערן, היתה מלפנים משכן מלכי הפריזן, וברבות הימים היתה לעיר קטנה, ואך שלש אלף איש בה· היינדעלאָפן, על יאור לידר, חוף, שני אלף איש, מצויינים בבגדיהם תבנית שנות קדם אשר ימאנו להחליפם ולשנותם כשערה· וואַרקום, על יאור לידר, והוף לה, ארבע אלף איש, דיגים, עוברי ימים,, ועושי סיד מקליפות תולעי המים. יעסט, שני אלף איש, בנין אניות· סלאָטן, שני אלף איש עושי מלאכה במים רבים· מאַלקווערום, כפר על יאור לידר אשר תבנית בגדי יושביו עוד מימי קדם היא, ובאולתם יחשבו כל שנוי בהם לחטאת מרי, כדרך כל תועי לבב החושבים בסכלות לבבם הנבער מדעת כי הלבוש מצות עליון הוא, וכל צדק ומישרים אך בכסות ובגד גבר המה·

ג) גליל הערנוועען, בו העיר הערנוועען, שני אלף איש, מכרה אדמת טאָרף רב מאד סביבה, וכל מחית תושביה בו. היכל עונג אצלה. יאַנגעלוואַג, כפר גדול, שש אלף איש בו, חופרי טארף ועוברי ימים:

גגרעניגגן

פאת המדינה הזאת שלשה וארבעים פ"מ, שלה ארץ מישור ועמוקה

ועמוקה מאד לפאת הים, אוירה קר ולח, ומוליד קדחת ליושביה, תרבית המקנה היא ראש מחית עמה. עבודת האדמה שפלה מאד בקרבה. שלשה גלילות בה.

א) גליל גרעניגנן, בו העיר הגדולה גרעניגען, על נהר הונזע העובר בתוכה יחד עם נהר אא, סוללה רמה ושבעה עשר מגדלי עופל מגן לה, גני פרי, בתי עונג וכרים דשנים יקיפוה, שמונה שערים לה, שמנה עשר גשרים, שבעים שוקים, שלשה רחובות גדולים, שם אלף וארבע מאות בתים, ארבעים אלף אים, בית אוניווערזיטעט, גנת ביתן, ואוצר ספרים בו, בתי מדרש לכל חכמה ומלאכה, ביה חנוך לאלמים, בית מועד הסוחרים, בית העלה נאוה, היכל השליט, הרחוב ברעע מ א רקט אשר בה, גדול מאד ואין שני לו בכל הממלכה הזאת, שלש מאות וחמשים אמות ארכו, שני מאות אמה רחבו, בית מעשה נייר, מלאכת כלי צמר ופשתים, פתילי צמר, ופוזמקאות. המסחר איננו רב בקרבה:

ב) גליל ווינשאטען, בו העיר ווינשאטען על נהר רע״ל ומבצרים ישנים סביבה, ארבע אלף אים בה, מסחר תבואות השדה ומקנה. אצלה הגבול בין הולאנד וארץ הנזכר:

ג) גליל אפינגאדאם, בה העיר אפינגאדאם על נהר פיוול, ארבע אלף אים, מסחר רב בסוסים. דעלפזיל, עיר בצורה על שפך נהר פיוול לתוך נהר דאלארט, וחוף טוב לו, ארבע אלף אים, עוברי סחרות ופורשי מכמורת על פני המים. סלאטקאמפ, כפר על פי נחל הונזע, מצודות עופל לו. ראטום, אי בים הלפוני, חמש מאות אים בו אשר יחיו בצידת דגים את נפשם.

דרענטהע

המדינה הזאת קטנה במספר תושביה מכל אחיותיה האחרות, כי אף אם חמשה וארבעים פ״מ מדת אדמתה, אין כי אם שבעים אלף אים בה. גם היא ארץ מישור כולה, אך איננה שפלה מן המים אשר סביב יקיפוה. רוב עפר ארצה יון מצולה ואדמת עטרף. אוירה לח וערפל התולתו, אך טוב מאד ליושביה, לכן רובם יאריכו ימים עד זקנה ושיבה. פרי תבואה אך מעט בה, כי אחרי שנת קציר תשבת הארץ שתים ושלש שנים, באשר אין כח בה להוציא זרע שנה שנה. אך גליל אחד לה:

א) גליל אסען, עיר נאוה וגני חמד סביבה, שני אלף אים בה, עושים מסחר בתבואת השדה. קאווערדען, היתה עיר בצורה לפנים על נהר וועכט, שלש אלף אים סוחרי ארץ. מעפעל, על נהר האוולטערא, שבעה אלף אים, בית מדרש החכמות, בית מלאכת צבע תכלת יפה, מטוה כלי פשתן. סמילדע, עיר חדשה קרובה לעיר אסען, שמונה מאות אים בה עושי מלאכת מחשבת. האגעווען, מקום נאוה, שם אלף אים בו, עובדי אדמה ועושים במלאכה. פרעדעריקסארק, עיר חדשה,

מקום

מקום מקלט לכל דל ומסכן אשר בלחם עצלות תגעל נפשו וחפץ למלאת בזעת אפו די מחסורו , שבעה אלף איש בה העוסים בחריצות ידים כל מלאכה ועבודת השדה הקשה , ומשנה לשנה יושביה ירביון .

האוועריסל

אדמת המדינה הזאת ששים ואחת פרסאות מרובעות , גם היא כשאר אחיותיה ארץ מישור , אך איזה גבעות חול בתוכה · נהר איסל הוא כראש נחליה · הנהר שווארטע וואטער (מים שחורים) הוא קבולת ארבעה נחלים , ובגיאו מרחם אניות יעברו בו , אך אחרי מרוצה קצרה יפול ליאור זידר · אוירה גם הוא לא טוב ליושביה , ראש מחית תושביה תרבית צאן ומכרה עפרף .

שלשה גלילות בה :

א) גליל צוואלע , בו העיר צוואלע מוקפת חומות ומצודות עופל על נהר שווארטע וואטער , שתי תעלות עוברות בתוכה , חוצות רחובות ויפות , שלשה שערים לה , שלשה מגרשים , שני אלף ושש מאות בתים , עשרים אלף איש , מלאכת חבלים , עבוד עורות , לבון דונג , בשול מלח , צידת דגי לאקס , מסחר רב . הרב החכם הר"ר העררפעלד אב"ד בעיר הזאת ורב הגליל , הואיל בשנת תר"א לתקן איזה תקנות לפי צורך הזמן , כי רוח העת נוססה בו , והתקנות ההן טובות מאד וישרות בעיני אלהים ואנשים , הלא הן , שיתפלל הש"ץ עם קהל משוררים בערך וסדר , תפלת העם תהי בלחש ולא בצעקה ושאגה כנביאי הבעל , לבטל מכירת המצות בשבת ויו"ט , לדרוש לעם בלשון הארץ נחה ונעימה לאוזן שומע , ללמד בני הנעורים יסודי הדת ולהביאם במסה בתוך קהל ועדה , וכהנה עוד דברים אחרים נכונים וראויים , אולם רבים שומרי נסף קמו נגדו וישפכו בוז וקלון על כבודו , אך בעוד הם מחרפים ומקיפים רשפי אולתם למולו , הרימו המלך בתור הפרתמים ונתן לו חותם תכנית חברת הארי לאות יקר וגדולה , ושונאיו ראו ויבושו . הראגנעען אשר אצל העיר נחמד מאד לשוח בו , וגני פרי עליו . קאמפען על נהר איסל , עיר מבצר סביבה , עשרת אלפים איש , בית העלה נאוה , בית מדרש , מעשה שמיכות צמר , צידת דגי לאקס , מסחר במחצלאות של קני אחו הנעשים בבנותיה . וואללענהאפען על יאור זידר , שלש אלף איש , אצלה חרבות ארמון ישן . אלדנהאף , כפר קטן , תרבית צאן טוב בו . שטעענוויק בככר חול על נהר אא , שלש אלף איש · האסלט על נהר שווארטע וואטער , סוללות ובורות יקיפוה , שני אלף איש . גענעמידען על שטף נהר שווארטע וואטער ליאור זידר , אלף ושש מאות איש , מסחר רב במקלעות קני אחו : מאסטענבראק כפר נאוה , שמונה מאות איש . בלאקציל , כפר , על יאור זידר , חוף , סוללות , שני אלף איש , נכחו האיי שאקלאנד ביאור זידר , מגדל מאיר בו , אלף איש רועי מקנה ומעלים דגים ברשתם .

ב) גליל דעווענטר , בו העיר דעווענטר בככר נחמד על נהר איסל וגשר גדול עליו , מצודות עופל יקיפוה , ארבע עשר אלף איש מבה , בית מדרש

מדרש לחכמים , מלאכת כלי ברזל , מאפה עוגות פלפל טובים מאד ויובילום למרחקים , מסחר רב · האר דענבערג , בבקעת ככול , שלש אלף איש , חופרי אדמת טארף : אמען , על נהר וועכט , אלף איש עושים במלאכה .

ג) גליל אלמעלא , בו העיר אלמעלא , יון מלולה ואגמי רפש סביבה , שש אלף איש , עובדי פשתים סריקות , מלבני בד , ועושי מסחר בפתילים ובגדי שש . ארמון נאוה . ענשעדא , אצל גבול פלך וועסטפאלן אשר לפרייסן . שש אלף איש , אורגי כלי פשתן ולמר גפן . דעלדן , על נהר רעגע , ארבע אלף איש . טוויקעלא , היכל תפארה בו · דיעפענהייס , כפר קטן וארמון נחמד בו .

וגעלדערן

המדינה הזאת היא הגדולה מכל מדינות הממלכה הזאת , כי מדתה חמשה ותשעים פרסאות מרובעות , יושביה שונים בתואר פניהם , תהלוכותיהם , מדותיהם ומעשה ידיהם מכל אנשי הארץ הזאת , והכרת פניהם תענה בם כי בני אשכנז המה , ובכל זאת שנאה עזה בלבם לאנשי אשכנז , ובשם פתאים ואביונים יכנו אותם , שלה ארץ מישור , אך מגבולה הצפוני תשתרע שלשלת גבעות חול עד ארנהיים עיר הבירה בה , ובאשר אין הרים בארץ הזאת , יקרים הגבעות האלה מאד בעיני יושביה ובשם הרים יקראום . ראשית מחית גוייה תרבית לאן ועבודת האדמה . פרי העץ רב בה ובראש כולם גדגדניות ושזופים . אוירה ממולע וטוב , לא ובלי ערפל . ארבעה גלילות בה :

א) גליל ארנהיים , בו העיר ארנהיים , על שפת נהר רהיין ולרגל גבעות החול , בצורה וחזקה מאד , ארבעה שערים לה , שלש רחובות גדולים , חוף הנהר , ארמון , בית מדרש , ועד לחכמים על דבר מלאכת הציור והבנין , אלף ושש מאות בתים , חמשה עשר אלף איש , בתי מלאכת נייר , שמן שומשמין , יוצרי חרש , מעשה בורית , טאבק , מסחר תבואה : וואגעניגן על נהר רהיין , וחוף לו . ארבע אלף איש , זורעי טאבק , ועושי מסחר . באַרנעפעלד , כפר , ארמון נאוה לו . עלבורג על יאור זידר , סוללות יקיפוה . שלש אלף איש , חוף טוב , צידת דגים ומעבר אניות . האטעם על נהר איסל , שלש אלף איש , זורעי טאבק . הארדרוויק על יאור זידר , הרבות מבצר , שש אלף איש , בית מדרש , ועד לחכמים , מסחר יבול השדה ועלים , צידת דגים . סעווענער , אלף ושני מאות איש עושי מסחר . היסן , אלף וחמש מאות איש , עובדי אדמה . ניוקערק , ארבע אלף איש , זורעי טאבק , לאא , היכל עונג למלך ויער לומח עלים נחמד . באלענדאל , ארמון נאוה ומקומות לשות תאוה לעינים .

ב) גליל ציטפן , בו העיר הבצורה ציטפן על נהר בערקל העובר בתוכה ובין העיר הישנה והחדשה יפריד , מגדל גדול וגנות ובתי עונג רבים חולה לה , חמשה שערים בה , שנים עשר אלף איש , ארבעה בתי חולים , שני בתי מדרש , גשר ארוך מאד על הנהר , בתי מלאכת נייר , דבק , בגדי

שש

שם, בורסקים, בשיל שכר. דאסבורג עיר מבצר על נהר איסל בבקעה פוריה ונאוה, ארבע אלף איש, בית מדרש, בית יתומים, זרע עשב רב. דייטיחעס על נהר איסל הישן, שלש אלף איש, בית יליקת כדורי מלחמה. ליכטענווארדע, שלש אלף איש, ארמון. גרעדעוואָרע עיר קטנה בצורה, שני אלף איש. קעפל, כפר על נהר איסל הישן, מעשה כדי ברזל בו.

ג) גליל נימוועגן, בו העיר נימוועגן, קריה בצורה מאד על נהר וואאל, תשע עשר אלף איש בה בית העלה ישן וכליל תפארת, תוך הנהר. נאוה מאד, שלשה בתי מדרש בה, מגדל רם ונשא, בתי מעשה חומר חותם. לבע תכלת, דבק, עבוד עורות, רקועי פחים, כלי נחושת קלל. בשול שכר לבן אשר מסחר רב בו. וואגענבורג על נהר מאאס, ארמון עתיק יומין בה. לער, כפר, קרוב אליו ימלאו מטבעות רומיות וסגולות קדמוניות רבות בבטן האדמה. דרוטן, כפר, ארמון יפה בו.

ד) גליל טהיל. בו העיר טהיל על שפת נהר וואאל, שבעה אלף איש, אורגי צמר ופשתים, בית מלאכת צבעים, מסחר רב ביבשה וביס. באָמעל, על פני אי בתוך הנהרות וואל ומאאס, שש אלף איש, מגדל גבוה, חוצותיה שוממות כל היום כי אין מלאכה ואין מסחר בה. קילענבורג. על נהר לעק, עמוקה מאד, וכמעט בכל שנה מימי הנהר ישטפוה, נפלגת לשלש מחלקות, העיר הישנה, החדשה, והחוף, וחומות בין כל אחת לרעותה, שש אלף איש, מלאכת גלומי משי וכלי נשק, ומסחר רב, בורן, שני אלף איש, וארמון ישן. לעוועסטיין, עופל חזק.

זאוטרעכט

מדינה קטנה מכל מחוזות הארץ הזאת, כי מדתה איננה כי אם חמשה ועשרים פרסאות מרובעות, גם היא כולה עמקים ובקעות, אך בפאת מזרח רוכסי גבעות בין הערים אוטרעכט ואמערספארט. אדמתה דשנה ופוריה מאד. מרעה צאן ועבודת השדה הם ראשית מחית יושביה, אוירה טוב ונעים. תושביה גם הם ישוו לבני אשכנז בכל ארחות דרכם ומפעלותיהם. שני גלילות לה.

א) גליל אוטרעכט, בו העיר אוטרעכט, קריה גדולה ונאוה על נהר רהיין הישן עובר בתוכה, חומות ומגדלים יסובבוה. לפנים היתה רבתי עם וסחר גוים, אך בדור האחרון ירדה מגדולתה וכאשר נגרע מספר יושביה, חלף גם המסחר והלך לו, ואף אם בית מדרש הכולל בו, ותלמידים רבים למאות יבואו אליה לשמוע תורה מפי המורים, רחובותיה שוממות ודומיה חריפית בקרבם, ואף אם שמונה אלף ושני מאות בתים בה, אך חמשים אלף איש בקרבה. חמשה שערים לה, ארבעה מגדלים, שתי תעלות, ששה ושלשים גשרים, בית אוניווערזיטעט. גנת ביתן, מצפה ככבים, בתי מדרש שונים, בית מדרש לרפואת בהמות, בתי ועד לחכמים, בית מעשה מטבעות,

שיזה

איזה בתי חולים · היכל לנוצרים עתיק יומין, מגדל רם נו ופעמונים רבים בו · בה מושב ראש הכמרים לקטוליקן · מי בארות טובים מאד בקרבה, ויום יום יצאו איזה אניות ממנה טעונות חביות מים רבים לאמסטרדם לממכר · בתי מלאכת גלומי משי מעורבים בצמר, פיזמקאות צמר, פתילים, לבון פשתן, בשול מלח, מעשה צוקר, חומר חותם, מנורות זכוכית, ומחטים. נתיב ברזל ממנה לאמסטרדם, ליישט שני אלף אים בה, עושי כלי עץ נפלאים, כלי כסף וזהב, נעלי יד, עורות, פתילי משי, ודברים אחרים מעשה ידי אמן, ארמון יפה בה. איסלשטיין, עיר ארמון ישן, שלש אלף וארבע מאות אים, מאנפארט, על נהר איסל, ארמון עתיק יומין, שני אלף וחמש מאות אים. מארזן, בתי קיץ יפים בה, אלף ושש מאות אים·רובם בני ישראל · וביהכ"נ להם · ברעסוויק, על נהר לעק, אלף אים:

ב) גליל אמערספארט, בו העיר אמערספארט, קרית מסחר רב, לרגל רוכסי גבעות העוברים באורך שתי פרסה ממנה עד נהר רהיין, ועל נהר עהם. סוללות ומצודות יקיפוה · ארבעה עשר אלף אים, רובם נוטעי טאבק ועושים מסחר בו, בתי מלאכת זכוכית, כובעים, מחללאות קנים, וכלי צמר · המסחר הגדול בה הוא בסחורות הבאות מארצות אשכנז בעגלות דרך היבשה, ופה יטענו אותן באניות ויעבירום על פני המים לאמסטרדם. אצלה הארמון זאסדיק אשר להמלך וגן היות בו · וויקבידורסטעדע, עיר ישנה מאד על נהר לעק, שלש אלף אים בה, חרבות ארמון עתיק יומין. רהענען, במורד גבעה אצל נהר רהיין, שלש אלף אים נוטעי טאבק: בה כלה הקורפירשט פרידריך החמישי את אחרית ימיו אחרי הורד מכסא מלכות בעהמן בשנת ה"א ש"פ, והבית אשר גר בו עודנו עומד על תלו · בונשאטן, כפר על יאור לידר, אלף דיגים בו. וועגענדאל, כפר גדול ומכרה אדמת טארף רבה בו ·

ה׳ בראבאנט הצפונית

מדת המדינה הזאת שלשה ותשעים פ"מ, גם היא ארץ מישור כולה, ובמקצועות מערב ולפון שפלה ועמוקה מאד · אדמתה טובה מאד, ויש בקרבה שדי תנובה, בארות המר וטארף, חול, נאות דשא ויון מצולה · יושביה יאכלו וישתו במדה ובמשורה, והשכרון תועבה למו וכל ירצאה וכל ימצא בה: כולם יחד מעשה אבותיהם בידיהם ומהם לא יסורו ימין ושמאל, לכן לא יגה עליהם אור הדעת, והכמה לא תקרב באהליהם, כח מתניהם ואון שרירי בטנם עז וחזק, אולם כח נפשם רפה מאד · אין חלק למו בדעת ולא נחלה בתבונה, כדרך כל העמים הדבקים בדרכי אבותיהם, ואינם שמים על לב כי הזמן רכב ברזל וסוסי אש לו, מגמת פניו קדימה · וגם אם יאמר האדם לשוב אחורנית לא יוכל, כי רוח העת בחוזק יד יטהו אל המסלה, ולמרות רוחו למחוז חפץ הדור יובילהו: ופן יהסדני שומע כי לקעקע את בירת הדת באתי, והלא שלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידכם (בילה ג׳ ב׳) לכן אומר בפה מלא כי לא ממנהגים הנוגעים בדת ואמונה אני דובר, באלה יאחז צדיק דרכו ולא יסור מהם, אך דברי פה בנמוסי העולם והרחות

בני אדם, אשר אין חלק להם בחוקי חיים · ולא נהלה בעבודת אלהים, בהם
יסוד מוסד לנו, אזלת לקרתא הלך בנמוסה (ב"ר פ' פ"ח), לעולם אל ישנה
אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם ומלאכי השרת ירדו
למטה ואכלו לחם (ב"מ פ"ז א'), ואמרו במקום אחר נהרא נהרא ופשטיה ·
לו חכמו ישכילו זאת בני עמי יושבי ארץ מולדתי, וטוב להם כל הימים ·
המדינה הזאת שלשה גלילות לה ·

א גליל הערלאנגנבוש, בו העיר ה ע ר ל א נ ג נ ב ו ש, מבצר חזק מאד
שמונה מלודות גדולות, עופל חזק וסוללות ודיק סביב יקיפוה · א' וחצי
פרסה היקפה, על נהר דאמל, ארבעה שערים לה, ארבעים רחובות
וברחבם הרחוב ה י נ ע ה א מ ר אשר רביע פרסה ארכו, שלשים אלף איש
בה, בתי כנסיות לישראל, שני בתי מדרש החכמות, שני בתי יתומים · בית
מלאכת נסך, בתים גדולים למשכן אנשי הצבא, חמש עשרה היכלות לנוצרים
ובתוכם ההיכל י א ה א נ ס ק י ר כ ע נפלא מאד בבנינו, מאתים אמה ארכו
ותשעים אמה רחבו, בתי מלאכת מחטים, מראות זכוכית, גלומי צמר,
מעשה שבכה, יריעות מחוטבות, בתי מעשה שכר והומץ רבים וגדולים, בשול
מלה, מסחר רב מאד · ט י ל ב ו ר ג חמש עשר אלף איש בה, רובם עושים
גלומי צמר, ויותר משמונים בתי מלאכה בקרבה, הגלומים הנעשים בה
מהוללים מאד לרב טובם, ומסחר גדול בם · ג ר א ו ו ע · עיר מבצר על נהר
מאאס, ארמון ישן, שני אלף איש. ק ר ע ו ו ע ק ע ר, מבצר קטן על נהר
מאאס, אלף וחמש מאות איש. ה י י ס ד ן מבצר קטן על נהר מאאס. שני
אלף איש · ו ו א ל ו ו י ק, שני אלף איש, מסחר תבואה רב · א ס ט ר ו ו י ק,
על נהר ליי, שני אלף וחמש מאות איש, בתי מלאכת צמר וצמר גפן,
אשרה גדולה מאד בקרבה בת שמונה מאות שנה, מסחר רב · מ י כ ל ג ש ט ע ל
על נהר דאמל, שלש אלף איש, בית העלה נאוה. גנות ובתי עונג יפים
למראה. ל א ן א פ ל א נ ד. עיר קטנה בבקעת חול. שש אלף איש, בית
הכנסת לישראל, *מטוה צמר, מסחר דגן. ה י ל ו ע ר ע נ ב ע ק עיר קטנה
נאוה, שני אלף איש' גני פרי טובים ונחמדים: ד ו נ ג ן, כפר קרוב לעיר
הערלאנגנבוש · גני פרי וגני ירק רבים וטובים בו ·

ב) גליל ברעדא, בו העיר ב ר ע ד א, מבצר חזק על נהר ווערק ·
שלש עשר מגדלים ועופל נשגב לו · אלף ושש מאות בתים בה, ששה עשר
אלף איש, בית מדרש, שני בתי מדרש לחיל הצבא, ארמון נאוה · בתי
מלאכת כלי פשתן' גם יטעו טאבק בגנותיה, בשנת שמ"א לכדוה לבאות
ספניא, בשנת ש"נ לקחו אותה ההולנדים מהם בערמה, כי באה אל החוף
אניה טעונה אדמת טארף ובתוכה נחבאו שבעים אבירי לב אנשי חיל. ומתי
מספר האלה פרקו עול ספניא מעליה · בשנת שפ"ה שבה לידי ספניא אחרי
אשר נרו לבאות חילה עליה תשעה ירחים, בשנת של"ז כבשוה ההולנדים
בחוזק יד · בשנת תקנ"ג נלכדה בידי חיל צרפת, ותהי שתי שנים בידיהם.
ב ע ר ג ן א פ צ א ס, מבצר חזק מאד במורד גבעה על נהר זאס, אחד
המגדלים אשר במבצרה נפלא מאד בבנינו, כי שמונה פאות לו, רחב ממעל
וצר מתחת: שמונה אלף איש בה, רובם יוצרי חרש ודיגים · לידת הזאהרדעלן
רבה מאד בה · שני בתי מדרש לחכמות הבנין והציור · ג ע ר ט ר י ד נ ב ע ר ג,

עיר

עיר קטנה בצורה על נהר דאגגן, שני אלף איש, צידת דגי לאקס רבה. שטעננבערגן, עיר מבצר. חמש אלף איש בה. קלונדרט, עיר בצורה על נהר ראדעוואארט' אלף איש בה. ווילעמשטאדע' מבצר: חוף טוב, שני אלף איש, אסטרהוט, שבעה אלף איש, עושי גלומי צמר, ויוצרי חרש, גם משרפות לבנים רבים בה. מסחר רב, שלשה ירידים בקרבה שנה שנה לממכר גלומי צמר ובגדי שש. ראזנדאל על נחל וואַרטמאל, ארמון יפה. חמש אלף איש' מסחר דגן·

ג) גליל איינדהאוון, בו העיר איינדהאוון על נהר דאמל, שלש אלף איש, בית מדרש, מלאכת כובעים, מנעלים, גלומי צמר ול"ג, בגדי שש, עורות, בשול שכר וחומץ, עשרה ירידים בה בכל שנה, העלמאנט, על נהר אא, ארמון ישן, שלש אלף וחמש מאות איש, רובם עובדי פשתים שריקות, בה ובסביבותיה יעשו בגדי דאמאסט יפים מאד· וועכל על נהר אא, וגשר ברזל עליו· ארבע אלף איש, מסחר רב בחמאה, בגדי פשתן ונחלי טארף· שיפדל, ארבע אלף איש, בית העלה נאוה. היל ווארנבעק, שלש אלף איש, ארמון נאוה· ארשאט כפר גדול מאד על נהר ברעזע, שבעה אלף איש בו, ארמון גדול. מעשה כלי פשתן רב. מסחר רב במקנה, ונעלי עץ· געמערט כפר מהולל בעבור בגדי שש הנעשים בו, אשר מחיר כל אמה לערך חמשה כסף על דבר טובם ויפים· עדנראדע, מקום מסחר מקנה· געלדראפ, כפר, בו ארמון גדול, מעשה גלומי צמר, ארלעריקסטל, כפר, שני ירידים בכל שנה לממכר סוסים, בית יציקת כלי רעס, מעשה שמן פרחים, מסחר עופות:

ט. זעעלאנד

המדינה הזאת מים סביב לה מכל עבריה, תכיל בקרבה תשעה איים, והארץ היבשה מפלך פלאנדערן אשר נתנה מלכות ספניא לממלכת האלאנד לאחוזת עולם· מדתה שלשים וחצי פ"מ, המים בשאון גליהם ירבו מהפכות נוראות בקרבה, אך בני האדם בתחבולותיהם יעשו מעצור בעדם, ובתבונות כפם המון דכים ישביתו. אדמתה דשנה ופוריה מאד: אוירה טוב מאד, ונגת שלג אך מעט בשנה. תושביו יחיו את נפשם בעבודת השדה· מרעה צאן. מסחר וצידת דגים:

שלשה גלילות לה:

א) גליל מידעלבורג, יכיל בקרבו את האי וואלכערן ופלאנדרן מערבית· על פני אי וואלכערן יש העיר הגדולה מידלבורג, קריה בצורה ושלש עשרה מגדלי מבצר למגן לה, ראש ערי האי וכל המדינה: עשרים אלף איש, ביהכ"נ לישראל, בתי ועד לחכמים, בית מדרש החכמות, בית מועד הסוחרים, בית מעשה מטבעות, מלאכת גלומי צמר ופשתן, השאקאלאד הנעשה בה מהוללה מאד, מסחר ביין, דגן וחמאה· בנין אניות אצל החוף. פליסינגן מבצר נשגב בנגב האי על שפת הים, חוף אניות לה שמונה מאות וחמשים אמה ארכו ומאה אמה רחבו, ומצב נכון לשמונים ספינות מלחמה בקרבו, והחוף החדש אשר לאניות סוחר הקטן

ממנו

ממנו , גם הוא טוב וחזק מאד : שם אלף איש בקרבה , בית מדרש החכמ'ת' בנין אניות רב , מסחר מלח . ווערן עיר בצורה על פי נהר אסטערשעלדע , מגדל ישן רם , שני אלף איש , בבית התפלה אשר בה צפון גביע כסף מצופה זהב אשר נתן הקיסר מאקסימיליאן לבני העיר למנחה . מסחר לא כביר : דאמבורג , אלף איש , דברים עתיקים מימי קדם נמצאים קרוב לה . וועסטקאפעלן , שני אלף איש . ארנעמידן , היתה מלפנים עיר מסחר גדולה ועתה אך אלף וארבע מאות איש בה המבשלים מלח וצודים דגים במכמרתם . בכברת ארץ פלאנדערן אשר לגליל הזה יש הערים , סליס , עיר בצורה קטנה על נהר צווין , חוף , שני אלף איש . איזנדיק על נחל בליק , חומות וסוללות יקיפוה , אלף ושש מאות איש עושי מסחר . בירוולידע , אלף וחמש מאות איש , בה מקום קבורת פעטר בעקל אשר המציא זה ארבע מאות ושבעים שנה מליחת ההערינג , וכל כבוד הארץ הזאת לו הוא , כי רק ע"י המליחה הזאת היתה לסחר גוים ותרים ראש בכל ממלכות התבל . ועד היום הזה יתרון רב לדגי הערינג אשר מהאלאנד יצאו על כל אחיהם אשר בארצות אחרות , על דבר המליחה הטובה אשר יעשו יושביה בהכשר דעת , והיא משמרת אתם ואינם מגלים אותה לבני ארץ אחרת · אארדענבורג , מחוברת לים הצפוני על ידי תעלה , שני אלף איש סוחרים ועוברי אניות :

ב) גליל גאעס , בו שלשה האיים בעוועלאנד מזרחי , דרומי וצפוני , אי וואלפערסדיק , ופלאנדרן מזרחית . באי בעוועלאנד דרמי רק עיר אחת והיא גאעס גם טערגאס יקראוה , על נהר שענגע , בצורה וחזקה , חוף טוב , ארמון ישן , שש אלף איש , בשול מלח , בנין ספינות ומסחר . באעה . מגדל עופל , לנה ושוחרה לנהר שעלדע . על פני אי בעוועלאנד צפוני , העיר הקטנה קארטעגנע , אלף איש בה , צודי דגים ועושי מסחר . באי בעוועלאנד מזרחי , הארץ מלחה כולו ואנשים בו מעט · בפלאנדרן אשר בגליל הזה יש הערים · הילסט , עיר בצורה , מים סביב לה , חוף , שלש אלף איש , איזה בנינים יפים . אקסל , עיר מבצר , שלש אלף איש , עושי מסחר בקליפות תולעי הים טובים מאד · סאסוואנגענט , עיר קטנה בצורה על זרוע נהר שעלדע , אלף איש בה . פילפינע , עיר בצורה על נהר בראקמאן , שש מאות איש בה :

ג) גליל צירקיזעע , יכיל בקרבו ארבעה האיים שובן , דיווענלאנד , טהאלן , ופיליפסלאנד . באי שובן יש העיר צירקיזעע , על תעלת דיקוואטער , שמונה אלף איש , בית מועד הסוחרים , בית יתומים שני בתי חולים , בית מחסה לדל , בור הצוב גדול מאד האוסף מי הגשם בקרבו , בנין אניות , מסחר רב בדגים שונים . ברויערסהאפן על נחל גרעוועלינגן , נקראת בשם זה על דבר בתי בשול שכר הרבים בה , אלף ושש מאות איש , מסחר רב בשכר ואויסטערן . האמסטעדע , כפר , ארמון יפה בו . נארדגובן כפר , בתי קיץ רבים בו , יושביו יצודו צפרים ויאספו ביצים עזובות מצפרי המים . האי דיווענלאנד מצער הוא ויושביו אך מתי מספר המה · באי טהאלן , יש העיר אשר שמה גם הוא טהאלן על נהר ענדראכט , שלש אלף איש , אורגי חוטים כולם · מארטענסדיק שני

אלף איש: פארטוואליס, כפר אלף איש בו משליכי בים חכה: שערפעניסע, כפר, תושביו עוברי ארחות ימים· שטאוועניסע, כפר, חוף טוב לו, שש מאות אנשיו עושי מסחר· האי פיליפסלאנד, אך כפר אחד בו אשר שמו גם הוא כשמו, ורק חמש מאות איש יגורו בו:

המדינות האשכנזיות אשר למלכות הולאנד שתים הן

א· לימבורג

המדינה הזאת תואר הערצאגטום לה, והיתה ע"פ ברית המלכים בעיר לונדון בשנת תקל"ט להולאנד לאחוזה, מדתה מ"ב פ"מ· רוב יושביה באמונת סומית קטוליקות יאחזו, ועבודת השדה ומרעה צאן ובקר ראש מעשה ידיהם· אוירה ממוצע וטוב מאד: שלשה גלילות לה·

א) גליל מאסטריכט, בו העיר מאסטריכט, אחד המבצרים הנשגבים באירופא, על נהר מאאס אשר גשר אבניה גדול עליו, ונהר יאאר עובר בתוכה, חוצותיה רחבות, ישרות ובלי כל שמצה· עופל חזק על ההר הנקרא פעטערסבערג, שלש אלף ושני מאות בתים, שלשים ושנים אלף איש, ששה בתי ספר, בית מדרש, וועד לחכמים על אודות עבודת השדה, שני בתי חולים בית חפשית לחולי הצבא, שני בתי יתומים, בית העצה נאוה ואוצר ספרים בו, היכל השליט, בית נשק, שבעה בתי בורסקי אשר יעשו בם עורות מהוללים מאד, עשרים בתי בשול שכר חמש עשרה בתי מעשה יי"ש, עשרה בתי מלאכת כובעים, שמונה בתי מעשה צבעים, חמשה בתי מעשה נרות ובורית· ובתים אחרים רבים למלאכת גלומי צמר ול"ג, כלי כסף וזהב, שמיכות, נייר, מראות זכוכית, טאבק וליקאריע· עוגות פלפל הנעשים בה מהוללים מאד· המסחר אינו רב· אצלה ההר הנקרא פעטערסבערג, ממנו יחצבו אבנים רבים מאד, הרכים בקרבו ועבודת פסיליהם אך קלה היא, ובצאתם לאור עולם יקשו כברזל, והמערות אשר תחתיו גדולות מאד ומבוכות נוראות בקרבן המוליכות תועה כל איש זר הבא אל קרבנה מבלי דעת מוצאו ומבואו· אחת מהן היא המערה אשר על שפת נהר מאאס תחת העופל סנט פעטער, מבואות רבים לה, אך ראש שעריה בתוך העופל ובשני מאות מעלות ירדו אל תוכה. וכל זר הקרב אליה בלי מנהל ובלי אבוקה· לבו נכון בטוח כי סבך מסלותיה יאחז את רגליו, ועת רב יתע הנה והנה טרם ימצא מקום לצאת, ואף העובדים בו שנים רבות. איש כלבו או סוסו לימינו, מפחד המחשכים האלה לבל יתעו בם ויאבדו דרך· מספר נתיבותיה עשרים אלף· זה יותר משני אלף שנה אשר יעבודו ידי אנוש במערה הזאת ויוציאו אבנים ממנה, ארכה שש פרסה, ושתי פרסה רחבה, ובמקומות רבות עמוקה מאד· בימי קדם מצאו אנשי מאסטריכט ובנותיה מפלט בקרבה מפחד אויב בעת קרב ומלחמה· בה ימצאו גויות חיות שונות קשים כאבן מדורות עולמים, עלים ונטעים מארצות הנגב כולם יחד כראי

מוצק

מולק וקליפות תולעי הים לרבבות אין מספר · מעין יוצא בתוכה מאחד
הסלים אשר נתקשה כאבן מרוב ימים, מימיו זכים מאד ונוזלים בלי הפוגות.
גם יש בקרבה בני אדם רבים דוממים מתים אשר עורם ובשרם עליהם ולא
שנו את תואר פניהם, ואין ספק כי מתו מפני זלעפות רעב באשר נתעו
במעקשי נתיבותיה ולא יכלו לצאת. וזה לא כביר מצאו איש עומד על רגליו
אשר שמלותיו לא בלו מעליו, אגודת פרחים בידיו וכובע משולש לימינו,
ומתכונת בגדיו הכירו כי יותר ממאה שנה עברו עליו, ואותות רבים נתנו
עדיהם כי בכפן מת. בקירות המערה הזאת הרואים אלפי רבבות שמות
מלכים, שרים, רוזנים, חכמים, גבורים ואנשי מופת מני אלף דור, אשר
בקרו אותה וראו את הדרה, ואף שם נ א פ א ל ע א ן הקיסר הגדול היה
בתוכם, אך כאשר ירד מגאון עוזו בשנת תקע"ה מחה אותו אחד הבוערים
בחרו' אפו בו, ובאולתו לא ידע כי זכר האיש הרם והנשא הלזה לא יסוף
מקרב תבל עד אחרית הימים, ותהלתו בעמים יגידו לעולמי עולמים.
ס י ט א ר ד אצל גבול פרייסן, חמש אלף איש, בית ספר, שבעה בתי מעשה
שכר, ששה בתי בורסקי, ובתים אחרים למלאכת צבעים, נרות, טאבק
ושאקאלאדע. מסחר תבואה ומקנה · ו ו א ל ם כפר גדול, שלש אלף איש
בו, בתי מלאכת גלומי צמר, שמיכות צמר, מעשה שכר רב. ה ע ר ל ן,
עיר קטנה, חמש אלף איש בה, בתי בשול שכר, מעשה שמן שומשמין, בית
מלאכת מחטים גדול מאד, מסחר בצאן ובקר. ג ר א נ ס פ ע ל ד, כפר, שני
אלף איש בו · א י י ס ד ן על נהר מאאס, בתי בורסקי, מעשה יי"ש ושכר רב,
מסחר מקנה. ג א ל פ ע על נהר גיילע, שני אלף איש, בית מעשה נייר
גדול מאד · ו ו י ט ע ס, כפר, שלש אלף וארבע מאות איש, מעשה
נייר רב, ב י ל ז ן על נהר דעמר, שלש אלף ושלש מאות איש, בתים
רבים למעשה שכר, צבעים, שמן פרחים, משרפות לבנים ויוצרי חרש ·
מעין מי מתכת קרוב אליה · פ א ק ע מ א נ ע, אלף איש, מעשה יי"ש
ושכר ובורסקי · ר ע ק ה י י ם, אלף וחמש מאות איש, ארמון, משרפות
לבנים, מעשה יי"ש ועבוד עורות. ב א ס ע נ ג ע, כפר, בו בתי מלאכת
כובעי תבן · ב ע ע ק, שלש אלף איש, בורסקים, מסחר עץ ועורות,
ג ע ע ל ן, כפר, שני אלף וחמש מאות איש, מעבדי עורות, בתי מעשה
חומץ ושכר. ש ע ר ן ע ל ד ע ר ן, כפר, ארמון ופרדס נאוה, בו אוצר
סגולות יקרות ומטבעות עתיקות. ב ר ו נ ז ו ם, כפר, אלף וחמש מאות
איש בו, בית מלאכת חגורות משי. ש י נ ן, כפר, שני אלף וארבע מאות
איש, בתי מלאכת יתדות ברזל, בשול שכר וחומץ. ו ו א נ ק, כפר, שני
אלף וארבע מאות איש, עושי כובעי כש, בית מעשה מרקחת ·

ב) גליל רורעמאנדע · בו העיר רורעמאנדע, סוללות מצור יקיפוה,
על נהר מאאס, שש אלף איש, שני בתי ספר, מלאכת גלומי צמר, המשה
בתי בשול שכר, בתי בורסקי, מעשה חומץ, נייר, בורית, מסחר רב
בגבינה. ו ו ע נ ל א, עיר בצורה על שפת נהר מאאס, בעמק הול, אצל
גבול פרייסן, שבעה אלף וחמש מאות איש, בתי מעשה שכר ויי"ש רבים,
מעשה חומץ, טאבק, בורית, משרקות, מי ריח, כובעים, חומר חותם,
שמן פרחים, צבעים, כלי נחשת, בדיל ועופרת, עבוד עורות. מסחר.

וועררט בבקעה עמוקה מלאה רפש ואגמים, שבעה אלף איש, שלשה בתי ספר, בתי מלאכת כובעים, גלומי למר, פוזמקאות, שמן פרחים, נעלי עץ, כלי נחושת, עורות, בשול סכר, מסחר במקנה. העלדן, כפר כאוה, שלש אלף איש בו אורגי חורי, עושי נעלי עץ, בתי בורסקי, מעשה סכר· שמן שומשמין, מי מרקחת ויי"ש.

ב׳ לוקסעמבורג

המדינה הזאת תואר גראססהערצאגטום לה ותחת אשר כל מדינות הולאנד בקעות ועמקים בלי כל הר וגבעה, היא רבתי הרים, וגבעות הארדענן פני כולה יכסו, הגבעות האלה יערים רבים למו, והעמקים אשר בתוכם מבורכים במים הנוזלים מראשי ההרים. אדמתה מלאה אבנים וסלעים, ופריה אך מלער הוא. אוירה זך וטוב, הסתיו לח וקרתו איננה חזקה מאד, אבל גם ימי האביב קרים לרוב· רוב יושביה אשכנזים, דלי הדעת ונעדרי בינה ואף הכמרים וכהני העם חוסר מדע להם, והחכמה זרה למו: הנותרים וואלאנן הם, חוטר מגזע צרפת, גבורי חיל אנשי המות וכל גדודיו אשר משחק למו, ואיבה עצומה בינם ובין האשכנזים, ואחרי הצרפתים יעו לבבם, לכן אף שפתם שפת צרפת ישנה בפיהם. המסחר ומלאכת מחשבת אך למלער בקרבה, ומרבית אנשיה בתרבית מקנה ועבודת השדה את נפשם יחיו: מדתה שבעה וארבע פרסאות מרובעות, שלשה גלילות לה·

א) גליל לוקסעמבורג, בו העיר לוקסעמבורג, קריה בצורה מאד, ולצבאות פרייסן תמיד תוך המבצר יחנו למגן לה· היא עתיקת יומין מאד, ובימי הרומיים (זה יותר משני אלף שנה) כבר היתה לעיר נשגבה ורבתי עם, נהר אלזעטע עובר בתוכה· שמונה שערים לה: שלש עשרה אלף איש, בית מדרש החכמות גדול, בתי ספר רבים, בית אוצר ספרים ואוסף סגולות הטבע ומעשה ידי אמן· בתי בורסקי רבים וגדולים, מעשה גלומי למר, נייר, דבק, סיד מזוקק, כלי פשתן טובים, מסחר רב בברזל· האזרחים ידברו בשפת צרפת, אבל גם לשון אשכנז אתם, וכולם יחד יבינוה. מערש, על נהר אלזעטע, שני אלף ושלש מאות איש, נוטעי גנים ואוצבי ברזל מההרים· לארעטע, אלף ושלש מאות איש, עושי גלומי למר· ביסן· כפר על נהר אטערט, אלף יושביו יחד בעלי הון ועושר, כור ברזל בו, ושני בתי מלאכת ברזל· פישבאך, כפר, בתי מעשה נייר וכלי ברזל, כידראכוונן, שלש אלף איש, מעשה נייר רב· דיפרדאנגע, כפר, כור ברזל ומלאכת כל כליו בו. סעפטפאנטענס, כפר, בו בית גדול למלאכת כלי פארצעלאן·

ב) גליל גרעווענמאכערן, בו העיר גרעווענמאכערן על שפת נהר מאזל קרובה לגבול פרייסן, שלש אלף איש, בית מלאכת קלפי שחוק, כרמים רבים, עכטערנאך, על נהר סורע, ארבע אלף איש בה, מלאכת בגדי צמר טובים, נייר, טאבק, סיד מזוקק, וכלי פארצעלאן. ביום השני לחג

הפפי נגסטן הוא חג השבועות אשר להם, יתאסף קהל רב מכל הכפרים אשר סביבה בכר נרחב אללה וכמרי העיר בראשם, ובקול רנה ותודה יעבור המון חוגג הלזה עד מקדשם אשר בעיר, והמעברה הזאת תארך מאור הבקר עד חצי היום, כי מדי לכתם שני לעדים קדימה, ישובו לדלג לעד אחד אחורנית, וכבירים ירעו לנפשם ויפלו למשכב ע"י העמל הרב הזה מימים ימימה, אשר הוא למזכרת נגף גדול בבהמות שדי בימי קדם · הצרפתים, עת משלו בארץ הזאת אבו לבטל המנהג הגואל הזה ולא עלה בידם, כדרך כל הבוערים בעם, אשר כל מנהג ישן נושן קדוש בעיניהם, אף אם הבל שרשו ואולת יסודתו וכל הנוגע בו לכופר ומין יקולל · ר ע מ י ך : על נהר מאזל, שני אלף וחמש מאות איש, כרמי גפן, ו ו א ס ר ב י ל י ך, כפר, משרפות שיד מזוקק ומעשה כלים.

ג) גליל דיקירך, בו העיר ד י ק י ר ך, על נהר זורע, שני אלף ושש מאות איש, בתי בורסקי, משרפות שיד מזוקק : ו ו י א נ ד ן, בעמק נאוה, הרים וסלעים רמים סביב לה, שני אלף איש, מעשה עורות מהוללים, כפר ישן במרום סלע נאוה מאד מבית ומחוץ · ו ו י ל ץ, הררי יערים מסביב יקיפוה, שלש אלף איש, מעשה גלומי למר, בורסקי, ונייר. ע ש ז ו ר ל א ז ו ר ע, בין יערים רבים, אלף וחמש מאות איש אורגי גלומי למריק ל ע ר ו ו א, על נהר ווילץ, אלף איש, מעשה דבק ועורות טובים מאד:

בבלותי לדבר מן הארץ הזאת, אוסיפה עוד דבר קטן, והוא, על פי רשימת סופרי המלך, לא ירבה מספר המובאים לבתי הסהר אשר בה, על דבר כל עון וכל חטאת, משש מאות איש שנה שנה · אם כן איפא, אין אף בחמש מאות אלף איש, מאה אנשי בליעל, וזה עד נאמן אין כמוהו על יושר לב יושביה : ובזה אין ערוך לה בכל ארצות תבל ומדינותיה.

בעלגיען

ממלכה חדשה, נאוה ומבורכת מאד, היתה מני אז אחת מדינות הולאנד אשר לעסטרייך, ובשנת תק"ץ נפרדה ממנה ותהי לארץ מלכות לבדה ומלך אדם ימשול בה. לפאת צפון ארץ הולאנד גבולה, לפאת מזרח ארץ פרייסן, לפאת נגב ומערב ארץ צרפת, ולפאת צפונית מערבית הים הצפוני יקיפנה. מדת גדלה חמש מאות שלשים ושש פרסאות מרובעות. ומספר תושביה ארבעה וחצי מיליאן בני איש. א ו י ר ה ממולע, זך וטוב מאד.

נהרותיה שנים המה ·

א) נהר ש ע ל ד ע בא מארץ צרפת גדול ורחב ידים ואניות בו יעבורון. עובר המחוזות הענעגויא, פלאנדערן מזרחית, אנטווערפן וגענט, עד גבול הולאנד, מדי עברו ישטפו אל תוכו הנהרות ל י ס אצל גענט, ד ע נ ד ר אצל טערמאנדע, ר ו פ ל אצל רופלמאנדע.

ב) נהר מ א א ס גם הוא מארץ צרפת מבואו ועובר המחוזות נאמור, ליעיך ולימבורג והיו תוצאותיו להולאנד, במרוצתו יגיח אל פיהו את הנהרות

סאמברע

שאמברע אלל נאמור, ואורטס אלל ליטיך : תעלות רבות בה המחברות כל עריה יחד, והגדולות מהלן הן, התעלה מן בריסל דרך ווילוואָרדן לנהר רופל, מן בריסל לשארלערואה, מן מאנס לקאנדע, מן אסטענדע לבריגע, התעלה הישנה והחדשה מן בריגע לגענט, התעלה הגדולה והיפה מן גענט לטערניידען בפלאנדערן, התעלה מן לעוון עד נהר רופל. יאורים רחבי ידים אין בקרבה.

מעינות מי מתכת רבים בה, ובעיר ספאא לבד שבעה מעינות, ובראש כולם הבאר אשר ממנה שתה פטר הגדול קיסר רוסיא ומצבת אבן עליה לזכר לו, מימיה חמים וטעמם יעמוד בם גם אם ישלחום למרחקים, רפאות תעלה בם לרפיון האברים, חולי הריאה והחזה, מרה שחורה, כאב הכליות והשלחופית ומחלות הנשים.

לחוף הים היא ארץ מישור כולה, ובמחוזות אנטווערפן ופלאנדרן מערבית אין כל גבעה, אולם לפאת נגב ובמחוזותיה האחרות הרים וגבעות רבים אשר יערים וכל עץ בם, ועמקים כבירים בתוכם עטופים בר וירקרק עשב · גם מערות רבות בהרריה, ואחת מהנה היא במחוז נאמור אלל ראשעפארט, גדולה ונפלאה מאד ונהר לעסע עובר בתוכה.

מלבד הככר פעעל הארוך עשר פרסה ורחב שלש פרסה, אשר כולו יון מצולה ואדמת טארף, אדמתה דשנה ופוריה מאד, וכגן עדן ברוכה בכל·

צאצאי עפר ארצה הם, גחלי אבן לאין קץ ואין חקר, ובכורות רבים יחפרו זה שמונה מאות שנה, וככל אשר יוסיפו להוציא מהם, כן תפרוץ הברכה בהם, וארבעים אלף איש יתעסקו בחפירתם, ברזל, נחושת, עופרת, גאלמיי, טארף, חומר יוצרים ופארצאלען, סיד, שיש, אבני ריחים, אבני משחזת, אבני בנין ואבני גזית, מלח, אלוין, וויטריאל, ומי מתכת·

תבואת השדה לרוב, ובכל זאת לא תספיק למחית יושביה כי רבים הם, גם על דבר מעשה השכר והיי"ש אשר צורך הדגן רב להם מאד. פרי העץ, שומשמין, כרוב, לפת, קטניות, פשתן, קנבוס, תפוחי אדמה למכביר, כישות, גפן, ערבי נחל, עצי היער רבים.

החי אשר בה, סוסים גדולים וחזקים, בקר וצאן טובים מאד, עזים, חזירים, עוף כל כנף, זיז שדי אך מעט, דבורים, תולעת המשי, ודגים.

העם היושב בה, בבני אשכנז וגוי לעלטן (אשר באו מן אזיא) גזעו מהלבתו. תכונתם קרובה לגויי צרפת, חיים הם בכל מעשיהם ומפעלם, אחרי העונג והפאר ירדופו, שמחי לב, פוסקי שפתים, ופחז כמים בעסקיהם. את הטהרה והנקיות יאהבו מאד, רוב הכפרים אשר בה גדולים כערי הארצות האחרות, ובתי חומה, מסלות רצופות ונתיבות רחבות למו.

השפה המדוברת היא הולנדית בלולה בלשון צרפת, גם שפת אשכנז מתהלכת בה, והשרים בשפת צרפת ידברו, גם רוב הספרים נכתבים בלשון הזה.

אמונה שוררת אין בקרבה, כי דרור לכל איש לעבוד את אלהיו ככל אשר ייטב בעיניו · ובכל זאת מרבית יושביה בעלי ברית רומיא קטוליקית, ואך כעשרים אלף בני דתות אחרות בקרבה, ובתוכם כשלש אלף בני ישראל:

מלאכת מחשבת רבה מאד בקרבה, לכל מעשה ופועל בני אדם, הלא

הם

הס , מעשה בגדי שש שונים מאד למיניהם , מטוה פשתן רב , מעשה שבכה יקר מאד , גלומי למר , פוזמקאות , כובעים , עורות , נייר , בדולח , מראות זכוכית , בורית , חומץ , יריעות , עגלות לב , סמנים . בשול מלח וצוקר , משרפות לבנים , מעשה שכר ויי"ש רב מאד , מהלומות ברזל , רקועי פחים , כלי כסף וזהב , ברזל בדיל ונחושת , כלי מלחמה , ומכונות קיטור , גם מלאכת כעלי עץ רבה בה :

המסחר גדול מאד בתוכה , והעלות המים , המסלות הטובות , ונתובות הברזל אשר על פני כולה מגבול פרייסן עד הים, ומגבול צרפת עד גבול הולאנד , שלש אלה יחד לה לישועה , ולרוכלת העמים ישימוה.רוב מסחרה עם ממלכות ענגלאנד , צרפת , הולאנד , פרייסן ואמעריקא הצפונית . מספר אניות סוחר אשר לה מאה וחמשים וארבעה ׳ הדברים היוצאים ממנה לארצות אחרות הם, חמאה , גבינה , פשתן , קנבוס , פרחים , נחושת קלל , למר , עורות , יין שרף , מלח , תפוחי אדמה , ליטובר , גחלי אבן , גלומי למר ומשי . בגדי שש, כלי נשק ונייר , ומחירם כשני מאות ושלשים מיליאן פראנקן , והבאים אליה ממדינות נכר הם . תבואת השדה , כסף חי , דוגג , שער החזיר , מורי שעות, כלי ברזל צרוף , בלויי הסחבות למעשה נייר , יין , כסף וזהב , וכלי בית וערך מחירם כשלש מאות מיליאן פראנקן ·

מטבעות · מדה ומשקל יחד כארץ צרפת לה . המטבעות הם על פי הפראנק , בכל פ ר א נ ק מאה סאנטים , וערכו ל"ה צל ע"וו , בזהב : מעשרים וארבעים פראנק, בכסף · פראנק , שני פראנק , חמשה פראנק . חצי פראנק , ורביע פראנק · בנחושת : סאנטים (אחד ממאה בפראנק) שני סאנטים , חמשה ועשרה סאנטים , וגם המטבעות הישנות לא נפסלו , ויוצאים במדינה כמלוא ערכם . המשקל לפי הככר , בכל ככר מאה קילאגראם , בכל קילאגראם שני ליטרא שלנו •

חנוך בני הנעורים רב וגדול בה , ובתי מדרש וספר כמעט בכל עיר ומקום , וידי המורים אינם אסורים בזקים ללמד לתלמידיהם מתוך הספרים אשר תתן לפניהם הממשלה , כי בתי אוניווערזיטעט ארבעה בה · בעיר בריסל , לעוון , גענט , וליטיך : בתי ועד לחכמים רבים בה : ביד כל איש להדפיס מורשי לבבו ככל אות נפשו , גם כל המוציא לאור דברי הימים חדשים לבקרים אינגו מוכרח לתת ערך כסף לערבון כמנהג הארצות האחרות , וכי יהיה חטא בדבריו , ישפטו המושבעים בעם ועל פיהם יצא נקי או חייב · בשנת תקפ"ח נוסדה בבריסל חברה חדשה לנקת אותות הדפוס בעבור כל דפוסי הממלכה הזאת ·

מספר העניים אשר אין כל מחיה למו רב ועצום מאד , ולעומת זה ירבו החברות אשר הוקמו להיות עוזר לדל ומחסה לאביון . החברות האלה אשר הממשלה למשען למו , יקנו כפרים , יבנו בתים , יזרעו שדות , והיו למקלט לכל עני ומסכן ללמד את ידיו למלאכה ואצבעותיו לעבודת האדמה , להוציא לחם מעמל ידיו וזעת אפו , ולא יפרוש כפיו למתנת חנם ונדבת חסד כל השאל נפשו :

הממשלה . על פי ברית המלכים בשנת תקל"א , חוק בארץ הזאת ולא יעבור , כי המלכות ממשלת קו נ ס טו ט י ט ו צ י א נ ע לה . המלוכה נחלת עולם

סיא

היא לבית זאכסן קאבורג, לבנים ולא לבנות, כי כל אשה לא תשב לכסא לה.
תולאות החוקים לפעולות אדם ביד המלך הן, אבל את כל חוק
ומשפט ועשותם, בידו וביד העם יחד, ולא יוכל האחד לעשות
מאומה בלעדי השני. המלך קדוש לעמו ומשפט חרוץ לא יעשו בו,
אכן יועציו מחוייבים ליתן דין וחשבון על כל מעשיהם. המלך בראש לבלאותיו,
בידו לעשות מלחמה ושלום ולכרות ברית עם מלכים אחרים, להפקיד שרי
המלוכה, לכפר עון כל חוטא, להרים בתור היחש, לתת יקר וגדולה לאשר
ישא חן בעיניו, לעשות מטבעות בתבניתו, ולקיים כל דבר חוק ומשפט.
הכסא, כאשר אמרנו, מורשה לבן הבכור ולא לבת, ואם בן אין למלך,
יפקיד בהסכמת זקני העם איש אחר אשר ימלוך תחתיו, ואם לא הפקיד
בחייו ממלא מקומו, יבחרו בחירי העם מלך כאשר יישר בעיניהם, המלך
יגדל ויכשר לשבת על הכסא בכלות שנת השמונה עשרה לימי חייו, בטרם
הנתן העטרה בראשו ישבע לשמור את חוקי הארץ כתורה וכמשפט. עד יגדל
המלך יפקידו זקני שני החדרים אפוטרופס עליו ושליט הארץ. המלך לא יוכל
למשול על ארץ אחרת בלעדי רשיון זקני העם: המלך לא יוכל עשות אחד
מבניו או ממשפחתו ליועץ ושר היושב ראשונה במלכות. תוכן הכסף לתולאות
המלך וכל החצר יקבלו זקני העם: ערך הכסף למלך המולך עתה הוא א׳
מיליאן ושלש מאות אלף כסף שנה שנה. משכן המלך הוא בעיר בריסל, ובימי
הקיץ ישב בהיכל עונג אשר אצל בריסל, לעקן שמו. תואר כבודו הוא
בלי כל גאון ותפארת: מלך עם בעלגיען. בנו המולך אחריו בשם יורש
הכסא יכונה. חותם המלך, ארי. צבע הארץ הוא, אדום, ירקרק ושחור.
שרי החצר אך מלער המה. אותות יקר וכבוד לאנשי סגולה שתים הנה.
א) כוכב הכבוד מזהב ומכסף, ינתן לאלה אשר הרבו עשות גבורות עת
פרקה הארץ עול הולאנד מעליה. ב) חותם השלום הנקרא גם חותם
לעאפאלד, בו חרותים הדברים: שבת אחים יחד תתן אומץ וגבורה. וינתן
לכל עושה טוב וחסד לעמו וארצו. אף אם אצילים ואפרתים בה, אין כל
יתרון למו על יתר אנשי הארץ, כי כל יושבי הממלכה הזאת חוקה אחת
להם, ומותר האפרתי מן האזרח והאזרח מן האכר אין. גם הדת אין חלק
ונחלה לה במשפטי וזכיות הארץ, הממשלה איננה פוטר אלהים באדמה,
לריב את ריבו, למנוע את הטוב מכל אשר לא יעבוד את ה׳ כמנהגה
וחוקותיה, כי כל הנולד בקרבה או בן נכר הבא אליה להשתקע בתוכה, חלב
הארץ יאכל, לכל כהונה ומשמרת יגש, ואין שטן לו בכל אשר יפנה, ולא יערב
לב איש לשאול את רעהו, מה העבודה אשר תעבוד לאלהים, כי בוז יבוזו לו:

זקני העם היושבים בבית הועד בשם כל הגוי, שתי מחלקות למו,
סנהדרין ומלאכי העם (רעפרעזענטאנטען) ושניהם יחד יבחר העם מתוכו,
אך זמן הסנהדרין הנבחרים הוא לשמונה שנים, וזקני העם נבחרים לארבע
שנים, מספר הזקנים הוא כפלים כמספר הסנהדרין: כל זקן ישיג שני מאות
כסף דבר חדש בחדשו כל ימי שבתו בבית הועד (אם אין הועד בבית מגורו),
אבל הסנהדרין לא יקחו מאומה בשכרם. שני הבתים יחד יועדו בכל שנה
בחדש נאוועמבר, ועת שבתם לא תמעט מארבעים יום. ביד המלך לבטל
הועד על איזה ימים או עד השנה הבאה, להאריכו כחפץ לבבו, ולקרוא יום
מועד בתוך השנה טרם יגיע התור. כל זקן או אחד הסנהדרין אשר יפקידהו

המלך

המלך לאחת הפקודות יצא מן הקהל והוא אשר יבחרו תחתיו. זקני שני הבתים יוכלו להגיד ככל העולה על רוחם ולא יבואו במשפט אף אם ידברו במלך ושריו: כל דבר הכנסות והוצאות המלוכה ומספר חיל הצבא, יבא בראשונה לבית זקני העם וכמשפטם כן יקום. על אודות כל חוקי הארץ יועצו יחד שני הבתים וכאשר יסכימו רוב הדעות כן יהיה: לשרי המלך היושבים ראשונה במלכות, המשפט לבא אל תוך שני הבתים, אולם אך כשואלים את כיועצים · ביד שני הבתים לשלוח לקרוא את יועצי המלך ולשאול את פיהם כטוב בעיניהם · לבית השני (בית הזקנים) המשפט להביא איזה מיניסטר בפלילים בעשות עול' ועד הב"ד העליון אשר בשם קאססאציאנס האף יכונה יבא דבר שניהם, בצאת המיניסטר חייב בדינו לא יוכל המלך לזכותו, אולם אחד שני הבתים יוכל להעביר על פשעיו. כל חוק היוצא מן המלך אין תוקף לו אם אין מיניסטר חתום עליו, והמיניסטר הוא ענוש יענש בעדו אם עול בקרבו · דלתי בתי הועד פתוחים לכל איש, וכל המדובר בם נכתב בספרי דברי הימים החדשים לבקרים · חוקי בחירת הזקנים הוכנו בחכמה גדולה, ועל פיהם לא יגיע לכל ארבעים אלף איש כי אם זקן אחד: שרי המלכות חמשה הם, ושם מ י נ י ס ט ר להם: סגן המשפט, סגן הפנים (על כל מעשי הארץ פנימה), סגן החיצון, על כל הדברים אשר בין ארצו לארצות אחרות, גם חיל הים תחתיו, סגן האוצר, סגן המלחמה:

הכנסות המלכות מאה שבעה ועשרים מיליאן פראנקן, וגם התוצאות בערך הזה. חובותיה אשר רבים נושים בה הם שלש מאות ושמונה עשר מיליאן פראנקן ·

שם המלך המולך עתה בה הוא ל ע א פ א ל ד הראשון נסיך זאכסן קאבורג נולד בשנת תק"נ, וישב לכסא בשנת תקל"א ·

מספר חיל לצבא תשעים אלף איש, אניות מלחמה אך חמש לה: מרבית יושביה מלומדי מלחמה, איש חרבו על ירכו, ותחת אשר גדודי החיל למחסה הארץ מפחד אויב מחוץ, הם למשמר מפחד אויב מבית, לצל ירהבו שרי המלך עד מאד ויבולע לעם, והיה כי יחזיק המלך בקרנות הכסא לדכא לאומיו תחתיו, הם בימין רוממה נגדו יקומו, וזרוע רמה תשבר.

המלכה הזאת תשעה מחוזות לה, ולכל מחוז איזה גלילות'

א בראבאנט הדרומית

מדת המחוז הזה ששים פרסאות מרובעות · אדמתו פוריה מאד, לכן עבודת השדה ראש מחית תושביו, מלאכת מחשבת רבה בקרבו, ועל כולם מעשה שבכה מן אטון בד אשר אין כמוהו בכל הארץ. שלשה גלילות בו:

א) גליל בריסל, בו העיר הגדולה והנאה

בריסל, קרית משכן המלך ומושב כל שרי המלוכה, על נהר זענע העובר בתוכה, עגולה וארוכה כתבנית בילה ושתי פרסה היקפה. המסלות אשר סביב לה מוסבות לעונג ושעשוע מאין כמוהם, נפלגת לעיר העליונה

 והתחתונה

ותחתונה [illegible] העליונה על פני גבעה נשאה , מלאה תפארת וכלילת יופי ,
בה יגורו השרים ובני מרום עם הארץ , בה ידובר בשפת צרפת , גם כל
התלובשת והארחות יושבי העיר הזאת כבני צרפת המה , אולם העיר הישנה
אשר בבקעה , רוב יושביה עוסים במלאכה ודלת העם , לשון הארץ בפיהם ,
ומהותיהם שונים מבני העיר החדשה . שמונה שערים לה , שלש עשר אלף
בתים ושמונה רחובות גדולות , מאה ושמים אלף איש . רחוב המלך היא
הנאוה מכל רחובותיה · בית העלה יפה מאד , נבנה זה ארבע מאות שנה ;
מגדל רם לו , ובראשו פסל תמונת מיכאל השר מנחושת מוזהב , רחוב
הקדושים מקום קבורת האנשים אשר נפלו חלל בשנת תק"ן בהלחמם בעבור
דרור הארץ , בתוכו ארבע ערוגות גדולות מלאות פרחים ולמחי הוד , ותחתם
שארית אדמת הנפילים ההם · בתוך העיר פרדס גדול נומה עלי פרי וכל עלי
לבונה נחמד מאד למראה ונעים לשוח בללו · בקצה הפרדס הזה ארמון המלך
מלא הוד והדר , ארמון זקני העם אשר בו ישבו בחירי העם ביום הועד ,
היכל המשפט נאוה , בית מעשה המטבעות , ארמון תפארת אשר בו ספונים
כל סגולות מלאכת מחשבת ופועל כפים , ועוד היכלות אחרים רבים · בית
האוניווערזיטעט אשר נוסד בשנת תקל"ז , גנת ביתן , מלפה ככבים , בתי מדרש
רבים לכל חכמה ומלאכה , בתי ועד לחכמים , בתי אוסף סגולות כל יקר ,
אוצר ספרים גדול , שני בתי שעשוע , בתי חולים , בתי חנוך לבני העניים ,
בתי מחסה לדל , ביהכ"נ גדולה , חמשה בתי יליקת אותיות הדפוס, יותר
מארבעים בתי, ל' בתי דפוס ממכר ספרים , מעשה אטון בד רב מאד , אין
ערוך ליפיו וטובו בכל כנפות הארץ , מלאכת גלומי למר , כובעים , כלי כסף
וזהב , מרכבות מהוללות מאד , אשר מחיר כל אחת מן שלש אלף עד חמש
עשר אלף כסף , מחטים , כלי זכוכית ובדולח , ויריעות מחוטבות . לבני
העיר הזאת חג מקץ כל חמשים שנה לזכר עוגת מלה הקדושה להם אשר הללו
בני ישראל את כבודה זה חמש מאות שנה · גם אם תכתום את גויי הארץ
במכתם הדעת , ואופן התבונה על ראשם יושב , לא תסור מהם אולתם
הקשורה בלבם , ואיבתם לזרע יעקב שמורה נלח . המסחר רב מאד בקרבה ·
בה משכן רב המדינה אשר כל רבני הארץ הזאת למשמעתו ישורו , ובית דינו
בשם ק א נ ס י ס ט א ר י ו ם יכונה , ומאוצר הממלכה ינתן לו שני אלף
וארבע מאות פראנקן לשנה , ולשני דייניו העומדים לעזר לו , שני אלף וחמש
מאות פראנקן , גם כל תולאות בתי ה' ודברים אחרים אשר לקהלות ישראל
בכל הממלכה הזאת , מאוצר המלך ינתנו . בשנת תקל"ח הרים המלך את
איש ישראל הר"ר ל י ר י כ ט ע נ ב ע ר ג ר שמו בתור היכם , ונתן לו חותם
השלום למען ישאהו על לבו לכבוד ולתפארת · הרב החכם הדאקטער מוה'
א ל י ק י ם כ ר מ ז ו ל י נ"י ישב שנים רבות על כסא הרבנות בקרבה · בכ"ה
לחדש אויגוסט שנת תק"ן נקהל המון רב בתוכה ויהרסו את בתי פקידי העיר
ולעקתם גדלה עד מאד , כי לא ישרה נפשם בממשלת האלאנד אשר עליהם ,
כחדש ימים ארכה המלחמה בתוך העיר בין יושביה ובין אנשי הנלבא , ואף אחרי
שלחו גדודי החיל שלש פנות העיר באש , לא נמוג לב העם בקרבה , ותושע
למו זרועם כי ברחו הנלבאות לנפשותם , ובעוד לא כביר הורס עול מלכות
האלאנד מלואר הארץ הזאת ותהי לממלכה לבדה עד היום הזה ·

סביב

סביב העיר הזאת א ל ל ע כפר נאוה · א י ק ס ע ל ע ס, כפר, בו בתי
מלאכה רבים · מ ע ל ע ב ע ק ע, כפר, בתי לבון דונג, גני חמד, ובתי מלאכת
סוסים · י א ס ע ט ע נ א ד ע, כפר, בתי מלאכת מרכבות, חוטר הותם וניירי
ס ע ז ע נ ע ק ע, בתי עונג וגני פרי בו, כל אלה יחד יקיפוה, וכמגרסים סמה
לה · ל א ק א מ ב ר ע, מקום מקלט לאביוני אדם ונערים בלי אב ואם. ל ע ק ן,
ארמון המלך מלא הוד והדר, ומערה נאוה בו. ה א ל, עיר על נהר זענע, שבעה
אלף איש, בתי בשול שכר רבים פה, בשול יי"ש, מעשה טאבק, שמן, נייר,
כובעים, סירות, עבוד עורות, מלאכת כלי פשתן, מסחר רב בעץ, תבואת
השדה, עורות וכלי בד · א ס ש ע במסלה אשר מבריסל לגענט, שם אלף איש,
בתי בשול שכר, לוקר, לבעים, מטוה למר, מסחר רב בעלי בנין, תבואת
השדה, בגדי שש, כיסות, נעלי עץ · אלה מכרה אבנים רב:
ו י ל ו ו א ר ד ן, מקום נאוה על נהר זענע, שם אלף איש, בית מוסר
פועלי און אין כמוהו לגודל בכל הארץ הזאת מבלעדי עיר גענט, לבון כלי
פשתן רב, בגדי שערות סוסים, מעשה שמן, חומץ, מחטים, נעלי עץ,
חוטי קמח, כור סיד. מסחר עלי בנין וקמח. א נ ד ר ל ע כ ט, מקום
קרוב לבריסל, לבון דונג, בשול שכר, מלאכת גלומי למר ושמיכות, נעלי
יד ובתי לבע · ג ר י מ ב ע ר ג ן, מסחר רב בתבואה, מעשה שכר ויי"ש ·
נרות וגוריות, מחלב אבן. ע ט ע ר ב ע ר ק, מעשה שכר, עבוד עורות,
אפר מלח, נעלי יד. ק א ס ט ר ע, מעשה נייר · ג א מ ע ר א נ ע ס,
לבון בד, מעשה יי"ש, מלאכת נרות דונג, מסחר מקנה · א ו ק ל ע,
מטוה למר, מעשה שכר רב · ל א נ ד ר ל ע ל, בתי מלאכת כלי אורגים,
מעשה שכר, שמן, בתי גביעה · ה ע ר י נ ע ס, לבון בגדי שש רב, מעשה
שכר ויי"ש. א פ ו ו י ק, בתי בורסקי, מסחר עץ ופשתן · ל ע מ ב ק,
בתי מלאכת גלומי למר ·

ב) גליל לעוון, בו העיר המהוללה לעוון, קריה ישנה מאד על נהר
לע, היתה מלפנים רבות עם, שלש מאות אלף איש ישבו בקרבה, ובתוכם
היו שני מאות וחמש אלף איש עושי גלומי למר, אך בשנת ה"א קמ"ב
התקוממו האורגים האלה נגד אדוניהם, ואחרי אשר תלו שבעה עשר שרי
העיר על העץ, יצאו מאתה וילכו לענגלאנד וישימו להם בה מכון לשבתם,
ואתם יחד גלתה המלאכה הגדולה הזאת אשר כל עושר ארץ ענגלאנד לה
היא ומאתה תולאותיו · מני אז ירדה העיר הזאת אחורנית, ועתה אין כי אם
ארבעים אלף איש בה, אף אם רחבת ידים היא לה יכיל ארבעתים כמספר
הזה · בית אוניווערזיטעט, נוסד זה ארבע מאות ושלשים שנה, נשבת בימי
ממשלת נאפאלעאן בה, ובשנת תקע"ו שב לאיתנו, לו גינת ביתן, אוצר
ספרים, אוסף סגולות הטבע. בית העצה בנין מפואר מאד וארבעה מגדלים
לארבע פנותיו, נבנה זה ארבע מאות שנה׳ בית נאוה מאד לאנשי הצבא
אשר לא יוכלו עוד לעבוד עבודה · היכל לנוצרים כליל בהדרו אשר נבנה זה
יותר מחמש מאות שנה · בתי חולים, בתי יתומים. כ"א בתי מעשה שכר
מהולל מאד, בשול לוקר, מלאכת בגדי שש, יליקת כלי מלחמה, מעשה שמן
שומשמין, מסחר שמן, פשתן, קנבוס ויבול השדה · ט י ר ל ע מ א נ ט
תשעה אלף איש, מעשה שכר רב, מלאכת כלי למר, שמן, נרות דונג,

כובעים, ניסור ופלך למעשה שבכה, ויי"ש טוב · מסחר יבול הארץ ולמר · נ ע ר ו י נ ד ן, כפר מהולל על ידי שתי המלחמות הגדולות אשר היו בו, האחת בשנת ה"א תנ"ג, במלחמה ההיא נפלו שמונה עשר אלף גבורי ענגלאנד ובעלי בריתם חלל על פני השדה, ותעז יד הצרפתים, ובמאה שנים אחריה (ה"א תקנ"ג) הכה חיל עסטרייך את הצרפתים מכה רבה מאד · ד י ע ס ט על נהר דעמר בבקעה פוריה מאד, שמונה אלף איש, כ"ח בתי בשול שכר, אחד עשר בתי בשול יי"ש, מלאכת כובעים, עורות ושמן · בשול מלח · מסחר רב בשכר · ע ר ש א ט, על נהר דעמר, ארבע אלף איש, מעשה שכר, מטוה שש, מלאכת סכינים, משרפות סיד. ה ע נ ע ר ד ן, ארבע אלף איש, בתים רבים למעשה שכר, בורסקי, לבון בד, ומעשה שמן שומשמין, ג ע ט ב ע ן, שני אלף איש, מעשה שכר, מסחר דגן ומקנה. מ א כ ט ע נ י, שלש אלף איש, מסחר רב בעלים ·

ג) גליל ניוועל, בו העיר נ י ו ו ע ל, עשרת אלפים איש, בתי מעשה שבכה, נייר, בגדי שש, גלומי למר, נרות דונג, מסחר רב בעלים ומקנה. ו ו א ו ו ר על נהר דילע, שש אלף איש, מעשה שכר, כובעים, מטוה למר גפן. ו ו א ט ע ר ל א, מקום רחוק שתי פרסה מבריסל, אצלו היתה המלחמה המהוללה בשנת תקע"ה, אחרית וקץ לכל מפעלות הקיסר נאפאלעאן הגדול על שדה קטל, ושם הורד גאונו ונפלה עטרת ראשו, פרשת גדולת המלחמה הזאת כתבתי בספר ד ג ו ל מ ר ב ב ה לד קס"ט (עטערנאוויץ תרט"ו). בהיכל הנוצרים אשר הרחיבו אותו אנשי ענגלאנד והגדילוהו מאד, חרותים בלוחות שיש שמות הגבורים אשר נפלו במלחמה ההיא · קרוב לו בית מלון ל א ב ע ל ע א ל י א נ ס שמו (החברים היפים), על דבר שני בעלים יפי תואר אשר היו לו, בשער הבית הזה לוח שיש ועליו חרותים דברים למזכרת מלחמת וואטערלא, ואצלו עמוד ברזל מוצק אשר נעשה במצות מלך פריסן לזכר שרי צבאיו אשר מתו מות גבורים כזבח חרב ההוא· ב ר א ן ל א ל ע ד, חמש אלף איש, מעשה שכר, גלומי למר ול"נ, פוזמקאות, לבון פשתן, מסחר יבול השדה. ג ע נ א פ ע, במסלה ההולכת מבריסל לעיר נאמור · שני אלף איש, עושי כלי עץ מעשה לצעצועים, עבוד עורות, גלומי למר גפן, ובתי לביעה · ג ר ע ץ ד א ק א · שני אלף וחמש מאות איש, מעשה שכר, מלאכת יתדות, מחצב סיד ונתר, מסחר עץ · י א ד א נ י ע, מקום נאוה וגדול, ארבע אלף איש, עשרה בתי מעשה שכר, מלאכת כובעים, תרמש ומגל, שמיכות למר, נרות דונג, מסחר עץ ודגן · ל א ה ו ל פ, מעשה נייר רב. פ ע ר ו ו ע ן, שלש אלף איש, מלאכת עץ מעשה לצעצועים, עבוד עורות, מעשה כלי עץ ושמן שומשמין · ר ע ב ע ק ר א נ י א ן, שלש אלף איש, מעשה שכר רב, מחצב אבנים · ד ו ב י ל ע, כפר יפה, לבון פשתן, מעשה שכר, גלומי למר וטאב"ק, מסחר תבואה ועץ. ט ו ר נ ע פ ע, מעשה נייר רב ·

ב פלאנדערן מזרחית

המחוז הזה חמשים וארבעה ואלי פ"מ מדתו, כולו ארץ מישור, אדמתו

האדמה פוריה מאד, וכל בעל עפר הארץ יתן יבול למכביר, גם המקנה רב וטוב מאד בקרבו · מלאכת מחשבת רבה בו · האוירו לח וטוב, קור הסתיו וחום הקיץ יחדו במדה ולא יחזקו עד מאד · ששה גלילות בו.

א) גליל גענט, בו העיר גענט על נהר שעלדע, הנהרות ליס, לעהר ומאר ותעלות רבות עוברים בתוכה, אשר לששה ועשרים איים ישימוה, ויותר משלש מאות גשרים יחברום יחד, תבנית משולש לה והיקפה ארבע פרסה, סוללות עפר יקיפוה, ומצודה ישנה אצל שער המלך. שמונה עשר שערים לה, חוצותיה ישרות ורחבות, שלש עשרה רחובות גדולים מאד, שנים עשר אלף בתים, מאה אלף איש, בית אוניווערזיטעט גדול ונכבד, גנת ביתן, אוצר ספרים, בתי מדרש שונים, שני בתי חנוך לתלמידים בתי ועד לחכמים, שמונה עשר בתי חולים, בית מועד הסוחרים, בית מוסר פועלי און גדול מאד, וכולו כבית מלאכה הוא ' כי יארגו האסירים כלי פשתים ועושים מלאכות אחרות שונות, מהכנסות המלאכה יקחו לתוצאות הבית, והנותר יהיה לפקדון לאיש איש כעבודתו עד כלות ימי צבאו, חצר מקלט גדול לנשים, מוקף חומה, ובו יותר ממאה בתים, בית ספר, ובתי חולים, וכמעט כעיר קטנה יחשב, כאלף נשים בו יגורו, עושות כל מלאכה ותומכות פלך · בית הכנסת לישראל, מ"ד בתי מטוה למר גפן, ובתי מלאכות אחרות רבים מאד, אשר בהם יעשו, גלומי למר, שמיכות, עורות, בתי רגל, לבנת עופרת, יריעות מחוטבות, מעשה שבכה, בגדי שש, הוטים, נרות דונג, כובעי תבן, נייר, צבעים, שכר ויי"ש, צוקר והומץ, כלי יוצרים ודברים אחרים · מסחר רב בכל דבר. בשנת תר"ג נעשה יקר תפארת רב לאיש ישראל, נער בן שש עשרה שנה, מרדכי לעווי זאהן שמו, אשר למד בבית המדרש הכולל בקרבה, ואחרי בא במסה מלאו המורים כי הצליח בלמודו וחכמה באה בלבו, ויתנו לו שרי הבית מטבע זהב למנחה, ובמלאות פקיד העיר שרו קהל משוררים בקול כנור ועוגב לפני בית אביו, וכל חלונות בתי הרחוב אשר בית אביו בתוכו האירו בנרות ואבוקות לעת ערב. דענזע, על שפת נהר ליס, ארבע אלף איש, מעשה שכר ויי"ש, עבוד עורות. שמן שומשמין, גלומי למר, מטוה פשתן, ומסחר בקמח, עץ, בגדי שש ונרות דונג. עלטרע, כפר גדול, שש אלף איש, מעשה בתי שכר ויי"ש, שמן, צבע תכלת ובורסקי · עווערגעס, עיר קטנה, השע אלף איש, מעשה שכר, שמן, גלומי למר, נעלי עץ, מסחר בגדי שש ועצי בנין. מאריאקערקע, כפר, אלף ושש מאות איש, בתי מעשה שכר ויי"ש, דבק, חומץ, נעלי עץ, לבון כלי פשתן: מערבעקע, מקום, ארבע אלף איש, לבון כלי בד, מעשה שכר ויי"ש, שמן ונרות דונג, וגלומי למר · זאמרגעס, שמונה אלף איש, עושי מסחר רב בפשתן, שמן, ונעלי עץ · ווערשאט, שבעה אלף איש, אורגי כלי פשתן ולמר גפן, ועושי נעלי עץ, מסחר פשתן.

ב) גליל אאלסט, בו העיר אאלסט, על נהר דענדר, חמשה שערים לה, שש עשר אלף איש, מלאכת גלומי ל"נ, כובעים, שמן, חומץ, שכר, וצבעים, מסחר בכישות, חיטים, ותבואת השדה · ניננאווע, נהר דענדר

יקיף אותה סביב , חמש אלף איש , מלאכת פתילים , שמן , חרדל , שכר , וכלי חרש : גראמאנט , נהר דענדר עובר בתוכה , שמונה אלף איש , בתי מדרש החכמות , מעשה שכר , יי"ש ומלח , מטוה ל"ג ולבון דונג . מאהרזל , מעשה נעלי עץ , שמן ושכר . אנקרזעלע , גני פרי רבים , יניקת פעמונים , מסחר סוסים ודבש : סענדלבלעקע , מקום מסחר .

ג) גליל סנט ניקולאס , בו העיר סנט ניקולאס , שנים ועשרים אלף איש , בתי מדרש שונים , בתי מלאכת מחטים , גלומי למר , נעלי עץ , שכר ויי"ש רב , דיו , חומץ , כובעי קש , נרות דונג , עוגות דבש טובים מאד , משרפות לבנים , מסחר רב בבגדי שש , למר גפן , פשתן , סוסים ותבואת השדה . לאקערן , עיר מהוללה על דבר לבון הפשתן הטוב אשר בה , עשרים אלף איש , בית יתומים , בתי ועד לחכמים , שם עשרה בתי מעשה שכר . בתי מלאכת כובעים , מעשה חומץ , נרות , חוטים , ועוגני אניות . מסחר תבואה : פשתן ושמן . רופלמאנדע , שלש אלף איש , עוברי ימים , מלבני פשתן , מעבדי עורות , עושי עוגני אניות , משרפות לבנים : טאמיזע , על נהר שעלדע , שמונה אלף איש , מטוה פשתן ול"ג , מעבר אניות , מעשה שכר ומנעלים . שטעקנע , שש אלף איש , משרפות לבנים , מעשה לבעים , בורסקי , יוצרי חרש , מסחר שמן ומקנה : בראססעגע , כפר נאוה , שש אלף איש , מעשה שכר , נרות דונג , ונעלי עץ . קאלא , מסחר תבואה ומכרה טארף . בעלסעלע , שלש אלף וארבע מאות איש , מעשה שכר רב , מסחר יבול השדה ועץ . עקסערדע , מעשה שכר , נעלי עץ , מסחר תבואה : העסדאנק , מלאכת נעלי עץ רבה מאד .

ד) גליל אדענארדע , בו העיר אדענארדע , היתה מלפנים עיר בצורה , ועתה פרוצה אין חומה , שש אלף איש , בתי מדרש שונים , בתי חסד , מלאכת כלי פשתן , שמיכות למר גפן , שמן פרחים , מסחר תבואה וכלי בד . ראנזע , חמש עשר אלף איש , חמשה בתי מדרש , בתי ספר רבים , מלאכת גלומי למר גפן , נעלי עץ , מעשה שכר רב , בתי מלאכת בגדי שש רבים , גם מעשה דברים אחרים למכביר , מסחר רב ביבול הארץ ושמן . סביבה כרמים רבים תאוה לעינים . בערהעס , שלש אלף איש , שמונה עשר בתי מעשה ליקאריע . נעדרבראקל , חמשה אלף איש , ימי השוק גדולים בכל שבוע , מעשה שכר רב , בשול מלך , שמן , מלאכת מסרקי האורגים . קפיסהאטעס , אלף איש , רובם עובדי פשתים סריקות , מסחר חמאה , פשתן וכלי בד .

ה) גליל עקלא , בו העיר עקלא , תשעה אלף איש , מלאכת גלומי למר ול"ג רב , מעשה שאקאלאד , שכר , שמן , דבק , וטאבק , ריחים רבים : ירידים גדולים לממכר יבול השדה ומקנה . מאלדעגעם , שבעה אלף איש , מעשה זהב , שמן וטאבק , שכר ויי"ש . קאפריקע , ארבע אלף וחמש מאות איש , מעשה שכר , שמן , כפתורים , נעלי עץ וחבלים . מרגריטא , מקום מהלומי ברזל . קליזע , בית מעשה לוקר גדול מאד .

ו) גליל טערמאנדע , בו העיר טערמאנדע , קריה בצורה על נהר שעלדע , הרמון מולך לה , שמונה אלף איש , בתי ספר רבים , בתי חולים ויתומים , מלאכת בגדי שש , גלומי למר , כובעים , נייר , שמן , מלח , כלי

בית

בית לתפארת, מעשה שבכה מאטון בד, בשול שכר רב. ב ע פ ר א ד ע, ארבע אלף איש, בוני אניות, חרשי ברזל, מעשה מפרשי ספינות, מסחר גחלים. ב א ל ק ן, חמש אלף ושני מאות איש, מעשה שכר, חבלי אניות. שמן פרחים. ל ע ל ע, עיר נאוה, עשרת אלפים איש, מלאכת כלי פשתן גסים, מסחר רב בפשתן, יבול השדה וסוסים. ה א מ ע על נהר דורמע, השטה אלף איש, מעשה חבלי אניות, בנין ספינות. וו ע ס מ י נ ס ע ר, כפר נאוה, מעשה גלומי צמר, לבעים, שמן, ירידים גדולים לממכר פשתן ומקנה. וו ע ט ע ר ן, מקום על נהר שעלדע, השטה אלף איש, בית מעשה אבק שרפה, מסחר גחלים, יבול השדה וכלי פשתן.

ג פ ל א נ ד ע ר ן מ ע ר ב י ת

מדת המחוז הזה נ"ה פרסאות מרובעות, רובו עמקים ובקעות, אדמתו עושה פרי. ימי הקיץ חליפות למו, ופעמים רבות תבא קרה פתאום אחרי חום חזק, אולם עת החורף טובה ונעימה מאד. מחסור לו בעצים, לכן יבערו אדמת טארף תחתיהם. שמונה גלילות בו.

א) גליל בריגע, בו העיר העדינה ב ר י ג ע, קריה בלורה ונשגבה מאד, תעלות מים רבות עוברות בתוכה, וחמשים גשרים עליהם. זה שבע מאות שנה כבר היתה לעיר מסחר גדולה, מקוה מים גדול בקצה התעלה ההולכת לאסטענדע ואניות על פניה יעבורון, בו מלב נכון למאה אניות גדולות, שמונה שערים לה, חמשה וחמשים אלף איש, בית מדרש החכמות ואוצר ספרים, בית מדרש למעבר אניות, איזה בתי חולים, בתי מלאכת גלומי צמר, אטון בד, יליקת פעמונים. בורסקי, מעשה שכר, מלח, שמן. צוקר ולבעים. בנין אניות. מסחר בגדי שש. ב ל א נ ק נ ב ע ר ג ע, שני אלף וחמש מאות איש. ילודו דגים במכמרתם, ועושי כלי עץ מעשה לעצועים. א ס ט ק א מ פ, כפר נאוה, ארבע אלף איש בו, מעשה שכר, ליקאריע ונעלי עץ, לבון פשתן. מ ע ר ק ע ר ק ע, כפר, ארמון, מסחר עץ ותבואת השדה.

ב) גליל אסטענדע בו העיר אסטענדע, מבצר חזק, על הים הצפוני וחוף מסחר לה, ארבעה עשר אלף איש, נתיב ברזל ממנה לבריגע, גענט, וערים אחרות, בנין אניות על פני החוף. מרחץ מי הים, ומגדל מאיר לעוברי אניות. מים לשתות אין בקרבה, ויביאו אותם מן בריגע לממכר. מעשה מפרשי אניה, נרות דונג, חבלים ושכר רב. מסחר רב במקנה, חמאה, עלי לבע, ודגים. נ ה י ס ט ע ל ע ר ס עיר קטנה, שלש אלף איש בה, מעשה נעלי עץ, מסחר דבש ופרחים.

ג) גליל איפערן, בו העיר א י פ ע ר ן, על נהר איפר, שמונה עשר אלף איש, בית מדרש, בית העלה בנין עתיק יומין גדול ונאוה מאד, בתי מעשה שבכה, גלומי צמר, עבוד עורות, שכר רב. מסחר תבואת השדה. פ א פ ע ר י נ ג ן. שנים עשר אלף איש, מעשה שבכה, פתילי בד, שכר: מסחר כישות. וו א ר נ ע ט א ן, על נהר לים המפריד ביננו ובין ארץ צרפת, שבעה

שבעה אלף איש , מעשה שכר , מלח , שמן , מסחר פשתן ומקנה רב : ווערוויק , שש אלף איש , מעשה חוטים ושמן פרחים , מסחר פשתן : בעקעלער , שלש אלף איש , מעשה גלומי למר ומהלומי ברזל. קאמינעה, מחליתה לצרפת , בהלקה אשר לבעלגיען שלש אלף ושש מאות איש , מעשה גלומי למר , שכר ושמן . געליווע , ארבע אלף איש , עושי כלי עץ מעשה לעלועים , גלומי למר , ובדי נחושת . האריגע , כפר , ארמון נאוה , שני אלף ושלש מאות איש , בתי מעשה דיו , נעלי יד , שכר , שמן , ונעלי עץ , להנגעמארק , שש אלף איש , מעשה מסרקות , שמן וליקאריע , לבון כלי פשתן . פאשנדעלן , כפר , שלש אלף איש , מעשה חומץ , שכר , משרפות לבנים , כור שיד .

ד) גליל פורנעש , בו העיר פורנעס , חמש אלף איש , שני בתי מדרש , מלאכת פוזמקאות , מעשה לעלועים , בורסקי , לבון בד , מסחר רב בחמאה , גבינה , פשתן , שמן ומקנה . ניופארט , מבצר חזק על נהר איזר , חוף , שלש אלף איש משליכי ביס חכה , עושי חבלי ספינה , ובוני אניות : אלווערינגהעס , שלש אלף איש , מהלומי נחושת , בתי צבע , מעשה שכר , ושמן , מכרה טארף , מסחר בגלומי למר .

ה) גליל דיקסמודע , בו העיר דיקסמודע , ארבע אלף איש , ששה בתי ספר , בתי ועד לחכמים , מעשה שכר רב , מלאכת פוזמקאות , בורסקי , מסחר רב בחמאה , גבינה ומקנה , האנדלעמע , שלש אלף איש , מעשה שכר ושמן , כלי אורג , טאבק ונרות , מסחר כלי פשתן . קאנטעמארק , חמש אלף איש , ארמון נאוה , מעשה שכר רב , מסחר שמן וכלי בד . וואומן , כפר , שלש אלף איש , עושי מורי שעות , חופרי טארף ומבשלי שכר . רעניגהע , כפר , מלאכת נעלי עץ , שכר , משרפות לבנים , מסחר עץ . בערסט , כפר , ארמון , אלף ושש מאות איש , מעשה שכר וחומץ , משרפות לבנים מכרה טארף .

ו) גליל קורטרעה , בו העיר היפה קורטרעה , שנים ועשרים אלף איש בה , ששה בתי ספר , בתי מלאכת בגדי שש , גלומי למר , מעשה שבכה , נייר , שכר , מלח , צוקר , שמן , טאבק , צנורי עופרת , כלי קטורת , כובעים , פוזמקאות , שני ירידים גדולים בה בכל שנה לממכר בגדי שש רב מאד . מענין . עיר בצורה על נהר ליס אצל גבול ארץ צרפת , תשעה אלף איש , בתי מלאכת מעשה שבכה גלומי ל"נ , צבע תכלת , שמן , שאקאלאדע , מלח , כבשן למעשה שיד , מסחר מקנה ויבול השדה . שוועוועגהעס , שש אלף איש , מעשה שכר , שמן ונעלי עץ , מסחר מקנה ופשתן . מוסקראן , על גבול צרפת , שש אלף איש , בתי מלאכת גלומי למר , שמן , מסרקות , מעשה שכר . לאווע , כפר גדול ונאוה , שני ארמונים , שלש אלף איש , עושי כלי עץ מעשה לעלועים , שכר , ושמן . אנזעגהעס , עיר קטנה , חמש אלף איש , מעשה שמן , טאבק וכלי אורג , מסחר מקנה . אוועלגעס , חמש אלף איש , מעשה שכר שמן וטאבק , מסחר בהמות וכלי פשתן . הארלבעקע , חמש אלף איש , מעשה שכר ויי"ש רב , שמן וטאבק . בעלעגהעם , כפר , ארבע אלף איש , מעשה שכר , שמן ונעלי עץ . סילסעע , כפר גדול , שלש אלף איש , מעשה שמן ונרות , משרפות לבנים .

מסחר בהמות. ג ו ע וו ל ג ה ע ס, כפר, ארבע אלף איש, מעשה שכר ושמן. ק ע ר ק נ א ו ו ע, כפר, ארמון נאוה ופרדס לו, שני אלף איש, בתי מלאכת לעיפי הנשים, כלי אורג, וליקאריע.

ז) גליל טהילט, בו העיר ט ה י ל ט, בנויה לתפארת, שלש עשרה אלף איש, בתי מדרש, בתי ועד לחכמים, מעשה שכר, שמן, גלומי למר גפן, נרות דונג, לבע תכלת, דיו, מפוחים, וכלי בית. מסחר בגדי שש, חמאה, מקנה, ויבול השדה. מ ע ל ע ב ע ק ע, עשרת אלפים איש, מלאכת יעים, חומץ, שכר, לבעים, שמן, נרות דונג, טאבק, ומסחר בס. ר י ס ע ל ע ד ע, שבעה אלף איש, מעשה נעלי עץ, שכר ושמן, מסחר תבואה. ו ו י נ ג ע נ ע, יערים רבים סביבה, שבעה אלף איש, מעשה נעלי עץ, שכר, שמן וטאבק, כלי אורג, ומסחר בס, א ס ט ר א ז ע ב ע ק ע, חמש אלף איש, מעשה שכר, חומץ, שמן, נרות דונג, מסחר פשתן. ע ר ל ע ל ע, כפר, ארבע אלף איש, מעשה שכר, שמן, חומץ וטאבק.

ח) גליל רולערס, בו העיר ר ו ל ע ר ס, על נהר מאנדלבעקע, אחד עשר אלף איש, משרפות לבנים, מעשה ליקאריע, שכר, שמן, יי"ש, לבע תכלת, בורסקי, כלי עץ מעשה לעלועים, מסחר מקנה וכלי פשתן: א י ז ע ג ה ע ס, תשעה אלף איש, מלאכת גלומי למר וכובעים, מסחר בגדי שש. ט ה ו ר א ט, שמונה אלף איש, מלאכת נעלי עץ וכובעים, מסחר פשתן. א י נ ג ל מ י נ ס ט ר, שבעה אלף איש, מעשה שכר, מלח, יי"ש, מהלומי כתונת, מלאכת נעלי עץ. א ר ד א ה, שמונה אלף איש, מעשה שכר, נרות דונג, מסחר רב בראשי בשמים. ל י כ ט ר ו ו ע ל ד ע, שש אלף איש, מעשה שכר, מרקחת, טאבק, בורסקי, מסחר עץ ותבואת השדה. מ א ר ס ל ע ד ע, כפר גדול, שבעה אלף איש, בתי מעשה שכר, שמן, ליקאריע, כלי אורג, ארמון ופרדס נאוה. נ י ט ס, כפר, ארמון, ארבעה אלף איש, בתי מעשה שכר. חומץ, שמן, נעלי עץ ופוזמקאות.

ד העננא

המחוז הזה שמונה וששים פ"מ מדתו, גבעות רבות בו. אוירו נעים ולח מאד. תבואת השדה רבה בקרבו. אדמתו ברוכה בנחלי אבן עד מאד, ושנה שנה יוליאו יותר מחמשים מיליאן ככר מתוכה. נס יהלכו ברזל, שיש ואבנים רב מאד מהרריו. ששה גלילות בו.

א) גליל מאנס, בו העיר מאנס, (בערגן) בצורה וחזקה מאד נהר טרילע עובר בתוכה, חמשה שערים לה, ששה ושבעים חולותיה רובם עקומים וצרים, רוב בתיה מאבנים, ששה ועשרים אלף איש בה, בית מדרש החכמות. אוצר ספרים, בתי חסד טובים, בית העלה נאוה, בתי מעשה מלח, צוקר, שכר, שמן, גלומי למר, מחטים, חבלים, סכינים, מסחר רב בגאליש, כיסות, פשתן, אבני ריחים, שיש ובהמות. ס נ ע ג י ס ל ע ן, שני אלף איש, מעשה שכר ושמן. בנין אניות. ק י פ ט י, כפר רחיק פרסה מן מאנס, ארמון, מתלב שיד רב מאד, מערה גדולה נשונה על עמודי ביד

בקרבו. דור, עיר קטנה, שש אלף איש, חוצבי ברזל וחופרי גחלי אבן. גם איזה בתי מלאכת כלי פשתן ובורסקי בה. בוסו, שלש אלף איש, מחצב גחלי אבן וסיד, בשול מלח ומעשה ברזל, השכר הנעשה בה מהולל מאד. גלין, שלש אלף איש, מעשה זכוכית, כבשן סיד, בשול שכר, מחצב אבנים רב. לענס, שלש אלף איש, חוצבי אבנים וסיד. שאסעה נאער דאם, כפר, בו היכל לנוצרים בן אלף ושתי מאות שנה. הארנו, ארבע אלף איש, חופרי גחלי אבן. בה מקלט לעניים המבקשים אוכל למו ביגיע כפם, ושלש מאות בתים למו. פראמערעס, תשעה אלף איש, מעשה שכר. שמן, והבלים, מחצב גחלי אבן. נימי, כפר נאוה, שני אלף וחמש מאות איש, בתי עונג בו לעשירי מאנס כי קרוב הוא אליה. בתי מלאכת כלי פארצעלאן, כבשן סיד, בשול מלח, שמן, ליקאריע, ושכר. מחצב אבנים רב אצלו. קארעניאן, כפר, ארבע אלף איש, כור ברזל, מעשה סיד, כלי קטורת, מחצב גחלי אבן רב ומסחר בם.

ב) גליל סאנייעס. בו העיר סאנייעס, קריה ישנה מאד, סוללות יקיפוה, שמונה אלף איש, רובם יחיו את נפשם במחצב האבנים אשר סביבה. בית מדרש החכמות, מהלומי ברזל, מעשה שכר ויי"ש, בורסקי. ענגהין, עיר קטנה, נהר מארק עובר בתוכה, ארבע אלף ושלש מאות איש, איזה בתי מדרש, מעשה שכר, מלח, שמן. העיר הזאת היא אחוזת הערצאג ארעמבערג. את הארמון אשר היה בה הרסו הצרפתים בימי המרד (סוף המאה הי"ח למספרם), אבל הפרדס נשאר לפליטה, כי חסה עינם עליו באשר כליל הוא בהדרו, ולא תשבע כל עין מראות יפיו כי רב הוא. לעסינעס, עיר נאוה, חמש אלף איש בה, חומות ישנות וסוללות יקיפוה, מעשה שמן, ליקאריע, יי"ש, מלח, כלי חרש, עורות, משרפות לבנים. מסחר גחלי אבן, שמן ועץ. ברעהן לעקאמט, שלש אלף איש, מטוה צ"ג, חוטי שבכה, מעשה שמן, מסחר תבואה. קאסטאה, שני אלף איש, בית מעשה אבק אש, מעשה ליקאריע, כבשן סיד, משרפות לבנים. שני ארמונים יפים בו.

ג) גליל אט, בו העיר אט. קריה בצורה וישנה מאד על נהר דענדר, עשרת אלפים איש, בית מדרש החכמות, מלאכת בגדי שש רבה בה, וכמעט אין בית אשר לא יעשו בו במלאכה הזאת, גם מטוה צמר, בשול שכר, שמן ומלח בקרבה, מסחר רב בכלי פשתן ודברים אחרים. מגדל בתוכה אשר נבנה זה יותר משבע מאות שנה. שיווריע, עיר קטנה, ארמון ישן בה, ארבע אלף איש, איזה בתי מדרש, בתי מלאכת גלומי צ"ג, בגדי שש, שכר, משרפות לבנים, יריד גדול לממכר בהמות. אטרע, כפר, מחצב אבנים רב, ארמון ופרדס גדול, מערה נפלאה בו. בעלאייל, שלש אלף איש, מעשה שכר ושמן, פוזמקאות ובורסקי, ארמון גדול ונאוה מאד וארבעה מגדלים לארבע פנותיו, יער צומח עלי הוד והדר בקרבו תאוה לעינים. מאפלעה, כפר, מחצב אבנים, מעשה סיד. פאמערעל, שני אלף איש, מעשה שכר, מסחר סוסים. קעוואקאמפס, שני אלף איש, מחצב אבנים רב, גם יחצבו אבני שיש בקרבה, מעשה סיד רב, בתי מלאכת כלי צמר ומשי, נרות דונג ופוזמקאות, חומץ ושכר. סטאמברוגע, שני

אלף איש , כבשן סיד , מעשה שכר , טאבק , גלומי צמר , מחצב סיד , שארית עיי ארמון ישן . בליקי , כפר על נהר דענדר , שני אלף איש , ארבעה בתי ספר , מעשה בגדי שש , פוזמקאות , ארמון נאוה . אירשאנוועלץ , כפר , אלף איש , לבון כלי פשתן רב וטוב . גיסלענגיז , כפר , אלף איש , עובדי פשתים שריקות , יוצרי חרש , ועושי ציקאריע .

ד) גליל טורנעה , בו העיר טורנעה . קריה עתיקת יומין מאד , וכבר בימי הרומים (זה יותר משתי אלף שנה) היתה לעיר רבתי עם , נהר שעלדע עובר בתוכה , מגדלי מבצר סביב יקיפוה ולאחד המבצרים הנשגבים ישימוה . ובראש כולם העופל בפאת נגבה , אשר כל מלומדי מלחמה יעידו על תוקף אמצו כי רב הוא , שלשים אלף איש בה , בתי מדרש לחכמות ומלאכות שונות , בתי חסד , בתי מלאכה רבים מאד , ובראש כולם למעשה פוזמקאות , יריעות מחוטבות מהוללות מאד , כלי צמר גפן , כלי פארצעלאן , בשול צוקר , מלח רב , ציקאריע , ודברים אחרים : שני ירידים גדולים בכל שנה , מסחר שמן , תבואת השדה , סיד ואבנים . ל ע ל ע , קריה ישנה , שש אלף איש , מעשה שכר , שמן , פוזמקאות ועבוד עורות . פ ע ר א וו ע ל ץ , לרגל הר , שמונה אלף איש , בית למוד חכמת המוזיקא , מלאכת פוזמקאות , גלומי צמר , משי , בורסקי , מעשה סיד רב . ב ר א פ ע , אלף איש , מסחר תבואה ומקנה . ה א ל ע ן , כפר נאוה , ארמון נחמד למראה , אלף איש עובדי אדמה וחוצבי אבנים . ר א נ ג י , כפר , אלף וחמש מאות איש , יערי עץ סביב לו , חמשה בתי מלאכת טאבק , מסחר יבול השדה , מעבר אניות . וו ע ל ע ה נ ע , עיר קטנה , שלש אלף איש , מעשה שכר , יי"ש , מלח , מסחר תבואה . וו ע ל וו ע ל וו ע ן , כפר , אלף איש , בית מקלט לנשים אשר לא תהיינה לאיש כל ימי חייהן , בתי בשול שכר , ב ל א ט א ן , כפר , שני אלף איש , שלשה בתי ספר , בתי מעשה צמר : שכר , סיד , וכלי שיש . ש ע ר ק , כפר על נהר שעלדע , ארמון נאוה , שמונה מאות איש , רובם חוצבי אבנים מההר . ק ע ן , שני אלף איש , גני ירק רבים בה , בתי עונג כבירים לעשירי עם בימי הקיץ , מעשה שכר ויי"ש , מעין מתכת , ארמון נחמד . ר ו מ י ל ע ה , כפר , בו גני ירק רבים וטובים מאד . ק א ל ע ה , שלש אלף איש , עובדי פשתים שריקות , בשול מלח ושכר . ב ו ר י , ארמון כליל יופי . ע ס ט ע מ ע פ י ה , אלף וחמש מאות איש , איזה בתי מלאכה .

ה) גליל טהין , בו העיר ט ה י ן , על נהר זאמבר , ארבע אלף איש , מעשה שכר , בית מלאכת ברזל רב אללה . ב י נ ש ע , במרום גבעה וחומות יסובבוה , שבעה בתי ספר בה , שש אלף איש , מעשה נעלי רגל רב מאד , מלאכת שכינים , שמן , בורסקי , יי"ש טוב , שארית חומות ארמון המלכה מריא אחות הקיסר קארל החמישי . ב א מ א נ ט , עיר ישנה , שני אלף ושלש מאות איש , חוצבי אבן , עושי כלי שיש , וגלומי צמר . ש ו מ ע ה , בין יערים וגבעות , ארבע אלף איש , מעשה שכר , בורסקי , מחצב הרים , ומסחר רב בחצאי לצרפת . ה א מ ז ו ר ה ע ר , מלאכת ברזל רב , מעשה יתדות , בגדי שש , מעשה שבכה , שלש אלף איש בה . ל א ב ע , על נהר זאמבר , שלש אלף איש , מעשה ציקאריע רב , מסמרי ברזל , מחצב אבנים , בשול שכר . מ א ר ל א נ וו ע ל ץ , כפר בראש הר גבוה , מחצב גחלי אבן רב בו , מעשה

כלי

כלי ברזל, בגדי פשתן וגלומי צמר. ס א ל ר ע ז י ר ז א מ ב ר, ב"א אים, ארמון, כור ברזל, מעשה כלי שיש, מחלב ביד, מסחר בסוסים. א נ ד ל י ט, כפר, ארמון מפואר, ב"א אים, ארבעה בתי מדרש, מעשה מסמרות ברזל. בגדי פשתן, ליקאריע. ב א ר ב א נ ס א ן, כפר, ארמון נאוה, מחלב שיש רב, יושביו יעשו ממנו שלחנות וכלים שונים, ומסחר רב בו, ב א ו ו ע ל ק, כפר, אלף אים, עושי פוזמקאות ואורגים חורי, מסחר במורי שעות נסים וכלי עץ. פ א ר נ ע כ, יוצרי חרש רבים בו. ר א נ ס ע, אלף ושני מאות אים, יציקת ברזל, מעשה כלי שיש, בשול אפר מלח, מחלב אבניה. ס י ו ו ר י, נ"א אים, מלאכת פוזמקאות, כלי פשתן, מסחר גחלים, וחמאה. ו) גליל שארלערא, בו העיר ההשה ש א ר ל ע ר א ה, נהר זאמבר עובר בתוכה, ז"א אים בה, בתי מדרש טובים, מחלב גחלי אבן לרוב מאוד, בתי מלאכת זכוכית, כלי ברזל, שכר ויי"ש, יריד גדול בכל שנה, וימי השוק בכל חדש לממכר בהמות. מסחר בגחלי אבן וכלי ברזל. פ א נ ט ע ן ל ע ו ו ע ק י, על נחל באבלאנע, ג"א אים, מלאכת מסמרות ברזל, מטרפות שיד, מעשה שכר, שמן, מחלב אבנים ואבני שיש. ש א ט ע ל ע ט, שלש אלף אים, בתי מלאכת גלומי צמר, כלי חרש, עבוד עורות, מסחר מקנה רב. ג א ס ע ל ע ר, חמש אלף אים, רובם חופרים גחלי אבן, בתי מלאכת זכוכית, כובעים, סכינים, שמן שומשמין, ביר(?)קי, ס ע נ ע פ ע, ארבע אלף אים, מלאכת זכוכית, כובעים, עבוד עורות, בשול שכר. היכלי תפארת רבים סביבה, ובראש כולם ארמון גראף סענעפע, אבני גזית כולו, מלא הוד והדר, דביר שיש בו, מרחצאות, אוצר ספרים, ופרדס נחמד כליל תפארת. י ו מ ע ן, שבעה אלף אים, בתי מלאכת זכוכית, יתדות ברזל, מעשה שכר ויי"ש, מסחר גחלים. א ר ק ע נ ע, שני אלף אים, ארמון ישן, מחלב אבנים רב, מעשה ברזל. ריחים לכריתת אבנים, כבשן שיד, ט ר א ל ע נ נ ע ה, שני אלף אים, פרדס גדול, מעשה גלומי צמר ומסמרי ברזל. ע ז א ה, כפר, ח' מאות אים ארמון נאוה, מעשה ברזל, כריתת אבנים, מלאכת כלי פשתן, פ ל ע ר י ה, נ"א ות' אים, הרמון גדול חדש, בתי מלאכת גלומי צמר, מטוה פשתן, עבוד עורות, מסחר רב במקנה. אצלה היתה המלחמה הראשונה בשנת תקע"ה בין מלכי הברית ובין נאפאלעאן הגדול לפני מלחמת וואטערלאא אשר בה הורד לעפר כבודו. פ א מ י ל ע ר י ה, כפר, הרמון, מלאכת פוזמקאות, וכלי פשתן. פ ע ל י ארמון ישן, מחלב אבנים רב. ני, כפר, מלאכת יתדות. מעשה שכר. ל א ד ע ל י נ ז א ר ט, כפר, בתי מלאכת זכוכית, מסמרי ברזל, מכרה גחלי אבן, ארמון.

ה נאמור

המחוז הזה שבעה וששים פ"מ מדתו: ארץ הררים כולו, אוירו קר ולח, שכבת השלג תרוס כשני אמה מעל הארץ, ובקיץ גשם ומטרות עוז למכביר. רוב יושביו מאמיני הבלי שוא והוסר דעת להם. אדמתו תתן את יבולה לשובע: יער וכל עץ בו לרוב: שלשה גלילות לו.

א) גליל נאמור, בו העיר נ א מ ו ר, מבצר חזק והרים רמים יקיפוה מסביב, אחד עשר שערים לה. מספר בתיה שמונה אלף ושלש מאות, רובם

בתי

בתי אבן, בתי מדרש רבים, בתי מלאכות סכינים, כלי קטרת, לבנת עופרת,
כלי חרש, נייר, ועורות, כלי ברזל שונים, כלי זכוכית ופארצעלאן, בגדי
שש, מסחר פשתן וכלי ברזל, מספר יושביה ששה ועשרים אלף איש · אגלה
מחלב אבנים, ברזל, עופרת, גחלים, ושיש רב מאד · א ר ד ע נ ע, עיר
ישנה מאד, חמש אלף איש, בתי מלאכת כלי פארצעלאן, בגדי פשתן, נייר ·
בורית שחורה, משרפות לבנים, כור ברזל. פ א ס ע, שלש אלף איש, עושי מסחר
עץ ועורות · ג ע מ ב ל א, עיר ישנה מאד, שלש אלף איש, עושי מלאכת
סכינים · ל י ג נ י, כפר, אשר קנה לו שם עולם על דבר המלחמה אשר היתה
בו בשנת תקע"ה בין לגאות פרייסן והצרפתים, ותעז יד הצרפתים, הלא
היא כתובה בספרי ד ג ו ל מ ר נ ב ה לר קס"ע · מחלב שיש ואבני בנין רב
אללו. ב א ס ר, כפר, אצלו מחלב שיש שחור רב · מ ע ל ע ר ע ט, כפר,
כור ברזל, מלאכת כלי שיש, כבשן, מחלב אבנים · ג ע ס ו ו ע, כפר, ארמון
נאוה, מחלב אבני רחים ואבני שיש, מסחר עץ. פ ל א ר ע ס ע, מכרה גחלי
אבן רב מאד אצלו · ס ק ל ע ן, מקום נאוה, שני אלף איש, ארמון, מכרה
גחלים, מחלב שיד, כבשן, יוצרי חרש, עושי בגדי שש, מסחר עץ ויבול
השדה · ד ע נ ע ה, כפר, אצלו מחלב שיש שחור · ט ע מ פ ל א, כפר, שני אלף
איש, בית מלאכת נפה, מסחר עץ. ס נ ט מ א ר ק, כפר, מלאכת בדיל
ועופרת, כור עופרת, מעשה גפרית, מי נחושת. ו ו ע ד ר י ן, כפר, יושביו
יתלבו ברזל ועופרת, גם יחפרו חומר פארצעלאן מאדמתו · ס נ ט ס ע ר ו ו ע ה,
כפר, בתי מלאכת כלי פארצעלאן, לבנת עופרת, גלומי ל"ג, נייר ומלח ·
מ ע ט ע ט, שלש אלף איש, מעשה בגדי שש רב מאד, מחלב ברזל, שלשה
ארמונים · ע ה א ן, כפר, מחלב ברזל ואבנים רב, כור ברזל, מהלומי
ברזל, ריחים לכרות אבנים ולאת להם זהר · ב גליל דינאנט, בו העיר דינאנט,
ישנה מאד ויותר מי"ה מאות שנה עברו עליה, בין הרים וסלעי מצוק, מצודת
עופל חזקה לה, על נהר מאאס, וגשר אבנים עליו אשר נבנה זה ה' מאות
שנה, ו"א איש בה, איזה בתי מדרש, בתי מלאכת כלי זכוכית, כלי שיש, נייר,
שמן ושכר, סכינים, כובעים וגלומי צמר, עוגות פלפל נעשים בה ונשלחים למרחק
מרב טובם. מערה נפלאה בקרבה מתחת למצודה · ר א ש פ א ר ע, שני אלף
איש, מסחר מקנה, עץ וקליפת עלים · אצלה מחלב שיש אדום. ס י נ ע ה,
בראש גבעה, חומות וסוללות סביב לה, שני אלף איש · מעשה כלי ברזל ·
וכלי חרש מצופים זכוכית · מסחר רב בסוסים וגחלי עץ. ב א ו ו י נ י י ע ה,
אלף איש, כור ברזל, מלאכת כלי ברזל, כלי חרש, משרפות לבנים ובשול
מלח · אצלה חרבות ארמון ישן ומגדל בראש סלע, אשר הפילו עלמן שלש נשים
לעירות לארץ בשנת ה"א ש"ד אחרי נפלו בעליהן במלחמה, לבל יתעללו בהן
הצרפתים בלכדם את העיר, ותמותנה מות גבורים · א נ ז ע ר ע מ ע, כפר,
בו מלאכת ברזל רב, משרפות לבנים, כבשן, ומחלב אבנים · ב י א ל, ארמון
נאוה מאד. ה א ן זור לעסע, כפר, מהולל ע"י המערה הנפלאה אשר בסלע
שיד אללו, ונהר לעסע עובר בתוכה · א נ ע ו ו א ה, כפר, מלאכת ברזל רב,
מעשה יי"ש, ארמון נחמד מאד · נ א נ ע ס ע, אלף איש, בית גדול למלאכת
זכוכית, בתי מעשה מסמרות בדזל · ג) גליל פילעפעווילע, בו העיר
פ י ל ע פ ע ו ו י ל ע, אשר בנה הקיסר קארל החמישי בשנת ה"א ש"ו וקרא

אותה על שם פיליפ בנו · מבצר במרום גבעה , כ"א אים , בתים יפים למשכן , ה"א אנשי חיל מח׳ב אבני בנין ואבני שיש. וו א ל ק ו ר ט , עיר קטנה, אלף אים בה, מלאכת כלי ברזל · פלארענעם , אלף ושש מאות אים , רובם חוצבי ברזל , מסחר בהמות · מאריענבורג , עיר קטנה בצורה , אלף אים בה , עושים מלאכה בכור הברזל אשר אצלה · ק א ו ו י ן , על מי שיחור , שני אלף ושלש מאות אים , מלאכת ברזל ובורסקי . א י וו ע ג א מ ע ל ע , כפר , אלף וחמש מאות אים , ארמון גדול , מחצב ברזל , כבשן , כור ברזל , לבון פשתן :

ו. ליטיך:

מדת המחוז הזה כ"ג פ"מ , הרים וגבעות יכסו פני כולו · אוירו ממולע וטוב · יערים רבים בו. מהריו יחצבו עשרים אלף ככר ברזל מדי שנה בשנה · גחלי אבן לאין חקר בקרבו · גם יבול השדה שפע רב לו · ארבעה גלילות בו .

א) גליל ליטיך , בו העיר ליטיך על נהר מאאס , וי"ז גשרים עליו , הרים רמים יסובבוה · ומצודת עופל לה , רוב חוצותיה צרות ואין נוגה למו בגלל הבתים הגבוהים מאד אשר בקרבם, מספרם רל"ו, י"א רחובות גדולות , ט"וק' בתים , ח"א אים, י"ח בארות הזורקות מים למרום , ארמון המשפט גדול ונאוה מאד. בית העלה מלא הוד והדר , בית שעשוע נחמד למראה , בית אוניווערזיטעט אשר נוסד בשנת ה"א תקע"ו , בתי מדרש שונים , גנת ביתן , אוצר ספרים , ביהכ"נ לישראל , בית יציקת כלי תותח , בתי מלאכת כלי נשק גדולים ומהוללים מאד , אשר מאתם יצא בשנת תר"ט יותר מן מיליאן כלי מלחמה שונים , ונמכרו לבני אונגארן אשר נלחמו אז עם צבאות עסטרייך . מטוה פשתן רב מאד , בתי מלאכת כלי מתכות שונים , רקועי פחים , כלי זכוכית , בגדי צמר , עורות , מכונות קיטור , לבנת עופרת , נייר , שמן , חומר חותם , כור ברזל גדול , שתים בתי מעשה שכר ויי"ש , מסחר רב להולאנד וצרפת · במאה השמינית למספרם כפר היתה לעיר גדולה רוכלת העמים וכומר נוצרי משל בה . בשנת ה"א קס"ז היה הרג רב בתוכה , כי מרדו יושביה בכהן המושל בם , ויפלו גדודיו כזאבי ערב עליהם , ושלשה ועשרים אלף אים הכו לפי חרב , מכרה גחלי אבן רב מאד אצלה · וו י ז ע , שני אלף אים , מעשה נרי וחומץ , שכר ויי"ש , שומקאות ועורות · ש א פ א נ ט ע ן , מקום מרחצאות טובות , שני אלף אים , בתי מלאכת כלי מלחמה , רקועי פחים , מהלומי ברזל , מחצב שיש ואבני רצפה. המים החמים הנוזלים מן המעינות אשר בה , טובים מאד למרפא חולי הכבד , הטחול , ועצירות הבטן . ס ע ר ע נ ג , ארבע אלף אים , בתי מלאכת כלי זכוכית וגדולה יציקת כלי ברזל , מכרה גחלי אבן .

ב) גליל האי , בו העיר ה א י על נהר מאאס וסלעי מצוק יקיפוה , ה"א אים , הרמון נשגב · בתי מלאכת כלי ברזל , רקועי פחים , אבק שרפה , שמן , נייר , שכר ויי"ש , גני ירק טובים , מסחר רב ביין ויבול השדה · א מ ע ה , כפר , ג"א אים , רובם הולכים בקיץ להשכיר לצרפת ורוסיא לעשות לבנים , ובחורף ישובו לביתם ויכלכלו את הגלוים אליהם בשכר עבודתם .

ג) גליל ווערוויר , בו העיר וו ע ר וו י ר על נהר וועזע, כ"ב אלף אים , בתי מדרש ותגוך רבים , בתי מלאכה כבירים מאד למעשה גלומי צמר , כלי

ברזל

ברזל ובדיל, לבעים ועורות · ל י מ ב ו ר ג במרום הר, היתה מלפנים עיר בצורה, ג"א אים, מלאכת גלומי למר רב · ה ע ר ו ו ע, ד"א אים, הגבינה הנעשה בה מהוללה בכל הארץ ובשם גבינת לימבורג תכונה. ס פ א א, מקום מרחץ, ד"א אים, בתי תפארת רבים בו למשכן האנשים הבאים לשבת בו בימי הקיץ, ט"ז מעינות מי מתכת חמים בו הטובים למרפא כל חולי ומכאוב, גם ישימו את מימיו בכלי חרש ויובילום למרחקים · המקום הזה עתיק יומין מאד וכבר בימי הרומים נודע לשם ולתהלה · ד) גליל וואַרעמע, בו העיר וואַרעמע, ב"א אים, עובדי אדמה, ועושי עוגות דבש טובים מאד · ה אַ ל ע ט, כפר, אלף אים, ארמון, מגדל ישן, מטוה קנבוס. מחלב אבנים ·

אנטווערפן

המחוז הזה יכיל כ"א וחצי פ"מ, עמק השוה כולו בלי הר נבעה, אוירו לח ומזולע. אדמתו פוריה מאד, ג' גלילות בו ·

א) גליל אנטווערפן בו העיר אנטווערפן · קריה בצורה נשגבה מאד על נהר שעלדע, רבתי עם וסחר גוים, חוף הנהר גדול מאד, ומלב נכון הגדול מכולם מאה ושנים ככר: בית העלה נאוה מאד, בית מועד הסוחרים ישן וגדול מכל הבתים האלה בארצות אירופא, נשען על שלשה וארבעים לד"א אניות בקרבו, ט"ו שערים לה לפאת המים, וג' שערים לעבר היבשה, מאה וס"ב חומות לה, כולם יחד רחבים ישרים ורצופים אבנים, כ"ו רחובות גדולים, לילה כיום יאיר בה בגלל המנורות הרבות אשר בכל שוק ורחוב, מ"ד גשרים, י"א ות' בתים, ול' אלף אים · היכל לנוצרים הנקרא בשם קאַטעדראַל קירכע גדול ונפלא מאד בבנינו ר"כ אמה ארכו, ק"כ אמה רחבו, וק"ח אמה קומתו נכון על קכ"ה עמודי אבן, ומגדל רם עליו אבני גזית כולו, אשר בשש מאות עשרים ושנים מעלות יעלו אליו, בראשו נ"ט פעמונים, ומשקל הפעמון עמודי שיש, בו יקהלו כל הקונים, המוכרים, והסרסורים יום יום לעת קבוע וכל מעשי המסחר נעשים בקרבו, חצר גדול מוקף חומה ובתים רבים בתוכו למעשה כל כלי האניות, בתי מדרש רבים בה לכל חכמה ומלאכת מחשבת, בתי ועד לחכמים רבים, ביהכ"נ לבני ישראל, בתי חסד סונים, בתי מלאכת גלומי למר, משי, יריעות מחוטבות, כלי כסף וזהב, כלי חרש, נייר, חרדל, שמן, סכר, יי"ש, צוקר מסרקית, כברות, כובעי תבן שאקאלאד, נעלי יד, פתילים, בגדי שש, לטישת אבנים טובות, רקועי פחים, מורי שעות, כלי עץ מעשה לעלועים: בתי דפוס רבים, ומסחר רב מאד לכל כנפות הארץ, בשנת תקל"ב צרו עליה הצרפתים ארבעה ועשרים יום, וישליכו אל תוכה כדורי אש נוראים אשר אלף ככר משקל כל אחד, ואף אם נהרסה כולה ותהי לתל שממה נלחמו יושביה ברוח גבורה וימאנו להרים קרן צריהם, אך אחרי סתמו האויבים כל המעינות חוצה לה, ולא היה מים לשתות בעיר נפתחו שעריה ויבאו הצרפתים אל תוכה ותנוה לממלכת בעלגיען לאחוזת עולם (כי ביד הולאנד היתה עד העת ההיא). מלפנים היו שני מאות אלף אים בקרבה, אך צוק העתים והמהפכות הרבות אשר עברו עליה הורידו גאון עוזה, ויצא כל כבוד מסחרה לאמסטרדם העליזה:

ר ו מ פ ס ט , כפר , שלש אלף איש , בוני אניות ועושי מסחר נחלים , סיד , ולבנים , ש ט א נ ר א ק , כפר , מעשה ליקאריע רב .

ב) גליל מעכעלן , בו העיר מ ע כ ע ל ן , שלשים אלף איש , בתי מדרש שונים , בתי מלאכת כלי נחושת , גלומי למר , מחטים · מעשה שכר ויי"ש רב · ל י ע ר ע , ט"ו אלף איש. מעשה סכינים , שכר ויי"ש , גלומי למר , בגדי משי , מסחר סוסים , ה י כ ג ע נ ע ד"א איש , מעשה חומץ , שכר , שמן , ונרות דונג . ע ו ע ר ם , ו"א איש , מעשה לבע תכלת , כובעים , כלי חרש , שכר ושמן · ב א ר נ ה ע ס , חמש אלף איש , מעשה שכר ויי"ש ·

ג) גליל ט ה ו ר נ ה ו ט , בו העיר טהוריהוט , ט"ז אלף איש , בה יעשו כלי פשתן הנקראים בשם ג ו ו י ל י ך מהוללים מאד . מ א ל , כפר ו"א איש , מעשה גלומי למר רב מאד הרענדענט כפר , ד"א איש · מלאכת פוזמקאות רב מאד · ל י כ ט ע ר ט , כפר , ב"א איש , מלאכת נרות דונג , מסחר חמאה ועגים ·

ח לימבורג

מדת המחוז הזה שלשה וארבעים פ"מ , ושני גלילות בו .

א גליל האסלט , בו העיר ה א ס ל ט , תשעה אלף איש , מעשה שכר ויי"ש רב · לבעים , בורסקי . ט א נ ג ע ר י ן על נהר יאאר , עתיקת יומין מאד , שש אלף איש , שני בתי מדרש , מלאכת כובעים , סכינים , לבעים , שמן , מסחר עץ ומקנה · אצלה מעין מי ברזל לתרופה · ס נ ט ט ר א ד , עשרת אלפים איש , כור ברזל , מעשה שכר , יי"ש , ומלח רב .

ב) גליל מאזעק , בו העיר מ א ז ע ק , ה"א איש , מעשה שכר ויי"ש , כובעים , נייר וכלי פארלעלאן , ז ו ע נ ר ע ה , ארמון , ה"א איש · מעשה נרי , ולבעים , ה א ר ס ט , כפר , שלש אלף איש , מעשה שכר , יי"ש ונרי ·

ט לוקסעמבורג

המחוז הזה אשר כתבנו למעלה (דף ל"א א') תכונתו ,
יכיל ע"ט פרסאות מרובעות בקרבו , ארבעה גלילות לו

א) גליל ארלאן בו העיר א ר ל א ן , ד"א איש , כור ברזל מכרה טארף ·

ב) גליל ב י ל א ן · בו העיר בילאן עיר בצורה , שלש אלף איש , מעשה גלימי למר · ס נ ט ה ו ב ר ט , שני אלף איש , מקדש לנוצרים נאוה מאד אבני שיש כולו , וכל הנסוך מכלב שוטה יבא הנה להרפא ;

ג) גליל מארכע , בו העיר מ א ר כ ע א ן פ א מ ע ן , שני אלף איש ,

ד) גליל באסטאנייע , בו העיר ב א ס ט א נ י י ע , שלש אלף איש , סוחרי מקנה . ה ו פ א ל י ז ס , אלף איש , ארמון ישן ·

תם

שבילי עולם

תכונת כל ארצות אירופא למשפחותם בגוייהם, מצבם יאוריהם ונחליהם, יבול אדמתם וצאצאיהם, מספר ודרכי יושביהם, אמונת ועבודת אלהיהם, מלאכתם ומעשה ידיהם, חוקות ממשלתם ומלכיהם, שם כל עיר וכפר ונפלאותיהם · קורותם מני אז ומוצאותיהם, וכל אשר עבר על זרע יעקב בם בדורות עולמים, גם זכר חכמי דורינו ואלופי ישרים הנשאים והרמים:

מן

אברהם מענדיל מאהר·

חלק שני

הארצות אשר בחלק הזה · אלה הן

פראנקרייך, שפניא, פורטוגאל, סרדיניא (גם פימאנט בתוכה), פארמא, מודינא, לוקא, טוסקאנא, עלבא, רומי, סאן מארינא, נעאפל, זיציליא, מאלטא, איי יאניען, שווייץ:

ביזעפאף

ברפוס המשובח של הרבני הנגיד מהור"ר ברוך זעצר נ"י ·

שנת תרמ"א לפ"ק

ШВИЛЕ ОЛОМЪ Част II.

Въ Юзефовѣ Ординацкій
Въ Типографій Б. Зецерра 1880 г.

Дозволено Цензурою Варшава 13 Августа 1880 г.

קורא אלופי, אם יש את נפשך לבא אל תוך ספרי זה פנימה, עמוד נא פה עמדי, כי דבר לי אליך, הן עד כה אחזתי ביד ימינך, והדרכתיך במעגלי ישר מארץ ענגלאנד דלך ארצות הצפון עד באכה בעלגיען, ועתה סוב פנה לך דודי הנגבה, ודרך המלך יחד נלכה לפאת תימן, מראש ממלכת צרפת עד קצה איטליא, וכאשר נפגש שם את ארץ שוויץ, נסור גם אליה ונעבור בקרבה עד אשר נגיע אל קצה גבולה · ואתה תחזה יקירי בחלק הזה אשר בידך עתה גם את מלכות פורטוגאל לפניך, ופן יהי את לבבך לאמר למה זאת לי והיא כבר נדפסה בס׳ זהב שב״א להרב המליץ ר׳ שמשון בלאך הלוי ז״ל (זה שנתים ימים), לכן אמהר להשיבך דבר פרס תשאל, ואען ואומר, דע לך אחי כי לא כפורטוגאל בס׳ זהב שב״א פורטוגאל אשר בספרי, לא ראי זאת כראי זאת, ושונות הן אשה מרעותה בכל אשר לאן: אנכי מתפלי את ספר שלם לפניך, לא תחסר כל בו מארצות אירופא, מאנהי שונות אותך באמרי שוא לאמר, פורטוגאל בס׳ זהב שב״א תמצאנה, קום קרא בו· חלילה לי מאון, לא חסתי על עמלי, ובחור אחד היתה בעיני ככל שאר הארצות דברי הר״ר בלאך היו בעיני כלא היו, ואעלים עיני מראות בהם, כי אם ירדתי אל העין אשר ממנו כל דברי שאובים, אספתי מים זכים מן אקוויר הנאמן, והבאתים בכלי טהור לפניך, כי מלבד אשר לא דרך החכם הלוי דרכי, ולא מחשבותיו מחשבותי, דרכו לנהג את הקורא בכבדות, להרבות מליצות ומלות קשות העומדות לשטן לו בכל מדרך כף רגל, ומחשבותיו מדלגות מענין לענין ובלולות בפלפולים ודברים אחרים המוליכות את הקורא תועה, ויסוהו מן הדרך אשר הוא מבקש, ודרכי לנהותו בארחת מישור אין כל עקוב בו, להלבים את רעיוני במליצות קלות, ומלות מובנות לכל איש, ומחשבותי מרחיקות כל דבר זר מעל גבול ספרי, וחוק עולם לי, כד קאי רבי בהאי מסכתא לא תשייליה במסכת אחריתא · מלבד זה קטן מאד כבוד ס׳ זהב שב״א בעיני וכאין אחשבהו, כי אף אם רב יקר תפארת ידידי החכם בלאך ז״ל, וכאח וריע אתו התהלכתי, כבר מלאתי אמרה (בהקדמה לחלק הראשון מספרי זה), כי גלה את אזני לפני מותו, אשר יש תכונת פורטוגאל עמדו, ויחל את פני כי אקח את דבריו אלה, ואעבירם תחת שבטי, באשר לא כתב אותם רק בעבורו, ויהיו לו לחומר ולמזכרת רעיוני לבבו, והלורה עודנה נעדרה, וזה היה דרכו בכל ספריו, לכתוב בתחלה ככל העולה על רוחו, בלי שום לב על יופי הלשון, סדר הרעיונים ופלס האמת, כענין מהדורא קמא בש״ס, ואחרי הריק כל מורשי לבבו אל תוך הגליון, עבר שנית אל פניהם בשום שכל ודעת, צרפם כצרוף את הכסף, הביא כל דבר על מכונו בסדר וערך ישר, והסיר כל שוא ותפל מהם, על פי מאזני בינה ומשקל צדק, ומהדורא בתרא הזאת הוציא אור. ודרך זה לרבים חכמי לב מני דור ודור· ולפי דעתי זה הוא מקור הדברים הסותרים זה את זה בס׳ קהלת אשר בקשו חז״ל לגנזו על ידיהם (שבת ל׳ ב׳), כי היה גם דרך המלך שלמה מחברו לרשום בספר כל מזמותיו לנפשו, ולא עלה על לבו כי יפוצו חוצה בקהל עם ועדה פרס יבדיל את התבן מן הבר, בימי נעוריו בעוד האפילו ענני הבחרות את עיניו, כתב רעיוני רוח, כמו ראה חיים עם אשה (ט׳ ט׳), ככל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה (שם י), שמח בחור בילדותך (י״א ט) וכדומה לאלה וכאשר בא בימים ויחכם מכל האדם, ועיניו נפקחו לדעת כי מחמדי תבל אך שוא המה וכל תענוגיה משבל יחד,

כמש בספרו דברי מוסר ויראת ה', ובטל כל דבריו הראשונים. וע"פ השערתי זאת, יהיו לאפס ואין כל דעות האחרונים אשר בקשו לשלול ס' קהלת משלמה וימלאו כי איש אחר חברו, ע"י המלות הפשוטות, הבנינים הזרים והמליצות התפלות אשר בו, כי הרושם דברים בפנקסו לעצמו, לא יחפש מלות יפות ומליצות רמות, אך יכתוב זכרון מחשבותיו ככל אשר תפלוט הקולמוס, ואם הבאים אחריו אספו כל אשר מצאו כעמיר גורנה, ולא שמו אל לב לזרות ולהבר, אשמם בראשם, והמלך שלמה וכסאו נקי. אחרי הדברים האלה תראה איפוא יקירי, כי תכונת פורטוגאל לרשב"א וכל דבריו כס' זהב שב"ה, דברים שלא נגמר בשולם הם, ולא יבואו בקהל לנו: ואתה הקורא, יהי נא חסדך לקחת את פורטוגאל בס' זהב שב"ה למול פורטוגאל בספרי זה, ועיניך תחזינה אם לא כנים דברי. ואף אם כבר אמרתי בהקדמתי לחלק ראשון, כי לא לשום מגרעת במלאכת אחי הלוי חפצי, אומר עוד הפעם כי אין רצוני להתכבד בקלונו, ועד נאמן לי הוא השם שבילי עולם אשר בו קראתי את ספרי זה, כי אלו רדפתי אחרי הכבוד, ונפשי נמאה לגאון תפארת, בחרתי לספרי שם אחר, למען ידע כל רואהו כי חדש הוא, תחת אשר עתה בהיות שם שבילי עולם לו, רבים למעשה החכם בלאך יחשבוהו, הוא הדבר אשר דברתי, כבוד וגדולה לא ארדוף, ומה גם כי כל כותב ספר בימים האלה כלמה ובוז ייכם, ואף הון ועושר תפארת אדם המה, אך כי מגמת נפשי עשות טוב לבני עמי, ולתת לפניהם ספר אשר לא היה כמוהו מעת היתה יהודה לגוי: ובאמת חדה סתומה היא בעיני לא אדע פתרונה, אחרי אשר כמעט אין כל חכמה ודעת אשר לא נכתבו ספרים רבים עליהם בשפתנו, מדוע הדעת הזאת היא ידיעת גלילות הארץ ועריהם, מרחוק תעמוד, ואין אף ספר אחד בה בלשון עברית, והיא הלא תור המעלה לה, ברכה בקרבה, ופרי תועלתה רב ונעלם מאד, כי מלבד אשר תתן דעה וערמה להוגים בה, ותוכיח מאושר לדבר נגד מלכים ולא יבוש, תעבירנו ארחות ימים, ותדריכהו על במתי ארץ בלי טורח הדרך ובלי כסף מוצא, תורנו דעת דרכי מתי תבל וארחותיהם, המון לאומים ומעשיהם, מפלאות שדי וגבורותיו, הליכות עולם ואותותיו, ולכן אחת החכמות הכלליות לעמים היא, ולא יוכל איש היות רופא כל בשר, מליץ יודע דבר חוק ומשפט, נגיד חיל, נשיא ופקיד, כהן מורה או מוכיח בשער, טרם יביאוהו במסה על דבר ידיעת הגעאגראפיא וגם יוכל, בלעדי זה נחוצה לנו בני ישראל החכמה הזאת עד מאד למשמרת חוקי אלהים ותורותיו, ורבים מגופי הלכות תלויים בה, כי פשר דבר על אודות נהר אם מים שיש להם סוף או שאין להם סוף הוא לענין עגונה, על איזה נחל אחת הערים היא יושבות לענין גטי נשים, היתרים ואסורים רבים המתחלפים לפי שנוי האויר והמקומות, טבע האילנים והפרחים לענין ברכת הפירות, ודברים אחרים דומים לאלה הנוגעים לדת תוה"ק, כל אלה יחד למשמעתה יסורו, וכדברה כן יקום. ואלו שמו זאת הרבנים אל לב, כי לא בלמוד הש"ס יצא המורה ידי חובתו, באשר ענפים רבים בעסקי הוראה אשר בחכמות אחרות שרשם, והיתה דבר ה' החפץ לבל יצא מידו משפט מעוקל, עליו לדרוש את המדעים ההם בספריהם, אלו שמו זאת אל לב, לא שגו בדברים רבים, ולא נתנו יד לפושעים הם פריצי עמנו אשר בעו"ה לא אלמן ישראל מהם בכל דור ודור, למלא שחוק פיהם ולכתוב כתבי פלסתר עליהם: ולדוגמא אשימה כה לפניך דבר אחד קטן והוא איזה שמות בני ישראל אשר שנו במח"כ הרב בית שמואל ובעל טיב גיטין בהם, באמרם להם שמות

עברים אשר אין כל ערך ביניהם, וזה הגיע להם יען לא דרשו מעט בספרי לשונות הזמניות למען דעת מקור השמות ההם ופתרונם. פקח עיניך וראה: א ב ל י, לדעת הב"ש הוא כנוי לאברם, וכמה רחוקה השערה זאת מן האמת, ואף שווי המלות הטעהו, אולם מלת ה א ב י ל ע בשפת צרפת הוא שורש השם הזה באשר חלוף הה"א באלף רגיל לרוב, ופתרונו ח ר ו ץ, נ ב ו ן. וגם שם הבל המובא בב"ש בגזע ה א ב י ל ע הצרפתי מ ח ל ב ה ו, וקריאתו הבל (בפתח) כמשפט הע' בשפת צרפת שנכתבת ואינה נקראת, כי בלי ספק איננו שבל העברי, כאשר אין להאמין כי יקרא איש לבנו בשם רע כזה המורה אפס וריק. ב ו נ ם, הוא מן ב ו נ ה ו מ י בלשון צרפת, פתרונו גוטמיטיגקייט בל"א, ושמו בלה"ק ט ו ב י ה או ח נ נ י ה, ב י נ ו ש הוא או מן ב י נ ו ש בשפת צרפת ופתרונו ב ר ו ך, או ב י י נ י ם, ושמו בלה"ק הם י ב ע ר או ב ע ר י ש, מן בערנהארד בל"א אשר פתרונו הוא גלענצענד, פרעכטיג, וא"כ איפא שמו הקדש ה ד ר ונמצא בס' בראשית (ל"ו ל"ט), ולא כהרב ב"ש אשר העלים עין בו ופגעו ה ד ו ב. ו ו א ל ף הוא קצור מן ו ו א ל פ ג א נ ג אשר הוראתו ל ו ל ח או מ א ו ש ר, וא"כ שם הקדש לו ח נ י נ א או ה נ נ י ה, ולא ז א ב כאשר חשב הרב ב"ש. פ ו ד ר ו ס הוא ט ע א ד ו ר ו ס ופירושו בלשונם מ ת נ ת ה', וא"כ שמו הקדוש מ ת ת י ה ו, נ ת נ א ל או י ה ו נ ת ן. ש א ל ק, הוא ש ע ל י ק ס לאשכנזים אשר פתרונו מאושר וברוך, ושמו בעברית א ש ר או א ח י ש ו ב. ק ל מ ן, על השם הזה שמלו שם ק ל ו נ י מ ו ס א ש ר חשבוהו לקדש, וכבר דברתי אודותיו בספר ירושלים (ח"א לד נ"ו), אולם אין ספק כי הוא ק ל ע מ ע נ ס בשפת צרפת (כי הש' נכתבת ואינה נקראת בלשון ההוא), אשר ממנו ק ל ע מ ע נ ס בשפת אשכנז, והוראתו א י ש ח ס ד, וא"כ שמו הקדש ח נ ן, ח נ י נ א, ח נ נ י ה, או ח ס ד א ובספרי תפארת ישראל (לד ל"ח) אמרתי השערה אחרת בזה ומצורף לזה ראה מה שכתבתי בספרי ירושלים (ח"א לד נ"ו) על אודות איזה שמות אחרים. כאלה יש ויש שמות רבים לישראל אשר משפת עם לועז שאולים אתנו, כי כאשר ירד כבוד ישראל מימי גלות בבל והלאה, והיונים והרומים הרימו ראש עליהם, נשפלה גם מעלת שמות הקדש, ושמות בני נכר באו תחתיהם, כאשר נמצא בימי חכמי המשנה הגאונים את השמות אריסטובלוס, הורקנוס, הרכינס, אנטיגנוס, יוסי (מן יוסף העברי), ל ו י ט ס הוא ל ו י העברי בכנוי יוני, וכמשפט הזה היה בכל דור ודור, כי בכל ארץ וממלכה אשר ישבו בני ישראל בה, קראו לבניהם שמות כלשון העם אשר בקרבה. אך הגאונים מהרי"ל ובית שמואל והבאים אחריהם לא העמיקו לחקור עליהם, לכן יצאה שגגה מלפניהם, ובכל זאת כבודם במקומם מונח, וחוסר דעתם בלשונות נכר לא תוריד גדולת תורתם מאומה, כי אם הנני להראותך באתי, עד איפא תגדל תועלת החכמות החיצונית למשען התורה, ובלעדם יגששו המורים כעורים קיר ולא ידעו במה יכשלו. ובמקום אחר אוסיף לדבר בזה כאשר יחן ה' בפי. ועתה אכלה דברי כי רב הדרך לפני, הלא הוא המסע בארצות האלה, אשר לפניך שם: הבא נא אחי הקורא, אזר כגבר חלציך, ויחד נסעה ונלכה, הלאה שערי ארץ צרפת פתוחים לפנינו, נבואה אל קרבה, ממנה נתהלך ממלכה לממלכה עדי נגיע אל פאתי ארץ שווייץ ושם נרגיעה:

נוב בירת כסליו תרי"ז: **א. מענדיל מאהר**

ספרי זה יצא לאור זה ארבע שנה , וכאשר תם עד כלה ואיננו , דרש אחד המ"ס ממני להדפיסו שנית , ואאות לו , ושניתי דברים רבים בקרבו , גרעתי והוספתי כטוב בעיני , ובראש מלכות איטליא הוספתי דבר גדול , הוא קורות בני עמי בממלכה ההיא , אשר לא היה בהדפסה הראשונה ,

אף הם עברה תמורה גדולה על ארצות איטליא בשנה אשר חלפה , מושליה ירדו מכסאותם , ולאומים יצאו מממלכה אל עם אחר , עזבתי אנכי את כולנה במצב נכון כאשר היו עד כה , כי הדבר הזה עודנו מסור ללב מלכים אין חקר , ואין אתנו יודע מה יהי אחריתו , הלא מקום אהי , כי עוד שני חלקים טמונים באהלי , הם מלכות עסטרייך , טירקייא ויון , רוסיא וכל ממלכות אשכנז , ובבא קצם אתן לפני הקוראים כל החליפות אשר היו ואשר תהיינה באיטליא עד העת ההיא .

הנה שמעתי רבים אומרים , כי הקורות אשר נתתי בראש כל ארץ ומדינה אך מעט הן , ואין די בם לרוות צמאונם , לכן אשיב להם פה תשובה נצחת וכללית : ספרי זה איננו דברי הימים , כי אם מדע ארצות התבל ועריה כמשפט כל ספר גיאוגראפיא בלשון העמים , והקורות אשר הוספתי הן (כאשר הגדתי מראש בהקדמתי לחלק הראשון) רק צרי ומרקחת לחיך הקורא , ואל נא תשכחו דברי משל הקדמוני , מעט מלח ישעים אוכל ורב ישחיתנו . החפץ לדעת פרטי כל מוצאות ארץ ומדינה מני אז , הנה ספרי דור דור ודורשיו לפניו , ולחלק הזה אשר אתנו פה , יספיק ס' דברי הימים מר"י הכהן הספרדי ז"ל , או הקצור ממנו הוא ס' עמק הבכא אשר הדפיס זה לא כביר ידידי המליץ מו"ה מאיר הלוי לעטעריס נ"י בווין .

ואל יפלא בעיניך על קראי ס' עמק הבכא בשם קצור ס' דברי הימים לר"י הכהן , כי כן הוא , וכל החושב כי ר"י הכהן חבר שני ספרים , ד"ה למלכי צרפת ועמק הבכא , אינו אלא טועה , כאשר מתחת ידי הכהן הספרדי לא יצא כי אם ס' ד"ה לבד , וברבות הימים בא איש אחר והוציא ממנו רק הדברים הנוגעים לישראל לבד , ויקרא את שם הקצור הזה בשם עמק הבכא , כאשר כולו אך בכי ואנקה , ופלגי מים תרדנה עיני כל קוראיו .

ופליאה נשגבה על המליץ מה"ל ורעהו החכם שד"ל כי נעלמה זאת מעיניהם , והדבר הזה הלא גלוי הוא לכל רואה שני הספרים האלה בסקירה אחת , כי בקחתו את זה לעומת זה יראה כל הדברים אשר בס' עמק הבכא הם כלשונם וכצורתם אות באות בס' דברי הימים , מלבד חסר או יתיר זעיר שם זעיר שם כדרך כל מעתיק מס' אשר לפניו , ואף אם חותם האמת על דברי , וכל ראיה אך למותר היא , בכל זאת לא אחדל את איזה הוכחות לדעתי יען אדע את האיש שד"ל ואת שיחו , כי יפגע כדוב שכול כל איש הנותן כתף סוררת לדעתו , ויקדש עליו מלחמה בגדופים ונאצות לבלי די :

ואלה הם קצה העדים הנאמנים אשר לי : א) בסוף גירוש ספרד כתב בד"ה אמר יוסף הכהן גירוש צרפת והגירוש הזה העירוני לחבר הספר הזה , למען ידעו בני ישראל וכו' , והדברים האלה אמורים גם בס' עמק הבכא במקום ההוא . והנה בס' ד"ה אשר רובו הוא ספורי מלכי העמים , היטיב לדבר , כי בכל הספורים ההם ראש המסכה היא קורות בני עמו ונחלתו , אולם בס' עמק הבכא אשר כולו הוא רק מוצאות בני ישראל , הדברים האלה הם אך כדבר אחד המשוגעים , הנני

כותב הכותב הגירושים בעבור הגירושים, הכזה יאמר יוסף הסופר המכם, אין זאת כי אם מעתיק הדיוט העתיק כל אשר מצא לפניו מבלי שלם דעת אם נכונים הדברים חוץ למקומם אם לא. ב) אלו עשה ר"י הכהן בעצמו את ס' עמק הבכא, מדוע לא הזכיר בכל הס' מאומה מס' ד"ה, ואין זה דרך שום מחבר לאבד תחת לשונו זכרון ספר אשר כבר יצא מלפניו, ובפרט אם שניהם מענין אחד הם דוברים, והאחד הוא מקור להשני: ג) כל רואה את טהרת לשון ר"י הכהן בס' דברי הימים, וישים עין פקוחה על הנוספות בעמק הבכא משנת ש"ג והלאה, יודה כי אלה לא מתחת ידי הכהן הגדול יצאו וזיופם על פניהם. ד) אחר הנוספות האלה תבאנה עוד נוספות אחרות בס' עמק הבכא, וכלשון סיום הנוספות הראשונות, כן לשון סיום השניות, ועתה אני שואל היעשה כן סופר מהיר כר"י הכהן. גם מדת כמותם מעיד עליהן כי לא מעשה ידי ר"י הכהן הנה, כי איככה יאומן שהסופר הגדול הזה אשר ידיו רב לו ומחשבותיו עמקו מני ים, לא יכתוב במשך עשר שנים (מן שכ"ד עד של"ה) כי אם ארבעה דפים קטנים, גם מכתבו לר"י אוסליגני פועל זר הוא וזיופו נראה מתוכו:

סוף דבר, ס' עמק הבכא, אפאקריף הוא משנה חיצונית, ויקרא שמו בישראל קצור ספר דברי הימים למלכי צרפת, כי אך קצור הוא ולא ספר בפני עצמו:

הנה הארכתי בדבר הקטן בעיני ובעיני כל חכמי פולניא, אבל גדול ורב הוא למשכילי אשכנז, כרי"ל דוקס, ר' משה שטיינשניידר ודומיהם אשר מדה חדשה להם בזמן הזה לכתוב ספרים בלי עמל ובלי למוד, כי יחפשו למו ספרים ישנים מתוך הביבליאטעקן וירבו פלפולי שוא עליהם, אם ספר פלוני נדפס בשנת ר"ב או ר"ג, וכמה פעמים נדפס, ומה שם מדפיסו, ואיש את רעהו יעזורו על אודות אמרי רוח כאלה, האחד יספור את הדפין של איזה ספר ויקצוב מספרם והשני יעירהו כי שגה בחשבונו באשר מספר הזה הוא מבלעדי השער, השלישי יאמר כי מצא בכת"י אחד מלה א ף ובהעתקה אחרת מלת ג ם תמורתה, והרביעי ישיב אמרים לו כי מצא עוד שנוי אחר בשני כת"י האלה, הלא הוא, באחד כתוב י ע ן ובשני מלת ע ק ב תחתיו, הזיות ושפופי מלין כאלה מלאים כל ספריהם בדורנו זה, ובהם עשו להם שם בארץ: אוי לו לדור שכך עלתה בימיו: לאנשים כאלה תהי חקירתי זאת על דבר ס' עמק הבכא מציאה רבה ונפלאה, וישישו בה כמוצא שלל רב. יהי מה, יחזו האנשים האלה כי גם אנחנו בני פולניא נוכל (אם נאבה) להשפיל ראות על דברים של מה בכך, ויכירו וידעו כי אף בזאת נפלינו מהם, באשר המה נוטים קו תוהו על אבני בוהו, וכל מגדליהם פורחים באויר, אולם אנחנו כח וגבורה לנו גם בדברים קלים כאלה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, והאמת הטהורה לעינינו נגלה.

לבוב בירח עשתי עשר כת"ר:

המחבר

הארץ הגדולה הזאת אשר הורמה זה שמונה שנה (תרי"ג) בתואר
קסרית (קייזרטהום), נקראה מלפנים בשם גַּלְיָא על שם עמי גאליא אשר
ישבו בה, ובשם הזה יקראוה בש"ס ומדרשים כמו (יבמות ס"ג א') אפילו
ספינות באות מגליא לאספמיא · וכן כתב הרב רמ"ל במערכי לשון ערך גליא,
פי' שם מדינה גדולה בל' רומי והיא הנקראת לנו צרפת וממנה היו המאורות
הגדולים רש"י ובעלי התוספות עכ"ל · ובשפת אשכנז שם פראנקרייך
לה, לאמר מדינת פראנקן, על דבר עם פראנקן מבני אשכנז אשר באו
אליה במאה החמישית למספר הנוצרים וילכדוה תחת ידם. ואנכי פה בשם
צרפת אקרא אותה ע"פ הסכמת חכמי ישראל מני דור ודור, וראשון לכולם
מאור עינינו רש"י ז"ל בפירושו לעובדי' פסוק כ', ואומרים הפותרים צרפת
הוא המלכות שקורין פרנצ"א עכ"ל, והחכם ר' אליהו בחור בס' התשבי ערך
צרפת כתב, שני צרפת הם כו' והשני שם מדינה שנאמר כנענים עד צרפת
בלע"ז פראנצ"א ובל"א פראנקרייך עכ"ל, וכדברים האלה כתב גם בספרו
המתורגמן, והאחרון הכביד הוא החכם ר' שלמה לעווינזאהן בס' מחקרי ארץ
ערך ספרד, אלה דבריו הנעימים. ויען כי מדברי הנביא יראה אשר צרפת
היה בשכונת ספרד, לכן קראו היהודים גם כן אל ארץ אשר בשכונת ארץ
היספניא פראנקרייך בשם צרפת · והגם כי קריאת שמות שתי הארצות האלה
מאת היהודים, נוסדה על הבל ותעתועים, בכל זאת לא יחדל לדעתי הכותב
העברי מקרוא אותן כזה, אחרי אשר הורגלו בהם היהודים ימים רבים,
כי קריאת השמות בלשון איננה כי אם הסכמת האנשים המדברים בלשון
ההוא כידוע עכ"ל · בדעת המוסכמת הזאת החזקתי, ולפראנקרייך המדינה
אשר ממנה דוברים עתה בשם צרפת קראתי, זה שמה בשפת קדש, וזה
זכרה, לבני ישראל ·

גבוליה · לפאת צפון ארצות אשכנז, הולאנד והים האשכנזי, והתעלה
הגדולה המפרדת בינה ובין ארץ ענגלאנד, למזרחה ארצות אשכנז, שווייץ
ואיטליא, לפאת נגב הים התיכון וארץ ספניא, ובמערבה הים האטלנטי הוא
ים אוקיינוס. מדת גדלה יחד עם אי קורסיקא עשרת אלפים פרסאות מרובעות:

אדמתה רובה ארץ מישור: ההרים הרמים אשר בה הם, הרי אלפן
אשר הם לגבול לה בינה ובין ארצות איטליא, הרי יורא המגבילים בינה
ובין השווייץ, הרי וואסגא (הנקראים וואגעזן), הם הגבול בינה ובין
ארצות אשכנז, הרי ארדענן אשר בינה ובין הולאנד יפרידו; הרי
קאווענע אשר גבעו' הזהב בתוכם, הרי לאזערע, הרי פירענעא
המבדילים בינה ובין ספניא · לכל אחד מאלה סעיפים רבים המשתרעים
באורך וברוחב · על פני אי קורסיקא יש שני ההרים הגבוהים, ראטאנדא,
והר הזהב ·

אוירה טוב ונעים וממוזג על פני כולה, ובכל זאת ישתנה בגלילותיה
לפי קרבתם אל הנהרים או רחקם מהם, והרוח הטוב באחת הגלילות יצמיח
רעה רבה לגליל האחר, רוח הצפון הקר מאד ונורא לבני גלילות הזעהנע
והלאארע, יתעיט חום השמש בעמק דיראנצע וייטיב מאד לכל פרי ותבואת
הארץ · רוח קדים הבא מהרי אלפן ומחולל שלג וקפאון בגלילות סדיראנסע,

יפיה מרפא וכל טוב בכנפיו לנפות הזעהגע · רוחות תימן הלחים ומחליפים כה היושבים לפאת ים התיכון , יולידו ברד ורוח קרה בעמק גארארנע , ברוח מ י ס ט ר א ל אשר יפקוד הגלילות וואר , פיות ראהנע ולאאר בזעם וקטב מרירי , יחולל בברעטאניא גשמי נדבה ומטר ברכה · בדבר ימות הגשמים תפרד הארץ הזאת לשני ראשים , הראש האחד הוא הגלילות הצפוניות , באלה מספר ימי הגשם מאה וחמשים לשנה , והראש השני הוא גלילות הנגב , בם מאה שלשים וארבעה ימי מטר שנה שנה ·

בדבר האקלים חלקוה חכמי הגעאגראפיא לארבע מחלקות . א) ארץ הזית , היא רצועת ארץ ההולכת מן באנייערע די ליטאן (בגליל גארארנע העליון) עד דיע (בגליל דראמע) ונסבה עד עמברין והלאה . בקו הזה הקיץ חם מאד כמו בארצות איטליא , והארץ תוציא כל פרי הנגב ממעיה , החורף לח וגעים מאד וימיו יארכו עד מחצית חדש טבת · ימי הסתיו לא יארכו יותר משני חדשים , והקור לא יחזק בו למאד · ב) ארץ חטי טורקיא , ראשיתה אצל פי נהר גירואנדע והשתרע עד גבול עלזאס הצפוני , רוח היום חם גם בקו הזה , הארץ תתן חטי טורקייא למכביר , אולם הסתיו יארך כארבע ירחים ופרי הנגב לא יצמח בלעדי עמל בני אדם ותחבולותיהם , ג) ארץ הגפן , תחלתה אצל פי נהר לואר עד נהר רהיין , הקיץ הוא חם · הגפן תתן חילה , הרוח לח מאד , והסתיו חזק ועז · ד) ארץ התפוחים , הם גלילות הצפון , רוחות וסערות שוטות בם , הקור ימשל בעוז שבטו , כל תאנה רמון וגפן אין בקרבם , אך התפוח , אגסים וכל פרי הצפון מהם יצאו .

מימיה . הארץ הזאת מבורכת במים עד מאד , מספר נהרותיה ונחליה עם אלף ובתוכם תשעים ושנים גדולים אשר אניות על פניהם יעבורון . ראש נהרותיה הם גארונא , לואירע , זעינע , רהאנע , רהיין , מאאס , שעלדע . אל האוקיינוס יפולו , א) נהר א ד ו ר , תוצאותיו בהרי פירענעא , אורך מרוצתו שלשים ושלש פרסה · ב) ג א ר א נ ע , גם הוא בהרי פירענעא מקורו , ואחרי לכתו תשעים וארבעה פרסה יגיחנו האקיינוס אל פיהו . מדי עברו ישתעפו ממנו הנהרות גירואנדע , אריעגע , טארן , אווערואן , דארדאנייע . ווענערע , איסלע · ג) שארענטע , ד) לואארע הגדול מכל נהרי צרפת , אורח מעברו מאה שלשים ושתים פרסה · ה) ווילען . אל התעלה הנקראת לא מאנש , הלא היא לשון ים אקיינוס ישתפכו הנהרות . א) זעהנע מקורו בגבעות הזהב אצל דיאן ואורך מרוצתו תשעים ושש פרסה : ב) זאממע , דרך מהלכו עשרים וארבעה פרסה . אל הים הצפוני יפלו הנהרות . א) שעלדע , דרך מעברו חמשים וארבעה פרסה · ב) מאאס , מרוצתו שמונים ושמונה פרסה · ג) רהיין , יעבור בארץ הזאת שלשים פרסה , ולא מצער ומה המהפכות אשר ישים שנה שנה בהליכתו , כפרים רבים ישחית עד היסוד בם , ושדי תרומות ישים למי תהום רבה , לכן כפעם בפעם יבואו שרי המלך ופקידיו לפנות לנהר הזה דרך טרם יפרוצו מימיו . הים התיכון יגיח אל פיהו , א) נהר אדע היוצא מהרי פירענעא , דרך מרוצתו חמש עשרה פרסה · ב) הערואלט גם הוא תמם עשרה פרסה אורח לכתו · ג) ראהאנע , מקורו בארץ שווייץ · ד) וואר , מהרי אלפן מוצאותיו · ואורח דרכו ארבעה עשר פרסה ·

מלבד ענגלאנד והולאנד אין בכל ארצות אירופא תעלות רבות כאשר בארץ הזאת, הנפלאה והגדולה בכולן היא תעלת המלך הנקראת תועלת לאנגעדוק, אשר נעשתה במצות המלך לודוויג הי"ד, וימי מלאכתה ארכו משנת תכ"ז עד תמ"א לאלף הששי · עשרת אלפים איש עשו בה ארבע עשרה שנים ומחיר העבודה עלה למאה ושבעים מיליאן כסף, ארכה ל"ב פרסה, עומקה שש רגל, ורחבה ששים רגל מתחת ההר · בין נרבונא ובזיער תעבור באורך ו' מאו' רגל מתחת ההר, רוש הכפה היא ל' רגל ורחבה עשרים רגל ·

מלבד התעלה הזאת עוד שש תעלות גדולות, והן א) תעלת שארלאלעס, ארוכה חמש עשרה פרסה, ומחברת את הנהרות לאאר וסאאנע · ב) תעלת בריארע, גם היא חמש עשרה פרסה ארכה ולה משפט הבכורה על כל התעלות האחרות על דבר מספר ימיה, כי נעשתה בשנת ה"א שס"ד, ג) תעלת בורגונד · שלשים פרסה ארכה, וכסף מלאכתה עלה לארבעים מיליאן פראנקן. ד) תעלת מאנסיער המחברת הנהרות רהאנע והריין ועשרים ושבע פרסה ארכה. ה) תעלת סנט קיינטין, שתים עשרה פרסה ארכה. ו) תעלת ברעטאגייע · כל אלה מעשה ידי אנוש בתחבולותם אשר חפרו במעבה האדמה להעביר את המים למחוז חפצם ולשנות למו מסלה כאות נפשם,

עת הקציר בגלילות הצפון בסוף חדש תמוז וראשית ירח אב · בגלילות התיכוניות בחדש תמוז, ובגלילות הנגב בסוף סיון עד תחלית תמוז · בגלילות הצפון יזרח השמש בקיץ בשעה רביעית הבוקר השכם ויבא בשעה ח' לעת ערב, ובנפות הנגב יצא בשעה חמישית בבקר וישקע בשעה שביעית בערב ·

שפעת ברכה ועושר רב לארץ הזאת בתוצאות הארץ ויבולים שונים, אשר מלבד כי יספיקו למלא מחסור יושביה · עוד די והותר במו לארצות אחרות אשר מחוץ לגבולה · ונדבר פה מכל אחד למינו.

המתכת. זהב וכסף אך מעט. נחושת לא כביר · עופרת וברזל רב וטוב מאד. אנטימאניום לבלי ספורות ודי בו לכל מחסור אירופא, מי עופרת, ארזעניק ועפרות מתכת אחרים לרוב. גחלי אבן למכביר, אדמת טארף רבה מאד · גפרית ושמן הרים לא מעט. מלח, סאלפעטער, אליון, וויטריאל, אבנים שונים, אבנים טובות, עפר פארצעלאן, בכל אלה שפע רב מאד.

מעיני מתכת יותר מחמש מאות וחמשים, מהם מימי גפרית, מים חמומים, מי ברזל ומי מלח · הטובים מכולם הם בגלילות הר פירענעא:

הנטעים · בגלילות הצפון ולפאת דרומית מערבית עושר רב בתבואת השדה, אולם בגלילות דרומית מזרחית לא תספיק האדמה תת חילה לכלכל יושביה. לאנשי אדמתה הם, חטים, דגן, שעורים, שבולת שועל: כוסמת, חטי טורקיא הוא הקוקרוץ, דוחן, פול ועדשים · תפוחי אדמה, כל ירק עשב, שומים ובצלים לרוב מאד בגלילות הנגב, אספרגוס, אבטיחים. קשואים גדולים מאד אשר רבים מהם שני ככר משקלם, פשתן וקנבוס. שומשמין ולמאים אחרים אשר יעשו שמן מן המין אשר בקרבם, זיתים טובים מאד בפלכי הנגב הנאכלים חיים, ומהם ידרכו השמן הטוב הנודע לתהלה בכל הארץ בשם שמן פראוואנס, גם מן הכבד, לשון חינא, חרדל

ענגלאנד, פרחי שמש, ואגוזים יעשו שמן למכביר, למחי לבע שונים, ובתוכם הצמח הנודע בשם נ ע ע ל א ק מ ו ס אשר לבע תכלת לו, מקום גדולו בגלילות לאנגעדוק ופראווגס, ואך אנשי הכפר ג ר א ס ג א ל א ר ק ע יתעסקו באסיפתו מני דור דור' מדי שנה בשנה בכ"ה לחודש יולי, ילאו ממעונם משפחות משפחות לבד לתור בארץ במרחק חמש עשרה עד עשרים פרסה לבקש למו הנטע הזה, ולכל בית אב מסורת מיוחדה מדורות קדומים על דבר מקום מולא הנטעים האלה, הקבלה הזאת משמרת בידיהם ולא יגלו אותה לאיש זר. בגבע הנעשה מן הלאקמוס מסחר רב למרחקים: קלח רב בגלילות הנגב, זרע גד, חרדל, פלפל ספניא, לענה, חליר יון ליקאריע, לפת אשר יערבוהו לתוך הקאווע, טאבק, כישות לא כביר, נטע קאפערן, אשר יכבשו גרגריו בחומץ ומלח ויובילום למרחקים למסחר. פרחי הוד וריח שונים ורבים מאד. פרי הגפן רב מאד בארץ הזאת ומבלעדי ארץ אונגארן אין ערוך לה בדבר מרבית היין טובו בכל ממלכות הירופא · בשבעים ושמונה גלילותיה הגפן אזרח רענן ולא יחדל את פריו מימים ימימה · ואך בשמונה גלילות הנותרים בל יראה ובל ימצא · היינות המהוללים מכל המינים השונים אשר בה הם: א) יין שאמפניא אשר ארץ מולדתו היא גליל מארנע (מלפנים היה שאמפניא שמו). ב) יין בורגונד, לבן ואדום, בשלשלת גבעות הזהב גזע מחלבתו: ג) יין באָרדאָה, רובו אדום וגליל גירא‏נדע (במחוז גיינע מלפנים) מקום מולדתו, היין הלבן אשר למין הזה ריח טוב וחום רב לו יתר שאת על רעיו האחרים. ד) יין גאסקאָנייע, ממנו יעשו יין שרף טוב מאד הנודע בשם קאָנייאק. ה) יין לאנגעדוק, הנקר' על דבר החום הבוער בו בשם יין לרבת · ו) יין רוסילאן, דומה בחומו וטעמו ליין טאָקיי · ז) יין פראָוואנס, חזק מאד' ומראה כהה לו · ח) יין רהאנע, אדום וטוב מאד · ט) יין ארלעאנס לבן ואדום, מסחר רב בו לפאריז · י) יין עלזאס. יא) יין קורסיקא, הדומה ליין מאלאגא. גם הלמוקים מגפני הארץ הזאת טובים מאד ·

בפרי העץ עושר רב לארץ הזאת, תפוחים ואגסים מינים שונים לבלי ספורות, ומהם יעשו שכר תפוחים הנודע בשם ס י ד ר ויין אגסים ונקרא בשם פ א א ר ע, שני המשקים האלה ימלאו מחסור היין בגלילות אשר אין הגפן בם: אפרסקים, שזופים, גדגדניות, לוזים, אגוזים, בכאים, שקדים, תאנים, ערמונים אשר הם לבני צרפת כתפוחי אדמה לבני אשכנז ופולין, כי דלת עם הארץ יאכלום חי ומבושל בשמן וישברו רעבונם בם, גם יטחנום לקמח ויאפו מהם לחם · המין המהולל בהם הוא ערמוני מ א ר א ג ן. בגלילות הנגב ליטראָן, פאמעראנצן, רמונים, זיתים, הדסים, ותמרים,

בעץ השדה אין די בער, כי יערים רבים היו לשרפה בימי המהפכה הגדולה זה ששים שנה, לכן ימלאו במקומות רבים בתבן את מחסור העץ.

החי אשר בה: סוסים לא כבירים, חמורים פרדים לרוב, טובים למשא ולעבודה. פרים ופרות טובים ורבים. לאן רב ולמרם טוב מאד, ונפלא מאד לראות העדרים הרבים במחוזות פראָוואנס ודאפינע, אשר ערך מספר כל עדר מן עשרים עד ארבעים אלף לאן ורועה אחד נוהג בם. בקורסיקא יש לאן בעלי ארבע קרנים. עזים רבים וטובים, חזירים כבירים, לבי,

עופר, לרנגת, שפן, חזיר היער, אקו, וחיתו יער אחרים לא מעט, דובים מעט, זאבים רבים, שועלים, מארדר, חתולי יער, אילטיס, כוח, וקאסטאר. אווזים ותרנגולים בכל עיר ומקום. גם ברבורים עופים מאד: זיז שדי למכביר. בני הים מינים שונים ורבים מאד לבלי ספורות, גם דגים מלוחים וסארדעלן כבירים, ודגים לבנים אשר יעשו מקפקפיהם פנינים מזוייפים, אלמוגים טובים, עלוקות רבות. תולעת המשי. הדבורה תרבה תת דבשה במחוזות ברעטאניא, סאלאנייע ולאנגעדוק. זבובי ספניא אשר ימיתום בחומץ ואחרי אשר ייבשום יכתשום הדק היטב וימכרום לרפואה.

אף אם הרבה המות להפיל חללים רבים ביושבי הארץ הזאת משך חמשה ועשרים שנה (משנת ה"א תק"נ עד תקע"ה) על ידי משלחת מלאכיו רעים, הלא הם חרב איש ברעהו בתוך הארץ פנימה בימי המהפכה הגדולה טרם ישב נאפאלעאן לכסא, וכובד מלחמה מחוץ כל ימי מלוכת נאפאלעאן, ואין מספר לרבבות האנשים אשר הוגשו לטבח בימים ההם, בכל זאת רב ועצום מאד הגוי אשר בקרבה, ומספר תושביה ששה ושלשים מיליאן, ואף אם כולם בשם צרפתים יכונו, יש בם תערובות אשכנזים, וואלאן, קימרים, איטליניס ובאסקים. הצרפתים בגויי קעלטים, רומים ופראנקן גזע מהולבתם. שפתם היא שפה צרפת בה שפת לטיין מהולה במלות אשכנזיות, בערים הקטנות ובכפרים ידברו בשפה צרפת נשחתה בלולה במלות זרות מעמי נכר. בני מחוזות הצפון שונים מאד בתכונתם מיושבי מחוזות הדרום. יושב הצפון חרוץ במלאכה, אוכל ושותה במדה ומשורה, נאמן רוח, נדיב לב, עושה חסד, בעל דעת ישרה, נושא עול כל תלאה, ולבו לא ימס בקרבו ביום צרה. רוח אומץ לו, וכל מעשיו לאט ובלי חפזון, מתון בדבריו, קר רוח אף בעת כעסו, ונפשו שוקטת בעת שמחתו. בן הנגב גם הוא חרוץ לכל מעשה אולם בלי סדרים ומערכה, לבת אש התאוה בוערה בקרבו לכל דבר חדש, אכן עד מהרה תכבה הלהבה ונפשו תקוץ באשר בחר, ובדומיה חרישית תגעל נפשו עד מאד, וישא כל עול קשה על שכמו אם לא יכלאו בעדו למלא שחוק פיו ולהשמיע בחוץ קולו ככל אות נפשו. שפתיו לא ינוחו רגע, ידבר בחפזון, יעקם פיו לכל מום עמיתו, יקרוץ בעיניו, יורה באצבעותיו, ויסתיר מזמותיו במסוה שוא, ופעמים רבות יעשה עושק ותרמית לא למען בלוע בלע כי אם לעונג ושעשוע נפשו. כי ישבו אשים יחדו שאונם והמית קולם יגדלו עד מאד, ואחת הוא אם בשלום יחד ידברו או אם יריבו על דבר מה, כי שלוה ודברי נחת נכרים למו, כל דבר היוצא מפיהם כפטיש יפוצץ סלע, עיניהם מזרי פחד, וידיהם כבעלי כנף הנה והנה ינודו, עד אשר יחשוב הזר הקרב אליהם, כי מלחמה נשפה ביניהם, ומה מאד ישתאה בראותו בעוד רגע איש איש יקום ממושבו בשחוק וקול תרועה ואחים לאהלו בשלות השקט ישובו. נח לכעוס, ונמוג כמעט רגע, אולם כתסף עין ישוב אפו וחמתו תסור מעליו. כפיר וגבר יכפה רוחו בקרבו ויאמר שלם, ובהגיה אור המלחמה לו אין קץ לשמחתו ומשוש לבבו. הצרפתים כולם יחד בני קומה ממוצעת, בעלי תואר והדרת פנים, חזקים וגבורי כח. הנשים יפות מאד ושכות תואר, נאות בתנועותיהן והצלפות נימוסים. אם בתענוגים ובפאר ישחתו עד מאד: אנשי הספרים במחוזות הצפון [illegible]

חומר מגלים שתי ומאום ואף חלוני זכוכית אין למו , ולעומתם אכרי הנגב בתי אבן למו , וכל פאר ונקיון בחדריהם . מטות אנשי הכפרים גבוהות מאד , כי למטה רמה ראשית הבכורה , ולרבות מהן יעלו במעלות מרוב גבהן , גם מסך ויריעות לכולן . אף אם כל הצרפתים יחד בלבושי מכלול ובגדי תפארת ידבקו לאהבה , לא יערב איש את לבבו להעלות בגד על בשרו אשר איננו ראוי לו לפי מצבו , ואף הבא מארץ רחוקה לצרפת , יבדיל מהרה בין הנקלה והנכבד על פי מלבושיו . בדבר צבע הבגדים לכל מחוז נמוס מיוחד , במחוז האחד מנער ועד זקן אדום ללבושיהם , ובני השני לבושי תכלת כלם , בזה יתעטפו שחורים , ובאחר שמלות כרפס על בשרם . את המעדנים יאהבו מאד , ואך במאכלים ערבים לחיך רעבונם ישבורו , השכרון חטאת מרי היא , ואך לעתים רחוקות יראו סובא עברו יין בחוצותיה . את הסוסים והעגלים יאכלו חי ויערבו לחכם . שאיפת הטאבק לתוך האף רבה מאד , אולם העלות עשנו אך למצער כי לזרא הוא להם . ראשית תענוגיהם הם הנגון , מחולות , מסבת רעים , ושחוק . גם מלחמת הפרים יאהבו עד מאד .

במחוזות ההרים אשר לא תרבה האדמה תת חילה לכלכל יושביה , יבקשו רבים טרף לנפשם ממקום אחר , וכבירים אין חקר יצאו שנה שנה למחוזות האחרות או לארץ ספניא , ולא ישובו לביתם עד אשר צרור הכסף בידיהם . רבים מבני פראוואנס יעזבו בימי החורף יחד עם נשיהם ובניהם את ביתם ונחלתם , ללכת באשר ימצאו אוכל לנפשם . האיש יעשה במלאכה , האשה תכבס בגדים , הנערים ינקו מנעלים , ישאו ערמונים לממכר , או ישובבו בעוגב וכלי שיר בראש כל פנה בעבור אגורת כסף , והנערות תופרות או מוכרות תאנים וגבינה . איש איש מבני הבית יעשה דבר מה בעבור בצע כסף . בכלות הסתיו ישובו למקום מגורם , ואת אשר יביאו בידם חלף עבודתם יהי למחיה למו בכל ימי הקיץ . גוי קימרי נבדל בתכונתו ומדותיו מבני צרפת , הגוי הזה בא למחוז ברעטאניא אשר בצרפת במאה החמישית למנינם , כי גרשום האנגלזאכסן מן בריטניא ויגלום לארץ אחרת . שפתם שפת בריטניא ישנה ובלולה , ונקראה בפי הצרפתים בשם ב ר י ט נ י ת ר ע ה (בא ברעטאן) , ואם יאבה הצרפתי להגיד על דבר מה כי אין בינה לו , יאמר : בריטנית רעה הוא . כל מעשיהם בתום ויושר , טובי לבב , ורוח נדיבה להם , מאמיני הבלי שוא , דבקים עד מאד בכל מנהג ישן אף אם הבל וריק יסודו , ושונאי כל חדש מטעמה עזה , לכן החכמה זרה למו , ורובם לא ידעו קרוא ספר . מאכלם דל ורזה , וייטב בעיניהם ממשמני שרים וממתקי מלכים . מספר הגוי הזה בצרפת כמיליאן וחצי . האשכנזים אשר בצרפת שלשה מיליאן וחצי מספרם , רובם במחוזות עלזאס ולאטרינגן , לשונם אשכנזית ישנה ונשחתה , ורבים מהם שפת צרפת בפיהם , כולם גבורי כח ורוב עצמיהם איתן . מדותיהם טובים וישרים עושים באמונה , דוברי אמת , שומרים כל חוק ומשפט , ומחרפים את נפשם למות בעבור ארץ מולדתם . העמים הנותרים אשר בה אך מצער המה , לכן לא נדבר מהם מאומה .

מעשי בני אדם ומפעלותיהם . עבודת האדמה רבה בקרבה , מרבית המקנה אך מעט ובתחתית המדרגה . עבודת הגנים והכרמים רמה ונשאה

מאד . מחלב ההרים רב מאד בברזל (ארבע מיליאן ככר לשנה) ובנחלי אבן (שלשים מיליאן ככר שנה שנה) .

בשרון הצרפתים לכל פועל כפים בהשכל ודעת ירים כל מעשה מלאכת מחשבת בקרבה , ובראש כלם מלאכת המשי כי רבה היא , למיטב גלומי משי הנעשים בליאן , להוד צבעם , ולתפארת מיניהם השונים אין ערוך בכל הארץ , ומסחר רב בם לספניא , איטליא וארצות אחרות . מלאכת גלומי צמר גם היא רבה מאד . מעשה כלי עור שונים ורבים , אדרות שער טובים מאד ונמכרים לספניא ואיטליא , מעשה בורית רב וטוב מאד אין ערוך לו בכל אירופא , ובעיר מרסילייא לבד יעשו יותר משש מאות אלף ככר שנה שנה , כלי פשתן יקרים , חבלי בוץ , ומעשה שבכה אשר ערכם רב מאד , נייר רב וטוב מאוד , גלומי צמר גפן כבירים לאין חקר , בתי מעשה צוקר רבים וגדולים , בתי מעשה שמן , חומץ , יין שרף ושכר רבים . כלי עץ שונים , אניות סוחר וספינות מלחמה , מעשה ברזל רב וכל כליו . רקועי פחים שחורים ולבנים . מן הלבנים יעשו מראות לטוטפות נפלאות מאד הטובות ממראות זכוכית , בתי יליקת מסמרים , עוגני הספינות , מזמרות , כלי נשק , חרב חנית וכידון , מעשה כלי שעות טובים מאד , כלי נחושת ונחושת קלל , משכיות כסף , כלי זהב מסולאים , בתי מלאכת זכוכית ומראות לטוטפות , כלי בדולח נפלאים , מעשה כלי יוצרים , פארצעלאן וכלי אבן , בתי מלאכת צבעים , סמני ריח ועשבי תרופה .

המסחר רב וגדול מאד בקרבה פנימה ומחוצה לה , מחיר הדברים הבאים אליה מחוץ יעלו לשלש מאות אלף מיליאן כסף (שבע מאות אלף מיליאן וחמשים אלף פראנקן) וערך הדברים היוצאים ממנה שנה שנה הוא שלש מאות ועשרים אלף מיליאן כסף . הדברים היוצאים ממנה הם , יין , יין שרף , מטוה צמר וצמר גפן , כלי משי (במחיר ארבעים מיליאן כסף) כלי פשתן , חומץ יין , בורית , תמרוקי הנשים , שמן , כרכום , פרי הנגב , מראות לטוטפות , יריעות מחוטבות , כלי כסף וזהב , כלי פארצעלאן וזכוכית , מורי שעות , נייר , ספרים , צבעים , והאלמוגים . הבאים אליה מארצות נכר הם , תבואת השדה וקמח , סוסים צאן ובקר , מתכיות , פשתן וקנבוס , משי , צמר וצמר גפן . עלים לבנין אניות , מפרשי הספינות , עטרן וזפת , גחלי אבן , צוקר , טהעע , בשמים , שרף הנוטף מעצי הקטף , עשבי צבע . מכס רב על כל מעשה ידי אנוש הבא אליה מארץ אחרת , על כן ירימו ראש כל העושים במלאכה אשר בקרבה ופרי עמלם לא במסכנות יאכלו , גם יש דברים רבים אשר לחוק ולא יעבור הוא לבל יבואו גבולה מחוץ גם אם ירבה בעלה מכס ומתן , והם פוזמקאות , עורות , פתילי צמר גפן , גלומי צמר וצ"ג , כלי מתכת , טאבק וכלי זכוכית : אניות סוחר אשר לה הן חמש עשרה אלף ספינות .

מטבעותיה הן : בזהב , ל י ד א ר עשרה זהובים כסף ערכו , נ א פ א ל ע א נ ד א ר , שמונה כסף מחירו , מ ח צ י ת ל י ד א ר . בכסף , פראנק (ארבעים צל ע"וו) מאה סאנטים בו , בנחושת : זוז (אל תקרא זוז אלא זוה) , בכל זוז חמשה סאנטים . הגוי כולו אשר ששה ושלשים מיליאן איש מספרו יפרד לארבעה שבטים . א) הפרתמים בני היתם הישן והחדש , אנשי

היתם

היחש הישן הם הערצאג, גראף, וויקאמטע, מארקיז, ושעוואלייעה,
ותוארי היחש החדש הם, פרינץ, הערצאג, גראף, באראן וריטער. היחש
הישן מורשה הוא מאבות לבנים עד עולם, וגם אם בנים רבים לו כולם יחד
תור היחש להם. ואף אם ירדו מנכסיהם כבודם אתם ולא יסור מהם, אולם
את היחש החדש לא יירש רק הבכור, ובאבדן רכושו יסור הודו מעליו והיה
כאחד העם, וע"פ החוק לא יוכל היות הערצאג בלעדי אם הכנסת שלשים
אלף פראנקן לו לשנה, גראף לא יהיה אם אין לו עשרים אלף פראנקן
לשנה, ועל הבאראן נהיות לו עשרת אלפים פראנקן תבואת הונו לשנה, ואם
אין אלה לו, יצא מקהל האצילים ואך אזרח הארץ יהיה. ב) הכמרים:
ג) האזרחים, להם זכיות מיוחדים, ולבני ארבעים ערי הארץ הזאת שכם
אחד על אחיהם, כי כל אחת מהערים האלה תואר עיר טובה לה,
ולפנים היה הרשיון לראשי הערים האלה לבא אל חצר המלך לראות ביום
המשחו כאשר תנתן העטרה בראשו, ובמועדי שמחה אחרים אשר למשפחת
המלך. ד) האכרים, הם ככל בני צרפת חפשים ואינם עבדים לאדונים
בעלי הכפרים.

כל תושבי צרפת יחד חוקה אחת למו, ומותר הדוכס היושב ברום שמי
היחש על העבד אשר אחר הריחים אין, כולם יחד ישאו עול כל מס וכל
תרומת המלך על שכמם, וגם חלב הארץ חלק כחלק יאכלו, ובן האכר יוכל
לגשת אל כל כהונה ומשמרת כבן הסגנים וחור הארץ.

יותר משלשים ושנים מיליאן יושביה קטוליקן הם ולמשמעת דת רומית
קטוליקית ישורו, ובכל זאת בני האמונות האחרות שלוים ושקטים בקרבה,
כי אמונה שוררת אין בארץ הזאת, איש איש יעבוד את אלהיו כאות נפשו,
והממלכה מחסה לכולם יחד מבלי תת יתרון לבעל ברית אחת על בעל ברית
אחרת, וגם אחינו בני ישראל יושבים בשלום ורב טוב, ומשפט אחד להם
בכל דבר עם שאר יושבי הארץ, כה לא תתערב הממשלה בדברים שבין
האדם לאלהיו, המאמין והכופר יחדו בניה הם אם ארץ צרפת מולדתם,
והשם צ ר פ ת י לבד יתן כח וחיל, ויקהה שני כל משטין ומרשיע.

החונן לאדם דעת חנן את הצרפתים ביתרון הכשר בינה לכל דבר חכמה
ומדע ולכל מלאכת מחשבת ' ובכל שריגי המדעים למחלוקתם רבו מני אז
בקרבה חכמי לב אשר עשו להם יד ושם בהן, ומלאו פני תבל ספרים אודותם,
אכן אלה אך מצער הם בכל דור ודור לעומת המון עם הארץ ההדיוטים
אשר אין חלק להם בבינה ולא נחלה בדעת, ובתוך ששה ושלשים מיליאן
תושביה ' יותר מעשרים מיליאן בוערים בעם אשר לא ידעו קרוא ספר
ולכתוב מלים אחדים אשר נער יכתבם, ובקהלות רבות אין גם אחד אשר
יוכל לחתום שמו ואך הכומר לבדו הוא היחיד בכל העדה אשר ידע קרוא
נכוחה כל הכתוב בספר, ובעבור היתרון הזה כמלאך עליון יכבדוהו. ולא
בעם הארץ האשם, כי אם הממשלה היא בעוכרם, באשר לא תשים עין על
בתי הספר, ומצבם פרוע ושובב מאד, שכר המלמדים גם מצער מאד, לכן
רובם בני לא בינה המה, כי מי זה גבר חכם ימכור נפשו למלאכה אשר לא
תחיה את בעליה, ואם המורה חוסר דעת לו, מה יוכל היות גורל התלמידים
ההולכים לרגלו, גם נציבים המשגיחים על בתי הספר אין, וביד המורים

לעשות

לעשות כחפץ לבבם מבלי תת דין וחשבון על מעשיהם וערים ומקומות רבים מבלי כל בית ספר, כי בתוך ארבעים אלף קהלות הארץ הזאת, חמשה עשר אלף קהלות אין תורה, אין בית ספר ואין בית חנוך נערים. אולם בתי מדרש לכל חכמה רמה ומלאכת מחשבת, כבירים מאד בקרבה, וכבוד והדר יעטרום, כי עין הממשלה עליהם להרבות יקרם ולגדלם בשבט מישור.

ממשלת הארץ ממשלת קאנסטיטוציאן היא, נחלת עולם לבית בונאפארטע, שם הקיסר המולך עתה הוא לודוויג נאפאלעאן בן לודוויג בונאפארטע מלך האללאנד אחי הקיסר הגדול נאפאלעאן הראשון ובשם נאפאלעאן השלישי יכונה, נולד בשנת תקס"ח, נבחר בשנת תר"ח לראש ארץ צרפת ופקיד נגיד עליה, כי מלך אין לצרפת בימים ההם, ובשנת תרי"ג בחר העם בו למלך עליהם ובשם קיסר עטרוהו. שם רעיתו אייגעניע בת גראף מאנטעייא אשר בספניא. קורותיו ופרשת גדולתו כתבתי בס' חוט המשולש (לבוב תרי"ג).

הכנסות הממשלה לערך אלף מיליאן פראנקן לשנה, וגם התוצאות כמספר הזה, חובות הממלכה אשר היא חייבת לאחרים הם יותר משני אלף מיליאן פראנקן.

מספר חיל צבאה ארבע מאות אלף איש, צי אדיר אשר לה הם, שלש מאות ושלשים אניות מלחמה ושמונה אלף כלי רעם בקרבם.

במרבית המבצרים אשר בה יחידה היא ואפס בלעדה בכל ארצות אירופא, כי יש בקרבה מאה וששה מבצרים, ובתוכם חמשה המבצרים לילע, מיץ, סטראסבורג, ברעסט, טולאן, הגדולים והנשגבים מאד ואין רבים כמוהם בכל ממלכות תבל. המבצרים אשר לה צנה וסוחרה הם עליה מפחד אויב, ולקיר ברזל הם בינה ובין הארצות הקרובות אליה, רובם הם אצל גבולי ארצות הנמוכות כי ישתרעו בשלשה קוים, הקו האחד הולך מן דינקירכן עד גיוועט על נהר מאאס: השני הוא מן גראוועלינגעס עד מעזיערעס על נהר מאאס, והשלישי מן קאלעה עד פעראנע על נהר זאמע. בגבולי ארצות אשכנז חופפים עליה מבצרים רבים על הנהרות מאאס, מאזעל, ריין והרי וואגעזא. אצל גבולי ספניא ואיטליא יש גם כן איזה מבצרים למגן לה, אך לעבר ארץ שווייץ פתוחה ואין כל מחסה לה.

האחוזות אשר לצרפת בחלקי התבל האחרים הם, א) באזיא ארבעה ועשרים פרסאות מרובעות, ושם הערים פאנדיטשערי קאריקאל, מאהע, מספר יושביהם שני מאות אלף איש, ב) באפריקא חמש אלף וחמשים פרסה, ושם המחוזות אלגיר, סענעגאל ואי בורבאן, מספר יושביהם שלשה מיליאן איש. ג) באמעריקא הצפונית, שלשה איים קטנים והם, סנט פיערע, מיקעלאן, ולאנגלעה, שבע פרסה מדתם, שני אלף איש בם, וצידת דגי שטאק רבה מאד בקרבם. ד) באמעריקא הדרומית חמש מאות ושמונה עשר פרסה ושם המחוז גואייאנא, עשרים וששה אלף איש מספר יושביהם. ה) בהודו מערבית האיים מארטיניקע, וגואדעלאפע ועוד מחברת איים קטנים, כולם יחד שלש וששים פרסה מדת ארצם, ושני מאות ושבעים אלף איש בם. ו) באויסטראליען איי מארקעזא, עשרים וארבעה פרסה, ושנים ועשרים אלף איש בם: האחוזות האלה יביאו תועלת רב לה מאד, כי מלבד

הכנסות הרבות אשר לממשלה מהם, באשר מס שני האיים גוארעלאפע ומארטיניקע לבד יעלה לחמשים מיליאן פראנקן שנה שנה, ימלאו גם את מחסור יושביה בדברים רבים טובים ונחוצים, הלא הם, במר גפן, ראשי בשמים, צוקר תבואת השדה, פנינים, תמרים, נוצות לפרים, קאווע, פלפל, טאבאק, שמן קאקוס, חה, שמן דגים, וצמר:

ארץ צרפת נחלקת לשמונים ושש מחוזות, על פי הדת אשר יצאת מאת הוועד הגדול בשנת ה"א תק"נ, תחת אשר נפרדה עד העת ההיא לשבע עשרה מדינות, ויען עוד עד היום הזה שמות המדינות האלה בפי העם ובספרים רבים ישנים וחדשים, לכן נערוך פה את שמותם.

א) מדינת איל די פראנסע, בה חמשה המחוזות זעהנע, זעהנע אאזע, אאזע, עזנע, זעהנע מארנע:

ב) מדינת פיקארדיע, בה המחוזות זאמע, ומגדל ים קאלעה (פא די קלעה).

ג) מדינת שאמפאניע, בה המחוזות, ארדענן, מארנע, מארנע העליונה, אבע, יאנע.

ד) מדינת ליאנאס, בה הגלילות רהאנע, לאאר, אלער, קאנטאל, פי די דאמע, לאאר העליונה, קרעזע.

ה) מדינת בורגונד, בה הגלילות, גבעת הזהב (קאט דאר), סאאנע לאאר, עהן.

ו) מדינת דאפינע, בה המחוזות איזערע, דראמע, והאלפן העליונים:

ז) מדינת פראוואנס (הנקראת בפי הספרים פרובינצא), בה הגלילות פיות נהר רהאנע, אלפן התחתונה, וואר, וואקלוזע:

ח) מדינת לאנגעדוק, בה הגלילות ארדעשע, לאזערע, גארד, הערהאלט, טארן, גאראנע העליון. אדע, הרי פירענעא המזרחים, אריעגע.

ט) מדינת גיענע וגאסקאניע, בה המחוזות, שארענטע, גיראנדע, לאנדעס, פירענעען העליונים, געֿרס, לאט גאראנע, דארדאנייע, לאט, טארן גאראנע, אוועראן, שארענטע תחתית, וויענע עליונה, קארעזע, פירענעען התחתונים:

י) מדינת ארלעאנס (נקראת בספרי קדמונינו אורלייניס)· בה המחוזות עהר לאאר, לאאר שעהר, לאארעט, מאיינע, זארטהע, אינדרע לאאר, אינדרע, מאיענע לאאר, יויענע, וועגדעע, סעוורעס, שער, ניעוורע.

יא) מדינת ברעטאניע, בה הגלילות פיניסטערע, קאאטע די נארד, איל ווילעהן, מארביהאן, לאאר תחתית.

יב) מדינת נארעאנדיע, בה המחוזות ועהנע תחתית, עהר, קאלוואדאס, לא מאנש, ארנע·

יג) מדינת ארצות הנמוכות, נקראת עתה גליל הצפון.

יד) מדינת פראנשע קאמטע או בורגונד העליונה, בה המחוזות זאאנע העליון, יורא, דובס

טו) מדינת לאטריגגן, בה הגלילות, וואגעזא, מערעהש. מאזעל, מאאס.

טז) מדינת עלזאס, בה הגלילות רהיין התחתון, ורהיין העליון.

יז) אי קורסיקא ביס התיכון, גם עתה גליל קורסיקא שמו.

קורות הארץ הזאת. כל המואות את צרפת בימי קדם תעלומות מאתנו ולא נדעם, כי אין זכר למו בספרי דברי הימים, אך מימי ממשלת הרומים והלאה בא זכרה בספרי הקורות, ואת אשר נחזה בם נספרה, זה שני אלף שנה לכדו הרומים איזה מחוזות נגב צרפת ויהיו תחת ידם, המדינות פראוואנס ודאפינע היו ראשית משלות ידם, ועד מהרה כבשו גם רצועת הארץ אשר למערב נהר רהאנע עד הרי סעווענן, ויקראו כל הגלילות האלה בשם פרובינציא לאמר הארץ הנלכדה. בשנת החמשים ושש לפני מנין הנוצרים (זה אלף ותשע מאות שנה) קראו בני גליא יושבי צרפת אשר נלחצו מאד מגוי שוואבן את יוליוס צעזאר קיסר רומי לעזרה, וימהר יוליוס צעזאר ויפא, ויך את השוואבן ויגרשם, ובאשר היתה הארץ קרועה לגזרים כי שמונים מושלים קטנים משלו בה, ואיש ברעהו נלחמו, והעם אשר בקרבה היה פרוע ושובב, בלי דעת ובלי מיסור וסדרים, הושיעה לו ימינו וזרועו סמכתהו, להכניע את כולם תחת שבטו ותהי לממלכת רומי למס עובד ארבע מאות שנה, ובשם גליא נקראה, בראשית המאה החמשית למנין הנוצרים, כאשר החלו ענני אופל לכסות פני שמש הרומים, באו עמי אשכנז אליה ויאחזו בה, באמצע המאה ההיא באו הפראנקן, מטה עוז מגזע האשכנזים, וישבו במחוזות הצפון אשר לצרפת, וישמידו את שם גליא אשר היה לה עד כה מאת הרומים, ויקראו שמה פראנקרייך, לאמר ארץ פראנקן. בשנת תפ"ח למנינם הכרית המלך חלאדוויג כל שם ושארית ממשלת הרומים בקרבה, ויקבל עליו עול דת הנוצרית, וישם חוקים ומשפטים בארץ. לאצלי המלך הזה משלו שני מאות וששים שנה, עד אשר קם פיפין הקלר שר וגדול בבית המלך, בזרוע רמה הרחיק כל משפחת הפראנקן מכסא המלוכה וימלוך תחתיהם, אתו החלה שלשלת מלכים חדשים לצרפת היא שלשלת הקארלינגים, הנקראת כן על שם קארל בנו הוא קארל הגדול קיסר רומי. חליפות רבות עברו על לאצלי המשפחה הזאת איזה מהם מלכו בכיפה על צרפת אשכנז ואיטליא, ואיזה מהם משלו רק בצרפת לבד, עד אשר מת לודוויג החמישי האחרון למשפחה הזאת, בסוף המאה העשירית למספרם, ואתו נכבה הגחלת האחרונה לבית קארלינגים, והוגא קאפעט דוכס איל די פראנסא וגראף פאריז ואָרלעאנס איש חכם וגבור חיל, הורם לשבת על הכסא ונמשח בעיר רהיימס (בשנת תשמ"ז לאלף החמישי), וממנו החלה שלשלת הקאפעטינגים אשר מחלציה יצאו כל מלכי צרפת עד הדור האחרון הזה אשר אנחנו חיים בו. פיליפ הכובש הרחיב ממשלת צרפת מאד, הכה את הבריטאנים אשר אחזו בכנף ארץ מכה רבה מאד, ובעמו ונחלתו רדה בעוז שבטו. בימי יאהאן השני כבשו בני ענגלאנד גלילות רבות בצרפת, אולם נכדו קארל השביעי גרש אותם בחרבו הקשה ובעזרת הבתולה מן אָרלעאנס אשר הפיחה באומץ רוחה לתת אם גבורה בלב לבאות צרפת ולא נשאר בידיהם כי אם העיר קאלעה ובנותיה. המלך ההוא שם חוק וגבול

לעזר הפאבסט אשר ברומי ויקצץ את כנפיו לבל ירבה לעוף על ראשי הנוצרים המחזיקים בבריתו . קארל השמיני הביא את מדינת ברעטאניא לממשלת צרפת ע"י אשתו אשר לקח , היא אנא אשר היתה לה ברעטאניא אחוזת עולם . היינריך השני אשר מלך באמצע המאה הט"ז למספרם , לכד את הפלכים מין , טול , ווערדון , ויחברם לארץ צרפת , בימי פראנץ השני נשפכו דמים רבים בצרפת כי היתה חרב איש ברעהו על דבר האמונה , באשר קבלו רבים מיושביה דת קאלווין עליהם ותהי מהומה גדולה ומורא בקרבה . המבוכות האלה גדלו מיום ליום גם בימי קארל השלישי אשר מלך אחריו , עד אשר הגיע הלילה הנורא הוא ליל בארטהאלמעאיס בכ"ד אויגוסט שנת אלף תקע"ב למספרם הנודע לדראון עולם בשם ליל חתונת דמים , בלילה ההוא נפל העם על האוחזים באמונת לוטער הם ההוגענאטען , לקול צלצול הפעמון בארמון המלך כי מצות המלך היתה , ויהרגו מהם רב. הזבח הנורא ההוא היה בכל ערי צרפת שלשים יום ויהי מספר ההרוגים יותר משלשים אלף איש . לודוויג הט"ו לכד את המדינות לותרינגן וקורסיקא ויחברם לצרפת , המלך הזה הכביד מאד את עולו על עמו והכשיל כחם באכזריות חמה עד אשר נהפכו כולם לאויבים לו ומשטמת מות שנאוהו :
חטאת המלך הזה נפקדה על נכדו אשר מלך אחריו , לודוויג הט"ז , המהומה היתה הלוך וגדול מיום ליום , אוצר המלוכה הורק , ועם הארץ לא עצר עוד כח לשאת עול המס הרב אשר השתרג על צוארו ומספרו הגדיל משנה לשנה , ובראות המלך כי אין עוזר לו , קרא יום מועד לכל אזרחי הארץ להקהל ולהועץ כדת מה לעשות , ויתאספו כל האזרחים והשרים בשנת ה"א תקמ"ט ויקראו את שם האסיפה הזאת נאציאנאל קאנווענט , ויעשו חוקים חדשים , ויקחו כל נכסי הכמרים מהם ואת ממשלת המלך הגבילו לבל יהי דן יחידי ולבל יעשה כל חוק ומשפט כאות נפשו מבלי הסכמת העם , ובראות המלך כי ידיו אסורות ומועקה במתניו , ברח עם אשתו הגבירה מריא אנטאנעטע (בת מריא טרעזיא קסרית עסטרייך ואחות הקיסר יאזעף) ובניו ושני אחיו ודודו בשנת תקנ"א מפאריז , ויתחפשו בבגדים אחרים לבל יכירום , אולם אך דודו ושני אחיו הצליחו בדרכם וימלטו משחיתותם , לא כן המלך והמלכה ובניו , כי כאשר נקרבו אל גבול הארץ בעיר וואַרענעס , הכירם שר בית הדואר דרועע שמו , וישם עליהם משמר וישיבם לפאריז , ובעוד לא כביר התגועשה ותרעד הארץ , והעם קם בחמת אפו ויפרצו כפרץ מים אל תוך היכל המלך ויהרגו את השומרים לראשו , ויברח המלך והמלכה ובניו אל בית ועד העם לחסות בצלם , אך לשוא יחל לעזרה , כי הובא משם לבית הסוהר והורד מכסאו , צרפת היתה לארץ ממשלת עם (רעפובליק) . ואת המלך שפטו משפט מות , באשר חלל את השבועה אשר נשבע לבל יצא מחוץ לארצו בלעדי רצון העם , ושלח ידו באוצר המלוכה אשר לא הוא , כאלה וכאלה עשה עושק וחמס בשבתו על הכסא לא ברשעתו ורוע לבו , כי אם בפחזותו כי רך לבב היה , ושריו הטוהו לכל חפצם , וימת בחטאו בשנת תקנ"ג לעין כל בתרועה וקול שמחה כאחד הנבלים תחת יד הגולאטינע (היא מכונה אשר תכרית כרגע את הראש מן הגוף) , והמלכה רעיתו יפת תואר וחכמת לב , ואהובה בראשית ימי מלכותה לכל עמה , גם

עליה עבר כוס התרעלה, כי נהפכו לה כלי עבדיה לאויבים, על אשר פזרה הון רב והרימה אנשים רעים אשר מלאו חן בעיניה, ועוד בשנת תקמ"ט היה כפשע בינה ובין המות בקש העם להרגה. אך שרי הגארדע הצילוה, ועתה אחרי מות בעלה הומתה גם היא לעיני כל העם בשנה ההיא. בימים ההם נלחמו ארץ צרפת מלחמות רבות וגדולות עם מלכי הארץ, ונאפאלעאן שר לצבא הרבה עשות גבורות ובכל אשר פנה הצליח, לכן הרימוהו בשנת תקנ"ט למושל על צרפת ושם קאנסול ניתן לו, ובשנת תקס"ד נתנו העטרה בראשו ויהי לקיסר הצרפתים, ובשנת תקס"ה נכתר במיילאנד למלך איטליא, הוא נאפאלעאן האדיר אשר היה מהעדא מלכין ומהקם מלכין, בדבר פיו הוריד מלכים מכסאותם, וברוח שפתיו הרים קטני ארץ על במתי המשרה והמלוכה, הוא נאפאלעאן הגדול אשר אף אם לא מזרע המלוכה היה, נתן לו פראנץ הראשון קיסר עסטרייך את בתו לאשה, והוא נאפאלעאן אשר נדחף מכסאו בשנת תקע"ה והלך בגולה לאי סאנט העלענא, ואחרי אשר ישב שם שש שנה ופקיד האי המרה את רוחו ויגאל את כבודו, גוע בשנת תקפ"א, בנפש מרה, בלי נזר ועטרה. כל קורות הקיסר הרם והנשא הלזה ומעשי תקפו וגבורתו כתבתי באר היטב מפורש על הלוחות בספרי דגול מרבבה (טשערנאוויץ תרט"ו) כאשר הורד נאפאלעאן מבמתי גדולתו, שבה המלוכה לבית בורבאן, ולודוויג הי"ח נצר נעמן מגזע מלכי בורבאן היה למלך לצרפת, ואחרי מותו בשנת תקפ"ד מלך אחיו קארל העשירי אחריו, אולם נפש בני צרפת געלה בו ובכל צאצאי בית בורבאן, ובשנת תק"ץ יצאה המשטמה הזאת לפעולת אדם ויהי רעש גדול בפאריז ובכל ערי הארץ הזאת, וירד קארל מכסאו, ולודוויג פיליפ חוטר מגזע ארלעאנס הורם תחתיו, ותהי ראשית ממלכתו חסד וצדקה, אך כאשר נפתה לבבו ברבות הימים לשמוע לעצת בני בליעל להכביד עולו על עמו, ויקומו כל העם כאיש אחד בשנת תר"ח ויגרשו את לודוויג פיליפ וימגרו לארץ כסאו, ויאמרו רבת שבעה לה נפשנו לעג ובוז המלכים אשר מלכו עלינו, הבה נהיה נא לעם אשר אין קצין ומושל לו, כי אם אנחנו לבדנו נמשול בנו, וכאשר רבה המכשלה בקרבה, אמרו נתנה ראש אשר על פיו נצא ונבא, רק העטרה לא תהיה בראשו, ויבחרו למו בראשית שנת תר"ט את לודוויג נאפאלעאן בן מלך האללאנד אחי הקיסר נאפאלעאן הגדול, וישימו אותו לפקיד נגיד עליהם ונקרא בשם פרינץ פרעזידענט. ובשנת תרי"ג עמד העם למנין ויבחרוהו לקיסר עליהם, הוא לודוויג נאפאלעאן המולך עתה בצרפת, וזה שמו אשר יקראו לו נאפאלעאן השלישי, קיסר הצרפתים. קצה פרשת גדולתו וכל המופלאות אותו כתבתי אנכי בספרי חוט המשולש (לבוב תרי"ג). בשנת תרי"ד קם הקיסר נאפאלעאן השלישי הזה בפרץ נגד קיסר רוסיא אשר ערך מלחמה למול הסולטאן קיסר הישמעאלים, ואחרי נלחמו צבאות צרפת בעוז ורב גבורות שלש שנים, שלח קיסר רוסיא את מלאכיו לפאריז הבירה (בשנת תרט"ז), ויועצי צרפת יחד עם שרי עסטרייך, ענגלאנד וסרדיניא ירדו לעומק הדין ועשו פשרה בין הנלחמים, ועל פיהם נכרת ברית השלום בין רוסיא וטורקייא לאורך ימים.

קורות ישראל בצרפת. קורא נכבד, טרם אחל לדבר מכל ערי הארץ הזאת לשמותם במחלקותם, עמוד פה עמדי, הלא מזרע יעקב אתה, ונפשך

נכספה לדעת גורל אחיך אנשי גלותך בממלכה הזאת מיום שבתם בה עד עתה, ואשר עבר עליהם אם לטוב ואם לרעה, ידעתי כי זאת ענך, והנני לעשות הטוב בעיניך, ואספר באזניך קצה קורות אחינו במדינות צרפת, ואף אם המוצאות לבדן לא לעונג ושעשוע נפש לך תהיינה, כי אם למורת רוח ולדאבון לב, וגלי דמעות כזרם מים מעיניך ישטופו, בכל זאת יגיל רוחך בקרבך בהביטך בעין חודרת אל מפלאות ה׳ וגבורותיו הנפוצים בתוכם, ועיניך תחזינה כי גם אחרי כל הרעות הרבות אשר מצאו את אחינו מני אז, לא סרה עין ה׳ מעליהם ולא עשו אתם כלה, כאזרח רענן עמדו נגד כל רוח וסער חזק, ואך ציץ נובל ועלה נדד ארצה השליכו, אולם נגעו באיתן מושבו לנצח סלה, אשר כל הרוחות שבעולם אין מזיזות אותו ממקומו, ואחרי תמו ימי הפקודה, וה׳ נחם על הרעה, זרחה שמש צדקה עליהם, ומעפר כנעתם הורמו לשבת עם נדיבי עמים ולהיות ברכה בקרב הארץ:

אחר אשר היתה הארץ הזאת מלפנים ביד הרומיים לאחוזה, אין ספק בידינו כי ישבו בה בני ישראל מימי קדם קדמתה, כאשר ישבו בכל המדינות האחרות אשר למלכות רומי, ולכן נשאו חז״ל את שמה גליא על שפתם כמדינה נודעת למו אשר ישבו בני ישראל בה, כאשר ראינו למעלה, אולם אך למצער היו בקרבה, זעיר שם זעיר שם, אך אחרי כלות האלף הראשון למנין הנוצרים נמלאה זכר קהלות לזרע יעקב בתוכה, והחוקים אשר יצאו בכל ימי האלף הראשון למנין הנוצרים אודות היהודים יוכיחו לנו כי עמדו בתור המעלה העליונה למרות רוח העמים. הכומר פערעאל שליט עיר אוזעץ נקרא לפאריז להצטדק בעיני המלך (באמצע המאה הששית) על דבר האחדות והריעות אשר בין הכמרים והיהודים, ושלם שנים כבדה חמת המלך עליו, לכן גרש בשובו לביתו את כל היהודים מעירו, אך אשר המירו את דתם נשארו. בכ״ה שנים אחרי זה קם כומר העיר קלערמאנט על היהודים להדיחם מביתם ונחלתם. ובגלל הצרה הזאת קבלו חמש מאות איש למראה עין את אמונת הנוצרים עליהם, והנותרים יצאו למרסיליא. אכזריות כאלה נעשו פעמים רבות בערי הממלכה, ותעל חמת היהודים באפם, ויִנקמו נקם בשונאיהם ויגאלו את קדשיהם עת הקיפו אתם בחוצות, עד אשר נלחץ המלך חילדעבערט לתת דת לבל יהי לכל איש ישראל דבר עם אחד הנוצרים בימי חגיהם, ולבל תשאר פרסה מאיש יהודה בחוץ עת לכתם עם פסלם. בועד אשר בעיר אווערנייע יצא החוק לבל יהי כל איש יהודי שר אחד הערים, או שר המכס. בועד עיר ארלעאנס נאסר החיתון בין ישראל ונוצרים, ובועד אשר היה בארבע שנים אחריו נאסר שנית החיתון בעונש רב מאד, גם בועד עיר קלערמאנט יצא האסור הזה. האזהרה השנית הזאת תוכיח לנו כי לא שמרו אותה. וכי לא לחרפה היתה אז בעיני הנוצרים להתחתן עם בני יהודה. בועד אחר מעיר ארלעאנס יצאה הדת מלפני הכמרים כי כל עבד נוצרי קנין כסף ישראל הנס אל מקדש, יצא לחפשי, אך כופר נפשו יתנו לבעליו, ובזמן לא כביר אחריו אסרו על היהודים לקחת פלגשים נוצריות או לגייר נוצרים, וכאשר השכן השטינו יושבי הארץ למכור את ילדיהם ע״י כסף הגולגולת אשר היה רב מאד, נאסר ליהודים לקנות בנים מהנוצרים. כה עברו ימים רבים (ארבע מאות שנה) לישראל בעוצר רעה ויגון. ויהיו

כדור ביד אנשים קשה, בתולת ישראל לקרקע עולם היתה בידי המלכים, אשר כפעם בפעם הניפו חרמש ומגל עליה עת בא הקציר לה, ולא ידעו בושת לשום להם עלילות דברים אשר כל עין ראתה כי שקר בם, ואם בקשו ולא מצאו כל תואנה למו, קמו כדבר אלהים לנקום נקמת הדת, והשיאו אותם עון אשמת צלמיהם, ובימי איזה מלכים נחשבו כעדרי צאן, כי נתנו אותם לערבון בעבור בצע כסף, וקהלות שלמות ניתנו למנחה לשרי הארץ או לכמרים. אולם ככל אשר הוסיפו לענותם כן היתה עין ה' לטובה עליהם, ויאמץ את זרועם לשאת כל תלאה, ויברך את כל מעשה ידיהם ויהי להם עושר והון רב. כבוד עשרם ורוב גדולתם העלו את קנאת יושבי הארץ, ויאמרו כי עצמו מהם ע"י נשך ותרבית, ותגדל המשטמה מאד, וישימו להם עלילות דברים, עד אשר קם המלך לודוויג השביעי (במאה הי"ב למספרם) והכביד את עולו על בני ישראל, והשקיט את צעקת העם עליהם. פיליפ אויגוסט אשר מלך אחריו הגדיל המדורה, העביר קול בכל מלכותו, כי כל אשר איש יהודי נושה בו כסף הוא פטור משלם, כל בית נכרי אשר עשה אותו אפותיקי לישראל הוא נקי מכל חוב, כל הערבונות הושבו לבעליהם, גם כל בית אשר לקחו היהודים כבר מן הנוצרים בעבור נשיים, נמכר בב"ד חמישית כסף ממכרם היה לאוצר המלוכה, והנותר הושב לבעליהם הראשונים; ויהי כאשר עברו פקידי המלך לחפש בכל בתי היהודים וימצאו אתם שתי וערב זהב ממולא אבנים טובות, וספר בריתם בתכריך יקר מאד, אשר נתנו להם הנוצרים לערבון והגיע הדבר הזה אל המלך אמר עם הספר כי נלאה נשוא חטאת כזאת בארצו, וחלילה לו לתת מנוח לחוטאים כאלה בכל ארץ מלכותו, ותכתב דת (בשנת אלף קפ"ב לנוצרים) כי יעזבו היהודים כל ארץ צרפת בעוד שלשה ירחים. בטרם יצא כתב הדת גלוי לכל העמים, נפלו צבאות המלך ביום השבת כזאבי ערב על בתי התפלה הקדושים בעת נאסף כל העם בתוכם לשפוך שיח לפני ה', ובעוד אשר הם נצרו על בתי ה' אלה ונתנו עליהם משמר לבל יצא איש החוצה, פשטו האחרים על השלל ויבוזו את כל רכוש בני ישראל אשר מצאו בבתיהם ומבלעדי כלי הבית הנקלים אשר מחירם אך מעט לא הותירו מאומה, וכל זה איננו שוה להם, כי אצו עליהם יום יום לאמר קחו את אשר לכם ולכו, וכל שוחד כסף ושוחד דברים לא הועילו להם, ונלחצו לצאת מפאריז ולעזוב את בתיהם בידי צורריהם, ארבעים ושנים בתי מלאכת גלומי צמר ועורות הובלו שי לאיזה שרים, ובית ה' היה לשרפה מאכולת אש, אולם רק מן פאריז ובנותיה נתגרשו, כי ביתר ערי הממלכה נשארו בחסד עליון עליהם. ודבר נפלא הוא, כי בכל רעת הדור ההוא, בכל גודל השנאה לזרע יעקב, היו רבים מבני ישראל בעלי פקודות ושרים ושופטים בצרפת בימים ההם. לא ארכו הימים והמלך ההוא נאחז בסבך מלחמה גדולה עם ריכארד לב אריה מלך אנגלטירא, וכראותו את אוצר מלכותו רזה ודל ואין מקור נפתח לו לכסף מוצא, קרא לבני ישראל כי ישובו לקרית המלוכה ויפתח למו שערי פאריז, גם נתן להם איזה זכיות, ובדבר ההלואה עשה איזה חוקים, הלא הם, לבל ילוה יהודי כסף לאיש אשר חייו תלואים לו מנגד, כבעל מלאכה, רוכל המחזיר בעיירות וכדומה, רק לאיש אשר טרף ביתו נכון בטוח מבלי פחד כל פגע, גם אשר להם לקחת

כלי מקדשם לערבון, זמן הפרעון לכל מלוה קצב לשנה תמימה ולא יותר, מספר הכסף הוגבל עד מ"ח למאה. גם שם לחוק לבל יקרב איש ישראל לכל כהונה באחת משמרות המלוכה, וצוה עליהם בעונש רב לבל יקחו מניקות נכריות לבניהם, לודוויג השמיני שם עליהם עוד חוקים קשים מאלה בעניני ההלואה, ויצא דבר מלכות מלפניו (בתחלה הראשונה למאה הי"ג) כי יהי לכל איש ישראל חתיכת בגד צבע כרכום בראש מלבושיו למען יכירוהו כל רואיו כי מבית יעקב הוא. לודוויג התשיעי הוסיף עוד להכביד עול על אבותינו, וישימם כעפר לדוש, ואחרי מלך דמם כעלוקה, שפך את חמתו על ספרי הקדש, וילכו ויעבורו עבדיו בכל ערי מלכותו ויקבצו את כל ספרי הש"ס מבתי בני ישראל, ויטעינו בם עשרים וארבעה עגלות מלאות וכבדות מאד ויביאום לעיר פאריז וישרפו את כולם לא נשאר אף אחד, ביום הששי לפרשת זאת חוקת התורה שנת חמשת אלפים וארבע לב"ע. על דבר האכזריות הזאת נעלם נפש רבים מישראל לשבת עוד בארץ גזרה כזאת, ויצאו רבים מצרפת לתור להם מנוחה בארץ אחרת הטובה ממנה. פיליפ הרביעי אשר מלך אחריו הקל מעט את עול בני ישראל בראשית ימי מלכותו, אולם עד מהרה נהפך לבו לרעה להם, ויהיו עשוקים ורצוצים בכל מדרך כף רגלם, ובעשירי לחדש אב שנת ס"ו לאלף הששי נתפשו כל היהודים בלאנגדוק, ויקחו מהם כל רכושם והונם ויגרשו אותם מהארץ, ובעוד חודש ימים יצאה הרעה הזאת גם על יושבי הערים האחרות, כי הרשיעו אותם למכי נפש בזדון ומחללי מקדשיהם, דברים אשר לא עשו ולא עלו על לבם, וחכמי ישראל אשר היו בדור ההוא נתנו הסימן לגירוש הזה, ויגרשהו וילך (ר"ל וילך הוא פרט השנה), והרלב"ג כתב כי היה מספר בני ישראל אז בצרפת כפלים כיוצאי מצרים (גוזמא קתני), והקהלות ההם היו גדולות בחכמה ובמנין, ומתי מספר המירו את דתם, אבל קהל טולוזא המירו כלם (שבט יהודה שמד כ"א). לודוויג העשירי אשר מלך אחריו ראה את נפשו ברע כי נתמעטו מאד כל הכנסות המלוכה מעת יצאו בני ישראל ממנה, במצר הזה קרא ליהודים לשוב לארצו, והשיב להם כל מקומות מושבותם ובתי תפלותיהם וכל זכיותיהם בימי קדם, ובעבור זה נתנו לו מאה ועשרים ושנים אלף וחמשה מאות ליוורעס, וספר נתן בידם כי המשפט להם לשבת בכל גבולו שתים עשרה שנה, ובכלות העת ינתן להם זמן שנה תמימה אם לחדש הברית בינם ובין המלך או לצאת מן הארץ בלי חפזון ומנוסה. כמעט עברו איזה שנים, ויקומו רבים מעם הארץ ויפלו על היהודים בחמה שפוכה וזעף אש קנאת דת להכותם נפש אם לא יקבלו את אמונתם עליהם, וינוסו בני ישראל מפניהם לתוך המבצרים, בעיר ווערדין על נהר גארונע באו חמש מאות יהודים במצור מפניהם, וכראותם כי אין מפלט להם, קם אחד אביר לב מתוך העדה והמית את כולם לבל יתעללו בם הערלים, ואחרי כן הרגו הנכרים אותו ועל בניו זרקו מי נדה, ולקחום לחיק דתם, ומשם נסעו וילכו לטולוזא, אויך, נימאגע, קאסטעל זאראזין וערים אחרות, ויבוזו ויהרגו את היהודים, ויאלצו רבים מהם לפרוק עול הדת מעליהם ולהביא את נפשם במסורת הברית החדשה, וכאשר הגיעה השמועה לאזן המלך שלח גדודי חילו להציל את היהודים, אולם העזרה הזאת מאוד אחרה לבוא, באשר כבר הרגו האויבים

עשות כלה, והשמידו כבירים אין חקר, ואחרי מלחמה כבדה נפוץ באספסוף איש מעל אחיו. כמעט קמה הסערה הזאת לדממה, בקהלות ההלו לשאוף רוח, לנוח מעצבם ומרגזם, לטהר חולותיהם מן הדמים הרבים אשר נשפכו, ונפשם קותה למנוח, והנה סער חדש חזק וגורה התחולל על ראשיהם; כי פשתה צרעת ממארת בעם הארץ והרופאים כלאו למצוא תרופה, ואחרי אשר נשמרו בני ישראל מן המחלה הרעה הזאת ולא נגעה בם, על דבר מאכליהם אשר היו במדה ומשורה ומדותיהם הטובים כדרך כל בני יהודה מני אז, נתעה המלך ושריו יחד לגול עליהם פרש הצרעת הזאת באמרם כי השליכו סמים לתוך הבארות להכות את השותים אותם בשאת וספחת, ובגלל העלילה הזאת נשרפו בעיר סיגאן שמונה ועשרים איש ישראל, בוויטרי שמו ארבעים יהודים במשמר באחד המגדלים, ואחד מתוכם המית את כולם, ואותו הרגו האויבים. בפאריז פדו את נפשם בכופר אשר שתו עליהם מאה וחמשים אלף ליוור. אחרי איזה שנים היה נגף רב בכל ארצות אירופא, וימצאו צוררי ישראל תואנה חדשה לאמר כי באשמתם יצא החרון מאת ה' עליהם, ויגרשו כל היהודים מצרפת, אך אשר החזיקו בדתם נשארו בארץ. בשנים לא כבירים אחרי הגירוש הזה ניתן להם הרשיון לשוב לצרפת וזכיות רבות נתנו למו בעבור בלע כסף. בראשית מלוכת קארל הששי החל שמש צדקה לזרוח להם, אולם ימי השלוה האלה לא ארכו, כי קמו האפרתים ועם הארץ ויצעקו אל המלך על אודות היהודים, ויפצירו בו עד אשר נלחץ להגלותם גלות שלמה בשנת קנ"ד לאלף הששי, ובכל זאת היה להמלכה מריא די מעדיצים רופא יהודי מונטאלדי שמו ונהג את כל ביתו כדת ישראל לעיני כל העם, ובמותו (שנת שע"ה) נותה המלכה לחנוט אותו, ותשלחהו ביד יהודים קרוביו להאלאנד למען יקברוהו שמה, ובפלך גאסקוניא נשארו ג"כ איזה בני ישראל ואחד מהם ר' יצחק קאסטרא שמו נתפש ביד שרי האינקוויזיציאן הם החוקרים על דבר האמונה, ונשרף על קדוש השם, ובעלותו על מדורת העצים לשרפה קרא בקול שמע ישראל:

מלבד אשר בכל המון התלאות הנוראות האלה, לא עצרו העמים והמלכים כח להדיח את אבותינו מאחרי ה' לבאות למען יעקרו בבריתו וככל אשר הוסיפו לענותם כן הרבו לאהבה את ה' אלהיהם ולדבקה בו, מלבד זה רבו כמו רבו חכמי לב בקרבם, ודורשי תורה אשר האדירו והגדילו דבר ה', עצמו לאין מספר בכל דור ודור, ובראשם ר' משה הדרשן, בעיר נרבונא, רבינו גרשום מאור הגולה בעל התקנות, (במאה התשיעית לאלף החמישי), ר' יצחק בעל העטור ממרסיליא, (באמצע המאה האחרונה לאלף החמישי) רבינו שלמה יצחק מן טרוייש, הוא הנשר הגדול רש"י ז"ל, אשר לאור פירושיו אנחנו הולכים בתנ"ך ש"ס ומדרשים, שלשה נכדיו רבינו שמואל בן מאיר הנודע בשם רשב"ם, רבינו יצחק בן מאיר המכונה בר"ת ריב"ם, ורבינו יעקב הנקרא רבינו תם ע"ש הכתוב ויעקב איש תם, אלה היו ראש פנה לבעלי התוספות אשר רבו מאד לבלי ספורות ונמשכו יותר ממאה שנה, ורובם מארץ צרפת היו, ולכן נקראו בפי כל הקדמונים בשם חכמי צרפת, ורבים מהם נקראו בפרוטרוט על שם ערי מושבותם בצרפת כמו הר"ר אברהם מבורגיל (ביצה ט') הר"ר אברהם מאורלייניש (מכות ו') ר' אליהו הצרפתי (סוטה י"ז), הר"ר אליהו מבורגוש

(ר״ה כ״ד), ר׳ אליעזר ממיץ (שבת לו) הוא רבינו אבי העזרי, ר׳ אליעזר משאנץ (יבמות ל״ג), ר׳ אליעזר מפלירא (ב״ב ע״ע) רבינו אשר מלוניל (ב״ק ס״ד א׳), ר׳ דוד ממיץ (ברכות ל״ז), רבינו יהודה מפרים (ע״ז כ׳) ר״י בר נתן חתנו של רש״י אשר סיים פי׳ מס׳ מכות מן דף י״ט ע״ב עד סוף המסכתא, רבינו יחיאל מפרי״ש (יומא י״ח ב׳) ר׳ יוסף מאורליינש (שבת י״ב), ר׳ יוסף ממרשיליא (ברכות כ״א) רבינו יעקב מקורביל הקדוש (שבת כ״ז), רבינו יעקב מאורליינש המובא במקומות רבות, הר׳ יצחק מדנפירא (שבת קמ״ג), ר׳ מאיר מבורגניא (מכות ד) ר׳ משה מפונטיזא (יומא ו), ר׳ משה מפויישטוש (ע״ז ל״ו) הר״ש מטרוויים (פסחים כ״ג) הר׳ שמואל מלוניל (תמורה י״ב) רבינו שמחה מויקרי בעל מחזור ויטרי תלמיד רש״י. אך בדבר הליכם בקדש נפלגו יושבי הצפון בצרפת מיושבי הנגב, כי בני הצפון אחזו רק במעוז התורה וכלו כל עתותיהם במשא ומתן של הלכה, לכל דבר חכמה אשר מחוץ לתורה זא לא אמרו, והתבונה אשר בארץ יסודם היתה פגול בעיניהם, ויראו מנגוע בה, לא כן אנשי הנגב, עיניהם נפקחו לדעת כי התורה והחכמה יהדיו תאומי בטן הן, שתיהן יחד אשה את רעותה יעזורו, האחת נר לרגלי השכית ואור לנתיבתה, וכי יתרון רב לנוצר תורה אשר בה חכמה בלבו, על המאמין אשר טחו מראות עיניו, לכן פנו אל המדעים והרבו לדרוש בחכמת הפלסופיא. הדבר הזה היה לשלון ממאיר בעיני רבני מדינות הצפון אשר לצרפת, ועל ספר מורה נבוכים להרמב״ם ז״ל אשר נשאוהו כל שוחרי תושיה וירוממוהו עד שחקים, על הספר היקר הזה יצא הקצף. הספר הזה אשר כתב הרמב״ם ז״ל בלשון ערבי העתיקו שני חכמים מפורסמים ללשון הקדש, האחד הוא ר׳ יהודה אלחריזי בעיר מרשיליא בעל ס׳ תהכמוני, והשני הוא ר׳ שמואל אבן תבון בעיר לוניל (העתקת אבן תבון היא אשר בידינו עד היום וטוב היא מהעתקת אלחריזי), ויהי כאשר קראו הרבנים אשר לא נגה אור הדעת עליהם את דבריו הנשגבים, לא ישרה נפשם בו, ויקם הרב ר׳ שלמה בהסכמת שני דייניו ר׳ דוד ור׳ יונה מעיר מונטפליר, וישרפו את ס׳ המורה לעין כל וחרם גדול יצא מלפניו על כל ההוגים בס׳ הזה והאוחזים בדעותיו, ורבנים רבים בערי צרפת נתנו עדיהם והצדיקו את מעשה ר׳ שלמה זה המכונה מן ה ה ר על שם עירו מונטפליר (כי מונט בשפת צרפת הר בלשון עברי), אולם רבנים רבים אחרים קמו למולם וישיבו את החרם בראשם. והרב ר׳ דוד קמחי מעיר נרבונא הנודע לתהלה בשם רד״ק חגר בעוז מתניו והריעים כל פאתי תבל על דבר הנבלה הזאת אשר נעשתה בישראל. והוכיח בנועם מליצותיו כי צדיק הרמב״ם בכל דבריו. מלחמת מצוה הזאת יצאה כלהב מתלקחת על פני כל תפוצות ישראל, המאמינים והמשמאילים רבו מארבה, עד אשר גברה יד האמת, והרב רבינו משה בן נחמן (רמב״ן) קרא לשלום וישיבו את כבוד הרמב״ם על מכונו ובטלו את החרם וישביתוהו מן הארץ. בימים ההם (אמצע המאה הראשונה לאלף הששי) היה בצרפת הרב המליץ ר׳ ידעיה הבדרשי, הנקרא כן על שם עירו בעלירש (אשר בדרש היה שמה לפנים) במדינת פרובינצה, הוא הבדרשי בעל ס׳ בחינות עולם, אשר שלח מכתב ארוך מלא דברי חכמה ודעת אל הרשב״א לזכות ס׳ המורה ולהצדיק כל דורשי מדע, וייקר המכתב הזה בעיני הרשב״א

 ויאספהו

ויאספהו אל תוך תשובותיו, הלא הוא כתוב בתשובת הרשב"א סי' תי"ח.

כמאה שנה אחרי הגירוש האחרון בימי קארל הששי שבו היהודים לאט לאט לשבת בצרפת, והמלכים לא הניאו בעדם. כי מלאו יהודים רבים במדינות עלזאס ולוטרינגן אשר לא היו תחת ממשלת צרפת בימי הגירוש, ויראו את הטוב הרב היוצא מבני ישראל לארצות מושבותם, ועד מהרה היו לקהל רב ונפוצו בכל ערי צרפת, ובשנת תק"נ כאשר פרקו גויי צרפת עול המלך מעליהם, ועיניהם נפקחו לראות כי בני האדם חפשי המה, ואינם כחמור למשא מלך ושרים, עלה גם זכרון בני ישראל לפניהם, ויצא חוק מלפניהם כי אינם עוד גרים בארץ, כי אם האזרחים נולדים בקרבה, וכל איש ישראל הנשבע לעבוד את הארץ בכל נפשו ומאודו, צרפתי הוא, ואחוזת עולם לו ולביתו בכל מלכות צרפת: ויהי אך נהרס קיר הברזל אשר בין ישראל ועם אחר, כבוד ישרון נראה בהדרו, כי הרימו קרן בכל חכמה ותושיה, וידם עשתה חיל בכל מלאכת מחשבת, ויסכרו פיות דוברי עתק, וכל שוטני ישראל נחפרו ויבושו. כשבת הקיסר נאפאלעאן על כסא מלכותו, העביר קול בכל ארצו כי יתאספו ראשי בני ישראל אנשי שם מכל ערי צרפת ליום מועד בפאריז, ויקהלו קריאי מועד אלה בכ"ו לחדש יולי שנת אלף שמונה מאות ושש למספרם בהיכל הכבוד אשר הוכן למו בקרית פאריז בתרועה ולבאות הקיסר למגן למו, והרב ר' אברהם פורטאדא היה לראש להם, ושלשה שרי הקיסר גם המה באו שמה ויערכו לפניהם י"ב שאלות, הלא הן א) אם מותר לאיש ישראל לקחת נשים רבות. ב) אם הגירושין דבר אמונה ודת היא, ולחוקי צרפת תשחק. ג) אם יוכלו בני ישראל להתחתן עם נוצרים. ד) אם הצרפתים בעיני יהודים כנכרים נחשבו. ה) איך יתנהג איש ישראל עם בעלי ברית אחרת ע"פ דת התורה. ו) אם ארץ צרפת בעיני יהודי צרפת ארץ מולדתם היא. ז) ביד מי לבחור את הרבנים ולהפקידם. ח) מה תעודת הרבנים ומה יהיה מעשיהם. ט) אם כח הרבנים הוא על פי המנהג מכבר בידם. י) אם אסורים איזה מלאכות לבני ישראל מצד האמונה. יא) אם תתיר האמונה לקחת נשך ותרבית. יב) אם מותר לקחת רבית מנכרים. ואחרי אשר נאספו הקרואים האלה חמשה פעמים ונוסדו יחד במועצות ודעת על דבר כל שאלה ושאלה, יצאו התשובות מלפניהם דבר דבר על אפנו: א) אסור לאיש ישראל לקחת נשים על אשתו על פי חרם רבינו גרשון. ב) ספר כריתות אין כח ועוז לו בלתי רשיון שופטי המלך. ג) החיתון עם הנוצרים איננו אסור לישראל. ד) יהודי צרפת אחים הם לכל הצרפתים אשר במדינות הקיסר. ה) בדבר כל המצות אשר בין אדם לחבירו לא תבדיל התורה בין ישראל ועם אחר. ו) ארץ צרפת בעיני ישראל ארץ מולדתם היא. ז) לאופן בחירת הרבנים ומנויים אין כל חוק. ח) יד הרבנים איננה תקיפה ע"פ הדת. ט) כח הרבנים ועוזם הוא רק ע"י המנהג מכבר. י) אין כל מלאכה האסורה לישראל. יא יב) הנשך אסור לישראל והלוקח יותר מרבית קבועה חרפת אדם ובזוי עם הוא. התשובות האלו נשאו חן בעיני הקיסר, ויצו ויקהלו שבעים ואחד איש חכמי לב מכל ערי מלכותו ובשם סנהדרין נקראו, והרב ר' דוד זינצהיים בראשם. הסנהדרין האלה נועצו יחד על דבר שתים עשרה התשובות האלה, ואחרי אשר הסכימו כי

נכונים וישרים כולם, נכתבו בספר וישימם הקיסר לחוק בצרפת ולא יעבור. ותנתן דת כי לכל שני אלף איש ישראל יהיו איזה נשיאים בראשם ובשם קאנסיסטאריום יכונו, ובראש כולם יהיה ב"ד הגדול בפאריז ושם צענטראל קאנסיסטאריום יהי לו, אשר כל דבר הקשה יביאון אליו. והקיסר קרא דרור לכל בני ישראל היושבים בללו, ויעש לחוק עולם כי אין כל יתרון לאיש נוצרי על איש ישראל בדבר חוקי וזכיות הארץ, כי כל היושב בצרפת חלק ונחלה לו בכל דבר משמרת וכהונה זכות ומשפט, ודבר האמונה לא יבא בפלילים, ומבלעדי בית ה' לא יזכר ולא יפקד בפי איש: ומאז ועד עתה כל בית ישראל דשנים ורעננים בממלכה הזאת, אין שטן ואין מפריע, וכל בתי המשפט והממשלה מלאים מאנשים יהודים שרים ופקידים, ובראש שרי המלך עתה איש יהודי סוכן האוצר ויועץ הקיסר פ ו ל ד שמו ובשם מ י נ י ס ט ר יכונה, וכל רואי תהלוכות בני ישראל בארץ הזאת יכירו ויודו כי זרע ברך ה' המה, וכי אך שקר בפי הטופלים עלילות שוא על בית יעקב, כי ישרים אנחנו ואין עולתה בנו:

א. מדינת א י ל ד י פ ר א נ ס ע, תכיל חמשה גלילות בקרבה.

א) גליל ז ע ה נ ע, קטן מכל הגלילות האחרים במדת ארצו, וגדול מכלם במספר תושביו: גדלו כתשע פרסאות מרובעות, והעם אשר בקרבו יותר מן מיליאן ושני מאות אלף איש, שמו על דבר נהר זעהנע העובר בתוכו: כולו ארץ מישור ועמקים, ואך איזה הרים בלתי גבוהים בתוכו. פרי העץ וירק עשב למכביר בו. הערים אשר בקרבו הם.

פאריז, עיר המלוכה, הנאוה והיפה מכל ערי התבל, הנקראת בצדק על דבר גדלה ויפיה בשם ע ו ל ם ק ט ן, מהלך חמש שעות היקפה, מלבה לשני עברי נהר זעהנע ועל איזה איי הנהר הזה, רחוקה קנ"ח פרסה מווין, ל"ה פרסה מלונדון, חמש מאות פרסה מסטאמבול, וקרובה להן ולכל ערי הארצות האחרים ע"י נתיבות ברזל היוצאות מאתה לכל עבר. הקריה המעטירה הזאת רבתי ימים מאד ודורות אלפים עברו עליה: בימי מלוכת הרומים כבר היתה לעיר גדולה ומשכן השליט אשר הושיבו מלכי רומי בקרבה, ויבנו בה היכלות לאלי אליהם וארמנות שרים לשבת בם, פעמים רבות באה במאור, שני פעמים היתה לשרפת מאכולת אש הלא הם בשנת תקפ"ה: ובשנת אלף ל"ד למספרם. בשנת אלף ר"ז למנינם היה מבול מים בקרבה, ורובה היה שלל למים הזדונים. כל התלאות אשר עברו עליה לא האפילו את יפעתה, עד אשר עלתה על גפי מרומי קרת ותהי לקרית מלך רב, למשכן החכמה והדעת, למושב כל מעשה חרשים ומלאכת מחשבת, ולאוצר כל הוד וכליל תפארת, חומה גבוה חמש עשר רגל תקיף אותה מסביב, חמשים ושמונה מבואות ממנה החולה, ותשעה שערים לה. על נהר זעהנע ששה עשר גשרים המחברים כל חלקי העיר יחד, והנפלאים בתוכם הם: א) גשר אויסטערליץ ארבע מאות רגל ארכו ול"ז רגל רחבו, נשען על חמשה כפות ברזל מוצק הנכונים על עמודי אבן, ימי בנינו ארכו משנת תקס"ב עד

תקס"ו, וכסף מלאכתו עלה לשלשה מיליאן פראנקן. ב) גשר גרעווע תלוי בשרשרות ברזל ואיננו למעבר עגלות כי אם להולכי רגל. ג) הגשר החדש, אלף ועשרים רגל ארכו וע"ב רגל רחבו, ועליו תבנית המלך היינריך הרביעי על סוסו מברזל ונחושת, שני מאות וחמשים ככר משקלו. ד) גשר מעשה חרשים מעקות ברזל לשני צדיו, לעוברי רגל. ה) גשר המלך אצל היכל טילעריען, ושנים עשרה עמודי שיש עליו, תבנית אדירי צרפת מימי קדם. ו) גשר לודוויג הששה עשרה, שש מאות רגל ארכו, ומ"ח רגל רחבו, כולו נחמד אף נעים, ופסלי אנשי שם שונים עליו. ז) גשר יענא (גם נקרא גשר אינוואלידן) ימי בנינו ארכו משנת תקס"ו עד תקע"ג, ומחיר מלאכתו עלה לתשעה מיליאן פראנקן.

העיר העדינה הזאת שלשה ראשים לה, הלא הם, העיר לימין נהר זעהנע, העיר הישנה על אי הנהר, והאוניווערזיטעט לשמאל הנהר, וארבעה עשר מגרשים לה, מספר יושביה א' מיליאן וששים אלף איש, ובהם יותר ממאה אלף דלים המשתחוים לאגורת כסף: אלף ומאה וחמשים שוקים גדולים בה, שלש מאות ושמונים חוצות צרות, שלשים ושלשה נתיבות לחוף הנהר, ושבעים וחמשה רחובות גדולים, שלשים אלף וארבע מאות בתים, שבע מאות בתי מלון אורחים. רוב חוצותיה עקלקלות ובלתי רחבות, גם אופל בקרבם על דבר הבתים הגבוהים מאד. השאון וההמולה גדולים ורבים מאד בקרבה, קול שוט ורעש אופן, וקול ענות העם בתרועה, כי אין קץ להמון העגלות והמרכבות העוברות יום יום בחוצותיה, ומלבד העוברים והשבים הכבירים לבלי חקר, ירבה מארבה המון דלת העם הנצבים בראש כל פנה, אלה יעים בידיהם לנקות נעלי כל עובר בעד אגורת כסף, וזה מספרים בידו לגלח שערות הכלבים, זה יערוך ספרים או ציורים לעיני העוברים לממכר, וזה פרי העץ ועוגות דבש ישים לפניהם, זה צלצלי שמע בידו האחת, וידו השנית לנדבת כסף פרושה, וזה משבר רוח ייליל להעיר חמלת המתנדבים בעם, כאלה וכאלה יעמדו אנשים שונים בכל צעד ומדרך כף רגל, וחוסמת היא את העוברים, אך בני העיר כבר הסכן הסכינו באלה ולא ישימו על לב, לא כן בני נכר הבאים אליה, אזניהם תצללנה לקול הרעש הגדול, רגליהם יתנגפו בצורי מכשול וראשם עליהם כהולם פעם. מחזה העיר בלילה לאור המנורות הרבות נחמד מאד לעינים, והבא מארץ אחרת בנשף בערב יום יחשוב כי חג לעם הוא, באשר המסוללות מקוזות הטיול מלאות אדם אין מספר, אורה ושמחה בכל זוית ומקצוע, ושאון עליזים בכל אשר יפנה.

הרחובות הנחמדים למראה בה הם: א) רחוב ווענדאמע, בקרבו עמוד גדול ונפלא מאד, מברזל ונחושת, מאה ושמונה אלף ככר משקלו, קל"ג רגל קומתו ושנים עשר רגל עביו, וכנו הגבוה כ"ב רגל ארבעה נשרים לו על ארבע פנותיו, משקל כל נשר חמשה ככר. העמוד הזה הוצק מארבע מאות עשרים וחמשה כלי תותח אשר נפלו לשלל בידי הצרפתים בשנת תקס"ה; כי הוצק במצות הקיסר נאפאלעאן הראשון למזכרת המלחמות אשר נלחם בשנה ההיא עם מלכי עסטרייך ורוסיא, ותמ"ה פתוחי חותם יופיעו על מלאכת בעמוד הזה לזכרון כל מלחמות השנה ההיא, מיום צאתו לצבאות

צרפת את נהר רהיין עד מלחמת אויסטערלין המהוללה : מראש העמוד הזה יגיע רחבה אשר בקס"ז מעלות יעלו אליה ונשקפה על פני כל העיר .
ב) רחוב מרוצת הסוסים לפני היכל טילעריין , הרמונים רבים יפים בו .
ג) רחוב השלוה (נקרא ג"כ רחוב לודוויג הט"ו) בין גן הטילעריין ושדי העדן , גדול ונאוה מאד , ומשנה שברון היה בקרבו , האסון האחד קרה בו בשנת תק"ל בעת חתונת המלך לודוויג הט"ז עם מריא אנטאנעטע בת הקסרית מריא טרעזיא , כי מתו יותר מאלף איש ע"י הלפידים אשר עשו לענוג ושעשוע העם , כי יצאה אש ותאכל את מגדל עץ אשר הכינו למשוש היום ההוא , וההמון החוגג לא מלא ידים לנוס מרוב עם ומרבית מרכבות לאין חקר . והשני הוא כי הסירו בו שני ראשי המלך והמלכה ההם בשנת תקנ"ג וכשפול בני עולה נפלו לעיני העם , גם נהרגו בו שרים רבים אחרים בימי המהפכה . ד) רחוב המלך , רבוע , וכליל תפארת . ה) רחוב הנצחון אצל ארמון המלך יפסל המלך לודוויג הי"ד בו . ו) שדה מארס בנגב העיר אצל נהר זעהנע רחב ידים מאד , ומצב נכון לשלשים אלף איש גדודי חיל ללמד ידיהם לקרב בקרבו .

הבנינים הנפלאים אשר בה הם : היכל ט י ל ע ר י ן , מעון הקיסר וכל ביתו , השם הזה ניתן לו על דבר משרפות לבנים אשר היו במקומו לפנים , כי למלבן בשפת צרפת טילעריין יקראו , את הארמון הזה החלה לבנות המלכה קאטרינא די מעדיצים בשנת ה"א שכ"ד , יותר ממאה שנה היה משכן המלכים בו עד לודוויג הי"ד אשר העתיק אהלו לעיר ווערזאלייע ויבחר לשבת בה , ומימי נאפאלעאן הראשון שב היות מעון למושלי צרפת . ההיכל הזה חמשה ראשים לו וכולם יחד ישאו הוד ותפארת , והגן הגדול אשר בו מלא מן הבקר עד הערב רבבות אנשים המתהלכים לשוח בו ויושבים בצלו כי טוב. ארמון ל א ו ו ר אצל הטילעריין , אשר היה מלפנים בית משכן המלכים , נבנה זה שלש מאות שנה , כולו יפה אף נעים , ואוצר שכיות החמדה וסגולות עתיקים רבים מאד בקרבו . ארמון בורבאן אצל גשר לודוויג הט"ז . ארמון לוקסעמבורג גדול ונחמד מאד . ארמון המלך , כולו כעיר קטנה על דבר החניות הרבות ובתי העונג אשר בו . ההיכל (טעמפל) נבנה זה שש מאות ותשעים שנה , ובו ישבו המלך לודוויג הט"ז והמלכה אשתו אסורים , והמלך לודוויג הי"ח הקדישו לבית תפלה . בית מועד הסוחרים גדול ונאוה מאד ותולאות מלאכתו עלו לשמונה מיליאן פראנקן , שבעים עמודי שיש על פניו , והאולם הגדול בתוכו אשר אין חלונות לו , אך זוהר ברקם גגו יאיר פני כולו , יכיל שני אלף איש בקרבו . ב א ז א ר הוא חצר מפואר אשר שלש מאות חניות בו לממכר כל דבר . בית מעשה מטבעות גדול מאד ושש חצרים לו , גם אוצר סגולות מתכת שונים בקרבו . בית הנשק גדול ונפלא , בית האינוואלידן לאנשי הצבא אשר לא יוכלו עוד לעבוד עבודה , רחב ידים מאד ויכיל שש אלף איש בקרבו . במערה אשר בו טמונה גוית הקיסר נאפאלעאן הראשון אשר הושבה בשנת ת"ר מן שנט העלענא , ומצבת תפארה בתוכו לזכר האדיר הזה עד עולם . בית מקדש נ א ט ר ד א מ ע נפלא מאד על דבר רוב ימיו , כי נבנה באמצע המאה השמינית לאלף החמישי , ועל דבר גדלו והוד בנינו כי רב הוא . שני מגדלים

רמים לו, התקרה נכונה על מאה ועשרים עמודים, ואוצר שכיות החמדה וסגולות מלכים בקרבו, פעמונים רבים בראש מגדליו, ומשקל האחד שלש מאות ועשרים ככר. בית אוניווערזיטעט הוא בית מדרש לכל חכמה ותושיה, ארבעים בתי מדרש שונים לכל מדע ומלאכת מחשבת, בתי ספר לחרשים ועורים, בית מדרש לחכמת הגלבא, בתי חנוך רבים ושונים, בתי ועד לחכמים, בתי אוצרות ספרים רבים ובראשם בית אוצר המלך אשר בו שבעה מאות אלף ספרים נדפסים ושמונים אלף כתבי יד, גם מטבעות, ציורים ופסילים עתיקים רבים בקרבו, שני בתי מצפה ככבים לחזות בגבהי שחקים תהלוכות ככבי שמים ונתיבותיהם, גנת ביתן גדולה ונחמדה מאד, בה כל עצי ונטעי ארצות הנגב וחיתו יער למינם רבים מאד, בתי חולים ובתי חסד רבים. בתי מלאכת מחשבת לכל מעשה חרשים, תשעים בתי דפוס, ארבעים בתי יציקת אותות דפוס, שש מאות בתי ממכר ספרים, מסחר רב מאד בכל דבר. מי שתיה אין בעיר הזאת, לכן יטהרו מי נהר זעהנע ע"י תחבולות, גם יביאו אליה מים מחוץ ע"י צנורות. מלבד הארמונים המנויים למעלה, יש עוד יותר מחמש מאות היכלות מלאים הוד והדר בקרבה שלשה עשר בתי תיאטראות גדולים בה, ולבתי העונג והשעשוע אין תוכן ואין מספר. לילה כיום יאיר בחוצותיה ע"י חמש אלף מנורות אשר יגרשו כל אופל וחשכה, מלבד עשרת אלפים איש נושאי מנורות זכוכית בידיהם, העוברים הנה והנה ומאירים לכל איש בעבור בצע כסף. דלת העם במסכנות יאכלו לחם, ופרועים ושובבים במדותיהם, ובראשם הנשים המוכרות דג, אשר אלה פיהם מלא, וקללה נמרצת בכל מוצא שפתיהן. אביוני אדם רבים מאד בה, ויותר ממאה אלף איש מספרם. בנגב העיר מחצב אבנים, ההולך מתחת הרחובות והבתים, גם ימצאו עצמות אדם בקרבם, כי פה היתה פאריז הישנה בדורות קדומים. אחינו בני ישראל לקהל רב בתוכה, ארבעה בתי כנסיות להם, ובהם חכמים וגבירים רבים אשר לפני מלכים יתיצבו, ומלבד האח אשר לנו בבית המלך הוא השר פ ו ל ד מיניסטער הקיסר, יועצו ונאמן ביתו, יש בה השר המליץ ר"א ק ר ע מ י ע אשר היה מחסה על המלך לודוויג פיליפ כאשר סורד מגדולתו בשנת תר"ח, והוציאו מן העיר בשלום, ומשל איזה ירחים בצרפת, כי בחר אותו העם להיות לאחד משרי הממשלה לשעתה בשנה ההיא, הוא קרעמיע אשר הלך בשנת ת"ר יחד עם השר הצדיק ר' משה מאנטעפיארע לארץ סוריא על דבר עלילת דם אשר שמו לבני ישראל בדמשק, ובחכמתו ודעתו הוציאו לאור צדקת ישראל, והקללה נהפכה לברכה, כאשר כתבתי במאמר מ ש א ד מ ש ק הנספח לס' שארית ישראל (לבוב תר"ו). גם יש בקרבה הגביר הנעלה ר' יעקב ר א ט ה ש י ל ד, ר' א ב ר ה ם (המכונה א ל ב ר ע) כהן, חכם בתורת ה', חרד לדבר אלהים ומצותיו, נדיב ועושה חסד, הוא אברהם כהן לאל עליון אשר יסד בירושלים עיר הקודש בית חולים. בית הלואת חן, בית למוד מלאכות לנערי בני ישראל, ובית ספר לנערים, ואשתו הגבירה מאטהילדע תחי' התנדבה לתת מכספה מאה ועשרים ככר לחם מדי שבוע בשבוע לעניי ישראל אשר בירושלים כל ימי חייה, כאלה וכאלה ירבו הכא ורעיתו התמימה האלה עשות טוב וחסד לאחיהם בכל מקומות מושבותם,

ויעברו ארחות ימים להרים קרן ישראל בארץ, וגם בקיץ הזה (שנת תרפ"ז) בא לירושלים והרבה תקנות טובות בקרבה, ודרש ברבים דברים נעימים הנכנסים אל הלב להשיב רוח נכאים וללמד בני יהודה בינה, ויסד להדפים בירושלים ספר אשר יכיל דברי חכמה ומדע, ובשם מ נ ח ה ח ד ש ה פיו יקבנו, וההכנסות תהיינה לבתי החסד אשר הכין. ועל הטוב יזכר החכם ר"ש כהן אשר העתיק ספרי תנ"ך לשפת צרפת, גם כתב ספרים אחרים בהשכל ודעת. ומצאתי בס' מסעות ר' בנימין אשר היה בשנת תתק"ל לאלף החמישי, כי היתה כבר בעת ההיא קהלה קדושה לבני ישראל בפאריז, אלה הם דבריו בסוף ספרו: ומלכות פרנצייה שהיא ארץ צרפת מעיר אל סודו עד פאריש המדינה הגדולה מהלך ששה ימים, והיא למלך לואיש, והיא יושבת על נהר סינא, ושם תלמידי חכמים אין כמותם היום בכל הארץ, עוסקים בתורה יומם ולילה והם בעלי אכסניא לכל עובר ושב, אחים ורעים עם כל אחיהם היהודים עכ"ל.

ראש הקאנסיסטאריום אשר בה עתה הוא הרב ר"ש אולמאן, והרב אב"ד הוא החכם הר"ר איזידאר. גם בה משכן החכם הגדול ר' שלמה מ ו נ ק כי' אשר כהו עיניו מראות והעולם חשך בעדו, ישלח ה' לו עזר מקדש, וממעורון ירפאהו.

פאסי, מקום קרוב לפאריז, ובתי עונג רבים בו לבני עיר הבירה, ארבע אלף איש בו, מעין מי מתכת טובים מאד אשר יובילו למרחקים. מ א נ ט מ ר ט ר ע, כפר אצל פאריז על הר שיד הנקרא גם הוא מאנטמארטרע, ריחים רבים בו ההולכים לרוח היום. א ר ק ע ל, כפר, בתי משוש בו, צנור גדול השולח מים לפאריז. ו ו י נ צ ע נ ע ם, מקום לא רחוק מפאריז, בו ארמון עתיק יומין ועשרה מגדלים לו, אשר שמו אותם לבתי כלאים, בו נהרג הערצאג ענגהין על לא חמס עשה במצות נאפאלעאן הראשון. ש א ר ע נ ט א ן, עיר קטנה, בה בית מרפא לארבע מאות משוגעים, ארמון אלפארע בו מדרש חכמת רפואת בהמות מהולל מאד, מעשה ברזל רב וחמש מאות איש בו יעבודו. ס נ ט ד ע נ י ם על נהר קרולט, שמונה אלף איש בה, בית חנוך לחמש מאות נערות בנות שרי לגיון הכבוד, בהיכל הנוצרים אשר בה, קברי כ"ו מלכי צרפת, ט"ז מלכות ופ"ד סגנים.

ב) גליל ז ע ה נ ע ו א א ז ע, שטחו מאה ושלש פ"מ, וחמש מאות אלף איש בו. אדמתו פוריה מאד, וגנים וכרמים רבים בקרבו בו הערים, ווערזעלייע, עיר גדולה רחבת ידים, וקטנה במספר תושביה, כי אך ארבעים אלף איש בה, תחת אשר היו מלפנים מאה איש בתוכה, כי היתה בימי המלכים לודוויג הי"ד והט"ז עיר מקדש מלך, ורבבות אנשים נהרו אליה לבלי קץ. בתים רבים וטובים ריקים מאין יושב, וברחובותיה דשא וירק עשב מבלי עובר. ארמון נאוה מאד בקרבה אשר בנה לודוויג הי"ד משנת תל"ג עד ת"מ לאלף הששי, מכון לשבתו, בילוע התחתון אשר לבית העבדים בו אלף חדרים, ומגנת לב ודאבון רוח יאחזו כל הבא אל חדר המטות אשר להמלכה מריא אנטאנעטע אשת לודוויג הט"ז, בהעלותו על לבו צרת העדינה ההיא כאשר פרץ ההמון אל תוכו בשנת תקמ"ט וינתקו את המטה בחרבותם. אצל הארמון הזה פרדס כליל יופי וגדול מאד, פרסה

היקפו · שני היכלי עונג נפלאים · טריאנאן גדול וטריאנאן קטן.

קרובים אליה הארמון ס נ ט ס י ר , בו בית מדרש לאנשי הצבא :
ס ע ו ו ר ע ס , חמש אלף איש בה , בית מלאכת כלי פארצעלאן מהוללים מאד . ס נ ט ק ל ו ד , בה שלש אלף איש , ארמון תפארת , מורה שעות בו אשר כל הון לא יערכנו . מ א ל מ ע ז א ן , ארמון מהולל אשר אותה למושב לה הקסרית יאזעפינא אשת נאפאלעאן הראשונה , גם מתה בקרבו : מ א ר ל י , שני אלף איש , מכונות נפלאים בה המעלים את המים מנהר זעהנע ויגרשום עד ווערזעלייע הרחוקה פרסה ממנה . ס נ ט ג ע ר מ ע ן , ארבעה עשר אלף איש , היכל עונג למלך , אללה יער לומח עלים אשר יריד גדול בו בכל שנה ואליו כל בני פאריז ינהרו . ר א מ ב ו ל ע ט , ארבע אלף איש , ארמון מלך ופרדס . מ א נ ט ע ס עיר יפה על נהר זעהנע וגשר נאוה עליו , חמש אלף איש בה . פ ו נ ט ו י ז ע , שש אלף איש , רחים רבים בה , רוב יושביה אנשי מקנה , בה היה ר' משה מפונטייזא בעל התוספות , הנזכר בתו' יומא דף ו' . ק ו ר ב י י ל , ארבע אלף איש , רחים רבים , בתי מלאכה , היא מקום ר"י מקורביל בעל התוספות . מ א נ ט מ א ע נ ס י , עיר קטנה ונאוה במרום גבעה , שני אלף איש , מרחצאות גפרית אשר ינהרו רבים אליהם בימי הקיץ .

ג) גליל זעהנע ומארנע מדת ארכו מאה ושמונה פרסה , ארבע מאות אלף איש בו , תרבית המקנה רבה בו , בקרבו הערים ,

מעלון בירת הגליל , שמונה אלף איש , מסחר רב בה על שני נהר זעהנע לפאריז · פ א נ ט ע נ ב ל א ה , יער גדול סביב לה , שמונה אלף איש , ארמון מלך , בו כתב נאפאלעאן (שנת תקע"ד) בספר וחתם כי דין ודברים אין לו עוד עם המלוכה וידו מסולקת הימנה · מלאכת כלי פארצעלאן , כרמים טובים . ר ע מ ו ר , חמש אלף איש , מסחר . מ א נ ט ע ר א ה , חמש אלף איש , בה הכה נאפאלעאן את אויביו בשנת תקע"ד · פ ר א ו י ן שש אלף איש , מעין מי ברזל לרפואה , יושביה יעשו מי שושנים לממכר מן השושנים הרבים אשר בגנותיה · ל א פ ע ר ט ע , על נהר מארנע , חמש אלף איש , מסחר רב בגבינה הנעשה בה , מחלב אבני רחים האלה רב מאד ומסחר גדול בם לכל ערי צרפת ואנגלטירא · מ א ק ס , תשעה אלף איש עושי מסחר בגבינה הטובה הנעשה בה , ובקשקשי דגי לבן הנמצאים בנהר מארנע , אשר יעשו מהם מרגליות מזוייפות . ק ו ל א מ ע ר . ארבע אלף סוחרי גבינה .

ד) גליל א א ז ע , גדלו מאה ועשר פ"מ , ויושביו ארבע מאות אלף איש . אדמתו פוריה וגבעות והרים יכסוה , תרבית המקנה רבה בו , שכר תפוחים הנקרא בשם ס י ד ר ימלא מחסור היין בו . אלה הם עריו .

באוועה בעמק נאוה על נהר טהערען , חמש עשר אלף איש בה , עושי גלומי צמר , כלי פשתן ויריעות , מסחר רב , לא רחוק ממנה למזרחה ההר מ א נ ט ל ע ז א ר , גבוה מכל הרי הגליל הזה , בו חנה יוליוס לעזאר שליט רומי עם צבאותיו זה כשני אלף שנה . ע ר מ ע נ א ו י ל ע , כפר , ארמון ופרדס אשר בו קבורת החכם המהולל ר ו ס א ה . ק א ס פ ע נ י י ע , עיר נאוה , שמונה אלף איש , ארמון המלך נאוה מאד , בה נלכדה הבתולה

מן אורלעאנס (בשנת ה"א ק"ן) אשר עשתה גבורות על שדה המלחמה והובילוה לעיר רועען ושם הוליאוה וישרפוה לעין כל. אצלה יער גדול הנקרא בשם י ע ר ק א מ פ ע נ י י ע וכפרים רבים בתוכו. ש ע נ ל י ס שש אלף איש, ירק עשב רב וטוב בגניה, מלאכת כלי בד ומעשה שבכה, בהיכל הנוצרים אשר בה מגדל רם מאד אין ערוך לגבהו בכל צרפת ונשקף עד חמשה פרסה. ש א נ ט י ל י, שני אלף איש, מעיני מי ברזל, מלאכת כלי פארצעלאן טובים. נ א י י א ן עיר נאוה, שבעה אלף איש, בתי מלאכת כלי פשתן, עבוד עורות, בשול וויטריאל. היא מקום מולדת ק א ל ו י ן ראש כת הנוצרים הנקראה על שמו קאלוויניס.

ה) גליל עזנע, מדת אדמתו קל"ו פרסאות מרובעות, וחמש מאות וחמשים אלף איש בו, רובו ארץ מישור, עמקיו יעטפו בר, כרמים וגני פרי רבים בו. עריו אלה המה,

לאאן, עיר בצורה, שמונה אלף איש, עושי כלי בד ופוזמקאות מסחר דגן וצמר. ס נ ט ג א ב י ן, כפר בתוך יער, בו בית מעשה מראות לטושות מהוללים מאד. ל א פ ע ר ע, עיר קטנה בצורה, שלש אלף איש, בית מדרש לחיל הצבא, בית נשק. ס נ ט ק ע נ ט י ן מבצר חזק, עשרים אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר וכלי בד, בסביבותיה בתי מלאכת צמר ופשתן רבים מאד, מאה ושלשים אלף איש בם יעבודו, ומחיר הדברים הנעשים בם יעלה לשלשים מיליאן פראנקן שנה שנה. ס א א ס א נ ס, עיר נאוה על נהר עזנע, תשעה אלף איש, מלאכת צמר ועורות, מסחר יבול השדה וקמח. ש א ט א ט ה י ר י במורד גבעה, חמש אלף איש, יין כרמיה מהולל מאד, איזה בתי מלאכה.

ב: מדינת פיקארדיע, שני גלילות בה.

ו) גליל ז א מ ע, שטחו מאה ושתים עשרה פרסה, ושש מאות אלף איש בו אדמתו כולה כגן ה', תוציא צמחה ותצמיח זרועיה לשובע וברכה, ואדם ובהמה יחד ימצאו כל מחסורם די והותר. בו הערים: א מ י ע נ ס, בירת הגליל, נהר זאמע עובר בתוכה, סוללה רמה מקפת אותה מסביב, ומצודת עופל למגן לה בעד אויב. מספר בתיה שש אלף ושלש מאות, מושביה חמשים אלף הם, בתי מלאכת גלומי צמר, כלי משי, בית מועד הסוחרים. בית מדרש החכמות, מסחר רב. א ב ע ו ו י ל ע מבצר, נהר זאמע עובר בתוכה, שמונה ועשרים אלף איש בה. בתי מלאכת כלי בד, גלומי צמר ויריעות. ס נ ט ו ו א ל ע ר י, עיר קטנה, חוף מסחר, חמש אלף איש. ק ר ע ס י, מקום מהולל בספרי דברי הימים ע"י המכה הרבה אשר הוכו בו הצרפתים מאת הבריטענים בשנת ק"ו לאלף הששי, ד ו ל ע נ ס, עיר מבצר, שני אלף איש בה. פ ע ר א נ ע, עיר קטנה בצורה: האם, הארמון מוצד בית כלא לאסירי המלך, אשר בו ישב לודוויג נאפאלעאן המולך עתה בצרפת משנת ת"ר עד תר"ו, במלוך לודוויג פיליפ מלך הארץ הזאת בעת ההיא ואך בערמה נמלט ממנו, ככתוב בספרי חוט המשולש לד י"א, קום קרא בו.

ז) גליל מצר ים (פאה די) קאלעה, קכ"ו פ"מ מדת ארצו, ושבע מאות אלף איש בו, רובו ארץ מישור, אדמתו דשנה ורעננה, ואין כל כברת

ארץ בו אשר לא תתן פרי תבואה למכביר . גחלי אבן ואדמת טארף רבים מאד בו , וימלאו את מחסור העץ אשר בקרבו . עריו הם :

אראס , עיר בצורה , עתיקת יומין מאד , על נהר סקארפע , ששה ועשרים אלף איש , מצודת עופל , בתי מדרש , אוצר ספרים , בתי מלאכה שונים , מעשה שבכה , מאפה עוגות פלפל טובים . א ס ע נ ק ו ה ר , כפר נודע לשם ע"י המלחמה הגדולה אשר היתה בו בשנת ה"א קע"ה בין הצרפתים והאנגליים , ותעז יד האנגליים ועשרת אלפים ממותי חלל ושש נסיכים מבית המלך אשר לצרעת נשארו על פני השדה במערכה . ס נ ט א מ ע ר , עיר בצ׳רה על נהר אא , ותעלת מים תשתרע ממנה עד קאלעה , שמונה ועשרים אלף איש בה , מלאכת כלי קטרת , גלומי צמר , יליקת ברזל , מסחר. ק א ל ע ה , מבצר חזק מאד על התעלה לא מאנש נכח עיר ד א ו ו ע ר בענגלאנד , עופל , חמשה מגדלים , מגדל מאיר לעוברי אניות , שמונה עשר אלף איש , בתי מדרש , בית נשק , בתי מלאכה , מרחצאות מי הים , מסחר רב בה לבריטניא ה[illegible]יה , ועל כולם ביין אשר יובילוהו בערמה מבלי תשלומי המכס . בחוץ אשר צה עמוד אבן למזכרת שיבת לודוויג הי"ח צרפת בשנת תקע"ד . ב ו ל א נ י י ע , עיר נאוה על ים אטלנטי , בצורה וחזקה , ומצודות ומגדלי עופל לה , שלשה ושלשים אלף איש בה , ועל דבר קרבתה לאנגלטירא (כי אך דרך שתי שעות ממנה לעיר ד א ו ו ע ר) תמיד כשבע אלף בני בריטניא בה , מסחר רב בה לענגלאנד ורובו בסתר מבלי תת המכס הקצוב . בתי מלאכת מפרשי אניות , ורשת דגים , מרחצאות מי הים . עמוד שיש רם בה אשר הוצב בשנת תקע"ה לזכר ברית השלום אשר נכרת בין צרפת ומלכי אירופא , ב א פ א מ ע , מקום מבצר . ב ע ט ה ו נ ע , מבצר , שבעה אלף איש . ס נ ט ו ו ע נ א נ ט עיר בצורה קטנה . ע ה ר , עיר מבצר , תשעה אלף איש , איזה בתי מלאכה בה . ס נ ט פ א ל , ארבע אלף איש , מעיני מתכת , ה ע ס ד י ן , מבצר , שני אלף איש .

ג · מדינת שאמפאנייע , בה חמשה גלילות .

ח) ג ל י ל א ר ד ע נ ן , גדול מאה וחמש פרסאות מרובעות , ויושביו שלש מאות ועשרים אלף . לפאת צפון הרים ויערים יכסוהו , ואדמתו לא תצלח לעבודת השדה , אולם לפאת נגב עמקים יעטפו בר , וגני פרי וכרמי יין למכביר . בו הערים :

מ ע ז ע ר ע ס , עיר בצורה על נהר מאאס , שש אלף איש , עושי כלי נשק , יתדות , כלי שיש , כובעים ומעשה קרן . ש א ר ל ע ו ו י ל ע , נכח מעזיערעס וקרובה אליה , אחד עשר אלף איש , בתי תפארת , מעשה חרבות וכלי נשק , מסחר . ס ע ד א ן , עיר בצורה , שש עשר אלף איש , בית יליקת כלי רעס , מלאכת גלומי צמר , ארמון ישן . ש א ר ל ע מ א נ ט , מבצר חזק על הר תלול , אשר לא בא עוד במצור כל ימי היותו . ומצב נכון בו לחמשה ועשרים אלף איש חיל . ג י ו ו ע ט , עיר בצורה קטנה , שני אלף איש . ר א ק ר א א ה , מבצר , שלש אלף איש . ר ע ט ה ל , עיר קטנה , שלש אלף איש .

ט) ג ל י ל מ א ר נ ע , מדת ארצו קנ"ד פרסאות מרובעות , וארבע מאות אלף איש בו ; שני חמישית אדמתו לחיתה ומלאה נתר , השדה לא

תוציא

תוציא לחם די מחסור יושביו. אולם הגפן ירבה את חילו׳ והיין אשר בו ישמח לבב אנוש, ומסחר רב בו עד פאתי ארץ ואיים רחוקים. בקרבו הערי׳.

שאלאן שור מארנע (להבדיל בינה ובין שאלאן שור שאאן אשר בגליל שאאן ולאאר) שמונה עשר אלף איש, בית מדרש למלאכת מחשבת, גנת ביתן, אוצר ספרים, בתי מלאכת גלומי צמר ועורות, ששה עשר גשרים בה על נהר מארנע. מסחר רב ביין שאמפניע. ריימס על נהר וועסלע, עיר גדולה ונאוה, בה ימשחו את מלכי צרפת מני אז, בית תפלה נחמד למראה, חמשים וארבעים אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר שונים, נרות, עוגות פלפל, ואגסים יבשים, מסחר רב ביין. עפערנעה, עיר קטנה, נודעת לשם ע"י המסחר הרב אשר בה ביין, שלש אלף איש, מרתף בה מתחת לרוב בתי העיר, וכעיר קטנה מראהו בגלל גדלו והחדרים הרבים אשר בו, ותמיד נכונים בקרבו ארבע מאות אלף בקבוקים ושמונה מאות חביות יין שאמפאנייע המובחר: היין הא[illegible]יותיה הוא הנבחר והטוב מכל יינות שאמפאנייע. לא פערע ש[illegible]אזע, עיר קטנה, שני אלף איש, בה הכו מלכי הברית את צבאות נאפאלעאן בשנת תקע"ד. סנע מענעהולד, שני אלף איש. וויטרי לא פראנסעה, עשרת אלפים איש, מעין מי מתכת לתרופה.

י) גליל אאב, גדול מאה ועשר פ"מ, שלש מאות אלף איש בו. כולו ארץ מישור בלי הרים. הרצועה הצפונית מלאה שיד ונתר ולא תוציא פרי תבואה, אולם לפאת נגב ברכת ה׳ ביבול השדה, כרמי יין וכל פרי העץ. בו הערים,

טרואיעס על נהר זיינע, עיר גדולה ועתיקת יומין, חמשה ושלשים אלף איש בה, בתי מדרש, אוצר ספרים, בתי מלאכת צבע לבן מהולל מאד ומסחר רב בו לארצות תבל, גם מעשה דברים אחרים: העיר הזאת היא מקום מולדת מאור עינינו רש"י ז"ל בשנת ד"א ת"ת. באר, עיר קטנה על נהר זיינע, שני אלף איש בה, מלאכת גלומי צמר. נאגענט, מסחר רב בה לפאריז על פני המים. באר זור אאב, שני אלף איש, מסחר יין. ארסי שור אאב, עיר קטנה, בה נלחמו מלכי הברית עם גדודי נאפאלעאן בשנת תקע"ד ויוכלו למו. בריען לא שאטאה, שלש אלף איש, בה היה בית מדרש לחיל הצבא אשר בו למד נאפאלעאן ראשית יסודי חכמת המלחמה, בה נלחם נאפאלעאן עם מלכי הברית בשנת תקע"ד ותעז ידו עליהם:

יא) גליל מארנע העליון, מאה ועשרים פ"מ שטחו, ושלש מאות אלף איש בו. הרים וגבעות יכסוהו, גם יערים רבים בו: אדמתו פוריה מאד. בו הערים:

שאמאנט על נהר מארנע, עשרת אלפים איש. מלאכת סכינים, לבון דונג, נעלי יד. פה נכרת הברית בין מלכי רוסיא עסטרייך ובריטניא בשנת תקע"ד, כי יעזורו איש את רעהו בעת צר: נאשאן לע ראאה, ארבע אלף איש. מלאכת סכינים: לאנגר, תשע אלף איש, מלאכת סכינים, מספרים, צבעים ועורות. בורבאנע לע באהן, עיר קטנה, מרחצאות מי גפרית חמים בה, אשר נודעו כבר בימי הרומים, ורבים

ינהרו

ינהרו אליהם מני אז. שנט דיזיר· מלאכת כלי ברזל רבים, ובנין אניות.

יב) גליל יאנע, מדתו קל"ה פרסה, ארבע מאות אלף איש בו. לצפונו ומערבו האדמה שמנה ופריה רב ועצום, אכן לדרומו ומזרחו אדמת סלעים וסיד, וענבי הגפן תחת שבלי הדגן. גם אגוזים, ערמונים, שזופים וכל פרי העץ למכביר בו. עריו הם אקסער במרום גבעה, חמש עשר אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר, כלי פארצעלאן, מיתרי כנור, מסחר רב ביין ועצים. אוואלאן, שמונה אלף איש, מסחר חטים, יין ועצים. טאנערע, על נהר אמאנסאן, שבעה אלף איש, כורמים ויוגבים, בהיכל מקדשם צל המעלות, הוא כלי מורה השעות ע"י קרני השמש ולליהם, נפלא מאד. יאניי, שש אלף איש, כרמים, מלאכת כלי נתר, עורות. זענס, שנים עשר אלף איש, מלאכת כלי פשתן, דבק, כרמים.

ד. מדינת ליאנעה, שבעה גלילות בה.

יג גליל רהאנע, חמשים וארבע פ"מ מדתו, והמש מאות אלף איש בו. הרים וגבעות יכסו פני כולו· יבול אדמתו לא ימלא מחסור יושביו, פרי הגפן רב מאד, גם פרי העץ וירק עשב כבירים בו. עריו הם:

ליאון, עיר בצורה והרים סביב לה על נהרות סאאנע ורהאנע, ומבלעדי פאריז אין כמוה לגודל ואין ערך בכל מלכות צרפת, שמונת אלפים ושני מאות בתים בה. שני מאות ושלשים אלף איש, בית מדרש התכונה, מצפה ככבים, אוצר סגולות דברים עתיקים, בית מועד הסוחרים, אוצר ספרים אשר מאה ועשרים אלף ספרים בו. שמונה גשרים על פני המים, והנפלאים בם הם, גשר מארשאנד בנין נשגב מעץ, וגשר די לא גילאטיער, מעשה אבנים כולו, עשרים כפות לו גבוה זה יותר משש מאות שנה. מלבד בית המדרש עוד בתי מדרש אחרים לכל חכמה ומלאכה· גנת ביתן, בית ועד לחכמים, בתי מלאכת גלומי משי רבים מאד אין ערוך למו בכל הארץ הזאת, אשר חמשים אלף איש בם יעבודו: ומחיר הדברים הנעשים בם יעלו למאה ושלשים מיליאן פראנקן שנה שנה. בתי מלאכת מעשה חשב ורוקם, כובעים, מיתרי כסף, צבעים, פרחים מעשה משזר, רקעי פחים, כלי ברזל שונים. העיר הזאת בת אלף ושבע מאות שנה, כי נבנתה ארבעים שנה לפני לידת משיחם, ועוד צורות המים שארית פלטה בה מימי קדם. בימי המהפכה הגדולה (שנת ה"א תקנ"ג) השיגוה רעות אין מספר, ורבבות תושביה היו לחרב עריצים לאכלה, כי כאשר מאנו אזרחיה לשעות שכמם תחת עול כת היאקאבינים אנשי בליעל שופכי דם נקיים אשר משלו בצרפת בימים ההם, נקראו צבאות רבות אליה להכניעה ביד חזקה. ואחרי היתה במצור שבעים יום, נפלה בידם וילכדוה, והדת יצאה מלפני המושלים האכזרים כדברים האלה: ערו ערו את ליאון עד היסוד בה, ואל יהי שארית לה כי אם בתי העניים, בתי המלאכה, בתי החולים, ובתי המדרש, ולא יקרא עוד שמה ליאון כי אם קאמונע אפראנשע (קהל דרור), ועמוד מזכרת יציבו על תלה לאות לבני מרי, בו יהיו חרותים הדברים: ליאון נלחמה נגד הדרור ותחדל היות לעיר בצרפת· ושלשה שרי המושלים באו מפאריז אליה למען תחזינה עיניהם את יעשה המשפט החרוץ הזה ככל חוקותיו, וכאשר גזרו אומר כן היה, כי דבר לא נפל ארצה מכל אשר יזמו

 לעשות

לעשות, בתי משושה ותפארתה נהרסו ולא נשאר אבן בם, וכל עשיריה, יותר משמונים אלף איש, כלאן טבחה נזבחו, עד כי הודשנה הארץ מחלבם, ומי הנהר נאדמו כתולע מדמם · בראשית שנת תקל"ב היתה מהומה גדולה בקרבה, כי קמו עשרים אלף איש העושים במלאכה, וילעקו מרה על דבר שכר פעולתם כי מעט הוא ואין די בו לשבור רעבונם, וכאשר אטמו בעליהם את אזנם מקול שועתם, הניפו יד ויגרשו את חיל הצבא מתוך העיר, ויהרסו בתי מלאכה רבים, וישחיתו מכונות כבירים, ואת הסחורות בבתי המסכנות קרעו לגזרים ויעשו אתם כלה, ארבעה עשר יום ארכה המבוכה הזאת, עד אשר בא שר הצבא זולט וגדודים רבים אתו, והשיב את המנוחה על מכונה. בשנת תקל"ד פרץ השער הזה שנית בעיר הזאת, בתים גדולים וטובים היו לשרפה מאכולת אש, פגרי המתים שכבו בחוצות ואין קובר, כל שערי העיר סוגרו מאין יוצא ואין בא, וגדולי החיל הוכו ולא יכלו קום, אולם עת הרעש הזה לא ארכה רק ששה ימים, כי לקול השמועה הנוראה הזאת עפו כנשר גבורי מלחמה אליה מסביב וישיבו את השלום אל קרבה.

ב א ר ב ע, אי רחוק פרסה מן ליאון, בו בית עונג אשר בנה לו קארל הגדול, וביום השני והשלישי אחר פסחם וחג השבועות ינהרו יושבי ליאון הנה מימים ימימה לחול במחולות ולשבוע שמחות וגיל, ג י ו ו א ר ס, עיר קטנה מלאכת זכוכית רבה מאד. א מ פ י ה, כפר, כרמים רבים בו ובסביביו. ק א נ ד ר י ה, עיר קטנה, כרמים ועלי בכאים, שקדים, אפרסקים ורמונים רבים בה. ו י ל ע פ ר א נ ש שמונה אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר גפן, מסחר רב בבקרים. ט א ר א ר ע, שנים עשר אלף איש, מלאכת גלומי צמר גפן רב מאד. ט ה י ל י, מקום מלאכת משי:

יד) גליל לאאר, תשעים ושתים פ"מ מדתו, וארבע מאות אלף איש בו. רובו ארץ הררים, יבול אדמתו אך למצער, הגפן תתן חילה ומבחר פרי העץ אשר בו הם הערמונים הנודעים לתהלה ומסחר רב בם. מכרה גחלי אבן רב, גם יחלבו מהריו עופרת, אבני גראניט ושיש. בו הערים.

מ א נ ט ב ר י ז א ן, שבעה אלף איש, בתי מלאכת יריעות: מרחצאות מי תרופה. ס נ ט ע ט י ע נ ע, עיר גדולה על נהר פוראנד, חמשים אלף איש בה, בית מדרש לאנשי הצבא, בתי מלאכת כלי משי רבים מאד, בית גדול למעשה כלי נשק, מלאכת כלי ברזל שונים, מכרה גחלי אבן, מסחר רב, נתיב ברזל ממנה לעיר ליאון, ר י ו ו ע ד י ג י ע ר, עשרת אלפים איש בתי מלאכת זכוכית, כלי ברזל, מכרה גחלי אבן, ס נ ט ש א מ א נ ד, תשעה אלף איש, מלאכת כלי משי ומחטים רב מאד, ר א א נ ע, עיר נאוה על נהר לאאר, שנים עשר אלף איש, בתי מלאכה רבים בצמר ול"ג, מסחר גדול.

טו) גליל אלייער. שטחו מאה ושלשים פ"מ, שלש מאות ועשרים אלף איש מספר תושביו, תבואת השדה איננה רבה בו, אולם ביין שפע רב לו. בו הערים.

מ ו ל י ן, על נהר אלייער וגשר גדול עליו, עשרים אלף איש, בתי מלאכת סכינים ומספרים, כלי עץ, מיתרי כנור, מסחר עץ ונחלים. בה היה רבינו משולם חבירו של רבינו תם הנזכר בספר הישר הגדול (אל

הטליפגו בספר הישר הקטן המוסרי כי איננו מר"ת) לר"ת דף ע"ד ב'. אצלה מעין מים חמים. בורבאן לארשאמבולט, שש אלף איש, עיר מולדת אבי מלכי בית בורבאן, מרחצאות חמים מאד. וויכי, עיר קטנה, שש אלף איש, מעיני מי תרופה טובים מאד ומסחר רב בם. גאנאט, שבעה אלף איש, איזה בתי מלאכה. מאנטלוסאן, על נהר שער, שמונת אלף איש, בתי מלאכת כלי פשתן, סכינים, כובעים, כלי מתכת, מסחר תבואה.

טז) גליל פוי די דאמע, מדתו קנ"ד פרסאות מרובעות, ושש מאות אלף איש בו. הרים רמים יכסו פני כולו, ומהם יתלכו עופרת, ברזל וגחלי אבן, במעיני מתכת שפע רב לו, גם יבול השדה לא מצער בקרבו. בו הערים, קלערמאנט, עיר ישנה אשר תכיל גם העיר מאנטפעראנד בקרבה, ששה ושלשים אלף איש בה, חרבות רבות בה מימי הרומים, מעיני מי מתכת כבירים, בתי מלאכה שונים, בתי מדרש, גנת זיתן, אוצר ספרים. בילאם, שבעה אלף איש, מעשה שמן אגוזים. וויק לעקאמע, עיר קטנה מהוללה על דבר המרחצאות החמים אשר בה. מאנדארלעבעהן, מקום מרחצאות חמים. איסאאר, שמונה אלף איש, איזה בתי מלאכה בכלי נחושת. אמבערע, מקום מלאכת נייר רב. טיער על נהר דוראלע, שלשה עשר אלף איש, בתי מלאכת כלי ברזל שונים. ריאם, עיר נאוה, שש עשר אלף איש, מלאכת דברים שונים. עגעפערזע, עיר קטנה, שש אלף איש בה, אצלה מעין מים קרים, אשר כל חיה או בהמה השותה ממנו מות תמות.

יז) גליל קאנטאל, מאה ושש פ"מ מדתו, ושלש מאות אלף איש בו. הרים רבים בו, וגחלי אבן ומעיני מתכת כבירים בקרבם. יבול אדמתו אך מעט ואין די בו לכלכל את יושביו. עריו הם.

אריל אק, על נהר יורדאן, חמש עשר אלף איש, בתי מלאכת מעשה שבכה, יריעות, גלומי צמר, כלי נחושת. סנט פלור, עשרת אלפים איש, מלאכת כלי נחושת, צמר, דבק, ובורסקי. מיראט, שלש אלף איש, בתי מלאכה. שאדעגיה, שלש אלף איש, מרחצאות חמים מהוללים מימי הרומים.

יח) גליל לאאר העליון, מדתו שמונה ושמונים פ"מ, ושלש מאות אלף איש בו. רובו ארץ הררים, ועפרות פארצעלאן ומתכות לו. אדמתו בלתי פוריה ויושביו ממרחק יביאו לחמם. בו הערים.

לעפיה ענוועלעה על הר אני, שמונה עשר אלף איש בה, מלאכת כלי ברזל שונים, כלי פארצעלאן, שמיכות, גלומי משי ופעמוני נחושת קלל. מסחר סוסים ועורות. בריאודע, שבעה אלף איש, מחצב גחלי אבן ושיש, איסענגאה, שמונה אלף איש, מעשה שבכה לתכשיטי הנשים:

יט) גליל קרעזע, מאה ושש פ"מ מדתו, ושלש מאות איש מספר יושביו. גם זאת ארץ הרים כולו, והאדמתו לא תשבור רעבון העם אשר בו. עריו הם.

גוערע, בין שני הרים, שש אלף איש, איזה באֵרות הצרקים מים למרום, בתי מלאכה מעט. בוסאק, במרום סלע מצוק, שני אלף איש.

אביסאן בבקעה עמוקה, שש אלף איש. איזה בתי מלאכה. עוואה, מקום מרחצאות רותחים אשר נודעו כבר בימי הרומים. בורגאנעף, שלש אלף איש, רועי צאן.

ה. מדינת בורגוניא שלשה גלילות בה

כ) גליל גבעות הזהב (קאטע דאר) נקרא כן על דבר שלשלת גבעות אשר ענבי הגפן רבים וטובים מאד בם. מדת ארצו קס״ה פרסה, ויושביו ארבע מאות אלף איש המה. אדמתו תתן את יבולה ותכלכל את יושביו. הגפן הוא ראשית טובו, וממנו יצא יין בורגונד הנודע לתהלה עד קצוי ארץ. בו הערים.

דיאן עיר עתיקת יומין, על נהר אוש, מולדת עופל, שלשים אלף איש, בתי מדרש החכמות, אוצר ספרים, בית שכיות החמדה, בתי מלאכת גלומי צמר, כלי ברזל, פארצעלאן ועורות, מסחר רב ביין. אקסאנע, עיר בצורה על נהר סאאנע שמונה אלף איש: בית יליקת כלי נשק. בית מדרש לאנשי הצבא, בית כלי מלחמה. בעאנע, מבצר, אחד עשר אלף איש, כורמים וסוחרי יין. ניטס לרגל גבעה, שלש אלף איש, רובם עושי חביתים וקנקנים. קיסי לא קולונא, כפר מהולל ע״י עמוד עתיק יומין הנצב בקרבו, שמונה מקלועות לו, ופסלי אלילי הרומים חצובים בו מעשה חשב כולם. סעמור, על פני סלע, שבעה אלף איש, היכל לנוצרים נבנה זה תשע מאות שנה. שאטילאן זירזעהנע, חמש אלף איש· בתי מלאכת ברזל.

כא) גליל סאאן לאאר, קס״ב פרסה מדתו, חמש מאות וששים אלף איש, הרים רבים בו. אדמתו מבורכת ביבול השדה, פרי הגפן ותנובות כל עץ. בו הערים.

מאסאן במורד הר על נהר סאאן ונשר אבנים גדול עליו, ארבעה עשר אלף איש, בנינים ישנים מימי קדם, כי עתיקת יומין היא, איזה בתי מלאכה, מסחר רב ביין. קליני, עיר קטנה, שש אלף איש. אטאן, עיר קדומה מאד, עשרת אלפים איש, איזה בנינים נפלאים שארית פליטה מימי הרומים. שארלעס, ארבע אלף איש, סוחרי יין. בעלעוויה לעבעהן, ארבע אלף איש, מרחצאות חמים טובים בה. שאלאן זיר סאאן, ארבעה עשר אלף איש, מרחצאות חמים, מלאכת פוזמקאות משי וצמר, מסחר רב מיין, יבול השדה, ברזל, נחושת, שמן ופרי העץ. קרעזאט, כפר, בית מלאכת כלי בדולח טובים ומהוללים מאד, יליקת כלי רעם, מכרה גחלי אבן. בורבאן לאנסי, מקום מרחצאות מי גפרית חמים. שארית בנינים מימי הרומים בקרבה,

כב) גליל לעהן, מאה ושלש פ״מ מדת ארצו, וארבע מאות אלף איש בו, רובו הרים ויערים, יאורים ואגמי מים רבים בו, יבול אדמתו יתן אחס לשובע. בו הערים:

בורגען ברעסע, על נהר רעסוסע, רוב בתיה מעץ, עשרת אלפים איש בה, מלאכת גלומי צמר, מגבעות, מסרקות, ועורות: נאנטוא, ארבע אלף איש עושי מלאכת מחשבת בעלעה, הרים סביב לה, שש אלף איש: לעקלוזע, מבצר נשגב, טרעוואור, עיר ישנה, ארבע אלף איש עושי מסחר גבינה.

ו. מדינת דאפינע, שלשה גלילות בה.

כג) גליל איזערע, גדלו קס"א פרסאות מרובעות, וכשש מאות אלף איש בקרבו. הרים רבים בו, אדמתו פוריה, פרי הגפן וכל עץ בו למכביר, מהריו יחצבו כסף, נחושת, ברזל, עופרת וגחלי אבן. בו הערים.

גרענאבלע, עיר בצורה על נהר איזערע, שלשים וששה אלף איש, בתי מדרש החכמות, אוצר הספרים, בית נשק, מלודת עופל חזקה, בתי מלאכת גלומי צמר, נעלי יד, כלי פשתן, מסחר רב באדרת שער: סנט מארצעלין, חמש אלף איש, אזה בתי מלאכה. לאטור דיפין על נהר בורבע, חמש אלף איש עוסים במלאכה. וויענע, עיר ישנה על נהר רהאנע. קדמוניות רבות ויקרות בה מדורות עולמים, שם עשר אלף איש, בתי מלאכת כלי ברזל ונחושת רבים וטובים, גלומי צמר וכלי זכוכית. סאסענאגע, מקום מהולל על דבר הגבינה הנעשית בו, אצלו מגדל המכונה מגדל בלי ארס, על דבר אמונת תועי רוח כי כל חי אשר ארס לו, לא יוכל לשבת בקרבו, גם מערה נפלאה. גואא, כפר, אצלו מעין נפלא אשר בשם מעין שרפה יכנוהו, כי מימיו יעלו אבעבועות תמיד מקרבם, ובגעת איש בם יצאו עמודי אש מתוכם, וביְמי הקיץ אחרי הגשם תעלה שלהבת ממנו, ובכל זאת מימיו קרים המה. וואאראן, ע"א איש בה, מלאכת כלי ברזל טהור, מסחר רב בכלי פשתן. פאנטדיבאווזי על נהר גיר, הנהר הזה עובר בתוכה והוא הגבול בין צרפת וסאווייען, לכן מחצית העיר לצרפת ומחציתה לסאווייען חמש אלף איש בה, מעשה משי ומטוה פשתן רב. קרעמיע, עיר קטנה לרגל הרי שיד, שני אלף איש. לא באלמע, כפר, אצלו מערה גדולה ונפלאה.

כד) גליל דראמע, גדול קכ"ד פרסאות מרובעות, ושלש מאות אלף איש בו. רובו ארץ מישור. אדמתו לא תרבה תת יבולה, בו הערים.

וואלענסע, על נהר רהאנע, עיר ישנה ואין כל הדר לה, שנים עשר אלף איש, עופל, בתי מלאכת גלומי צמר, פוזמקאות, משי, ושמן, מסחר. ליווראן, עיר קטנה, כרמים רבים בה. קרעסע מעשה משי רב בקרבה. דיע, עיר קטנה, חמש אלף איש, רחוק פרסה ממנה הר אשר לא יוכלו לעלות עליו, כי צר מלמטה ועולה ומתרחב בשפוע עד אשר רחבו ממעל כפלים מתחתיתו. טעהן, על פני גבעה אשר הרים רמים סביב לה, מסחר רב ביין הגדל בה תסביבותיה. מאנטעלימארע, עופל ישן, שמונה אלף איש, מלאכת גלומי משי, צמר ועורות, ולחם שקדים מהולל. ניאנס, ארבע אלף איש, מעשי משי, גשר גדול על נהר עגעס ישן מאד מימי הרומיים.

כה) גליל אלפן העליונים, מאה ושלש פ"מ מדתו, ושני מאות אלף איש בו, הרי אלפן יכסו פני כולו, אדמתו בלתי פוריה, בו הערים,

גאפ, על נהר בענע, תשע אלף איש, בתי בורסקי רבים בה. רחוק פרסה ממנה אי נפלא בתוך יאור אשר כל רוח קל יסערנו ממקימו וינוע הנה והנה כאשר ינוד הקנה במים. סערארס, עיר קטנה וגאוה מאד ע"י חומותיה אשר תרימנה ראש אשה על פני רעותה, והעומד מחוצה לה יחשוב כי כל בתיה תלואים ברוח. לא בעטי מאגע סאלאן, כפר, אצלו

מלאו בשנת ה"א תקס"ה במעמקי האדמה חרבו' העיר מאנס סעלייקום מימי הרומים, בתוכם היה בנין גדול שש מאות רגל ארכו ושבעים רגל רחבו וכל עמודיו, ובית אחר גדול אשר כפי הנראה היה מלאכת מחשבת. עמברון, על סלע מצוק ונהר דיראנסע לרגלו, עיר בצורה ומצודת עופל לה, ארבע אלף איש בה. מאנטדאפין, עיר קטנה בצורה מאד, חומותיה מן שיש אדום, שלשה מעינות חמים בה. בריאנסאן, על נהר דיראנסע, וגשר גדול נפלא עליו, שבעה מגדלים חופפים עליה וסוגרים את הדרך בין צרפת ואיטליא. חמש אלף איש בה, מלאכת כלי זמר.

ז. מדינת פראוואנס הנקראת בפי חכמינו פרובינצה, וכוללת בקרבה גם הפלכים ווענעסין ואוויניון.

במדינה הזאת ר' ידעיה הבדרשי בעל בחינות עולם, ואתו דור דעה כולם יחד חכמים ישרי לב, שותים בצמא דברי הרמב"ם ונותנים כבוד לשמו, עליהם שפך הרשב"א כמים עברתו, והבדרשי בחכמתו הסיר את קצפו מעליהם כמ"ש למעלה (דף י"ב ע"ב) • גם הרב בעל כפתור ופרח, רבינו ירוחם בעל ס' מישרים וגדולים אחרים רבים. ארבעה גלילות בה.

כו) גליל פיות (או אשדות) נהר רהאנע, ל"ו פרסאות מרובעות מדת שטחו, וכארבע מאות אלף איש בו, רובו ארץ מישור. בתוכו כברת ארץ אשר ארבע עשר פרסה שטחה קרא שמה, כולה מדבר חול ואבנים, על פניה יתגוללו אבני חלק גדולים אשר רבים מהם ככר משקלם. ובהם אבני גראניט, ישפה' בהט. ושיש בצבעים שונים. רוב אדמת הגליל הזה מלחה ולא תתן את יבולה. אולם בפרי העץ שפע רב לו, ועל כולם הזית אשר שמנו מהולל בכל הארץ ונודע בשם שמן פראוואנס, גם גפן, רמון וערמון למכביר. תרבית תולעי המשי רבה מאד. בו הערים.

מארסעלייע, עיר גדולה ונאוה, ושלישיה בגודל ותפארת לפאריז כלילת יופי, בתבנית חצי ירח על לשון ים התיכון, לעבר היבשה הרים סביב לה, ומחוברת מהעיר הישנה והעיר החדשה. הישנה אין כל תואר לה, חוצותיה צרות ועקומות ובלתי סלולות, ובתים קטנים ובלי תפארת, אולם החדשה טובת מראה מאד, חוצותיה רחבות, ישרות וסלולות, ובתיה גדולים ומלאים הוד והדר למשוש כל רואיהם. מספר בתיה שש עשר אלף ושני מאות, ויושביה מאה ושמונים אלף איש, רוב גגי בתיה בלתי משופעים. חוף הים אשר לה נפלא מאד במעשהו, כי הטבע ומלאכת אנוש יחד כללו את יפיו, ומלבד נכון לשמונה אלף ספינות בקרבו. שני מגדלים למבטח עוז בראשית מבואו. בית מועד הסוחרים, בית העלה נאוה, שני בתי נשק, חמשה עשר בתי חולים, בתי מדרש, אוצר ספרים, גנת ביתן, מצפה כוכבים, בית אוצר סגולות הטבע ומעשה ידי אנוש, בתי מלאכת בורית רבים מאד אשר יעשו בם יותר מן מיליאן ככר שנה שנה, בתי בשול צוקר, מעשה מפרשי אניות, אלמונים, תמרוקי הנשים, צבעים, עורות, ודברים אחרים. מסחר רב בם לכל קצוי תבל, כל הדברים הבאים אליה מחוץ חפשי ממכס המה, וערך מכס הדברים היוצאים ממנה הוא ארבעים מיליאן לשנה. על פני הגבעות אשר סביבה יותר מן חמשת אלפים בתי עונג, ועלי זית ושקדים עומדים

עליהם : העיר הזאת עתיקת יומין מכל ערי צרפת, נבנתה כשש מאות שנה לפני מנין הנוצרים ו מ א ס י ל י א שמה מלפנים, ויוליוס צעזאר כבש אותה ותהי למס עובד לרומים. בשנת ה"א ת"פ נפקדה בנגף גדול ונורא אשר ארכה עתו שנה תמימה, ע"י אניה אשר באה מן סוריא, וששים אלף איש היו לבכור מות לשלל. בימי המהפכה הגדולה בצרפת לפני מלוכת נאפאלעאן, עשה לו דלת העם אשר בה שם וזכר בתועבות הרבות אשר יצאו מקרבם, והשירה אשר היתה בפיהם לחלל כל קדש ולנאץ כל חוק ומשפט נודעת בשם שיר מ ר ס י ל י י א (דיא מארסעלעזע). בעיר הזאת היו לפנים גדולי ישורן חכמי לב, וביהם ר' יהודה אלחריזי המליץ הגדול בעל ס' תחכמוני והעתיק ס' מורה נבוכים ללה"ק, והרב ר' יוסף ממרסיליא המובא בתספות ברכות (כ"א א') ד"ה זוכה. ק א ס י ס, עיר קטנה, סביבה גני פרי וגם זיתים, שקדים תאנים ורמונים לרוב, וכרמים רבים אשר יצא מהם היין הטוב הנודע לתהלה בשם יין מוסקאט. ל א ס י א ט א, שבעה אלף איש, בנין אניות, צידת דגים, כרמים, זיתים ושקדים מהוללים. א ב א נ י י ע, תשעה אלף איש, מעשה כלי פארצעלאן ויוצרי חרש רבים, כרמים טובים. א י ק ס, עיר נאוה ומהוללה מני אז על נהר ארק, אשר בנה סעקסטיוס קאלווינוס שליט רומי קכ"ג שנה לפני לידת מחוקק הנוצרים, ותהי לפנים קרית ממלכה וראש כל ערי פרובינצא, שלשים ושנים אלף איש בה, חוצותיה רחבות וישרות וברחבם הרחוב הנחמד ק ו ר, ארוך תשע מאות רגל ' ורחב תשעים רגל, אלונים רמים ונשאים נטועים לשני צדיו לגאון ולתפארת, בו שלשה בארות זורקות מים למרום, והאחת מימיה חמים. מלבד אלה יש בה עוד בארות מוצי מים אחרות רבות אין כמוהן בכל ארץ צרפת. בנינים רבים נחמדים בה, ובתוכם ב י ת ה ע י ר, בו אוצר ספרים גדול מאד. בתי מרחצאות חמים אשר נודעו כבר בימי הרומיים לתהלה. בתי מלאכת משי וצמר גפן, כרמי זית רבים וטובים מאד, אשר ידרכו מהם השמן הטוב אשר מסחר רב בו למרחקים, גם מרכולת רבה ביין וצמוקים הגדלים בה. בימי הקיץ רבים ינהרו אליה לשתות מימיה החמים ולרחוץ בם, כי טובים למרפא, ורוח חיים בם. ס נ ט ש א מ א ס, יושביה ירקחו זיתים במלח וישלחום למרחקים, גם יבשלו מלח. בתוכה סלע כבד וגבוה אשר יבתר אותה בתוך וישים אותה לשני ראשים, וידי אנוש חצבו חור נרחב בתוכו אשר דרכו יעבורו הנה והנה. רחוק רביע פרסה ממנה, גשר אבנים גדול אשר נבנה זה שני אלפים שנה על נהר טולובר. מ א ר ט י ג, תשע אלף איש, שלשה ראשים לה, הראש האחד ל י ל שמו, אי בתוך המים, ושני הראשים האחרים ארץ יבשה הם ומחוברים בגשרים אליו, יושביה דיגים ועובדי אניות, ויעשו מסחר רב בדגים מליחים וקאוויאר אשר יעשו מביציהם. ס א ל א ן, שמונה אלף איש, כרמי זית ומעשה משי רב. א ר ל ע ס על נהר רהאנע, עיר ישנה מאד, מלפנים היו בה יותר ממאה אלף איש, אך אחרי חליפות העת ירדה פלאים, ועתה אין בקרבה כי אם חמשה ועשרים אלף איש, בנינים רבים בה שארית ימי קדם. ובתוכם בית משחק החיות בנין מפואר ונשגב מאד אשר נטבע במעמקי האדמה מרוב ומים, וזה לא כביר הסירו העפר מעליו והנו נצב לתפארת כיום הוסדו. שארית בית שעשוע, ושם שני עמודי

שים וחמשה כפות. עמוד גראניט ס"א רגל קומתו וארבע אריות אבן למכון לו, נמלא בבטן הארץ בשנת ה"א קמ"ט, והולב זה לא כביר ברחוב העיר לתפארת. ס ד י נ ן ע ד ן, הוא מקום קברי עובדי אלילים וגולרים קדמונים, מלבות רבות ונפלאות מאבני שיש מעשה חושב כולם. המסחר איננו רב בקרבה, ורוב מחית תושביה מיבול אדמתם הוא. סביבותיה מבורכים בדגן ותבואת השדה, ולכן אוצר הדגן לפרובינלא יקראו למו. ט א ר א ס ק א ן על נהר דהאגע, שלש עשר אלף איש, עיר ישנה מאד, ארמון נשגב על פני סלע כבד, חומות ומגדלים לו. בו היה משכן שליטי פרובינלא, ועתה היה לבית הסוהר. בתי מלאכת גלומי למר ומשי. ב א ק ע ה ר, עיר קטנה נכח טאראסקאן ושני גשרים ביניהם.

כז) גליל אלפן התחתונים, קל"ד פרסאות מרובעות שטחו, ושני מאות אלף איש בו, רובו הרים וגבעות. אדמתו נחיתה ולא תכלכל את יושביה, היין רב בו, גם בפרי העץ עושר רב לו. עריו הן

ד י נ י י ע, על נהר בלעאנע, חומות ומגדלים יקיפוה, כולה יפה אף נאוה, שבעה אלף איש בה, בתי מלאכת כלי ברזל ופארצעלאן, פשה מעיני מי גפרית טובים לשתות ולרחוץ בם. ג ר ע א ה, כפר, מרחלאות מי גפרית חמים. ר י ע ן, עיר קטנה ובלי כל פאר, שארית קדמוניות רבים מימי הרומיים. מ ו ס ט י ע ר, בית מלאכת פארצעלאן, אצלה שני סלעים גבוהים ושלשלת ברזל ביניהם אשר ככב גדול בתוכה. ק א ס ט ע ל א נ ע על נהר ווערדאן, ארבע אלף איש, השזופים אשר בגנותיה מהוללים מאד: ק א ל מ א ר, עיר בנורה לרגל הרי אלפן, אצלה מעין נפלא הנובע שבעה רגעים, ויחדל שמונה רגעים, אחר ישוב שנית תת מימיו שבעה רגעים, וכה משפטו כל הימים. ב א ר ל ע ל א נ ע ט ע, שלש אלף איש, איזה בתי מלאכה. ס י ס ט ע ר א ן מבצר ומגדל לה, נהר דוראנסע עובר בה, שם אלף איש. פ א ר ק א ל ק י ר, ארבע אלף איש, עוסים במלאכה. מ א נ א ס ק ע, כרמי זית יסובבוה, שמונה אלף איש, מטוה משי, מכרה גחלי אבן, מעיני מי גפרית, מסחר רב בזרע בללים, שקדים בכאים ואגוזים אשר בגנותיה.

כח) גליל וואר, מדתו קל"ג פרסה, ושלש מאות והמשים אלף איש בו, רובו ארץ הררים וסלעים. אדמתו הזה ויבולה אך מעט מזער, אולם מבורכת ה' ארצו בכל פרי הנגב, הלא הם, גפן וזית, תאנים, שקדים, ערמונים, אפרסקים ליטראנן ופאמערהנצן, ואין ערוך לשפע ומיטב פריו בכל ממלכת צרפת, והדסים וכל עלי בשמים משוכות הגנים הם, כי לרובם כאין נחשבו, בו הערים

ד ר א נ י נ י י א ן, במישור נחמד מאד על נהר פיה, כרמי גפן וזית סביבה, שנים עשר אלף איש, בתי מלאכת גלומי למר גסים, בורית, עבוד עורות, אוצר ספרים ובית סגולות הטבע. ג ר א ס ע לרגל הר גבוה, חמש עשר אלף איש, בתי מלאכת תמרוקי הנשים, יי"ש, ומאפה לוקר. מכרה שיש טוב קרוב לה. ו ו ע נ ס ע, עיר קטנה עתיקת יומין, מסחר בפרי הנגב. א נ ט י ה ב, עיר בצורה אלל הים, ישנה מאד, שני מגדלים לה מימי הרומים, מצודת עופל למגן עליה ועל החוף, שבעה אלף איש בה,

קאנעה על לשון ים, ארבע אלף איש, אשר יחיו את נפשם בצידת דגים ואַרדעלן. שנט מרגריטא, אי, בו מגדל אשר אסירי המלך ישבו בקרבו, ובו היה כלוא במלאת המלך לודוויג הי"ד האיש עם מסוה הברזל אשר כל אנשי דורו לא ידעו מי הוא, ועד עתה אין מכל חוקרי דברי הימים יודע פשר דבר אודות האיש ההוא. במשמר הזה ישב שלשים שנה עד אשר הובל לפאריז וימת שם. פרעיוס, בימי הרומיים היתה עיר גדולה ויוליוס צעזאר הרחיב אותה מאד, אולם ברבות הימים ירדה מגדולתה ואך ארבע אלף איש בקרבה, יושביה יעשו מקני האחו מקלעות פקעים, מכמרות דגים וכלים אחרים שונים אשר מסחר רב בם. שארית דברים קדמונים רבים בה: שנט רפאל מקום דיגים ומעבר אניות. שנט טראפעץ, עיר הים, חמש אלף איש, יושביה יצודו דגים ברשתם, יבנו אניות, ויובילו עץ לממכר. היערעס, תשעה אלף איש, גני תאנים ורמונים, ציטראָנן ופאָמעראַנצן רבים וטובים מאד, איי היערי, יערים רבים וזיז שדי בקרבם. טולאן, עיר בצורה מסוללה על לשון ים התיכון, וסלעי מצוק יסובבוה, ארבעים אלף איש, בתי תפארת רבים, חוף מלחמה גדול ונשגב מאד, ושמונה מגדלי עופל למחסה לו מפני אויב, בנין אניות וכל כליהם, בית נשק גדול, מלאכת מפרשי אניות, חוף לאניות סוחר. בתי מלאכת טאבק ודברים אחרים, מסחר שמן ויין ופרי העץ. בשנת ה"א תקנ"ג כבשוה האנגליים, אולם עד מהרה נגרשו ממנה. לא זעהנע, שבעה אלף איש, חוף, צידת דגים. בריניאלעס, עיר נאוה בין הרים, עשרת אלפים איש בה, בתי בורסקי רבים בה, גם יבשו שזופים בקרבה הנודעים לשם, ומסחר רב בם.

כע) גליל וואקלוזע, ש"ו פרסאות מרובעות מדתו, ושלש מאות אלף איש בו, רובו ארץ הררים. אדמתו לא תרבה תת חילה. שפע רב לו ביין, זיתים, תאנים, שקדים, אגוזים, בכאים, אפרסקים, וכל עלי לבונה, בו הערים

אוויניון לרגל הר דאָנס, למערבה ישטוף נהר רהאָנע בחזקה, מהלך שעה היקפה, חומות נשגבות יקיפוה, שבעה שערים לה, ארבעים אלף איש, איזה בתי מדרש, גנת ביתן, בתי מלאכת משי רבים וטובים, יציקת כלי רעש, מהלומי נחושת. העיר הזאת היתה מימי קדם לממשלת הפאָבסט, אך בשנת ה"א תקנ"ז ניתנה לצרפת לאחוזת עולם. קאוועלאָן, תשעה אלף איש, גני ירק רבים וטובים בה. אפט, עיר ישנה מאד, שש אלף איש, קדמוניות הרומיים רבים בה, וואקלוזע, כפר, אצלו עין ארמון ישן. קארפענטראס, על נהר אוזאָן, חומה נשגבה סביבה ומגדלים רבים לה, היתה מלפנים עיר רבתי עם, ועתה אך שלשה עשר אלף איש בה, איזה בתי מלאכה. וועזאָן, עיר קטנה, בה גשר על נהר אוועזע אשר נבנה בימי הרומיים, ועוד קדמוניות אחרים. אראנשע, עשרת אלפים איש, רוב בתיה מאבנים, מטוה משי רב מאד, וכמעט בכל מדרך כף רגל ימצאו בה שארית קדמוניות מימי הרומיים.

ח. מדינת לאנגעדוק, תשעה גלילות בה.

ל) גליל אַרדעשע, מדתו מאה ושמונה פ"מ. שלש מאות ושמונים אלף

איש בו, ארץ הררים כולו, בתבואת השדה אין שפע רב, אולם הערמונים ימלאו את מחסורו, כי יאכלום יושביו תמורת הלחם וישברו רעבונם בו, אגוזים רבים פה אשר יעשו מהם שמן, גם גפן וזית לא נוטע. בו הערים

פריואס, שם אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר ועבוד עורות, מסחר רב בעורות. וויווירס, שלש אלף איש, פה עץ גדול מאד וראשו עד שחקים אשר נטעוהו בשנת ה"א שנ"ג, וככל אשר ירבו ימיו כן ירבה תקפו וגבורתו. אבענאס על נהר ארדעשע, שם אלף איש, מלאכת משי רב. וואלס, מקום מרחצאות מים חמים. לארגענטער, בבקעה עמוקה, שלש אלף איש, מעשה משי רב. טורנאן, ארבע אלף איש עושי מסחר. אנאנעה בין הנהרות דעאם וקאנסע, מעשה נייר רב. בה המציאו האחים מאנטגאלזער בשנת ה"א תקמ"ב את הכדור הפורח באויר.

לא) גליל לאזערע, ל"ז פרסה מדתו, ושני מאות אלף איש בו, כולו ארץ הרים, וכמדבר ליה למול הגלילות האחרים: בו הערים

מענדע על נהר לוט, שבעה אלף איש, עושי גלומי צמר גסים. באניאלס לע בעהן, כפר, מעינות חמים בו למרפא. פלאראק, שלש אלף איש, כרמי יין סביבה. מארוועיאל, עיר נאוה, שש אלף איש, עושים מלאכת מחשבת.

לב) גליל גארד, גדול מאה וחמש פ"מ, ארבע מאות אלף איש בו ארץ הרים ועמקים, אדמתו פוריה, פרי העץ, תאנים, שקדים רמונים, אפרסקים וערמונים למכביר. קשואים, אבטיחים, פלפל שפניא. ירק עשב וכל עלי לבונה, גם גפן וזית לו. בו הערים

נימעס, עיר גדולה רוכלת העמים בעמק נאוה מאד, נחלים רבים היוצאים מההרים עוברים בתוכה, שמונה מגרשים לה, חמשים אלף איש, בתי מדרש החכמות, גנת ביתן, בתי מלאכת משי רב מאד, גם בתי מלאכה אחרים, מסחר רב מאד במשי למרחקים, בקדמוניות הרומיים עושר רב לה אין שנית כמוה בכל ערי צרפת. ובראשם בית השעשועים בנין רם ונשא מאד, ויכיל עשרים אלף איש בקרבו, רבים חשבו כי נבנה בימי הקיסר אנטונינוס החסיד רעו של רבינו הקדוש זכרו לברכת עולם (למורת רוח בעלי הח"ן אשר זדו בגובה אפס לה"ל גאון עוזו), אולם זה לא כביר מלאו כתובת קבועה בו, אשר נראה מתוכה כי נבנה בימי אספסיינוס קיסר או טיטוס. היכל ישן נפלא מאד בבנינו, אשר נבנה לעבודת אחד האלילים לפני הנוצרים. שני שערים עתיקי ימים, ועוד קדמוניות אחרים אשר לא היה לאל יד העת לכלותם. רחוק פרסה ממנה תעלה נפלאה מימי הרומיים, אשר חשבוה ימים רבים בבלי דעת לאחד הגשרים, ועליה אמר החכם רוססע, מיום היותי על אדמתי לא ראיתי בנין נפלא ונשגב כמוהו, מדי נשקפתי עליו הייתי כחגב בעיני, ואחשוב לשמוע קול רעש באזני, סורי תולעת, אך הבל יסודך. עגעס מארטעס, עיר בצורה, ארבע אלף איש, בשול מלח רב. באקערע על נהר ראהנע, שנים עשר אלף איש, יריד גדול בה בכל שנה מן כ"ב עד כ"ח יולי, אשר יותר ממאה אלף איש יבואו הנה, ומחיר הדברים הנמכרים בה, אשר בראשם הם משי, יין, שמן זית ותמרוקי הנשים, יעלה עד חמשים מיליאן פראנקן. אולעס,

על נהר הולאן, שמונה אלף איש, אללה מעין מי מתכת, אוזה בתי מלאכה. ב א פ י א ל ס, שש אלף איש, מהוללה ע"י המשי הנעשה בה. לעפאנט סנט עספריה, עיר קטנה בלורה מהוללה ע"י הגשר הנפלא אשר בה על נהר רהאנע, הנשען על ששה ועשרים כפות אבן, ארכו יותר משתי אלף רגל, ורחבו אך שנים עשר רגל. א ל ע ה, שנים עשר אלף איש, מלאכת משי רב. ס נ ט ה י פ א ל י ט, שבעה אלף איש, מעשה משי רב. ל ע ו י נ א ן, שש אלף איש, מלאכת משי.

לג) גליל העראלט, מדתו קל"ג פרסה, ארבע מאות אלף איש בו, רובו הרים וגבעות, אדמתו פוריה, כל פרי הנגב למכביר בו, עריו הם

מ א נ ט פ ע ל י ר, עיר רבתי עם וכלילת יופי, שמונה וארבעים אלף איש בה, בית אוניוועראזיטעט, בתי מדרש שונים, גנת ביתן, אוצר ספרים, בית סגולות הטבע, בתי מלאכת מחשבת, מסחר רב. בה היה הרב ר' ש ל מ ה מן ה ה ר אשר נכנס בעובי הקורה בדבר המחלוקת בימים ההם בין הולכי חשך ודורשי אור כמובא למעלה (דף כ"ב). ל ו נ י ל, עיר ישנה ורוב יושביה עשירי עם, שבעה אלף איש בה, מלאכת דבק, בשול יי"ש, מסחר רב ביין מוסקאט לבן. בה היו גדולי ישראל מני אז הנזכרים באגרות הרמב"ם בשם חכמי ל ו נ י ל, והאיש הגדול רבינו זרחיה הלוי בעל המאור ישב בתוכה, גם נקרא שמה בפי רבים מחכמינו עיר ה י ר ח, כי ל ו נ ע ל בשפת צרפת ירח פתרונו. פ ר א נ ט י נ י י א ן, חומות ומגדלים יקיפוה, שלש אלף איש סוחרי יין. ס ע ט ע על לשון ים התיכון, שני מגדלים למגן החוף, שנים עשר אלף איש, מסחר רב על פני המים ביין, שמן, יי"ש, ומלח. א נ ד ע על נהר העראלט, עשרת אלפים איש, מסחר לידת דגים ומעבר אניות. ב ע ל י ר ס, עיר נאוה מאד על נהר ארבע, ולרוב יפיה יאמר משל הקדמוני, אלו שם ה' בארץ מעונו, בחר את בעלירס למושב לו. מלפנים ב ד ר ש שמה, והיא עיר מולדת ר' ידעיה הבדרשי בעל בחינות עולם. עשרים אלף איש, בתי מלאכה, בשול יי"ש, ומסחר. פ ע ל ע נ א ס, כרמים וגני חמד יסובבוה, עשרת אלפים איש, מלאכת משי, גלומי צמר וצורית, מסחר רב ביין ושמן, יריד גדול בה בכל שנה. ג א נ ג ע ס על נהר הערהאלט, חמש אלף איש, מעשה משי רב. ל א ד ע ו ו ע שנים עשר אלף איש, מלאכת גלומי צמר, ובתי צביעה רבים.

לד) גליל טארן, מדתו ק"ה פרסה, וארבע מאות אלף איש בו, רובו ארץ מישור, אדמתו פוריה. הגפן וכל עץ פרי בו. עריו הם:

אלבי על נהר טארן, שלש עשרה אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר, נייר, כלי פשתן, יציקת ברזל, ומסחר רב, ק א ס ט ר ע ס על נהר אגוט, תשע עשר אלף איש, בתי מלאכת משי, נייר, מקלעת קש, מסחר רב. אללה סלע מ ת נ ו ע ע לרגל הר גבוה, היקפו כ"ו רגל ורומו י"א רגל, ולרוח חזק יעתק ממקומו וינוע הנה והנה: מ א ל א מ ע ט על נהר מאלע, שמונה אלף איש, מלאכת גלומי צמר רב: ל א ו ו א ר, על נהר אגוט, שמונה אלף איש, מעשה משי רב. ג ע ל א ק על נהר טארן, תשע אלף איש, כרמים רבים, מסחר רב ביין.

לה) גליל גארהנע העליון, גדול קי"ב פרסה, ארבע מאות וששים אלף

איש בו . רובו הרים וגבעות , אדמתו מבורכת בכל . בו הערים :

ט ו ל ו ז א על נהר גראנע , עיר רבתי עם וסחר גוים , חומות ומגדלים יקיפוה , תשעים אלף איש בה , בית העלה נאוה מאד , בית אוניווערזיטעט , בתי מדרש שונים , מצפה ככבים , גנת ביתן , בית יציקת כלי רעם ' מעשה טאבק , בתי מלאכת מגל וחרמש , מעשה כלי צמר ופשתן , משי ומעשה שבכה , מסחר רב בכל דבר , מ ו ר ע ט , עיר קטנה יושביה עושים במלאכה , ס נ ט ג א ד ע נ ס , שש אלף איש , מעיני מי מרפא סביבה . ק א ס ט ע ל ז א ר א ז י ן , על נהר גארונע , תשעה אלף איש עושי מסחר . ו י ל ע פ ר א נ ש , שלש אלף איש , עובדי אניות . ב א נ י ע ר ע ד י לושאן , לרגל הרי פירענעא , שני אלף איש , אלה מעיני מי גפרית חמים טובים למרפא , ובימי הקיץ יבואו אליה כשש מאות איש לשתות המים האלה ולרחוץ בם :

לו) גליל אדע , ק"כ פרסה מדתו , ושלש מאות אלף איש בו : הרים רבים בו , אדמתו תתן את יבולה , גם הגפן , פרי הגנב וכל עץ פרי בקרבו . עריו הם

ק א ר ק א ס א נ ע , נהר אדע עובר בתוכה , עשרים אלף איש בה , מלאכת גלומי צמר , כלי ברזל , נייר , ועורות , מסחר רב . ק א ס ט ע ל נ א ד א ר י במרום גבעה , שנים עשר אלף איש , מסחר רב ביבול השדה . ל י מ א ה על נהר אדע , תשעה אלף איש , מעשה כלי ברזל רב . א ל ע ט . שלש אלף איש , מרחצאות מי ברזל חמים , בימי הרומים חפרו זהב רב מבטן אדמתה : נ ר ב ו נ א , עיר בנויה בבקעה עמוקה והרים סביב לה , והיתה כבר בימי הרומים בתור המעלה , שלשה עשר אלף איש בה , בתי מלאכה שונים , קדמוניות רבים בה מדורות שנות קדם , מסחר רב בדבש הנודע לשם . בה היה ר' משה הדרשן וגדולי ישראל אחרים הנודעים בשם חכמי נרבונא .

לז) גליל הרי פירענעא המזרחים (אסט פירענעען) , ע"ח פרסה מדתו , ושני מאות אלף איש בו : כולו ארץ הרים , אדמתו פוריה , וכל מבחר פרי הגנב בו . עריו הם .

פ ע ר פ י נ י א ן על נהר טעט , חומה נשגבה סביבה ומגדלים לה , עופל ישן חזק מאד , שש עשר אלף איש , בתי מלאכת גלומי צמר , בשול יי"ש , עבוד עורות , יציקת ברזל , מסחר רב ביין , צמר ומקנה . ס ע ר ע ט על נהר טעט וגשר נפלא עליו , שני אלף איש . ב ע ל ע ג א ר ד ע , מבצר על גבול ספניא . ק א ל י ר ע , שלש אלף איש , מבצר חזק מאד , גם העיר הקטנה פ א ר ט ו ו ע נ ד ר נכללת בקרבה , ושתיהן יחד לעיר אחת הן . פ ר א ד ע ס , שלש אלף איש , בתי בשול יי"ש . מ א נ ט ל י א , מבצר , שני אלף איש .

לח) גליל אריעגע , פ"ח פרסאות מרובעות מדתו , שלש מאות אלף איש , רובו ארץ הרים , אדמתו פוריה מאד . בו הערים .

פ א י ק ס , עיר קטנה ונאוה , על נהר אריעגע , שש אלף איש מעשה צובעים ומגבעות . פ א מ י ר ס , על נהר אריעגע , שמונה אלף איש , איזה בתי מלאכה . א ק ס , מקום מרחצאות , מעינות מים חמים בה שהיד סולדת בהם , וכל עוף או חיה הבאים אל תוכם יבושלו כרגע . ס נ ט

גירהנס על נהר סאלאט, ארבע אלף איש: אנדארע, עמק, תשע פרסה היקפו, כפרים רבים בו, וישביהם כולם נבדלים מבני צרפת בלשונם, חוקיהם ומהלכותיהם.

ט. מדינת גיענע הכוללת בקרבה גם הפלכים גאסקאניא, בעארן ונאווארא, ארבע עשר גלילות בה.

לט) גליל שארענטע. ק"ד פרסה מדתו, ארבע מאות אלף איש בו, גבעות רבות בתוכו, אדמתו לחיחה ויבולה אך מעט. ביין שבע רב לו. עריו הם·

אנגולעם על נהר שארענטע, שמונה עשר אלף איש. שלשים בתי מלאכת נייר טוב ולבן מאד, יציקת כלי רעם, בית מעשה אבק שרפה, בשול יי"ש· קאניאק, עיר קטנה על נהר שארענטע, ארבע אלף איש, בתי בשול יי"ש טוב מאד הנודע בשם קאניאק לתהלה. בארבעזיה, ארבע אלף איש, איזה בתי מלאכה. רופעק, שלש אלף איש דיגים.

מ) גליל גיראנדע, גדול מכל הגלילות האחרים, כי שתי מאות פרסאות מרובעות מדת ארצו, ושש מאות אלף איש בו. למזרחו ברכת ה' בכל, אולם במערבו ארץ כבול. בו הערים.

בארדאה, עיר גדולה וכלילת יופי על נהר גארונע, חומות נשגבות ומגדלים יקיפוה, וארבע מצודות למגן על חוף הנהר, גשר גדול מאד על הנהר, אשר שבעה עשר כפות אבן למשען לו שמונה אלף ושני מאות בתים, מאה ועשרים אלף איש בית אוניווערזיטעט, בית אקדמיא, בתי מדרש שונים, אוצר ספרים, בית מועד הסוחרים, בתי מעשה טאבק, ארבעה עשר בתי בשול צוקר, מסחר רב ביין, ריחים לטחון קמח אשר כ"ד אופנים לו, מעין מי מתכת בקרבה, שני ירידים גדולים לה בכל שנה. פעסאק, כפר מהולל ע"י היין הטוב הגדול בו· בלעה, עיר בצורה, שש אלף איש, מסחר יין. ליבורנע, על נהר דארדאנייע, עשרת אלפים איש, עושי מלאכת מחשבת ומסחר רב. באזאס, שש אלף איש, בתי מלאכה שונים·

מא) גליל ארץ שממה (לאנדעס), זה שמו אשר יקראו לו על דבר אדמתו כי רובה ציה ומלחה, קע"ד פרסה מדתו, ושלש מאות אלף איש בו עריו הם.

מאנט די מארזאן, שש אלף איש, מלאכת צמר ועורות, מסחר יין ותבואת השדה. סנט סעווער על נהר אדור, שש אלף איש. דאקס, עיר נאוה, שש אלף איש, מעיני מים חמים בה.

מב) גליל הרי פירענעא העליונים, מאה פרסה מדתו, שני מאות וחמשים אלף איש בו, רובו הרים וגבעות, אדמתו לא תרבה את יבולה. עריו הם.

טארבעס, עיר נאוה ישנה, שנים עשר אלף איש בה, בתי מלאכת כלי פשתן, מעשה נייר וזכוכית. באניערע די ביגארע, שני אלף איש, מעיני מים חמים רבים טובים מאד למרפא, ורבים ינהרו אליה בימי הקיץ לשתות מימיה ולרחצה בם. בארעג, על נהר באסטאן, אלף וחמש מאות איש, מרחצאות חמים מהוללים· קאטערעץ כפר מהולל ע"י המעינות החמים אשר בו· ארגעלעז, עיר קטנה נאוה, מקום

שע לעשירי עם בימי הקיץ :

מג) גליל גערס, (אל תקרא גערס אלא ש ע ה ר) קכ"ד פרסה שטחו, שלש מאות ושלשים אלף איש בו. גבעות רבות לו. אדמתו פוריה, הגפן תתן חילה. עריו הם.

א ה ש, על פני גבעה ונהר שעהר לרגלו, שנים עשר אלף איש, מלאכת צמר ומשי. ל ע ק ט ו ר, על פני הר, חומה משולשת תקיף אותה, שמונה אלף איש, אוזה בתי מלאכה. ק א נ ד א ם, על נהר בעזע, שמונה אלף איש, מסחר יין. מ י ר א נ ד ע, שני אלף איש: ל א מ ב ע ז, שני אלף איש, סוחרי יין.

מד) גליל לוט גאראנע, גדול ק"ב פרסה, ארבע מאות אלף איש בו, ארץ גבעות ועמקים, אדמתו פוריה מאד. עריו הם.

א ג ע ן, על נהר גאראנע, שש עשר אלף איש, מסחר רב ביין, מלאכת גלומי צמר וכלי נחושת. מ א ר מ א נ ד ע, עשרת אלפים איש, סוחרי יין ויבול השדה. נ ע ר א ק, על נהר בעזע, שמונה אלף איש, אוזה בתי מלאכה. ע ה נ ע נ ס, שמונה אלף איש, מעשה טאבק, מסחר יין ותבואה. ו י ל ע נ ע ו ו ע ד א ג ן על נהר לוט, שלש עשרה אלף איש, מלאכת צמר ונחושת ומסחר יין.

מה) גליל דארדאגניע, קע"א פרסה מדתו, חמש מאות אלף איש בו: ארץ הרים ועמקים, יבול אדמתו אך למצער, הגפן רב ועלוס, בו הערים

פ ע ר י ג ע ה, על נהר איל, חומות יקיפוה, שמים עשר אלף איש, שארית קדמוניות בה מימי הרומים. ב ע ר ג ע ר א ק, על נהר דארדאגניע, אחד עשר אלף איש, בתי מלאכה, מסחר יין ויי"ש. ס א ר ל א ט, עשרת אלפים איש, מסחר רב בשמן אגוזים. ר י ב ע ר א ק, על נהר איל, ארבע אלף איש, מסחר יין. מ י ר ע מ א נ ע, כפר, אצלו מערה נפלאה דרך שעה ארכה וחדרים רבים ונחל בקרבה. ל א ק א ס א נ י י ע, כפר, אצלו המעין ל א ד ו היורד עד תהום רבה, ואין כל מדה לעמקו.

מו) גליל לוט, ל"ח פרסה שטחו, שלש מאות אלף איש בו. רובו ארץ מישור והאדמתו פוריה מאד, בו הערים

ק א ה א ר ס, על נהר לוט, חמש עשר אלף איש, מסחר רב ביין, שמן אגוזים ויי"ש. ג א ר ד א ן, חמש אלף איש, אוזה בתי מלאכה: פ י ג ע א ק, על נהר זעלע, שמונה אלף איש.

מז) גליל טארן גארונע, ע"א פרסה שטחו, שלש מאות אלף איש בו, ארץ מישור כולו, אדמתו מבורכת ביבול השדה. בו הערים,

מאנטאבאן, על נהר טארן, שמונה ועשרים אלף איש, בתי מדרש רבים, מלפה כבבים, בתי מלאכת גלומי צמר, כלי פארצעלאן, מסחר רב ביין. מ א י ס א ק, על נהר טארן, שנים עשר אלף איש, אוזה בתי מלאכה.

מח) גליל אווערא, שטחו קס"ז פרסה, ארבע מאות אלף איש בו, ארץ הררים, יבול אדמתו אך מעט. עריו הם:

ראדעץ, במרום גבעה ונהר אווערא לרגלה: עשרת אלפים איש, מגדל גבוה, חרשי ברזל ונחושת, מעשה נייר, צמר, נרות דונג, מסחר רב ביין ויבול הארץ. ו י ל פ פ ר א נ ש, על נהר אווערא. שנים עשר אלף איש

איש, מלאכת עורות, נייר, מנורות, דודי נחושת, וכלי כד׳ קראנזאק, עיר קטנה, מעינות מי ברזל לתרופה׳ עספאליאן, שני אלף איש עושים במלאכה. מילהא, עשרת אלפים איש, בתי מלאכת צמר, משי וברזל. ראקעפארט, כפר מהולל על דבר הגבינה הטובה אשר יעשו בו ומסחר רב בו לכל ערי צרפת. סנט אפריקע, על נהר טארן, שמונה אלף איש עושי מלאכת מחשבת.

מט) גליל שארענטע התחתון, ק״ל פרסה שטחו, ארבע מאות וששים אלף איש בו, ארץ גבעות ועמקים, יבול אדמתו לא כביר, הגפן וכל פרי העץ לרוב. עריו הם: לא ראשעל, עיר בצורה אצל ים אוקיינוס, שני מגדלים למגן החוף אשר לו, שנים ועשרים אלף איש, מסחר רב על פני המים: מאראנס, שש אלף איש, מסחר רב בקמח ותבואת השדה. סענטס, על נהר שארענטע, שנים עשר אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר, נייר׳ כלי פארצעלאן, כלי חרש, עורות, מסחר רב ביין ותבואת השדה: טאנע שארענטע, עיר קטנה, מסחר רב ביי״ש. ראשעפארט, על נהר שארענטא, עיר בצורה ונאוה, חוף מלחמה גדול רחב ידים, חמשה מגדלים וסוללות רבות חופפים עליו מפחד אויב, בנין אניות, מעשה כל כלי הספינות, יציקת כלי רעם, בית מדרש ליורדי הים, שמונה עשר אלף איש. אלעראן, אי, ארבע פ״מ שטחו, עשרים אלף איש בו, כולם דיגים ועוברי אניות׳ רע, אי גדול שלש פ״מ, עשרים אלף איש בו, מעשה יי״ש רב׳

נ) גליל וויענע העליון, ק״ב פרסה מדתו, שלש מאות אלף איש בו, הרים וגבעות יכסו פני כולו, יבול אדמתו אך מעט. בו הערים, לימאהש, על נהר וויענע, שלשה וחמשים אלף איש, בתי מדרש החכמות, בית מעשה מטבעות, בתי מלאכת כלי נחושת וברזל, פארצעלאן ונייר, מסחר רב. סנט לעאנארד, אחד עשר אלף איש, איזה בתי מלאכה. בעלאק, שש אלף איש, מסחר. סנט פריה, תשעה אלף איש, מעשה פארצעלאן רב. סנט יוניען, ארבע אלף איש, מלאכת צמר וברזל. שאלוה, מקום מסחר רב בסוסים.

נא) גליל קארעצע, קי״ה פ״מ מדתו, שלש מאות אלף איש בו, רובו בקעות ועמקים, אדמתו מלחה ופוריה אך מעט. בו הערים. טולע, על נהר קארעצע, אחד עשר אלף איש, מעשה שמן אגוזי׳, בית מלאכת נשק׳ בריווע, כרמים רבים סביבה, עשרת אלפים איש, מלאכת כלי צמר וברזל. פאמפאדור עיר קטנה, בארמון אשר בה תרבית סוסים רב. אוסעל, מעשה אדרת שער ועורות, ארבע אלף איש.

נב) גליל הרי פירענעא התחתונים, קמ״ז פרסאות מרובעות שטחו, ארבע מאות וששים אלף איש בו. רובו ארץ הרים, אדמתו פוריה, בו הערים: פא, על נהר גאווע, עיר בצורה, שש עשרה אלף איש, ארמון נשגב אשר גרו בו מלכי נאוואררא מלפנים, כי קרית הממלכה היתה, בתי מלאכת כלי בד, שאנטאק. שלש אלף איש, כרמים רבים. ארטהעז, על נהר גאווע, תשעה אלף איש, מלאכת כלי פשתן. באיאנע, עיר בצורה ומצודת עופל לה, על הנהרות ניווע ואדור, חוף גדול, בנין

אניות, מעשה כלי מלחמה, עשרים אלף איש, איזה בתי מלאכה, מסחר רב. ק א מ ב א, כפר, מעיני מי גפרית וברזל טובים מאד לתרופה. א ל ע ר א ן, במרום גבעה, נהר גאווע עובר בתוכה, שמונה אלף איש, עושי מלאכת מחשבת. ל א ר ו נ ס, מקום מרחצאות מי גפרית: ג ו ס ט, מקום במרום הר, חמשים איש בו, ואיננו לצרפת, כי אם זקני המקום מושליו הם, ואין עשיר ודל עבד ואדון בם, כי כל אנשיו כאחים יחד ישבו וחלק כחלק חלב הארץ יאכלו, לכן יאריכו ימים מאד ומספרם לא ימעט ולא ירבה מני דור דור.

ז׳ מדינת ארלעאנס, שלש עשרה גלילות בה:

נג) גליל עהר ולאאר, מאה ועשר פ״מ שטחו, ושלש מאות אלף איש בו. ארץ מישור כולו, אדמתו פוריה מאד. בו הערים

שארטר על נהר עהר, שמונה עשר אלף איש, בית מדרש, בית מחסה לשלש מאות זקנים מדלת העם, מעין מי גפרית, בתי מלאכת גלומי צמר ושמיכות. ד ר ע ה על נהר בלעאז, שמונה אלף איש, בתי מלאכה. כ א ש ע נ ט ל ע ר א ע ר ו ה תשע אלף איש עושים במלאכה. ש א ט א ד י ן, שמונה אלף איש עושי מעשה חושב ומסחר.

נד) גליל לאאר שעהר, קכ״א פרסה מדתו, שני מאות ושמונים אלף איש בו, כולו ארץ מישור, יבול השדה אך למצער, עריו הם: ב ל א א ה על נהר לאאר, חמש עשר אלף איש, ארמון עתיק יומין, בתי מלאכת גלומי צמר, כלי פארצעלאן, מעשה סכינים, מסחר ביין, עלי בנין ווי״ש: ש א מ ב א ר, כפר, ארמון נחמד בו, אשר אלף ושמונה מאות איש בנו אותו שתים עשרה שנה, שמונה מגדלים לו וארבע מאות וארבעים חדרים בו, פרדס גדול סביבו אשר ארבע פרסה היקפו. ר א מ א ר א נ ט י ן, שמונה אלף איש, בתי מלאכה שונים. ו ו ע נ ד א ם, על נהר לאאר, עשרת אלפים איש, בתי מלאכת עורות.

נה) גליל לאארעט, קכ״ז פרסה שטחו, שלש מאות ושלשים אלף איש בו, ארץ מישור כולו, יבול השדה לשובע, הגפן וכל פרי העץ בו למכביר. עריו הם. א ר ל ע א נ ס על נהר לאאר, חמשה וארבעים אלף איש, בתי מדרש, גנת ביתן, בית מועד הסוחרים, בתי מלאכת מגבעות, שמיכות, נייר, זכוכית, מסרטי אניות, מסחר יין ווי״ש. העיר הזאת ישנה מאד, ובה היה הר״י מאורלייאנש בעל התוספות. בשנת ה״א קפ״ט צרו עליה הבריטנים שבעה ירחים, וכאשר כלה הלחם מן העיר וכמעט מטה ידה לנפול בידי האויב, באה נערה בתולה בת אחד האכרים יהאאנא די ארק שמה, אל שליט העיר, ותאמר אליו כי שלח ה׳ אותה להציל העיר הנצורה הזאת מיד הצרים עליה, וייטב הדבר בעיני השליט וישלח אותה אל קארל השביעי מלך צרפת בעת ההיא, ותשא חן לפניו על דבר ענות צדקה ואומץ רוחה, וישלח אתה את אדיריו, ותעש חיל על שדה המערכה, ותך אחור אויבי צרפת, וכל חיל הצרים על העיר הזאת עזבוה ונמלטו לנפשותם. ב א נ ע נ ס י על נהר לאאר, שש אלף איש, עושי מלאכת מחשבת. ג י ע ן, שבעה אלף איש, בתי מלאכות שונות. פ י ט ה י ו ו ר על נהר עף, חמש אלף איש, מ א נ ט א ר ג י ס, שמונה אלף איש, בתי מעשה, גלומי צמר

נייר, ועורות, מסחר ביין, ברכוש ודומה.

כו) גליל מיענע, ל"ח פרסאות מרובעות סטחו, ארבע מאות אלף איש בו, ארץ מישור ואדמתו פוריה. עריו הם.

לאוואל, על נהר מאיענע, הרמון, עשרים אלף איש, מלאכת כלי בד טובים מאד, מעשה גלומי למר ולבון דומה. מאיענע, עשרת אלפים איש, מהלומי ברזל, מעשה פשתן ולמר. שאטאגאנטיר, שבעה אלף איש, מלאכת כלי פשתן.

כז) גליל זארטהע, סטחו קי"ח פרסה. חמש מאות אלף איש בו, ארץ מישור כולו ואדמה פוריה לו. בו העדים: לעמאנס על נהר זארטהע, בתי מדרש, מלאכת גלומי למר וכלי בד, נייר, עורות ונרות דומה, מסחר יין, תבואת השדה ובעלי כנף, שלשים אלף איש בה. לאפלעש, שבעה אלף איש, בית המדרש לחכמת הלבא, הרמון נאוה. מאמר על נהר דיווע, שבעה אלף איש.

כח) גליל איכדר לאאר, קל"ד פ"מ סטחו, שלש מאות אלף איש בו. ארץ מישור ואדמה פוריה לו, עריו הם: טורס, בככר נחמד מאד על נהר לאאר, שלשים אלף איש, בתי תפארת רבים, בתי מלאכת כלי משי למר ופשתן. אמבאאס, שבעה אלף איש, אשר רבים מהם יושבי סלע הם, כי חלבו להם בסלע אשר בתוכה הדרים ועליות, וחלונות ודלתים למו, וישימו להם משכן בקרבם. לאש. על נהר איכדר, חמש אלף איש, ארמון, מלאכת גלומי למר, מסחר יין, עץ ויבול השדה. שינאן, שמונה אלף איש, שדי ירק רבים בה.

כט) גליל איכדר, סטחו קל"ג פ"מ, שני מאות ושמונים אלף איש בו, רובו ארץ מישור, יבול אדמתו לשובע. בו העדים: שאטארוה על נהר איכדר, שבעה עשר אלף איש, ארמון, מלאכת סכינים. איסודון, שמונה עשר אלף איש. מסחר רב בעץ. לעבלאנק, שש אלף איש, סוחרי יין, לאשאטר, שש אלף איש עושי מלאכת מחשבת.

ס) גליל מאיענע לאאר, ק"מ פרסה סטחו, חמש מאות אלף איש, ארץ עמקים ואדמת פרי תבואה היין רב וטוב בו, עריו הם.

אנגערס על נהר מאיענע, ארבעים אלף איש, מעשה נסי אניות, בתי מלאכת כלי למר ופשתן, מעינות מי מתכת, מסחר רב. זאמור, על נהר לאאר, חמש עשר אלף איש, בית מדרש לחיל הלבא, בתי מלאכת כלי ברזל, קדמוניות הרומים. באפארט, שש אלף איש. באגע, חמש אלף איש עושים במלאכה.

סא) גליל וויענע, מדתו קל"ב פ"מ, שלש מאות אלף איש בו, ארץ מישור ואדמת תנובה. בו העדים: פאיטירס, עיר ישנה מאד, חומות ומגדלים יקיפוה, שלשים אלף איש בה, בית אקדמיא, בתי מדרש, בתי מלאכה מגבעות ופוזמקאות, נייר ועורות, מסחר יבול השדה ויין. לודון, שבעה אלף איש, בתי מלאכה שונים. שאטעלערא לט על נהר וויענע, שנים עשר אלף איש, בתי מלאכת סכינים ומספרים.

סב) גליל ווענדעע, ק"ל פ"מ מדתו, שלש מאות וששים אלף איש בו, ארץ הרים ועמקים, אדמתו פוריה. עריו הם: בורבאן ווענדעע,

בימי הקיסר נאפאלעאן הראשון היה ווילע נאפאלעאן שמה, חמש אלף איש, פאנטען לע קאמטע על נהר ווענדעע, עשרת אלפים איש, בשיל מלח רב, זאבל דאלאנע על ים אוקייאנוס, שבעה אלף איש, ילודו דגים בחכה ויבשלו מלח.

סג) גליל שני סעווערס, שטחו קי"ד פ"מ, שלש מאות אלף איש בו, ארץ מישור עושה פרי. עריו הם: ניארט על נהר סעוור, עשרים אלף איש, בתי מדרש סוכים, גנת ביתן, בבית העלה כלי מורה שעות משנת ה"א קמ"ו, ארמון, בתי מלאכת שמן, נייר וכובעים, מסחר עורות, סוסים ויין. אללה מחלב כסף ועופרת. טהואארס, ארבע אלף איש, ארמון נאוה. פארטהענע, חמש אלף איש, עושי מסחר.

סד) גליל שעהר, קל"ג פ"מ מדתו, שלש מאות אלף איש בו ארץ מישור כולו, אדמתו פוריה. בו הערים: בורש, חומות נשגבות ושמונים מגדלים יקיפוה, בית אוניווערזיטעט, שלשים אלף איש, בתי מלאכת כלי פשתן ומפרשי אניות. מעין מי ברזל אללה, וויערזאק על נהר שעהר, ארבע אלף איש. איזה בתי מלאכה. סנט אמאנד שמונה אלף איש, מחלב שים אללה.

סה) גליל ניעוור, קל"ד פ"מ מדתו, שלש מאות אלף איש בו, רובו ארץ הרים וגבעות, אדמתו פריה, בו הערים. נעוור על נהר לאאר, שמונה עשר אלף איש, בתי מדרש החכמות בית יליקת כלי רעש, מעשה כלי מלחמה, בית אוצר מטבעות ודברים עתיקים, מלאכת חבלי אניות, מיתרי כנרות, כלי נחושת וברזל, עהרלעלאן וכלי בית, מסחר רב בעלי בנין. קאסנע, שמונה אלף איש, בתי מלאכת סכינים. יתדות וכלי ברזל אחרים. שארימע, עיר קטנה ונאוה, ארבע אלף איש, מלאכת ברזל ונחושת. קלאמעסי, ח' אלף איש, בתי מלאכת ברזל. שאטאשינאן, בראש הר, שלש אלף איש, מסחר רב בעץ.

יא. מדינת ברעטאנייע, חמשה גלילות בה.

סו) גליל פיניסטערע, מדתו קל"ב פ"מ. חמש מאות וחמשים אלף איש בו. רובו ארץ מישור, יבול אדמתו לא כביר. עריו הם קימפער, שמונה אלף איש, מלאכת כלי פארלעלאן, צידת דגים, קאנקארנא, שלש אלף איש, צידת זארדעלן מחייתם. קימפרלע שש אלף איש, מסחר רב על פני המים. פאנטלאבע, שני אלף איש, גני ירק רבים בה. ברעסט, מבצר חזק על ים אטלנטי. שלשים אלף איש, חוף מלחמה נשגב וחזק מאד, בתי מדרש לחיל הים, בנין אניות. מעשה חבלי ספינה, צידת זארדעלן, מסחר רב. דוארנענז על הים, חוף טוב, צידת זארדעלן רבה. ראסקאף, ארבע אלף איש, על פני החוף אשר בה יובילו סחורות רבות בחשאי לענגלאנד בלי תשלומי המכס. מארלעה, קרובה אל הים, חוף, מלאכת נייר, מפרשי אניות, כלי פשתן, טאבק, בורסקי, מסחר רב, שלש עשר אלף איש בה. באס, אי, שלשה כפרים בו, תושביהם דייגים ועוברי ארחות ימים. קעסאנט, אי, שלש אלף איש בו, אשר יעלו דגים במכמרתם ויעברו אניות. זען, אי, ארצו מלחה בלי כל עץ ונטע, ויושביו יחיו בצידת הגים את נפשם.

סז) גליל חוף הלפון, קל"ח פ"מ שטחו, שש מאות אלף איש בו, גבעות רבות לו, אדמתו פוריה, עריו הם: ס נ ט ב ר י ע ה, חוף, שלש עשר אלף איש, מלאכת צמר ופשתן, כלי פארצעלאן, צידת דגים, מסחר, ל א מ ב א ל ע, מקום מעשה קלף טוב. ד י נ א ן, עיר בצורה, תשעה אלף איש, מעשה כלי פשתן, יריד גדול בכל שנה לממכר כלי בד וחוטים. אצלה באר מי תרופה. ל ו ד ע א ק, שמונה אלף איש, מלאכת ברזל, ופארצעלאן ג י נ ג א מ פ, שבעה אלף איש, בתי מלאכת צמר וברזל.

סח) גליל איל ווילענע, קכ"ט פ"מ שטחו, שש מאות אלף איש בו. ארץ גבעות ועמקים, יבול אדמתו לא ישבור את רעבון יושביו, עריו הם. ר ע נ ע ס על נהר ווילענע, הרבעים אלף איש. בית אקדמיא, בתי מדרש, בתי מלאכת גלומי צמר, מפרשי אניות, כלי פשתן, נייר, כלי פארצעלאן וברזל. ר ע ד א ן, חמש אלף איש, מסחר על פני המים. ו ו י ט ר י, שנים עשר אלף איש, בה היה רבינו שמחה בעל מחזור וויטרי. פ ו ג ע ר ע ס, אחד עשר אלף איש, מסחר רב בחמאה, דבש וריפות, ד א ל, שלש אלף איש, השכר הנעשה בה מהולל מאד. ק א נ ק א ל ע: שלש אלף איש, דיגים ועוברי ימים. ס נ ט מ א ל א על פני סלע בתוך הים, מגדלים רבים למגן לה, חמש עשר אלף איש, בתי מלאכה שונים, צידת דגים ומסחר רב על פני המים. ס נט ס ע ר ו ו א ן, שנים עשר אלף איש, ארמון תולד ומגדלי מבצר, מלאכת מחשבת וצידת דגים.

סט) גליל מארביהאן, מדתו קכ"ח פ"מ, ארבע מאות וששים אלף איש בו. ארץ מישור כולו ואדמתו רזה מבלי די בה לכלכל יושביה. עריו הם: ו א נ ע ס על לשון הים מארביהאן, חמשה עשר אלף איש, בית המדרש למעבר אניות, בתי מלאכת מחשבת, צידת דגים, חוף טוב. א ר ע ה, חוף, ארבע אלף איש: פ א ר ט ל ו א י ס, עיר בצורה, שש אלף איש. א ר י ע נ ט, עיר בצורה, חמשה ועשרים אלף איש, בנין אניות, בשול מלח, חוף רחב וטוב, מסחר רב. ה ע נ ע ב א ן, שבעה אלף איש, מסחר רב על פני הים. פ א נ ט י ו ו י, שלש אלף איש. ג ר ו ע ה, אי, חמש אלף איש, פורשי מכמרות על פני המים. ב ע ל ע א י ל ע, אי, בו העיר הבצורה פ א ל ע ה, יושביה יבשלו מלח ויצודו זארדעלן. ה ו א ט, אי, יושביו יעברו בסירות דוגה על פני המים ויעלו זארדעלן במכמרתם. ה ע ד י ק אי, גם הוא מקום דייגים.

ע) גליל לאאר התחתון. קל"ח פ"מ מדתו, חמש מאות אלף איש בו, ארץ מישור עושה פרי תבואה. עריו הם, נ א ט ע ס על נהר לאאר ושנים עשר גשרים עליו, בנין אניות על פני החוף, מאה אלף איש בה, בית אקדמיא, בתי מדרש החכמות ולמעשה חושב, בית מעשה מטבעות, בית מועד הסוחרים, ארמון, מגדל רם, בתי מלאכת כלי צמר ופשתן, מיתרי כנור, מפרשי אניות, חומץ ונרות, צידת דגים, מסחר רב לאפריקא והודו מזרחית. פ ע מ ב ע ף על נהר לאאר, שבעה אלף איש, מסחר רב בים. ג ו ע ר א נ ד ע אצל הים, תשעה אלף איש עושי מסחר במלח. א נ ס ע נ י ס. חמשה אלף איש, כורמים ועוסים במלאכה. ש א ט א ב ר י א ג ט, ארבע אלף איש, עושי מסחר ביין.

יב מדינת נורמנדיא. חמשה גלילות בה.

עא) גליל זעהנע התחתון, מדתו קט"ו פ"מ, שבעה מאות אלף איש בו, ארץ מישור עמוקה ופוריה מאד, עריו הם:

רוען על נהר זעהנע, מאה ועשרים אלף איש בה, בתי מדרש, אוצר ספרים, גנת ביתן, אוצר סגולות הטבע, בתי מלאכת כלי צמר ופשתן רבים מאד, בתי צביעה טובים ומהוללים, מסחר רב בה לכל קצוי ארץ. עלבעף, תשעה אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר רבים ומהוללים מאד. קאדעבעק, שלש אלף איש, עושי מסחר. האווער, עיר בצורה מאד על נהר זעהנע, חוף ומגדל מאיר בו, מצודה, שלשים אלף איש, בנין אניות, מלאכת כל כלי הספינות, מעשה צוקר, כלי ברזל, מסחר רב מאד, מרחצאות מי הים טובים מאד. פעקאמפ, חוף טוב, שנים עשר אלף איש, בתי מלאכה, צידת דגים ודגים מלוחים. סנט וואלערי, מקום דיגים. דיעפע על ים אוקיינוס, חוף נשגב, ארמון מולד, בתי מדרש, בתי מלאכת כלי קרן, שן, מעשה שבכה, חכי דגים, צוקר, בנין אניות, חמשה ועשרים אלף איש, צידת דגים מלוחים. מרחצאות מי הים. באלבעק, תשעה אלף איש, מסחר רב בכלי פשתן. איוועטאט, שלש עשר אלף איש, בתי מלאכה ומסחר רב. נעפשאטעל, מעינות מי ברזל ונפרית, בתי מעשה ל"ג ויי"ש, הגבינה הנעשה בה מהוללה מאד. אמאהל, שלש אלף איש, מעינות מי ברזל טובים לרחצה. גורנעה, מקום מעשה חמאה טובה מאד.

עב) גליל עהרע, מאה ועשר פ"מ שטחו, ארבע מאות ושש אלף איש בו, ארץ מישור עושה פרי תבואה. עריו הם: עווראה על נהר איטאן, חמש עשר אלף איש, מלאכת צמר, ל"ג, אטון בד ועורות, אצלה ארמון נחמד בשם נאווארע יכונה. ברעטעלייע, שני אלף איש, יציקת ברזל, מלאכת כלי ברזל. רוגלעס, בתי מלאכת מחטים. ווערנייל. שש אלף איש, מלאכת כלי ברזל, איוורי, מקום מעשה כלי שיר שונים. אנדעלים, שש אלף איש, מעשה כלי ברזל וצמר. לאוויר, חמש עשר אלף איש, מלאכת גלומי צמר מהוללים מאד. בערנעה, עשרת אלפים איש, מעשה גלומי צמר רב. פאנטאדעמער, שמונה אלף איש, מעשה עורות רב,

עג) גליל קאלוואדאס, ק"ד פ"מ שטחו, חמש מאות וחמשים אלף איש בו, ארץ גבעות ועמקים עושה פרי תבואה, בו הערים:

קאען, עיר נאוה על נהר ארנע, מצודת עופל, חמשים אלף איש, בית אקדמיא, בית מדרש לעובדי אניות, בתי מדרש החכמות, מלאכת גלומי צמר גפן, מעשה שבכה, מעין מי ברזל, מסחר רב, קורזעלע, מקום מהולל ע"י צידת אויסטערן הגדולה בו. באיעה, חמשה עשר אלף איש, מעשה אטון בד רב מאד. איזיניי, מקום מסחר רב בחמאה, וירע, י"א אלף איש, מעשה גלומי צמר ונייר רב. פאלעזע, שש עשר אלף איש. בתי מלאכה ומסחר רב, יריד גדול בה בכל שנה. ליזעה, חמש עשרה אלף איש, מלאכת כלי צמר ופשתן, מסחר רב באבטיחים. האנפלער, חמש עשר אלף איש, עיר מסחר, צידת דגים מלוחים.

עד) גליל התעלה (לא מאנש), מדתו קי"ד פ"מ, שש מאות וששים אלף איש בו, ארץ עמקים ואדמתו לא תכלכל את יושביה, עריו הם: ס ט ל א י' אלפים איש, מלאכת גלומי למר וכלי ברזל, צידת דגים. א ו ו ר א נ ש ע ש על נהר זעען, תשעה אלף איש, עושי מלאכת מחשבת. ק א ר ע נ ט א ן, חמש אלף איש, חוף, מסחר. ג ר א נ ו ו י ל ע, תשעה אלף איש, דיגים ועוברי ימים. ק ו ט א נ ס ע ס, שנים עשר אלף איש, צידת דגים ומסחר. ו ו א ל א נ י י ע, תשעה אלף איש, בתי מלאכה ומסחר. ש ע ר ב ו ר ג, עיר בצורה מאד, חוף מלחמה נשגב מאד אשר בנה הקיסר נאפאלעאן הראשון, בשנת תקע"ב, אלף רגל ארכו, שבע מאות ושבעים רגל רחבו, וחמשים רגל עמקו, וכסף מלאכתו עלה למאה מיליאן פראנקן, מלבדו עוד חוף מסחר גדול. בנין אניות, חמשה ועשרים אלף איש, בתי משכנות המלך ובתי נשק גדולים, בתי מדרש שונים, בתי בשול צוקר, מסחר תבואה, ויין. ד י ו ו ע, שלש אלף איש, מלאכת מחשבת ומסחר. ביער הרחוק פרסה מן שערבורג, יש בית מעשה בקבוקי זכוכית גדול מאד.

עה) גליל ארנע, שטחו קט"ו פ"מ, ארבע מאות ושמונים אלף איש בו, ארץ גבעות ועמקים, יבול אדמתו לא כביר. עריו הם: א ל ע נ ס א ן, שמונה עשר אלף איש, מלאכת מעשה שבכה, גלומי למר, השחזת אבני שהם הנמצאים לרוב בסביבותיה. ז ע ע ז על נהר ארנע, שבעה אלף איש, מסחר ברזל ולינובר. מ א ר ע א נ י י ע על פני הר, ששה אלף איש, מעשה חושב. ב ע ל ע ס מ ע, עיר קטנה בתוך יער, מעין מי תרופה. ל ע ג ל ע, שמונת אלף איש, בתי מלאכת מחטים טובים ורבים. א ר ג ע נ ט א ן, שמונה אלף איש, מעשה שבכה, כלי ברזל ומסחר. ל ע פ י ן, כפר, בו תרבית סוסי המלך. ו ו י מ ו ט י ר, מקום מהולל ע"י בתי מלאכת כלי פשתן הרבים אשר בו ובסביביו. ט י נ ש ע ב ר ע ה, מעשה יהלות וכלי ברזל רבים.

יג מדינת פלאנדערן או הארץ הנמוכה, נקראת עתה בשם

עו) גליל הצפון. מדתו מאה ועשר פ"מ, ולערך מיליאן בני איש בקרבו, כולו ארץ מישור ושפל מאד, אדמתו פוריה מאד, עריו הם, לילע, עיר גדולה ונאוה, ואחד המבצרים החזקים בכל אירופא, בין הנהרות דיילע ולים, חמשה ושמונים אלף איש, בתי מדרש, אוצר ספרים, גנת ביתן, מעשה מטבעות, בית מועד הסוחרים, בית העלה נאוה, בתי מעשה גלומי למר, כלי בד, פארצעלאן, עורות, בשול צוקר ושמן, גני ירק רבים, מסחר גדול. חולה לה יותר משני מאות ריחים אשר אופניהם לרוח היום יתגלגלו. העיר הזאת נבנתה באמצע המאה הי"א למספר הנוצרים. ו ו ע ר ו ו י ק ו ק א מ י נ ע ס, שני עירים על נהר לים, אשר מחציתם לצרפת ומחציתם להולאנד. ר ו ב ע ה, ששה עשר אלף איש, בתי מעשה חושב. ט ו ר ק א ן, שמונה עשר אלף איש, מלאכת כלי למר ומסחר. ד ו ע ה, עיר בצורה על נהר שקארפע, חמשה ועשרים אלף איש, יציקת כלי תותח, בית נשק, בית מדרש לאנשי הצבא, בתי מלאכת כלי ברזל. ס נ ע א מ א נ ד, אחד עשר אלף איש, מעשה כלי פשתן רב, מעינות מי [illegible] לתרופה. ק א נ ד ע, מבצר, שני אלף איש. ו ו א ל ע נ ס י ע נ ע ס

מבצר חזק, חמשה ועשרים אלף איש. בית חולים גדול, מעשה אטון בד
רב וטוב מאד. אנלען, כפר, מכרה גחלי אבן רב. קאמברע, עיר
בצורה מאד, עשרים אלף איש. מעשה כלי בד מהוללים מאד הנקראים
בשם קעמבריק ומסחר רב בם. קעסנאי, לאנדרעסעס,
אוועסנע, שלשה מבצרים על הגבול. מאבעש, מב׳ר חזק על נהר
זאמבר, שבעה אלף איש, מעשה כלי מלחמה, גלומי צמר, טאבק, כלי
שיש וברזל. מערוויל, שלש אלף איש. בעלעל, שנים עשר אלף
איש, מלאכת ברזל וצמר רב. בערג, עיר בצורה, שני מגדלים, שש
אלף איש. דינקירכן, מבצר על הים, שלשים אלף איש, חוף טוב,
בנין אניות, בתי מדרש שונים, מלאכת חבלי אניות, חכי דגים, בשול צוקר.

יד. מדינת פראנש קאמטע, שלשה גלילות בה

עז) גליל שאנע העליון, מדתו ל"ד פרסה, שלש מאות וששים אלף
איש, ארץ הררים והדמת שיד וסלעים. עריו הם: וועזול, שמונה
אלף איש, מסחר יין. גרעה, שבעה אלף איש, מלאכת ברזל רב.
לוקסעל, ארבע אלף איש, מעינות חמים בה הטובים לתרופה מאד.

עח) גליל יורא, ל"ה פרסה מדתו, שלש מאות וארבעים אלף איש בו.
ארץ הרים ועמקים ומבורכת ה׳ אדמתו, עריו הם: לאן די סאלנער,
תשעה אלף איש, בשול מלח רב, בתי בורסקי, אצלה מחצב כסף, נחשת,
ברזל ובדיל מתהרים. דאלע על נהר דובש, שנים עשר אלף איש, מלאכת
ברזל וצמר. ארבאה. שמונה אלף איש, מסחר רב ביין. פאליניע,
תשעה אלף איש, מעשה אבק שרפה, ומסחר רב ביין. סנט קלאדע,
שש אלף איש, מעשה כלי עץ וקרן, זכוכית ומתכת. מארעה, שלש
אלף איש, מלאכת מחטים וכלי מורה שעות טובים מאד.

עט) גליל דובש, מדתו מאה ושתים פ"מ, שלש מאות אלף איש בו,
ארץ הררים, יבול אדמתו לא כביר. עריו הם: בעזאנזאן, עיר
בצורה וחזקה מאד על נהר דובש, ששה ושלשים אלף איש, בתי מדרש שונים,
מלאכת נשק, כלי מורי שעות, שער הסלע מימי יוליוס לעזאר, ועוד
שארית קדמוניות אחרים מימי הרומיים. קינגעה, מלאכת ברזל רב:
רחוק פרסה ממנה מערה גדולה, ששה ושלשים אולמים בה, וכלי תפארת
שונים מעשה לצלועים בקרבם. פאנטארלער, שש אלף איש, מעשה
ברזל רב. מעמפלגארד חמש אלף איש, מעשה מורי שעות וכלים אחרים.

טו. מדינת לוטרינגן, ארבע גלילות בה.

פ) גליל וואסגא (וואגעזא), ק"ו פ"מ שטחו. ארבע מאות אלף איש בו,
ארץ גבעות ויבול אדמתו לא כביר, עריו הם:
עפינאל, עשרת אלפים איש, מלאכת כלי פארצעלאן.
רעמירעמאנט בין הרי וואגעזא, מעינות מים חמים בה לרחצה.
פלאמביער, מקום מרחצאות חמים. מירעקורט, שבעה אלף איש
מעשה כלי שיר, כנור ועוגב. בען, כפר, מרחצאות חמים מאד.
נעפשאטא, ארבע אלף איש, עושי מלאכת מחשבת.

פא) גליל מערטהע, ק"ח פרסה מדתו, ארבע מאות וארבעים אלף איש
בו, ארץ גבעות ועמקים, אדמתו פוריה מאד. עריו הם: נאנסי, עיר

נאוה מאד על נהר מערטהע ובניינים נפלאים בה . ששה ושלשים אלף , בית האוניווערזיטעט , אוצר ספרים , בתי מדרש , בתי מלאכת גלומי צמר , אטון בד , נייר , נרות דונג , מעשה רוקח , כלי נחושת , סכינים , יציקת פעמונים , חומץ יין , יי"ש , סמן פרחים , עבוד עורות . פאנטאמוסאן , תשעה אלף איש , מלאכת צמר וברזל . טול , עיר בצורה , ישנה מאד על נהר מאזעל , שנים עשר אלף איש , בתי מלאכה שונים . שאטאסאלין , מקום מכרה אבני מלח רב . דיעהז , חמש אלף איש , מכרה אבני מלח רב . ליכעוויל , שש עשר אלף איש , ארמון , מלאכת כלי פארצעלאן . פפאלזבורג , עיר בצורה , ארבע אלף איש , מעשה יי"ש רב .

פב) גליל מאזעל , מאה פ"מ שטחו , ארבע מאות וחמשים אלף איש בו , ארץ הררים , אדמתו פוריה , בו הערים : מעץ , מבצר חזק מאד על נהר מאזעל , חמשים אלף איש , בתי מדרש שונים , בית נשק גדול , אוצר ספרים , בתי מלאכת צמר ופשתן , מסחר רב . טהיאנוויללע עיר בצורה וחזקה , שמונה אלף איש : לאנגווי , מבצר , ארבע אלף איש . זארגעמינד , חמש אלף איש , מעשה כלי אבן נפלאים . ביטש , עיר קטנה ומצודת עופל אצלה .

פג) גליל מאאס , קט"ו פ"מ מדתו , שלש מאות וששים אלף איש בו . גבעות ויערים יכסוהו , ויבול אדמתו אך מעט . עריו הם . בארלעדין , חמש עשר אלף איש , מעשה מרקחת ומסחר יין . ווערדון , עיר בצורה על נהר מאאס , חמש עשר אלף איש , מעשה יי"ש רב . אצלה מחצב שיש טוב ונאוה . ווארענעס אצל הגבול , פה נתפש המלך לודוויג הט"ז כי הכירו שר בית הדואר כנזכר למעלה (דף ח' ע"ב) . מאנטמעדי , עיר מבצר , ארבע אלף איש , מעשה חומץ , מסחר עורות ואדרות שער .

טז , מדינת עלזאס , שני גלילות בה .

פד) גליל רהיין התחתון , פ"ח פרסה מדתו , חמש מאות ושמונים אלף איש בו , ארץ הרים ועמקים , אדמתו פוריה מאד , יושביו אשכנזים ולשון אשכנז בפיהם . עריו הם : שטראסבורג , מבצר חזק מאד , נהר איל עובר בה , וששה גשרים עליו , כשלש מאות חוצות ורחובות שבעה אלף איש , להיכל הנוצרים הנקרא מינסטער , מגדל גבוה מאד אין ערוך לרומו בכל הארץ , ימי בנינו ארכו מאה וששים ושתים שנה , ובשבע מאות וחמשה ועשרים מעלות יעלו אליו , בית האוניווערזיטעט , בית אקדמיא , בתי מדרש שונים , מצפה ככבים , בתי ועד לחכמים , בית טעאטער נאוה וגדול מאד אשר כסף מלאכתו עלה לשני מיליאן פראנקן , בית נשק , יציקת כלי מלחמה , בית מדרש לאנשי הצבא , בתי מלאכת גלומי צמר , נייר , חבלים , מפרשי אניות , יריעות מחוטבות , כלי כסף וזהב , מרכבות יפות מאד , מסחר רב . בה המציא יאהאן גוטענבערג בשנת מאתים לאלף הששי את מלאכת הדפוס . מאלסהייט , עיר קטנה , מלאכת כלי ברזל רב . מוציג , ארמון נאוה , מלאכת כלי מלחמה . בישוויילר , שלש אלף איש , בתי מלאכה רבים . האגענאה , שנים עשר אלף איש , מעשה חוטב רב , פארטלואיס , מבצר חזק . וויסנבורג עיר בצורה , שמונה אלף איש , מלאכת צמר וברזל . נידערבראן , מעשה כלי ברזל רב , מציעות

מי ברזל לתרופה : ל א נ ע ר ן , שבעה אלף איש , מעשה ברזל ונחושת • נ ו ק ס ו ו י י ל ר , שלש אלף איש , בשול ויטריאל ואלוין . ר א ס ה י י ס , שני אלף איש , אורגי למר גפן , מי מתכת . ק ל י נ ג נ ט ה א ל , מלאכת כלי מלחמה למלך . ב א ר , שש אלף איש , בתי מלאכה שונים : ש ל ע ט ש ט א ד ט , מבצר , שלש עשר אלף איש , מלאכת למר וברזל רב .

פה) גליל רהיין העליון , ע"ז פרסאות מרובעות שטחו , ארבע מאות וחמשים אלף איש בו , הרים רבים לו , יבול השדה וכל פרי בו , רוב תושביו אשכנזים המה . בו הערים : ק א ל פ א ר על נהר פעכט , עשרים אלף איש בה , בתי מדרש , בתי מלאכת גלומי למר , ל"ג , כלי פארלעלאן , בית נשק , מעשה אבק שרפה , מסחר רב ביין . מ א ר ק י ר ך , עשרת אלפים איש , מעשה שעטנז , בתי לביעה , מחלב כסף ועופרת אללה . ר א פ א ל ט ס ו ו י י ל ר , שבעה אלף איש , ארמון , איזה בתי מלאכה . נ י י א ב ר י י ז א ך , מבצר חזק נכח עיר ברייזאך אשר בהערלאגטום באהדן , ארבע אלף איש . ע נ ז י ס ה י י ס , בהיכל הנוצרים אשר בה , נשונה למשמרת אבן גדולה שלשה ככר משקלה , אשר מסורת בפי העם כי נפלה משמים ארצה בשנת ה"א רנ"ב . ז ו ל ץ , שבעה אלף איש . ג ע ב ו ו י י ל ר , שמונה אלף איש , בתי מלאכה גלומי למר גפן , כלי נחשת , בשול סוקר . ז ו ל ל מ א ט , כפר , מרחצאות מי גפרית וברזל , מטוה למר גפן רב . ל ו י ט ע נ ב א ך , כפר , מעשה נייר רב . ט ה א ן , שש אלף איש , מלאכת למר גפן רב . ב י ט ש ו ו י י ל ר , כפר , מעשה ברזל רב . א ת א ר י ן , עיר קטנה , בתי מלאכת אטון בד ול"ג . ז ע נ ה י י ם , מקום בתי מלאכה שונים , מ א ס מ י נ ס ט ר , מטוה ל"נ רב . מ י ה ל ה ו י ז ן , עיר גדולה על נהר איל , חמשה ועשרים אלף איש , בתי מלאכת למר ופשתים ולבע תכלת מהולל . ה י נ י נ ג ן , אלף איש , היתה עיר בצורה , ובשנת תקע"ה נהרסו מבצריה . נ ע פ א ר ט , עיר בצורה מאד , שש אלף איש , מעשה כלי ברזל . ב א ק ו ר ט , כפר , בתי מלאכה גדולים בו לכלי מורי שעות וכל כלי ברזל שונים .

יז . אי קורסיקא בים התיכון , נקרא עתה בשם

פו) גליל קורסיקא . מדתו קע"ח פרסאות מרובעות , מאה ושמונים אלף איש בו . יערים רבים יכסו פני כולו , אדמת אבן לו ויבולו לא יבורך . בו הערים . א י א ט ש י א , שנים עשר אלף איש , עופל , לידת דגים , מעשה אלמוגים , מסחר יין . בה נולד הקיסר נאפאלעאן הראשון . ו ו י ק א , שש אלף איש , גני תאנים ושקדים רבים : ק א ל ו ו י , עופל , מקום מסחר . ס נ ט פ ל א ר ע נ ט , חוף רחב וטוב . ב א ס ט א , עיר בצורה , חמש עשר אלף איש , מעשה חרבות וחניתות טובים . פ א ר ט א ו ו ע ס י א , חוף מלחמה טוב ונשגב . ב א נ י פ א ל י א , עיר בצורה , חמש אלף איש , לידת אלמוגים . ק א ר ט ע , עיר קטנה , שני אלף איש . ארמון נשגב . פ י א ו מ א ר ב א , כפר , מעינות המים בו לרחצה : א ר ע ל א , כפר , באר מי תרופה בו .

אחוזת צרפת בחלקי התבל האחרים הם : ב א ז י א , פאנדיחערי ובנותיה כ"ד פרסאות מרובעות , ב א פ ר י ק א , המדינות אלגיר . סענעגאל

ואי בורבאן. ה' אלפים ות"ק פ"מ. באמעריקא הדרומית, מדינת גוייאנא תקי"ח פ"מ. בהודו מזרחית איי אנטילי ס"ג פ"מ, באמעריקא הצפונית ז' פרסאות מרובעות. באויסטראליען איי מרקעזא, כ"ד פרסאות מרובעות.

שפניא

ממלכה גדולה הנקראת בפי חכמי עמנו ספרד על שם הכתוב (עובדיה י"ט). ובלשון חז"ל אספמיא, אפילו ספינות באות מגליא לאספמיא (יבמות ס"ג א), יצחק ר"ג הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא (שם קט"ו ב') וכן תרגם יונתן מלת ספרד בעובדיה אספמיא, ולדעתי קראוה כן על דבר שמה בשפת לטיין היספניא, כדרכם להפך אות ה' ברומית לא' בעברית, כמו אפותיקי מן היפאטעקא, אלוניסטין (ירושלמי סוטה) מן העלעניסטן, וכדומה, וגם חלוף מ' בנ' מורגל הרבה בש"ס ומדרשים.

גבוליה. לפאת צפון וצפונית מזרחית ארץ צרפת וים ביסקייא, לפאת מערב ים אטלאנטי וארץ פורטוגאל, לפאת תימן וקדם ים אטלנטי. מצר ים גיברלטער וים התיכון אשר זרועות יצאו ממנו לתוך הארץ שימה. בגלל מצבה הזאת אשר ימים יסובבוה מכל עבר, היתה לסחר גוים ורוכלת העמים מני אז, כי השלח בים צירים לכל ארצות הבל, ומסחר רב ליושביה על פני מי תהום רבה.

גדלה. ארכה ממזרח למערב קל"ה פרסה ורחבה קי"ג פרסה, היקפה חמש מאות פרסה, ומדת שטחה שמונה אלף ושש מאות פרסאות מרובעות.

אוירה טוב ונעים מאד, ולכן נקראה עוד בימי קדם גן עדן באדמה, קרה, שלג וקרח אך למצער ולעתים רחוקות בקרבה, אך מפני רחבה ומדת גדלה כי רבה היא, לא רוח אחד לכולה, לכן חלקוה בדבר האקלים לשש מחלקות. א) הרצועה הצפונית לאורך ים אטלנטי, קרה ולחה מכתיש האדרות, האויר ממולא וממוזג, שלג על גבי ההרים גם מטרות עוז לה, ב) הרצועה התיכונית, חמה ויבשה מאד, האדמה כאש בוערה תחת כף כל רגל כי גשם אין, ההרים הרבים יעצרו בעד רוח קר לבל יעבור ויטהר הארץ, ויורידו את קרני השמש אל תוך העמקים והיו לשרפה מאכולת אש, אולם לעתים בשנה יפיח רוח נח מטיב כל נפש, גם הלילות קרים, וטל רב יורד גם ממטיר פני האדמה. ג) הרצועה הדרומית לאורך ים התיכון, חמה ולחה, לרוב יגדל החום מאד עת ישב רוח תימן, אולם עד מהרה תעבור רוח ים ותדפנו. החורף הוא רפה מאד אך אם הרים רבים ורמים שם אשר שלג עולמים יכסה ראשם, ורוב עתותי החורף ימי גשמים הם, תנור אין בכל הארץ הזאת, אך ביום קרה יעמידו סיר נפוח בגחלים בוערות תוך הבית ויחמו בו. אויר כל הממלכה הזאת טוב מאד לבריאות האדם ולגדול הצמחים וכל עצי פרי, אך שנים הם הנגעים המזיקים מאד לכל מי שאינו גבור מפניהם, הלא הם, רוח צפוני מערבי

הנקראה גאליגא, הבאה מהרי גאליליען ומביאה קרה רבה אתו אחרי התום הבוער כאש, ומי שאינו נזהר מפניו דמו בראשו, ושני לו הוא רוח סאלאנא, סערת תימן הבאה מאפריקא לגלילותיה הדרומיות, וידמה לרוח סיראקא באיטליא. עת הרוח הרע הזה תארך כעשרה או שנים עשר יום, חומו כאש לוהט, ותולדותיו הם מרה שחורה, תמהון, קדחת ושגעון. רוח קדים הנושב אל גיבראלטאר יכסה את הארץ הזאת בערפל, עלטה וענני אופל, שמונה ירחים שנה שנה. גם רעש הארץ לפרקים בקרבה, אך איננו משחית כבארצות אחרות.

הרריה שש מחלקות למו. א) שלשלת הרים אשר תשתרע לאורך כל הארץ הזאת ממזרח למערב ובין שפניא וצרפת תפריד. ב) הרי אקא ומאנקאיא אל גבולי ארראגאניען. ג) שלשלת הרים תלולים וצרים בקאסטיליא החדשה ועסטרעמאדורא, ויערים רבים בם. ד) הרי טאלעדא ההולכים עד פורטוגאל. ההרים השחורים (סירא מארענא) עלי השדה יכסום, וכסף חי, עופרת וכסף בקרבם. ו) הרי השלג (סירא נעוואדא) גבוהים מכל רעיהם, ושלג עולמים יכסה את ראשיהם אשר לא ימס לנצח.

מימיה, מלבד שבעה הנהרות הגדולים, יש עוד מאה וחמשים נחלים בקרבה, ומלבד אלה נחלים קטנים רבים מאד, אך בכל זאת לא יספיקו לכל הארץ, כי יחרבו וייבשו רבים מהם בקיץ מחום השמש, ובני הארץ נרפים הם למלא במעשה חושב את מחסור הטבע, לכן פלכים רבים בה למלחה כחורב בציון. במקומות הגבוהים בגלילות עסטרעמאדורא וקאסטיליען הרשים מכל נחל, יש מעינות רבים וטובים.

נהרותיה הגדולים שבעה הם: א) עבריא הנהר הגדול מכולם, עובר על פני הארץ מפאת קדם לפאת ים עד ליזאבון, אשר בפורטוגאל ושם יפול לתוך ים האטלנטי. ב) דוערא, תולאותיו בצפון הארץ אל הרי מאנקאיא, סובב הולך ממזרח למערב בין הררי עד, עד בואו לפורטוגאל וים האטלנטי יניחנו אל תוך פיהו. ג) גואדיאנא, מקורו בתיכון הארץ, בהגיעו לעיר אלאצר ירד מתחת לארץ, ואחרי מרוצת חמש פרסה ישוב שנית להגלות, וכאחיו גם הוא יבא לפורטוגאל ויפול לים האטלנטי. ד) גואדאלקוויויר תולאותיו מהרי סירא די סיגורא וים התיכון יניחנו אל פיו. ה) עבראֿ עובר הרי פירענעא ונופל אל טורטוזא לים התיכון. ו) מינהא. מקורו בהרי גאליליען ויפול לים האטלנטי. ז) טינטא, מימיו ירקרקים, כי בהרי נחושת מקורו וחלקי נחושת בקרבו, אין כל דג בו, וכל הצמחים אשר על שפתו ייבשו ויבולו, מבלעדי העזים לא תשתה כל בהמה וחיה את מימיו, אך בני האדם ישקו את הבהמות במים אשר בו, נהמית את התולעים אשר בקרבם. כל דבר רך הבא אל תוכו יקשה ויהי לאבן. יאוריה הנפלאים הם, יאור קאיינגא, יאור בענעווענטא אשר דגים רבים בו, ויאור אנטעקווערא המלא מי מלח. מעינות מי מתכת הלא הם מי גפרית. מלח וברזל לרחצה ולשתות, רבים מאד וכאלף וחמש מאות מספרם. תעלות מעשה ידי אנוש למעבר המים אך מעט בקרבה ובראשם תעלת הקיסר היא התעלה אשר החל עשות הקיסר קארל החמישי בשנת ה"א ש"ע, ראשיתה אל טודעלא ותשתרע עד זאסטאגא, באורך שתים

ים פרסה, מלבד אשר תועלת רב בה למסחר הארץ כי אניות סוחר לבלי ספורות על פני יה יעבורון, תעשיר את כל הככר אשר תעבור בו בפרי הניבה, ותשים את ארצו כולה משקה.

נ א צ י ה ויבול האדמה. במתכת עושר רב לארץ הזאת, בימי קדם היה כסף וזהב רב מאד בקרבה, אולם ברבות הימים תמו פסו. נחושת ועופרת לבלי ספורות, ובמקומות רבים בראשם כל חולות יתגוללו, בדילב, ברזל וברזל מוצק, מאגנעט הוא אבן השואבת, כסף חי, צינובר, אנטימאניום. עופרת מים, ארזעניק, כל אלה לרוב מאד. גם באבנים טובות עושר רב לה, וכל המינים המהוללים כשוהם, פטדה, ברקת, ישפה, דיאמאנט, ישנם למכביר בקרבה, שיש רב מאד, ובמחזות ההרים יבנו אף בני הכפרים בתי שיש למו. אבני אש, גראניט, אלבאסטר, אבני ריחים, שיד ואבני חול לרוב. גחלי אבן, אדמת טארף, גפרית, שמן הרים, אבני מלח רבים ובראשם סלע המלח אצל קארדאנא, גבוה חמש מאות רגל ופרסה היקפו, מאבניו יעשו כלים שונים ומסחר רב בם. זאלפעטער, אלוין, וויטריאל, מעיני מלח רבים, עפרות צבע, חומר יוצרים, אדמת פארצעלאן.

נ ט ע י ם וצמחי האדמה, חטים, דגן, שעורים, שבולת שועל, חטי טורקיא, דוחן, אורז, כל אלה לרוב. כל מיני קטניות, כרוב ולפת וכל ירק עשב, בצלים רבים וטובים, תפוחי אדמה למכביר, קשואים, אבטיחים, פלפל שפניא, קלה, כמון, לענה, עשבי תרופה, פשתן וקנבוס, דשא ש פ א ר ט ו ם אשר יעשו ממנו חבלים, סלים ובגדים גסים, קנה צוקר, הקנה הטוב אשר יעשו ממנו המקלות הנודעים בכל הארץ בשם קנה שפניא (שפאניסעם ראהר). כרכום וכל עשבי צבע. פרי העץ, תאנה ורמון, תמרים, שקדים, זיתים, בכאים, ערמונים, פאמעראנצן, ציטראנן, תפוחים, אגסים, אפרסקים, אגוזים, לוזים, חרובים ובראשם כולם הגפן אשר מיניה רבים וטובים לו מאד, עצי היער רבים ושונים.

ה ח י אשר בה. סוסים טובים מאד, פרדים רבים וטובים, חמורים לא מעט, פרים טובים לא כביר, ובאיזה מקומות הם בלי קרנים. עזים רבים מאד ואין ערוך למיטב צמרם בכל אירופא. עופות בעלי נוצה וכנף רבים וטובים, ובתוכם גם תרנגול הודו. דבורים רבים, ובכל זאת אין די בדונג אשר מהם לצורך הארץ, מרוב הנרות אשר ידליקו בבתי מקדשם. תולעת המשי לרוב, דגים שונים ורבים. זיז שדי וחיתו יער לא כבירים.

בתי מלאכת מחשבת רבים בה, ולמעשה גלומי צמר ומשי משפט הבכורה, ואחריהם מלאכת צמר גפן, כלי בד, נייר, כלי כסף וזהב, נחושת וברזל, מעשה עורות ועבודם, מלאכת כלי מלחמה, בשול צוקר, י"ש, לבון דונג, מעשה זכוכית, כלי פארצעלאן, טאבק.

המסחר איננו רב בקרבה, וגם מרכולתה חולה לה אך מצער הוא. חשבון מטבעותיה לפי הרעאל הוא, כל ר ע א ל יכיל עשרה צ ל עסטרייך.

מספר יושביה בקרבה ארבעה עשר וחצי מיליאן בני אדם, ונפלגים לאצילים הגדולים והקטנים, האזרחים והאכרים. בני הארץ הזאת בעלי קומה ממוצעת, דלי בשר ואמילי כח, ורבים מהם הכרת פניהם תענה בם כי מבני ישראל המה, באשר נשארו כבירים מבני יהודה בארץ הזאת

בימי הגירוש האחרון (באמצע המאה השלישית לאלף הששי) וקבלו באונס דת הנוצרית עליהם, אולם בסתר לא סרו מאחרי אלהיהם ותורת אבותיהם בידיהם. מדותיהם הם, גאוה, אהבת אמת, חסד, נדבת לב, רוח גבורה, סבלנות, עצלות, אהבת בצע, נקמה, ערמה, כילות, קנאה, תאוה, וזוהמא. כשרון רב להם לכל חכמה ומעשה חושב. מאכלם ומשתיהם במדה ומשורה, והקורא לחבירו שכור יורד עמו לחייו, כי כל גבר עברו יין רק פעם אחת חרפתו לא תמחה נצח. הנשים אינן נגועות מאד. את הנגון והמחולות יאהבו עד מאד.

החכמות והמדעים ימעטו וישוחו בה מעוצר מלך וכמרים, כי הממשלה וכהניה יחד עינם לופיה על בתי המדרש וחנוך הצעירים ועל כל ספר ודבר בינה, לבל יצא אור נוגה מתוכם, לפקוח עיני העם, ולהסיר ערפלי אולת.

שפת הארץ, שפת שפניא' בת לשון לטיין היא, עשירה במלים ונאוה, ומבלעדה גם שפת באסקי המדוברת במחוזות ההרים ובמדינת גאליציא.

דת נוצרית קטוליקות, היא השוררת, וחלילה לכל בעל ברית אחרת לבא שעריה, ואף הנוצרים בני כת לוטר ודומיהם, זרים הם לה וחלק ונחלה אין למו בתוכה. ובכל זאת נתנה הממשלה בשנת (ה"א תרט"ז) רשיון לבני ישראל לשום משכנם בקרבה ולהאחז בה.

ממשלת המלך מוגבלה ע"י קונסטיטוציאן, כי בחירי העם יקהלו יחד כפעם בפעם להועץ על דבר כל חוק ומשפט, ובלעדם לא יוכל המלך עשות מאומה. המלוכה נחלת עולם היא לבן או לבת ממשפחת המלך. בן הבכור יורש הכסא, שם פרינץ אסטוריענלו, ושאר בני המלך בשם איכפאנט יכונו. שם המלכה המולכת עתה איזאבעלע השניה, נולדה בשנת תק"ץ, החלה למלוך אחרי מות אביה בשנת תקל"ג ואמה משלה בשמה, ובשנת תר"ג סרה אפטרופסות אמה מעליה ותמלוך לבדה עד היום הזה. שם בעלה דון פראנציקוס די אסיסי.

הכנסות המלוכה הם מאה וארבעים מיליאן כסף, וההוצאות לערך מאה וחמשים מיליאן כסף.

מספר צבא חילה מאה ושמים אלף איש, חמשים אניות מלחמה ושמונה מאות כלי רעם בהן.

קורותיה· הארץ הזאת מימי קדם קדמתה, ובני צור משלו בה בראשונה, וגם ארץ פורטוגאל אליה נחשבה, ושתיהן יחד ממלכה אחת היו. באמצע המאה התשיעית לאלף הרביעי לכדוה הרומיים ותהי ארבע מאות שנה תחת ידם. בראשית המאה החמישית למנין הנוצרים באו גויי אשכנז ויגרשו את הרומיים ותהי להם לאחוזה, וכאשר רבו מלחמות ותהפוכות בקרבה, באו הערביאים ויקחו מדינות רבות בתוכה לנחלה. ברבות הימים ירדה ממשלת הערביאים פלאים ורק מדינת גראנאדא נשארה בידם. בשנת ה"א רנ"ב כבש המלך פערדינאנד גם את גראנאדא והכניע את הערביאים תחתיו, הוא פערדינאנד אשר מלך יחד עם איזאבעל אשתו וישלח את קולומבוס לבקש הארץ החדשה, וחכמת קולומבוס עמדה לו וימצא את אמעריקא, והוא האכזר אשר גרש את בני ישראל מארצו, וגם את קרן דת מחמד גדע בחרי אף בכל ערי מלכותו, כי הקים בית בקורת הנקרא בשם איכקוויזיציאן

אשר בו ישבו הכמרים לבקר אחר מעללי כל איש ולשפוט מחשבות גבר אם תמים עם האמונה לבו, חללי הבקורת הנוראה הזאת עצמו לאין מספר, ורבים מהערביאים אשר היו אדוקים באמונתם ברחו לאפריקא בגללה. בסוף ימי מלכותו כבש גם ממלכת נעאפל ותהי לו לאחוזה. אחרי מותו היו שפניא ארצות עסטרייך, נעאפל, זיציליען, והארצות הנמוכות לאגודה אחת, ונכדו קיסר קארל החמישי משל בהן, אולם בימי בנו פיליפ השני נתפרדה החבילה, ולא נותרו לו כי אם שפניא ופורטוגאל. פיליפ השלישי גרש כשמונה מאות אלף ערביים מארצו. בימי פיליפ הרביעי נכרתה פורטוגאל משפניא ותהי לממלכה מיוחדה. בשנת ה"א תקס"ח הוריד הקיסר נאפאלעאן הראשון את המלך קארל הרביעי מגדולתו, והוליך אותו ואת פערדינאנד בנו לצרפת, וישם את אחיו יאזעף בונאפארטע למלך שפניא, וכל השערורות והמבוכות אשר עברו על שפניא בימים ההם הלא הם כתובים על ספרי דגול מרבבה לד קי"א. כאשר הורד נאפאלעאן מכסאו שבה המלוכה לפערדינאנד השביעי, אבי המלכה המולכת עתה. בשנת ה"א תק"פ נשבתה בקורת הדת היא האינקוויזיציאן המשכלת גוייה ונכרתה לעולם. בשנת תרע"ו היה קשר רב במאדריד הבירה על המלכה ועל נסיכיה, אולם עד מהרה גברו ידי לבאותיה והמרידה נעצרה:

קורות בני ישראל בה. על דבר העת אשר באו אחינו לארץ הזאת אין דבר ברור בידינו, איזה סופרי דברי הימים יאמרו כי כבר בימי שלמה היו לקהל בקרבה, ויביאו ראיה לדבריהם ממצבת קבר אשר מצאו באחת עריה בשנת ד"א תר"מ ובה חרותים הדברים: זה קבר אדונירם עבד המלך שלמה שבא לגבות המס ונפטר יום וכו'. אך לדעתי אין אמון בכתובת קעקע הזאת, כי בימי שלמה הצליחו ישראל בארצם מאד מבלי מחסור כל טוב, ואיזה דבר הגיע את לבבם לעזוב אדמת הקדש ולהרחיק נדוד לארץ נכריה, ואלו קרה זה איך נשתקע הדבר ולא ספר כותב ס' מלכים ממנו. גם איזה משפט היה לשלמה לקחת מס בארץ לא לו, גם המלות לגבות ונפטר מוכיחות שנכתבו בעת מאוחרת כאשר כבר נשחתה טהרת הלשון ומלות ארמיות מלאו מחסורה. ואחרי אשר היו רבים מבני ישראל שרי מסים ופקידי המלוכה בקרבה בימי ממשלת הערביאים, נוכל לאמר פלגינן דבורא, כתובת המצבה היא אמת, אבל לא אדונירם עבד שלמה מלך ישראל קבור תחתיה, כי אם איש יהודי שר האוצר לאחד מלכי ערב, אך המחוקק נתן לו שם זה ע"ד מליצת הכתוב (מלכים א' ד' ו') ואדונירם על המס, וכונתו במלת אדונירם, אדון רם ובמלות, המלך שלמה, מלך ישר שהשלום שלו, ואין זה זר במליצות הראשונים, ואם ככה הוא, נכתב בלי ספק מעבר השני או ממעל לו שמו העצמי בפרוטרוט. וקרוב לדעת כי כן גם משפט המצבה אשר ראה הרב בן חביב בקהלת מורויטרי אשר בפלך וואלענסיא וכתוב עליה: שאו קינה בקול מרה לשר גדול לקחו יה. והנותר נמחק מרוב ימים, ובסופה כתוב לאמציה, והעם אשר בשער הגידו לו כי זאת מצבת שר צבא אמציה מלך יהודה, ככתוב בספרו דרכי נועם. דעת הרב אברבנאל בפירושו לס' מלכים בשם ד"ה למלכי שפניא כי בין הגולים אשר באו עם נבוכדנצר לציר על ירושלים היה פירוס מלך יון אשר

לכד את הארץ הזאת ויקרא את שמה ספניא על שם חותנו איספאן, ויוליך אתו בני שבט שמעון ורבים מהכהנים ואחרים אשר הלכו אתו בלי אונס, ויביאם באניות לספניא, ואף כאשר קרא כורש דרור לבני ישראל ויצו לבנות המקדש בירושלים, לא אבו בני יעקב היושבים בספניא לצאת ממנה, באמרם כי הגאולה הזאת לא מה' יצאה, מפני ארון העדות והנבואה ודברים אחרים אשר לא שבו. אחד סופרי קורות מלכי ספניא יספר כי אחד קסרי רומי שלח חמשים אלף יהודים לספניא אשר היתה אז תחת ממשלתו לגור שם. וביוסיפון פרק ס"ג כתב כי טיבריאוס קיסר רומי הגלה את הורדוס מלך ישראל לספניא, וע"ז נסמכו איזה סופרים לאמר כי הלכו רבים מבני ישראל אתו וישימו להם מושב בתוכה, עינינו הרואות איפא, כי גם המאחרים זמן ביאת ישראל לספניא. לא יאחרוהו מעת בית שני. אף אם לא עבר עוד דור אחד מעת גלינו מעל אדמתינו, אשר לא השיגונו צרות רבות ורעות בכל ארץ וממלכה, וגם בארץ הזאת אשר אנחנו דוברים בה, קמו עלינו כפעם בפעם צוררים זדונים, ושנאת הדת חללים הפילה, בכל זאת כל הרעות ההם אך אין ואפס המה למול השלום הרב אשר נחלו אבותינו בקרבה, וכמעט התחולל סער חזק על ראשי אלפי ישרון להפוך מארץ פרס, רוח חסד עברה ותטהרו, ויגדל כבוד ישראל מאד, ויהי להם עשר ידות בפלוסופיא, שיר, דקדוק ובכל חכמה ולשונות העמים, ויהיו לשרים נגידים ורופאים בהיכלי מלך, ולא כגרים ותושבים, כי אם כאזרחים נכבדי ארץ לקחו חלק בכל משפטי וזכיות המדינה, וידם היתה תקיפה להושיב מלכים לכסא ולהכניע מושלים תחתם. ומיום גלות ירושלים עד עת גירוש ספניא האחרון, לא היו ימים טובים לישראל בכל ארצות פזוריהם כאשר בתוכה. מקורותיהם עד סוף המאה השביעית לאלף החמישי, דומיה חרישית בדברי הימים, כי ישבו בשלום יחדיו ולא עבר עליהם כל רע, ומרוב טובה ושלות השקט פנו אל המדעים, והחלו לעשות שירים שקולים בחרוזים, דבר חדש לא היה כמוהו בשפת עבר, כי מן הערביאים גויי הארץ הזאת בימים ההם לקחוהו, ויהי לחוק בישראל: אולם כאשר עתקו גם גברו חיל בכל חכמה ותושיה, כן מטה ידם במשפטי התורה וחקותיה, כי לא שמו לב אליהם וחדלו דרוש אותם, ובאשר נאמנה את אל רוחם, נלאו כפעם בפעם לשלוח אל חכמי המזרח לבקש מהם דבר ה', עד אשר פקד ה' את עמו וישלח להם מושיעים, הם ר' משה ור' חנוך בנו אשר נשבו בימי רב שרירא גאון על פני הים והובאו לקורדובא ויפדו אותם בני העיר ההיא בכסף מלא, וילך ר' משה לבית המדרש וישב בפנת הבית ואין איש שם על לב כי להדיוט חשבוהו, ויהי כשמעו את דברי הרב הדורש, ר' נתן שמו, על אודות אחת ההלכות, ויקם ממושבו ויאמר אליו בענות צדק, שא נא אדוני הן לפי דבריך הכשים רבים בבקעה הזאת אשר לפניך, ואלה המה, כשמוע הרב וכל הקהל את דבריו ויתמהו איש אל רעהו ויאמרו אליו, אם ככה תדבר, הואילה נא אתה ושים את העקוב למישור, ויפתח את פיו בחכמה ויגלה כל סתום לפניהם, ותעלומה הוציא אור, בכלות עת המדרש, קם הרב ר' נתן מכסאו ויאמר באזני כל העם, אינני עוד לראש עליכם, האיש העני הזה הוא מורי ואנכי תלמידו, וישימוהו אנשי קורדובא לשר ואלוף עליהם. מר' משה זה

ור' חנוך בנו והתלמידים הרבים אשר קמו אחריו, נפוצו מעינות התורה בארץ הזאת ודרישת התלמוד שמה קן לה בקרבה. ר' יוסף שטאנש תלמידו העתיק את הש"ס ללשון ערבי במצות המלך למען הקל ידיעתו על העם. ר' חנוך בנו ישב על במתי הכבוד ושבע מאות פרשים בני ישראל היה לו, לבושי בגדי מלכות ומגבעות פאר בראשם כשרי הישמעאלים. בימים ההם היה ר' חסדאי הנשיא פקיד נגיד בחצר המלך בקורדובא, ויקרא אליו את מנחם בן סרוק מעיר טורטוזא וישב בצלו, אך אחרי איזה שנים הביאו הולכי רכיל את דבתם רעה על מנחם אל ר' חסדאי ונהפך לאויב לו, ועלינו לשבח להחכם היקר מוה' ל ב י פ י ל י פ א ו ו ס ק י נ"י אשר עשה חסד אתנו, בהוציאו את מחברת מנחם הלזה על שרשי לה"ק אשר היתה לפוצה כשמונה מאות שנה באוצרות הספרים, והדפיסה בהוצאות ישרי לב חברת מעוררי ישנים במלכות בריטניא, בבית דפוסו הנאה בעיר עדינבורג שנת ה"א תר"ד, עם הערות והגהות והקדמה יקרה בראשה. אך אחת היא אשר לא ישרה נפשי בפעלו זה, והוא אשר קרא למנחם בשער הספר ובקרבו בשם ר ב י נ ו מנחם, ומנחם זה אך חכים יתקרי ורבי לא יתקרי, כאשר עינינו הרואות כי רש"י ז"ל וכל החכמים האחרים המביאים דבריו, יאמרו כלם יחד ו מ נ ח ם חברו, ו מ נ ח ם פתר, בלי תואר ר ב י, ואף כי הכנוי ר ב י נ ו אשר לא יאות כי אם לאחד הגדולים אשר עשה לו שם בחכמת התלמוד, ולא לחכם במקרא לבד, ואף אם גדול כבוד מנחם מאד, ופי שנים ברוחו, תואר ר ב י נ ו לא לו הוא, ושמו לבדו הוא תהלתו. בעוד לא כביר זרחה שמשו של רב שמואל הנגיד, בראשית ימיו היה כאחד העם, ובממכר בשמים החיה את נפשו, אך כאשר שמע המלך חבוס את חכמתו, הקריב אותו אליו, ויהי לו למשנה בעיר גראנאדא, ואחרי מות המלך היתה מריבה בין שני בניו באקין ובאדיס על דבר המלוכה, ויתמוך רב שמואל את יד באדיס, וחכמתו עמדה לו וישב באדיס על הכסא, ורב שמואל היה שר ונגיד בחצרו, והרים קרן ישראל עד מאד, והחזיק ידי לומדי תורה בכל תפוצות ישראל, ויכתוב ס' מבוא התלמוד וספרים אחרים, גם עשה שירים בלה"ק וימת זקן ושבע ימים בשנת ד"א תתט"ו. בימיו היה המשורר הגדול ר' שלמה בן גבירול במדינת סרקוסטא, והמדקדק ר' יונה בן גנאח בעל ס' הרקמה בל' ערבי ונעתק ללה"ק ע"י ר"י אבן תבון. ר' יהוסף הלוי הנגיד בן רב שמואל הלזה ישב על כסאו אחריו, ויהי גם הוא מלא ברכת ה' בתורה חכמה ועושר, אך גובה לבו השיאו להרחיב ממשלו מאד, ויקנאו בו שרי העמים, ועל כל העדה יצא הקצף, כי הרגו אותו וכל קהל גראנאדא אלף וחמש מאות איש בשנת ד"א תתכ"ד. בדורו היה הרב ר' יצחק בן גאות חכם ומשורר גדול רב בעיר לוסענא. ר' יצחק בן ברוך בעל ס' קופת הרוכלים, שר וגדול בחצר המלך אשר בגראנאדא, מלבד תורתו היה משורר נשגב וידיו רב לו בחכמת התכונה, רב יצחק בן ראובן אלברצלוני בעל האזהרות לחג השבועות, גדול בתורה ומשורר, רב ונשיא בעיר דעניא. בימים ההם ברח הרב ר' יצחק אלפסי מעיר פיס באפריקא לספניא, ויהי ראשית מושבו בסעווילא, ואח"כ עלה לעיר לוסענא ויהי שם לרב וראש ישיבה עד יום מותו בן תשעים שנה בשנת ד"א תתס"ג, והניח אחריו תלמידים רבים אנשי שם, ובראשם הרב ר' יוסף

בן מינם אשר העיד עליו במכתב שאפילו בדורו של משה לא אשתכח כוותיה ,
ור' ברוך בן אלבלי פלסוף ומליץ גדול : בעת ההיא היה החכם הגדול ר'
אברהם אבן עזרא בעיר טולעדא ממשפחת חכמים וסופרים , אשר עם כל
חכמתו ויושר בינתו לא מצא די מחית נפשו בארץ מולדתו , ויצא ממנה לארצות
איטליא , יון וסוריא , לבקש אוכל לו . בן דורו ורעו היה הרב ר' יהודה
הלוי בעל ס' הכוזרי , חכם ומשורר גדול , ולבת אש אהבה לארץ הקדושה
בערה בלבו עד מאד , כאשר תחזינה עינינו השתפכות נפשו בקינה הנפלאה
צ י ו ן ה ל א ת ש א ל י , ויהי בהיותו בן חמשים שנה הלך לארץ ישראל ,
ובהגיעו לשערי ירושלים נפל ארצה וישא קול נהי ושיר אבל על הר ציון
שמם , ויעבור פרש ישמעאלי ותבער חמתו בו , וירמסהו ברגלי סוסו וימת .
ודעת קצת סופרי הדורות כי היה ר' אברהם אבן עזרא חתנו , אולם לדעתי
אין אמת בשמועה הזאת , וראיה מוכחת לי משיר ר"י הלוי זה אל הראב"ע ,
הנדפס בס' גנזי אקספארד צד כ' , אלה דבריו : ערבה שנתי לי ואהבתך
דודי העירתני ראות צלמך , כתות זבול בחרו בשירך הן הם שלחוני קרוא
בשמך , בא נא ושירה ועל עפר נשכב ומה לך לחיות גלמך , ועל זה השיב
לו הראב"ע , אחי יהודה שוב שכב כי אל מאן לתתי להלוך עמך , עד אעשה
בנים ומטעמים אוכל ולא אטעם במן טעמך , נעלב אני עלי מותך אך זאת
עלב אשר לא אקחה ממך . הן נראה כי כתב ר"י הלוי את השיר הזה לפני
מותו , ולראב"ע הגיע אחרי מותו , לכן השיב לו שוב שכב גם נעלב אני עלי
מותך , ואלו היה חתנו לא היה כותב אליו כדברים האלה , כי מי זה שמע
שיבקש החותן מחתנו לעזוב את בתו ולמות , גם הכנוי ד ו ד י מוכיח שהיה
זר לו , ואלו היה בעל בתו ראוי היה שיקראהו ב נ י , וכן הזכירו הראב"ע
בפי' לפ' יתרו בשם ר' יהודה הלוי בלי כל תואר חיתון . ויותר נראה דעת
היוחסין שהיו שני בני אחיות , ולכן קוראים זה לזה דודי ואחי . בדור הזה
הי' ר' בנימין מטודילא ר' שלמה פרחון בעל מחברת הערוך על מלות לה"ק .
רבינו בחיי הזקן מחבר ס' חובות הלבבות בלשון ערבי , ור' יהודה אבן תבון
מעתיק ס' הכוזרי וס' חובות הלבבות ללה"ק . הימים ההם היו עת צרה
ליעקב , כי קם מושל אכזר בן תמורה שמו והכריח בני ישראל לקבל עליהם
דת ישמעאל , ורבים נלכדו ברשתו , וכל אשר נתן כתף סוררת נפל בחרב .
טרם נרפאה המכה הזאת , קמה עוד רעה גדולה ממנה , כי נקבצו כשלשים
אלף רועים , שטפו ועברו כל ארץ ספניא , ובאשר לא היה לאל ידם לעשות
בישמעאלים כחפץ לבבם להכניסם בברית דתם , שפכו חמתם על היהודים
האומללים , שללו ויבוזו כל אשר להם , וילחצום בחזקת היד לקבל עול האמונה
הנוצרית עליהם . במבוכה הזאת הרימו ה ק ר א י ם ראש , ואיש אחד מהם
קם באגרוף רשע והפיץ ספרים רבים אשר כתב אבואלפרג הקראי להדיח
עם ה' מאחרי תורה שבע"פ , ורבים מבני ישראל נתפשו במצודתו , ויהי
זרע יעקב במצר צרה מאד , כי הנס מפחת הישמעאלים נפל בפח הנוצרים ,
והעולה מפח הנוצרים נלכד ברשת הקראים , עד אשר קם רב יהודה בן עזרא
הנשיא אשר הפקידו המלך אלפונסו על עיר המבצר קאלאטראווא , וכל אוצרו
נתן בידו , ויהי לו לשר ויועץ , ויסך על בני ישראל באברתו והרים את קרנם
מאד , ואת הקראים דכא תחת רגליו עד אשר נלחצו לצאת לאפריקא , ויגן

נשארו עוד אנשים רבים אשר הכו דעות הקראים שרש בלבם, לכן הרבו חכמי הדורות ההם כראב"ע בפי' לתורה, ר"י הלוי בס' הכוזרי, הראב"ד בס' הקבלה, והרמב"ם בספריו ואגרותיו, לחרף את מערכותיהם ולהת לשמלה דבריהם. בעת ההיא הופיע הכוכב הגדול אשר האיר פני תבל בנוגה זיו חכמתו ועוד יאיר בקרני הודו כל ימי עולם, הוא גאון עוזנו רבינו משה בן מימון מעיר קורדובא, תלמיד ר"י בן מיגש, אך מפני לחץ העתים ועוצר רעה, יצא ארץ מולדתו בן חמש ועשרים שנה ויתקע אהלו במצרים, ויכלכל במסחר אבנים טובות ומטבעות את נפשו, אולם עד מהרה נודע למלך הארץ ההיא ויהי לו ליועץ ורופא. וכל אשר עבר על האיש הגדול הזה אין פה מקומו, כי מארץ ספניא אנחנו דוברים עתה, ומעת העתיק אהלו לארץ אחרת דבר אין לנו עוד עמו פה. בימיו הי' הרב אברהם בן דוד, הנודע בשם הראב"ד בעיר פסקיירא, איש ריבו של הרמב"ם, בראשית האלף הששי כאשר נשפל קרן מושלי ישמעאל בארץ הזאת, והאמונה הנוצרית הרחיבה לפרוש כנפיה על פני כולה, נשתנה גם מצב בני ישראל בקרבה. המלכים הרבו תחבולות להרבות מספר בני דתם, הוכוחים רבו כפעם בפעם בין הכמרים והרבנים, ובית מדרש הוקם להורות בו בני הנוצרים את התלמוד והמדרשים, למען ישלחו לנשק הרבנים ידיהם וידרכו קשתם למולם, וכאשר היו רבים מזרע יעקב שרים ושליטים, שמו חוק וגבול להם לבל יהי כח ועוז בידם נגד הנוצרים, ומספר הכסף נקצב על עשרים למאה. אלפונסו העשירי הרים את כבוד ישראל בימיו, כי דורש חכמה היה, ר' יצחק בן סיד עשה לו לוחות התכונה, ור' יהודה הכהן העתיק במצותו ס' אבואלחסן מל' ערבי לשפת לטיין, במלכותו היו לבני ישראל שופטים מקרב אחיהם על כל מיני ממונות ודיני נפשות, נכסים וקרקעות הורשה להם לקנות, הנכרים היו פסולים לעדות נגד כתב איש יהודי, ולחוק היה לבל יתנו איש ישראל לבית הסוהר אם אין לו לשלם את חובו, רבים מבני יהודה היו שרי מלוכה ופקידי ממשלה, והאוצר המלך היה תמיד בידי ישראל. בימי פערדינאנד הרביעי (באמצע המאה הראשונה לאלף הששי) היה דון שמואל השליט וכל המלוכה בידו, ועל אשר היה נאמן לבבו את מלכו, נפלו עליו אויבי המלך וידקרוהו בחרבותם וימת. בסוף המאה ההיא קם רעש במדינת נאווארא על היהודים ויחמסו ויבוזו את כל רכושם ורובם השמידו בחרב, בעת ההיא החלו להרחיק משכן היהודים מבתי תפלות הנוצרים, ועד מהרה היה לחוק כי יהיו להם רחובות מיוחדים ובגוים לא יתערבו, וגם אז נשגבו עוד בני ישראל על במתי הגדולה, בחצר אלפונסו הי"א היה דון יוסף שר האוצר, דון שמואל אברבנאל נגיד המטבעות, ודון שמואל אבנסור רופא המלך, ובחצר פעטער האכזר היה דון שמואל הלוי פקיד האוצר, אך כאשר ברכו ה' באוצר ונכסים, המיתו האכזר ההוא ויקח את כל עשרו לשלל, בימים ההם כשל דון היינריך אויב פטר על עיר טולעדא ויהרוג רבים מבני ישראל, ור' יהודה בן הרא"ש המית את אשתו ותמותו לבל תפולנה בידי הערלים ואח"כ המית את עצמו. וגם בקהלות האחרות אשר בשפניא סבלו אז צרות רבות ורעות, כי היתה מגפה נוראה בימים ההם (שנת ק"ה) ויאשימו אותם הנכרים באמרם כי נתנו רוש ורעל בבארות המים. בשנת ה"א קט"ו קמו אלופי

ישראל בעיר ברצלונה ועל לבאותם שלומי אמוני ישרון בקהלות אחרות
ויבואו בברית יחד לבחור מתוכם אנשי שם אשר כח בם לדבר נגד מלכים ,
והפקידים האלה יטו את לב המלך לטוב עליהם , לבל יכביד המס על ישראל
מאד , לבל יהי כח ביד העם להפיל עליהם עלילות שוא , ולבל יהי למבקרי
הדת עמהם דין ודברים , ולהיות בידם להעתיק את משכנם לכל עיר ומדינה
כטוב בעיניהם , ולבער המלשינים והמוסרים מקרבם . דברי הברית האלה
נכתבו בלשון לא מאד ובשום שכל ודעת , והאיש הכסיל שור המכנה עצמו
בראשי תיבות יה"ש מצא אותם באחד אוצר הספרים והדפיסם בס' החלוץ
חוברת הראשונה , אך בהערותיו לדברים האלה הפך את המתוק למר , נתן
דופי עליהם , ואמר כי מלב המוסרי אשר לקהלות ספרד בימים ההם ברע
שיח , אולם דבר שקר בפיו , וכל קורא דברי הברית האלה יחזה כי נהפוך
הוא , הצריהם כסולת נקיים , ובנאמנות רוחם וחכמת לבם יחד כתאומי בפן
מסולאים . אך למה זה יפלא בעינינו על האיש הזה , הלא את כבוד ר' יהודה
הנשיא רבינו הקדוש יוריד בזדונו , ומדוע לא יהיו חכמי ספרד מדרס ללשונו .
היינריך הלורד הזה נהפך לאוהב היהודים , אחרי אשר הושיעו לו במלחמה
השנייה על פטר ובעזרתם ישב לכסא ספניא , והסיר עלת האלילים אשר
הואילו להדיח בני ישראל מכל משרה וממשלה . בימי דון יואן הראשון נחו
היהודים מאויביהם , אך מכל פקודה ומשמרת נרחקו , ונאסר עליהם להיות
רופאים ולמכור מרקחת תרופה , אחרי מות המלך ההוא דרש אחד הכמרים
בעיר סעווילא דברי נאצות וגדופים על היהודים , ודבריו הרעים מלאו את
רוח לורדיהם ויפלו כזאבי ערב על בני ישראל (שנת ה"א קנ"א) אשר היו
שבע אלף בתי אבות בתוכה , ויותר ממחציתם נפלו בחרב , והנותרים קבלו
עליהם דת הנוצרית והיו , כדבר הרע הזה קרה לקהלות קורדובא , טולעדא
וואלענציה , מאיורקא , ברצלונא ועריס אחרות , נחלי הארץ נאדמו כתולע
מדם בני ישראל , ושני מאות אלף איש המירו את אמונתם , אולם אך לעינים
לא ללבב , ורבים אין מספר יצאו לארץ אחרת . לא ארכו הימים וגם על
בני הקהלות האחרות יצא הקצף ואיזה מומרים מרחו את חייהם בנפוחים ,
וגם על המומרים האנוסים היתה עינם לרעה , ומבקרי הדת בעלי
האינקוויזיציון הנוראה ארבו לכל מצעדי רגליהם , לכן ברחו רבים מהם
לארצות הטורקיא ושבו לאמונת ישראל בלב תמים . בשנת ה"א רכ"ה נפל
העם אשר בסעווילא , קורדובא ועריס אחרות על היהודים ועל האנוסים ,
ויהרגו מהם רב . בימי המלך פערדינאנד ואיזבל אשתו גברה יד הכמרים ,
ומלך הגוים הוא הפאבסט גזר אומר לכונן בית בקורת הדת בסעווילא (כי
עד עתה לא היתה הבקורת קבועה כי אם במקראי אשר בו ישבו כהני
העמים להביא איש איש במשפט על כל נעלם , ולנסות כל גבר אם ישמור
את ברית אלהיו בתורתו ובמצותיו . הדבר יצא מפי המלך והעיר סעווילא נבוכה ,
כי רבו האסירים מהולכי חפשי בתוכה , ובשנה ראשונה למשפט האכזרי הזה
(ה"א ר"מ) נשרפו בסעווילא רס"ח יהודים , ובערים הקרובות לה שני אלף
איש , כשמונים איש הובאו אל הבור להיות כלואים שם כל ימי חייהם ושבעה
עשר אלף הוכו ונענשו בעונשים קשים אחרים על אשר נאמנה את אל רוחם .
ולרבני כל עיר ועיר באה המצוה לגלות אזני שופטי הבקורת על דבר כל

אנוס אשר יודע למו, וכל אשר ידע מן האנוס ולא יגיד יהיה לשרפה מאכולת אש. וכאשר גברה יד המלך ההוא על הערביאים ולקח את גראנאדא מידם, יצאת הדת מלפניו (בשנת ה"א רנ"ב) כי יעזבו בני ישראל את כל מדינות מלכותו בעוד שלשה חדשים, ולבל יקחו מכספם וזהבם אתם מאומה, כי כל רכושם בתוך הארץ יותירו. אך לשוא הרבו תחנה באזני השרים, אך לשוא נפל השר דון יצחק אברבנאל לרגלי המלך, והרב ההוא היה אהוב המלך מאד ושר ויועץ בחצרו, לשוא בכה ויתחנן לו להעביר את הרעה הגדולה הזאת מעמו ונחלתו, כי ראש המבקרים טורקעמעדא שמו, איש צר ואויב ליהודים, נצב כחומת ברזל בין המלך והעם, ויאטם את אזניו משמוע קול זעקתם. יותר משלש מאות אלף איש טף ונשים יצאו בבכי וזעקת שבר, ויעזבו את בתיהם את הונם, את קרוביהם אשר התערבו בגוים, ואת כל אשר להם, למען הצל את הסגולה היקרה אשר אין ערוך לה על פני תבל ארצה, היא ברית אלהים חיים, אמונת אבותינו הקדושה אשר כל אוצרות מלכים ומחמדי תבל ומלואה אך סחי ומאוס שמה למולם, שמונים אלף איש הלכו לפורטוגאל, ויקבלם המלך לשבת בארצו שמונה ירחים בעד שמונה דינרי זהב לגלגולת. והאחרים נפוצו על פני ארצות איטליא, ישמעאל, מאראקא, וברברייא, וגם במסעם מצאו אותם רעות רבות, כי מתו רבים בחלאים רעים, נטבעו במצולות ים, נהרגו בחרב שודדים, גם נמכרו לעבדים. מן השנה ההיא אשר נתן הרב אברבנאל סימן עליה שנת מזר"ה ישראל, כלתה כל שארית פלטה לישראל בשפניא ולא שבו עוד אליה עד היום הזה.

חכמי ישראל הגדולים אשר היו בארץ הזאת עד זמן הגירוש, מלבד אלה אשר הזכרנו, הם ר' משה מקוצי בעל הסמ"ג. ר' יצחק בן לטיף מפרש ס' קהלת ואיוב, וגדול בחכמת הפלוסופיא, רמב"ן הוא רבינו משה בן נחמן רופא בעיר גירונא, ולכן גירונדי יכונה, רבינו יונה גירונדי בטולעדא, ר' מאיר הלוי אבולעפיא, ר' פרץ הכהן בעל מערכות האלהות בגירונא, ור' שם טוב מיליאון, שניהם יחד מחזיקים במעוז חכמת הקבלה, ר' יעקב בן מכיר תוכן ופלסוף בסעווילא, ר' יצחק הישראלי בעל ס' יסוד עולם בעיר טולעדא, רבינו שלמה בן אדרת (רשב"א) בברצלונא. מלבד עולם חילו בתורת ה', היה גם ישר הולך בחכמה ודעת, וכשה להב הריב אשר יצא בימיו על ס' המורה, ובתום לבבו לא נשא פנים למחזיקי במעוז התורה, ולא למחבקי חיק הפלוסופיא, אך בצדק ומישרים חרץ המשפט על חמשים שנה, לבל ילמד כל איש ישראל, מבלעדי חכמת הרפואה את חכמת יונית, טרם מלאו לו חמשה ועשרים שנה וטרם מלא כרסו ש"ס ופוסקים, המשפט הזה נקרא בביהכ"נ ברצלונא בשנת ס"ה לאלף הששי, ונשלח חתום בגושפנקא דמלכא הוא החרם הגדול לכל קהלות ישראל, ואף אם התקומם נגדו הרב ר' ידעיה הבדרשי ונסה להשיב אחור ימינו, לא שת לבו לדבריו, ומשפטו נשאר בתקפו וגבורתו.

ואם נשימה לב לדרכי הדור הזה אשר אנחנו חיים בו עתה, נראה כי הצדק את הרשב"א, כי גם בדורנו זה השחיתה דרישת הלשונות כל חלקה טובה אשר לנו, מלפנים בישראל ישבו על כסא הרבנות בארצנו גדולים חקקי לב אשר כל הארץ האירה מכבודם, אולם עתה ירדה הרבנות פלאים והייתה כאספסופה

הנדרסת מכף כל רגל, באשר יקרבו אליה אנשים אשר לא מלאו ידם ורגלם בביהמ"ד, וכל אשר דרש בחכמת הפלסופיא והשיג התרת הוראה בעבור בצע כסף או שוחד דברים, יעיז את מצחו לשלוח את ידו אל הרבנות באחת ערי הגליל וגם ישיג אותה. כי כן הדת, והחוק הזה בלדק הוכן מאת הממשלה, כי הפלא שיהיו הרבנים מנהלי עדת ה' חכמי לב ומביני כל מדע, ולא עלה על לבה שיעשו האנשים העיקר לטפל והטפל לעיקר, כי אחרי אשר יבלו מבחר ימי נעוריהם בדרישת חכמות חילוניות, ישימו אל התלמוד פניהם, ויחטפו איזה אגדות או הלכות מקוטעות ממנו, ויתברכו בלבבם כי כבר באה תורה אל קרבם, ולולי ירחם ה' את עמו, תקויים בנו קללת חז"ל עתידה תורה שתשתכח מישראל, ומי יתן ולא יאמנו דברי, בשנה ההיא בא שמה רבינו אשר בברחו מאשכנז ויהי לרב בטולעדא. גם קרא הרשב"א את ר' ידעיה הבדרשי מארץ צרפת אליו, וישב אתו בברצלונה. אחריו היו הרבנים ר' יוסף גיקטליא המקובל, רבינו נסים בן ראובן מפרש הרי"ף בגירונא, דוןווידאל בעל מגיד משנה, ר' דוד אבודרהם בעל ס' אבודרהם, ר' מנחם בן זרח בעל צדה לדרך בטולידא, ר' יצחק בר ששת (ריב"ש בסארגוסא, ר' שם טוב מתנגד הרמב"ם בעל ס' האמונות, ר' לוי בן גרשון (רלב"ג), ר' מאיר אלדבי נכד הרא"ש בעל ס' שבילי אמונה, ר' שמעון בר צמח דוראן (רשב"ץ), ר' יצחק שפרוט בעל ס' אבן בוחן, ר' פריפוש דוראן אשר היה כ נדרי אנוס ושב לאמונת אבותיו וכתב לאחיו אגרת אל תהי כאבותיך, ר' יוסף אלבו בעל ס' העקרים, ר' יצחק קנפנטון אשר על ידו נסרף ר' שמואל סרסא בעל ס' מקום חיים יען כפר בחדוש העולם, ר' יצחק דליאון, ר' יעקב אבוהב, ר' יוסף בן שם טוב, ר' יצחק ערמאה בעל ס' עקידת יצחק בעיר לאמארא, ר' מאיר אלגואדם מעתיק ס' המדות לארסטו רופא המלך היינריך השלישי, ר' יואל בן שועיב בעל עולת שבת בטודילא, ר' יוסף יעב"ץ בעל ס' אור החיים, ר' יהודה חייט המקובל, ר' יצחק קארו בטולידא, ר' יעקב בן חביב בעל עין יעקב, ר' יצחק אבוהב בעל ס' מנורת המאור, הרב דון יצחק אברבנאל, ר' אברהם זכות בעל ס' יוחסין, פלסוף ורופא בסאלאמאנקא, פראפעסאר חכמת התכונה בבית מדרש עיר סארגוסא, רבים מהחכמים המנוים פה באחרונה, הלכו ברגלם גולים לארצות נכר בימי הגירוש. מלבד אלה היו עוד חכמים רבים אחרים בארץ הזאת אשר לא נשאתי שמותם על שפתי מאפס מקום, והקורא יסלח.

הממלכה הזאת שבע עשרה מדינות לה, וכל מדינה נחלקת למחוזות,

א • מדינת קאסטיליען החדשה, חמשה מחוזות בה.

א) מחוז מאדריד, בו

מאדריד, עיר המלוכה על שבע גבעות ועל נהר מאנצאנארעס אשר ינאו מימיו בחורף ובימי הקיץ יחרב וייבש. דרך ארבע שעות היקפה, חומת לבנים סביבה, שני גשרי אבן גדולים על הנהר, רחוקה ארבע מאות

פרסה מן ווין. חמש מאות ועשר חוצות לה, וחמשה וארבעים אלף מנורות זכוכית יאירו בלילה את החשך בקרבה, שני מאות אלף איש, שבעים ושבעה בתי תפלה לנוצרים, עשרים בתי חולים, ארבעה בתי מחסה לאספים מן השוק, שני בתי יולדות, בתי חסד אחרים, היכל המלך נאוה מאד, בנין מרובע גבוה חמשה עליות, ונשגב כאחד המגדלים החזקים, בית נסך, בית מעשה מטבעות, בית אוסף סגולות הטבע, שלש עשרה בתי מדרש החכמות, גנת ביתן, בית מדרש לרפואת הבהמות, אוצר ספרים שני מאות אלף ספרים נדפסים ושני אלף כתבי יד בו, אוצר ספרים אחר אשר חמשים אלף ספרים בקרבו, בית אוסף מטבעות עתיקים, מאה וחמשים אלף מטבעות בו, בית מעשה ליגארן רב מאד, בתי מלאכת גלומי למר, קשורים, מטפחות, כלי מלחמה, מורי שעות, כובעים, יריעות, כלי פארצעלאן, מסחר רב. אצלה מקום מלחמת הפרים, כר נרחב, כשנים עשר אלף איש יקהלו בו שני פעמים בשבוע בימי הקיץ לראות בשחוק ההוא, ולרוב יפלו חלל במלחמה הזאת שמונה עשר פרים, חמשה עשר סוסים (כי האנשים הנלחמים רוכבי סוסים המה) ואיש אחד, וככל אשר יוסיפו לנפול כן ירבה משוש הרואים.

ק א ז א ד ע ל ק א מ פ א, היכל עונג למלך אצל עיר הבירה ופרדס גדול ונאוה לו. פ ל א ר י ד א, ארמון תפארת למזרח העיר וגן נחמד לו. פ א ר ד א, היכל עונג ופרדס גדול אשר חיות רבות בו לשעשוע. צ א ר צ ו ע ל א, ארמון נחמד תוך יער גדול. ו ו י ל א ו ו י ס ס י א ז א ארמון שממה. פ ו ע נ ק א ר א ל, עיר קטנה רחוקה שתי פרסה ממאדריד, שלש אלף איש, כרמי יין טוב, מסחר רב לעיר המלוכה בכלים וירק עשב. ג ע ט א פ א, שבעה אלף איש, מסחר מעט.

ב) מחוז טולעדא, בו העיר טולעדא ובספרי קדמונינו שם ט ו ל י ט ו ל א לה, על נהר טאיא, חומות ומגדלים יקיפוה, במורד הר תלול: ארבעים אלף איש בה, בראש ההר ארמון ישן אשר ישבו בו מלכי הערביאים מלפנים, בה מושב ראש כל כמרי הממלכה, והכנסותיו לשנה שנים עשר מיליאן רעאלן הן (א' מיליאן ושלש מאות אלף כסף של עסטרייך). יותר מששים מקדשי הנוצרים בקרבה, שלשה בתי מדרש, בית מעשה חרבות גדול מאד ושלש אלף איש בו יעבודו, בתי מלאכת כלי משי ולמר, מלפנים היתה רבתי עם, ויותר משני מאות אלף איש ישבו בקרבה, אך קנאת הדת הורידה לעפר גאוה, ולא יספה להרים ראש עד היום הזה. א ר א נ י ע ץ, ארבע אלף איש, ארמון נאוה מאד ובו משכן המלך בימי הקיץ, אצלה מעין מי מלח. ט א ל א ו ע ר א, עשרת אלפים איש, מעשה כלי משי, זהב וכסף, איזה בנינים עתיקים מימי הרומים. א ל ק א ל א ד י ה ע נ א ר ע ס, עיר ישנה וחומות סביבה, שבעה אלף איש, שלשים מקדשי הנוצרים, בית אוניווערזיטעט, בית מעשה אבק שרפה, בתי בורסקי. א ק א נ א. עיר בצורה, תשעה אלף איש, בית מדרש לחיל הצבא, מעין מי מתכת. ק א נ ז ו ע ג ר א, שמונה אלף איש, ארמון עתיק יומין, מלאכת גלומי למר, מסחר בפרדים. ג ו א ר י ד א, שש אלף איש, מלפנים היתה מלאה בני ישראל וכולם נשרפו על דבר עלילה אשר שמו להם כי לפנו נער נוצרי להמיתו ולאכול את דמו בפסח. וליזור התבערה הגדולה הזאת לפון למשמרת בהיכלם אשר

במולעדא. גואדאלופע, ארבע אלף איש. וואלדעמארא ד' אלף איש. לעבאלא, ארבע אלף איש, כרמי יין, ארמון נאוה.

ג) מחוז גואדאלאקסארא, בו העיר גואדאלאקסארא על נהר הענארעס וחומות יקיפוה, שמונה עשר אלף איש, עושי גלומי צמר וסוחרי צמר. סיגוענצא, עיר בצורה, חמש אלף איש, בית מדרש החכמות, בית נשק, מלאכת גלומי צמר ולנ"ג. טרילא, ארבע אלף איש, מרחצאות לתרופה.

ד) מחוז קוענקא, בו העיר קוענקא במרום לחיח סלע, חומות סביבה, היכל לנוצרים אשר נבנה במאה הי"ב למספרם, עשרת אלפים איש, איזה בתי מדרש, עשרים מקדשי הנוצרים, מעשה צמר רב. יומילא, עיר נאוה והרים סביב לה. עשרת אלפים איש עושי מסחר. רעקוועגא, תשעה אלף איש, מעשה גלומי משי רב.

ה) מחוז לא מאנטשא, בו העיר ליאודאד רעאל, מוקפת חומה, שנים עשר אלף איש, מעשה כלי צמר, מסחר חמורים ופרדים. אלמאדן, אחד עשר אלף איש, מהמכרים אשר בה יוציאו שנה שנה שני אלף ככר כסף חי, ולבני ראטהשילד הוא, בעבור הכסף אשר הם נושים בממלכה הזאת. אלמאגרא, עשרת אלפים איש, מעשה שבכה, מסחר חמורים ופרדים. מאנלאנארעס, עשרת אלפים איש, יולדי חרש רבים, כרמי יין טוב יסובבוה. ווילארהפלעדא, שבעה אלף איש, עשרים ריחים ההולכים על כנפי רוח, יולדי חרש רבים. אלקארזן, חמש אלף איש, עופל, מעשה גלומי צמר, לגור איש בה מזמן ממשלת הערביאים.

ב. מדינת קאסטיליען הישנה, ארבע מחוזות לה,

א) מחוז בורגאס, בו העיר בורגאס, בצורה וגדולה, אולם אך שנים עשר אלף איש בה, תחת אשר הכילה מלפנים שלשים אלף בקרבה, ארבעים היכלות לנוצרים, בית מדרש לרפואת פצעים, בתי מדרש אחרים, מלאכת צמר ופשתן, סאנטאנדר, עיר בצורה על הים וחוף טוב לה, בנין אניות, חמש עשר אלף איש, בתי מדרש, מהלומי ברזל, בשול שכר, מסחר רב בצמר. לאגראנא, מוקפת חומה, על נהר עברא, תשעה אלף איש, מלאכת עורות. לערמה, ארבע אלף איש, ארמון נאוה. בריוועסקא, מוקפת חומות ישנות, ארבע אלף איש, כרמי יין וגני פרי. עספינאזה, שלש אלף איש. פאנקארווא, שלש אלף איש, ארמון ישן, אשר מעבר לו ונפלא מאד בין סלע מצוק והרים גבוהים: סאנטילאנא, שני אלף וחמש מאות איש, רועה דיגים. סאנטאנא, מבצר, חוף עמוק, שני אלף איש, מסחר בערמונים וליטראכן, לידת דגים.

ב) מחוז סאריא, בו העיר סאריא על נהר דוערא, חומות יקיפוה, תשעה אלף איש, כ"ד בתי תפלה לנוצרים, מעשה גלומי צמר: קאלאהארא, עשרת אלפים איש, מסחר צמר. אסמא, מוקפת חומה, שש אלף איש אכרים ועובדי אדמה: אלפארא, שש אלף איש. הרנעדילא, מקום מרחצאות חמים:

ג) מחוז סעגאוויא, בו העיר סעגאוויא, חומות ומגדלים יקיפוה אשר נבנו בימי הרומיים, חמש עשר אלף איש, ס"ז מקדשי הנוצרים, י"ח בתי חולים, ארמון יפה אשר ישבו בו מלכי הערביאים מלפנים, נבנה במאה השמינית למספרם, גגו מלופה עופרת, ומגדל רם בתוכו, גם סביב לו מגדלים רבים: בו עשה המלך אלפונסו לוחות התכונה בעזרת ר' יצחק אבן סיד, ועתה בית נסך ומדרש חכמת הצבא בקרבו. בתי מעשה גלומי צמר, מסחר. אצלה תעלת מים נפלאה מימי הרומיים: סנט אילדעפאנסע לרגל הר גואדאראמא הרם מאד והשלג אשר בראשו לא ימס לעולם, ארמון נאוה מאד, ובו ישב המלך וכל ביתו בימי הקיץ, בית מדרש, בית מעשה זכוכית, ומראות לטושות טובות מאד, שבעה אלף איש בה, מלאכת כלי ברזל מוצק, עסקוריאל, רחוקה שבע פרסה מן מאדריד, שלש אלף איש, מקדש לנוצרים גדול ומהולל מאד, אשר בנה פיליפ השני למזכרת נצחון גדול אשר היה לו במלחמתו עם הצרפתים באמצע המאה הט"ז למניינם, כ"א שנה ארכו ימי בנינו, וחמשה ורביע מיליאן דינרי זהב היה שכר המלאכה, כ"ב חצרים גדולים בו, ל"ו אלף חלונות, י"ד אלף דלתים, שמונה מאות עמודי שיש, בשער המערבי ששה פסלי אבן גדולים תבנית מלכי ישראל, ודוד ושלמה בראשם, ולכל ההוד והתפארת אשר בקרבו אין די ספורות, המפתחות אשר לשעריו ודלתים ככר ברזל משקלם. בו קברות המלכים, בית מדרש לכמרים ואוצר ספרים גדול מאד, המלך וביתו ישבו בקרבו בירחי החורף. קועלאר, ארבע אלף איש, מלאכת צבעים.

ד) מחוז אווילא, בו העיר אווילא, חומה ופ"ח מגדלים יקיפוה, חמש עשר אלף איש, מלאכת גלומי צ"נ, בנינים רבים בה מימי קדם. פערראהיעטא, שני אלף איש, ארמון נאוה.

ג: מדינת אסטוריען, בה רק מחוז אחד, ושמו גם הוא מחוז אסטוריען.

בו העיר אווידא, עשרת אלפים איש, היכל לנוצרים עתיק יומין מאד, בו סגולות יקרות מאד, ובתוכם (לפי המסורת אשר בידם) מטה האלהים אשר הכה משה בו את הסלע. בית אוניווערזיטעט ובתי מדרש אחרים. אווילעס, עיר מסחר, מעשה כלי נחושת. מסחר רב בגחלי אבן, ארבע אלף איש. גיאן אצל הים, חמש אלף איש, חוף ועופל למשגב לו, בית מדרש, מסחר רב. קאנגאס, אלף איש.

ד. מדינת לעאן, ששה מחוזות בה.

א) מחוז לעאן, בו העיר לעאן, עתיקת יומין מאד, חומות גדולות סביבה, עשרת אלפים איש, היכל לנוצרים אשר נבנה בשנת תפ"ב לאלף החמישי ומגדל גבוה לו, בתי מדרש טובים, מלאכת צמר ופשתים. אסטארגא, חומה נשגבה ומגדלי עופל סביבה, שש אלף איש, מלאכת כלי פשתן. זאגאהון, מוקפת חומה, שש אלף איש, עוסים במלאכה. פאנפעראדא, ארבע אלף איש, עוסי כלי ברזל. ווילפראנקא על ווערלא, שלש אלף איש, מלאכת כלי ברזל.

ב) מחוז פאלענציא. בו העיר פאלענציא, קריה ישנה ונאוה

ומוקפת חומה, שנים עשר אלף איש, בתי מדרש, מלאכת כלי צמר, מסחר מעט.

ג) מחוז טארא, בו העיר ט א ר א על נהר דוערא וגשר נאוה עליו, מוקפת חומה. ארבעים היכלי נוצרים, עשרת אלפים איש, כורמים ויוגבים. ק א ר י א ן די לאס קאנדעס, ארבע אלף איש.

ד) מחוז וואלאדאליד, בו העיר ו א ל א ד א ל י ד, מוקפת חומה, ארבעים אלף איש, בית אוניווערזיטעט גדול, מלאכת גלומי משי, צמר וכ"ב. מלפנים היתה רבתי עם ארבעתים כאשר היא עתה. מ ע ד י נ א ד על ר י א ס ע ק א, מוקפת חומה, עשרת אלפים איש, באחד מקדשיה ארגז כסף אשר לחם הקדש בו, ככר מסקלו, מעשה כלי משי וצמר. מ ע ד י נ א ד ע ל ק א מ פ א, מלפנים היו חמשים אלף איש בה, ועתה רק ארבע אלף איש בקרבה. יושביה חפשים מכל מס, מסחר רב. ב ע נ ע ו ע נ ט ע. ארבע אלף איש עושי מסחר. ס י מ א נ ק א ס, שני אלף איש נוטעי כרמים,

ה) מחוז זאמארא, בו העיר ז א מ א ר א, סוללות יקיפוה, שמונה אלף איש, בתי מדרש שונים, שלשים היכלי נוצרים, מסחר. פ ע ר מ א ז ע ל ע, מבצר, ארבע אלף איש.

ו) מחוז סאלאמאנקא, בו העיר ס א ל א מ א נ ק ע, על נהר טארמעס וגשר גדול עליו אשר נבנה בימי הרומים. שמונה עשר אלף איש, ששים מקדשי הנוצרים, בית אוניווערזיטעט. מלאכת צמר ופשתן, מסחר לא כביר. ל י א ו ד א ר ר א ד ר י נ א, מוקפת חומה, שמונה אלף איש, מעשה כלי צמר, בורית רב. בתי מדרש שונים. ב ע י א ר, מבצר, שש אלף איש, מעשה גלומי צמר, נעלי ברזל לרגלי הסוסים, מרחצאות חמים וקרים לתרופה. א ל ב א די טארמעס, מוקפת חומה, שש אלף איש, ארמון ישן נאוה. ל ע ד ע ס מ א, שני אלף איש, נוטעי גפן וזית, מרחצאות חמים אצלה.

ה. מדינת ג א ל י צ י ע ן, מחוז אחד הוא ושמו גם הוא מחוז גאליציען, בו העיר ק א ר ו נ א, מצודת עופל לה, עשרים אלף איש. בתי מדרש שונים, חוף טוב לה אשר שני מגדלי מבצר למחסה לו, מעשה כלי צמר, מסחר, צידת דגים. י א נ א קאמפעסטעלא, מוקפת חומה, שלשים אלף איש, בית אוניווערזיטעט, בית מדרש לכמרים, במקדשם יש פעמון אשר שלש מאות ככר משקלו, מעשה נייר, עבוד עורות, מסחר יין, פירות ודגים. פ ע ר א ל, עיר בצורה, חוף מלחמה, שנים עשר אלף איש, בתי מדרש, מלאכת מפרשי אניות ומעשה חבלים. א ר ע נ ז ע, מוקפת חומה, על נהר מינא וגשר עליו גבוה מאד עד אשר תוכל אנית מלחמה לעבור תחתיו, ארבע אלף איש, כרמי יין טובים, אצלה שלש מעינות חמות מאד, מ א נ ד א נ ע ד א, שמונה אלף איש. עושי מעשה רוקם וסוחרי יבול הארץ. ב ע ט א נ צ א ס, שני אלף איש, צידת דגים רבה. ל ו ג א, חומה נשגבה ומגדלים יקיפוה, שבעה אלף איש, בית מדרש לכמרים, מרחצאות מים חמים. ט א י, מבצר, שש אלף איש, כרמי יין וגנות פאמעראנצן, מסחר רב בסתר לפורטוגאל. ו י י ג א, עיר בצורה ונאוה, ארבע אלף איש סוחרי

דגים מלוחים . פאנטעוועדרא , שלש אלף איש , חוף , מסחר בדגים מלוחים קטנים , בית מלאכת גלומי למר טובים מאד . פאדראן , מוקפת חומה , שני אלף איש , נוסחר תבואה . אצלה מעינות חמים . רעדאנדעלא , שני אלף איש , ארמון בנגב , לידה דגים רב . דונקאס . בראש הר גבוה , אלף איש , אצלה שני גשרים נפלאים . מאנפארטע , אלף איש , ארמון מולך בראש הר , נוחלב שיש לבן אצלה .

ו . מדינת עסטרעמאדורא , הגא מחוז עסטרעמאדורא . בו העיר באדאיאז , קריה בצורה מאד , עשרים אלף איש , בית נשק גדול , מלאכת למר ופשתים , מסחר טאבאק בסתר לפורטוגאל . פלאזענציא , עיר בצורה , שבעה אלף איש , בתי מדרש , יוצרי חרש , תרבית דבורים , מסחר לא כביר . מערידא , מוקפת חומה , שמונה אלף איש , שארית בניניס רבים מימי הרומיים . טרוקסילא , שש אלף איש , עופל חזק למגנב לה , מגדלים ובניניס רבים מימי קדם . אלקאנטארא , מעבר על נהר טאיא , וגשר גדול ונאוה עליו מימי הרומיים , ארבע אלף איש , עושי גלומי למר גסים וסוחרי למר . קאריא , מוקפת חומה בנגבה , תשעה אלף איש , מסחר יין וליטהאגן . קאצערעס , עשרת אלפים איש , מלאכת גלומי למר , עבוד עורות , מסחר למר . אליוועגצא , עיר בצורה , שבעה אלף איש , מלאכת למר . זה כשמים שנה אשר באה לממלכה הזאת , כי עד סוף המאה הי"ח למוגרים תחת ממשלת פורטוגאל היתה . זאפרא , שמונה אלף איש , יוצרי חבש , אורגי חורי , ובתי בורסקי . לערענא , מוקפת חומה , שש אלף איש , אורגי משי , תרבית לאן רב , מסחר למר . מעדעלין , ארבע אלף איש עושי מסחר .

ז . מדינת אנדאלוס מערבית , הוא מחוז סעווילא , בו העיר סעווילא , שתי חומות ומאה ושש מגדלים יקיפוה , על נהר גוואדאלקוויויר . מאה ועשרים אלף איש . גגי בתיה ישרים ולא משופעים , בכל בית לא יגור רק איש אחד עם הגלוים אליו , ארמון עתיק יומין אשר בו ישבו המלכים לפעם יותר מחמשים מקדשים לנוצרים , כ"ד בתי חולים . בית מטבע ישן מאד , בית מועד הסוחרים , בית מלחמת הפרים יכיל עשרים אלף איש בקרבו , בית מעשה טאבאק למלך , אחד ואין שני לו בכל הממלכה הזאת , גדול ונפלא מאד , חומה גבוהה ובורות עמוקים יקיפוהו , בית אוניווערזיטעט , בתי מדרש לחכמות ומעשה חושב , כ"ב בתי ספר , בית יציקת כלי רעם , מעשה אבק אש , בתי מלאכת משי , למר ופשתן , מעשה בורית רב , בתי בורסקי , מסחר רב בלמר , כרכום , שמן , פרי הנגב , עץ מתוק ובשמים . מסלה בה מעשה נהר גוואדאלקוויויר , אשר נעשתה בימי הרומיים במרחק א' ותצי שעה ממנה , עוד עיר איטאליקא , אשר היתה גדולה ונאוה בעת מלכות רומי : קאדיז עיר ישנה בצורה ונאוה מאד על ים אטלאנטי , אנשי לור בנו אותה וכללו את יפיה , שמונים אלף איש בה , חוף מלחמה גדול , מגדל מאיר על פני הים , בתי מדרש גדולים , מצפה כוכבים , גנת ביתן , מסחר רב וגדול מאד . מחסור מים בה , לכן יובילו אותם אליה מחוצה לה . איזלא דע לעאן , התמונה שאן ספרנאנדא , חמשים אלף איש , כסי מלאכת כלי האניות למלך , בית מדרש לחיל הים . קאראקא ,

שלש אלף איש, בנין אניות, מעשה חבלי ספינה, וכל כלי אניות מלחמה. ק א כ א די טראקאדערה, אי, משכנות רבים ובנין אניות בו. פ ו ע ר ט א די מ ר י א, חמש עשר אלף איש, מהלב אבן רב נחבר אשר בקרבה, מסחר גדול במלח, שמן ויין. פ ו ע ר ט א ר ע א ל, חוף מסחר, שנים עשר אלף איש, בשול מלח רב ומסחר בו. ש י ק ל א נ א, שני אלף איש, מסחר שמן ופרי העץ, מההרים אשר סביבה יוליאו גפרית רב, גם מעינות מי מתכת רבים אללה. ר א ט א, מקום מסחר, חוף, שבעה אלף איש, כרמי יין רבים סביבה. ע ט ע ס י א, מוקפת חומה, שמונה אלף איש, מעשה נעלים רב. ס ר ן דילא פראנטערא, חמשה ועשרים אלף איש, בתי מדרש, מסחר רב בשמן זית ויין. א ס י נ א, מוקפת חומה, עשרים אלף איש, בתי מדרש, מעשה כלי משי ופשתן, מסחר דבש ולאן. ל ו ק א ר די באראמעדא, על נהר גואדלקוויויר, חוף טוב ומגדלים למחסה עליו, עשרים אלף איש, מסחר רב בסתר לפורטוגאל. ק א ר מ א נ א, עיר ישנה מאד, ועוד שארית בנינים וחומות בה מימי הרומים, שמונה אלף איש, מעשה שמן פרחים רב. א ר ק א ס די לא פראנטערא, חמש עשר אלף איש, מחלב נחושת רב מהריה, כרמי יין ושמן רב. א ו ט ר ע ר א, מוקפת חומה, עשרת אלפים איש, בשול מלח רב. מ א ר א ן, שמונה אלף איש, מההרים אשר אללה הוליאו זהב רב מלפנים, ועוד עתה ימלאו אבנים טובות בם, כרמי זית רבים סביבה. א י א מ א נ ט ע, עיר בצורה, חוף טוב, שבעה אלף איש, לידת דגים רב. מ ע ד י נ א ס י ד א נ י א, מוקפת חומה, שש אלף איש. מסחר דגים. א ל ק א ל א די גוא דיירא, שש אלף איש, רובם אופים ויוביליו את לחמם לסעווילא הרחוקה שתי שעות ממנה. ק ו נ ס א נ ט י נ א, עיר קטנה ונאוה, אלף איש, מחלב נחושת ועופרת מהרריה. ק א נ י ל, ארבע אלף איש, חוף, לידת דגים, מסחר רב בדגים מטוגנים בשמן, מכרה גפרית אללה. ט א ר י פ א עיר בצורה, שלש אלף איש, רובם דיגים. נ א ה א ר א, בראש סלע כבד, אלף איש. א ל ג ע ז י ר א ס, נכח המבצר גיבראלטר, חוף טוב, שש אלף איש, מסחר רב. ס נ ע ר א ק ע, עיר מבצר, שני אלף איש, מסחר.

אף אם גיבראלטער לא לספניא הוא. כי על פי ברית המלכים בשנת ה"א תקע"ז ממלכת ענגלאנד תמשל בו, אמנם נותנים לו יד ושם פה, יען במחוז הזה מלבו.

ג י ב ר א ל ט א ר, מבצר חזק מאד על פני הר גבוה ורם עד שחקים, ולרגלי העיר אשר חמש עשר אלף איש בה, חוף מסחר גדול, וחפשי מכל מכס. ממלכת ענגלאנד תוליא שנה שנה ארבעים אלף ליטרא סטערלינג על שכר אנשי הצבא היושבים במבצר הזה ותקון הבנין. מסחר רב בו, לכל פאתי ארץ. בני ישראל רבים בקרבו. גם יסחרו בו בסתר לספניא מבלי תשלומי המכס.

ח׳. מדינת קורדובא, (אנדלוס התיכונה) היא מחוז קורדובא, בו העיר ק ו ר ד ו ב א, חומה ומגדלים יקיפוה, ארבעים אלף איש, כ"ס נוקדשי הנגלדים, ובראשם היכל אחד אשר שם עשרה מגדלים לו ואלף עמודי שיש בקרבו, אותו בנה עבד רחמן מלך הערביאים במאה הז׳ למספרם

לבית עבודת אלילים . שם עשרה בתי חולים , שני בתי מדרש , בתי מעשה עורות , כלי כסף וזהב , מסחר רב . קורדובא הישנה רחוקה פרסה ממנה , שממה מבלי איש , אך תרבית סוסי המלך בקרבה . לוסענא , חמש עשר אלף איש , מעשה כלי למר , מלאכת בורית , אצלה בשול מלח רב , בה היו גדולי ישראל רבים וביאשם הרי״ף ז״ל . בוייאלאנצע , עשרת אלפים איש , מסחר דגן ושמן . מאנטילא , שמונה אלף איש , בתי מדרש שונים , מסחר יין . פריגא , שש אלף איש , באר זורקת מים למרום דרך עשרה צנורות נאוה מאד , מסחר רב במשי ובבהמות .

ט . מדינת יאען , (אנדלוס התחתונה) היא מחוז יאען . בו הערים יאען , חומות ומגדלים סביב לה , שלשים אלף איש , מעשי משי ושמן אגוזים , מסחר דגן ויין . אובעדא , שמונה עשר אלף איש , מסחר רב ביין , שמן וסוסים . באעלא , מוקפת חומה , שמונה עשר אלף איש , בית מדרש לכמרים , בתי מדרש אחרים , מלאכת עורות טובים מאד . ליגארעס , שמונה אלף איש , מחלב עופרת רב וטוב . אנדוייאר , שש עשר אלף איש , מעשי משי , מלאכת כדי חרש טובים מאד . מארעאס , מוקפת חומות ישנות ופרוצות . תשעה אלף איש , מעשה כלי פשתן , מסחר שמן ופשתן . אלקאלא לא רעאל , חומות נשגבות יקיפוה , שנים עשר אלף איש , כורמים ורועי צאן . ששים מגדלים סביבה מימי הערביאים . אלקאדעטע , שש אלף איש , עופל מבצר , כל בתיה בנוים מן שיש שחור אשר יחצבוהו מההרים אשר סביב לה . ביילן , חומה פרוצות סביבה , ארבע אלף איש יוצרי חרש , כורמים ובעלי צאן . קאצארלא , בין שני הרים , שני אלף איש , נוטעי גפן . קאראלינא , שלש אלף איש , בארות רבית זורקות מים למרום , מעשה כלי צמר . סארלאטא , אלף וחמש מאות איש , מלאכת זכוכית .

י . מדינת גראנאדא , היא מחוז גראנאדא , בו העיר גראנאדא , חומות ומגדלים יקיפוה , ארבע מחלקות לה , וכל מחלקה מוקפת חומה ונצבת כעיר מבצר , שמונים אלף איש , חמשה ושמונים מקדשי הנוצרים , כולם יחד מאבני שיש טהר , גגי בתיה ישרים בלתי משופעים ולרובם מגדלים קטנים , בית אוניווערזיטעט , בתי מדרש שונים , מלאכת משי וצמר רב , מסחר . ארמון המלך בנין עתיק ומפואר מאד , ממעל לשער המגדל בקרבו , אשר בשם שער הצדק יכונה , חרותים הדברים האלה : לה׳ הכבוד , אין אלהים מבלעדי ה׳ ומחמד הוא נביאו , אין גבורה זולתי בה׳ . כי בימי הערביאים נבנה . ועוד היכלות ומגדלים רבים כולם מלאים הוד והדר . מאלאגא על הים , מוקפת חומה , נאוה מאד , שבעים אלף איש , בתי מדרש , חוף רחב וטוב , מלאכת צמר ומשי , מסחר רב מאד ביין הנודע לתהלה בשם יין מאלאגא , צמוקים , פרי הגנב ושמן . מאלאגא הישנה על הים , שמונה עשר אלף איש , בתי מדרש , בשול צוקר , צידת דגים , עבודת האדמה . ראנדא , עיר נאוה , חמש עשר אלף איש , איזה בתי מלאכה : אנטעקווערא , מוקפת חומה , שש עשר אלף איש , רוב בתיה מאבני שיש הדוס , מעשה משי , שמן אגוזים , מסחר רב בצמר , אצלה יאור מלח ומחצב שיש רב . קרוב אליה סלע גדול מאד ושם סלע

האהובים לו, כי לעירים לימים מבני הערביאים אשר דבקה נפשם בבנות הנוצרים הפילו עצמם ממנו על אשר הניאו אבותם גם לקחת את שאהבה נפשם לנשים ע"ד שנוי הדת אשר ביניהם. באזא, עשרת אלפים אים, מסחר רב בצמר ופשתים. אלמעריא, עיר בצורה, תשעה אלף אים. מסחר יין, שמן וזפת. בסביבותיה ימצאו אבנים טובות, כספיר, ישפה, שבו ואחלמה. לאקסא, חומות פרוצות סביבה, שנים עשר אלף אים, בשול מלח, מהלומי נחושת, מעשה שמן. גואדון, עיר בצורה, שנים עשר אלף אים, מלאכת משי, פשתן וקנבוס סכינים טובים מאד, מעינות מי מתכת אללה. מארבעלא, עיר קטנה בצורה, שלש אלף אים, בשול צוקר, מסחר יין וצמוקים: וראלאלעמא, עיר בצורה, שמונה אלף אים, מלאכת גלומי צמר, מסחר רב בסתר לפורטוגאל. הועסקאר, עיר ישנה מאד, שלש אלף אים, עושי מסחר. אלהאמא, מוקפת חומות, שש אלף אים מרחצאות חמות אללה לתרופה. ארסדאנא, עיר ישנה נאוה, שש אלף אים, ארמון, מחצב שיש רב אללה. קאזארא באנעלא, ארבע אלף אים, סוחרי ארץ. עסטעפאנא, ארבע אלף אים, רובם עשירי עם, מעשרים יוליאו עופרת מים רב. קארטאמא, מקום ישן מאד, אלף אים. סנעאפי, מקום מוקף חומה, חמש מאות אים בו.

יא) מדינת מורציא, הוא מחוז מורציא. בו העיר מורציא, מוקפת חומה. מגדלים לרב בתיה וגגים ישרים, ארבעים אלף אים, בתי מלאכת כלי משי, גלומי צמר, מעשה כלי רעם ואבק שרפה, בתי מדרש שונים. בכ"א מערץ לשנת אלף תתכ"ט למספרם פר התעוררה הארץ בקרבה, ובניינים רבים נהרסו והיו למפולת. קארטאגענא, עיר מבצר על ים התיכון, שלשים אלף אים, בית מדרש לחיל הצבא, בתי מדרש אחרים גנת ביתן, מלפה כוכבים, מעשה כלי משי, חבלי אניות, מחצבות של קנים, צידת דגים, חוף טוב וגדול למסחר, אבנים טובות בסביבותיה. לורקא, ששה ועשרים אלף אים, עושי מלאכה ומסחר, מחצב נחושת ועופרת רב אללה. בשנת ה"א תקס"ב היה מבול מים רב אללה, כי נשאו המים וישטפו ככר רב ברוחב שש עשרה פרסאות, שש מאות בתי העיר, שני בתי תפלה, שני בתי חולים, בית חיל הצבא, כפרים רבים שש אלף אים גם, גם כ"ד אלף בקר וצאן נבלעו במצולות והיו כלא היו. ווילענא, עשרת אלפים אים, מסחר. שינקילא, עיר בצורה, שבעה אלף אים, מעשה משי ומעשה כלי חרש. אלבאלעטא, עשרת אלפים אים, מעשה כלי ברזל טובים, מסחר רב. אלמאנלא, שבעה אלף אים, מעשה ברזל ונחושת. קאדעטע, מוקפת חומה, ארמון ישן, שמנה אלף אים. קאלאזפארא. עיר בצורה, עשרת אלפים אים, מסחר. ארשענא, מקום מרחצאות חמים לתרופה. אלהאמא, חמש אלף אים, מרחצאות תרופה טובים. אלמאלאראן, שלש אלף אים, דיגים. אללה עפר טוב מאד אשר יערבוהו לתוך הטאבאק וילטשו בו מראות זכוכית וכלי ברזל, אלמאגרא שמו.

יב) מדינת וואלענסיא, היא מחוז וואלענסיא, בו העיר וואלענסיא,

על נהר גוואדלאקיוויר וחמשה גשרים יפים עליו, חומות וסוללות רמות יקיפוה, כלילת יופי ומלאה הוד והדר · יותר ממאה היכלי נוצרים בה. מאה ושלשים אלף איש, בית אוניווערזיטעט, בתי מדרש שונים, בית נועד הסוחרים, ארמון המלך גדול ונאוה, שני אוצרות ספרים, אוסף דברים עתיקים, ששה עשר בתי חולים, בתי חסד רבים ושונים, בתי מלאכת כלי משי שונים, יריעות, גלומי צמר, נייר רב, מסחר גדול בכל דבר. ג ר א נ א, עיר נאוה, שבע אלף איש, מרחצאות חמים, בתי עונג לעשירי עם מעיר וואלענסיא בימי הקיץ · ב ו ר י א ז א ט, שני אלף איש, ל"ז אוצרות דגן גדולים ורחבים חצובים בסלעים מתחת לארץ · מ ו ר ו ו י ד ר א, חומות ישנות יקיפוה, שמונה אלף איש, עובדי אדמה ועושי מסחר ביין, ויי"ש. חרבות בניינים רבים בה מימי הרומיים: א ר י ה ו ע ל א, מוקפת חומה פרוצה, עופל מבצר, שמונה ועשרים אלף איש, בית אוניווערזיטעט, בתי מדרש, מעשה כלי משי, ל"ג ואבק שריפה, גם יעשו מקליפת עץ טערפענטין כלים יפים מאד · א ל י ק א נ ט ע, עיר בצורה, שלשים אלף איש, בתי מדרש שונים, מלאכת צמר ופשתים, חבלי אניות, חוף מסחר גדול וטוב מאד, כרמי יין טוב מאד סביבה. ע ל ש ע, נקראת עיר התמרים, כי יערים צומחים תמרים רבים סביבה, מוקפת חומה, עשרים אלף איש, עופל מבצר, ששה בארות זורקות מים למרום, איזה בתי מדרש, מלאכת מחשבת. א ל ק א י, עשרים אלף איש, בתי מדרש שונים, מלאכת צמר ופשתים, מעשה נייר רב · פ ע ל י פ ע, עיר מבצר ושלשים מגדלים סביב לה, מצודת עופל, שנים עשר אלף איש, בתי מדרש, מטוה חוטי משי, גלומי פשתן, מעשה נייר, מוצא כסף חי רב אצלה. ק א ס ט ע ל א ן דילא פלאנא, מוקפת חומה ומגדלים, קרובה אל הים, חמשה עשר אלף איש, מגדל רם, צנור מים נפלא, מעשה כלי בד · ג א נ ד י א, מוקפת חומה, עשרת אלפים איש. בתי מדרש, מלאכת משי ופשתים, בשול צוקר, א נ ט י נ ט ע נ ט ע, שלש עשר אלף איש, מעשה גלומי צמר, כלי בד, נייר ונחושת. א ל ל י ר א, חומות ומגדלים יקיפוה, שנים עשר אלף איש עושי מסחר. ו ו י נ א ר א ס, על הים, שנים עשר אלף איש, דיגים וכורמים · ל י ר י א, ארבע אלף איש, כולם עשירי עם · ס ע ג א ר ו ו ע, שמונה אלף איש, בית מדרש לכמרים, מחצב שיש אצלה. ו ו י ל א ר ע א ל, שמונה אלף איש, מעשה משי וצמר · א ל ק א ל א ד י ש י ס ב ע ר ט, שבעה אלף איש, עושי מלאכה. א ל י ו ו א, גני זית, בכאים ופרי הנגב סביבה, שבעה אלף איש, מעשה משי, ובשול צוקר · מ א ר ע ל א, חומות נשגבות ושם עשרה מגדלים סביבה, שש אלף איש · ארמון מולך, מעשה צמר רב · ס י ס א י נ נ א, מבצר, שש אלף איש, מעשה עוגות שקדים טובים · ד ע נ י א, ארבע אלף איש, עושי מסחר ביין ולמוקים · ש ע ר י ק א, חמש אלף איש, נ ו ל ע ס, מוקפת חומות ומגדלים, חמש אלף איש, עושי מסחר בתאנים · אצלה חמש מערות גדולות ואוצרות תבואה בם · מ א נ ט ע ז א, ארמון מולך, נהרסה בשנת ה"א תק"ח ע"י רעש הארץ, ואך אלף איש בקרבה ·

יג), מדינת קאטלוניא, היא מחוז קאטלוניא, בו העיר ב ר צ ל ו נ א מבצר חזק ומצודת עופל, מאה וחמשים אלף איש, יציקת כלי רעם, מעשה כלי

כלי נשק רב , בתי מדרש שונים , שמונים ושנים היכלי הנולרים , בתי מדרש לחיל הלבא ולעוברי אניות , מאה וחמשים בתי מלאכת גלומי למר גפן , בית מועד הסוחרים , אחזה היכלי תפארה , מעשה משי חושב ורוקם , כלי ברזל ונחושת . בה היה משכן הרשב"א וגדולי ישראל אחרים · ט א ר א ג ו נ א , היתה מלפנים עיר גדולה , אך זה אלף שנה אשר ירדה מגדולתה , ורק עשרת אלפים איש בה , חומות ישנות יקיפוה · שארית בנינים עתיקים מימי הרומיים : מ א ט א ר א , על הים , שלשים אלף איש , חומות ומגדלים יסובבוה , בית מדרש , מלאכת למר ופשתים , לידת דגים , מסחר על פני החוף · ר ע א ו ס , עיר נאוה , עשרים אלף איש , בתי מלאכה שונים , מסחר יין , יי"ש , ולוזים : ל ע ר י ד א , עיר בלורה מאוד , עתיקת יומין , עשרים אלף איש , בתי מדרש , מסחר פרי העץ וירקות . א ל א ט , מוקפת חומה , עשרים אלף איש , בתי מדרש , מטוה למר רב , מלאכת פוזמקאות , מסחר רב . ג י ר ו נ א , עיר מבלר , עשרים אלף איש , בית מדרש , מרחלאות חמים , בה היה גאון עוזנו הרמב"ן ז"ל · א י ג ו א ל א ד א , חמש עשר אלף איש , מעשה כלי פשתן ונשק רב . ז א ל א ז א נ א , מוקפת חומה על הר גבוה ותלול , שתי מלודות , שש אלף איש , מעשה משי , למר , וכלי ברזל רב . ט א ר ט א ז א , מבלר חזק , שנים עשר אלף איש , סוחרי יבול הארץ . ו י ק ו ו ע , מוקפת חומה , עשרת אלפים איש , מעשה כלי למו ול"נ · מ א נ ר ע ז א , מוקפת חומה , עשרת אלפים איש , מעשה גלומי למר עבותים , ופוזמקאות · ו ו י ל א פ ר א נ ל א ד י פ א נ א ד א ס , שמונה אלף איש , אורגי פשתן וסוחרי יי"ש · ל ע ר ו ו ע ר א , חומה מרובעת סביבה , מלודת עופל , שבעה אלף איש , בית אוניוורזיטעט , בתי מדרש . פ י ג ו א ר ע ס , מבלר חזק , ששה אלף איש , מסחר : א ו ר ג ל , חמש אלף איש , אורגי בד , סוחרי תבואה ועלים , עופל לה · ק א ר ד ו נ א , מוקפת חומה , שלש אלף איש , מלאכת כלי משי וברזל לרוף . אללה הר גבוה ושם ס ל ע מ ל ח ל ו , כי כולו מלח קשה כאבן , ודשא ונטעים יכסוהו : מאבניו יעשו כלים שונים אשר לא ימסו במים אף אם מלח המה . ס נ ע ק א ר ל א , עיר קטנה , חוף מלחמה ומגדלים למחסה עליו · י ו נ ק ע ר א , אלף איש . עושי כלים מקליפות עץ · מ א ר ט א ר ע ל , מקום ישן , אלף איש בו , עושי כלי פשתן :

יד) מדינת ארראגון , היא מחוז ארראגון , בו העיר ס ר ג ו ס א , מבלר חזק מאד , יערי זיתים סביבה , חמשים אלף איש , בית אוניוורזיטעט . במבוא אחד מקדשיה תבנית ארבעה מלאכים מכסף מלופה זהב , וארבע מנורות כסף גדולות , ועל המזבח מנורת בדולח מלופה זהב , וממולאת אבנים טובות , ושנים עשר נרות תמיד בוערות בה · ק א ל א ט א י ו ד , מוקפת חומה , שנים עשר אלף איש , מעשה בורית , מסחר שמן וקנבוס · ה ו ע ס ק א , חומות פרולות סביבה . עשרת אלפים איש · בית אוניוורזיטעט , מעשה גלומי למר , בורסקי , ומסחר · ב א ר ב א ס ט ר א , מוקפת חומה , שמונה אלף איש , מעשה עורות ובורסקי · ט ע ר ו ע ל , עיר נאוה , מוקפת חומה , שבעה אלף איש · מעשה גלומי למר , ומסחר רב . ד א ר א ק א , ששה אלף איש · אחזה בתי מדרש · פ ר א ג א , שש אלף איש , עושי מלאכה :

פארהלונא, חומות יקיפוה, שש אלף איש, עושי גלומי צמר: בארינא, מגודת פופל, ארבע אלף איש, מעשה קנטוס רב · יאקא, שלש אלף איש, בית מדרש, אורגי צמר: איערבע, שלש אלף איש · אלבארהאלין, עיר ישנה מאד, מוקפת חומה, שני אלף איש, נרפים מאד לכל מלאכה. מהלב ברזל, מעשה יורות נחושת מעט · מעקיגענלא עיר בצורה, שני אלף איש. אכיזא, מקום קטן, חמש מאות איש בו:

טו) מדינת נאווארא, היא מחוז נאווארא, בו העיר פאמפעלונא, חומות וסוללות סביבה, עשרים אלף איש, בית מדרש, מלאכת צמר ופשתים, מסחר מעט ארמון ישן. טודעלא, מוקפת חומה, עשרת אלפים איש · בתי מדרש שונים, איזה בתי מלאכה, מסחר רב ביין. פיטערא, מרחצאות מים רותחים. וויאנא, ארבע אלף איש רועי צאן·

טז · מדינת באסקי, שלשה מחוזות בה ·

א) מחוז ביסקאיא, בו העיר בילבאא, עשרים אלף איש, איזה בתי מדרש, מהלומי ברזל ונחושת, מסחר רב בצמר, ערמונים, ועצי בנין · ארדונא, שש אלף איש, מעשה גלומי צמר · דוראנגא, שלש אלף איש: פורטוגאלעטא, חוף, שני אלף איש · בערמעא, שני אלף איש, חוף, לידת דגים. סאראמאסטרא, מקום מלאכת ברזל רב. ב) מחוז גיפאסקאא, בו העיר סעבאסטיאן, מבצר, שלש עשר אלף איש, מסחר רב בברזל, צמר ופרי הארץ · טאלאזא, שש אלף איש, בתי מעשה נשק, כלי ברזל ונחושת ועבוד עורות. ווערגארא, שש אלף איש, בתי מדרש לחכמי חרשים · אנאטע, שלש אלף איש, מעשה גלומי צמר, כלי פשתן, ברזל ונחושת, בתי מדרש שונים: מאנדראגאן, שלש אלף איש, מעשה נשק רב · זעגורא, חמש אלף איש, מלאכת כלי מלחמה · סאלינאס, בשול מלח רב ·

ג) מחוז אלאווא, בו העיר וויטאריא, מוקפת שתי חומות, תשעה אלף איש, בתי מדרש שונים, מסחר ברזל ודגן. אנאנא, מקום בשול מלח. באנאס די עברא, שני אלף איש, מרחצאות חמות:

יז, מדינת מאיורקא, היא קבוצת איים קטנים בים התיכון, ושתי מחלקות לה.

א) איי באלעאר, הגדול מכולם הוא אי מאיורקא, בו העיר פאלמא, חומות ומגדלים בצורים יקיפוה, ששה ושלשים אלף איש, בתי מדרש שונים, בית אקדמיא, היכלי תפארת רבים, מגדל רם מאד, בתי דפוס, מלאכת גלומי משי, צמר, כלי בד, כובעים · בית מועד הסוחרים, חוף מסחר, מגדל מאיר לעוברי הים · אללודיא, שני אלף איש, מסחר · פאלענזא, עיר נאוה, שש אלף איש · זאלער, בעמק מלא זיתים ועצי פאמעראנצן, חוף, שבעה אלף איש · פאלאניסע, שמונה אלף איש, בשול יי"ש, לוכמאיאר, שש אלף איש. קאברערא, אי גדול א' וחצי פרסה, חוף טוב עופל מבצר, צבאים רבים בו · מינארקא, אי, ט"ו פרסאות מרובעות שטחו, בו העיר מאהאן, חוף רחב וטוב, שמונה אלף איש, מסחר ולידת דגים. ליאודאלדעלא, מוקפת חומה, חוף נכון ועופל למגן לו, ארבע אלף איש, משליכי ביאור חכה וסוחרי הים:

ב) איי פיטיאוזי · הגדול מכולם הוא אי איוויזא, בו העיר איוויזא, מוקפת חומה, חוף רחב וטוב, שם אלף איש, בשול מלח · פארמענטעראַ אי, שני אלף איש : ביעריו נחשים רבים, המורים פראים, וזיז שדי · קאַנייערא, עספארטא, באַסקווע, איים שוממים ומרעה לצאן בם · עספאַלמאדאר, אי, אין יושב בו, כי אם שפנים רבים בקרבו ·

אחוזות שפניא בחלקי התבל האחרים הם · באמעריקא, האיים קובא, פורטוריקא ואיי הבתולות, ב׳ אלף הקפ״ב פ״מ שטחם, ושני מיליאן איש בם באזיא ואויסטראליען, איי פיליפינא, ב׳ אלף וחמש מאות פרסאות מרובעות מדתם, ארבע מיליאן בני אדם בם. באפריקא, איי פרעזדיא וגינעא, כ״ד פרסה שטחם, עשרים אלף איש בם :

פורטוגאל

הממלכה הזאת אשר בקצת נגב אירופא מלבה, גבולה לפאת קדם ולפון ארץ שפניא, ולפאת מערב ודרום ים האטלנטי יגבילנה, והים סביב לה מכל עבריה •

מדת שטחה אלף שבע מאות ושלשים פרסאות מרובעות [illegible]הלא מצער הוא · אולם אחוזותיה בחלקי התבל האחרים תרבינה מאד.

אוירה טוב ונעים מאד, ואף במקומות החמים יפיח רוח לח בימי הקיץ ויחלים עוז קרני השמש. בפאתי נגב אין גשם ברוב ימי הקיץ, אולם בחדשי חשון וכסליו ירד מטר רב ארלה, בימי הסתיו כפור על הארץ בבקר, אולם כחום השמש ביום ימס ואיננו. לכן אין כל תנור בארץ הזאת, אך סירות גדולים להם אשר ישימו גחלים בוערות בתוכם לחמם בם ביום קרה. בערי ההרים החורף קר אך לא בחוזק יד · חדשי האביב ימי גשם המה ·

רובה ארץ הרים, סעיפי הרי פירענעא העוברים מארפת דרך שפניא אל תוכה, כולם יחד סלעים ערומים מבלי כל עץ אשר ימס השלג בראשם כחום השמש בקיץ ·

מים רבים לארץ הזאת. נהרותיה הגדולים הם. א) אטעי (בשפת שפניא טאַיאַ) יבא משפניא, יעבור מחוז עסטרעמאַדורא אשר לפורטוגאל עד באכה ליסאַבון ויפול לים האטלנטי, אורך מרולתו מאה ושבעים פרסה. ב) דורא, מקורו במדינת ארַאגון אשר לשפניא. ובהגיעו לעיר אפארטא יפול לתוך הים. ג) מינהא, ראשיתו בגאליליען אשר לשפניא, ובואו לקאמינשא יניחנו הים אל פיהו. ד) גוואדיאנא, תולאותיו במדינת לא מאנשא אשר בשפניא ואצל קאַסטראַמאַרינא יפול לתוך הים. הנחלים הקטנים מאלה, הם: לימא, קאוואדא, וואוגא, מאנדעגא, זאדא. יאורים רחבי ידים אין בקרבה.

מעינות מי ברזל וגפרית לתרופה רבים בה.

מלבד תעלת אַוואַר אין כל תעלה מעשה ידי אנוש בה.

לא לאיה ויבול אדמתה. זהב אין בקרבה, אולם גרגרי הזהב אשר יציא נהר טעיא כפעם בפעם בתוך מימיו, עדים נאמנים הם כי ההרים אשר יעבור בתוכם. זהב להם במעיהם, גם כסף אך מעט בבטן הריה. ברזל רב

מאד, גם עופרת למכביר. כסף חי, גחלי אבן ואדמת טארף לא מעט. שיש, אבני חול, שיד ואבני אקדח לרוב. וגם איזה אבנים טובות. בחומר יוצרים ופארצעלאן אין מחסור. מעין מלח אך אחד בכל הממלכה, אולם את מחסורו ימלאו במי הים.

אדמתה מבורכת מאד, אף אם חול וסלעים כולה, כי האויר הטוב והגשם הרב ישימוה לפוריה ומקור חיים ליושבים בה. מיני תבואת השדה הם, חטים, דגן, שעורים, דוחן, קיקרון, אורז, תפוחי אדמה, אגסי אדמה, פול ועדשים. כרוב, לפת, קשואים, אבטיחים, וכל ירק עשב. יין רב, רמונים, תאנים, תמרים, בכאים, שקדים, ערמונים, חרובים, הפרסקים, פאמעראנצן, ליטראנן, גדגדניות, שזופים, אגסים, תפוחים, נטעי בושם רבים, אהלים, הדסים, כרכום. עשבי צבע רבים. מטעי צרי ותרופה לרוב. עלי השדה כבירים.

חחי אשר בה. סוסים טובים מאד, חמורים ופרדים רבים, צאן רב וצמרם טוב מאד, עזים רבים, חזירים קצרי רגלים ושערות שחורים למו. שפן, ארנבת, חזיר היער, צבי ואיל. בעלי כנף, אוזים, תרנגולים, ברבורים, דבורים, תולעת המשי. דגי הים רבים מאד, ומינים שונים למו. גם כל רמש המים למינו, נחשים יפים אשר לא ירעו ולא ישחיתו כי אין ארס להם.

מספר יושביה שלשה מיליאן ושבע מאות אלף איש, רובם בבני אשכנז גזע מחלבתם, והנותרים מהערביאים וזרע יעקב המה אשר התערבו בתוכם ע"י לחץ ואונס והיו לגוי אחד, ועוד עתה הכרת פני רבים תענה בם כי מבית יהודה יצאו. בני הארץ הזאת בעלי קומה ממוצעת. בריאי בשר ע"י הבשר הרב אשר יאכלו ועל דבר המנוחה אשר להם, כי לא יאהבו לנוע ולשוט בגנים, אך כל חפצם לשבת בית. הדרת פנים אין למו. הנשים יפות מראה הן: תכונותיהם. גאות, קלות הדעת, אהבת חסד, נדבת לב, הקבלת כל אדם בסבר פנים יפות, הקנאה לנשותיהם בוערה בלבם מאד, כשרון דעת להם ובכל זאת אין להם חלק בחכמה, כי הממשלה והכמרים יחד לשטן ואבני נגף הם בעד כל דבר בינה ודעת. דבקים באמונת אבותיהם עד מאד, עצלים ורפי ידים לכל עבודה ומלאכה, מאכלם ומשתיהם במדה ומשורה, בעלי הון יאכלו בשר, ודלת העם ישברו בדגים את רעבונם. לחמם מקמח חטים, את היין ישתו אף העניים יום יום, עשירי עם יאכלו אחר הבשר בלחם הצהרים, מאפה תנור ומעשה מרקחת. מחיר החמאה רב מאד, לכן רוב מאכליהם בשולים בשמן, כפיר בלול בצוקר (געפרארנעס) יאהבו מאד וירבו לאכול אותו, לכן אוצרות רבות לו בכל עיר להצפינו בקרבם ושם בתי שלג להם. אחר מאכל הצהרים בימי הקיץ ינוחו כשעה ויותר, שאיפת אבק הטאבק לתוך האף היא בראש תענוגיהם, ומגדול ועד קטן אין נקי ממנו, ותחת אשר יקראו בארצותינו את הכסף אשר יתן איש איש כחשק לבו לאחד העושים במלאכה או לאחד עושי רצונו, בשם כסף שתיה, בארץ הזאת שם כסף שאיפה טאבק לו. מעונותיהם צרים, ובלי כלי תפארה רבים, אך כל תפארת גאון עוזם הוא בעבדים רבים, כי כל אשר ירבו עבדי ומשרתי איש, כן יגדל כבודו, ואף כל סוחר או בעל מלאכה עבדים ושפחות רבים

לו, כי אין עבד אחד עושה שתי שליחות, המבשל לא יכבד את הבית, והשפחה אשר תכבס, לא תשלח אל הסיר ידיה, מלאכה מלאכה לבדה לאיש אחר. ברוב הבתים (מבלעדי בתי השרים) אך מטה אחת אשר בה ישכבו האיש ואשתו יחד, כי הבנים וכל אנשי הבית על הארץ יישנו. הנשים תסתירנה את פניהן בעד כל איש זר, והבתולה כנשואה יחד כלואות בבית ולא תראינה החוצה כי אם בלכתן לבית התפלה, ובכל זאת תחבולות רבות להן לרמות את שומריהן ובעליהן, אם בקריצת עין ואותות סתר, או באשון חשך וחדרי אופל. בחופת דודים חג גדול להם, וכסף רב יוציאו, גם ביום הכנסת ילדיהם בבריתם, ובמות להם מת יעשו משתה גדול ולכסף תולאות. הנשים והנערות לא תעשינה מאומה, כי אם יד בחיק אצל החלון תשבנה. במסבת ריעים לא יאהבו לשבת. הנגון בפה וכלי שיר יאהבו עד מאד. כל מנהגי דתם יעשו ברגש וקהל עם בראש כל חוצות, כי עונג נפשם הוא. לעת כזאת הרחובות ימלאון אנשים, חלונות הבתים מלאים נשים נשקפות בעדם להראות יפיין והוד פניהן, והמרכבות ישתקשקון על פני רצפת החוצות ברב עם והמון נשיאי אדם, גם מלחמת הפרים אהובה למו מאד, דבר השחוק הזה ומשפטו כתבנו למעלה (דף מ"ב ב') ודומה למרוצת הסוסים אשר דברנו ממנה בחלק ראשון (דף ע"ו ב'). מחיתם ומעשיהם. עבודת השדה, הכרמים, הגנות, ותרבית המקנה יחד הם בתחתית המדרגה, כי יושביה יטמנו יד בצלחת ולא יעשו מאומה לעזרת הטבע, אך ברכת ה' לבדה היא תעשירם בכל, ואף הדגים אשר שפע רב להם בכל נהר ונחל, יצודו אך בשפלות ידים, ואת מחסורם ימלאו בדגי ארצות אחרות אשר יקנום בכסף מלא. בתי מעשה חושב אך למצער בקרבה, כי העצלות תאסור כפיהם בזקים, ולא תעשינה ידיהם תושיה, ואף במלאכת כפים מעשה ידי אמן מחסור רב לה, ורוב הבגדים והכלים יביאו אליה מארצות אחרות.

המסחר. כאשר תגעל נפש הגוי הזה בכל מלאכת עבודה, כן יטה לבבם אחרי המסחר, אולם יען אין מסלות טובות, ואין נהרות אשר אניות על פניהם יעבורו, גם מצב הבי דואר ברע הוא, על כן לא ירים המסחר ראש בקרבה. הדברים היוצאים ממנה לארצות אחרות הם, יין פארטא רב מאד, צמוקים, שמן למכביר, תאנים, רמונים, וכל פרי הנגב, עלי קארק אשר יסתמו בם פי כלי זכוכית, עלי לארבער, מלח הים (רב להולאנד), אבני אש (לשפניא), צמר גפני. והבאים אליה מארצות נכר הם: תבואת השדה, דגים. בעל קרנים, פשתן, קנבוס, גלומי צמר, עורות וכלי עור, נייר, כלי זכוכית, כלי ברזל ונחשת. בדיל ועופרת וכל מעשה חושב. מאחוזותיה בחלקי התבל האחרים יביאו אליה, זהב, פנינים אבנים טובות, צוקר, קאווע, טאבק, קאקאא, קנמון, קדה, וכל ראשי בשמים, אורז, עצי צבע, צמר גפן ועורות בלתי מעובדות. מחיר הדברים היוצאים ממנה הוא אחד עשר מיליאן כסף, ומחיר הבאים אליה ארבע עשר מיליאן כסף לשנה.

החכמות הן בקרבה במצב שפל מאד, כי עין הממלכה והכמרים יחד עליהן להומם ולאבדם, בתי המדרש ובתי הספר מכוסים בעלטה, וכל אור דעת לא יבא אל תוכם פנימה, ובכל הממלכה אין רק בית אוניווערזיטעט אחד, הלא הוא בעיר קאימברא. וגם המלאכות שיש עמם חכמה, הלא כן

הליור, הבנין, מעשה חרשים, כגון בכלי שיר, מחולות, והדפוס, גם הן בתחתית המדרגה.

אמונת הארץ היא רומית קטוליקית, והיא השוררת, אולם גם לפרוטסטנטן הם נוצרים בעל ברית לוטר, משפט ואחוזה לשבת בתוכה ולעבוד את אלהיהם מבלי מכלים דבר. הכמרים רבים מאד בה ולהם עוז ותעצומות, ופחדם על כל העם, ורבים מהם יהודים אנוסים השומרים ברית ה׳ בסתר, כי רבבות יהודים בארץ הזאת המחזיקים בברית העם אך לעינים ולא ללבב, ובלאת שם רע על אחד מאלה כי לא נאמנה רוחו עם דתו, ילך אל הכהן ויכפר במנחה פניו, ועד מהרה יתן הכהן מכתב תעודה בידו כי נוצרי תמים הוא ואין עולתה בו.

הגוי כולו יפרד לארבעה ראשים. א) הפרתמים הם האצילים הגדולים, ותאריהם הם הערצאג, מארקיז, גראף, וויקאנט, באראן, וכולם יחד בשם דון יכונו, המס אשר יתנו למלך אך מעט הוא וממשל רב להם על האכרים אשר באחוזותיהם. ב) האפרתים, הם חורי הארץ הקטנים, ובשם קאוואלער, עסקודער, או פידאלגא יכונו, וגם הם נותנים אך מס לא כביר. ג) האזרחים, עול המס רב עליהם. ד) האכרים ויושבי הערים הקטנות, עול מלך ושרים עליהם, ואף אם לא עבדי עולם המה, יכבד מאד נטל המס והחוקים הקשים על שכמם. לשון הארץ הוא שפת ספניא אך במבטא אחר.

הממשלת הארץ ממשלת קונסטיטוציאן היא, כי בחירי העם ישבו בשתי חדרים להועץ על כל דבר חוק ומשפט, מס ותרומה. הכסא נחלת עולם הוא לבית בראגאנצא, במות המלך ובן אין לו, תירש בתו את המלוכה. שרי חצר המלך רבים מאד.

תולאות המלוכה הם שלשה ושלשים מיליאן זהובים כסף, והכנסותיה אך עשרים מיליאן זהובים: מספר חיל לבאה, שלשים אלף איש, ארבעה וארבעים אניות מלחמה, ושבעה מאות כלי תותח. מספר אניות סוחר אשר לה, ארבע מאות.

שם המלך המולך עתה, דון פעדרא החמישי, נולד בשנת תקל״ז, וישב לכסא בשנת תרי״ג. (מת בשנת תרכ״א וימלוך אחיו לואיז פיליפ תחתיו).

גם בה השתררה בקורת הדת, היא האינקוויזיציאן כשלש מאות שנה בעוז שבעה, והרוגיה עצמו מאד, אך לא כהמון חללי אחותה בספניא, כי תחת אשר כמרי ספניא לדם שאפה נפשם ולא לקחו כופר, היה למלה בפי כהני פורטוגאל: תן לי הרכוש והנפש קח לך, וכאשר התגלל הנאשם את עדיו מעליו, שלחוהו לחפשי ויחי. שלשה בתי דינים היו לבקורת הזאת, האחד העליון בליסאבון ושנים בקאימברא ועוואָרא, אולם בשנת תקפ״ב נשבתו, כי תמה הבקורת הארורה הזאת לעולם:

בתי הסוהר אשר בקרבה ברע הם מאד, בליסאבון הבירה שלשה בתי כלא, בכל אחד כארבעה או חמשה חדרים, ובהם כלואים כשני או שלש מאות איש, אין כסא, אין מטה, ואין שמיכה לכסות את בשרם בלילות הקרים, אך על רצפת הבית ישכבו אנשים אשר חטאו על נקלה יחד עם בני בליעל מכי נפש בזדון, כולם יחד כצאן אובדות ואין זכר למו, רבים ישבו בתוכם בלי חמס בכפם, כי גם אם נגמר הדין לשלוח אחד האסירים חפשי,

ימים רבים יעברו בטרם יעלה זכרונו לפני שר בית הסוהר, כי כל הבא אל הבור ימח מספר חיים ונשכח כמת מלב, ולעומת זה כבירים אשר נחרץ משפט מות עליהם, שנים רבות יחיו, ואין דורש את דמם, כי לשר בית האסורים טובים החיים מן המתים, באשר החיים עושים מלאכתו, והמתים אינם עושים, ואם קרובי הבליעל אשר משפט מות לו ישחדו בעדו, יחיה ולא ידאה רע עד בוא פקודתו.

בתי דינים על דברים שבין אדם לחבירו בכל עיר ועיר, אולם ימים רבים יעבורו טרם יצא דבר משפט לפניהם, ובאשר אין עוד ספר חוקים לארץ הזאת, כל דבר ריב ודין ככדור ביד השופטים וביד המליצים יודעי דת ודין הוא, כי יעותו הישרה ויישרו כל עקום כחפץ לבבם·

בתי המשפט להנהגת המדינה ותהלוכות המיסרים, פרועים ושובבים מאד, מנאפים ועצרת בוגדים ירבו בכל עיר ומקום, ואין דובר דבר, הטבחים יזבחו שורי תמותה ואין מפריע בעדם. כבירי כח ישלחו למתנת בשר ודם כפיהם, ואין גוער בם, כנען בידו מאזני מרמה ועושה כל עול במדה ובמשקל, ואין אומר אליו מה תעשה.

קורותיה. הדעות על אודות שמה שתים הנה. האחת אומרת כי כאשר כבש פערדינאנד הגדול מלך קאסטיליען את הארץ הזאת אשר משלו הרומים בה לפנים, ובשם לוויטאניען קראוה, הפקיד את אחד הנסיכים לשליט עליה, ובאשר היה מקום מושב השליט בעיר אפארטא, אשר אז פארטוס קאלע שמה, לכן נקראה כל הארץ בשם פורטוגאל. והדעת השנית היא כי בא גבור חיל צרפתי בראשית המאה הי"ב למספרם אל אלפונסו מלך קסטיליען, ויסיתהו להלחם על הערביאים יושבי הארץ הזאת, ויעש המלך כאשר אמר וילחם על הערביאים ויקח את עיר אפארטא מידם, ולזכר כבוש אפארטא ע"י איש גליא (היא צרפת) נקראה הארץ פורטוגאל.

הארץ הזאת היתה בימי קדם אחת מדינות שפניא, ונקראה בשם לוזיטאניען, מושליה הראשונים היו הצורים והקרתגים רוכלי העמים, אשר בחרו בה כי לחוף ימים הוא יושבת, וטובה לסחר גוים. עד סוף המאה הי"א למספרם היה גורל אחד לה עם ארץ שפניא, וכל אשר קרה לשפניא קרה גם לפורטוגאל, כי כאשר הורידו הרומים את גאון הקרתגים, לכדו את שפניא, ולוזיטאניען (היא פורטוגאל) יחד. באמצע המאה החמישית למניינם כבשוה השוואבן מיד הרומים. בראשית המאה השמינית באו הערביאים וילכדוה. באמצע המאה הי"א כבש פערדינאנד הגדול רוב מחוזות הארץ הזאת והושיב שלים עליה בעיר אפארטא, אשר פארטוס קאלע שמה לפנים. אלפונסו הראשון הכה את הערביאים (באמצע המאה הי"ב) עד כלה, והרחיב את גבולו עד מחוז אלגארביען, והוא הראשון אשר נקרא בשם מלך פורטוגאל, בחוזק ידו ובהסכמת הפאבסט נכרתה פורטוגאל משפניא, ותהי לממלכה מיוחדה. אלפונסו השלישי השמיד שארית הערביאים ויקח גם את מחוז אלגארביען מידם. בסוף המאה הי"ד מלאו הפורטוגיזים את איי אזארי אשר באפריקא ויאחזו בם: המלך יוחאן השני בסוף המאה הט"ו, קבל את היהודים מגורשי ספרד בארצו, ושלח ליִרים

בים לחפש ארצות חדשות, ולא שבו ריקם כי מלאו ארצות רבות באפריקא ואמעריקא. בשנה הראשונה למאה הט"ז לכדו הפורטוגיזים את מלכות בראזיליא הגדולה ויאחזו בה, וזאת פורטוגאל הקטנה עתה בימינו, היתה אז גברת ממלכות ותתן חוקים ומשפטים לעמים לא ידעוה, ואימתה ומוראה נפלו על גוים רחוקים. אולם הימים הטובים האלה לא ארכו, ועד מהרה עלו בתוה' ויאבדו. סעבאסטיאן מלך לעיר לימים נלחם על הערביאים באפריקא הצפונית, ויפול שדוד במחנה (שנת ה"א של"ח) וכל חילו היה לבז דודו, הײנריך אשר מלך אחריו, ישב אך שתי שנים על הכסא, כי בא המות ויכרתהו מארץ חיים, ובמותו שבת ממלכת ספניא ותקח את פורטוגאל לה לאחוזה• בימים ההם קמה ארץ הולאנד ותפרוק עול ספניא מעליה, ותקח אחוזות רבות אשר להפורטוגיזים באפריקא, אמעריקא ואזיא, ותלכדן, כי כולנה ביד ספניא היו מיום נכבשה פורטוגאל תחת ידה, ומאז לא שבו האחוזות האלה לפורטוגאל עד היום הזה. ששים שנה נשאו הפורטוגיזים עול ספניא על צוארם, עד אשר הרימו ראש בימי פיליפ הרביעי, וימליכו את יוהאן נסיך בראגאנצא למלך עליהם. ובשנת ה"א תכ"ח כרתה ספניא ברית שלום אתה, והסכימה כי תהיה ממלכה לבדה. מני אז לא חדלה פורטוגאל היות שרתי במדינות, אולם אך ממלכה שפלה וארץ אין אונים, ואם אם הרבה פ א מ ב א ל השר, איש חכם מהולל מאד, יועץ המלך יוסף (שנת תק"י) תחבולות במועצות ודעת, להרים את קרנה, לא הצליח בידו להעלותה על במתי הגדולה כאשר היתה מלפנים. בשנת תקס"ז הלך המלך יוהאן הששי עם רבים מזרע המלוכה והפרתמים לבראזיליען והכין את כסאו בתוכה וימלוך על בראזילען ופורטוגאל יחד, אולם בשנת תקפ"ה נכרתה בראזיליען מפורטוגאל, וקיסר מבית בראגאנצא ימשול בה. בדור האחרון הזה, היו איזה תהפוכות בקרבה, אולם לא ארכו ימיהן, כי כלל חלפו ואינם, ועד היום הזה היא יושבת שולה ושוקטת.

א ש ר עבר על בני ישראל בארץ הזאת בימי קדם, ומתי באו אליה, אין אתנו יודע, כי סופרי הקורות יחרישו ולא ידברו דבר מהם, אך באמצע המאה האחרונה לאלף החמישי כבר בא זכרם בדברי הימים, כי המלך סאנכו הראשון היה מחסה ליהודים אשר בליסאבון, לבל יהיו לבז לעריצי ענגלאנד אשר נפלו עליהם כפעם בפעם ועורם מעליהם הפשיטו. כאשר גרש פערדינאנד מלך ספניא את ישראל מארצו (בשנת ה"א רנ"ב), פתח למו יואן השני מלך פורטוגאל את שערי מדינות מלכותו בעבור בצע כסף, וחוק נתן להם כי ישבו בארצו שמונה חדשים. אחרי חלף המועד הקבוע הזה, ילאו העשירים לארצות אחרות, והנותרים קבלו עליהם אמונת הארץ או נמכרו לעבדים, עמנואל בנו שלח את העבדים האלה לחפשי ויגרשם מחוץ לארצו, ובכל זאת נשארו עוד יהודים רבים ואין פוצה פה, אולם עד מהרה יצא הקצף עליהם, כי מלך ספניא שלח אל עמנואל לאמר, גרש את זרע יעקב מארץ מלכותך פן תצא בחרב לקראתך, וימהר עמנואל לעשות כאשר צוה פערדינאנד ויגרש את היהודים וכל בניהם הקטנים לקחו בחוזק יד ויזרקו עליהם מי נדה לעיני אבותיהם האומללים, ויתנום לנוצרים לעבדים, גם רבים מהם שלחו לאחד האיים הרחוקים, ובגלל הצרה הזאת המיתו רבים את בניהם לבל יפלו בידי

פסולים, ואף אלה אשר המירו את דתם לעיני העם באונס, לא מצאו מנוח, כי נרדפו על צואר, והצוררים ארבו לכל צעדי רגליהם, ויום יום נשרפו כבירים אין חקר על אשר מצאו אותם שומרים ברית אלהיהם. ויהי היום והרעב חזק בארץ. ויקיפו הכמרים בצלמיהם את החוצות בליסאבון כמנהגם בעת צרה, ויאמר אחד האנוסים בשחוק. לא יושיענו זה, כי למים אנחנו צריכים ולא לאש. הדבר אך יצא מפיו וההמון נפל עליו כזאבי ערב וימיתו אותו ואת אחיו, ויפשטו על האנוסים ויבוזו את כל אשר להם, ויותר משני אלף איש הרגו בחרי אף.

גדולי ישראל אשר היו בקרבה, הם הרב ר' יצחק אבוהב בעל ס' מנורת המאור, אהוב למלך אלפונסו, הרב דון יצחק אברבנאל, נולד בליסאבון, ויהי יועץ ומשנה למלך אלפונסו החמישי, אך אחרי מות המלך ההוא קצף דון יואן בנו על כל עבדי אביו, ויברח לשפניא. ר' אברהם זכות הרופא, בעל ס' יוחסין, נולד בליסאבון הלך לשפניא והשקה רבים מבאר חכמתו, ובימי הגירוש שב לליסאבון, ויצא ממנה עם כל אחיו הגולים. ר' מנשה בן ישראל, בן אחד האנוסים בליסאבון: ר' שלמה די אלווירא, ואחרים חכמי לב שלומי אמוני ישראל. ואף אם רבים מאחינו נטמעו בין הגוים, לא חדלו כפעם בפעם לברוח כאשר היה לפניהם עת מצוא, ויסירו את המסוה מעל פניהם, וישיבו לברית אלהיהם.

ונסים אנשי מופת בהם, הלא הם החכם אוריאל אקוסטא, אשר היה רם וגדול בפורטוגאל כל עוד מסוה הנוצרית על פניו, ויברח לאמסטרדם, ויבחר בעוני ולער למען אמונת אבותיו אשר אהב, מעושר וכבוד בדת זרה לו, וקורותיו כתבתי למעלה (חלק ראשון דף ע"ז א') ושני לו הוא ר' משה לאפעז פארערא, באראן די אגילאר, אשר היה ראש שופטי האינקוויזיציאן בליסאבון, ולא ידע כי מזרע ישראל הוא, כי נתגדל בבית הכמרים, וכאשר גלה אמו אליו ותגל את אזנו כי יהודי הוא, ברח אתה לעסטרייך והקסרית מאריא טרעזיא אשר לא דברה עם איש יהודי כל ימי חייה, התרועעה אתו כפעם בפעם, ותרים את קרנו בכבוד, ויהי תמים עם אלהיו כתורה וכמצוה, ויוצא ובא בחצר הקסרית, וכל העבדים והסרים אשר בשער המלך משתחוים לו ופרשת גדולתו וכל המוצאות אותו אכתוב אי"ה בקורות עסטרייך כי שם המקום.

הממלכה הזאת שמונה מחוזות לה, וכל מחוז איזה גלילות בקרבו.

מחוז עסטרעמאדורא. הרים רבים בו נהר טעיא עובר בתוכו, אדמתו פוריה מאד, מעיני מלח רבים בו אשר אין ערוך לטובו בכל הארץ, ויובילו ממנו כשני מאות אלף ככר שנה שנה לארצות אחרות. שלשה גלילות בו.

א) גליל ליסאבון, בו העיר ליסאבון, בימי הערביאים היה שם אשבונא שמה, עיר הבירה וקרית ממלכה על נהר טעיא, קרובה לים האטלנטי, חוף גדול ומגדלי מבצר למחסה לו. בה משכן המלך וסגני כל הארץ, חמשים אלף בתים, שני מאות ושמונים אלף איש, לפנים היתה עיר בצורה, אך מרעש הארץ בשנת הקט"ו נהרסו חומותיה ורק שער אחד

ואיזה

ואיזה איים נשארו לפליטה . שני מגרשים לה , אלא הם יונקיירא , ואלקאנטארא , ומרוב המון יושביהם התלכדו עם העיר ולא יתפרדו : מספר חוצותיה שנ"ב , והרחובות שלשה עשר המה . מאה וחמשה עשר בתי תפלה גדולים לנוצרים , מלבד מאה מקדשים קטנים , בית האקדמיא למדרש החכמות , גנת ביתן , בית אוסף סגולות הטבע , אוצר ספרים למלך אשר שמונים אלף ספרים בקרבו , בית מועד הסוחרים , בית נשק רב , בית אסופים מן השוק , יכיל אלף ושש מאות ילדים בקרבו , בית חולים גדול אשר יכיל שש עשר אלף איש בתוכו , אחד עשר בתי חסד אחרים , בתי מדרש לחיל הים , למלאכת הציור , לידיעות המסחר , ללמוד הלשונות , לידיעת הטבע והאלכימיא , בתי מדרש לכמרים , בית חנוך לבני האצילים , שלשה בתי מצפה ככבים , בית מעשה מטבעות . היכלי תפארה אין בקרבה , ואף ארמון המלך איננו כעירות מלכים בארצות אחרות , כי אם גדלו יבדילנו משאר בתי העיר . לרוב בתיה מעקות ברזל לפני החלונות היוצאים החוצה לשבת בם , ויריעות עשוי או בד למכסה עליהם , דלתי הבתים פתוחים תמיד , רבים מחוצותיה עודם בלתי רצופים אבנים . היפים והגדולים ברחובותיה הם , ככר המסחר , מישור מרובע על שפת נהר טעיא , בתים גדולים לארבע רוחותיו , והעבר הרביעי אל הנהר פתוח ואין כל בנין בו . בככר הזה עמוד רם ועליו פסל המלך יאזעף מברזל ונחושת , גם בית המכס גדול מאד : הככר ראסיא , גדול ונאוה , כל ימי ממשלת האינקוויזיציאן האכזרים , העלו במישור הזה את הנשפטים על מוקדה בקול תרועת והמון חוגג . רחוב הזהב , בו יגורו עושי מלאכת כלי זהב ואבנים טובות . רחוב הכסף מושב להצורפים עושי כלי כסף . רחוב הרוכלים , בה חניות לממכר דברים קטנים . הסחי והמאוס אשר בחוצותיה רב מאד , ויותר משמונים אלף כלבים אשר אין אדונים למו יסובבו בקרבה , וימלאוה קיא צואה בפגרים ועצמות , אשר יסחבו הנה והנה . העניים המשתחוים לאגורת כסף עצומים מאד בתוכה ואין מספר למו , ובכל מדרך כף רגל יושבים למשפחותיהם , אבות ובנים יחד חשופי שת , עורים ועינים יש , פסחים ורגלים למו , כי אך להעיר חמלת העוברים יעלימו עיניהם מראות , ויעשו כל מום בם , ובערב כאשר במעונותם ירבצון , יסור כל נגע מהם , ושב ורפא למו . האנשים האלה יחזיקו בכנף כל עובר , גם ירוצו אחריו ולא ירפו ממנו , עד תתו להם נדבת כסף . גם ישבו בראש כל חוצות אנשים רבים , איש איש בחיק רעהו אשר ינקה את שערות ראשו מן הרמש אשר בם ולא יתבוששו . חמשה בתי שעשועים בה . צנור גדול ונשגב מאד , אשר דרכו יבאו המים להעיר , שתי וחצי פרסאות ארכו , וחמשה ושלשים כפות שיש למכון לו , ימי בנינו ארכו תשע עשרה שנה . בתי מלאכת טאבק , מפרשי אניות , כלי פארצעלאן , עורות , בורית , יציקת כלי רעם , בנין אניות . המסחר רב מאד , וסוחרי בריטניא . הולאנד ושפניא , רבים וגדולים , ישבו בתוכה ויסחרו בה . מספר בתי מסחר גדולים אשר בה , הוא שש מאות וחמשים . בתי ממכר כל סחורה ארבע אלף ושש מאות , והחניות מוכרות כל דבר מאכל , ארבעה אלפים .

ב ר א ש ו ן לחדש נאוועמבר אלף השכ"ה למספרם (ה"א תקט"ו ליצירה) , בבקר השכם , נבקעה הארץ בקרבה , צור התפורר ממקומה , בעוד עשרים

רעשים נהפכו כל בניניה הגדולים לגלים . ברגע הראשון נהרס בית האינקוויזיציאן עד היסוד בו , ואחריו היכל המלך , והמלך וכל ביתו אז בארמון בעלעם אשר מחוץ לעיר , לכן לא נגעה בם רעה . בית המדרש הגדול אשר להיעזואיטען נפל על המון האנשים אשר בתוכו , ויהי לקבר למו . ומלבד אלה עוד רבים מבתי העיר , עד אשר היה מספר הרוגי הרעש הזה ארבעים אלף איש , כי המון רב היה בבתי התפלה , באשר היום ההוא חג לעם , וערמות עפר תמדתם היו קבריהם , רבבות אנשים ערומים בלי לבוש נסו מתוך המהפכה הזאת , ויותירו כל אשר להם בעיר , כי יראו לגשת אליה כל היום מפני הזעף הנורא אשר לא חדל עד הערב , כי שלשה מלאכי זעם ילאו ביום ההוא להבל כל העיר , הרעש הגדול בראשונה , ואש אוכלת אחריו , כי יצאה אש בבתים הנהרסים ותבער בכל פנות העיר מאין איש לכבות את השרפה , ואחר אשר כלתה לאכול כל אשר מצאה , באו מי הנהר וירומו מאד , וישטפו בתים רבים , וכל בתי המכס והמסכנות עם כל הסחורות אשר בם , וגם על ערים אחרות בממלכה הזאת יצא הקצף הזה ביום ההוא , אך מהפכת עיר הבירה עלתה על כולנה , ותהי כולה לתל שממה . ומה נורא היה מחזה המבוכה הזאת , אלפים בני איש תעו על פני העיים מבלי כסות ומחיה , בנים נעקו לאבדן אבותיהם , אבות משבר רוח בכו על מות עולליהם , הבעל קשר מספד על אשתו כי איננה , ואשת חן זעקה מרה על בעל נעוריה , ובני בליעל גם הם לא טמנו יד בצלחת , כי פשטו על החללים , ובתוך המון ההוללים אשר חפרו בקרב הערמות והגלים להציל ממות נפשות קרוביהם , באו השודדים האלה ויתמסו ויבוזו כל אשר מצאה ידם . ואף אם הרבה המלך ונדיבי עמים רבים לתמוך ידי העיר הזאת במשאת כפיהם , עודנה לא שבה לאיתנה , ורבים ממכות הרעש הזה עוד לא נרפאו עד היום הזה .

ה ק ר י ה הזאת הרחוקה שש מאות שלשים ושתים פרסה מן ווין , היתה כבר בימי הערביאים גדולה ונשגבה , באמצע המאה הי"ב לקח אותה המלך אלפונסו מידם , ויוהאן הראשון הרימה לעיר מלוכה . בסביבותיה שבעה אלף בתי עונג לעשירי עם . ק ע ל ו ס , כפר , רחוק פרסה מעיר הבירה , בו היכל עונג למלך אשר מעת נשרף הארמון בעלעם , בו ישב בימי הקיץ . ס ע ט ו ב א ל , עיר מוקפת חומה ומגדלים , חוצות צרות ובלתי נקיות , שמונה עשר אלף איש , בשול מלח , צידת דגים , מטע כרמים , מסחר רב . חוף גדול לה ומגדל למחסה לו . א ל ק א צ א ר דא סאל , ארבע אלף איש , עושי מחצלאות של קנים , דיגים , וסוחרי יבול הארץ . מעינות מי תרופה אצלה .

ב) גליל סאנטארם , בו העיר ס א נ ט א ר ם , עתיקת יומין מאד , מוקפת חומה (לדעת קצת נבנתה בשנת תתס"א לאלף השלישי) , עשרת אלפים איש , בתי מדרש , מסחר שמן ותבואת השדה . א ב י ד א ס , שבעה אלף איש , עופל ישן . ט ה א מ א ר . בככר צומח זיתים , שש אלף איש , מטוה צמר גפן , בשול בורית , מסחר שמן . ו ו ע נ י ש ע , עיר בצורה , שש אלף איש , רוכם דיגים . א ו ר ע ם , במרום הר גבוה . עופל , שש אלף איש . ט א ר ע ם נ א ו א ס , חמש אלף איש , מעשה גלומי צ"ג . פ א מ ב א ל , חמש אלף איש , מעשה כובעים , ארמון . א ב ר א נ ט ע ס ,

עיר בצורה, שלש אלף איש, גני פרי וגנות ירק רבים בה, מסחר רב ביבול הארץ.

ג) גליל לעריא, בו העיר ל ע ר י א. מוקפת חומה, ארמון ישן אשר בו ישבו רבים ממלכי הארץ הזאת לפנים, חמש אלף איש עושי מסחר: ס א ר ע ם ו ו ע ד ר א ס, ארבע אלף איש, כרמי יין טובים, מכרה גחלי אבן. פ א ל מ ע ל א, ארבע אלף איש, אלה מערה גדולה וקדושה בעיני העם. ס י נ ט ר א, שלש אלף איש, בתי עונג רבים אשר ישבו בם עשירי עיר הבירה בימי הקיץ, ארמון ישן. א ל ע נ ק ר, שלש אלף איש, מסחר דגן, יין, ופרי העץ. א ל ק א ב א ק א, שני אלף איש, במקדשה קברי מלכי קדם. ב א ט א ל ה א, שני אלף איש, היכל נוצרים בו מאבני שיש כולו. מ א פ ר א, קרובה אל הים, היכל גדול בה אשר בנה המלך יוהאן החמישי אחרי קומו מחליו בשנת ה"א תע"ז, כאשר נדר על ערש דוי, ויהי לתקדש, חמשה ועשרים שנה ארכו ימי בנינו, שמונה מאות שמים ושמה חדרים בו, חמשת אלפים ושני מאות חלונים ודלתים בו, שני מגדלים רמים ומאה ושנים עמודים בם, הבנין כולו שיש טהור, ולכסף וזהב ואבנים טובות אשר בו אין ספורות, ובכל זאת אין כל הוד בהיכל הזה, כי אין ערך ואין סדרים לו וכולו בלי דעת ותבונה, גם ארמון המלך גדול ובלתי נאה. פ ע ר ל ע נ ג א, אי, ספנים רבים בו, מגדל מבצר ואסירי המלך בו.

ב. ג. מחוזות בערא עליון, ובערא תחתון.

שניהם יחד ארץ הררים, אדמת רפש אשר יבולה לא יבורך, פרי הנגב, ערמונים ויין למכביר, מחסור רב בעץ, כי הריהם ערומים, ואין כל יער בם. ארבעה גלילות להם.

א) גליל קאימברא, בו העיר ק א י מ ב ר א, נבנתה שלש מאות שנה לפני מספר הנוצרים מאת הרומים במרחק פרסה ממקומה עתה, אך אחרי נהרסה במלחמות גוים נבנתה שנית במאה החמישית למספרם. נהר מודענא עובר בתוכה, חומות פרוצות ומגדלים יסובבוה, שמונה עשר אלף איש, בית אוניווערזיטעט, זולתו אין עוד בכל הממלכה הזאת, אוצר ספרים, בית אוסף סגולות הטבע, מצפה ככבים, גנת ביתן, צנור גדול המביא מים לתוכה, עשרים כפות מכונו, בארות זורקות מים למרום, מעשה כלי בד. יוצרי חרש רבים, מעשה כלי קרן, מסחר יין, שמן ופרי הנגב. ע ו ו א ר, שנים עשר אלף איש, דיגים ועושי מסחר.

ב) גליל אווערא, בו העיר א ו ו ע ר א, על נהר וואוגא, חומות יקיפוה, ששה אלף איש, יוצרי חרש, בשול מלח, תרבית תרנגולים מסחר רב בשמן ומלח. ק א ס ט ע ל א ב ר א נ ג א, שתי חומות יקיפוה ושבעה מגדלים להן, עופל מבצר, ששה אלף איש. מ א נ ט ע מ א ר א ו ו ע ל ה א, מוקפת חומה ישנה ומגדלים, עופל גדול, חמש אלף איש.

ג) גליל לאמעגא, בו העיר ל א מ ע ג א. מוקפת חומה, שבעה אלף איש, בית מדרש לכמרים, כרמים רבים, מסחר לאן ובקר. ו ו י ז ע, מוקפת חומה, ששה אלף איש, שני מגדלים מימי הרומים. יום השוק גדול בם בכל שנה, ומסחר רב בו באבנים טובות, כסף וזהב, גלומי צמר ומקנה. ק א ו י ל ה א, שש אלף איש, מעשה גלומי צמר, פוחמקאות גשים. מעין מים חמים אצלה.

ד) גליל גוארדא, בו העיר גוארדא, מוקפת חומת אבני גזית ומגדלים, מגודת עופל. חמש אלף איש, מעשה גלומי למר. פסקערא, ארבע אלף איש, אלה מקדש לנוצרים, ראשון במספר שניו בכל הממלכה הזאת. פינהעל, מוקפת חומה, שלש אלף איש עושי מסחר אלמעדא, מבצר חזק על גבול ספניא, ארבע אלף איש, עושי מסחר בסתר לספניא, באר מי גפרית אללה.

ד. ה. מחוזות מינהא, דוערא. ארץ גבעות, אדמתם מבורכת מאד ולא תחסר כל בם, עד אשר בשם גן עדן בארץ החיים יקראום. שלשה גלילות בם.

א) מחוז בראגא. בו העיר בראגא, עתיקת ימים מאד, ומוקפת חומה, מגודת עופל, עשרים אלף איש, בית מדרש לכמרים, מעשה סכינים ויתידות. בית נשק, מעשה כלי פשתן, כובעים, נרות, לבון דונג. קאלדאס די גערעץ, כפר, מרחלאות המים לתרופה.

ב) גליל פארטא, בו העיר אפארטא, על נהר דוערא, חוף, תשעים אלף איש, תשעים בתי תפלה לנוצרים, ארבעה עשר בתי חולים, בתי מדרש למעבר הגיות ולמסחר, בית מדרש לרפואת הפצעים, אוצרות רבים ליין פארט המהולל, מעשה כלי משי וצמר, כסף וזהב, כלי פשתן וכובעים, בית מעשה טאבק, בשול יי"ש, צוקר, מעשה מרקחת, מסחר רב.

ג) גליל וויאנא, בו העיר וויאנא, נאוה מאד. מוקפת חומות וסוללות, עשרת אלפים איש, משליכי ביאור חכה, חוף טוב מאד. גימארעס, מוקפת חומה, נבנתה שלש מאה שנה לפני מנין הנוצרים, חמש אלף איש, ארמון ישן, חרשי ברזל ואורגים חורי. פעלאפעל, שש אלף איש עושי מסחר. בארצעלאס, עתיקת יומין, חומות ומגדלים יסובבוה, שש אלף איש, עובדי שדה ועושי מסחר. ווילאדי קאנדע, חוף ומגדל למחסה לו, שש אלף איש דיגים ועושי מסחר. אמאראנטע, חמש אלף איש. פאנטע די לימא, ארבע אלף איש, מעשה כלי פשתן, ועד לחכמים דורשי שלום הארץ בקרבה. וואלענצא, מבצר חזק על גבול ספניא אצל נהר מינהא, שני אלף איש, בית מדרש לחכמת המדידה. לאמערא, כפר, מרחלאות מי גפרית אללו. ווילאר די וועגא, כפר גדול, מרחלאות מים חמים לתרופה.

ו. מחוז טראז אס מאנטעס (תחת ההרים), מלא הרים וסלעים, אוירו קר מכל המחוזות האחרים, אדמתו טובה ובכל זאת היתן אך פרי מעט בגלל רפיון ידי עובדיה. נחושת, עופרת, כסף חי ושיד נקי בבטן בריה, אך אין מוציא אותם מקרבם. שני גלילות בו.

א) גליל בראגאנצע, בו העיר בראגאנצע, בצורה, שבעה אלף איש, מטוה משי. פעצא דארעגאווא, שני אלף איש, מסחר יין פארט.

ב) גליל ווילארעאל, בו העיר ווילארעאל, חומות סביבה, שמונה אלף איש, מסחר רב. שאוועס. על נהר טאמעגא, וגשר גדול ונאוה עליו אשר נבנה בימי טריאנוס קיסר, חומות ומגדלי מבצר יקיפוה, חמש אלף איש, מסחר, מעיני מים חמים אללה. טארא דמאנקארווא,

מוקפת חומה ומגדלים, שני אלף איש, מסחר שמן, יין ותבואת השדה. פיראנדא די האראה, מבצר חזק, שני אלף איש, בית מדרש לכמרים.

ז. מחוז אלענטעיא, ארץ מישור כולו, והרים אך למצער בו, אוירו יבש וחם מאד, אך קלה אדמתו פוריה ורובה לא תערך, בעלים מחסור רב לו, מהריו יחצבו שיש, אבני בנין, שיד וחומר יוצרים, אולם זהב וכסף ומתכיות אחרים מעוטים במעיהם, ואין שם על לב. שלשה גלילות בו.

א) גליל עווארא, העיר הישנה עווארא, אשר נבנתה זה כשני אלף וחמש מאות שנה; חומות פרוצות יקיפוה, שנים עשר אלף איש, איזה בתי מדרש, ספרית בית עובדי אלילים, ובנינים אחרים מימי הרומים, בתי בורסקי. עלוואס, מבצר חזק מאד, נכח עיר באדאיעז בספניא, ברחוקה ממנה שלש פרסה, שבעה עשר אלף איש, בית מעשה נשק, יציקת כלי רעש, גשר שיש מעשה ידי הרומים, רוב יושביה עוזרי עם הסוחרים בסחר לספניא מבלי תשלומי המכס.

ב) גליל בעיא, בו העיר בעיא, חומות וארבעים מגדלים יקיפוה, שפל חזק, שבעה אלף איש, מסחר. עספרעמאז, עיר בצורה, שמונה אלף איש, בית נשק, מעשה כלי חרש טובים מאד, מחצב שיש רב. קאסטעלא די ווידע, מוקפת חומה, שפל, אלף איש, מעשה גלומי צמר.

ג) גליל פארטאלעגרא, בו העיר פארטאלעגרא, קרובה אל הגבול, חומות ומגדלים יסובבוה, שבעה אלף איש, בתי מדרש, מעשה גלומי צמר רב. ווילא וויסאזא, עיר בצורה ונאוה, שם אלף איש, ארמון המלך גדול, מעשה כלי שיש טובים. רחוק שתי פרסה ממנה פרדס גדול למלך, דרך חמש שעות היקפו, וחיתו יער רבים בו. מאנטעמאר אנאווא, חמש אלף איש יוצרי חרש. מורא, ארבע אלף איש עושי מסחר סחר לספניא. סערפא, חמש אלף איש, סוחרי ארץ. מערטאלא, מוקפת חומה, ארבע אלף איש, עושי מסחר. קראטא, חומות פרוצות לה, ארבע אלף איש. אוריקע, שלש אלף איש, מסחר. אווינז, חומות פרוצות ומגדלים יקיפוה, שני אלף איש. קאמפא מאיאר, עיר בצורה, שני אלף איש:

ח. מחוז אלגארבע, הרים יכסוהו, אוירו בוער כאש, אך רוחות הים יקררוהו כפעם בפעם. יבול אדמתו לא כביר. גליל אחד לו, הוא גליל פארא.

גליל פארא, בו העיר פארא, קרובה אל הים, חוף, מצודת שופל, עשרת אלפים איש, בתי מדרש, בית מכס גדול, צידת דגים ומסחר רב. לאגאס, עיר בצורה, עתיקת יומין מאד, כי בנו אותה הקרתגים בשנת ס"ד לאלף השלישי, חמש אלף איש, חוף מסחר. טאווירא, מוקפת חומה, שופל ישן, בה משכן שליט כל המחוז, שמונה אלף איש, צידת דגי זארדעלן רבה מאד, מסחר על פני המים. לולע, מוקפת חומה, מצודת שופל, ששה אלף איש עובדי אדמה. ווילאנאוואה די פארטימאא, מוקפת חומה, חוף רחב, ארבע אלף איש, סוחרי פירות יבשים. אלבופערא, עיר בצורה, ארבע אלף איש, דיגים, מוכרי

פירות יבשים. ווילא רעאל די סאן אנטוניא, על נהר גוואדיאנא, חוף ומגדלים למחסה לו, שלש אלף איש, בנין אניות, רוב יושביה דיגים. מאנשיקע, מקום מרחצאות תמיד מאד, שני אלף איש, סוחרי בשר.

האחוזות פורטוגאל בשאר חלקי התבל הן: באפריקא, איי אזארי, מאדערא פורטא סנטא, גינעא, אנגעלא, בענגועלא, מוזאמבוקע, פרינציפע, ועוד מדינות אחרות, מדת שטחם שמונה ועשרים אלף פרסאות מרובעות, וכמיליאן וחצי בני אדם בהם. באזיא ואויסטראליען, האיים גוא, סאלזעטע, באַרדעץ, דאמאנא, דיאו, מידורא, סאלאר, טימור, מאקאא, שטחם קל"ח פרסאות מרובעות, ושמונה מאות אלף איש בם.

איטליא

תבל ארץ גדולה רחבת ידים, מדינות ואיים רבים בה, ועל דבר הודה ורב יפיה שם גן אירופא לה.

מדינות היבשה אשר בקרבה, הים סביב להן בשלשה עבריהן, ובעבר הרביעי יבדילו הרי אלפן הרמים בינם ובין הארצות האחרות אשר לאירופא. גבוליה הם לפאת צפון ארצות אשכנז והשווייץ, לפאת קדם הים האדריאטיקי, לדרומה הים התיכון, ולפאת מערב ים התיכון וארץ צרפת: גם איזה איים לה, הגדולים הם, זיציליא, סרדיניא, קורסיקא, (אשר לצרפת): הקטנים הם, עלבא, מאלטא, איי פאנלא, ליפארע, וטרעמיטא. מדת שטחה יחד עם האיים, חמש אלף שמונה מאות שמונה וארבעים פרסאות מרובעות, וחמשה ועשרים אלף מיליאן איש בם.

איטליא שלש מחלקות לה. איטליא העליונה, תכיל בקרבה ממלכת סרדיניא, מדינות וויניליא ולומבארדייא אשר לעסטרייך, והארצות פארמא ומודינא. איטליא התיכונה, המדינות לוקא, טוסקאנא, רומי ובנותיה, וסאן מארינא. איטליא התחתונה, ממלכת זיציליא היא נעאפעל. ראשי נהרותיה הם, פא, ארנא, טיבר. הרים מוריקי אש הם, וועזוף, עטנא: אוירה טוב ונעים מאד, אך שנים הם נגעיה, סיראקא, הוא רוח נגב חם מאד, הבא ממדברי חול אשר לאפריקא, בבואו יתלשו אדם ובהמה יחד, וכל ידי גבורי כח תרפינה, ורעש הארץ אשר יקרה לעתים רחוקות בקרבה.

בני איטליא יחד הם גבוהי קומה, גבורי כח, ובעלי תואר פנים, אוכלים ושותים במדה ומשורה. עושי חסד, רודפי נקם, ערומים בדעת, אוהבי בצע, שונאי כל מלאכת עבודה, ורוח קנאה להם, הכילות והקמצנות מום עולם בם, וכל טהרה ונקיות זרים למו: דעת יתרה להם ושכלם חד מאד. בחכמת השיר והמוזיקא תדבק נפשם מאד, שודדים רבים בהם, אולם גנבים אך למצער המה. מצות דתם ישמרו עד מאד, אכן לא מלב ונפש, כי אם יען הסכן הסכינו כן מנעורים.

ר ו ב הרי אלפן הנטוים אשר ראשם מגיע השמימה, בקרבה הם; ומדת שטחם כשש אלף פרסאות מרובעות, ונדבר מכל אחד במקומו.

סרדיניא

ממלכה באיטליא העליונה אשר ארבע מדינות יבשה לה, הלא הן סאווייען, פימאנט, ניזא, גענובא. גבוליהן לפאת מערב ארץ צרפת, לצפון ארץ שווייץ, למזרחה איטליא של עסטרייך (ווינעליא ולמבארדיא), והמדינות פארמא ולוקא, ולפאת נגב ים התיכון. והאי סרדיניא בתוך ים התיכון, לצפונו אי קורסיקא, לפאת מזרח רחוק ארבעים פרסה מזיציליען, ולפאת דרום רחוק עשרים פרסה מן אפריקא.

מ ד ת שטחה אלף שלש מאות שלשה ושבעים פרסאות מרובעות

מדינת ס א וו א י י ע ן, כולה ארץ הררים, הרי אלפן יכסוה, בראשם ההר הרם מאד מ א נ ט ב ל א נ ק; והרים רבים גבוהים עוטרים עליו, כולם יחד שלג עולמים בראשיהם, ובעמקים אשר בתוכם יארכו ימי החורף שמונה ירחים. ההרים האחרים הם, מאנט ברעוון, ענילע די דרו, בוטט, קול די באלמע, כולם יחד רמים ונשאים ומפלאות שדי בקרבם. אדמת המדינה הזאת קשה כאבן, ויבולה לא יבורך אוירה ממולע וטוב.

מדינת פ י מ א נ ט, ארץ מישור כולה, ונהר פא העובר בתוכה יגזור אותה לשנים, לחבל הצפוני וחבל הדרומי, הרי אלפן סביב לשלש רוחותיה, אולם מקלוע מזרח פתוח אין כל הר בו, אוירה טוב ונעים מאד, אדמתה תתן את יבולה למכביר, ולכן א ו צ ר ה ד ג ן היא לכל הממלכה הזאת. מדינת נ י צ א, סעיפי הרי אלפן יכסו פני כולה, מקומות ההרים ארץ מלחה ערומה מכל, אולם בעמקים הרבים אשר בתוך ההרים אדמה פוריה מאד. האויר נעים עד מאד, ואף בימי הסתיו רוח לח והם, והארץ תוציא יבול השדה ופרי הנגב בשפע רב. מדינת ג ע נ ו א א, רובה מכוסה בהרים, ארץ תאנה גפן ורמון וכל פרי העץ, כי אוירה נחמד ונעים מאד, אולם תבואת השדה אך מעט, כי אין מקום זרע, באשר העמקים אך מצער המה.

מ י מ י ה. בפימאנט נהר פא, מדי עברו יגיחו אל פיהו הנחלים ברייטא, פיירא, טאנארא, סקריווייא, קוראנע, סטאפורא, טיטשינא ועוד נהרות אחרים. בסאוואיען, נהר ראהנע, ואליו ישטפו הנהרות איזערע, ארק, ארווע, גיר, פיר. בניצא, נהרות וואר, פאליענא, בגענובא, הנחלים מאגרא, פיאומארא.

ה י א ו ר י ם הם, לאגא מאדשיארע, יאור גענף, יאורי אנעסי, בורגעט, ארטא, ריווא. נחלי האי סרדיניא אך קטנים המה, ובראשם הנחלים אריסטאנא, פיאומענדאזא.

ת ע ל ו ת רבות מעשה ידי אנוש עוברות כל מדינות היבשה אשר לה, ואניות על פניהן תשוטנה.

מעינות מי ברזל וגפרית לתרופה רבים מאד, ונזכיר כל אחד במקומו.

אוירה, כולו יפה אף נעים, כי אף אם הוא בסאוואיען ובגלילות הצפון אשר לפימאנט קר מעט, חם וטוב הוא למול אויר ארצות אחרות, עד אשר גם הגפן יתן חילו, והאורז יגדל בלי כל תחבולה ועמל.

תנאיה ויבולה. בתבואת השדה שפע רב לכלכל יושביה. ובשנות רצון יובילו עוד מתבואותיה לארצות אחרות לממכר, אורז רב, קוקורוץ, פשתן, קנבוס, ירק כל עשב, פרי העץ, תאנים, תמרים, רמונים, פאמעראנצן, ליטראנן זיתים, גפן, ערמונים, כרכום, חרדל, יער וכל עץ בו. סוסים אך מעט, צאן ובקר רב, עזים רבים, בעלי כנף, אקו, שפן, ארנבת, דוב, זאב, שועל, מארדר, חתול היער, תולעת המשי למכביר, דבורה, דגים רבים, אלמוגים. מהרריה יחצבו כסף ונחושת מעט, ברזל ועופרת רב, גחלי אבן לרוב מאד, וויטריאל לא כביר, שיש נאוה, בדולח הרים, אבנים טובות, חומר פארצעלאן, אלוין, מלח רב.

יושביה שלשה שבטים הם, א) הסרדיים, הם יושבי אי סרדיניא, גזע מחלבתם בלאומים שונים, ורבים מהם לשונם ומדותיהם יענו בם כי מארץ ספניא יצאו. ב) הסאוואיארדים, בני מדינת סאוואיען, תהלוכותיהם ולשונם יתנו עדיהם כי בארץ צרפת שרשם. ג) הפימאנטעזים והגענועזים, שניהם יחד בני הצרפתים אשר ישבו באיטליא העליונה לפנים, ובכל זאת שונים זה מזה במדותיהם ובמבטא שפתם.

לשון הארץ. שפת איטליא הטהורה לא תדובר בכל הארץ הזאת, אך בסרדיניא היא בלולה במלות לשונות יון וספניא· בפימאנט ערב רב בה מלות לשון צרפת, בגענוא תערובות מלות אחרות זרות בה, ובסאוואייאן ידברו בספת צרפת נקייה אך מעט מלות איטלקיות בה.

דת רומית קטוליקית היא השוררת בקרבה, בני ישראל וגם הנוצרים בעלי ברית אחרת ברע הם, אחוזה ונחלה אין להם בארץ, וחוקים רבים קשים עומדים לשטן להם בכל אשר יפנו·

עם הארץ ארבעה מחלקות לו· א) הכמרים מספרם רב מאד, נכסים רבים למו, וזכיות כבירים להם· ב) האצילים חורי הארץ, זכיותיהם אך מעט, רוב נכסי הממלכה קנינם הם· ג) האזרחים רוב מחייתם עבודת האדמה והכרמים, מרעה צאן ותרבית תולעת המשי· ד) האכרים, גם הם חפשים, אך יתנו מס למלך או לאדוני אדמתם. מספר הגוי כולו הוא חמשה מיליאן בני איש, ובהם שמונה אלף בני ישראל·

מלאכות ומעשה חושב· בראשם כולם מעשה כלי משי, ולמטוה המשי אשר בפימאנט אין ערוך בכל אירופא, מלאכת כלי בד ולמר גפן, מעשה נייר רב, קלף, נעלי יד מעור עזים, בשול בורית, עורות, מרכבות, כלי כסף וזהב, אבק שרפה, זכוכית, מראות לטושות, בתי עינים, לבנת עופרת, כלי מחזה, תמרוקי הנשים, כלי פארצעלאן, בשול יי"ש, מהלומי ברזל ונחושת, מחלב כסף ועופרת, בשול וויטריאל ומלח.

המסחר איננו רב, מתוכה יוליאו צאן ובקר, זית שדי, שמן, קנבוס, פרי הנגב, טלים, אורז, משי וכלי משי, אטון בד, כלי פשתן

גסים , חבלים וחוטים . ואליה יביאו מארצות אחרות בשמים ראש , כלי תפארה , ברזל , נחושת , בדיל , גלומי צמר גפן , כלי פשתן , עורות , דגים , זפת , עטרן , עצי בנין , עפרות צבע וחומר פארצעלאן :

החכמות והמדעים לא הרבו להכות שרש בקרבה , כי חנוך בני הנעורים ורוב בתי המדרש ביד הכמרים כת היעזואיטן הם , ואף אם ארבעה בתי אוניווערזיטעט , מ"א בתי מדרש גדולים , ס"ד בתי מדרש אחרים ובתי ספר רבים ואיזה בתי אקדמיא בתוכה , בכל זאת עוד חשך וחוסר דעת בקרבה , ואור יקרות אור בינה והשכל עיני גוויה לא תחזינה :

הממשלה ביד המלך היא , כחפצו יפעל , ואין אומר אליו מה תעשה „) אך באי סרדיניא ובמדינת גענובא , בחירי העם יעמדו לימינו , ואחרי עצתם לא ישנה , המלוכה מורשה לבן ולא לבת , במלאת לו ארבעה עשר שנה יגדל ויהי לאיש וישב על הכסא , לא יתנו כתר בראשו , גם לא ימשחוהו בשמן המשחה , כי מלך הוא מבטן אמו והכסא נחלת אבותיו הוא לו · משכנו בעיר טורין , והיכל עונג לו בוועניריא רעאלע , גענוא וקליארי . כנוי המלך הוא · פב"פ בחסד עליון מלך סרדיניא "") , ליפערן וירושלים , הערצאג סאוויין , פירסט פימאנט , גראף ניצא , בן הבכור יורש הכסא פרינץ פימאנט יכונה , לבני המלך האחרים תוארים כחפץ המלך · שם המלך המולך עתה , וויקטאר עמנואל השני , נולד בשנת תק"פ וישב לכסא בשנת ת"ר ·

תולאות המלוכה מאה חמשה ועשרים מיליאן לירא (כחמשים מיליאן כסף עסטרייך) . והכנסותיה הן אך מאה מיליאן לירא ·

מספר חיל צבאה שמונה ושלשים אלף איש בעת שלום , ובימי מלחמה תשעים אלף איש · צי אדיר אשר לה , ששים אניות ותשע מאות כלי רעם .

קורותיה . גויי וואנדאלן אשר הורידו גאון הרומים בשנת ד"א ק"ן , לכדו גם את אי סרדיניא ויאחזו בו , ואחרי מאה שנה לקחוהו היונים מידם , ברבות הימים היה למשסה בידי הערביאים , עד אשר באו לאומי פראנקן ויהיו למחסה עליו , ואחרי רבו מהומות שונות בין גויי גענוא ופיזא , נתן מלך הגוים הוא הפאבסט (בסוף המאה הי"ג למספרם) את סרדיניא למלך ארראגון לאחוזה , ובזה היתה ימים רבים אחת מדינות שפניא ·

בראשית המאה הי"ח למניגס באה הממלכה הזאת לדוכס סאוואיין הוא וויקטאר אמאדעאוס מלך סרדיניא , בנו קארל עמנואל הרחיב את ממשלתו כי חבר גם את מחוז אלעסאנדריא אשר במיילאנד אל ארץ מלכותו . בסוף המאה הי"ח לנוצרים לקחו הצרפתים את מדינות סאוואיין וניצא . בימי מלוכת נאפאלעאן הראשון עברו עליה חליפות שונות , אולם אחרי מפלת האדיר הזה , שבה לאיתנה הראשון , ומלבד אשר השיבו לה מלכי הברית את מדינותיה , נתנו לה גם את ארץ גענוא לאחוזה , ועל מונאקא אשר אין אדונים לה שמוה שלטת ·

בני ישראל באו לארץ הזאת בימי ממשלת הרומים בה , ולדעת איזה חכמים היא הארץ מולדת הפייטן הגדול ר' אליעזר הקליר , באמרם כי נקרא קליר

") זה איזה שנים מלכותו מוגבלת ע"פ קאנסטיטוליאן , ותוקף רב לבחירי העם ·

"") הקיסר נאפאלעאן עטר אותו זה ארבע שנים בתואר מלך איטליא , כי ש"ר נתת לו כל ארצות איטליא לנחלה , אולם קיסר עסטרייך ואיזה מלכים לא הודו לו על זה :

ק ל י ר על שם עיר קאליארי קרית מושבו · בשנת ה"א תקע"ו באה המלוה מאת המלך כי ימכרו היהודים היושבים בארץ הזאת בעוד חמש שנה את כל הקרקעות והבתים אשר בידם , ובעבור זה נתן להם הדרור לעשות כל מסחר ומלאכה ·

א · מדינת ס א ו ו א י י ע ן *) תואר הערלאנגטוס לה · שלשלת הרי אלפן הרמים והנשאים יתגרוה כאזור סביב · ושעיפים מתוכם ילאו ויכסו פני כולה · בראש הררי עד אשר לה , הוא ההר הגדול מ א נ ט ב ל א נ ק , אשר בצדק בשם ע נ ק ה ה ר י ם יקראוהו , כי אין ערוך לו בגובה וגודל בכל הרי אירופא , ובמרחק שמונה וששים פרסה יראו את מרום שיאו · אך בעמל רב ונורא יגיעו לראשו , וכל הבא למרום קצו , יסור כחו מעליו , למאון רב יאחזהו , הדפק ירוץ בחפזון , וחמתו חיתו לחם , כי כל תאות אוכל תסור ממנו · לבע הרקיע עליו תכלת כהה , והעומד בגל יראה את הככבים · ביום עת עלות עליו תארך כחמשים עד ששים שעות : הרים רבים עוטרים עליו · שני לו הוא ההר מ א נ ט ס ע נ י ס על הגבול בין סאוואייען ופימאנט· גם הוא גבוה ורם מאד , ושעיפים רבים יוצאים ממנו המכסים ארץ רבה , וישתרעו עד לתוך מדינת פימאנט . מסלה טובה עוברת בו עד ארץ צרפת , אשר נעשתה במצות הקיסר נאפאלעאן הראשון בשנת תקס"ה , ושמונה מיליאן פראנקן היה שכר עושי המלאכה . הר ב ע ר נ ה א ר ד גבוה ותלול מאד , עליו העביר נאפאלעאן הראשון את חילו (שנת תק"ס) בהתבולה נפלאה מאד , ככתוב בספרי דגול מרבבה לד מ"ח · ההר מ א נ ט ב ר ע ו ו ן , דרך חמש שעות לראשו · הר ב ו ע ט אשר מחזה נפלא מאד ממעל לו על כל סביביו · מלבד אלה עוד הרים רבים גדולים מאד אשר שלג עולמים יכסה פני ראשיהם· ואף בלהט השמש לא ידעך ממקומו : יערים רבים על פניהם , ומערות אין חקר בקרבם · אויר המדינה הזאת טוב מאד , ימי הסתיו לא יארכו והקור לא יחזק בו מאד , ובקיץ חום לח ונעים · אדמתה לא תרבה תת יבולה כי קשה היא כאבן , ומ מי שלג יפלו כפעם בפעם מן ההרים ארצה , וישטפו את זרע השדה .

מ ד ת ארץ המדינה הזאת שני מאות ושתים פ"מ · יושביה ידברו שפת צרפת בגולה במלות אטלקיות , כולם יחד ישרי לב , עושי חסד , שמחים בחלקם , ואוהבים ארץ מולדתם עד מאד · רבים מהם ילכו לארץ צרפת לבקש מחיה לנפשם , ואם יאספו אך כסף מעט בחפניהם ישובו מהרה לארצם · נשותיהם פוריות מאד , ובשנת החמשים שיבה וזקנה להן . יושבי הכפרים אביוני אדם , ואשר לו איזה סוסים , פרות , ולמד בקר , כאחד העשירים הגדולים הוא · בשר לא יאכלו כי אם לעתות רחוקות , ויכלכלו את נפשם בערמונים , גבינה , אגוזים וקטניות · משתיהם הם חלב ומים : תנובת חלאה רבה בקרבה · ביעריה זאבים , דובים , שועלים , אילות , ופרדים : מהריה יתלבו , אבני גזית , אבני ריחים , שיש , שיד , גחלי אבן , גפרית , עופרת , כסף , עופרת וברזל . מעיני מלח רבים , וגדולים בה : מהרותיה

מלאו

*) המדינה הזאת נכרתה זה חמש שנה מן ממלכת סרדיניען , כי נתן אותה המלך לנאפאלעאן קיסר צרפת , על אשר הושיעו במלחמתו על עסטריך , וחרוטו המכתשו נברתה ממשלתו כלומבארדייא וארצות אחרות באיטליא אשר נקם בתוך יד ·

הם, ריהאנע, איזערע, ניר, פיר, ארוועי דיראהע, ניפרע, מארנעס, ועוד איזה אחרים · עריה הם:

שאמבערי, בירת המדינה על נהר אלבאנא, מלודת עופל, שבעה עשר אלף איש, בתי מדרש, וועד לחכמים, ארמון, באורות רבות, בתי מלאכת כלי משי רבים, בורית, עורות, נייר, מסחר רב, מרחצאות מים חמים אצלה. איקס, עיר קטנה, שלש אלף איש, מרחצאות מי גפרית רותחים שארית פלטה מימי הרומים · רחוק פרסה ממנה יאור בורגעט, שלש פרסה ארכו, וא' וחצי פרסה רחבו, ולנור יוצא ממנו לנהר ריהאנע, ומסחר רב באניות אשר על פניו יעבורו לעיר גענף · דגים רבים וטובים בו · אצלו המקום בורגעט, שני אלף איש, ארמון ישן בו. רומילי, ארבע אלף איש, מסחר. מאנטמעליאן, עיר קטנה, אלף איש, כרמים · ענעבעלע, אלף ושש מאות איש עושי מסחר: קאנפלאנס, עיר קטנה נאוה, שני אלף איש · סנט פיערע דאלביניע, ארבע אלף איש, מסחר רב: באספארע, ארבע אלף איש, מעשה גבינה טובה, יום השוק גדול בה בכל שנה · שאטעלארד, אלף ות"ק איש, כור ברזל, מסחר לא' ראסעטע, אלף ות"ק איש, מסחר בפרדים וקנבוס · ראנדאנס, כפר, כור נחושת · אנעסי, על יאור אנעסי ונהר פיר עובר בתוכה, מוקפת חומה, שמונה אלף איש, בית מדרש, אוצר ספרים, בית מעשה זכוכית גדול, מטוה למר גפן רב, מלאכת כלי פארצעלאן, מטלומי ברזל רבים, מסחר רב · מעכטהאן, מעין מי תרופה · די סאלד מקום מסחר גתלים · טהאנעס, ארבע אלף איש, מעשה מי בושם לתמרוקי הנשים. טהארנס, מקום מעשה כלי ברזל טובים מאד · שומאנע, מקום כרמים רבים, פאווערגעס, שלש אלף איש, מטוה ל"ג רב: טהאנאן, ארבע אלף איש, בית מדרש, אצלה מעין מי ברזל. עוויאן, שני אלף איש, מסחר רב בערמונים, מעין מי ברזל ושיד אצלה, ומרחצאות טובות · שאמוני, עמק נאוה מאד, לרגל הר מונטבלאנק, הרי אלף סביב לו, ארבע פרסה ארכו, וחצי פרסה רחבו · כפר בו, ושמו גם הוא שאמוני, וממנו יעלו להרים, מאנטבלאנק ומונטנוועווערט, ויבואו לים הקפאון, הוא עמק ארוך חצי פרסה, ורחב שתי פרסה מלא קרח וקפאון, וכים גדול אשר קפאו מימיו מראהו: בערונעס, שני אלף איש, מרחצאות מי גפרית:

ב · מדינת פיעמאנטע, תור פירסטענטום לה, חמש מאות תשעה וחמשים פרסאות מרובעות מדת ארצה · לצד גבול איטליא של עסטרייך פתוחה, והנהרות לאגא מאדשיארא וטעסין יפרידו ביניהן, אולם בשלש רוחותיה האחרים הרים סביב לה, מאנטבלאנק, בערנהארד, מאנטערזא, גערווין, והרי אלפן אחרים אשר ראשיהם לעב יגיעו, וישלחו פארותיהם עד תוך הארץ פנימה · אוירה טובה לפי ריחוק המקומות מן ההרים וקרבתם אליה, ובכל זאת כולו חם וטוב · מים רבים נוזלים מן ההרים לתוך עמקיה, ואת כולם יאסוף נהר פא אל קרבו ויביאם לים האדריאטיקי · הנהר הגדול הזה שפע רב לו בכל דגי הים, ואל תוכו יפלו במדינה הזאת הנחלים: קלאהנע, דורא ריפאריא, ארקא, דורא באלטעא, זעזיא, אגוליא, טעסין,

ווערפעל ; אסדרא , סאנאדרא , הנהר פאזא , נחל שוטף , אשר נפלא לו ובאו תהלתו · מהריה יחלבו שיש ואבני גראניט לבנים ואדומים , גם בדולת טוב · מעיני מים חמים לתרופה רבים · יבול אדמתה רב מאד , יושביה בעלי קומה וכבירי כח , מביני מדע וגבורי חיל , שפתם לשון איטאליא בגולה במלות שפת צרפת , נשי דלת העם כחמור למשא הן , וכאין נחשבות בעיני בעליהן · מאכלם קמח קוקרוץ מבושל במים , ויין משתיהם תמיד , הערמונים ימלאו להם את מחסור הלחם , כי ייבשום , יטחנום לקמח ויאפו מהם לחם ערב לחיך מאד ; שלשה ועשרים גלילות לה :

א) גליל טורין , בו העיר

טורין , על נהר פא , וגשר נאוה עליו , בירת כל הממלכה , קרית משכן המלך וכל שרי הממשלה , מצודת עופל , שנים ושלשים רחובות גדולים , מאה ושלשים אלף איש , ובהם כשני אלף איש בני ישראל , שבעים בתי תפלה לנוצרים , היכל המלך גדול ובלתי נאוה מחוץ , אולם מלא הוד מבית , פרדס גדול לו פתוח לכל עובר · ארבעים ארמנות גדולים ויפים , בית אוניווערזיטעט בתי מדרש רבים לחכמות ומלאכות , מצפה ככבים , גנת ביתן , בתי חסד , בתי מלאכת גלומי למר , משי , נייר , פארצעלאן , מרכבות , נשק , עורות , נעלי יד , יריעות , טאבק , מעשה יר"ש , שאקאלאד . חוטי קמח , כלי שיש ועץ , מסחר רב על פני המים · ריוואלי , שש אלף איש , מעשה למר ופשתים , מסחר · קיערי , אחד עשר אלף איש , היכלות יפים , מעשה משי , ל"נ ופשתן , מסחר רב במשי , גני ירק רבים · קאריניאן , חומות ומגדלים יקיפוה , שמונה אלף איש , בית מדרש , בתי עונג רבים סביב לה · קארמאניאלא , על נהר פא , שלש עשרה אלף איש , מעשה משי וכד , מסחר רב במשי · קיוואסא , שבעה אלף איש בעלי מקנה ועובדי יבול השדה ; קאזעלא , ארבע אלף איש , מעשה משי ונייר · ריוואראלא שש אלף איש · וויגאנא , מעשה כלי חרש ופארצעלאן . בעניניא , ארבע אלף איש , בית מדרש לכמרים · לאנצא , שלש אלף איש , מעשה משי , מסחר המשה · מונטאנארא , ארבע אלף איש , מסחר · אצלה היתה מלחמה גדולה בשנת ה"א תר"ח , בין חיל עסטרייך וחיל סרדיניא , ותעז יד העסטרייכים · זניאו , ארבע אלף איש , רוכלים הסובבים בערים ומבשלים · געכאזיא , מקום מרחצאות תרופה :

ב) גליל אאוסטא , בו העיר אאוסטא , שש אלף איש , מסחר . קורמאיער , כפר , מרחצאות מי ברזל חמים טובים מאד להריק הבטן , מעינות מי מלח ושיד אצלו · באֿרד , מבצר חזק · ווינצענציא , שלש אלף איש , באר מי ברזל טובים ·

ג) גליל איוורעא , בו העיר איוורעא , מוקפת חומה , שמונה אלף איש עושי גבינה · פאנטע , עמק נאוה , כפרים רבים בו , מחצב שיש ועפר וויטריאל · בראלא , עמק , שמונה כורי ברזל בו · קורגנע , ארבע אלף איש , מעשה נחושת רב · לוקאנא , מעשה נחושת קלל ; קאסטעלאמונטע , שש אלף איש , יוצרי חרש ואכרים · אגליע , ארבע אלף איש , ארמון גדול ופרדס ·

ד) גליל זוזא , בו העיר זוזא , מוקפת חומה , שלש אלף איש , מטוס

בד, בורסקי, מעשה נעלי יד, גני תפוחים רבים וטובים סביבה: רוביאנא מקום מעשה משי רב · מחלב שיש ירוק בסביבותיו ·

ה) גליל פינערולא, בו העיר פינערולא, שנים עשר אלף איש, מעשה משי, גלומי למר ועורות, מסחר נייר, יין, משי, ויבול הארץ · לוסערנא, פעראזא, סאן מרטינא, קלוזאנא, ארבעה עמקים גדולים · כחמשה ועשרים אלף איש בהם, העושים גבינה טובה מאד, כרמים רבים, מחלב שיש מההרים· ווילאפראנקא די פימאנטא, עיר נאוה, שבעה אלף איש, מעשה משי ולמר, מסחר · אריאסקא, שבעה אלף איש · קאוואור ע, ששה אלף איש, מעשה משי, כלי בד, עבוד עורות, מחלב שיש, מסחר רב ·

ו) גליל סאלוצא, בו העיר סאלוצא, שנים עשר אלף איש, מעשה משי, פשתן, כובעים, ועורות, מהלומי ברזל, מסחר יבול השדה, יין ומקנה · סאוויגליאנא, מוקפת חומה ומגדלים, חמשה ועשרים אלף איש, מלאכת משי, גלומי למר ופשתים·מסחר תבואת השדה·דאסשאניגהי שנים עשר אלף איש, מעשה משי רב. וועגאסקא, מחלב שיש רב אלה · באראגא, שמונה אלף איש, מעשה נשק טוב · מארעטא, שש אלף איש, מסחר יין

ז) גליל קאני, בו העיר קאני, מבצר חזק, עשרים אלף איש, מגדל רם, איזה היכלי תפארה, בית מדרש, מלאכת כלי משי, מסחר רב: מחלב שיש לבן ושחור אלה, מרחצאות מי גפרית וברזל רבות סביבה · פוסאנא, מוקפת חומה בצורה, שש עשר אלף איש, מטוה משי ומעשה עורות, מסחר תבואה, משי, וקנבוס · קיאוזא, שבעה אלף איש, מטוה משי, ומעשה זכוכית · בוסקא, תשעה אלף איש, מסחר, מהלומי ברזל רבים סביבה · דרונערא, שבעה אלף איש, עושי מסחר בכלי פשתן · דעמונטע, שבעה אלף איש, מבצר, מחלב עופרת · סענטאלא, מקום מהולל בעבור השליו הרב אשר יולדו בו · רוביליאנט, מקום מעשה כלי ברזל, ורקועי פחים טובים ·

ח) גליל מונדאווי, בו העיר מונדאווי, מוקפת חומה, ארמון נשגב, שלשה ועשרים אלף איש, בתי מדרש, בתי מלאכת גלומי למר, כובעים, נייר, מסחר למר ומשי · בענע, שש אלף איש, ארמון ישן, מעשה מרקחת מגרגרי קשואים ופרי סעץ · קעראסקא, חומות ומגדלים יקישוה, שנים עשר אלף איש, מעשה משי רב · לעוונא, מוקפה חומה, שש אלף איש, מטוה משי, מהלומי ברזל, מעשה גבינה, גארעסיא שש אלף איש, מחלב שיש נאוה · אורמעא, עיר בצורה, שני אלף איש, מעשה כלי פשתן ·

ט) גליל אלבא, בו העיר אלבא פומפעיא, עתיקת יומין מאד, שבעה אלף איש, מסחר לאן ובקר: ברא, אחד עשר אלף איש, בתי מדרש, מעשה גלומי למר גסים וכלי פשתן · פולענצא, כפר קטן, מלפנים היה עיר גדולה, ועוד עיי ארמונים ומגדלים בו מימי קדם ·

י) גליל אסטי, בו העיר אסטי, שנים ועשרים אלף איש, בתי מדרש טובים, בתי מלאכת למר ופשתן, כובעים ועורות, מסחר רב. קוקונאטא

במרום הר, ויערי ארמונים יסובבוה, שלש אלף איש, מעשה שיד טוב ורב מאד.

יא) גליל אקווי, בו העיר אקווי, מוקפת חומה, שבעה אלף איש. בתי מדרש, מעיני מים רותחים טובים לתרופה · מרחצאות חמים רבים סביבה · ניצא דעלע פאליא, חמשה אלף איש, איזה ארמונים יפים, מעשה משי.

יב) גליל אלעסאנדריא, בו העיר אלעסנדריא, בצורה וחזקה, ששה ושלשים אלף איש, בתי מדרש, מלאכת כלי משי, נרות דונג, כובעים, עורות, גני פרי וירק רבים, מסחר רב.

יג) גליל טורטונא, בו העיר טורטונא, שש אלף איש, בתי מדרש, שארית עיים מימי הרומיים · קאסטעלנובא, ארמון נאוה, כרמי יין טובים.

יד) גליל וואגהערא, בו העיר וואגהערא, מוקפת חומה, אחד עשר אלף איש, גני פרי, מסחר יבול השדה. בוביא, ארבע אלף איש עובדי שדה · סטראדעלא, אלף איש, מטוה משי רב:

טו) גליל קאזאלא, בו העיר קאזאלא, מוקפת חומות פרוצות על נהר פא, עשרים אלף איש, בית מדרש, מטוה משי, שני ארמונים יפים, מסחר: מונקאלווא, אלף איש.

טז) גליל ביעלא, בו העיר ביעלא, שמונה אלף איש, בתי מדרש, מעשה כלי פשתן, צמר, וכייר: אנדורנא, עמק נאוה, מחצב נחושת, ברזל ועופרת רב בקרבו · בו המקום אנדורנא, רוב יושביו בונים ואורגי כלי פשתן.

יז) גליל ווערסעלי, בו העיר ווערסעלי, מוקפת חומה, שמונה עשר אלף איש, בתי מדרש, בהיכל הגוצריס ספר בריתם כתב יד מן המאה הרביעית למנינם, מסחר לא כביר · זנעהיא, שלש אלף איש עושי מסחר. טרינא, שש אלף איש, סוחרי מקנה. קרעסענטינא, חמש אלף איש עושי מסחר. ליוורנא, מקום קטן, ארבע אלף איש, תרבית תולעת המשי וזרע אורז.

יח) גליל מורטארא, בו העיר מורטארא, מוקפת חומה חמש אלף איש, בה גברה יד העסטרייכים במלחמה גדולה על הפיעמאנטעזים בשנת ה"א תר"ט.

יט) גליל וויגעוואנא, בו העיר וויגעוואנא, חומה סביב לה, ארבע עשר אלף איש. מעשה כלי משי, כובעים, בורית, חוטי קמח.

כ) גליל נאווארא. בו העיר נאווארא, עופל מבצר, שני בתי מדרש, חמש עשר אלף איש, מעשה כלי פשתן וכובעים, מסחר אורז ומשי. בורגא מאנערא, שש אלף איש, בתי מלאכת צמר ומשי רבים. קאמערי, מקום מעשה כלי פשתן רב.

כא) גליל פאלאנצא, בו העיר פאלאנצא, חוף, שני אלף איש, מסחר על פני המים. איי בארראמעא, היכלי תפארה, גני תאנים תמרים וזיתים, ומרחצאות חמים בם: אראנא, עיר קטנה, חוף, ארמון נשגב למחסה לו, שש אלף איש, מסחר רב לאשכנז ושוייץ באורז ומשי. מחצב שיש אדום אצלה, יער גדול מתחת לארץ אשר בלעה הארץ אותו ביום זעם,

ועליו קשים כאבן מרוב ימים. אלעניא, כפר מרחצאות טובים. איגערא, שם אלף איש, חוף, מערות נפלאות, מעשה זכוכית, לבן פשתן, בתי לביעה.

כב) גליל דאמא דאססאלא, בו העיר דאמא דאססאלא, שלש אלף איש, מסחר. אנגאסקא, עמק גדול שמונה פרסה ארכו, עפרות זהב לו, בו ההר הרס מוכתה באזא, והמקום ונאנלאנע, אשר יושביו חולבי זהב ונחושת מההרים.

כג) גליל וואלזעיא. בו העיר וואראלא על נהר זעזיא, ארבע אלף איש, בית מדרש, מסחר. באגרנא זעזיא, שם אלף איש, מלאכת למר ופשתן. סקאפעלא, כפר, כור נחושת גדול בו. אשר יעשו יותר מאלף ככר נחושת בו שנה שנה.

נ. מדינת ניצא*) תואר גראפשאפט לה, ארץ הררים כלה. הרי אלפן הגבוהים נצבים כמו נד ביניה ובין פימאנט, וישלחו סעיפיהם על פני כל הארץ פנימה. מדת ארכה ששה ושבעים פרסאות מרובעות. נהרותיה הגדולים הם נהר וואר, הבולע נחלים רבים במרוצתו, ונהר פאליאנע: על דבר ההרים הרמים אשר ישובבוה מכל עבר, לא יוכל הקור להגיע אל תוכה, וימי הסתיו בלתי קרים ונעימים, ואף בירח כסליו ירק עשב יכסה פני שדה, והעץ יתן את פריו. חום הקיץ לא יחזק מאד כי רוח הים יחליש עוזו, ושקדים, רמונים, תאנים וערמונים, זיתים וגפנים, קאפערן ופאמעראנצן, מור ואהלות, דודאים ושושנים, ימצאו בקרבה מראשית ועד אחרית השנה. תבואת השדה אך למצער, כי רובה אדמת הרים. יערים אין בה. לשון יושביה שפת בני פראווינצא אשר בצרפת בלולה באיטלקית. כולם יחד טובי לבב, חרוצים למלאכה, הרקוד במחולות הוא ראש תענוגיהם. בה הערים,

ניצא, על נהר פאליאנע קרובה לגבול צרפת, קריה ישנה מאד ושתי מאות שנה לפני מכין הנוצרים היתה כבר לעיר גדולה, הרבעים אלף איש בה, חוף גדול ומגדלים למחסה לו, בית מדרש' בתי מעשה כלי משי, נייר, כובעי קש, טאבק, שמן פרחים, בורסקי, מסחר רב ביין, שמן, משי ופרחים. אויר העיר הזאת ובנותיה טוב מאד אף בחורף, לכן יבואו חולים רבים אליה לשבת בם. ווילאפראנקא על ים התיכון, חוף נאוה, ארבע אלף איש, מעשי חבלי ומפרשי אניות, לידת דגים, מסחר רב, סאספעלא, על פני סלע, ארבע אלף איש, בית מדרש, מחזה בתיה מרחוק כקני לפרים. מעשה גלוני למר ומטוה משי. אנעליא, חמש אלף איש, חוף, בית מדרש, מסחר שמן.

מונאקא. ארץ קטנה, שתים וחצי פרסה מרובעת מדת שטחה. תור פריסטענטום לה, ואחד השרים ימשול בה, אשר אחוזת עולם היא לו ולבניו אחריו, אך מלך סרדיניא למחסה ומגן עליה: בה העיר מונאקא על הים, משכן השליט, אלף ושש מאות איש, לידת דגים ומסחר שמן, מענטונא, על הים וגני ליטראנן סביב לה, חוף, שלש אלף איש:

---

*) גם המדינה הזאת יצאה זה איזה שנים מתחת יד סרדיניא, יחד עם אחותה מדינת סאוואיען, ותהי לצרפת לאחוזה, יען שמך הקיסר נאפאלעאן את ידי מלכה לקחת ארצות רבות באיטליא מידי מושליה.

דגים ושוחרי שמן:

ד. מדינת גענובא. תואר הערלאגטום לה, תשעים ותשעה פרסאות מרובעות מדת ארצה. הרי האלפן חוגרים אותה כאזור סביב ויתפרצו עד קרב הארץ. יבול השדה אך מעט, כי אדמתה מלאה חול, וסלעים והרים יכסוה, אולם בפרי העץ וכל פרי הנגב שבע רב לה. אוירה טוב ונעים מאד. ואף ימי החורף חמים המה, נחלים רבים לה, יערים אך מעט. שפתה היא לשון איטליא במבטא מיוחד אשר אף בני איטליא לא יבינוה, יושביה, בעלי נקש, שואפים לדם, ורודפי בצע, אחרי המסחר ישו לבבם מאד. מלפנים היתה רעפובליק, אשר אין קלין ומושל לה, אולם בשנת ה"א תקע"ה נתנו אותה מלכי אירופא למלך סרדיניא לאחוזה. בה הערים גענובא, על דבר הודה והדר היכליה תואר היפה לה. שתי חומות נשגבות סביב לה, ולמבצר חזק ישימוה. רבים מבתיה גבוהים מאד, ומן ששה עד עשרה מדרגות למו, ארמונים רבים בה, ורובם בנויים מן שיש שחור או לבן, גם בתים רבים מן היסוד עד הגג אבני שיש כולם, הרבים מחולותיה רצופים שיש, מספר יושביה מאה ועשר אלף איש, בית אוניווערזיטעט, בתי מדרש שונים לכל חכמה ומלאכת מחשבת, בית אקדמיא, בית מדרש לחיל לבא הים, שלשה אוצרות ספרים, גנת ביתן, יותר מן מאה מקדשי הנוצרים: באחד מקדשיהם לפונה קערת זכוכית ירוקה, אשר יאמרו כי אותה נתנה מלכת שבא לשלמה המלך למנחה. היפים בארמנותיה הם: היכל סינאריא, בנין גדול מאד ונשגב כעיר בצורה, בו היה משכן שליט הארץ (דאגע) לפנים, ועתה ישבו זקני המלך בקרבו. היכל נעגראני, אבני שיש יכסוהו. היכל זערא, בו אולם גדול אשר אין ערוך לגדלו ויפיו בכל איטליא. ארמון פאלע ספינאלא, חומותיו מכוסים ליורים ופטורי ציצים יפים מאד. ארמון גענטילע, פסילים רבים נפלאים בו. היכל גרימאלי, מלא הוד והדר. היכל האוניווערזיטעט, שני אריות שיש במבוא שעריו, עמודיו, מדרגותיו, ורוב קירותיו מן שיש אדום יפה מאד, ועוד היכלות אחרים רבים ומפוארים מאד. בתי חולים ובתי חסד אחרים. חוף גדול חפשי לה (אשר כל ספינה הבאה אל תוכו מארצות אחרות פטורה מתשלומי המכס) ושני מגדלים למשגב לו, בית מועד הסוחרים, בתי מלאכת כלי משי רבים, שאמעט טוב מאד בלבעים שונים, פוזמקאות משי, גלומי צ"ג, גלומי צמר גפים. מגבעות, כובעים, נייר, נעלי יד, בורית, תמרוקי הנשים, פירות מטוגנים בצוקר, פרחי משי, כלי כסף וזהב, כלי עלי תאנים, כלי אלמוגים, כלי שיש שונים, מסחר רב מאד בכל דבר. חוצותיה צרים מאד, אך הרחוב בלאבי, והרחוב החדש רחבים וגדולים מאד, ובזה האחרון ארבעה עשר היכלי תפארה. היכלי עונג כבירים מאד סביב לה לעשירי עם בימי הקיץ רעטפא, שני אלף איש, מעשה חוטים לבנים. קיאלארי, תשעה אלף איש, חוף, ועד לחכמים, לידת זארדעלן, מסחר. שפעליא על לשון ים: חוף טוב, ומגדל למחסה לו, חומות יקיפוה, חמש אלף איש, לידת דגים ומסחר שמן. סארלאנא, מוקפת חומה, שלשה שערים לה ואחד מאבני שיש כולו, ארבע אלף איש, מסחר שמן ומשי. סאוואנא, מוקפת חומה ומגדלים, חוף, שנים עשר אלף איש, מעשה נשק, סוחרי הספינות, מטוה משי,

מעשה כלי פארצעלאן. ג א ל י, שני אלף איש, רובם דיגים. פ י נ א ל ע, אלל הים, חוף, חמש אלף איש, מסחר שמן. א ל ב ע נ ג א, אלף איש, ממכר קנבוס ושמן. ס א ן ר ע מ א, שלש עשר אלף איש, חוף, בית מדרש, יושביה עושי מסחר במים רבים. ו ו י נ ט י מ י ל י א, שש אלף איש, דיגים ועוברי אניות. ו ו א ל ט ר י, מקום מעשה נייר רב וטוב מאד. ד י ו ו ר א ל א, מקום מחצב שיש ירוק. פ ו ר ט א מ ו ר י ל י א, ארבע אלף איש, חוף, כרמים רבים. נ א ו ו י, שנים עשר אלף איש, בתי מלאכת משי טוב ולבן מאד, ומסחר רב בו למרחקים. ארמון מולך, היכלי עונג רבים. ק א פ ר א י א, אי, כרמי יין וירק עשב טוב מאד בו, יושביו שני אלף איש רובם דיגים. פ א ל מ א ר י א, אי, כרמי יין וזית, שני אלף יושביו דיגים, וכורמים. מחצב שיש נאוה בו. ג א ל י נ א ר א, אי קטן, מתי מספר בו, כולם פורשי מכמרת על פני המים.

ה. אי סרדיניא ארבע מאות ששה ושלשים פרסאות מרובעות מדת ארצו, בקצה אירופא, רחוק אך עשרים פרסה מאפריקא, ארץ הררים, אולם עמקים רבים וגדולים בו. הקור לא יחזק בחורף, והחום לא יגדל בקיץ. נאות שדה עטופים בירק עשב כל ימי השנה. בקיץ ירד הגשם אך לעתים רחוקות, ושנים רבות יעבורו מבלי ברד ורעש. אדמתו פוריה מאד, זית, תאנה, תמר, רמון, שקדים וכל עץ בו, הגפן רב מאד, ואף העני אשר בו איזה כרמים לו, דגים רבים מאד בנהרותיו, ונחלים רבים לו. שפת הארץ היא איטליינית מעורבת במלות יון, ספניא וצרפת. יושביו גבורי כח, בעלי א מץ רוח, מוטרי שנאה, וגואלי דם, הכנסת אורחים קדושה להם, יתרון דעת למו, וכשרון לחכמת השיר. נרכישם אך מעט המה, כי כל אשר לאיש, נעליו, כסותו, ביתו, כלי מחרשתו וכל אשר לו, יעשה לבדו בלי עזר אחר. בו העיר.

ק א ל י א ר י, על לשון ים התיכון, מבצר חזק, חוף ומגדלים למחסה לו, תשעה וחמשים היכלות לנוצרים, בית אוניווערזיטעט, אוצר ספרים, בית אוסף סגולות הטבע עתיקים, בתי מדרש, ששה ושלשים אלף איש, איזה היגלי שרים, בתי מעשה טאבק, מלאכת אבק שרפה, בשול מלח, מסחר רב ביין, שמן, מלח ועורות. לדעת איזה חכמים היא עיר מולדת או מושב ר' אליעזר הקליר, ס א ס א ר י, עיר בצורה, וחומות סביב לה, חמשה ועשרים אלף איש, כ"ד מקדשי הנוצרים, בית אוניווערזיטעט, בית מעשה טאבק, בתי מדרש שונים, איזה בארות זורקות מים למרום סביבה. א י נ ל ע ז י א ס, שנים עשר אלף איש, מעשה גבינה טובה. א ר י ס ט א נ א, שבעה אלף איש, חוף, צידת דגים, מסחר מעט. באזה. שבעה אלף איש, צידת אלמוגים. א ל נ ה ו א ר, שמונה אלף איש, כורמים. ק א ס ט ע ל ז א ר ד א, מבצר חזק, שלש אלף איש, מסחר. ט ע מ פ י א, שנים עשר אלף איש, עוברי אניות, בית מדרש. נ א ל ט ע ל י, אלף איש, עושי מטפחות משי. א ל י ר י, תשעה אלף איש, עובדי אדמה. ו ו י ל א ו ו י ד ע א, שמונה אלף איש, אכרים. ב ע נ ע ט ו ט י, מקום מרחצאות חמים א ז י נ א ר א, אי, כאלף איש רועי צאן בו, וחזירי יער, צבאים, ועזים רבים בקרבו. ס א ן א נ ט י א ט ש א, אי, אלף וחמש מאות איש בו,

הנפולים בשוכות, מחלב עופרת ובשול מלח. סאן פיעטרא, אי, שלש אלף איש בו, מהייתם חפוש אלמוגים ובשול מלח. שפנים ולפרים רבים בו, בקרבו העיר קארלא, ארמון נשגב לה, וחוף קטן. טאוואלארא, אי, מתי מספר דיגים בו, עזי היער רבים, בירכתי הים ימלאו פנינים רבים. מאדאלענא, אי, ארבע מאות איש בו סוחרי מקנה לקורסיקא, עוד תשעה איים קטנים אשר מרעה לצאן בם.

פארמא

ארץ ממשלה מיוחדה, ותאר הערצאגטום לה, וחוברו לה יחדו שלש ארצות, פארמא, פיאצענצא, גואקטאלא. גבוליה הם לפאת צפון איטליא של עסטרייך, ונהר פא בוניהם, למזרח ארץ מודינא, לדרום מדינת טוסקאנא, ולפאת מערב ממלכת סרדיניא: מדת שטח אדמתה מאה ושלש עשר פרסאות מרובעות.

כהרותיה הגדולים הם, פא, טרעביא, טארא. לפאת נגבה ישתרעו הרי אפעננין (סעיפי הרי אלפן) לאורך גבול טוסקאנא. רוב הארץ הזאת ארץ מישור, כולה כגן ה׳ מבורכת בתבואת השדה וכל פרי העץ. אוירה ממולא וטוב מאד, עמקיה יעטפו בר, וכל יבול השדה בקרבם, ושפע רב לה בגפן, זית, וערמונים. לצאן ובקר כבירים, תולעת המשי רבה. באלתי הריה הם, שיש, אלבאסטר, בדולח, שיד, שמן הרים, ומלח, גם מעט נחושת וברזל, מלאכת מחשבת אך למצער, המסחר רב בתוכה.

מספר יושביה חמש מאות אלף איש, כולם יחד נוצרים בעלי ברית רומית קטוליקית, וידמו בלשונם ומדותיהם לבני מדינת פימאנט אשר בסרדיניא. בתי הספר וחנוך בני הנעורים בידי הכמרים הם. החכמות והמדעים אהובים בקרבה.

הממשלה בידי ההערצאג לבד, ואין לעם חלק אתו, שם המושל עתה עתה ראבערט, נולד בשנת תר״ח, וישב לכסא בשנת תרי״ד, אמו דוכסית לואיזע אפטרופסית עליו ותמשול בשמו עד אשר יגדל. ״) הכנסות הממשלה הן שלשה מיליאן כסף של עסטרייך, ותוצאותיה אך שני מיליאן כסף. מספר צבאה אלף שלש מאות ועשרים איש. מטבעות הארץ כמטבאות ארץ צרפת הן:

קורותיה. מראש מקדמי ארץ היה גורל אחד לה ולמיילאנד אחותה וכל אשר קרה למיילאנד קרה גם לפארמא. בשנת ה״א ק״ם לכד אותה לודוויג הי״ב מלך צרפת, ותהי לאחת מדינות מלכותו, בשנת ה״א ר״ד לקח אותה האפיפיור יוליוס השני מידו ותהי לממשלת רומי. בשנת רע״ד הרימה האפיפיור פויל השלישי בתור הערצאגטום׳ ויתנה לבנו פטר פארנעזע לאחוזה. ולאלתי המשפחה הזאת משלו בה עד אשר נכרת התוטר האחרון מגזעה בשנת תל״ה, ויתן אותה קיסר קארל הששי לדון קרלוס בן מלך ספניא לנחלה. כאשר ישב הנסיך ההוא בשנת תל״ו לכסא נעאפל, שבה פרמא

 לעסטרייך

״) נדחף ממלכתו בשנת תרי״ט ויקח מלך סרדיניא את ארצו וימשול בם עד היום הזה.

לעסטרייך, ובשלום ההוא (תק"ח) ניתנה לדון פיליפ נסיך ספניא. בשנת תקע"ב לקח אותה נאפאלעאן הראשון ותהי לאחת מחוזות גרפת, וכאשר הורד האדיר ההוא מגדולתו בשנת תקע"ד, נתנוה המלכים להקסרית מאריא לואיזע אשת נאפאלעאן, ונכתב בספר הברית, כי אחרי מות הקסרית תהי הארץ הזאת להערצאג לוקא לאחוזה. ואת לוקא יקח גראססערצאג טוסקנא, ויהי כן.

א. מחוז פארמא, בו העיר

פ א ר מ א, בירת כל הארץ הזאת. מוקפת חומה וסוללות, הנהר הקטן פארמא עובר בתוכה, ושלשה גשרים עליו, ארבעים אלף איש, בית מדרש גדול לחכמת הפלסופיא והרפואה, גנת ביתן, אוצר ספרים מהולל מאד ובו ספרי לה"ק כבירים אין חקר אשר כל סגולות מלכים לא ישוו למו. איזה בתי מדרש אחרים, ארמון המושל גדול, אך בלתי נאוה. בית שעשועים אין כמוהו לגודל בכל אירופא, יכיל תשעה אלף איש בקרבו. בית דפוס גדול אשר ידפיסו ספרים במאה לשונות בתוכו. איזה היכלות יפים אך אין יושב בם. בתי מלאכת כלי משי, פשתן, ולמר גפן. פארצעלאן, זכוכית, בשול סוקר ונרות דונג, מסחר משי וגבינה. א ל ל ה הארמון ג י א ר ד י נ א, נאוה מאד וכליל תפארת, גשר יפה חדש בו על נהר טארא. העיר הזאת עתיקת ימים מאד, ויותר משני אלף וחמש מאות שנה עברו עליה. ק א ל א ר נ א, עיר קטנה, שני אלף איש, היכל עונג למשכן המושל בימי הקיץ. ק א ס ט ע ל ג ו ע ל פ א, כפר, ארמון ישן, יושביו אכרים, והון ועושר להם. ב ו ר ג א ס א ן ד ו נ י נ א, עיר מוקפת חומה, ארבע אלף איש, בית מדרש החכמות, מעשה כלי משי קנבוס, מסחר. פ י א ר ע נ צ א ל א ארבע אלף איש, ארמון ישן. מסחר קנבוס.

ב. מחוז פיאצענצא, בו העיר

פ י א צ ע נ צ א, מוקפת חומה ומבצר חזק לה אשר חיל עסטרייך חנה בו תמיד. הקריה הנאוה הזאת הקרובה לנהר פא, נבנתה תקס"ט שנה אחרי בנין עיר רומי, שלשים אלף איש בה, איזה ארמונים יפים, בית מדרש לחכמת הרפואה ולידיעת המשפטים, אוצר ספרים, מעשה כלי משי, ל"נ וכובעים, מסחר יין, גבינה ואורז. ארמון המושל עתיק יומין, ופרדס נאוה לו, ארמון הגובערנר כולו יפה אף נעים. ס א ל ז א, כפר, בו יעשו ששים אלף ככר מלח שנה שנה:

ג. מחוז גואסטאלא. בו העיר

ג ו א ס ט א ל א על נהר פא, מוקפת חומה, ארמון ישן, שש אלף איש, מעשה כלי משי ולמר גפן, ממכר אורז. ב ו ס ע ט א, עיר קטנה, אלף איש, נוטעי אורז. ל ו נ א נ י י א נ א, מקום באר מי תרופה. מ י א נ א, כפר, מעין שמן הרים רב בו.

מָאדֶעְנָא

א ר ץ הערצאגטום, לערך מאה פרסאות מרובעות מדה, ותכיל בקרבה גם מדינת מאססא קאררארא.

נ ב ו ל י ה לפאת צפון הלומבארדיא וגואסטאלא, למזרח מדינת רומי, לפאת נגב לוקא והים התיכון, ולמערבה ארץ פארמא. נהרותיה הגדולים הם, פא, זעקיא, פאנארא. אבל הצפון אשר לה ארץ מישור כולו, שדי תרומות ויערי זיתים וערמונים יכסו פני האדמה, אולם אבל הנגב הררי עד בו, יערים רבים בם, ועמקיהם יעטפו בר למכביר. אוירה טוב ונעים מאד, ימי החורף לא יארכו, והקרה לא תחזק בו. שפע רב לה בתבואת השדה, אורז, קטניות, קנבוס, יין, זית, פאמעראנצן וכל פרי הנגב. צאן ובקר למכביר. מהריה יחצבו, ברזל, אבנים, שיש רב, ועל כולם בפלך מאססא קאררארא, אשר הררי שיש יכסוהו, ומהם יוציאו אבני שיש לבנים מאד, כארבע מאות ככר משקלם. גם בשמן הרים עושר רב לה, בו יאירו את הלילות גם יערבוהו לתוך הצבעים. מלאכת מחשבת אך מעט בה, כי רוב יושביה אורגי קנבוס וחולבי שיש. בתי החנוך ברע הם. מספר יושביה שש מאות אלף איש, ובהם שבעה אלף בני ישראל. לשון הארץ, שפת איטליא, ויושביה ישוו במדותיהם ותכונתם לבני פארמא. האמונה השלטת כנסיית קטוליקית היא. ממשלת הארץ ממשלת קונסטיטוציאן היא, אחוזת עולם לבית ע ס ט ע נצר מגזע מלכי עסטרייך. שם המושל עתה פ ר א נ ץ החמישי, נולד בשנת תקע"ט, וישב לכסא בשנת תר"ו *) הכנסות הארץ הן ה' וחצי מיליאן כסף ותוצאותיה הן שלשה וחצי מיליאן כסף. מספר חיל צבאה שני אלף איש.

ק ו ר ו ת י ה. מלפנים היתה מדינה תחת ממשלת בני אשכנז ומרקגראף משל בה, בשנת נ' לאלף הששי ניתנה לאחוזת עולם להמרקגראף אבילע מבית עסטע, ובשנת רי"ב הרים קיסר פרידריך השלישי את נכדו ב א ר ז א בתור הערצאג. בשנת שנ"ח מת האחרון מיוצאי חלצי בית עסטע, ויירש אותה בית נסיכי מוראנדולא. בשנת תקס"ג היתה נחלת עולם לפערדינאנד ערצהערצאג עסטרייך ע"י אשתו אשר לקח, ויקרא שם ביתו עסטע. בימי מלוכת נאפאלעאן היתה אחת גלילות צרפת, אולם בשנת תקע"ד הושבה לפראנץ הרביעי בן פערדינאנד וימשול בה.

ב ש נ ת ה"א תקל"א עבר רוח רעה על המושל, וישלח ידו ב י ה ו ד י ם, ויקח מהם כל זכיותיהם אשר היו להם זה כביר, ויתן להם רחוב מיוחד לשבת בו, וישם עליהם עונש שש מאות אלף כסף, ויעש לחוק כי יתנו לו מס עשרים אלף כסף שנה שנה, ויצו עליהם כי יהי להם אות בבגדיהם למען יכירום כל רואיהם כי בני ישראל הם. רבים יראו כן תמהו על אכזריות כזאת בימי אור כאלה אולם בעינינו לא יפלא מאומה, כי כבר נבאו זאת חכמינו ז"ל מרחוק באמרם, בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם.

מ א ד ע נ א, עיר הבירה, מבצר חזק על נהר זעקיא, כלילת יופי ורבתי חן, שלשים אלף איש בה, בית אוניווערזיטעט, בתי מדרש, אוצר ספרים גדול, בו תשעים אלף ספרים נדפסים, ושלש אלף כתבי יד. בית אוסף ששה ועשרים אלף מטבעות עתיקות, ארמון המושל נאוה מאד, חמשים מקדשים לנוצרים, בתי מעשה כלי משי, כובעים, וצורסקי, מעיני מי גפרית

*) גם המושל הזה נדד מארצו ונחלתו בשנת תרי"ט, ועתה סרדיניא הוא השליט בה.

אלה. רעגיא, חומות ומגדלים יקיפוה, מצודת עופל, ארבעה ועשרים אלף איש ובתוכם אלף יהודים, איזה בתי מדרש, מעשה כלי שן, קרן ועץ יפים מאד, מטוה משי, מסחר יין, מקנה וכלי פשתן. קארעגיא, שלש אלף איש, ובהם חמש מאות בני ישראל, מסחר מעט. מיראנדולא, מבצר חזק, ששה אלף איש, בית מדרש, מעשה כלי משי, מסחר אורז: קאנקארדיא שלש אלף איש, מסחר. אקוואריא, מקום מעייני מי ברזל חמים. פינאלע, שש אלף איש עושי מסחר לעיר רומי. פיאומעטא, כפר, מעייני שמן הרים בו: גארפאגניאנא, עמק נאוה מאד, מרעה טוב בו לצאן, מחצב ברזל, שיש ואבני בנין. העם היושב בו, כשנים עשר אלף איש, אביוני אדם, חונים בסוכות, רועי צאן, וברוב ימיהם ישברו בערמונים את רעבונם.

מאססא, עיר בצורה על נהר פריגידא, שנים עשר אלף איש, גני חמד בה, מעשה משי, מסחר שמן ושיש. ארמון נאוה. קאררארא סלעי שיש סביב לה, שש אלף איש, בניינים רבים לה מאבני שיש, ורוב מחית יושביה ממחצב השיש ומעשה כליו. לאווענצא, שני אלף איש, רובם דיגים.

גם איזה ערים לה במחוז פיזא אשר בארץ טוסקאנא, ויבואו להלאה במקומם בארץ ההיא:

לוקא

ארץ הערצאגטום וממשלת טוסקאנא היא, מדת שטחה עשרים פרסאות מרובעות, גבוליה הם לפאת מערב ים התיכון, לנגד צפון ארץ מודינא, ובנגב וקדם ארץ טוסקאנא.

ראש נהרותיה הוא נהר זערקיא, ומלבדו עוד איזה נחלים קטנים. לחוף הים היא ארץ כבול, לצפונה הרי אפעניגא, וגפנים זיתים ערמונים ובאלים יכסו אותם עד גובה שיאם, וכל אדמת הארץ הזאת דשנה ופוריה מאד: ברכת ה' לה ביבול השדה וכל פרי הנגב, גם צאן ובקר רב. מהריה יחצבו שיש, אלבאסטר, ואבני בנין. גם איזה מעינות מי ברזל וגפרית חמים לה, מעשה חושב רב בה. המסחר גדול לארצות אחרות, ולרוב בשמן זית, ומאה ושלשים אניות סוחר לה. מספר יושביה שני מאות אלף איש, כולם יחד ביגיע כפם את נפשם יחיו, והפורשים לנדבת חנם כפיהם אך למצער בקרבה. דתם היא נוצרית קטוליקית, לשונם ותהלוכותיהם כבני ארץ טוסקאנא אשר נדבר ממנה להלאה. בינה יתירה למו, וחרוצים לכל מלאכת מחשבת.

קורותיה. חליפות רבות עברו עליה בימי קדם, כי משלו בה הרומים, הגוטן, הלונגברדן, והפראנקן, ואחריהם מלכי אשכנז. בשנת ק"ל נתן קיסר קארל הרביעי את הדרור לה, כי ימשול עמה בה בלי שבט זרים, בעבור מאה אלף דינר זהב אשר נתנה לו, ותהי לארץ רעפובליק

עד שנת תקס"ה, כי בשנה ההיא הרימה נאפאלעאן הראשון בתור פירסטענטום ויתנה לגיסו באטשיאקי לאחוזה. בשנת תקע"ה נתנוה מלכי הברית למלכת העטרוריען ובניה אחריה. והנאי היו דבריהם, כי אחרי מות מריא לואיזע שלטת פארמא, יקח מושל הארץ הזאת את פרמא, והיא (לוקא) תהי מורשה לשליט טוסקאנא, וכדבריהם כן היה, כי כאשר מתה מריא לואיזע בשנת תר"ח, לקח אותה נגיד טוסקאנא בכח הברית ההוא וימשול בה עד היום הזה.„)

לוקא, עיר הבירה, מבצר על נהר סערקיא, ששה ועשרים אלף איש, בתי מדרש החכמות, מצפה ככבים, בית אוסף דברים עתיקים, אוצר ספרים, בית נשק, ארמון נאוה, בתי חסד רבים, שמונה ושלשים מקדשי הנוצרים, מרהצאות המים מהוללים, בתי מעשה גלומי משי, צמר, ל"נ, כובעים, עבוד עורות, מסחר שמן ומשי, בתי עונג וגני חמד רבים סביבה. באניא אללא ווילא, כפר, מעינות מים רותחים בו. וויארעגיא, על ים התיכון, חוף, שלש אלף איש, מסחר רב, באַרגא אמוצאנא, שני אלף איש, ממכר שמן ומקנה. קארעליא, כפר, בו מערות נפלאות. באניא אלאווילא, מקום מרהצאות תרופה מהוללים, באנילא קאלדא מעינות חמים טובים מאד למרפא.

טאסקאנא

ארץ כלילת יופי מלאה הוד והדר ולא תחסר כל בה, ותור גראפשעפטא גטוס לה, וגם מדינת לוקא תחת ידה היא. לפאת מערב המדינות לוקא ומודינא גבוליה, ולפונה תימנה וקדמה, מדינות רומי שכנותיה, לפאת נגב ודרומית מזרחית ים התיכון חומתה. מדת אדמתה שלש מאות שמונה ותשעים פרסאות מרובעות.

רובה ארץ הררים, הרי אפענינן עוברים בתוכה, וישלחו את סעיפיהם על פני כל מרחבי ארצה, ורבים מהם אש וגפרית במעיהם, ההר מאנטא די פא יוליא פעמים רבות עשן ולפידי אש מתוכו, וכמוהו רבים. מערות רבות בהם, ואיזה מהם עמוקים מאד, וסער חזק תמיד בקרבם. על דבר אוירה שלש מחלקות לה. א) חבל ההרים, בו החורף קר מאד, ואף לילות הקיץ קרים המה. ב) חבל העמקים, בו לא תארך שבתת השלג אך יום אחד כי ימס מהרה לחום השמש, בירח שבט תחדש האדמה את פריה, וירק עשב יכסה נאות שדה, הצפרים ישמיעו קול זמירות, ובשמי הוד יפיקו ריח. בימי הקיץ החמים יבא הרוח כפעם בפעם, ויכבה את להט השמש הבוער כאש. ג) חבל התיכון הוא הככר לאורך הים, אדמתו עפרות חומר וגפרית, ואדים יוצאים ממנה, וישחיתו את הרוח הטהור, ובכל זאת גם רוב החבל הזה עושה פרי, ואוירו ממוצע, טוב ונעים.

*) ראה ההערה לנגלה בארץ טוסקאנא;

הארץ הזאת מבורכת במים רבים. נהרותיה הגדולים הם: ארנא, אניות על פניו יעבורון, ואלל נהר פיזא יפול לים התיכון. אמבראנא, גם הוא לים התיכון מבואו. קיאנא. טיבר, העובר לארץ רומי. מלבד אלה נחלים רבים, ותעלות מעשה ידי אנוש עוברות בכל פנה להשקות את אדמתה, ושתים הן למעבר אניות. גם יאורים רבים לה. אדמתה דשנה ופוריה מאד, ובכל זאת לא ישפיק יבולה לכלכל יושביה, בגלל ההרים הרבים אשר אין כל זרע בם. גדליה הם, חטים טובים וקשים כברזל, דגן, אורז, קטניות, ירקות, קנא, כרכום, פשתן, קנבוס, עשבי צבע, גפן וזית רב מאד, כל פרי העץ, ערמונים רבים, תאנה ורמון, תמרים ושקדים וכל עצי לבונה, מהרריה יוציאו נחושת, ברזל רב, עופרת, ציננובר, כסף חי רב, בארואקס (דומה למלח והרופאים יכינו ממנו צרי ותרופה) יחיד בכל אירופא, גפרית רב, זאלפעטער, וויטריאל, אלוין, שיש יפה, אלבאסטר, גחלי אבן, מלח. מעיני מי ברזל וגפרית קרים וחמים רבים בה. סוסים טובים, גמלים, חמורים חזקים ויפים מאד, פרדים, בקר רב, צאן, עזים רבים מאד, כל עוף כנף, ובראש כולם יונים כבירים אין חקר, בדגים שפע רב לה, ודגי טהון וזארדעלן רבים מאד: במלאכת מחשבת לה משפט הבכורה על כל ארצות איטליא, כי ידי יושביה תעשינה תושיה בכל מעשה חושב, וכפיהם חרוצים לעבודה. מלאכת כלי משי, ומקלעות קש מעשה עבות רבות מאד. גם יעשו דברים אחרים כבירים. המסחר רב מאד לארצות אחרות ותשעה מאות ושלש אניות סוחר לה.

מטבעותיה לפי לירא ופאאלי הן, בזהב: רוזפאנע בה ששים פאאלי או ארבעים לירא (הלירא הוא שלישית זהוב כסף). ציקיני, י"ג לירא. בכסף. פראנטשעסקאני, ששה ושני שלישי לירא, טאלארי, ששה לירא, טעסטאני, שני לירא. לירא, א' וחצי פאאלי, שליש זהוב כסף. פאאלי, שמונה גראציות בקרבה. גראציע א' וב' שלישי סאלדי בה. בנחושת: סאלדי, קוואטריני. מדת האורך: בראטשיא, הוא שני שלישית אמת ווין. המשקל, ליטרא, יכיל י"ט לוט של עסטרייך. אף אם חנוך בני הנעורים בידי הכמרים הוא, ירימו החכמות ראש בה, ובינה ודעת שמו להן קן בתוכה. מספר יושביה א' מיליאן ושמונה מאות אלף איש, כולם נוצרים קטוליקן, ובתוכם שנים ועשרים אלף איש בני ישראל. תכונותיהם: נדיבי לב, דבורם בנחת, חרוצים למלאכה, אוהבי מאכלים ערבים לחיך, המוזיקא והשיר מחמד נפשם, ואף דלת העם ירבו לדבר בשירים וחרוזים. לשונם היא שפת איטליא צחה מאד.

ממשלת הארץ ביד הנגיד לבד אשר תואר גראססהערצאג לו, ובכל חפץ לבו יעשה, כי העם והאצילים יחד אין משפט למו לחוות דעת בכל דבר המשרה למגדול ועד קטן. הנגיד מגזע האבסבורג הוא ותואר ערצהערצאג עסטרייך לו: הכסא מורשה לבן ולבת. שם המושל עתה לעאפאלד השני נולד בשנת תקנ"ז וישב לכסא בשנת תקפ"ד *) תולדות

*) מת שנת תרי"ט ובנו פערדינאנד הרביעי ישב לכסא לו, אולם טרם עברו שני ירחים נלקח שבט המושל מידו, ויטוש את עמו וארצו, וימלוך מלך סרדיניא בה ובמדינת לוקא אחותה, והתיכן בידו עד היום הזה.

הממשלה הן שלש עשר וחצי מיליאן כסף, והכנסותיה כעשרה מיליאן כסף: מספר חיל צבאה שמונה אלף איש, עשר אניות מלחמה.

קורותיה. המדינה הזאת ארץ נושבת מראש מקדמי ארץ, בימי ממשלת הרומים היתה גם היא תחת שבטם, ואחרי רדתם שלטו בה גויי גוטן, יונים ולונגברדן, במאה הי"ב למספרם באה למלכי אשכנז, אחרי ימים לא כבירים נקרעה לגזרים, כי פרקו עריה הגדולות עול המלכים מעל צוארם ותהיינה לרעפובליקן מיוחדות. במאה הט"ו היתה לארץ אחת ביד שרי בית מעדילי וכאשר מת האחרון למשפחה הזאת באמצע המאה הי"ח, באה לבית עסטרייך ע"פ ברית מלכי ארץ. כשבת נאפאלעאן הראשון על כסא מלכותו, הרימה בתור ממלכה ויקרא את שמה עטרוריען, וימליך מלך בתוכה את לודוויג הערצאג פרמא, בשנת תקס"ז לקח אותה מידו ותהי לאחת מדינות צרפת. ואחרי הורד נאפאלעאן מכסאו, השיבו אותה מלכי הברית לשבט מושליה מבית עסטרייך, ואת תואר הממלכה הסירו מעליה, ויקראו את שמה גראססהערצאגטום כבראשונה. בשנת ה"א תר"ז אחרי מות מריא לואיזע דוכסית פרמא, נפלה גם מדינת לוקא לארץ הזאת לאחוזה, על פי ברית המלכים בשנת תקע"ה.

ראשית מושב בני ישראל בארץ טוסקאנא, הוא בסוף המאה השנית לאלף הששי, כי אחרי אשר הרבו יושביה לקחת נשך ותרבית מאת אחיהם, קראו שרי הממשלה את היהודים אליהם, למען יהיו לשטן להם בדבר הזה, והרשו להם לקחת נשך ארבעה דינר בעד כל לירא לחדש ימים. וכאשר גדלו והצליחו מאד, קנאו בם יושבי הארץ ויצעקו חמס עליהם באזני השרים, עד כי נלאו בשנת ה"א רנ"ה לגרשם מתוכה. אולם עוד בשנה ההיא נקראו שנית אליה, כי הוסיפו הנוצרים עשות רע בכל משה יד וימוצו את דם אחיהם כעלוקה, וישובו בני יהודה וישבו בקרבה עד היום הזה. הארץ הזאת חמשה מחוזות לה.

א מחוז פלארענץ, בו העיר

פלארענץ, בירת כל טוסקאנא ומשכן המושל *) על נהר ארנא העובר בקרבה ולשנים יגזרנה, ועל דבר הודה והדר ארמנותיה תואר היפה לה. דרך ארבע שעות היקפה. ארבעה גשרים יפים על הנהר, חומות ומגדלים יקיפוה, ומצודת עופל לה. איזה חולותיה צרים ואפלים. ובתים רבים בם אשר גייר טבול בשמן לחלונותיהם תחת הזכוכית, ובתוכם גם רחוב היהודים. אולם רוב שוקיה רחבים ובניני תפארת בם. שבעה עשר רחובות גדולים לה, עשרת אלפים בתים, מאה ועשר אלף איש, מאה ושבעים מקדשים לנוצרים, כולם יחד מלאים פאר וסגולות מלכים, ורבים מהם בנויים מאבני שיש. הארמון הישן, מבצר חזק ונאוה מאד, לפנים היה משכן השליטים בו, ועתה ישבו שרי הממשלה בקרבו. מגדל רם לו. ארמון הממשלה, בו אוצר שכיות החמדה, גנזי כתבי המדינה, אוצר ספרים, אוסף סגולות יקרות מעשה ידי אמן, ובחצר הגדול אשר בו חניות לממכר כל סחורה. ארמון פיטי,

*) ע"פ הברית אשר כרת עתה מלך סרדיניא עם נאפאלעאן קיסר צרפת, תהי הקריה הזאת עיר הבירה לכל מלכות איטליא, והעיר טורין תרד מגדולתה, וכאחת הערים האחרות תהיה.

בנין גדול מפואר, מושב נגיד הארץ, תשע מאות חדרים בו. היכלות רבים אחרים וסגולות יקרות בם לאין קץ, שלשה אוצרות ספרים גדולים, האחד הלורענליני מאה ועשרים אלף ספרים נדפסים, וארבע אלף כתבי יד בו, השני המארולעליני ארבעים אלף ספרים בו, והשלישי תשעים אלף ספרים נדפסים ושלשה אלף כתבי יד בו. בית אוניווערזיטעט, שלשה בתי מדרש גדולים לחכמות ומלאכת מחשבת, בתי מלאכת כלי משי, יריעות מתוטבות, תמרוקי הנשים, כלי פארצעלאן, שיש, אלמוגים, מנורות נחושת קלל, ומסחר. העיר הזאת רחוקה קכ"ט פרסה מן ווין. נתיב ברזל ממנה עד ליוורני. ארמנות רבים לאצילי הארץ סביבה. פ א ג י א א י מ פ ע ר י ל ע, היכל עונג למושל הארץ. פ ר א ט א ל י נ א, ארמון נאוה ופרדס נחמד לו, גם הוא לנגיד הארץ הוא. פ ר א ט א, מוקפת חומה, שנים עשר אלף איש, ארבעים היכלי נוצרים, בית מדרש, מעשה כלי צמר, ל"ג ופשתן, כובעים, נייר, וכלי נחושת, גם יאפו בה לחם טוב אין כמוהו בכל איטליא, ס ק א ר פ ע ר י א, שני אלף איש, מעשה כלי ברזל טובים. פ י ע ט ר א מ א ל א, מקום מהולל ע"י ההר ר א ד י ק א ז א אשר בו, אשר יצא לפרקים קיטור ואש מקרבו. פ י ס ט א י א, עיר מוקפת חומה וסוללות, מצודת עפל, שלש עשר אלף איש, בית מדרש, מעשה גלומי צמר, וכלי ברזל רב, מהסרים אשר סביבה יוציאו בדולח לבן רב. פ ע ס ק י א חמש אלף איש, מעשה משי, נייר, כלי חרש. ל א ס ט ר א, מקום מעשה כובעי קש רב מאד. ו ו א ל ט ע ר א, על הר גבוה, מצודת עופל למשגב לה, שש אלף איש, מגדל רם ישן, ארבע עשר בארות מלח, ומהם יעשו חמשים אלף ככר שנה שנה, מעינות גפרית, ומי ברזל חמים רבים סביבה. ס י נ י י א, כפר, מעשה כובעי תבן רב.

ב. מחוז ארעצא, בו העיר א ר ע צ א, עתיקת יומין מאד, מוקפת חומה. עשרת אלפים איש, ל"ז מקדשים לנוצרים, מעשה כלי צמר ומחעים. ק ו ר ט ו נ א, אצל גבול רומי על הר גבוה, ארבע אלף איש, דברים עתיקים בה מימי קדם, מחלב שיש רב סביבה. מ ו נ ט ע פ ו צ י א נ ע, עיר קטנה, כרמים רבים וטובים בה.

ג. מחוז סינא, בו העיר ס י נ א, מוקפת חומה, מגדלים רבים לה, וגם לרבים מבתי העם מגדלים נשאים, עשרים אלף איש, בהם שמונה מאות בני ישראל, בית אוניווערזיטעט, בתי מדרש, שלשה וחמשים היכלות לנוצרים, אוצר ספרים, ארמון העצה נאוה מאד, מלאכת גלומי צמר, כובעים, נייר, עורות. מרכבות, כלי שיש ושן.

ד. מחוז גראססעטא, בו העיר ג ר א ס ע ט א, חמש אלף איש, בשול מלח רב בסביבותיה. מ א ס א ד י מ א ר ע מ א, שני אלף איש, ארמון ישן, מעיני מים חמים רבים סביבה. א ר ב י ט ע ל א, חמש אלף איש. ט ע ל א מ ו נ ע, שני אלף איש, רובם דיגים, מכרה גפרית רב אצלה. נכח ארביטעלא אי קטן, בו החוף שאן סטעפאנא, חוף ערקאלע, ההר מונטע ארגענטאריא. ס י ל י א, אי, אלף וחמש מאות איש בו.

ה. מחוז פיזא, בו העיר פ י ז א, חומות פרוצות, ושלשה מגדלי תבלר יקיפוה. מלפנים היתה עיר גדולה, ומאה וחמשים אלף איש גרו

בה, ועתה לא נשאר לה כי אם רוחב האמתה, כי רחבת ידים היא, אולם יושביה אך שלשה ועשרים אלף איש הם. גשר הארנא עובר בתוכה, ושלשה גשרים עליו. בית האוניווערזיטעט, אוצר ספרים, גנת ביתן, מצפה ככבים, מגדל רם משופע, נכון על שבעה טורי עמודים, ארמון הדוכס נאוה, בית מועד הסוחרים, בנין מפואר מאד, בו חניות רבות, שמונים מקדשי הנוצרים, בתי מלאכת כלי משי ול"ג, זכוכית, מעשה עופרת. מרחצאות רבות סביבה, במי גפרית וברזל היוצאים מההר, כולם בחדרי שיש יפים מאד. סאן ראססארי, מקום תרבית סוסים.

ליוורנא עיר בצורה מאד על ים התיכון, כלילת יופי, ולכן ווענעדיג הקטנה יקראוה. רוכלת העמים, כי חוף חפשי לה, אשר כל אניות סוחר אליו תבאנה, מבלי תשלומי כל מכס, שנים וששים אלף איש, ובהם עשרים אלף יהודים, רובם עשירי עם, וכל מסחר האלמוגים בידם הוא. הקהל הקודש הזה רובו מגולי ספרד גזע מחצבתו, ואך ע"י הגולים האלה אשר פתחה למו העיר הזאת שעריה, ותתן למו אחוזה בתוכה, היתה לרוכלת העמים ותגדל לכבוד ולתפארת. זרע יעקב הם בקרבה אזרחים חפשים, בידם לקנות בתים וקרקעות ולעשות כל מלאכה ומסחר כאות נפשם, אך יען טוב סחרה מאד וברכת שפע בכנפיו, לכן השולחים למלאכה ידיהם אך מעט המה· הממשלה לא תקח כל איש ישראל לעבודת הצבא, לכל פקודה ומשמרת לא יקרבו, ומספר המליצים יודעי דת ודין מקרבם אך שנים הוא. העדה ארבעים נשיאים לה. בית הכנסת אשר בה הוא הגדול, והנאוה מכל בתי ה' באירופא. לפנים היו המנורות הרבות אשר בו כולן כסף טהור, אך כאשר משלו הצרפתים בה היו לשלל ויעשו מנורות נחושת קלל תמורתן. קירותיו מצופים כתובת קעקע, זכר שמות נדיבי לב אשר הרבו עשות חסד לעדתם. המתפללים בקרבו לא ישלמו מאומה בעבור מקום הקבוע אשר להם, כי הקהל הכנסות רבות לו, ואין צורך לתשלומין. ארון הקדש הוא אשר הביאו אתם ראשוני אבות העדה הזאת מארץ ספרד אחרי גלותם משם, ובעבור זה סגולה יקרה הוא מאד בעיניהם. נוסח התפלה הוא נוסח ספרד, וכן בכל ערי איטליא. תפלות אבינו מלכנו ועל חטא הם קצרים הרבה מאד מאשר אתנו. בעת ברכת כהנים על הדוכן, יתן איש איש את כפיו על ראש בניו ויברך אותם. העדה בית גדול ונאוה לה, אשר כל בתי הספר בקרבו, והם: בית חנוך הילדים, חדרים לנערים לבד ולנערות לבד, מבני שתים וחצי שנה עד בני שבעה שנה: על פני קירות הבית הזה לוחות נייר אשר עליהם כתובים מקראות ומליצות מוסר בשפת איטליא, לנטוע זרע מדות טובות בלב בני הנעורים. ונציגה פה איזה מהם למשל: שים לחכמה שתיקה, אהוב את ה' מכל, ורעך כנפשך. יראת ה' ראשית דעת. דובר שקרים לא יכון לנגד ה'. אשרי שומר מצוה. הכל יפה בעתו. טוב פת חרבה ושלוה בה. תאוות עצל תמיתנו כי מאנו ידיו לעשות, וכאלה רבות. בחדר אשר בו יאכלו לחם הצהרים. צדיק אוכל לשובע נפשו. בית יסודי הלמוד, בו ילמדו עקרי האמונה, לקרוא ולכתוב בלשון הארץ ולחשוב חשבונות. ארבעה חדרי בית הספר, בחדר הראשון ילמדו יום יום פרשה אחת בתורה פרשה

בנביאים , דקדוק לה"ק , וידיעת לשון הארץ . בחדר השני יוסיפו ללמוד ספרי קדש ודקדוק , בחדר השלישי והרביעי הם רק לאלה החפצים לשבת על התורה והעבודה להורות הוראה בישראל , בחדר השלישי ילמדו ספרי קדש , עם פירושי גדולי המבארים על פי חוקי הלשון ובקורת הדעת הישרה , גמרא עם פירש"י ותוספות ואיזה הלכות , ימי הלמוד בחדר הזה יארכו ארבע שנה , בחדר הרביעי ידרשו מעל ספרי התלמוד ומפרשיהם , במפרשי תנ"ך , ספרי הרמב"ם והראב"ע וספרי מדע אחרים ומליצת לשון הקדש על בוריה , וגם בחדר הזה ישבו התלמידים ארבעה שנים . בתי ספר לידיעת המסחר ולשפת איטליא , בם ילמדו תכונת הארץ ומלואה , קורות התבל , וחכמת המליצה . בית המדרש ליום השבת , להורות בם נערי בני ישראל , חוקי אלהים ותורותיו . חדר למלאכת הציור , בעבור הנערים העוסים במלאכה . חדר המלאכה , בו ילמדו מעשה נעלים . בית לחכמת השיר בפה ובכלים . אוצר ספרים , את ספריו ישאילו לנערי העדה חנם , גם כל הלמוד בבתי הספר האלה חנם אין כסף הוא , בית תפלה לישמעאלים כי גם ישמעאלים רבים סוחרים ישבו בקרבה , בית מדרש החכמות , בית ועד לחכמים , בית נשק , חוף גדול עמוק ורחב מאד , מצודת עופל למשגב לו , מגדל מאיר אגלו , גם בית קאראנטען גדול , הוא הבית אשר בו ישבו הבאים מארץ אחרת עד אשר יטהרו מרוח הים הרע , בית דפוס מהולל מאד לבני ישראל , מסחר ספרים רב לארץ הקדושה . צנור גדול ונפלא מאד המביא מים אל העיר . בתי מלאכת אלמוגים , כלי מלחמה , גלומי משי , שמן שושנים , כלי אבן , נייר , טאבק , מסחר רב וגדול לצרפת , בריטניא , וארצות אחרות . בה היה הרב ר' דוד ניטו הרופא בעל ס' כוזרי שני . הרב הגדול ר' עמנואל חי ריקי בעל משנת חסידים , הגאון ר' חיים יוסף דוד אזולאי בעל ס' שם הגדולים ועוד אחרים גדולים אנשי שם . נתיב ברזל ממנה לעיר פיזא ולפלארענץ . בשנת ה"א תר"ח ותר"ט היו מבוכות ומלחמות שונות בקרבה בין העם ולגאות המושל , ואת האחרונה בשנת תר"ט השקיט חיל עסטרייך אשר בא שמה . מונטא נערא , גבעה נשאה , יער וכל עץ בה , והיכלי עונג רבים יסובבוה . פיאמביגא , עופל מבצר , אלף ושש מאות איש .

אלה הערים אף אם במחוז הזה מצבן ,

לממשלת מודינא הן :

נערעמאלי , ארבע אלף איש , מצודת עופל . סעראוועצא , אלף איש , מחלב שיש רב וטוב אלה . פיעטרא סאנטא , שלש אלף איש , עושי מלאכות שונות .

עלבא

אי , בים התיכון , שבע וחצי פרסאות מרובעות מדת ארצו , לממשלת טוסקאנא הוא , *) הרים יכסו פני כולו ובראשם ההר

*) גם האי הזה בא לידי מלך סרדיניא בימי המהפכה הגדולה באיטליא בשנת תרי"ט .

הנשים קאפאנגא , על ההרים האלה נטעי בוסתן רבים , וכל עצי לבונה , ולרגליהם , גפנים , זיתים ובכאים .

א ו י ר ו ממולע . החורף והסתיו הינם קרים אך ימי גשמים , האביב נחמד ונעים וגם הקיץ לא יחם מאד , כי רוח הים יפיח כפעם בפעם ויכבה את מוקד השמש . נחלים ומעיני מים רבים לו , אדמתו פוריה מאד , אך על דבר ההרים הרבים אשר בו , לא יזרעו את השדה אך מעט , אולם מטע הגפן והזית רב מאוד . הבקר אך מעט כי אין מרעה למו , אכן צאן ועזים , חזירים וחמורים לא מצער . גם ארנבת , שפן , וחזיר היער בו . תרנגולים , שליו , יונים וצפור כנף רב . נחשים ועקרבים , גם רמשים אחרים מזיקים , דגים רבים , מעיני מי ברזל כבירים . מהריו יוציאו ברזל רב מאד , אשר לא יחלו בו ידים , כי יצא נקי וצרוף מבטן האדמה , אין ערוך לטובו , ומספרו יותר משלשה מיליאן ככר שנה שנה . גם מאגנעט , שיש , גראניט , גפרית , ויטריאל , בדולח . גם מלח רב , כחמשים אלף ככר לשנה . יושביו חמש עשר אלף איש , עם שוקט ובוטח , אנשי חסד , עובדי ימים , גבורי ליד , אוהבי עמל ועבודה , ודבקים בארץ מולדתם . חוסר דעת להם ומאמיני הבלי שוא . לחם גם , ערמונים , גבינה ודגים יבשים , ראש מאכליהם המה . נשותיהם ראויות לבעל בשנת הי"ג לימי חייהן , וזקנה קופצת עליהן בחצי ימיהן , יופי ותואר פנים אין להן . לשון העם שפת איטליא נשחתה , בו העיר .

פ ו ר ט א פ ע ר א י א על לשון ים , מבצר חזק , חוף נשגב , ארבע אלף איש , העיר הזאת מהוללה על אשר היתה משכן הקיסר נאפאלעאן הראשון , מן ד' מייא אלף תתי"ד עד כ"ו פעברואר אלף תתט"ו למספרם , כי את האי הזה נתנו לו המלכים לאחוזה אחרי הורידוהו מכסאו כאשר כתבתי בספרי דגול מרבבה לד ק"ם , אוצרות תבואה בה מתחת לארץ גדולים מאד , וצנור מים אשר נעשה במצות נאפאלעאן להביא מים חיים אל תוכה , כי טרם בואו שתו יושביה מי גשמים . פ ו ר ט א ל ו נ ג ו נ א , עיר בצורה , שני אלף איש , חוף , מסחר יין ושמן · מ א ר צ י א נ א , כפר , מערה גדולה ונפלאה אצלו · פ א ל מ א י א ל א , מ א נ ט ע ק ר י ס ט א , שני איים קטנים אשר מתי מספר בהם , משליכי ביאור חכה , וצידת דגים מחייתם ·

ארץ מלך הגוים היא

רומי

ארץ הכומר הגדול , ראש כל כמרי הנוצרים , ושם אדמת הכהנים (קירכענשטאאט) לה , מדת שטחה שמונה מאות וששה עשר פרסאות מרובעות *) גבוליה לפאת צפון הלומבארדייא , לצפונית מזרחית ים האדריאטיקי , לדרומה ארץ נעאפל , ולמערבה

*) יותר ממחצית הארץ הזאת היא עתה בידי מלך סרדיניא , כי לקח אותה זה ארבע שנה בזרוע נטויה , והשאבסט לא עצר כח לקום נגדו .

ולמערבה חוסקאנא ומודינא . ראשי נהרותיה הם נהר פא ,
טיבר , פאנארא , רענא :

יאוריה הגדולים הם , יאורי פערוגיא , בולזענא , רחבו שתי פרסה וחצי , וארכו שתי פרסה , בראטשיאנא , ארכו פרסה ורחבו פרסה · אך חבל הצפוני וחבל דרומי מערבי , ארץ מישור המה ; אבל כל מחוזותיה האחרים מכוסים בהרי אפענינן (סעיפי הרי האלפן) הרמים , והגבוה מכולם הוא מונטע דילא סיבילא , ההרים האלה אבני שיש ומוקדי עולם בקרבם , וברבים אותות נאמנים כי הקיאו להבות אש מפיהם בימי קדם , על פניהם יערים רבים גם זיתים , גפנים , ערמונים וכל עץ פרי · בין ההרים עמקים רבים עושי פרי תבואה , ובראשם שני העמקים רומאניא וקאמפאניא , די רומא , זה לעומת זה , כי הראשון דשן ושמן כגן עדן כולו , יין , תבואת השדה , וכל פרי עץ בו , אולם האחרון (קאמפנייא) ארץ גזרה חרבה אין כל , מאדמתו לא יצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש , כי גפרית ומלח בקרבה , ואדים יוצאים ממנה המולידים חלאים רעים ליושביה , גם אגמי רפש רבים בעמק הגדול הזה , ואין קץ לכל העמל אשר הרבו מני דור דור לייבש את האגמים האלה , אולם אך לשוא , כי עודם באיתן תקפם עד היום הזה :

אויר׳ה · החבל הצפוני לפאת נהר פא , ממולא כאויר הלומברדייא , במקומות הגבוהים בהרים יחזק קור החורף , ושכבת השלג תארך חמשה ירחים , אולם בעמקים אין כל קרה , והסתיו אך ימי גשמים הוא , ובעלות הקור יותר מחמש מעלות את׳ ופלא הוא , ולרוב לא יסור ירקרק עשב מעל פני השדה מראשית עד אחרית השנה , חום הקיץ יגדל עד מאד , ולהט קרני השמש ירע מאד ליושביה , כי קדחת וחלאים אחרים רבים בכנפיו ·

אדמת׳ה דשנה ורעננה , ובכל זאת יבולה אך מעט הוא , כי רק בגלילות הצפון חריש וקציר רב , אולם במחוזות החמים עבודת השדה אך מעט היא , כי החום החזק יחליש ידי יושביה , גם החגים הרבים אשר ישמרו אותם עד מאד יפריעו אותם מעבודתם . תבואותיה הם , חטים , דגן , חטי טורקייא , אורז , קטניות , פשתן וקנבוס רב , קלח , כרכום , טאבאק , גפן וזית רב , פרי העץ למכביר , פאמעראנצן , תאנים , שקדים רמונים , ציטראנן וחרובים רבים · בצאן ובקר , סוסים ועזים אין מחסור · גם דגים כבירים במימיה , אך הלידה מעט היא · מהריה יחצבו גפרית , זאלפעטער׳ אלוין , ושיש · במלח הים עושר רב לה · בתי מלאכת מחשבת לא ירביון בה , כי ידי הרומי רפות ורוחו עצלה לכל עבודה , המסחר קטן ומעט , ורובו ביד בני נכר היושבים בקרבה · מספר יושביה שלשה מיליאן איש , ובהם עשרים אלף בני ישראל · הכמרים רבים מאד , ומספרם שלשה וחמשים אלף .

תכונת יושביה · אוכלים ושותים במדה ומשורה , רוח דעת ובינה להם , כח דמיונם חזק מאד , קצפם בוער כאש , וכשרון רב להם לחכמת השיר , הציור , ומעשה הפסילים · הגנבה פגול למו , אולם עושק ותרמית אינם חטאת מרי בעיניהם · פוסקי שפתים , ומרבים בשיחה בטלה , אוהבי עצלות ורפיון ידים , סובבים על הפתחים לבקש מתנת חנם רבים ועצומים

מאד · החכמות נלבות בתחתית המדרגה, כי כל בתי המדרש ותוך בני הנעורים בידי הכמרים הם.

אמונת הארץ, דת נוצרית קטוליקית והיא השוררת, אולם גם יונית, פרוטסטנטן, ובני ישראל בה, אך משפט ואחוזה אין להם בקרבה.

מושל הארץ הוא **הפאבסט** ראש כל כמרי הנוצרים, אשר יאמרו עליו כי הוא ממלא מקום מחוקקם באדמה, ובשם **האב הקדוש** יקראוהו, ממשלתו מוגבלה ברצון בחירי העם, ע"פ הקינסטיטוציאן משנת ה"א תר"ח · יועציו ושרי מלכותו כמרים הם, ושם **קארדינאל** לכל אחד·הקארדינאלע האלה שבעים המה, ובמות הפאבסט יבחרו הם קארדינאל אחד מתוכם ויהי לפאבסט מושל תחת המת · שם הפאבסט השורר עתה **פיא ום התשיעי**, גראף מאסטע פערעטי, נולד בעיר סיניגאליא אשר ברומי בשנת תקנ"ב, ונבחר לפאבסט בשנת תר"ו · הוא הפאבסט תרנ"ט לנוצרים מראשית אמונתם· חותם הפאבסט הוא אות משפחתו, ועליו כתר משולש, מפתח השמים, ויווה מרחפת, כולו זהב טהור ·

הכנסות הממשלה הן כ"א מיליאן כסף, ותוצאותיה גם הן כערך הזה · הכנסות הפאבסט מן הכמרים ועסקי האמונה בכל ארצות תבל, שש מאות אלף כסף, ואלה לו לבד הם, ואין להממשלה עסק עמהם · מספר חיל הארץ שמונה עשר אלף איש, ושם אניות מלחמה · מטבעותיה לפי הפקודא, כל **שקודי** שני כסף ועשרים צל עסטרייך ערכה, ותכיל בקרבה עשרה **פאאלי**, ערך **הפאאלי** כ"ב צל כסף, בכל פאאלי עשרה באיאטשי, ערך הבאיאטשי א' ושליש צל כסף ·

קורותיה ראשית ממשלת הכמרים בארץ הזאת זה אלף ומאה שנה, כי לקח אותה פיפין הקטן מלך הפראנקן, מיד הלונגבארדן בשנת ד"א תקט"ו ויתנה להכומר סטעפאן השני למנחה · קארל הגדול והקסרים אשר אחריו, הוסיפו להרחיב את גבולה מאהבתם את אמונתם · הפאבסט גרעגאר השביעי בן חרש עצים אשר ·משל משנת ד"א תתל"ג עד תתמ"ה, שם לחוק לבל ישאו הכמרים נשים, למען יהיו חפשי מכל דאגת מחיה, וכל עמלו היה להכניע כל מושלי ארץ תחת הכמרים · ואף אם קמו רבים עליו ועל כל הנלוים אליו, לא נסוג אחור ממחשבתו, וכאשר מרה היינריך הרביעי קיסר אשכנז את פיו, החרימו בנדוי ואלה, עד אשר נלחץ הקיסר לבא אליו, ולעמוד שני ימים בחצרו בעת קרה ושלג, ואך אחרי עולל בעפר קרנו, וישבע בוז וחרפה, נשא גרעגאר את פניו ויסלח לו · הבאים אחריו איננאצענץ השלישי, גרעגאר התשיעי, איננאצענץ הרביעי, ובוניפאץ השמיני הוסיפו עוד להרים קרן הכמרים, הורידו מלכים מכסאותם, החרימו מושלים רבים, והעבירו קול, כי יוכלו לאומיהם להרים יד נגדם · בערים רבים שמו משפט עיר הנדחת, בעיר כזאת חדלה כל עבודת שמים, בתי התפלה נסגרו, קול פעמון לא נשמע והמתים לא נקברו בחצר מות, המשפט הזה לא סר מעליהם, עד אשר שבו אל הפאבסט ברוח נשברה ונעתר להם · רבים אשר לא ישרים נפשם באמונה הנוצרית, היו לחרפה מאכולת אש, או הכו מכות אכזריות, ותוקף הכמרים עשה חיל, עד כי כל כהן נוצרי התברך בלבבו לאמר, אני ואפסי עוד · העול הכבד הזה אשר העיקו הכמרים על נוצרי

בני תבל , העלה חיות המלכים ׳ ויקם פיליפ הרביעי מלך צרפת , בשנת ס"ע לאלף הששי , ויגרש את הפאבסט מן רומי ויושיבהו בעיר אוויניאן אשר בצרפת · ימי הגלות לכהניהם ארכו שבעים שנה , ומאז נשבר גאון עוזם , כי אף אם שבו לרומי לא שב הודם אתם , ותהי מריבה בין הכמרים , ויפרדו איש מעל אחיו , ויבחרו למו פאבסט אחר , מלבד הפאבסט אשר ברומי , ועד מהרה נלוה גם שלישי עמהם , ויהיו שלשה כהנים גדולים , וכל אחד אמר אנכי הצדיק ובי בחר ה׳ · ואחרי נעשה שלום ביניהם וישובו היות לאגודה אחת , והנה קמה רעה אחרת עליהם , הוא הכומר מארטין לוטר אשר חרף את מערכותיהם , ויתן דת חדשה בארץ היא הרעפורמאציון , ורבבות נוצרים עזבו את ברית הכמרים ויבחרו דת לוטר תחתיה . בשבת הקיסר יאזעף על כסא מלכותו (באמצע המאה החמישית לאלף הששי) ירד כבוד הכמרים מאד , ואף אם הלך הפאבסט פיאים הששי לווין לחלות פני הקיסר , לבל יחלל את הודו , לא הצליח בידו , וישוב ריקם כאשר בא · כאשר החל נאפאלעאן עלות על במתי הגדולה , ויהי לשר צבא צרפת , שלח אל הפאבסט ידו , ובחכמתו ורוחב לבבו הוכיח למתי תבל , כי גם האב הקדוש איש הוא ולא אל , ואם תגע בו יד יהי כאחד האדם . ויקח ממנו איזה מחוזות , ויטו עליו לתת לו כ"א מיליאן לירא , שני אלף כתבי יד יקרים , ואלף ציורים נפלאים אשר בהיכלו , וכאשר הפאבסט מאן לעשות חפצו , קם עליו בחזקת היד , עד אשר נלחץ הפאבסט תת לו איזה ערים ושלשים מיליאן לירא · ואחרי שתי שנים (תקנ"ט) כאשר מרה הפאבסט את דברו , לקח את כל רומי , ותהי לאחת מדינות לצרפת , ואת הפאבסט הוליך שבי לארץ צרפת , וימת שם · אחרי איזה שנים השיב נאפאלעאן את רומי לממשלת הפאבסט · אולם כאשר מאן פיאוס השביעי תת חוקי נאפאלעאן בארצו , באו צבאות בפאנטעבלא , עד אשר הורד נאפאלעאן מכסאו (תקע"ד) כי אך אז השיבוהו המלכים לרומי . בשנת תקל"א היתה מבוכה גדולה ברומי כי קם העם נגד הפאבסט וילחמו בצבאותיו , ויבואו גדודי עסטרייך וישקיטו המריבה · בשנה השנית יצא סער המרד שנית בארצות הפאבסט , ויקרא את צבאות עסטרייך וצרפת לעזרה , ויבואו ויושיעוהו · גם בשנת תר"ג היו מהומות רבות בארץ הזאת , ודמים רבים נשפכו · כאשר ישב הפאבסט המושל עתה פיאוס התשיעי לכסא רומי , ראה את נפשו ברע כי מלא את אוצר הממשלה ריק , ובלב העם משטמה ואיבת עולם לשופטיה ושוטריה , וימהר ויקרא למורדים במלכות דרור , ויפקד פקידים אנשי העם אשר לא מזרע הכמרים , כי עד ימיו כל משמרת אך ביד הכמרים היתה , ויעש תקנה חדשה לכל עניני הממשלה וחקותיה , הוא הקונסטיטוציאן (שנת תר"ח) . אולם גם באלה לא נחה רוח העם , כי נפשם מרה להם ויהרגו את סגן כל עסקי הממשלה פינמה רוסי שמו , והפאבסט נלחץ לברוח לארץ נעאפל , ובחדש טבת תר"ט העבירו סגני הממשלה קול בארץ , כי רומי רעפובליק היא , והפאבסט הורד מכסאו , אולם פיאוס קרא למלכי אירופא , ויתחנן למו , כי יקומו לעזרתו , ויבואו צבאות ספניא , צרפת ועסטרייך , ותושע לו ימינם , ותשקוט הארץ .

קורות בני ישראל אך מעט בקרבה , כי אף אם ישבו שבעי יה

ברומי מימי בית שני, ומוצאותיהם בה רבו לבלי ספורות, אנחנו לא מארץ רומי הישנה נדבר פה, כי זאת כבר נאבדה במצולות העת ואיננה, וזרמי דורות עולמים שטפוה, אך דברינו פה מארץ ממלכת הכהנים: ונפלא הוא בעינינו כי אף אם אדמת הכמרים היא מני אז, בכל זאת ישבו בני יהודה בתוכה עד היום הזה, ולא נרדפו על צואר, ולא השיגום אף אחת מני אלף הרעות אשר ימצאו אותם בארצות אחרות, על דבר אימת האמונה: ונהפוך הוא, כי פעמים רבות הוכיחו הפאבסטים את המלכים אשר הרעו לישראל, וצוו עליהם לשוב מחרון אפם, ככתוב בספרי דברי הימים לעמים·

ואלה דברי הרב ר' שלמה ווירגא בס' שבט יהודה: כתב אשר שלח השר איש תבונות וראש הנדיבים ר' משולם איש רומי לקהלות כל ממשלת האפיפיור וכו' דעו לכם כי המושל הרב ונאמן אשר עמד עליכם בימי קדש הוא העומד תמיד להצילכם· יום ראשון לנאטאל *) באו לפני אדונינו האפיפיור שני שרים שלוחים מן המלך מלך ספרד, לבקש מאת האפיפיור שרצונם לגרש היהודים אשר במלכותו ושיגרשם הוא ראשונה כמו שהוא כאות לאיש העומד במקום דתם, ויד כל המלכים באחרונה, מפני שהיהודים רעים וחטאים מאד לאל· והאפיפיור איש חסד הוא ואוהב משפט, והשיב להם ואמר, בעיני יפלא משכל המלכים אשר בזמננו, והם אומרים על שהיהודים הם רעים וחטאים לאל, וכי המלכים אפטרופסים במקום אל השמים עומדים, יענישם האל אשר בראם כמו שעשה קודם שעמדו המלכים, עכ"ל. במענה הקטנה הנכוחה הזאת די ועוד יותר מדי למלא חלץ פי משכילינו· והוסיף עוד לספר הרב בעל שבט יהודה במקום ההוא (בסוף ספרו)· כי הפצירו הכמרים באפיפיור מאד והביאו עדי שקר כי גנב אחד היהודים צלם כסף מהיכלם וישימהו לשמלה, עד אשר חרה אף הפאבסט בעם ישראל, ויצו כי יסחבום בחוזק יד לבמותיהם ולזרוק עליהם מי נדה, למען יבואו בברית הנוצרית, אולם ביום ההוא אשר יצא הדת הזה מלפני הפאבסט, מת פתאום ההגמון הגדול צורר היהודים אשר ידו היתה ראשונה במעל הזה, ובלילה עשו הכמרים משתה גדול בשמחת נפשם על דבר הכליון הגדול הזה אשר נחרץ על בני ישראל. ויהי בחצי הלילה ותגעש ותרעש הארץ ויפול הבית אשר בו המשתה וכל הקרואים יחד מתו לא נשאר אף אחד, אולם בכל בתי העיר לא נגעה הרעה הזאת מאומה, וירא הפאבסט כי מאת ה' היתה זאת, ויאמר הנני רואה כי כל האשמות אשר יפילו על היהודים אך שקר המה וה' בעוזרם, לכן תדבק נפשי בהם, תמות נפשי מות הישרים האלה, ותהי אחריתי כמוהם· ויקרע את כתב הדת, וירים את קרן ישראל בארצו· הפאבסט איוגן הרביעי היה מחסה לבני ישראל מאד' ובשנת ה"א קצ"א יצאה הדת מלפניו, לבל ילחצו כל איש יהודה להמיר את דתו, ובכל ארץ וממלכה אשר אין נחלה למו בזכיות הארץ ככל יושביה, יהיו פטורים ממס ותרומה, באמרו, אם

גרים

*) הוא כ"ה דעצעמבר יום הולדת משיחם, כי כן פתרון השם בשפת לטיין. ואנחנו נקראהו בטעות ניטל, ונראה שבאו השלוחים בכונה ביום ההוא, כי קדוש הוא להם, והרווח גדול בו מאד, על שם פורה ישראל כנודע· וחשבו כי בו יטו את לב הפאבסט לחפצם הרע·

גרים הם בכם ומיטב הארץ לא יאכלו , מדוע ישאו כל עול ומס יחד עמכם , אם את הטוב לא יקבלו , גם את הרע לא תתנו למו , קולר השבלים יזרע הזרע . פויל הרביעי הרבה עליהם חוקים לא טובים , ויצו כי ישיה לבל איש ישראל אית בבגדו למען דעת כל רואיו כי יהודי הוא (שנת ה"א שע"ו) , גם נשרפו בפקידתו ספרי ש"ס רבים בכל ערי רומי ואיטליא · פיאוס הרביעי נתן להם זכיות רבים . פיאוס החמישי נתן דת לגרש כל היהודים מארצו , ויאמר בכתב הדת הזאת , כי אנשי מרמה המה , מגאלי לנמיהם , מכשפים (שנת שכ"ט) , ויקם דון יוסף הנשיא דוכס נאקסאס מאנוסי פורטוגאל , רב ושליט על איים רבים , שר ונגיד בחצר סולימאן סולטן קונסטנטינופל , ויצו על רבים מרבני דורו כי ישלחו דבר דת ודין לכל עושי מסחר במים רבים לבל ישלחו אניותיהם לאנקונא , כי אם לחוף עיר פיזארא אשר היתה אז תחת ממשלת דוכס , ותראית הפאבסט כי בגלל הדבר הזה ירד כבוד ארצו מאד , כי יסור כל מסחר ממנה , וימהר ויקרא ליהודים , לאמר שובו בני יעקב ושבו בארצי כטוב בעיניכם , וישובו וימלאו מכון לשבתם ברומי . אנקונא ואווייניאן (אשר היתה אז תחת יד הפאבסט) , ומני אז תחת מסבות התהפכו לשבט ולחסד , ועין ה' היתה עליהם ותשמרם מכל רעה .

בימי נאפאלעאן השיגו משפט האחוזה בקרבה , ויהיו לאזרחי הארץ , אך אחרי שבה היות לממשלת הכמרים הורידו עדים מעליהם , ויתנו להם רחובות מיוחדים כבראשונה , ובשנת תקפ"ג צוו עליהם כי יבואו מדי שבת בשבתו ג' מאות איש לשמוע דרשת אחד הכמרים אשר יוכיח למו בדברים להפוך אותם לאמונתו · בשנת תקפ"ז יצא הדת מאת הפאבסט , לבל יצא איש ישראל למסעיו , מבלי מכתב רשיון , ואם ליום השוק יסע , עליו לבקש לו עוד רשיון אחר מיוחד לזה מבלעדי רשיון המסע , לבל יסחור בדרכו עם איש נכרי , ולא יסור לבית מלון נכרי , וכאלה עוד חוקים אחרים קשים ורעים · גם זה ארבע שנה (ה"א תרי"ז) יצאו גזירות קשות מלפני הפאבסט הנלבות לשטן לישראל , אך בכל אלה נצדיק עלינו את הדין , כי אם יפשיטו עורנו מעל בשרנו , והכנו ככדור ביד כל שוטר ונוגש בארצות פזורנו ארצות חול , מדוע לא ירעו וישחיתו לנו בארץ אשר להם אדמת קדש היא · ואם במאזני צדק נפלם , עינינו תחזינה כי חוקי הארץ הזאת קלים המה למול משפטי הארצות האחרות העמוסים כנטל עופרת על שכמנו · הגדולים אשר היו בה בימי קדם הם , רבינו נתן בעל הערוך , ר' קלונימוס המובא ברש"י (דברים י"ח) , רבינו חננאל מובא ברשב"ם (ב"ב פ' א') בתואר איש רומי , גם ר' אברהם אבן עזרא ישב איזה שנים בקרבה · הרב ר' דוד די פומיס בעל צמח דוד הגדול · ר' בנימן בעל המסעות ראה בקרבה את ר' יחיאל נכד רבינו נתן בעל הערוך , שר וגדול בחצר הפאבסט ופקיד על כל אשר לו , ועוד איזה חכמים אחרים , ככתוב בראש ספרו , גם החכם המדקדק ר' אליהו בחור ישב בה עשר שנים , והורה לשון הקדש לאחד החשמנים אגידיאוס שמו .

הארץ הזאת עשרים גלילות לה :

א . גליל רומי בו העיר הגדולה

רומי , בירת כל ממלכת הכהנים , בנויה לתלפיות , ומלאה הוד והדר ,

חומות ישנות סביבה (נבנו בשנת ד׳ אלפים קס"ב), שלש פרסאות היקפה, על שתים עשרה גבעות, נהר טיבר עובר בתוכה וארבעה גשרים גדולים עליו, תשעה עשר שערים לה, רחוקה קע"ג פרסה מן ווין, ששה ושלשים אלף בתים, מאה ושמונים אלף איש, ובתוכם אחד עשר אלף איש ישראל, ושם אלף כמרים, שלש מאות ארבעה וששים היכלי נוצרים, ובראשם הבמה הנקראת בשם סנט פעטר, הגדולה והנאוה מכל במות הנוצרים בארצות תבל, מאה שנה ארכו ימי בנינה, ושנים וארבעים מיליאן כסף היה שכר המלאכה: לפניה מגדל רם ושתים בארות זורקות מים למרום, ולכל הכסף והזהב אשר בקרבה אין קץ ואין מספר: ההיכל סנט שטעפאן, בו שני עמודי נחושת מן בית מקדשנו הראשון בירושלים, ובכל אחד חקוק שם שלמה בן דוד · מלבד אלה עוד במות אחרות רבות נפלאות אין חקר לסגולות אשר בהן ולהדר תפארת בנינן · ארמון וואטיקאן גדול מאד, שנים ועשרים חצרים לו, אחד עשר אלף חדרים בקרבו אוצר ספרים · אוסף ציורים, פסילים מטבעות וסגולות אחרות רבות · ארמון קווירינאל נאוה מאד, בו משכן הפאבסט · ארמון בארבערי ארבע אלף חדרים בו, אוצר ספרים אשר ששים אלף ספרים לו, ואוצר שכיות החמדה · ארמון פארנעזי, כליל תפארת · ארמון קאלאנא, מלא הוד והדר, אוסף ציורים נפלאים בו · ארמון בארגהעזע, נכון על ששה ותשעים עמודי גראניט, אוצר ציורים בו · ארמון קאפיטאל, סגולות רבות יקרות בו · המצודה הנפלאה הנקראת בשם ענגלסבורג · בית משחק אשר נבנה בימי הקיסר אספסיינוס, יכיל שנים ושמונים אלף איש בקרבו. הללו עירות מלכים רבים מתחת לארץ, אשר כסתה עליהם האדמה מרוב ימים, גם חדרי מים ובתי שן, וקברי מלכי קדם: עמוד טריאנוס, הוא מחברת ארבעה ושלשים עמודי שיש, במאה ארבעה ושמונים מדרגות יעלו לראש גגו, ושני אלף פסילי אבן חולה לו, בנינים רבים אין חקר ממעל ומתחת לארץ, כולם יחד מימי קדם, אין די מלים לבאר יקר תפארתם והדר גדולתם. בית אוניווערזיטעט, בתי אקדמיא ובתי מדרש רבים ושונים לכל חכמה ומלאכת מחשבת, בתי חולים, ובתי חסד רבים: בתי דפוס רבים, בתי מלאכת משי, צמר, ל"ג, מיתרי כינורות, תמרוקי הנשים · בארות זורקי מים למרום רבים בה · סביבותיה היכלי עונג רבים, ומערות נפלאות וגדולות מתחת לארץ · העמק אשר בו היא יושבת קאמפאניא די רומא שמו, ארץ שממה כולו, אדמת רפש ואגמים, אשר לא תצלח לעבודת השדה · זמן בנין עיר רומי לדעת סופרי העמים, בסוף האלף השלישי לבריאה · ומסכים לאגדת חז"ל, יום שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים והעלה שירטון, ועליו נבנה כרך גדול של רומי (שבת נ"ו א׳) ונשנה במדרש חזית, אך שם מיכאל במקום גבריאל, ואף אם האגדה הזאת אין תוכה כברה, ולדעתי כוונה עמוקה צפונה בקרבה, (כאשר כתבתי במאמרי חוק לישראל הנדפס בס׳ מגיד ירחים חוברת רביעית צד מ"ח) בכל זאת הגלוי בחדה הזאת והוא הזמן מסכים אל האמת ·

אלבאנא, על יאור אלבאנא, חמש אלף איש · היכלי עונג רבים לה · קאסטעל גאנדולפא, ארמון נאוה בו, מושב הפאבסט בקיץ · פראסקאטי, ארבע אלף איש, בתי קיץ לעשירי רומי · טיוואלי בראש

הר, יערי זיתים סביבה, שבעה אלף איש, שארית מצבות קבר, מרחצאות וטיאטראות מימי הרומים, אצלה יאור מי גפרית · פאלעסטרינא, שלש אלף איש, שארית בנינים רבים מימי קדם · סוביאקא, שני אלף איש, מחצב הרים. אסטיא, כפר, שלש אלף איש, חוף, מעשה מלח ·

ב) גליל וועלעטרי · בו העיר וועלעטרי, אחד עשר אלף איש, ארמון נאוה · מסחר שמן ויין · טעראצינא, שמונה אלף איש. עיי ארמון ישן ·

ג) גליל פראזינאנע, בו העיר פראזינאנע, חמש אלף איש · פאנטע קארווא, שש אלף איש, מסחר מעט, העיר הזאת וכל הככר אשר שתי פרסאות מרובעות שטחו, בארץ נעאפל מצבם :

ד) גליל ריעטי, בו העיר ריעטי, שלש עשר אלף איש, מעשה גלומי צמר, משי, צבעים שונים, באר מי תרופה אצלה · מאליאנא, על נהר טיבר, חמש אלף איש · אטריקאלי, עיי היכלות, מרחצאות, וצנורות מים מדורות שנות קדם ·

ה) גליל וויטערבא, בו העיר וויטערבא, מוקפת חומות ומגדלים, עשרת אלפים איש, בשול גפרית, מסחר ברזל, מעינות מי גפרית חמים סביבה. · קאפראראלא, עיר קטנה, ארמון בחמש מקצועות בה, אשר אך תחתיתו קנין האפיפיור הוא, והנותר למלך נעאפל: ראנציליאנע, שני אלף איש, כור ברזל, מעשה נייר וצבעים · מונטעפיאסקונע, ארבע אלף איש, בה יין מוסקאטעלן הטוב מאד · בבמה הקרובה אליה מצבת קבר עליה כתובים הדברים, יש, יש יש, בעבור רוב טובה כי יש, אכלה את אדוני האיש · תחתה קבור איש מעיר אוגסבורג אשר דבקה נפשו ביין מאד · ויקח את עבדו אתו ללכת לרומי, ויהי בהיותו בדרך וישלח את עבדו לפניו לתור לו כל מקום גפן ודם ענבים, והעבד בכל בית מלון אשר מצא יין טוב, כתב על השער יש למען ידע אדונו לסור אליו, ויהי בבואו להעיר הזאת, וימצא את דם ענביה טוב מאד, ויכתוב על השער שלשה פעמים יש יש יש, ואדונו הכומר סר אל הבית וייטב היין בעיניו, וישת וישכב וימת, ויתרות עבדו הנאמן על קברו את הדברים האלה. אקוואפענדענטע, שלש אלף איש, מערות רבות סביבה ·

ו) גליל ארוויעטא, בו העיר ארוויעטא, שמונה אלף איש, כרמים רבים, היכל לנוצרים אשר ארכו ימי בנינו משנת נ׳ לאלף הששי עד שנת ש״ס, שלשים ואחד ראשי הבונים, מאתים ארבעים וחמשים חוצבי פסל, וארבעה וחמשים ציירים עבדו בו, ואין חקר לסגולות כסף וזהב אשר בקרבו : באר עמוק מאד אשר במאה וחמשים מדרגות ירדו עד התהום בו · ליוויטא קאסטעלאנא, ארבע אלף איש, עופל חזק : נעפי, מוקפת חומה, אלף איש, צנור ועיים אחרים מימי הרומים ·

ז) גליל ליוויטא וועטשיא · בו העיר ליוויטא וועטשיא, מבצר, שמונה אלף איש, מעשה גלומי צמר, חוף טוב, בנין אניות, בית נשק, משכנות רבים, בחוף הזה מצב אניות מלחמה אשר להאפיפיור וחמשה מגדלים למשגב החוף · טולפא, שלש אלף איש, אצלה מכרה אלון לבן מהולל מאד, מאה ותשעה אלף ככר שנה שנה, גם יאספו מן הנוטף מעלי גופר ·

ח) גליל ספולעטא, בו העיר ס פ ו ל ע ט א, מוקפת חומה ומגדלים, ארבע עשר אלף איש, שבעה ושלשים היכלי נולרים, בית מדרש, מעשה גלוני למר וכובעים, מסחר יין ושמן · אצלה המבצר ר א ט ש א חזק ונשגב במרום סלע, ואליו יבואו המים דרך צנור נפלא מאד · היא עיר מולדת החכם הגדול ר' דוד די פומיס בעל ס' צמח דוד הגדול. ט א ד י, ארבע אלף איש, שארית היכל עובדי אלילים · ט ע ר נ י, שבעה אלף איש, מסחר יין ושמן, במרחק שלש פרסאות ממנה א ש ד נהר ו ו ע ל י נ א בגובה מאה אמות, נאוה ומהולל מאד, אין רבים כמוהו בכל כנפות הארץ, מעשה ידי הרומים זה יותר משתי אלף שנה, לעצור בעד מימי הנהר לבל ישטפו העמק בגאון עוזם, תתענג כל עין רואהו · נ א ר נ י על הר גבוה, שלש אלף איש, מסחר פרי הנגב, שארית גשר נפלא מימי נ י ר ו ן קיסר. א מ ע ל י א, שלש אלף איש, למוקים טובים מאד אין כמוהם בכל איטליא ·

ט) גליל פערוגיא, בו העיר פ ע ר ו ג י א, מוקפת חומות ומגדלים, עופל מבצר, תשעה ושמונים היכלי נולרים, בית אוניווערזיטעט, אוצר ספרים, אוסף סגולות הטבע, בית מועד הסוחרים, איזה ארמונים יפים, שלשים אלף איש · א ס י ס י, ארבע אלף איש, באחת במותיה קבר פראנציסקוס הקדוש להם, ואליו רבים ינהרו, וכל מחית תושביה מן המון חוגג הבא אליה כפעם בפעם · פ א ל י נ נ י י א, שש עשר אלף איש, בתי מלאכת גלומי למר, נייר, מעשה מרקחת, לבון דונג, מסחר רב: בשנת ה"א תקל"ג היה רעש הארץ גדול בקרבה ורבים מבתיה נהרסו והיו לגלים · ל י ט א ד י ק א ס ט ע ל א, על נהר טיבר, שבעה אלף איש, מעשה כלי משי רב · נ א ל ע ר א, שלש אלף איש, מעשה כלי עץ יפים מאד, מעינות חמים אצלה ·

י) גליל קאמעריגא, בו העיר ק א מ ע ר י נ א. שמונה אלף איש, בית אוניווערזיטעט, מעשי כלי משי · ס ע ר א ו ו א ל ע, מקום קטן, עיי ארמונים עתיקים ·

יא) גליל מאצעראטא, בו העיר מ א ר צ ע ר א ט א, שש עשר אלף איש, בתי אוניווערזיטעט, איזה ארמונים, מסחר בתאנים ושקדים כי סביבותיה כגן ה' ברוכים בכל פרי הנגב עד מאד · פ א ב ר י א נ א, שמונה אלף איש, מעשה נייר וקלף, מסחר למר · ל א ר ע ט א, קרובה לים האדריאטיקי, שמונה אלף איש, הבמה שנטא קאזא אשר בה קדושה מאד בעיני העם ויותר ממאה אלף איש ינהרו אליה שנה שנה, הבמה הזאת מצופה אבני שיש כולה, וסגולות רבות בקרבה ובמערה הגדולה אשר תחתה: ר י ק נ ט י, מוקפת חומה, חוף, חמש אלף איש, מסחר רב. ט ו ל ע נ ט י נ א ארבע אלף איש, מסחר מעט ·

יב) גליל פערמא, בו העיר פ ע ר מ א, קרובה לים האדריאטיקי, חוף מסחר, מוקפת חומה, שנים עשר אלף איש, בית אוניווערזיטעט, מסחר תבואה ולמר:

יג) גליל אסקולי, בו העיר א ס ק ו ל י, מוקפת חומה, שלש עשר אלף איש, עושי מסחר על פני המים · מ ו נ ט א ל ט א, מקום, שני אלף איש:

יד) גליל אנקונא, בו העיר א נ ק ו נ א, מבצר חזק על ים האדריאטיקי,

חוף טוב ורחב מאד, מגדלים למשגב לו, ואליו יביאו סחורות רבות מארצות
ככר בלי תשלומין מכס, כי חוף חפשי הוא, ונעשה בימי טריאנוס קיס
רומי, שמונה ושלשים אלף איש, ובתוכם יותר מחמש אלף בני ישראל·
בתי מדרש, בית מועד הסוחרים, בית מקלט לכל הבאים מארץ אחרת אשר
בו ישבו ימים אחדים עד טהרם מרוח הים, בתי מלאכת כלי משי, בורית
שמן, צוקר, בורסקי, לבון דונג, מסחר רב מאד לכל קצוי ארץ וכמעט כולו
בידי בני ישראל הוא· אזימא, שמונה אלף איש, בית מדרש, כרמים
רבים ויערי תאנים, זיתים ושקדים יסובבוה, לכן בתי קיץ רבים יקיפוה
אשר ישבו בם אצילי הארץ· יעזי, שבע אלף איש, עושי כלי משי ופוזמקאות·

טו) גליל אורבינא, בו העיר אורבינא בראש סלע גבוה, שנים
עשר אלף איש. בתי מדרש טובים, ארמון נאוה, מעשה כלי משי וכובעים·
פאנו, עיר בצורה על הים, חוף, שמונה עשר אלף איש, בתי מדרש
החכמות, מלאכת כלי משי טובים· היא עיר מולדת הגאון ר' מנחם עזריה
בעל ס' עשרה מאמרות· פעזארא, מוקפת חומות וסוללות, על הים,
ארבעה עשר אלף איש, לגור מים משכנות קדש, היכלי תפארה רבים, באר
זורקת מים למרום אבני שיש כולה, בית דפוס גדול, בתי מדרש, מעשה גלומי
משי, כלי בדולח ופארצעלאן, מסחר רב במשי ותאנים׳ בם היה הרב ר'
אהרן בעל ס' תולדות אהרן, פאסאמבראנע, חמש אלף איש, מסחר
רב במשי הנעשה בקרבה אשר אין ערוך לטובו בכל כנפות הארץ· פורלא,
כפר, אצלו מסלה חצובה בהרי אפענינא, אשר נעשתה בימי אספסיינוס
קיסר· סיניגאליא, עיר בצורה על ים האדריאטיקי, שמונה אלף
איש, חוף גדול, בנין אניות, יריד גדול בה בכל שנה אשר אליו יבואו סוחרי
ארץ מבריטניא, צרפת, שוויץ וארצות אחרות· גוביא, חמש אלף איש
עושי מסחר· קונטיאנא, מקום, גשר גדול נפלא בו, ארמון·

טז) גליל פארלי, בו העיר פארלי, שבעה עשר אלף איש, ארמונים
רבים בה, ואיזה מהם מאבני שיש, מעשה כלי משי, לבון דונג, בשול
גפרית ומלח, מסחר רב בדגן, יין, שמן וקנבוס· לעזענא, עיר נאוה
לרגל הר, שש עשר אלף איש· בתי מדרש, בית העלה נאוה, בו עמוד גבוה
מאד תבנית פסל הפאבסט פיאוס השביעי אשר נולד בקרבה· מטוה משי,
בשול גפרית, מסחר יין וקנבוס· רימיני, על ים אדריאטיקי, שנים
ועשרים אלף איש (יחד עם המקום בערגעלאטא אשר מגרש הוא לה),
גשר גדול מימי הרומים, חוף מסחר, ארמונים רבים, אוצר ספרים,
שארית קדמוניות רבים מימי קסרי רומי, מעשה כלי משי, בשול גפרית,
לידת דגים, מסחר על פני המים·

יז) גליל ראווענא, בו העיר ראווענא, עתיקת יומין מאד, על ים
האדריאטיקי, חוף מסחר, שמונה עשר אלף איש, היכלות רבות בה, אחת
הבמות אשר לה נכונה על ארבעה ועשרים עמודי שיש, גם הבמה האחרות
רובם שיש טהור, אוצר ספרים, אוסף סגולות עתיקות, מעשה כלי משי,
כרמים, מסחר· פאענצא, שמונה עשר אלף איש, שניה וארבעיה במות
לנוצרים, בתי מדרש, מעשה כלי משי, פארצעלאן, איזה ארמונים, מסחר
יבול הארץ, באר זורקת מים למרום נאוה מאד, מגדל רם· אימאלא על

שני אי נהר סאנטערנא, תשעה אלף איש, ארמון ישן, בתי מדרש שונים, רוב יושביה כורמים וסוחרי יין ·

יח) גליל בולוניא, בו העיר בולוניא, גדולה ונאוה, על הנהרות רענא וסאווענא, גשר גדול מיוסד על שנים ועשרים אדני אבן, דרך שלש שעות היקפה, חמשה ושבעים אלף איש, ארמונים והיכלות רבים מאד, בית אוניווערזיטעט, אוצר ספרים מאה ועשרים אלף כרכים בו, מצפה ככבים, בתי מדרש רבים ושונים, בתי אקדמיא לחכמת הבנין, הציור, ופטורי צילים, שני מגדלים גבוהים מאד, ומגדלים אחרים סביבם, מאה שבעה וארבעים מקדשים לנוצרים, בתי ועד לחכמים, בתי מלאכת כלי משי שונים, נייר, זכוכית, כלי שיר, נעלי יד, מעשה מרקחת, מי ריח, בורית שמן, יי"ש טוב מאד, חוטי קמח למאכל, מסחר רב ביין, שמן, קנבוס ופשתן · מסלה בנויה עד היכל סאן לוקא הרחוק חצי פרסה ממנה · שם מאות וחמשים עמודי אבן לשני עבריה, וגג ברזל עליהם · לענטא, חמש אלף איש, שני בתי מדרש, מעינות מי תרופה אצלה ·

יט) גליל פירארא, בו העיר פיררא, יפה ועדינה בצורה וחזקה, על נהר פא, ששה ועשרים אלף איש בה · ובתוכם שני אלף יהודים, מצודת עוזפל, בתוכה יחנו צבאות עסטרייך על פי ברית המלכים, בית אוניווערזיטעט אוצר ספרים, גנת ביתן, אוסף סגולות הטבע, בתי מדרש שונים, היכלי תפארה רבים, יותר ממאה במות הנוצרים, מסחר עורות, משי ובשר · בשנת ה"א של"א היה רעש הארץ גדול ונורא בקרבה ויפלו מגדלות ורוב בתיה היו למשואות, ורבים מיושביה אשר לא יכלו המלט מהרה נעשו בתיהם קבריהם, וכל פרשת גדולת הרעש הזה כתובה גם מאור עינים להרב החוקר הגדול ר' עזריה מן האדומים ז"ל, כי בה ישב החכם הזה עד יום מותו. גם היא עיר מולדת הרב ר' עמנואל חי ריקי בעל ס' משנת חסידים אב"ד דק"ק ליוורני · בראשית המאה שעברה היה הרב הגדול ר' יצחק לאמפרונטי הרופא בעל ס' פחד יצחק אב"ד ור"מ בתוכה · קומאקיא, עיר בצורה, ששה אלף איש, אגמי רפש סביב לה, וגם בה חיל עסטרייך חונה תמיד · רוב יושביה דיגים ומבקשי מלח · פונטא די לאגא סקורא, על נהר פא, חוף חפשי מכל מכס, חמש אלף איש, מסחר רב ·

כ) גליל בענע ועגטא, בו העיר בענעווענטא, חומות ונהרות יסובבוה, חמש עשר אלף איש, מעשה כלי כסף וזהב יפים מאד, מסחר רב ·

סאן מארינא

ארץ רעפובליק קטנה אשר אין קצין ומושל לה, א' וחצי פרסה מרובעת היקפה, הר גבנון כולה, ואיזה גבעות ועמקים סביבו, מצבה בגליל אורבינא אשר לארץ רומי

הממשלה ביד שני בתי דינים, האחד ששים זקנים בקרבו, והשני שנים עשר נשיאים לו, ושני נגידים בראשם, וכל אלה יבחר העם שנה שנה מקרבו · הכנסותיה הן ארבעה עשר אלף כסף, והתוצאות שמונה עשר אלף כסף. חיל צבאה שלשים איש, מלבד שבעה מאות אזרחים הנכונים לצאת

לנצח ביום קרב ומלחמה , ארבעה כלי תותח , שלשה מגדלי מבצר · הרעפובליק הזאת היא הבכירה במספר שנותיה לכל אחיותיה באירופא , כי נוסדה זה אלף וחמש מאות שנה (במאה הרביעית למספרם) ע"י חרש עצים אשר אחרי עבד את עבודתו בחוף עיר רומיני (בארץ רומי) שלשים שנה · גמר אומר להנזר מבני אדם , ולשבת בדד במקום אין איש בו , ויבחר את ההר הזה למושב לו , ועד מהרה התלקטו אליו נזירים רבים אחרים , ושמו הטוב יצא בכל הארץ , ואשה נדיבה גברת ההר נתנה אותו וכל הככר לאיש הנזיר הזה למנחה · כל התהפוכות הרבות אשר עברו על פני כל ממלכות הארץ , לא נגעו בארץ הקטנה הזאת אף כשערה , ואף נאפאלעאן האדיר אשר הפך מהרס ערים וארצות , שמר אותה כבבת עין ולא שלח אליה את ידו ·

סאן מארינא , עיר הבירה בראש הר גבוה , וממזיה בתיה מרחוק כקני לפריס , אך נתיב צר על פני ההר אליה · ששה אלף איש בה , בית אוסף מטבעות , כרמים רבים טובים , מסחר יין , משי , תאנים , ויבול השדה . לערראוואללע , כפר , חמש מאות איש · פאעטאנא , כפר , שלש מאות איש . אקוואריווא , כפר , חמש מאות איש , כורמים ויוגבים

נעפאל וזיציליא

ממלכה גדולה , שני אלף שלשה ושלשים פרסאות מרובעות מדת ארצה , תכיל בקרבה המדינה נעאפל · אי ויציליא בים התיכון ועוד איזה איים קטנים · בפאת לפונית מערבית , ארץ רומי גבולה , ובכנפותיה האחרות ים אדריאטיקי יסובבנה :

שתי הארצות יחד הרים גבוהים יכסו אותן , ועמקים גדולים ורחבים בתוכן , ובהם ששה הרים הזורקים לפידי אש מקרבם , ושמותם עטנא , וועזוף , סטרומבולי , וואולקאנא , מאטעאלובא , דימיאמר תכונת כל א' נספר במקומו · ואף בעמקים האדמה כולה זפת בוערה ותחתיה נהפך כמו אש .

נהרותיה אך קטנים המה , ובראשם בנעאפל , הנהרות גאריליאנא , וואלטורנא , אניות קטנות על פניהם תעבורנה , ולים התיכון תוצאותיהם · באזיענטא , בראדאנא , האפאנטא , פעסקארא , ישתפכו לים אדריאטיקי · בזיציליא , הנהרות קאנטערא , גיארעטא , נאטא , סאלזא , פלאטאני , בעליטשי , ארעטא , טערמיני · איזה יאורים קטנים לה , והגדול מכולם יאור לעלאנה , חמש וחצי פרסה ארכו , ושלש פרסה רחבו , ודגים רבים בו , מעינות חמים רבים מאד , ותרופה בם לכל חולי ומכאוב ·

אוירה חם מאד וטוב ליושביה , הסתיו והאביב נאים ונעימים , האדמה עטופה בירק עשב , מראשית עד אחרית השנה , ואף בעת הסתיו חום השמש כירח תשרי בארצותינו אלה · חום הקיץ עז וחזק מאד , בחמות השמש בוער כאש , עד אשר כל הנטעים לאבק יתמוללו , ורוח נגב אשר בשם סיראטשא יקראוהו יפקדנה כפעם בפעם , כבואו ירוצו איש איש הביתה , יסגרו החלונות בדלתי פנך , ויסתמו כל חור ביריעות וכלי פשתן לחים ,

ונתפר

ובחסד עליון יבא רוח צפון מדי עברו ויטהרנו · עת הרוח הנוראה הזה תארך כעשרים עד שלשים שעות · רוח ארצותיה מלא תמיד ריח נעים בושם הכבירים בה, ויכסו פני אדמתה :

שפע רב לה בכל יבול הארץ, הלא הם למינם, חטים, שעורים, קוקורוץ, אורז, פול ועדשים, תפוחי אדמה, פשתן וקנבוס, כרוב, לפת, איספרגוס, קשואים, אבטיחים, בצלים, צמר גפן, קנה צוקר, כרכום, טאבק, לאקריץ, נטע פאפירוס, מן, יין, כל פרי העץ אשר לנו, ומלבדם פרי הנגב הלא הם, ציטראן, פאמראנצן, רמונים, תאנים, תמרים, שקדים, בכאים, זיתים, חרובים רבים מאד, עד אשר יתנום לבהמות לאכלה, הדסים, אהלים וכל עצי לבונה למכביר ·

החי אשר בה . סוסים טובים ומהוללים מאד, חמורים ופרדים רבים, בקר רב וטוב, צאן למכביר, חזירים טובים מאד, עזים רבים, צבי, איל, ארנבת, חזיר היער, תרנגולים, אווזים, תוכים, וכל בעלי כנף רבים, דגי הים, דבורה, תולעת המשי, זבובי שפניא, אלמוגים וכל רמש המים · רמשים מזיקים רבים בה, והם, ארבה אשר יבא בחיל עצום ויאכל כל תנובות השדה, עכביש טאראנטל, אשר שמונה רגלים לו ורעל בפיו, עקרבים אשר כל הנשוך מהם ומת · לטאה, גם היא מות בפיה. מבטן אדמתה יוציאו גפרית רב מאד, אלוין, זאלפעטער, וויטריאל, אבני מלח ומלח הים (כשני מיליאן ככר לשנה) שיש, אלבאסטר, ישפה, ואבנים טובות אחרים ·

מלאכת מחשבת אך מעט בקרבה, כי ידי יושביה רפות לכל עבודה, כדרך כל בני איטליא, ובאשר תרבה האדמה את מחסורם, בלי כל עמל ויגיע כפם, יטמנו יד בצלחת, וכל כשרון זר למו, ורוב בתי מעשה חושב אך בעיר נעאפל ובנותיה · המסחר בקרבה אך למצער, כי אין מסלות טובות, גם נהרות ותעלות למעבר אניות אך מעט הן · המרכולת על פני המים רב היא, ומספר אניות סוחר אשר לה, מאה שמונה אלף וארבעים הוא.

מטבעותיה הן לפי דוקאטא, אשר ערכו הוא א' כסף וע"ג לל ע"וו, בו מאה גראנא, ובכל גראנא עשרה קאוואלא ·

מספר יושביה יותר מתשעה מיליאן בני איש, רובם נולדים סרים למשמעת ברית קטוליקית · כי היא השוררת, אולם גם יונים ובני ישראל בקרבה, ואין שטן להם באמונתם · החכמות ובתי החנוך לא ירימו ראש בתוכה :

המלוכה ביד המלך והעם היא, כי ממשלת קונסטיטוציאן לה, הכסא מורשה לבן ולבת, המלך יגדל בשנת ששה עשרה לימי חייו, וימלוך מבלי משחת שמן ומבלי תת נזר בראשו, כי נזיר אחיו הוא מיום צאתו מרחם. שם יורש העצר פרינץ קאלאבריען · שם המלך המולך עתה פערדינאנד השני נולד בשנת תק"ע, וישב לכסא בשנת תק"ץ *) הכנסות המלוכה הן ששה וארבעים מיליאן כסף, ותוצאותיה חמשה וארבעים מיליאן כסף. מספר חילה בעת שלום חמשה וארבעים אלף איש · ובימי מלחמה תשעים ושלשה אלף איש. חמש עשר אניות מלחמה וחמש מאות כלי רעם ·

*) מת בשנת תרי"ט וימלוך בנו פראנץ השני תחתיו. אולם בשנת תרכ"א עבר עליו כוס התרעלה, כי נלחם בו מלך סרדיניא וילכוד את ארצו ותהי לו לאחוזה, וילך פראנץ לרומי וישב שם עד היום הזה.

קורותיה · הארץ הזאת נושבת זה יותר משלש אלף שנה , כי בדברי הימים מאמצע האלף השלישי , כבר בא זכר העם היושב בקרבה · אחרי הריסת טרויא כבשו היונים איזה מדינות ויאחזו בהן , ויקראו להן בשם ארץ יון הגדולה , והיא המכונה בש"ם איטליא של יון · כאשר עתקו הרומים וידם עשתה חיל , לכדו גם אותה מידי היונים , ותהי תחת ידם עד אשר כבה נרם , ושמש עמי הצפון זרחה תחתם וימשלו עמי גוטן בה , עד אשר באו קסרי יון ויגרשום וישימו שליטים בתוכה · שמונה מאות שנה עברו חליפות שונות עליה , ורבות ממדינותיה נפרדו אשה מעל אחותיה , ושרים רבים משלו בהן , עד אשר כבש אותה רוגר השני , והפאבסט הרימו בתור מלך , ויתן אותה לו למורשה . בסוף המאה הי"ב למספרם , ירש אותה הקיסר היינריך הששי , והקיסר פרידריך השני בנו שם איתן שבתו בנעאפל · באמצע המאה הי"ג היתה מריבה בין הקיסר והפאבסט , ויתן הפאבסט בעוז כחו אשר היה לו בימים ההם את הארץ הזאת לקארל דוכס אנזוא אחי לודוויג התשיעי מלך צרפת · מאתים שנה משלו בה נאצאי בית אנזוא , עד אשר היתה ע"י מלחמות ושערורות בקרבה למלכי שפניא לנחלה · בשנת ה"א תע"ב באה נעאפל לבית עסטרייך וזיציליא לדוכס סאוואיען , ובשנת ת"פ היתה גם זיציליא לעסטרייך לאחוזה · בשנת הל"ה לכד אותה מלך שפניא , ומאז היא ביד נאצאי מלכי שפניא מגזע בורבאן המושלים בה עד היום הזה · בשנת תקס"ה כאשר כרת מלכה ברית שלום עם מלכי רוסיא ובריטניא , באו צבאות נאפאלעאן אליה וילכדוה , וימליך נאפאלעאן את יאזעף אחיו עליה , ובשנת תקס"ח היה יאזעף בונאפארטע למלך שפניא , ומוראט בעל אחות נאפאלעאן מלך נעאפל . כאשר הורד נאפאלעאן מכסאו בשנת תקע"ד , ירד גם מוראט מגדולתו , וכאשר שב אחרי איזה ירחים , ויואל לאחוז בקרנות הכסא , תפשוהו אנשי הצבא ויביאוהו במשפט וימת בחטאו . בשנת תק"פ היתה מבוכה גדולה בארץ הזאת , היא הנודעת בשם קשר הקורבונארי על דבר העול אשר הכביד המלך והכמרים על העם , עד כי נלחץ המלך להסיר העטרה מעל ראשו ולתתה לבנו הבכור , אולם עד מהרה באו צבאות עסטרייך , והשיבו את המלוכה על מכונה . בשנת תר"ח קם העם בזרוע נטויה על המלך וגדודיו , עד אשר נלחץ עשות תקנה חדשה , הלא היא הקונסטיטוציאן , וכאשר מאן למלא רצון העם , כי יהיו כל בחירי העם העומדים לימינו , בכל דבר חוק ומשפט לאגודה אחת , האצילים והאזרחים יחד , ויעץ לחוק כי יהיו למלאכי העם שני חדרים , חדר לאצילים ושרים לבד , וחדר לאזרחים ועם הארץ לבד , יצא אחרי איזה ירחים שער חדש , ותגעש ותרעש עיר הבירה והמהומה גדלה מאד בקרבה , איזה ארמונים היו לשרפה , דמים רבים נשפכו וחללי בני אדמה רבו בחוצותיה , ויהי מספר ההרוגים ביום אחד אלף ושמונה מאות איש , ובתוכם ארבע מאות וחמשים אנשי צבא , ותעז יד המלך ·

בני ישראל ישבו מימי קדם בקרבה , ובעת ממשלת עם גוטן היה להם משפט אחד ככל גויי הארץ , וגם הם עבדו את מלכיהם ברוח נאמנה , וכאשר באה נעאפל במצור מאת חיל בעליזאר , בימי טהעאדאט המלך , נלחמו היהודים בכל לב ונפש בעד מלכם . בשנת ש' לאלף השני

נגרשו מתוכה. בשנת ה"ק ראה המלך קארל הראשון את אולרו כי ריק הוא, ותחבולה אין למלאות מחסורו, ויתן רשיון לבני ישראל לשבת בארצו, ויתן להם זכיות רבות בעבור בלע כסף, אולם לא ארכו ימי שבתם בה, כי מרה נפש העם אליהם, וירעו להם מאד, עד אשר גמרו אומר, לעזוב מאורת לפעונים הזאת, ולתור להם מקום מנוחה בין אנשי שלום. בררבות הימים באו מתי מספר מזרע יעקב וישבו בה, אולם לקהל אינם עוד עד היום הזה.

נעאפל

המדינה הזאת, אלף וחמש מאות פרסאות מרובעות מדת ארצה. גבוליה לפאת צפונית מערבית ארץ רומי, לצפונית מזרחית ים אדריאטיקי, ולנגבה ומערבה ים התיכון. כולה ארץ הררים, נהרות אך מעט בה, וגלילות הנגב מחסור רב להם במים.

הגדולים בכל נהרותיה הם, נהר גאריליאנא, וואלטורנא, סילארא, קראטי, ניטו, אפאנטו, פעסקארא. יאוריה אך קטנים המה, באורות מי תרופה כבירים אין חקר. אוירה חם מאד, ואף אם השלג יכסה ראשי הריה בחורף, אין כל קרה בעמקיה, ומעטה דשא לא יסור משדי תרומות בכל ימי השנה. ברכת ה' לה בכל תבואת השדה, למחי גנים, נטעי בושם, וכל פרי העץ, וכמעט אין יבול, אין צמח, אין נטע ואין פרי אשר לא תוליא הארץ בקרבה לשובע. לאן ובקר רב, חמורים ופרדים, סוסים טובים, זיז שדי למכביר. דגים רבים מאד. מוצא ההרים, גפרית, זאלפעטר, מלח, אלוין, גחלי אבן, חומר פארצעלאן, שיש, שיד, ואבנים טובות,

מספר יושביה, ששה מיליאן, וארבע מאות אלף איש. תכונת רוחם, נדבת לב, עללות, אמונת הבלי שוא, אהבת התענוגים, פזרנות, חמה שפוכה, ענוה, קנאה, וכולם יחד שומרי מצות דתם בכל לב ונפש. בעין הרע יאמינו עד מאד, בחלות איש או בהשבר אחד הכלים, יאקרו כרגע מי ומי היה בבית, במצאם כי היה בו איש זר ביום ההוא, יאמרו עין רעה אכלתהו. בנין גופם אמיץ וחזק, נשותיהם רעות תואר הן. את השיר, המחולות והצחוק, יאהבו עד מאד, מאכליהם אך במדה, ושכרון זר למו. זוהמא וחלאה בבגדיהם וכל אשר להם. מלבד עם הארץ הרב, עוד שני שבטים בקרבה, אשר לבדד ישכונו, ובגוייה לא יתערבו, והם שבט לאלארוני, כולם יחד גבורי כח, בעלי קומה, והכרת פניהם תענה בם, כי מבני הרומים הראשונים יצאו, מספרם כששים אלף איש, והם סרסורים, דיגים. עוברי אניות, מוכרי ירק או פרי העץ, עושי מלאכת עבד, נושאים סבל, לבושים חלוק ומכנסים ואין עוד, ברחוב ילינו ואבן מראשותיהם, עם בני הארץ לא יתחתנו, כי אם מקרבם יקחו להם נשים, בכפרים ובערים הקטנות, הולכים ערומים בלי לבוש, אך מכנסים קצרים על מתניהם, מסתפקים

במועט, נאמני רוח וטובי לבב, אולם נכונים לשלוח אש, לחמוס או לגנוב בכל עת מצוא, ועת ירבה הר וועזוף מהומות בארץ, או בקום העם על מלכו, המה הראשונים לשלול שלל ולבוז בז. הקללות היוצאות מפיהם נוראות מאד, תסמר שערות כל איש בשמעם. השבט השני הוא מטה ארנויטן, משכנם בקאלאבריען ובפלך באזיליקאטא, גזע מאלבהם מן היונים, אשר נמלטו הנה במאה הט"ו למספרם מפני הישמעאלים, חזקים וכבירי כח, לשונם שפת יון בלולה במלות זרות, אמונתם דת נוצרים יונית, גם הם בעם הארץ לא יתחתנו, הנקיות והטהרה אהובים למו מאד, ורובם עובדי אדמה, או רוכלים סובבים בארץ.

לשון הארץ הוא שפת איטליא, במבטא מיוחד שונה מאד. החכמות ומלאכת מחשבת הן בה בתחתית המדרגה, כי מעצלות ורפיון ידים, ימאנו יושביה שום בספר עיניהם, או לשלוח למלאכה ידיהם.

המדינה הזאת חמשה עשר פלכים לה.

א) פלך נעאפל, בו העיר הבירה

נעאפל, קרית מלך רב, כלילת יופי, רבתי חן ומלאה הוד והדר, בכבר נאוה מאד כגן ה' אשר פרחי בושם לבושו, ולמחי לבונה חתולתו, עד אשר יאמרו המושלים, מי שלא ראה נעאפל בהדרה לא ראה יופי מימיו, ומלה בפי יושביה: ראה נעאפל ומות. לאמר, אחרי ראית העיר העדינה הזאת כבר שבעת עונג לבלי די והוכל למות ברוח שוקטת. מול העיר הזאת לרגלי הרים על לשון ים, וחוף רחב וגדול לו, שנהר הקטן סעבעטא עובר בתוכה. דרך ארבע פרסה היקפה, חמשה מצודות עופל ומגדלי מכבר רבים למגן וצנה עליה מפני אויב. רחוקה מאתים ושמונה עשר פרסה מווין. חוצותיה רחבות וגדולות ובראשם רחוב טולעדא, שמונה מאות קלאפטער ארכו, רוב בתיה גדולים ויפים, יותר מארבעים אלף מספרם, ארבע מאות אלף איש, יותר משלש מאות במות לנוצרים, שנים עשר בתי חולים, שמונה וארבעים בתי מחסה לעניים. ארמון המלך גדול ונאוה מאד, בו בית דפוס, בית מעשה כלי פארצעלאן, יציקת כלי רעם. ארמון ראש הכמרים נכון על מאה ועשר עמודי שיש וגראניט, ועוד ארמונים אחרים יפים מאד, בית מקלט לאביונים גדול מאד, בו חדרי מלאכה רבים ליתומים ולעניים מרודים, אין כמוהו לגודל בכל העיר הזאת, בית אוצר התבואות גדול מאד וכליל תפארת, בית אוניווערזיטעט, בית מדרש לחכמת הרפואה, גנת ביתן, מצפה כוכבים, בתי מדרש לחכמת הציור, הבנין, המסחר, וידיעות הלשונות. שלשה בתי מדרש לחכמת השיר, בית ספר לאלמים, בית מדרש לחיל הצבא, בתי מדרש ואקדמיא אחרים רבים ושונים לכל חכמה ומלאכה. בית גדול לאנשי הצבא אשר מטה ידם מעשות כל עבודה. בתי ועד לחכמים, בית אוצר ספרים, בו מאה וחמשים אלף כרכים ושלש אלף כתבי יד. שני אוצרות ספרים אחרים, בית אוסף סגולות יקרות, בו תקנ"א כלי שיש, שלש אלף ארבע מאות ושמונים כלי ברזל ונחשת, ארבע מאות ושמונים כלי כסף וזהב, אלף מאה ושמונים כלי זכוכית, שלש אלף קערות

ומרקחות יקרות, אלף ושש מאות כלים מאבנים טובות, ויותר משלש אלף
פסילים נפלאים מעשה ידי אמן, גם יותר מאלף כתבי יד כתובים על עלי
עשב פאפירוס. בית אוצר שבעים אלף מטבעות עתיקות, שבעה בתי
טיאטראות, ואחד מהם אשר נבנה בשנת ה"א תקע"ז, גדול מכל התיטראות
באירופא, שכר מלאכת בניינו היה שמונה מאות אלף כסף. חמשה וארבעים
בתי דפים. בית מועד הסוחרים, בתי מלאכת כלי זהב וכסף, גלומי משי,
כלי פארצעלאן, אלמוגים, מיתרי כנור, נעלי יד, כובעים וכלי תפארת,
מסחר רב על פני המים במשי, זכוכית, פארצעלאן, כלי מלחמה, יין
וחוטי קמח לאכלה. ארבעים אלף איש לאצאראני בקרבה (את תכונתם
כתבנו למעלה (דף פ"א ב'). העיר הזאת עתיקת ימים מאד, היונים
הראשונים יסדוה, ואדריינוס קיסר הרחיב את גבולה ותהי לעיר ממלכה:
נתיב ברזל ממנה להערים קאזערטא ושאלערנא. סביבה היכלי עונג רבים,
ובתוכם שני ארמנות המלך ופרדס גדול וגן נחמד אשר איתו יער רבים בו
לעונג ושעשוע. גם מערות רבות נפלאות ומרחצאות טובות מאד. אצלה
יאור אגיאנא, אשר ירתיח כסיר מימיו ובכל זאת קרים המה. אצל
היאור הזה העמק סולפאטערא, בקעה רחבה בין גבעות, אדמתה חמה
מאד, וקיטורי גפרית ועשן יעלו מקרבה כפעם בפעם למרומי שחקים.
פודשיצי על הים, חמש אלף ושש מאות איש, ארמון נאה למלך, במעמקי
אדמתה עיים רבים מהערים הערקולאנום ופומפיי, כי פה היה
מקומם, ובכל אשר יוסיפו לחפור כן ירבו למצוא בניינים רבים נפלאים
משנות קדם. אצלה וועזוף הר גבוה מאד, מתחת עד מחציתו כרמי גפן
יכסוהו, והיין היוצא מהם עז וחזק מאד, כי באדמת אש שרשו, היא אדמת
ההר הבוערה כשלהבת יה, ממחציתו והלאה איזה יערי ערמונים, ובכל
אשר יוסיף עלות לראשו כן תרבה הליה והשממה בו, ובראשו חור גדול
ועמוק, כעין משפך, נחלי זפת וגפרית בוערים בקרבו תמיד, ופעם בפעם
יקיא לפידי אש ואודי תבערה גדולים ונוראים מפיו הרחב הזה הפתוח לבלי
חוק, ויהפוך ערים ומקומות לתל שממה. מימי לידת מחוקק הנוצרים זרק
ההר הזה תשעה ושבעים פעמים להבות אש בזעף אף והכה שאיה ערים
רבים ויושביהם, מלבד זרמי לפידים קטנים אשר ישליך כפעם בפעם מתוכו
ואין מספר למו. פוצואלי על לשון ים, חוף, עשרת אלפים איש, בית
מעשה בורית מהוללה, עיים רבים מקדמוניות הרומים, ובתוכם חרבות
היכל גדול אשר תכיל ארבעים אלף איש בקרבו. אצלה ההר מונטע
נואווא, אשר נהיה פתאום באמצע המאה הט"ז למספרם ביום רעש, כי
העלו מימי היאור לוקרינא רפש וטיט, ויהי להר תלול עד היום הזה.
אצלה יאור אוועראנא, וקרוב לו מערה נפלאה. יאור פוזארא, גויי
קדומים חשבו כי דרכו יעבורו אחרי מותם לארץ החיים. באיע, מקום
קטן, חוף, חמש מאות איש. טורע דיל גרעקא, עיר קרובה להר
וועזוף, שש עשר אלף איש, בית מעשה אלמוגים. טורע דעל
אנונציאטא, תשעה אלף איש. בית מעשה כלי מלחמה, אבק אש,
תהלומי נחושת, ומאפה חוטי קמח. רעזינא, שמונה אלף איש, מסחר
יין. קאסטעל אמארע, על הים, חוף, שש עשר אלף איש,

מעינות מי תרופה , בנין אניות , מעשה כלי מלחמה ועורות . העיר הזאת נבנתה במקום עיר ש ט א ב י א אשר כסו עליה להבות הר וועזוף בשנת ע"ט לנוצרים ועוד איזה שארית עיים ממנה בקרבה . ס ו ר ע נ ט א , חמש אלף איש , מעשה משי רב . א ר י ע נ ל א , אחד עשר אלף איש , האפרסקים טובים , מסחר פרי העץ . ק א פ ר י , סלע כבד אש ונפרית במעיו , ארבע אלף איש עליו ישכונו . כרמי גפן וזית רבים , לידת שליו . א נ א ק פ ר י , אי קטן , סלעים גבוהים סביבו , אלף איש • פ ר א ל י ד א , אי , חמש עשר אלף איש , יין , פרי העץ וירק עשב רב בו . א י ס ק י א , אי , מעינות מי תרופה חמים רבים בו , גפן , תאנה , וכל פרי העץ , חומר יוצרים , שנים ועשרים אלף איש מספר יושביו , בו העיר א י ס ק י א , מלודת עופל , שלש אלף ושלש מאות איש , ממכר שמן , משי ול"נ . פ א ר י א , ארבע אלף איש , מסחר רב בפרי העץ ומשי לליוורני . ל א ט ס א , שני אלף איש , מעשה משי ול"נ , ועוד איזה כפרים .

ב) פלך הברוגא אולטעריארע ראשון , בו העיר ט ע ר א מ א , מוקפת חומה , עשרת אלפים איש , ארמון ישן , מעשה כלי משי , כלי עץ טובים , עבוד עורות , בשול קרעמארטארטארי ומסחר רב בו . א ט ר י , שש אלף איש , מעשה כדורי בורית רב . ל י ו י ט א ד י פ ע נ א , עשרת אלפים איש , מעשה פרחי משי , כלי עץ נפלאים , בורסקי . ל י ו ו י ט ע ל א ד י ל ט ר ו נ ט א , שלש אלף איש , אורגי צמר ובורסקי .

ג) פלך הברוגא אולטעריארא שני , בו העיר א ק ו ו י ל א , ארבעה עשר אלף איש , בית מדרש , הרמון נשגב , מעשה נייר , כובעים , פוזמקאות , עורות , מטע כרכום רב בנותיה ומסחר בו . ס ו ל מ ו נ א , מוקפת חומה , שמונה אלף איש , מעשה גלומי צמר , בתי מעשה נייר וכרמים רבים סביבה . ל ע ל א נ א , שני אלף וחמש מאות איש , מסחר דגים . ל י ו ו י ט א ד ו ק א ל ע , תשעה אלף איש עושי מסחר .

ד) פלך אברוגא ציטעריארע , בו העיר ק י ע י (גם נקראת ט ע ט י) על נהר פעסקארא , שלש עשר אלף איש , בתי מדרש , מעשה גלומי צמר , מסחר יבול הארץ . פ ע ס ק א ר א , מבצר , חוף , שלש אלף איש , מסחר על פני המים · א ר ט ו נ א , אצל ים אדריאטיקי , שמונה אלף איש , מסחר על פני המים . א ר ט ו נ א , אצל ים אדריאטיקי , שמונה אלף איש , מסחר יין . ל א נ צ י א נ א , שלש עשר אלף איש , ארמון , מסחר יין , שמן , ומשי .

ה) פלך טערא די לאווארא . בו העיר ק א ז ע ר ט א נ א ו ו א , בה ארמון המלך גדול ונאוה מאד , שביל ארוך בתוכו מלוטה גג , נכון על שמונה ותשעים עמודי שיש , ולה יחד עם ק א ז ע ר ט א ה י ש נ ה , שמונה עשר אלף איש , בית מדרש לחיל הצבא , בית מלאכת משי מהולל מאד · מ א ד א ל ו נ י , אחד עשר אלף איש , צנור גדול מאד ונפלא בבנינו המוליך מים לקאזערטא . ק א פ ו א , עיר בצורה , שמונה אלף איש , ס נ ט א מ ר י א מ א ד ש י א ר ע , שמונה אלף איש , מעשה עורות רב . א ט א י י א נ א , חמש עשר אלף איש , מעשה משי מסחר שמן , מלצה לרגל הר וועזוף . ו ז א מ א , לרגל הר וועזוף , שבעה אלף איש , מסחר יין , למוקים ופרי הנגב · א ו ו ע ר ז א , שבעה עשר אלף איש , בית

משוגעים, בית אסופים מן השוק, מסחר: **גאעטא**, עיר בצורה מאד על לשון ים, חוף, חמש עשר אלף איש, מסחר. **פאנדי**, שש אלף איש, צידת דגים, מטע כרמים: **אקווינא**, אלף איש, קנבוס רב וטוב בסביבותיה. **סארא**, שמונה אלף איש, ארמון. **ארפינא**, עשרת אלפים איש, בתי מלאכת נייר, גלומי צמר, כלי פשתן ודברים אחרים רבים. **פידימונטע**, עשרת אלפים איש, מעשה כלי צמר, צמר גפן וכלי פשתן רב. **אלערא**, שבעה אלף איש, מסחר. **נאלא**, תשעה אלף איש, מעשה פעמונים. **מונטע קאסינא**, מקום קטן, ארבע מאות איש, מקלט כמרים.

בפלך הזה איי **פאנטי**, אדמתם גפרית ומלח ולכן יושביהם אך מעט המה. הגדולים בם הם: **פאנצא**, אלף איש בו, חוף, מערות רבות נפלאות. **ווענטוטענא**, ארבע מאות איש בו. **סטעפאנא**, בו מגדל חזק אשר ישבו בקרבו אסירי המלך, יערים רבים יכסוהו. **צאנארא**, אי, פרסה מרובעת שטחו, יער וכל עץ בו, שני מאות איש.

ו) פלך פרינציפאטא ציטעריארע, בו העיר **סאלערנא** בעמק נאוה מאד, מוקפת חומה, מגדל מבצר, חוף, חמשה ועשרים אלף איש, בית מדרש גדול, בית מדרש לחיל הצבא, מהלומי ברזל ונחושת, מסחר רב. **סארנא**, שלש עשרה אלף איש, מעשה ברזל ונחושת, צידת דגים ושארדעלן. **נאצערא**, שבעה אלף איש, מסחר. **קאווא**, עשרים אלף איש, אוצר ספרים, מעשה צמר, משי, וכלי פארצעלאן. **אמאלפי**. שלש אלף איש, שלש עשר בתי מעשה נייר, כור ברזל, מאפה חוטי קמח. **מאליטערנא**, שבעה אלף איש, עושי מסחר. **פאליקאסטרא**, שש מאות איש, מסחר על פני המים **קאפאציא**, אצל הים, שני אלף איש, עובדי שדה וגנות.

ז) פלך פרינציפאטא אולטעריארע, בו העיר **אוועלינא**, בצורה וחזקה, שלש עשר אלף איש, עצי לוזים רבים בגנותיה, מעשי גלומי צמר, כובעים, מסחר רב בערמונים ולוזים. **אטריפאלדא**, חמש אלף איש, מעשה גלומי צמר, מהלומי ברזל ונחושת, מלאכת יתדות. **קאנצא**, ארבע אלף איש, מסחר. **מונטעפוסקא**, שלש אלף איש עושי מסחר רב בדגן. **אריאנא**, עיר בצורה, עשרת אלפים איש, מעשה משי רב: **קאזאל די פריגענטע**, כפר, אצלו באר מי גפרית טובים מאד. **מונטערפארקיא**, ששה אלף איש, מסחר דגן רב. **רוקא**, מקום מרחצאות טובות ומעין מלח רב.

ח) פלך קאפיטאנאטא. בו הרי **גארגאנא** המכוסים ביערים רבים יפים מאד, והיאורים **לעזינא**, **וואראנא**, אשר לשון ארץ צרה תפריד בינם ובין הים, וידי אנוש עשו תעלות ויחברו אותם יחד. יאור **סאלפי**, חמש פרסה ארכו ופרסה רחבו, בקיץ יחרב וייבש, אצל שני כפרים ובשול מלח רב בתוכם, וחמשה אלף איש מספר יושביהם. ראש ערי הפלך היא העיר **פאדשיא**, שבעה ועשרים אלף איש, בית מדרש לעבודת השדה, מסחר רב ועצום ביבול האדמה. **לוצערא**, תשעה אלף איש, מסחר. **מונטע סאן אנגעלא**, ארבעה עשר אלף איש עושי מסחר.

אסקולי

אסקולי, תשעה אלף איש, מלאכת כלי צמר. מאנפרעדוניא על לשון ים, מלודת עופל. חוף, חמש אלף איש.
ארבעה איי טערעמיטע בתוך ים אדריאטיקי, אך שנים מהם נושבים, והם דומינא בו מקלט לכמרים, ניקולא, מלודה, שני מאות איש.

ט) פלך מוליסע, בו העיר קאמפא באססא, שמונה אלף איש, בית מדרש, מעשה כלי ברזל טהור מהוללים מאד, מסחר דגן רב. מעפינא, חמש אלף איש, מעשה נייר. טריוועטא, ארבע אלף איש, מעיני גפרית. איזערניא, ששה אלף איש, מעשה גלומי צמר ומסחר רב. אגיאנע, שבעה אלף איש עושי כלי נחושת אין כמוהם בכל הממלכה. באיאנא, שלש אלף איש, רוב בתי נהרסו ברעש הארץ בשנת ה"א תקס"ה.

י) פלך בארי. בו העיר בארי מבצר חזק על הים, חוף טוב, שבעה ועשרים אלף איש, בתי מדרש, מטוה צמר גפן, ומסחר ל"ג, שמן וברית. טערליזי, ביער לומח שקדים, תשעה אלף איש, מסחר יין. מאלפעטא על הים, חוף קטן, שנים ועשרים אלף איש, מעשה חבלי אניות, כלי פשתן, בתי מדרש, לידת דגים. אצלה בור עמוק תשעים רגל ואלף רגל היקפו, וממנו יוליאו זאלפעטר נקי רב מאד, אנדריא, שנים ועשרים אלף איש, מסחר רב בשקדים. טראני, על הים, חוף, מלודת עופל. שמונה עשר אלף איש, מסחר יבול הארץ. ביסעליא, שמונה עשר אלף איש. השקדים והזיתים אשר בה טובים מאד ומסחר רב בם. בארלעטא, על הים, חוף מוקפת חומה, מגדל מבצר, שלשה ועשרים אלף איש, מסחר רב בשקדים, שמן יין ומלח הים. בשול מלח רב בקרבה, כי אף מעינותיה מי מלח להם. אלטאמורא, שבעה עשר אלף איש, מסחר חטים רב. גיוועגאלא, שמונה אלף איש, מסחר תבואת השדה. ביטונטא, עשרים אלף איש, בית יתומים גדול, מסחר. מונופולי על הים, חוף, מגדל מבצר, שמונה עשר אלף איש, מעשה גלומי צמר גפן ופשתן. אצלה איזה כפרים מתחת לארץ, אשר יושביהם חלבו בסלע משכן למו, וממעל להם גני פרי.

יא) פלך אוטראנטא, לחוף הים הוא יושב ומגדלים רבים למחסה לו מפני שודדי אפריקא, בו העיר לעטשע, מוקפת חומה, מגדל מבצר, עשרים אלף איש, בתי מדרש, גלומי צמר גפן, מסחר שמן, טאבק ול"ג. אוטראנטא, עיר בצורה על הים, חוף, שלש אלף איש, בתי מדרש, מעשה כלי ל"ג ופשתן, מסחר רב בצמר. מהריה יראו את אי קורפו והרי ארץ יון. גאליפולי, עיר מבצר על הים, חוף, תשעה אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר גפן, מסחר רב ביין ול"ג. טארענט, על הים, חוף ומגדל למשגב לו, שמונה עשר אלף איש. שני בתי מדרש, בתי חולים, מעשה כלי צמר סוגים, כלי פשתן. אצלה יאור אשר יחרב בקיץ, ואז יותירו מימיו מלח לבן ונקי בתוכו. בריגדיזי, מלפנים היתה רבתי עם, בת ששים אלף איש, ועתה אך שש אלף איש בה, ובככר אשר סביבה רוח רע מאד אוכל את יושביו.

יב) פלך באזיליקאטא, בו העיר פאטענצא, תשעה אלף איש.

 מסחר

מסחר מעט . מאטערא , שלש עשר אלף איש , בית מדרש , מעשה
כלי מלחמה , עבוד עורות . אצלה מערות רבות ובהן יגורו דלת
העם . וועגאזא , חמש אלף איש , אכרים . אלערענצא ,
שני אלף איש , מסחר . לאגאנעגרא , חמש אלף איש , מעשה
כובעים . טורזי , שבעה אלף איש , רובם מבני היונים למשפחת
ארנויטן . רוכלים סובבים בערים . פראנקאווילא , שלש עשר
אלף איש , מעשה כלי צמר גפן , בתי לביעה .

יג) פלך קאלאבריא ציטעריארע , בה העיר קוזענצא , יפה ורחבת
ידים , אך מפני רעש הארץ והזועות אשר פקדוה פעמים רבות , אין בקרבה
כי אם חמשה עשר אלף איש , בתי מדרש , ארמון עתיק יומין , מעשה
יוצרי חרש , כלי ברזל , ומסחר רב בברזל . אצלה יער גדול סילא שמו ,
אשר נעשו זפת רב מעליו , רוסאנא , הרים סביב לה , שמונה אלף
איש , מסחר שמן רב . קאסטראווילארי שש אלף איש , יערי תאנים
וזיתים רבים סביבה . אצלה יעשו גבינה טובה מסוללה מאד . קאסאנא ,
שש אלף איש , עושי מסחר בשמן . קוריליאנא , שבעה אלף איש ,
ארמון נשגב , יערי פאמעראנצן וזיתים יסובבוה · קאמפאנא , מקום
מסחר רב במן , אשר ילקטו כשלשים בכר שנה שנה סביבה . פאאולא ,
שש אלף איש , רובם דיגים :

יד) פלך קאלאבריא אולטעריארע ראשון , בו העיר רעגיא על לשון
ים , חוף , שבעה עשר אלף איש , בית מדרש , בתי מלאכת גלומי משי ,
כלי פשתן , תמרוקי הנשים , מסחר רב במשי ושמן . געראצע , שש אלף
איש , מעין מי תרופה טובים , מסחר יין . סיגליא , ארבע אלף איש ,
צידת דגים , מסחר יין . סעמינארא , שש אלף איש , שמן טוב מאד
ומסחר רב בו . פאלמי , שבעה אלף איש , מעשה משי וצמר , מסחר
שמן ותמרוקי הנשים . סעילא , מקום מכרה ברזל רב היחיד בכל
הארץ הזאת ·

טז) פלך קאלאבריא אולטעריארע שני , בו העיר קאטאנצארא
מוקפת חומה , אחד עשר אלף איש , בתי מדרש , ארמון , מעשה משי ,
מסחר יבול השדה . מונטעלעאנא , תשעה אלף איש , מסחר משי
ושמן זית . ניקאסטרא , עשרת אלפים איש , ארמון , מסחר שמן ,
מרחצאות חמות . פיצא על פני הר אצל ים , ארמון נשגב , שש אלף
איש , צידת דגים ואלמוגים , מסחר . בה נתפש המלך מוראט גיסו של
נאפאלעאן בשנת ה"א תקע"ה , וימסרוהו לשופטי המלך וימת , ובעבור זה
קרא המלך את שם העיר הזאת קריה נאמנה , וישם לחוק כי יושביה
פטורים מכל מס לעולמי עד . קוטראנע על לשון ים , חוף , מגדל
מבצר , שש אלף איש , עוברי אניות , מכרה מלח אבן רב אצלה .
סקילאטשע שני אלף איש , מסחר על פני המים . סטראנגאלי ,
שלש אלף איש , רובם דיגים .

המדינה הזאת כולה בים היא יושבת, כי אי בים התיכון היא, ומדת ארכה יחד עם שלשה עשר האיים הקטנים, אשר גם הם אליה נחשבו, חמש מאות שלשים ושלש פרסאות מרובעות: הים אשר סביבה, אלמוגים רבים בתוכו, גם יצא אור רב מקרבו בחשכת ליל ואפלה ויאיר מעוף לוקח כלהרים. רובה ארץ הררים, כולם אבני שיד ומערות רבות בקרבם.

ב ר א ש הריה ההר ע ט נ א, ומקור שמו בארמית, כי א ת ו ן בארמית ובשפת צור (היא לשון כנען) תנור אש, והערבים קראו לו ג ב ל. מתכונתו נדבר במקומו. מלבדו עוד שלשה הרים זורקי אש, והם ס ט ר א מ ב א ל י, וו א ל ק א נ א, מ א ק א ל ו ב א, וגם מהם נוסיף לדבר במקומם.

נ ה ר ו ת י ה אך מעט הם, הגדול מכולם הוא נהר ס א ל ז א, מימיו מלוחים מאד. הנוהרים הם נוטא, קאנטערא, גיארעטא, פלאטאני, טערמיני, פראסקולארא, בעליטשי. כולם יחד אך מרוצה קצרה למו. יאוריה קטנים הם, הגדול מכולם הוא יאור פ א ל י א אשר לעתים יחרב וייבש, ואדים חמים עולים מקרבו: מעינות מי תרופה חמים כבירים מאד בקרבה.

א ו י ר ה חם וטוב מאד, ואף אם שלג רב בראשי ההרים, אין כל קור בקרבה, הגשם ירד אך לעתים רחוקות, טל רב יפול בלילה וירטיב את האדמה מאד, ולולא רעש הארץ אשר יפקידנה כפעם בפעם ויכה שאיה ערים ויושביהם, כי עתה בשם גן עדן באדמה קראנוה: אף אם גפרית ומלח אדים ולהבות אין מספר בבטן אדמתה, היא דשנה ורעננה מאד, ובכל יבול השדה, עלי לבונה, ראשי בשמים ופרי העץ שפע שבע רצון ולא תחסר כל בה. בצאן ובקר, סוסים ועזים אין מחסור לה · דגים כבירים אין חקר. זבובי ספניא רבים מאד, בני הארץ ייבשום לאור השמש וימכרום לתרופה · כסף ונחושת במעי הריה, אך אין מוציא אותם מתוכם, כי ידי יושביה רפות לכל מלאכת עבודה, אולם גפרית, מלח, שיש נאוה מאד, כילובר, אבנים טובות, וכסף חי ירבו לחצוב מקרבם: מעשה חושב והמסחר, שניהם יחד לא ירימו קרן בקרבה. מספר יושביה שני מיליאן ומאה אלף איש, כולם יחד כבירי כח, רוח אומץ וגבורה להם, אוהבי בצע, ערומים בדעת, מתנכלים להרע, אוכלים במדה, שכרון זר למו, רודפי שלום, עצלים לכל עבודה, דבקים בארץ מולדתם מאד, בלתי נקיים בכסותם ובבתי מגוריהם, שונאי בני נכר, ועשות שירים בחרוזים הוא ראשית מחמדיהם, לשונם היא שפת איטליא ישנה קרובה לשפת נעאפל. החכמות וכל מעשה חרשים נכרים הם בקרבה ואין דורש ומבקש להם:

ק ו ר ו ת ישראל בקרבה. על דבר העת אשר באו בני יהודה לשבת בארץ הזאת, רבו הדעות עד מאד, ואין לחרוץ המשפט האמת עם מי, אך כולם יחד יודו כי באמצע המאה הרביעית לאלף החמישי כבר היו בתוכה, באשר הפאבסט גרעגאר הראשון מזכיר אותם באגרותיו ובחוקיו שמם תמיד על לשונו. על המוצאות אותם בימים ההם עד חמש מאות שנה אחריהם תשכון עלטה ותשכת השכחה, ולא נדע אם שבט ואם חסד מצאום,

אך זעיר שם זעיר שם נמלאו איזה ספורים קטנים, כאשר יספרו ממכסף יהודי העליתדאר שמו בעיר קאטניא, אשר הניא ראשי הנשים עד כי רבות מהן פשטו בגדיהן מעל בשרן בחוץ ותלכנה עירום ועריה, וכי בראש המאה השביעית לאלף החמישי כבשו הערביאים עיר סיראגוסא והוליכו את היהודים השבוים לפאלערמא, וכחמשים שנה אחרי כן כבשו את העיר אווערזא ויוליכו שבי יהודים רבים ובתוכם אבות המשורר ר' שבתי דונולו, וקהל פאלערמא פדו אותם מידם.

אולם מן המאה האחרונה לאלף החמישי והלאה. יש אתנו ידיעות נכונות מכל הרעות אשר עברו עליהם, בראש המאה ההיא הובלו רבים מבני ישראל לטבח בסיראגוסא במצות הנסיך קאנקרעד, על דבר עלילה אשר שמו להם, כי תלו שעיר עזים על עץ ביום השני לפני פסח, והאשמה הזאת הלא דבר היא.

בסוף המאה ההיא ימי מסע הנוצרים לארץ הקדושה, עת צרה לזרע יעקב בכל מקומות מושבותם, נתגרשו רבים מפאלערמא וצרות רבות סבבום, אך הקיסר פרידריך השני קם מהרה למושיע למו, ואף אם שם את הכמרים לשופטים עליהם, צוה לבל יבדילו בין יהודי ונוצרי בכל דבר חוק ומשפט, באמרו, הלא די עונש למו כי אבדה כל תקות עולם הבא מהם, באשר אך לנוצרים שארית ברכה אחרי מות הגויה, וכמות היהודי תמות הנפש עם הגוף יחד. גם היהודים אשר באו מאפריקא שמה, מצאו קן למו בצלו, וישבו לבטח בארצו. באמצע המאה הראשונה לאלף השני, הביא אלבערט הקדום להם מעיר טראפאני יהודים רבים בעיר סליאכא לאמונת הנוצרים, וכותבי הקורות יאמרו, כי לא ביד חזקה אך ברוחו הפך את לבבם, אולם גם מי שאינו מאמין את זה, איננו כופר ואפיקורס. בשנה אחת אחרי זה יצאה הדת בפיאצלא לבל יהי כל איש ישראל שופט או רופא, וכי הוא פסול לעדות נגד איש נוצרי, וכל איש נוצרי אשר יפול למשכב ויקרא רופא יהודי אליו לרפאותו מחליו, ענוש יענש לשבת במשמר שלשה ירחים, והרופא שנה תמימה בבית האסורים ישב, ולחמם כל ימי כלאם לחם צר ומים לחץ. גם שכר הרופא ומחיר הסמים לתרופה אשר נתן לו, תמו אבדו, ואין כל משפט לו לבקש אותם מידו. גם המצוה אשר היתה מכבר, כי יהי לכל איש יהודי אות בבגדו, למען ידעו כל רואיו כי בן יעקב הוא, ולא נשמרה כראוי מרוב ימים, נתחדשה עתה בגזרת עונש רב.

בסוף המאה ההיא צוה המלך פרידריך השני, כי יגורו יהודי כאלערמא מחוץ חומות העיר למען יבדלו מקהל הנוצרים, ואף אם נפתחו להם עד מהרה שערי העיר לגור בה, בכל זאת הבדילו להם מקום מיוחד למשכן בו. איזה שנים אחרי זה, הורס משפט הכמרים מעל היהודים, ויהיו שופטי העם במאגארא שליטים עליהם, אך בני פאלערמא נשארו עוד תחת יד הכהנים, ושני ראשי הכמרים יוהאן וברטולעמא הראו לעין כל את עולם חילם, כי האחד שם נשיאי ישראל בפאלערמא במשמר, והשני הכה שני ראשי העדה ביד משרתיו עושי רצונו לעיני כל העם. בימי המלך רובירט הוגה לישראל מעט, כי דורש חכמה היה, ושני חכמי ישראל היו רואי פניו תמיד וישבו בחצר מלכות ככל השרים הגדולים, הלא הם החכם ר' שמריה

איקריטי מן ניגרופונטי אשר כתב בעבור המלך ההוא באור רחב על כ"ד ספרי קדש, והחכם ר' יהודה בן משה מעיר רומי, דודו של המשורר המהולל ר' עמנואל, אשר הורה את המלך שפתנו הקדושה.

ב ר א ש המאה השנייה לאלף הששי, האשימו את היהודים אשר במעסינא כי הרגו ילד נוצרי, ובגלל זה המיתו רבים מהם, וראשיהם נתלו למשל; ותחתיהם הקימו מלבת אבן ועליה הדברים האלה, מזכרת היהודים הפושעים. במקומות אחרים הכריחו שרי המלך את היהודים לנקות אורוות הסוסים אשר למלך ושרים, ולשאת על שכמם את הבשר מבית המטבחים לביתם, וכאשר לעקו היהודים מר באזני המלך לודוויג על אודות הנבלה הזאת, נתן דת לבל יעבודו בם עוד עבודות נמבזות כאלה. בעיר קאסטראגיאוואני חלו היהודים את פני ראש הכמרים בעיר קאטניא, כי יתן להם רשיון להרוס ביהכ"נ הישנה ולבנות אחרת תחתיה ויאות להם, אך איך שם למו כי תהי החדשה קטנה מהישנה ובלי כל הוד והדר, והדת נתנה מהקיסר, כי כל ביהכ"נ אשר תעבור גבול הגודל או השאר אשר הוחק לה, חומותיה תהרסנה ותותש בחמה לארץ, וכן היה, כי נהרסו בתי כנסיות רבים עד היסוד בם. גם החוק האכזרי כי ישאו אות בבגדיהם נתחדש עוד הפעם בעת ההיא, כשלשים שנה אח"ז ראה המלך כי יכבידו שרי האינקוויזיציאן את אכפם מאד על בני יהודה, לכן יצא החוק מלפניו לבל ישפטו איש ישראל אם אין אתם שר העיר, ואחד שופטי העם והנשבעים לימינם. גם צוה לבל ישבו הנשפטים בבית הכלא אשר לכמרים, אך בבית הסוהר אשר לעם. מארטין החמישי מלך ארגון (באמצע המאה השניה) הטה קו חסד על בני ישראל, ויצו לבל יזידו השרים ללחוץ זרע יעקב להמיר דתם, ויגזור אומר כי רשות ליהודים לשמור כל חגיהם ותוקותיהם כתורה וכמצוה באין משבית ומפריע. ויהי כאשר יצא כתב הדת הזה גלוי לכל העם, קמו הנוצרים פתאום על היהודים בעיר סאן גיאוליאנא, ויאמרו, אם תחליפו את דתכם בדתינו וחייתם וטוב לכם, ואם תמאנו חרב תאוכלו, ואחרי אשר כולם יחד החזיקו באל מעוזם וימאנו לסור מאחריו, נפלו האכזרים עליהם ויהרגו את כולם לפי חרב. גם בעיר סיראגוסא קם ההמון צמא לדם, ויבקשו להשמיד את כל היהודים, אך שרי המלך הצילום מידם, ובכל זאת רחפה סכנת מות על ראשם בכל יום הראשון בשבוע, יום חגם, עד אשר באה המצוה מאת המלך לענוש כל הקמים עליהם עונש רב וכבד מאד. בעת ההיא פטר המלך עדת עיר מיגנא ממס מיוחד אשר נתנו זה כביר, עשרה אונקיות לשנה, על לא דבר. בימים ההם הכריחו תושבי מארסאלא את היהודים לבא בכל חגי הנוצרים אל במותיהם לשמוע תוכחת הכמרים, ובכל עת שובם לביתם כסו בכלמה פניהם, וימטירו עליהם עד מחנה ישראל אבני קלע וטיט חוצות, אך ימי צרה האלה לא ארכו, כי כאשר שמע המלך את הדבר הרע הזה ויחר אפו, ויצו לבל יערב עוד איש לעשות ככה, כי דמו בראשו. בעוד לא כביר הוקל עול בני ישראל כדבר המלך, והדת באה לכל השרים והשליטים לבל ירעו למו. בסוף המאה ההיא לוה האינפאנט דון יואן מעדת זיציליא זהב רב. בעת ההיא גרשו את היהודים מעיר פיליני, ואף אם עמדה המלכה בלאנכא לעזרה לנו, לא הצליחה

עלתה בידה, ולא שבו עוד אליה עד היום הזה. ארבעים שני מלכות אלפונס
החמישי (עד ראשית המאה השלישית) היו ימי מנוחה למול הימים הראשונים,
כי כל ריב וכל נגע אשר החלו להגיע למו, השקיט הזהב, והכסף היה
כפורים לכל תולדתם, בימיו הוקמו דורשים נוצרים להשית היהודים לבא
בבריתם, אך כאשר באו מלאכי בני ישראל אליו בידם מלאות, נעתר להם
ובטל את הגזרה. בימיו דרש הכומר קאפיטעראן דברים רעים על היהודים
והרבה משטמת העם עליהם ובטרם מלאה השנה שלח האפיפיור בהסכמת
המלך אחד הכמרים לזיציליא למען יבקר פשעי היהודים וחטאותיהם, ואחרי
מצא כי יתנו את כספם בנשך ותרבית, גם איזה פשעים אחרים, נגמר
הדין כי יתנו שני אלף אונקיות זהב לכפר עונם כי רב היא. גם בשנים
הבאות נדכאו עד מאד ורק כספם הצילם מידם. בראשית שנות המאה
השלישית קם ההמון במודיקא בעת הקפותיהם ברחוב וילעקו כולם בפה
אחד: מרים תחיה, מות ליהודים, ונפלו בחמה שפוכה על מחנה ישראל
חגורים כלי קרב, והרגו מאיש ועד אשה זקן עם יונקי שדים, כשש מאות
איש, וכן הרגו אז בעיר נאטא חמש מאות איש. ושערורה כזאת נהיתה
גם בקאלטאגירנא בשנת שאח"ז. וכאשר ראו יהודי מעסינא את הנולד,
כפרו מהרה את פני המלך יאהאן בשני מאות אנקיות זהב, ונמלטו, וכן
עשה קהל סאראגוסא. וכן הרים המלך מעט העול מעל לחייהם גם אחרי כן
בעבור בצע כסף. בימים האלה עשה איש יהודי בכסטרגיאווני ברית מילה,
ויכבד איש נוצרי לשאת בן הנמול אל הסנדק ובעבור זה נענשו שניהם
היהודי והנוצרי עונש רב. בשנים שאח"ז היתה הרוחה מעט ליהודים והממלכה
עמדה פעמים רבות לעזרתם נגד השרים והעם. באמצע המאה ההיא עברו
הנוצרים עם פסיליהם בכאסטיגליאנע לפני בית הרב, ותפול אבן מלמעלה
על הצלם ותשבר את זרועותיו, ויאשימו את הרב כי הוא הפילו מתוך
החלון, ויהרגוהו שני אחים ושמותם כריזי ויברחו לשפניא אל המלך
פערדינאנד ויהלל את מעשיהם, ויאמר להם כי יבקשו חסד מה ממנו בעבור
זה, ויבקשו מאתו גירוש היהודים מזיציליא וישמע לקולם, ויהי לתקופת
השנה ותנתן הדת בפאלערמא ובערים אחרות בתרועה וקול שופר, לגרש
כל היהודים מזיציליא אחרי ארבעה חדשים ועשרה ימים, וכל יהודי אשר
יותר בארץ ההיא או הנוצרי אשר יסתיר איש יהודי בביתו מות יומת. אך
בטרם יצאו ישלמו מס המלך וכל חובותיהם לתושבי הארץ. ולכן נתמנו שריה
מיוחדים לפקוד רכוש כל איש, הדברים הנקלים נתנו בתיבות וסוגרו על
מסגר ונחתמו בחותם, אולם כסף וזהב אבנים טובות ובגדי משי, נספרו
ונתנו ביד עשירי הנוצרים למשמרת. ואחרי ראתה הממלכה כי יהי לה
אבדן מס רב ע"י גרוש היהודים, לחצה אותם להניח סך עצום באוצרה למען
יהיה לקרן קימת והריוח יספיק די המס כל ימי עולם. בי"ב אויגוסט ניתן
להם הרשיון לצאת מן הארץ, ושיקח כל איש בידו בגד אחד, שמיכה,
מכסה למר, שני מצעות המטה, מעט מזון לדרך, ורביעית שקודא כסף,
אך ע"י תחנת יהודי פאלערמא ושוחד חמשת אלפים כסף, ניתן להם ארוכה
עוד חמשה ירחים, והקלו להם מעט בדבר הענינים אשר יקחו אתם בצאתם,
גם הרשו למו לקחת כל ספריהם וכתביהם אתם, ומיראתם לבל ירעו להם

המורים בלכתם בדרך, נתנו אל המלך מאה אלף כסף, ויהי עליהם סתרה, אך אבנים טובות וכל כסף וזהב נאסר להם לקחת מן הארץ אתם. וילכו רובם אל אפיליען, קאלאבריאה, ונעפאל. עוד לא עברו שתי שנים, ויבא הזבוב הצרפתי (כלשון האברבנאל בהקדמתו לפירוש ס' דברים) הוא המלך קארל השמיני, וכבש את נעאפל ותהי עת צרה לישראל, העשירים נבוזו, נשיהם נטמאו, ורובם נלאו לברוח, ואז האשימו אותם כי הסבו מחלה הצרפתית בארץ הבאה מרוב זמה וניאוף, אף אם באמת נקי זרע ישראל ממנה עד עולם, ומאז והלאה הלכו לתור להם מנוחה בערי ישמעאל, קונסטנטינאפל, דמשק, סאלוניק, קארפו, פאטראס, וארטא, ונשארו שם עד היום הזה. באמצע המאה החמישית לאלף הזה, התיר קארל השני ליהודים לבא למעסינא ולסחור אותה, אך אות יהי מבגדיהם כי יהודים המה, ובלילה ילינו מחוץ לעיר. שלשים שנה אחרי זה, נתן הרשיון ליהודים לסחור בכל ארץ זיציליא ולגור במעסינא ולבנות להם בתי תפלה ובתי קברות, ולקיים כל תורתם באין מפריע, אך אחרי אשר אבותיהם ספרו למו כל התלאות אשר מצאום מלפנים בארץ הזאת, לא אבו שמוע לקול הדת הזה, ולא זזו ממקומם. שתים עשרה שנים אחרי זה נסתה הממלכה שנית למשוך היהודים אל ארצה, ונתנה למו הרשיון לגור בכל הארץ זיציליא ונעאפל חמשים שנה, והיה אם תאבה אחרי עבור הזמן הזה כי יעזבוה, תתן להם עת חמש שנים תמימות, גם תוספה ניתן למו בדברים רבים, כרפואת הנוצרים בהשגחת רופא נוצרי, חגורת כלי נשק, בנין בתים, וכדומה, ומאז באו איזה סוחרים יהודים לנעאפל, אך לא לזיציליא.

המס אשר נתנו היהודים בזיציליא. מלבד אלה אשר נתנו יחד עם כל התושבים, היו:

א כסף גלגולת, רביע אונקיא זהב לגלגולת שנה שנה.

ב נתינת הדגלים לארמנות המלך בכל המדינה ותרני האניות:

ג תוצאות חוקרי האמונה (אינקוויזיטארען) בנסעם על פני המדינה בעבורם.

ד נקיון היכלי ומצודות המלך בכל המדינה, אם בעצמם או בהוצאותיהם ע"י אחר.

מלבד אלה נתנו בפאלערמא, בעבור נשואין עברא, לברית מילה עברא אחד ובהולדת בת מחלית העברא.

המדינה הזאת שבעה פלכים לה.

א) פלך פאלערמא בו העיר הגדולה פאלערמא, בירת כל המדינה. משכן השליט המושל במקום המלך, על לשון ים, שני מגדלי מגלר למחסה לה, חוף טוב. חוצותיה ישרות ורחבות. רוב גגי בתיה ישרים, מעקית ברזל לפני החלונות, שני מאות אלף איש בה, בית אוניווערזיטעט, מצפה ככבים, גנת ביתן, אוצר סגולות הטבע, אוסף מטבעות ישנות, בתי מדרש גדולים ורבים לכל חכמה ומעשה חרשים, שלשה אוצרות ספרים, מאה וארבעים היכלי נוצרים, ארמון המלך נאוה מאד, היכל המשפט כליל יופי, מלאכת כלי שיש, מעשה גלומי משי וצמר, מסחר רב בחטים, משי, שמן, זבובי ספניא, מן, פרי הנגב, זארדעלן ודגים. סביבה היכלי עונג רבים ובראשם שני הארמונים קובא, ליזא, וארמון המלך לא

פאוואריטא ופרדס נאוה לו. לאבאגאריא, כפר, בו בתי קיץ רבים לעשירי פאלערמא. באטשא די פאלקא, עיר קטנה, ארבע אלף איש, בתי מלאכה מחשבת רבים. מונרעאלע, עיר נאוה על פני הר, שלש עשר אלף איש, במה גדולה לנוצרים נכונה על שני מאות עמודי שיש, וסגולות רבות בתוכה. מחית יושביה מפרי הארץ. דרך ארבע שעות ממנה לפאלערמא, והיכלי עונג. עירות שרים ובארות זירקות מים למרום יכסו פני כולו. טערמיני, אצל הים, חוף, חמש עשר אלף איש, מצודת עוסל למגן לה, לידת דגים ומסחר, מעינות מים רותחים לרחצה. קורלעאנע, שש עשר אלף איש, רובם עובדי אדמה. לעפאלו, על הים, חוף קטן, תשעה אלף איש, מסחר דגי הים. ליכעזי, חמש אלף איש. כולם אוספי מן, הוא מיץ עלי הקטף הנוטף מקרבם לבלי די, ומסחר רב בו למרחקים.

ב) פלך טראפאני, בו העיר טראפאני, מבצר חזק בראש סלע גבוה, חוף טוב ומגדל למחסה לו, חמשה ועשרים אלף איש, מעשה כלי אלמוגים, שן, פנינים, שיש ואלבסטר, לידת דגים ואלמוגים. בשול מלח רב, בית מדרש. אלקאמא, שלש עשר אלף איש, לידת דגים. קאסטעללוועטראנא, חמש עשר אלף איש. כורמים ויוגבים. מארזאלא, ארבעה ועשרים אלף איש, בית מדרש, מסחר מלח, יין ויבול השדה. מאצארא, תשעה אלף איש, מעשה לנור גפן, מסחר תבואה. לעפאנזא, אי, שש אלף איש, מרעה טוב לצאן, מארעטימא, אי, חמש מאות איש, ארמון מולד בו ישבו אסירי המלך, פאפיניאנא, אי, ארבע אלף איש, גפן תאנה ורמון למכביר, עזים ושפנים רבים, מגדל מבצר.

ג) פלך גירגענטי, בו העיר גירגענטי על הים. חוף, חמש עשר אלף איש. בתי מדרש, מסחר יבול הארץ. אצלה שני מקורי שמן הרים, גם ההר מאקאלובא, אשר ירתיח כסיר נפוח תמיד בקרבו, ופעמים רבות יגעש וירעש מאד, וישליך זפת בוערת השמימה, מקלפו תנוע הארץ ממקומה, ובמרחק שלש פרסאות יתנודדו ערים ויושביהם כמלונה, קולו כרעם חזק ונורא, גערתו תמית כל היקום אשר סביביו, והקיטור היוצא מפיו ימלא כל הככר ברוח גפרית רע מאד. שיאקא, על הים, חוף, ששה עשר אלף איש, מעשה כלי חרש טובים, לידת זארדעלן לבלי די, ומסחר רב בם, מרחצאות חמים, מכרה גפרית רב, בשול מלח. ביואנא, שבעה אלף איש אצלה מעין שמן הרים. רעגאלמוטא, תשעה אלף איש, מכרה גפרית רב. אראגונא, שבעה אלף איש, מסחר שקדים ותמרים. פאנטאלאריא, אי, בקצה אירופא, רחוק תשעה פרסה מן אפריקא, אדמתו מלאה גפרית ולהבות אש. יין, תמרים וכל פרי הנגב למכביר בו, יושביו שמונה אלף איש, בשול מלח ומרעה צאן. לאמפעדוזא, אי, אליו ישלחו את הגולים בעד פשעיהם כי יתגברו לעבדו ולשמרו, כי אין יושב בו מפחד שודדי הים.

ד) פלך קאלטאניסעטא, בו העיר קאלטאניסעטא, ששה עשר אלף איש, מסחר יבול הארץ. קאסטרא גיאוואני, מבצר חזק,

שנים עשר אלף איש, מסחר. אליקאטא, שנים עשר אלף איש, מסחר רב ביבול הארץ, גפרית ומלח. טעראנאווא, עשרת אלפים איש, מסחר למר גפן, ותבואת השדה. קאניקאטי, שמונה עשר אלף איש, מסחר תבואה. פיאצא, שלש עשרה אלף איש, מלאכת ל"נ.

ה) פלך סיראגוסא, בו העיר סיראגוסא, מבצר חזק, חמש עשר אלף איש, ששה ותשעים במות לנוצרים, שלשה בתי מדרש, חרבות רבות מימי קדם, כי לפנים רבתי עם היתה, ושלש מאות אלף איש ישבו בקרבה. מסחר רב בשמן ויין: אצלה מערה נפלאה, ועלי פאפירוס רבים. מודיקא, ששה ועשרים אלף איש, מרעה לצאן ומטע למר גפן רב, מסחר אלמוגים: שפאקאפורנא, שמונה אלף איש, אצלה העמק איספיקא, אשר בו עיר קטנה מתחת לארץ, אך אין יושב בה. נאטא, שנים עשר אלף איש, בתי מדרש, איזה ארמונים יפים מאד, מן היסוד עד הגג אבני שיש כולם, מסחר יבול הארץ. ראגוזא, שבעה עשר אלף איש, מעשה גלומי למר, וויטאריא, אחד עשר אלף איש, מסחר מקנה ודבש דבורים, אגוסטא, עיר בצורה, חוף, עשרת אלפים איש, מסחר רב במלח. פאקינא, שני אלף איש, לידת דגים הב. אוואלא, תשעה אלף איש, בית בשול צוקר, מסחר שקדים, יין ודבש. מעט קנה ציקר בסביבותיה. קיאראמונטע, שבעה אלף איש, מסחר יין. בפלך הזה שני האיים מארצאמעני (בו ירגעו הדיגים מעבודתם), איזאלא דיל קורענטע, שניהם יחד אין יושב בם.

ו) פלך קאטאניא, בו העיר קאטאניא, הנאוה מכל ערי המדינה הזאת, עתיקת ימים מאד, כי נבנתה שבע מאות שנה לפני מספר הנוצרים, היא בירכתי הר עטנא על הים, חוף לה, ששים ושנים אלף איש, בית אוניווערזיטעט, בתי מדרש, בתי מעשה משי רבים מאד, מלאכת כלי פשתן, שיש, ועץ, ומסחר. עטנא, הר גבוה ורחב מאד, חמש עשר פרסה היקפו, עשרת אלפים וארבע מאות רגל קומתו, מרגלו עד שלישיתו, כפרים רבים, כרמי גפן, גנני חמד ושדי תרומות, כי אדמתו דשנה ופוריה מאד על ידי האפר הרב הנופל מראשו עליה, השליש השני באמצעיתו יערי אלונים וערמונים יכסוהו, השליש האחרון עד ראשו ציה ושממה, אפר ואודי אש כבירים מפוזרים על פניו, וברוב ימי השנה שלג וקפאון חתולתו. בראשו חור גדול, רחב רבע פרסה ועמוק מאה קלאפטער, בו אש תמיד יוקדת לא תכבה, וממנו ישליך כפעם בפעם להבות נוראות. לפידי אש גדולים וזפת בוערה, ויאכל ערים ויושביהם, וכל היקום אשר לו מסביב. המהפכות הגדולות אשר עשו געשי להבות ההר הזה מיום הוסדה ארץ, הן שבעה ושבעים, והגדולה מכולן בשנת ה"א תכ"ט, כי הפכה תשעה וארבעים ערים וכפרים, ושבעה מאות היכלות לתל שממה, ומאה אלף איש נשרפו לאפר. בשלג הרב השוכב עליו גם בימי הקיץ מסחר גדול מאד, ועיר קאטאניא לבד תמצא בכל שנה שש אלף דינרי זהב בשכרו, כי השלג נחוץ מאד לבני הארץ בימים החמים, באשר אין מים למו. קאלטאגירונע, עיר נאוה, שנים ועשרים אלף איש, בתי תפארת רבים, בתי מדרש שונים, מעשה כלי חרש טובים מאד, מסחר רב. פאטערנא, עשרת

אלפים איש, מסחר פרי הנגב. ניקוזיא, שנים עשר אלף איש, עובדי אדמה. אצלה מכרה אבני מלח ושני מעינות שמן הרים. מאסקאלי, לרגל הר עטנא, חוף, ארבע עשר אלף איש, מסחר. אצי ריעאלא על הר זורק אש אצל הים, עשרים אלף איש, מעשה משי ופשתן רב, מסחר.

ז) פלך מעסינא, בו העיר מעסינע, עיר בצורה וחזקה, כלילת יופי מאד, במגדל המבצר תוכים ארבע אלף איש מלחמה ושלש מאות כלי תותח. החוף אשר לה גדול ונשגב מאד, ומעמד נכון לאלף אניות בקרבו, תשעה אלף בתים, תשעים אלף איש, בתי מלאכת משי רבים. היכלי תפארת כבירים בה, בתי מדרש, אוצר ספרים. מסחר גדול מאד. בשנת ה"א תקמ"ג היתה כולה לתל שממה ע"י רעש הארץ עצום וחזק, וכל הבנינים אשר עתה בקרבה חדשים תם. בשנת ה"א תר"ח היתה מבוכה רבה בה, כי קם העם ויפרקו עול המלך מעליהם, שמונה ירחים היו יושביה בני דרור בלי משא מלך ושרים, אולם בחדש התשיעי באו צבאות המלך וישליכו זקי אש וכדודי גפרית אל תוכה, ואחרי ששה ימים נכנעה העיר התחתם ותהי למס. טורומינא, שלש אלף איש, מחצב שיש רב אצלה, מילאצא, עיר בצורה על הים, תשעה אלף איש, צידת דגים, מסחר יין, דגים ושמן, חוף. קאסטרעאלע, חמש עשר אלף איש, כרמים רבים וטובים. פאטי, שש אלף איש, יוצרי חרש ודיגים. ראנדאצא לרגל הר עטנא, חמש עשר אלף איש. ספוג רב בסביבותיה. בפלך הזה איי ליפארי, היא קבוצת אחד עשר איים קטנים, אדמתם המה וגפרית, אלוין, צינובר וזאלפעטער רב בקרבה. גפן, תאנה ורמון, וכל פרי הנגב לרוב בהם. מספר יושביהם עשרים אלף איש, הגדול מכולם הוא אי ליפארי, חמש פרסאות מרובעות היקפו, והעיר ליפארי מצודת עופל לה, שני חופי הים, ארבעה עשר אלף איש, עושי מסחר. שני לו הוא אי וואלקאנא, אין יושב בו על דבר ההר אשר בו, השופך גשמי להב וזרמי אש מפיו, ונורא הוא על כל סביביו. אי סאלינא, חמש אלף איש בו, מעיני מלח רבים, מרחצאות חמות לתרופה. הנפלא מכולם הוא אי סטרומבולי כולו הר אש, הוא האחד בכל הרי להב, אשר אשו לא תכבה, מוקד עולם במעיו, רעש נורא כסיר נפוח בקרבו, אפר ואודי לרבת על פניו תמיד, ותמרות עשן עולים מגרונו, ויכסו את עין הארץ, וכפעם בפעם יזרוק אבני אש, ולפידים נוראים מפיו, לכן אך שלש מאות איש דלת העם עליו ישכונו.

מאלטא

אי בים התיכון, שמונה פרסאות מרובעות מדת ארצו. רחוק עשר פרסה מזיציליא, וחמשה ושלשים פרסה מאפריקא, ונלוו אליו שני האיים גאצא וקומינא, אשר שטחם שתי פ"מ.

הקור לא יקרב אל גבולו, וחום הקיץ לא ירע ליושביו, אף אם חזק הוא, כי רוחות הים נושבת בו, ויכבו את להט אשו. פני הרקיע

עשורים, ובהיר הוא בשחקים, כי ימי הגשם אך מעט המה, עורים רבים בו על ידי להט קרני השמש והאבק הרב העולה מאדמתו הלחיחה. יושביו חרוצים מאד לכל עבודה, ותחת אשר בסיציליא הקרובה אליו ערכה הטבע מחמדיה לפני בני האדם, ויושביה יטמנו יד בצלחת, קפצה פה הטבע את ידיה, ותמאן תת מאומה, אולם האדם בתחבולותיו הניף את ידו, וחכמתו עמדה לו למלא די מחסורו, וכמעט לא יעזוב שעל עפר ארץ ריק מבלי תת פרי תנובה. לכן שפע רב לו בכל תבואת השדה, צמר גפן, פאמעראנצן, תאנים, קנה צוקר, גפן, שושנים ופרחים, כמון, קלח, וכל ירק עשב. הבקר אך מעט, אולם צאן ועזים רבים. דגים ואלמוגים כבירים. מלח, דבש דבורים. יושביו גבורי כח, נאמני רוח, מאכליהם אך שומים, בצלים ודגים, בשר לא יאכלו כי אם בחגים. השכרון שנוא להם. בארץ מולדתם תדבק נפשם עד מאד. אמונתם רומית קטוליקית. אף אם לממשלת ענגלאנד הם, איבה נצורה בלבם לכל אנשי בריטניא. שפתם בלולה במלות לשון יון, איטליא, צרפית, וערבית, מסחר רב להם בצמר גפן. האיים האלה למלכות ענגלאנד הם, וגובערנער בראשם המושל בכל אשר להם בשם ממשלת בריטניא. באמצע האלף השלישי ליצירה, כוננו בני צור וצידון להם מושב באי מאלטא, אחרי אלף שנים בא לידי הקרתגים, ומהם לכדוהו הרומים. אחריהם משלו בו הגוטן, ואחריהם הערביאים, עד אשר נתן אותו קיסר קארל החמישי בשנת ה"א ר"ן לאדירי הנוצרים, אשר נלחמו עם הישמעאלים על דבר הארץ הקדושה, ויקרא להם בשם גבורי מאלטא (מאלטעזער ריטער). בשנת תקנ"ח נלכד בידי נאפאלעאן, ובשנת תק"ס כבשה אותו ממלכת ענגלאנד. ועל פי ברית המלכים בשנת תקע"ד היה לה לאחוזת עולם, אולם רוב זכיות יושביה נשארו למו כבראשונה.

לאוועלעטא, עיר הבירה, מבצר חזק מאד, מצודה נשגבה, בה יחנו שם אלף אנשי הצבא, חוף גדול ונשגב, ופתוח לכל אניות ארצות נכר מבלי תשלומי מכס. בה משכן השליט, וארמון נאוה לו, מספר יושביה ששים אלף איש, בית אוניווערזיטעט, גנת ביתן, אוצר ספרים, בית אוסף סגולות עתיקים, בית נשק. בתי משכנות גדולים לצייר אדיר אשר להממשלה, בית מועד הסוחרים, בתי מלאכת צ"ג. מעשה כלי נחושת, בנין אניות, היכלי תפארת רבים, מסחר רב. סנט אנטוניא, היכל עונג לשליט האי, ובו משכנו בימי הקיץ, מאלטא, עיר בצורה, שש אלף איש, מעשה צ"ג רב. פינטא, ארבע אלף איש, מעט צ"ג ומסחר בו. צוריקא, חמש אלף איש. לעבונג, חמש אלף איש, מסחר צ"ג. מעשה חוטי זהב וכסף.

גָאצָא. אי, שתי פ"מ מדתו, בו העיר גאצא, על פני סלע, מצודת עופל לה, ובה מגדל רם מאד, ארבע אלף איש, מעשה צ"ג, יריעות מחוטבת, כלי כסף וזהב. קאמבֿרא, כפר, שני אלף איש, גני פרי רבים, ארמון ופרדס נאוה, בו מושב הנגיד אשר תחת שליט מאלטא בימי הקיץ.

קָאמִינָא, אי קטן מאד, עופל חזק, אלף איש, מעשה צ"ג, זיז שדי רב מאד,

איי יאניען

מ א כ ר ת שבעה איים, עם איזה איים קטנים הנלוים אליהם, אשר אין מלך להם, וממלכת ענגלאנד למגן ומחסה עליהם, אלל המדינות אלבאניען במלכות ישמעאל וליוואדיען ומורעא בארץ יון, רובם ארץ הררים וסלעים, מדת ארצם שבעה וארבעים פרסאות מרובעות, נהרי נחלי מים אך מעט הם, גם מעינות מים לשתות מלבד המה·

א ו י ר ה ם, בחורף אין כל קור אך גשם ומטרות עוז, ימי הקיץ חמים מאד, ומן הבקר עד בין הערבים השמש בוער כאש ולפני חמתו מי יעמוד, אך כאשר ינטו צללי ערב, ילאו יושביהם מאהליהם, ובני אדם ירבוין בחוצות ושוקים. אדמתם פוריה, לאלאיהם הם, תבואת השדה לא כביר. ירק עשב, פשתן, גפן רב, פרי העץ, תאנים, תמרים רמונים וזיתים, לאמר גפן, עלי לבונה, כל עוף כנף רב מאד, דבורים, דגים רבים, לאן ובקר, תולעת המשי, מלח, גפרית, טיט, אבני ריחים, מעינות הרופה. בעלי היער מחסור רב להם· מספר יושביהם שני מאות אלף ושלשים אלף איש, והם יונים ואיטליינים: היונים הם בעלי ברית נוצרית יונית, והאיטליינים הם קטוליקן, גם יהודים רבים בהם· כולם יחד גבוהי קומה, גבורי כח אנשי חיל, נבוני לב, רוח קנאה ונקמת דם בקרבם, בעלי תרמית, מאמיני הבלי תעתועים, חכמה ודעת זרים למו, שותים במשורה, אוהבים את הנגון, השיר והמחולות. איש איש חרבו על ירכו, ומקטן עד גדול לא יצא החוצה אם איננו חגור חרב או סכין ארוך ממעל למדיו. מעשיהם הם המסחר, מעבר אניות, צידת דגים, מטע כרמי גפן וזית. מלאכת מחשבת וכל עבודת יד אך למצער· הממשלה היא ביד ארבעים זקנים אשר יבחר העם מקרבו, ובראשם שר בריטניא, אשר שם לא ר ד א ב ע ר ק א מ י ס ע ר לו, כי כאשר אמרנו ממלכת ענגלאנד היא מחסה הארץ הזאת ולה המשפט, כי יתנו לצבאותיה בערי המבצר, גם בראש חיל הרעפוליק הזאת שר מלחמה מארץ ענגלאנד· מספר חיל ענגלאנד אשר בקרבה, ארבע אלף איש: הכנסותיה הן מאה ושש אלף ליטרא סטערלינג (א' וחצי מיליאן כסף), ותוצאותיה מאה וחמשים אלף ליטרא (א' מיליאן וארבע מאות אלף כסף)· בימי קדם היתה הארץ הזאת ביד קסרי יון· ברבות הימים נלכדה בידי בידי מושלי ווינעציא, בימי נאפאלעאן באה למלכות צרפת, בשנת תק"ע כבשוה הבריטנים, ואחרי הורד נאפאלעאן מגדולתו, נהייתה ע"פ ברית המלכים לארץ רעפובליק· בשנת ה"א תר"ח קם העם כאי קעפאלוניא, ויואל לפרוק עול בריטניא מעל צוארו, אולם נגיד בריטניא היושב בקרבה, כבה את להב הקשר מהרה בזרוע חילו, וכאשר קמו שנית בשנת תר"ט ויניפו יד לשבור מוטות עוז ענגלאנד, שפך הנגיד עליהם חרון אפו, רבים הובלו לטבח, ועל הנותרים נפל פחדו, ותשקוט הארץ:

א· ק ו ר פ ו, אי בים אדריאטיקי, ארבע עשר פרסאות מרובעות שטחו, בו העיר ק ו ר פ ו, מבצר חזק מאד, חוף חפשי ממכס, עשרים אלף איש, בם ארבע אלף יהודים: בה משכן שליט בריטניא, בית אוניווערזיטעט, בתי מדרש, גנת ביתן, אוצר ספרים, בית נשק, בנין

אניות

אניות , איזה ארמונים יפים , בתי בורסקי , בשול יי"ש , מעשה כלי חרש , מסחר רב . סביבה גני פרי רבים מאד , בהם כל פרי הנגב , ובראשם האתרוגים המובחרים הנודעים בכל הארץ לתהלה · ליאפאדעם , שלש אלף איש עושי מסחר . איפזא , אלף איש דיגים : אגראפוס , שני אלף איש נוטעי גנים · פאכואי , אלף איש בו , רובם דיגים · קאסופא , עיר קטנה ' שני אלף איש , איזה בתי מלאכת ל"ג · מיליקיא , שני אלף איש . מסחר רב בל"ג ·

ב · פאקסא , אי , א' וחצי פרסה מדתו , בו העיר פורטאני , שני אלף איש , עושי מסחר על פני המים : אנטיפאקסא , אי קטן , מקום מרעה לצאן ואיזה סוכות רועים ודיגים בו ,

ג , סאנטא מוירא , אי , חמש פ"מ שטחו , בו העיר אמאקוקי , מבצר חזק , חוף טוב , שש אלף איש , בית מדרש , בשול מלח , מעשה כלי משי · סאנטא מוירא : עיר בצורה , עשרה מגדלים למחסה לה , שני אלף איש , בשול מלח רב , מעגאניזי , אי קטן , יערי זיתים רבים בו · משכן רועי צאן ודיגים ·

ד · קעפאלוניא , אי , שש עשרה פ"מ מדתו , בו העיר ארגוסטולי , חוף נשגב , חמש אלף איש , מסחר רב בפרי הנגב · ליקסורי , שש אלף איש , חוף מסחר , מעשה ל"ג וכרמי יין · אסא , מבצר , שני אלף איש , מרעה לצאן רב · סנט שארשא , מבצר אצל ההר השחור (הוא שלשלת הרים אשר מראה כהה להם) , אלף איש , מעשה יי"ש ומסחר רב בו :

ה · איטהאקא , אי , שלש פ"מ מדתו , בו העיר וואטהי , חוף , ומגדל למשגב לו , שני אלף איש · מסחר יין וזיתים · קאלאמא , אי קטן , מגור לרועים ודיגים · מעגאניסי , אי קטן , מרעה לצאן .

ו : צאנטע , אי , חמש וחצי פרסאות מרובעות שטחו , זפת ושמן הרים רב מאד בו · בו העיר צאנטע , מבצר , חוף , כלילת יופי , עשרים אלף איש , ובהם שני אלף בני ישראל , מעשה כלי צמר גפן , משי , יריעות שערות , כלי פשתן , זהב וכסף , עורות , היכלי תפארה רבים , מסחר רב על פני המים · אצלה מקורי זפת רבים , גם איזה איים קטנים קרובים אליה , ובאחד איי שטרופאדי , מגדל מבצר ומקלט לכמרים :

ז · צעריגא , אי , ארבע וחצי פרסה מדתו , בו העיר צעריגא אלף וחמש מאות איש , מסחר ל"ג · קאפסאלי , שמונה מאות איש , נוטעי צמר גפן · צעריגוטא , אי קטן , שלש מאות איש , עובדי אדמה ודורכי שמן·

תמו כל ארצות איטליא

שווייץ

הארץ העדינה הזאת , אשר חנו הטבע את יפיה בשלל צבעים רקמה והמון סגולות מחמדיה , ופי שנים לה בהוד ותפארה מכל ארצות אירופא , ממשלת רעפובליק היא בלי רב ושליט , בת דרור , אין מלך לה . גבוליה לפאת צפון ומזרח ארצות אשכנז ,

לדרומה מדינות איטליא , ולפאת מערב ממלכת צרפת , מדת אדמתה שבע מאות ועשרים פרסאות מרובעות :

מים רבים לה : ראשי נהרותיה הם · רהיין · רהאנע , טעסין , אין · הנהרות והנחלים הקטנים כבירים מאד · יאורים רבים ועצומים מאד , והגדולים מכולם הם , יאור באדן , יאור גענף , יאור לוגאנא , נייענבורג , מורטן , ביל , ציריך , וואלענשטאט , ארבע יערי היער , צוג , טהון , בריענץ ·

הארץ הזאת היא הגבוהה מכל ארצות אירופא , והרים רמים יכסו פני כולה · ההרים האלה שתי מחלקות למו , שלשלת הרי אלפן , ושלשלת הרי יורא · הרי אלפן נפלגים להרי פעניגא , לעפונטא , בערניים , ורהעטיים · לכל הר שלשה גבולים · גבול השלג , הוא החבל אשר שלג עולמים בו · גבול העץ , היא הככר אשר יערים ועץ פרי על פניו · גבול השדה , הוא החבל המזרע ושדי תבואה ויבול הארץ עליו . במקלוע צפון גבול השלג בגובה שמונה אלף ושתי מאות רגל (עשרים וארבע אלף רגל הן פרסה אשכנזית) גבול העץ בגובה חמש אלף ושש מאות רגל , וגבול התבואה מלמטה עד גובה שלש אלף וארבע מאות רגל , ובחבל הנגב גבול השלג שמונה אלף ושש מאית רגל , גבול האילן שש אלף ושתי מאות רגל , וגבול השדה עד גובה ארבע אלף וחמש מאות רגל · הגדולים בהרי פעניגא הם , הר מונטעראזא גבוה י"ד אלף רכ"ב רגל (לערך שלישית פרסה) , ממנו תשתרע לאורך ולרוחב שלשלת הרים רבים וגדולים · הר בערנהארד הגדול גבוה י' אלף שכ"ז רגל (קרוב לחצי פרסה) , בגובה ז' אלף תקמ"ת רגל , מסלה רחבה ובית מלון אורחים · לאנשיו כלבים מלומדים המריחים במרחק איזה פרסאות כל איש הנטבע במצולות שלג וקפאון ורצים בחפזון להצילו · הנשאים בהרי לעפונטי הם הר סימפלון , ידי אנוש חצבו דרך ארוך שמונה פרסה בתוכו , אשר רס"ד גשרים ומערות רבית בו · הר גריזערג , בגובה ז' אלף תשל"ו אלף רגל מסלה בו עד איטליא · הרמים בהרים הבערניים הם , הר הבתולה , גבוה י"ב אלף תתע"ב רגל (יותר מחצי פרסה) , קרן פינסטעאר , גבוה י"ג אלף רל"ד רגל , ומבלעדי החוקר הוגי אשר עלה עליו בשנת ה"א תקפ"ט לא דרכה רגל אנוש על ראשו מעולם · שרעקהארן , גבוה י"ב אלף תקס"ב רגל · איגר , י"ב אלף רס"ח רגל · מענך , י"ב אלף תרס"ו רגל · ווישרהערנר , י"ב אלף ת"ק רגל · גרימזל , ט' אלף י"ד רגל . וועטרהארן , י"ד אלף תנ"ד רגל · גלעטשעאק , י"א אלף ש"ל רגל · פורקא , גבוה י"ג אלף קע"א רגל · ההרים הרהעטיים ישתרעו כדמות חצי ירח עד הר ארטל בקיראל , והאמצעי בהם הוא הר הלפור , גבוה עשרת אלפים ור"ל רגל . כל ההרים האלה ורוב האחרים המסתעפים מהם מכוסים בשלג עולמים , ורבים מהם קרח נורא ממעל לראשיהם ובשם גלעטשר יכונו , הקפאון הזה עז כאבן וזך כזכוכית ומשנה לשנה ירבה ויפרוץ · הרי יורא גם הם רמים ונשאים , וארכם חמשה ושלשים פרסה : מלבד אלה עוד הרי שיד רבים בה , וגובה שיאם עד שחקים , ואף העומד בראש השפל מכולם יחזה את העננים מתחת לרגליו , כי לא ירימו העבים אך חצי פרסה ממעל לארץ ·

אוירה ממולע וטוב מאד , קור החורף חזק ואמיץ , וחום הקין חלש

ירפה : העמקים הרבים אשר בה אדמה פוריה להם ומבורכים בכל נחלאים הם תבואת השדה (לא תספיק לצורך יושביה), כל מיני קטניות · תפוחי אדמה רבים, כל ירק עשב, פשתן וקנבוס, כרכום, טאבק, פרי העץ, יין, ובגלילות הנגב גם ערמונים, תאנים, אגוזים, ושקדים · יערים רבים מאד מהריה יוליאו אך מעט כסף, זהב, נחושת, עופרת ובדיל, גם ברזל לא כביר · אולם מחלב האבנים רב מאד, ומיניהם הם, שיש נאוה, גראניט, אלבאסטר, בדולח סלע, אבני סיד אשר יעשו מהם כלים שינים ותנורים, אבני ריחים, סיד, חומר פארצעלאן, גפרית וויטריאל, גחלי אבן, עפר טארף, מעט אבני מלח. מעינות מי גפרית וברזל לתרופה רבים מאד. מלח לא כביר : תרבית המקנה רבה מאד בקרבה, ועל דבר המרעה הטוב אשר על פני ירכתי הריה, היא ראשית מחית יושביה, ואת הגבינה הטובה אשר יעשו מחלב פרותיה יובילו עד קצוי ארץ, וכמעט אין עיר ברוב ממלכות אירופא, אשר אין גבינת שווייץ בה לממכר, והטובות מכולן הן גבינת עמענטאל, זימענטאל, ושאבציג · מספר הפרים והפרות אשר בה הוא יותר מן א׳ מיליאן · סוסים רבים ואמיצי כח, לאן רזה ולא כביר. חמורים ופרדים, חזירים וזיז שדי, כל עוף כנף לרוב · דוב, זאב, שועל, אקו, איל וחיתו יער אחרים לא כבירים. דגי הים וסרטן רב מאד :

העם היושב בה שני מיליאן וארבע מאות אלף איש מספרו, בתוכם א׳ וחצי מיליאן פרוטעסטאנטן הדבקים בדת לוטער, והנותרים נוצרים קאטוליקן, ושלש אלף איש ישראל. כולם יחד נאמני רוח וישרי לב וחרוצים למלאכה מאד : מכניסי אורחים, מאכלם ומשתיהם במדה ומשורה, אוהבי הדרור ואהבתם לארץ מולדתם תגדל על כל, עד כי רבים מיושביה יחלו וימותו, בהיותם בארץ אחרת, על דבר אשר התאוה לאדמת אבותם הבוערה בקרבה ואין מכבה · הלשונות המדוברות בה ארבע הן · בשפת אשכנז ידובר ברוב נפותיה : שפת לרפת מתהלכת בנפות דרומית מערבית · שפת רומנית היא איטליניות ישנה, בקצה נוף גרויבינדן · שפת איטליא בנפות הנגב · חנוך בני הנעורים ומדרש החכמות ירימו ראש בה · ותור המעלה להם ·

מלאכת מחשבת רבה בקרבה, מעשה כלי משי רב ועלוס מאד, גם מלאכת כלי פשתן, צמר, נייר, עורות, מורי שעות]. כובעי קש, אבק שרפה, כלי ברזל, כסף וזהב כביר מאד · מסחר רב לה עם ארצות אשכנז, איטליא ולרפת ·

הארץ הזאת שנים ועשרים נפות לה, וכל נוף מושליו מקרבו יצאו, אולם כולם יחד בעלי ברית, ולאגודה אחת הם ביד ממשלה עליונה המחוברת משנים ועשרים נשיאים, איש איש לנוף · הנשיאים האלה יעשו מלחמה, יכרתו ברית שלום, ויתנו חוקים בדבר חיל הצבא · מטבעותיה הן לפי הפראנק. כל פראנק ארבעים צל כסף · צבא מלחמה אין לה, אך בעת ריב ומצה יתן כל נוף פקודי החיל לפי ערך מסת אנשיו עד מלאת מספר ס״ד אלף וי״ט איש ·

קורותיה · בימי קדם היתה העלוועליען היא השווייץ מגור למרי נפש פלטי צרפת, בימי הרומים נכנעה תחת ידם · ברבות הימים נשמדו כל גוייה, ובני אשכנז באו אליה וישבו בתוכה, גם שבטי צרפת נלוו עמם, ומושלים רבים ושונים שלטו בה, עד אשר במאה הי״א למספרם למלכי אשכנז · במאה הי״ג היו רוב נפותיה לרודאלף גראף האבסבורג

(בגוף אארגויא) לנחלה ׳ הוא רודאלף אבי כל קסרי עסטרייך המושלים עד היום הזה · וכאשר נכתר לקיסר עסטרייך הוסיב שליטים בקרבה , ואחרי הכבידו השוטרים ההם עול קשה מאד על יושביה , באו שלש הנפות אורי , שוויץ , אונטערוואלדן , בברית יחד לנתק מוסרות עריץ האלה מעל צוארם · ויהי היום וישם געסלר שליט עסטרייך בגוף אורי את כובעו על נס , והדת יצאה מלפניו כי כל עובר יכרע ברך לפניו , וכאשר הוגד לו כי ווילהעלם טעל איש גבור ציד לא יכרע ולא ישתחוה , גזר אומר כי יורה חץ אל תפוח אשר בראש בנו , ואם יחטיא המטרה מות ימות , וטעל משך בקשת ויקוב את התפוח , ובבנו לא נגעה רעה , וכראות השליט עוד חץ אחר בידו וישמע כי הכין אותו בעבורו , צוה לאסור ידיו ורגליו בכבלי ברזל והעבירו באניה לבית הסוהר . מדי עברם היה סער גדול בים עד אשר כלחלו המלחים לפתוח חרצובות טעל למען יצילם בחכמתו מרדת שחת , ויעש טעל כאשר אותה נפשם ויגחם למחוז חפצם ולעומת האכזר געסלר דרך קשתו ויך אותו בין הדבקים וימת · הגבורה הזאת נתנה אומץ בלב העם , ועד מהרה (בשנת ה״א ס״ח) לכדו כל המבצרים והארץ נטהרה מן הערילים הנוגשים בה · כאשר נלחם הקיסר עליה והוכה אחור מגבוריה , עשו רוב נפותיה קשר אמיץ ביניהם ויחזקוהו בשבועת האלה להיות לעם אחד וזרוע גבורה אחת נגד כל צר ואויב , ולכן שם בעלי שבועה למתיזותיה עד היום הזה · לא ארכו הימים , וגם הנפות הנותרים נלוו עמם , ויהיו כולם לגוי אחד בארץ אשר בממשלתו לא יתערב זר , מאז ועד ימי המהפכה הגדולה בצרפת (אחרי נפל לודוויג מלכה בחרב המשפט) עברו מבוכות שונות עליה מבית ומחוץ , אך בכולם עשתה חיל , ולצבאות מלכי גוים נפלו כדומן לפניה . הצרפתים אשר הרעישו הארץ ממקומה נגעו גם בה וישביתו כל סדרי ממשלתו , וישימוה בשנת תקנ״ח לרעפובליק העלוועטישן ככנעה תחת ידם · בשנת תקס״ג השיב נאפאלעאן תשעה עשר נפותיה על מכונם , אך שלש הנפות וואליס , נייענבור , גענף , נשארו לארץ צרפת , אולם כאשר נועדו המלכים בשנת תקע״ה הושבו גם שלשה הנפות האלה אליה , וישימו לחוק כי ארץ שוויץ לבדד תשכון , וכל יד מלך ומושל לא תגע בה לרעה עד עולם ·

בני ישראל שלוים ושקטים בקרבה , כי אף אם אין משפט אזרחים למו , זכיותיהם רבים וטובים . ואך איזה חוקים לא כבירים יבדילו אותם משאר גויי הארץ ׳

א · גוף שאפהויזן , מחוקקיו שמונה ושבעים המה , וב״ד הקטן אחד עשר נשיאים לו , והם המוציאים החוקים לפעולת אדם , בו הערים . שאפהויזן , מוקפת חומה , שמונה אלף איש , בתי מדרש , בתי מלאכת כלי ברזל , חריצים , גלומי משי וצמר , אצלה אשדמיס נאוה · אשטערפינגן , כפר , מרחצאות חמות בו , שטיין , על נהר רהיין וגשר גדול עליו , שני אלף איש , מסחר . ארמון חזק אצלה וווילכינגן , אלף איש , כרמים רבים , הונטערהאלויא , מקום , שמונה מאות איש , מרחצאות מי תרופה :

ב · גוף ציריך , קל״ב אלופים לו וי״ט שוטרים , בו העיר ציריך , נשגבה ונאוה , הרים סביב לה , שלשים אלף איש , בית אוניווערזיטעט ,

בתי מדרש רבים ושונים , אוצר ספרים , בתי ועד לחכמים , חמשה בתי דפוס , שלשה בתי נשק , באחד מהם יצוקים הקשת והחץ אשר ירה ווילהעלם טעל אל ראש בנו במצות געסלער שליט עסטרייך (עיין למעלה דף ע"ו א') והקשת גדול וכבד מאד לא הדרכנו זרוע גבור בימים האלה · מלאכת גלומי משי ול"ג, מסחר רב · ב ל א ך , שלש אלף איש , גני פרי · ו ו ע ד נ ס ו ו י ל חמש אלף איש , מעשה כלי בד , ל"ג וגלומי למר רב , בתי בורסקי גדולים · ה א ר ג ן , מקום , אלף איש , מעשה למר ופשתים רב · ר י כ ט נ ס ו ו י י ל , מקום נאוה , אלף איש , בתי מלאכה רבים · ק נ א נ ו י א , כפר , גני תפוחים ואגסים רבים מאד בו · ש ט ע פ א , כפר , מרחצאות טובות : נ ר י כ י נ ג ן , עיר קטנה , שני אלף איש , אורגי למר גפן . ארמון , ק י ס נ א כ ט , כפר גדול ונאוה , שני אלף איש · בית מדרש , מעשה כלי משי ול"ג · ו ו י נ ט ע ר ט ה ו ר , עיר יפה , ארבע אלף איש , בית מדרש , בתי מלאכת כלי פשתן שונים , בשול אלוין , וויטריאל , אוצר ספרים ומטבעות עתיקות · ע נ ל י ז ו י א , עיר על נהר רהיין , שני אלף איש , כרמי יין , מעבר אניות . ר ע נ נ ס ב ע ר נ , עיר קטנה , אלף איש כורמים ויוגבים ·

ג . נוף ט ה ו ר נ ו י א , סנהדרי גדולה של מאה וסנהדרי קטנה של ששה איש ימשלו בו . בו העיר פ ר ו י ע נ פ ע ל ד , שני אלף איש , בית נשק , מעשה כלי משי ולמר , זאלפעטער ואלוין , בית דפוס . ב י ש א פ ס צ ע ל , שלש אלף איש , מעשה כלי פשתן ומסחר . א י ס ל י ק א ן , כפר , בתי מלאכת למר ופשתן רבים . א ר ב א ן , אלף איש , מעשה כלי ל"ג ועבותים , ש ט ע ק ב א ר ן שני אלף איש , מסחר . נ א ט ל י כ ן , כפר , שלש מאות איש . ד י ס נ ה א פ ן , עיר נאוה , אלף ות"ק איש , מעשה כלי פשתן , בורסקי . ע ר מ א ט י נ נ ן , ח׳ק , שלש אלף איש , מסחר . ר א מ א נ ס ה א ר ן , כפר , שמונה מאות איש , לידת דגים , ארמון נשגב : ה ו י פ ט ו ו י י ל , כפר , שש מאות איש , מעשה פשתן ול"ג רב .

ד . נוף א א ר נ ו י א , נסיכיו מאתים ושוטריו תשעה המה . בו הערים : א א ר ו י א , חמש אלף איש , בתי מדרש גדולים , מגדל רם לבית העלה , בית דפוס מהולל , יציקת כלי מלחמה , בתי מעשה כלי משי , פשתן , סכינים , מטוה ל"ג , בשול וויטריאל , בתי ועד לחכמים , אוצר ספרים , מסחר רב . ר ה י י נ פ ע ל ד ע ר ן , שני אלף איש , מסחר . צ א פ י נ נ ן , מוקפת חומה , שני אלף איש , בית העלה נאוה ואוצר ספרים לו , מלאכת למר ומשי רב . ל ע נ צ ב ו ר נ , שני אלף איש , מעשה כלי פשתן רב . ב ר ו ק על נהר אאר , אלף איש . ק ל י נ נ נ ו י א שני אלף איש , כרמים רבים . ש י נ צ נ א ך , כפר , מרחצאות מי תרופה . אצלו עיי ארמון ה א ב ס ב ו ר נ , משכן אבות בית קסרי עסטרייך בימי קדם . ב א ד ן , על נהר לימאט וגשר נאוה עליו מצופה גג , שני אלף איש , בית מדרש החכמות , מרחצאות חמים רבים וטובים ומספר מעיני מימיהם שמונה עשר הוא . מ ו ר י , מקום , אלף איש , בית מעשה משי . ל ו ר נ א ך , אלף איש . בה שני ירידים גדולים בכל שנה . ל ו י פ ע נ ב ו ר נ , אלף איש , בה אשר חזק לנהר ר ה י י ן , לכן יריקו את האניות בהגיעם הנה עד עברם מקום השטף הזה . ממנה גשר על הנהר עד הכפר ל ו י פ ע נ ב ו ר נ קטן .

אארבורג. מבצר חזק ואפס בלעדו בכל הארץ הזאת, שני אלף איש, מעשה כלי ל"נ, מהלומי נחושת. מסחר יין. ברעמגארטן, אלף איש, בית מעשה נייר. מעלינגן, אלף איש, מסחר רב. שווארלענבערג, נידרוויל, קירכלערויא, כפרים, מעיני מי תרופה רבים בם. ענדינגן עליון ווענדינגן תחתון, שני כפרים, רוב יושביהם בני ישראל המה, והרב המורה דאקטער פירשט שמו.

ה. נוף באזל, שתי מחלקות לו, עיר באזל ופלך באזל, ממשלת העיר ביד קי"ט סנהדרין, והשוטרים שלשה עשר הם, נסיכי הפלך נ"ח איש, והשוטרים חמשה המה. בו העיר באזל, עתיקת יומין מאד, מאתים ועשרים חוצות, ששה ועשרים אלף איש, בית אוניווערזיטעט, גנת ביתן, בתי מדרש, אוצר ספרים, בית נשק, בתי ועד לחכמים, היכל לנוצרים נבנה בשנת ד"א תשע"ט ומגדל רם לו, בתי דפוס רבים, בתי מלאכת עבותי משי (במחיר ארבע מיליאן כסף שנה שנה), ל"נ, צמר, עורות טאבק ונייר, יציקת אותות דפוס. היא רוכלת העמים, ולה ראשית הבכורה במסחר על כל ערי שווייץ. ליכשטאל, שלש אלף איש, מעשה נעלים טובים רב מאד, נייר וכלי נחושת, פתילי ברזל ויריעות. שווייצערהאלע, מקום בשול מלח, ששים אלף ככר לשנה. בובענדארף, כפר, אלף איש, מרחצאות מי תרופה טובים. ווילדענשטיין, ארמון סלע וסגולות עתיקות בו. ארלעסהיים, עיר קטנה, אלף איש, מרחצאות מהוללות. זיסאך, אלף איש, מעשה עבותים. וואלענבורג. אלף איש, מסחר לאן, מסחר מעט. אלטינגן, כפר, מעינות מי נפרית טובים למרפא.

ו. נוף סאלאטהורן, נסיכיו ק"ט, ושוטריו שבעה עשר איש. בו העיר סאלאטהורן סוללות יקיפוה, נהר אשר עובר בתוכה, חמש אלף איש, בבית העלה סגולות עתיקים מימי הרומים, מגדל ישן, בית נשק בו שריונים וכלי מלחמה מימי קדם, בית מדרש גדול ואוסף סגולות הטבע לו, בית מלאכת כלי אטון בד גדול מאד, מסחר רב, מחצב אבנים רב סביבה. אלטן, על נהר אאר, עליו גשר ארוך מאד מלופה גג, שני אלף איש, מעשה חוטי ברזל רב. באלשטאל, שני אלף איש, מעשה גלומי ל"נ, קלפי לחוק. מהלומי ברזל אלה. לאסטארף, כפר, מרחצאות מי תרופה. מימליסוויל, כפר, אלף ות"ק איש, מעשה נייר, בורסקי. פליה, מקום מרחצאות. באכטעלנבאד, מעין מי נפרית טובים לשתות ולרחצה.

ז. נוף לוצערן, מחוקקיו מאה ושוטריו חמשה עשר המה, בו העיר לוצערן, מוקפת חומות ומגדלים, על נהר רייס, ארבעה גשרים עליו, ובתוכם אחד יותר מרביע פרסה ארכו, מלופה גג ופסלי אבן נפלאים רבים בו, תשעה אלף איש, בתי מדרש רבים לכל חכמה ומלאכה, בית נשק. בהיכל לעאדעגאר, עוגב גדול מאד, שלש אלף חלילים בו. מצבת אבן למזכרת בני שווייץ, אשר נלחמו בעבור המלך לודוויג הט"ז בפאריז (שנת ה"א תקנ"ב) וימותו מות גבורים, בתי מלאכת משי, ל"נ ונייר, מסחר רב. סעמפאך, שני אלף איש: זורזעע, שני אלף

אים. וויליזויא, אלף ות"ק אים. קנוסווייל, מקום מרחצאות מי תרופה: ענטלעבוך, עמק גדול עשר פרסה ארכו, כל יושביו אנשי מקנה הם. עביקאן, כפר, ת"ק אנשי עובדי אדמה. היל קירך, כפר, גנות וכרמים רבים.

ח. נוף לוג, הממשלה ביד העם, בחירי כל עיר ומקום יועדו שנה שנה, לעשות חוקים ומשפטים ישרים, בו העיר לוג מוקפת חומה, ארבע אלף אים, בית מדרש, בית נשק, אגלה יאור לוג ועל שפתו אבני גרא‍נים גדולים מאד, ואיזה מהם שם אלף גם שמונה אלף ככר משקלם, אשר הביאום גלי המים הנה בימי קדם. באאר כפר, מעשה נייר, מרעה לצאן רב. האם, כפר, מעשה נייר, מהלומי ברזל: מארגארטן, הר, עליו נלחמו בני שווייץ בשנת ה"א ע"ה עם צבאות עסטרייך, ותעז ידם על העסטרייכים, ויכו מהם רב. וואלכווייל, כפר, אלף אים, יערי ערמונים סביבו, מסחר ערמונים ופרי העץ יבשים. וואלטערשווייל, מקום מרחצאות.

ט. נוף שוויץ, נשיכיו ששה ושנים, ושוטריו שבעה אים. בו העיר שוויץ, שם אלף אים, בית עלה נאוה, בית מדרש, מעיני גפרית אצלה. ברונן, כפר, בו בתי משכנות רבים לסחורות הנשלחות לאיטליא: גערזויא, מקום נאוה, שני אלף אים, מעשה משי. קיסנאכט, מקום, שם מאות אים, בו המית טעל את געסלר הערין, ומצבת אבן באם הדרך למזכרת מעשה הגבורה הזאת. ארט, מקום, שני אלף ושלש מאות אים, מסחר בינוני. איינזידלען, עיר קטנה, לפסל מרים אשר בהיכלה ינהרו כמאה וחמשים אלף אים בכל שנה. לאכן, כפר, מסחר רב בו לאיטליא. באלך, כפר, מעשה נייר, עבודת השדה, רייכנבורג, כפר, מעין מי גפרית בו. ראענעורס, כפר גדול, יושביו אכרים. איבערג, כפר, מעין מי תרופה בו.

י. נוף סנט גאלן, מושליו מאה וחמשים אים, ומהם תשעה שוטרים ופקידים. בו העיר סנט גאלן, מוקפת חומה, אחד עשר אלף אים, בתי מדרש, בית נשק, מלאכת אטון בד, ל"נ, לבון פשתן, מסחר רב. איזה אוצרות ספרים. במרחק חצי פרסה ממנה גשר חדש על נהר סיטער, נאוה מאד, תק"ן רגל ארכו, ופ"ה רגל רחבו, גסרקרעלערן שמו. ראראשאך, על יאור, באדן חוף, שני אלף אים, מטוה למר ופשתים, לבון פשתן, מסחר. ריינעק, שני אלף אים, מלאכת ל"נ ופשתן, כרמים, מסחר וואלנשטאדט אלף אים, מסחר רב. זארגאנס, אלף אים, מרחצאות מי גפרית, מסחר צאן ובקר. פפעפערס, כפר, חמש מאות אים, מרחצאות מהוללים. ראגאץ, כפר, אלף אים, ארמון. ווערדענבערג עיר קטנה, אלף אים, ארמון. ראפערסוויל, על פני אי ביאור צירך, וגשר ארוך מאד עליו, אלף ושש מאות אים, ארמון, מטוה ל"נ, מסחר. אלטשטעדטען, שני אלף אים, מעשה ל"נ ומסחר. ווילדהויז, כפר, מקום מולדת צווינגלי אשר טהר את דתם מהבלי שוא.

יא. נוף אפפענצעל, הממשלה ביד העם. בו העיר אפפענצעל,

שני

שני אלף איש : מסחר בכלי למר ופשתים, חאלפעטער, בית נשק בה. העריזויא, עיר נאוה, שמונה אלף איש, שמונים וארבעה בתי מעשה כלי למר גפן, מסחר רב. גייס, כפר גדול, שלש אלף איש, מעשה כלי פשתן, מרחצאות מי חלב המהוללות. טראגן, שלש אלף איש, בתי מדרש, מעשה ל"ג רב. היינריכסבאד, מקום מרחצאות תרופה. וויסבאד, כפר, מעין מי גפרית.

יב. נוף גלארוס, מושליו קי"ט, ושוטריו מ"ז המה, בו העיר גלארוס, חמש אלף איש, בתי מלאכת ל"ג, לבעים, גלומי למר, מסחר רב. שוואנדן, שני אלף ות"ק איש, מעשה פתילי ל"ג. רעפלס, שני אלף איש, מעשה כלי חרש. לינטאל, כפר, מרחצאות טובים, גשר מהולל. מאלים, עיר נאוה מאד, שלש אלף איש, בתי מלאכת אטון בד רבים, בנינים יפים כבירים. קלענטאל, עמק נאוה מאד, מרעה טוב בו, יושביו רועי בקר, ועושי גבינה טובה. נעטשטאל, כפר, שני אלף איש, מסחר רב.

יג. נוף אורי, בחירי העם ימשלו בו. עריו הם. אלטדארף, שני אלף איש, בית מדרש, עבודת השדה, מרעה צאן ומסחר. בשנת תק"ס היתה כולה למאכולת אש, וכל בניניה חדשים הם. בה ירה טעל את החץ אל התפוח אשר בראש בנו, כמובא למעלה (דף ע"ו א'). בירגלן, כפר, אלף איש בו, מקום מולדת ווילהעלם טעל. פליען, כפר, שש מאות איש, חוף טוב. שעכנטאל, עמק נחמד מאד, ארבע פרסה ארכו, ורביע פרסה רחבו, יושביו מקנה רב להם.

יד. נוף אונטערוואלדן, מושליו איזה זקנים וחמשה וששים בחירי העם, בו הערים שטאנץ, שני אלף וחמש מאות איש, מסחר מעט. שטאנסשטאד, כפר, אלף איש, ענגלבערג, עמק ארוך שתי פרסה, שני אלף איש בו. סארנען, עיר, אלף ושני מאות איש, מסחר, מהלך שיט נאוה. מעלכטאל, עמק נחמד מאד, ב' וחצי פרסה ארכו. זאקסעלן, כפר, שש מאות איש. קערנס, עיר יפה, שני אלף ושלש מאות איש, שדות וגנים טובים.

טו. נוף בערן גדול במדתו מכל הנפות האחרים, בו הרי יורא, והגבוהים מכל הרי אלפן אשר השלג מעילם ולא יסור מהם כל הימים. מושליו ר"ע סנהדראות ושוטריו שבעה עשר איש. עריו הם בערן, מוקפת חומות, על נהר אאר, גשר אבנים עליו נבנה זה ארבע מאות שנה, בירות סביב החומה, והיתו יער ושני דובים גדולים בם, חמשה ועשרים אלף איש, בית אוניווערזיטעט, בתי מדרש רבים, גנת ביתן, מצפה ככבים, בתי ועד לחכמים, אוצרות סגולות הטבע, במה למוצרים ומגדל רם לה, בו פעמון שני מאות ככר משקלו, אוצר ספרים, בית אוסף מטבעות, בית נשק, מגדל גבוה אשר בכל שעה יצא דוב ברזל בראשו וישמיע קול הפעמון, בית הכנסת לישראל (כי ארבע מאות איש בני ישראל בה) אשר היתה חנוכתו בשנת ה"א תרע"ו. בתי מלאכת כלי משי, למר, אטון בד, כלי כסף וזהב, כובעי קש, בתי בורסקי, מסחר. מרחצאות מי תרופה אצלה. אארבערג, אלף איש, מסחר: האפוויל, כפר, בית חנוך גדול בו. נידויא,

אלף איש , ארמון , מסחר רב על פני המים . ערלאך , אלף ושני מאות
איש . בורג דארף , שני אלף איש , מעשה ל"ג , מרחצאות טובים :
סומיסוואלד , כפר נאוה , אלף ות"ק איש , ארמון , בו בית מחסה
לעניים . בירן , אלף ושלש מאות איש , עוברי אניות , מסחר יין .
לאנגנעטאל , שלש אלף איש , מסחר רב . עמענטאל , עמק נאוה
מאד אין כמוהו ליופי ומקנה רב בכל הארץ הזאת , ארבעים אלף איש בו ,
עושי מלאכת מחשבת ובעלי מקנה , הגבינה הנעשה בו מהוללה מאד ונודעת
בכל קצוי ארץ לתהלה בשם גבינת עמענטאל : לאנגנויא , כפר
נאוה , אלף איש , בתי מלאכת ל"ג ואטון בד , מעשה גבינה ומסחר רב
בו . פרוטיגן , מקום גדול , אלף איש , מעשה גלומי צמר רב . עמק
זימען , ארוך י"ג פרסה , שדות וכרמים רבים בו . יושביו תשעה אלף
איש . עמק האסלי , י"ב פרסה ארכו , מלא הדר תפארת הטבע , יושביו
בעלי מקנה ועשתרות רבות להם . זאאנן , מקום מעשה גבינה מהוללה ,
כל אחת ככר משקלה ותובל לאמעריקא והודו מזרחית . טהון עיר נאוה ,
חמש אלף איש , ארמון , בית מדרש לחיל הצבא , מרחצאות מי תרופה אצלה .
לויטערברונן , כפר , אשד מים נפלא בו . גרינדלוואלד . כפר
מהולל ע"י הר שלג אשר אצלו . מייריגגן , כפר , אשד נאוה אצלו :
אונטערזעען עיר קטנה , אלף ושלש מאות איש , מרחצאות מי חלב ,
ארמון . פרונטרוט , עיר , שני אלף איש , בתי מלאכת גלומי צמר ,
כלי מלחמה , בורסקי . ניישטאדט , שלש אלף איש , כרמים רבים
יסובבוה : ביל , שלש אלף איש , מטוה ל"ג , מעשה צבעים , פתילי
ברזל ומסמרות , מסחר יין . אורזאנע , אלף איש , בתי בורסקי רבים .
אצלה מעשה ברזל רב . דעלעמונט , שני אלף איש . לויפן , אלף
וחמש מאות איש , מלאכת ל"ג . אונטערלאקן , מקום מרחצאות מי
חלב טובים :

טז . נוף פרייבורג , נסיכיו מאה ושוטריו שלש עשר איש . בו העיר
פרייבורג , חומות גדולות ומגדלים יקיפוה , תשעה אלף איש , בתי
מדרש רבים וגדולים , בבמת ניקאלוים מגדל רם מאד , גשר תלוי בשרשרות
ברזל על פני נהר זאאנע , מעשה כובעי קש , גלומי צמר , בורסקי , בשול
שכר . במרחק פרסה ממנה מערת מאגדלענא תכיל בקרבה במה
לנוצרים , היכל גדול , איזה חדרים ומרתף , כולם יחד חצובים בסלע .
נארמינסוויל , באן , שני מקומות מרחצאות טובים . מורטן ,
עיר נאוה , שני אלף איש , ארמון ישן , בתי מדרש , מסחר רב .
גרייערץ , ארבע מאות איש עושי גבינה מהוללה . רומאנט , שני
אלף איש , ארמון , מסחר רב בסוסים . שערמעה כפר נאוה , מעשה
גבינה טובה . עסטאוועיר , (נקראת גם סטעפים) עיר יפה , שני אלף
איש , בית מדרש , מעשה גלומי צמר , מסחר רב . בולע , שני אלף איש ,
מסחר רב בגבינה . זעמזאלעס , כפר , בית מעשה זכוכית גדול מאד .
פורט אלקאן , חוף נכח עיר נעפשאטעל , אניות רבות באות אליו
ויוצאות ממנו .

יז . נוף וואדט . הממשלה ביד הנשיאים , אשר יבחר העם מקרבו

שנה שנה , והשוטרים תשעה המה · בו העיר לויזאנע (קרא לאהזאן) חמש עשר אלף איש · בית מדרש גדול , אוצר ספרים , היכל לנולדים אשר נבנה שתי מאות שנה ומגדל רם לו , בית אוסף סגולות עתיקות , בני נשק , בית מדרש לחכמת המלחמה , כרמים רבים , איזה מלאכה · אוסי , כפר , בו חוף יאור גענף · וועווע ה , עיר נאוה , חמש אלף איש , ארמון , בית מדרש , מלאכת מורי שעות , וכלי תפארת · סולי , שלש אלף איש , כרמים טובים מאד · מארזע , שלש אלף איש , ארמון , בית נשק , חוף גדול , מעבר אניות ומסחר · אבאנע , שני הלף איש , מסמר · כיאן , חוף , ארמון , שלש הלף איש , מעשה כלי פארלעלאן , בתי חנוך נערים , בתי בורסקי · קאפעט , אלף איש , הרמון נאוה , כרמים , לידת דגים . פראנגינס , כפר , שש מאות איש , מעין מי גפרית , הרמון נאוה אשר היה משנת תקע"ה עד תקפ"ה קנין יאזעף נאפאלעאן מלך ספניא · איפערען ארבע אלף איש , איזה בתי מדרש , חוף , מרחצאות מי גפרית , מסחר רב · גראנדזאן , אלף איש , חוף , מסחר · וויפליסבורג , אלף ות"ק איש , ארמון , בית מדרש המסחר · מודון , שני אלף איש , מעשה ל"נ . פעטערלינגן , שלש אלף איש · ארבע , שני אלף איש , שני מגדלים ישנים , בית מרפא לפסחים . עגלע , שני אלף איש , אכרים · בעקס , כפר נאוה מאד , שלש אלף איש , מעינות גפרית , מרחצאות , בשול מלח רב · ווילענאוע , עיר קטנה . שני הלף איש , כרמים , מסחר על פני המים · וואלארבע , שש מאות איש , מעשה כלי ברזל · בונפורט , כפר , ריחים רבים בו . אבונע , שני אלף איש , כורמים ויוגבים ·

יח ׳ נוף טעסין , נסיכיו מאה וארבעה עשר איש ושוטריו תשעה איש · בו העריס בעלענז , מוקפת חומה ומגדלים על נהר טעסין וגשר גדול נאוה עליו · שני אלף איש , בית מדרש , מסחר , לאווים , (או לונאנא) , חמש אלף איש , בתי מעשה טאבק , כלי משי , נייר , מהלומי ברזל ונחושת , בתי בורסקי · לוקארנא , שני אלף איש , מעשה משי , גני תאנים , בית מדרש לכמרים , מסחר · מענדריזיא , שני אלף איש , מטוה משי , אסאניא , קלארא , שני כפרים רוב יושביהם סובבים בארץ לבקש מתנות חנם ·

יט · נוף גרויאבינדטן , מחוקקיו חמשה וששים , ושוטריו שלשה , בו העיר קור , מוקפת חומות ומגדלים , שש אלף איש , בתי מדרש , מעשה נחושת קלל , רקועי ליגק . מסחר · דאוואס , מקום מעשה עופרת ורקועי לינק רב · מייענפעלד , אלף ושש מאות איש , מסחר · אילאנץ , שמונה מאות איש , מסחר מקנה · דיזענטיס , אלף ושש מאות איש , בית דפוס , מעשה גבינה · עהוזים , כרמים וגני שקדים וערמונים יסובבוה , אלף איש · ספליגן , מקום מסחר רב , מעשה כלי משי · ענגאדין , עמק גדול י"ח פרסה ארכו , מרעה לצאן , מחלב עופרת וכסף , מעיני ברזל וגפרית רבים בו · סנט מארין , כפר , באר מי תרופה בו · פרעטיגויא , עמק ארוך ט"ו פרסה , מקנה רב בו , כפרים רבים ·

כ · נוף וואליס , מושליו חמשה ושבעים , ושוטריו חמשה . בו העיר סיטן , חומות ושני ארמוני סלע למשגב לה , ג׳ אלף איש , בתי מדרש ,

עבודת השדה ומסחר · לייק , אלף איש , סותרי ארץ · במרחק ארבע פרסה ממנה מעינות מים רותחים טובים מאד לרחצה · בריג , אלף איש , נוי בתיה מלופים אבני גלימר הנוצצים ככסף תתענג עין כל רואה בם , בתי מדרש , מסחר · מארטינאך , אלף ות"ק איש , בתי מסכנות לסחורות העוברות על פני הר בערנהארד · סנט מאריץ , שני הרים גבוהים לימינה ולשמאלה , אלף ושני מאות איש : במרחק שתי פרסה ממנה אשד נאוה פיסעוואש שמו אשר ישתפכו המים בגובה שלש מאות רגל ארצה · סנט גינגאלף , כפר , נהר מארגע עובר בו ויגזרהו לשני גזרים , החלק האחד לשווייץ הוא , בו מעשה פתילי ברזל ויתדות , והחלק השני למדינת סאוואיען (מלכות סרדיניא) הוא אצלו מערה נפלאה · מאנטהע , אלף איש , מעשה זכוכית : עמק באניעס , מושך והולך עד הר קומבין במדינת פימאנט , יערים רבים בו , ומפלאות הטבע בקרבו . סידרש , אלף איש עוברי אניות , וויספאך , שמונה מאות איש , מסחר , גרענשן , כפר , מעין מי תרופה אצלו ·

כא · טוף גענף , הממשלה ביד מאה ושמונים ראשי סנהדראות ושלש עשרה סנהדרי קטנה בו העיר הבצורה והנאוה גענף , על נהר רהאנע העובר בה וגוזר אותה לשלשה ראשים , ארבעה ושלשים אלף איש בה , בית אקדמיא , בתי מדרש רבים ושונים , אוצר ספרים , מצפה ככבים , גנת ביתן , עשרה אוצרות סגולות הטבע ומפלאות ידי אנוש , בית ספר לאלמים , בתי ועד לחכמים , בית עלה נאוה , היכלות רבים ומגדלים גבוהים · צנור גדול המביא מים אל תוכה ע"י מכונה נפלאה , מעשה כלי מורי שעות מהוללים בכל הארץ (כשבעים אלף שנה שנה) יותר משלש אלף איש יעשו במלאכה הזאת , בתי דפוס רבים , מלאכת כלי כסף וזהב , גלומי צמר , כלי עור שונים , כלי משי , מנורות , כובעים , מסחר רב מאד . במרחק א' וחצי פרסה ממנה ההר סאלעווע שלש וחצי פרסה ארכו ויותר מפרסה קומתו · קארונע , ארבע אלף ושני מאות איש , מרחצאות חמות , מעשה כלי אבן , מטוה צ"ג . בתי בורסקי רבים · שענע , כפר , שלש אלף ושני מאות איש · קולוניע , כפר , שמונה מאות איש · ווערזאא , כפר נאוה , חוף , אלף איש עושי מסחר ·

כב · נוף נייענבור גם הנקרא גם נעפשאטל , תור פירסטענטום לו , וגלוה אליו גראפשאפט וואלענגין , ושניהם יחד ארבע עשרה פרסאות מרובעות מדת הרגס . הנוף הזה אחוזת מלך פרייסן הוא , נחלת אבותיו מני דור ודור , אולם הממשלה ביד העם היא , וביום תלתן העטרה בראשו , ישבע לבני הנוף הזה לשמור את חוקותיהם ולבל יגע בכל זכיותיהם אף כשערה · תוצאות החקים לפעולות אדם ביד המלך , גם יפקד פקידים ושרי הצבא , אולם החוקים והמסים מקרב העם יצאו . ומחוקקיו המשה ושבעים המה · שלשים יבחר העם וחמשה וארבעים יבחר המלך · ע"פ ברית המלכים משנת ה"א תקע"ה לא יוכל המלך למכרו או לתתו לאיש אחר · שליט בקרבו השורר בשם המלך וכ"ד יועצים לו · בעת מלחמה יתן הנוף הזה לחיל שווייץ אלף שש מאות ששים ושנים איש · בו העיר נייענבורג , קריה נאוה על נהר סעיאן , שבעה אלף איש , בית

אקדמיא , בתי מדרש , אוצר סגולות הטבע , אוצרות ספרים , היכלי
צפארה , בתי חסד שונים וביראשם בית החולים אשר יסד דוד פורי סוחר
מארץ פורטוגאל , האיש הזה בא אליה בעודו נער וסבב בחוצות למכור עלי
פרית , וברכת ה' עמדה לו ויהי הולך וגדול עד אשר הניח במותו עשרים
מיליאן פראנקן , ומאלה הבדיל ששה מיליאן לקרן קימת בעבור בית החולים
אשר בתי גמילות חסדים בקרבה · בתי מעשה מורי שעות , כלי כסף וזהב ,
סכינים , מעשה שבכה , כלי מלחמה , כרמים רבים · בודרי , שני אלף
איש , כרמים רבים ומסחר רב ביין . בית מעשה אטון בד גדול מאד אצלה ·
לאכדעראן , אלף איש , רובם כורמים . וואלטראוועדס , עמק
גדול , שלש פרסה ארכו , צפת הרים , עפרות ברזל ומעיני ברזל ונפרית
רבים בו · יושביו שש אלף איש עושי כלי מורי שעות , מעשה שבכה , נעלי
יד , ומין יין מר אשר מסחר רב בו · עראוועדס , כפר , אלף איש ,
אכרים ועושי כלי מורי שעות · קובעט , מקים מעשה רשת רב ,
קארטעלאד , כפר , אלף איש · בית מעשה כלי פשתן רב מאד ·

וואלענגין , שש מאות איש , ארמון , מעשה מורי שעות וכלי עץ
שונים · לאקלע , שבעה אלף איש , ובהם ארבע מאות עושי כלי מורי
שעות , שמונים עושי כלי כסף וזהב , ויותר משמונה מאות עושי מעשה
שבכה · שאדעפאכד , שמונה אלף איש , בהם ת"ק עושי מורי שעות ,
ארבעים צורפים , וששים עושה מעשה שבכה לתכשיטי הנשים · וואלדירין
עמק נחמד מאד וארבעה ועשרים כפרים בו , יושביהם עובדי אדמה ועושי
כלי מורי שעות · באררקארדערי , מקום מעשה אטון בד רב ·

יען גדול כבוד הרי אלפן מאד , כי מלבד גובה שיאם העולה עד במתי
שחקים , מלא רוחם ארצם רב מאד , באשר מדת שטחם שמונה אלף פרסאות
מרובעות , ויותר מתשעה מיליאן בני איש עליהם ישכנו , לכן נדבר פה
עוד דברים אחדים מהם ותכונותיהם ·

ככל אשר יוסיפו עלות על במתי ההרים הרמים האלה , כן תמעט
ראות העין במרחק , ותחת אשר יחזה העומד בגובה שמינית פרסה עליהם ,
כל הסביבות עד מרחק תשעה פרסה , לא יראה בהגיעו רום רביע פרסה ,
כי אם מרחק חמש פרסה , וכן תמעט מחזה העין מלעד לעד , כי כל אשר
יוסיפו הגבה כן ירבה הנשף וקרני השמש כהים אין נוגה להם · ובכל זאת יראו
מראש · · · קרני ההרים כל דבר קטן אשר בעמקים הקרובים אליהם ,
ולעומת זה לא יחזו יושבי העמק מאומה מכל אשר בראשי ההרים ·
הגלעטשר , הם סלעי קרח וקפאון גדולים ונוראים מאד , נצבים על
פני ראשי ההרים , או תלואים בלדי גבותם , והרג ואבדן רב יצאו מקרבם
כפעם בפעם לאדם ובהמה יחד , כי רובם תלואים ואין מכון חזק לשבתם ,
לכן יעתקו ממקומם בזרוח השמש עליהם ובנפלם ארצה יהרסו בתים , ישימו
ערים לשממה , ושדי תבואה ועדרי מקנה למהפכת עולם , ופעמים רבות
יפלו גם בעת קור מגובה שיאם ארצה כאשר ירקדו יעלי סלע עליהם ,
ובכל זאת רבים מאד חכמי לב חוקרי הטבע העולים עליהם למען ראות מפלאות
שדי ועזוז גבורותיו , וכבירים אין חקר ימלאו קבר למו בתוכם · הרוח אשר על
פניהם מלח רב בתוכו , לכן ינדל למאון העולים עליהם · וכל דורך על

במתי השלג האלה, נאד מים על ירכו, לכבות האש הבוערה בקרבו ·

פ ע מ י ם רבות ימלאו על פני הגלעטשר האלה כר נרחב מלא שלג אדום כדם, וחוקרי הטבע אספו את השלג הזה לתוך כליהם ויביאוהו לתוך בית חם למען ימס ויהי למים, ובחומו הביטו אליו בכלי מיקראסקאפ, הוא כלי זכוכית המגדיל כל דבר קטן רבבות אלפים מונים לעיני בשר, ויראו כי האודם הזה הוא קבולת נטעים ורמשים קטנים החונים על פני השלג, ובהגיעם למקום חם מתו כרגע. בגלעטשר האלה מערות רבות וגדולות מאד, ונהרות איתן בקרבם ·

נלבד ההרים אשר קראנו בשם למעלה, נזכיר פה עוד איזה הרים הראוים להכתב בספר · הלא הם: הר פ י ל א ט ו ס, בנוף לוצערן · ארכו ארבעה עשר פרסה, וגבהו שבעה אלף ושמונים רגל, יער וכל עץ בו ומרעה טוב לצאן ובקר · ה ר ר י נ י, בנוף שווייץ, היקף רגלו עשר פרסה, וקומתו חמש אלף שבע מאות שלשה ועשרים רגל, יערים יכסוהו, מאה וחמשים בתי רועים על פניו, ושלש אלף פרות רועות בהדר הכרמל והשרון אשר עליו · בגובה חמש אלף ומאה רגל, מסלה רחבה עוברת בתוכו עד נוף גלארוס · הר ק א ל א נ ד א, בנוף סנט גאלן, גבוה ח' אלף רנ"ג רגל, וסלעי גלעטשר בראשו · הר ז ע נ ט י ם בנוף אפענצעל, שבעה אלף ושמונה מאות רגל קומתו, ובין קרניו אשר בראשו סלע גלעטער נורא מאד, פרסה ארכו · הר ד ע ד י, בנוף גלארוס, גבוה אחד עשר אלף ול"ז רגל, נורא על כל סביביו, כי ישליך בימי האביב סלעי שלג ועמודי קפאון ארצה, ויכסה פני עמקים ויושביהם לבל יוסיפו קום · הר ג ל א ר נ י ש (גם הוא בנוף ההוא) גבוה ח' אלף תתקכ"ה רגל, ובאמצעיתו שדה קרח נורא מאד · הר ש י ל ט, שמונה אלף רגל קומתו. הר ג א ט ה א ר ד, בנוף אורי, שש אלף ש"ן רגל קומתו, שלשה יאורים בו, שמונה סלעי גלעטשר גדולים, ומקור הנהרות רהיי"ן, רייס, טעסין ורהאנע בקרבו, מסלה נאוה ורחבה בתוכו עד איטליא, ארבע עשרה פרסה ארכה, גשר גדול בתוכה על נהר רייס וקרוב אל הנהר הזה עוברת דרך מערה חצובה בסלעים שתי מאות רגל ארכה · גם ההרים הרמים ס ו ס ע נ ה א ר ן (גבוה י' אלף תתק"י רגל) · ש ע ר ה א ר ן (גבוה י' אלף ע"א רגל) בו, וגלעטשר נוראים על פניהם · הר ע י ט ל י ס בנוף אוטרוואלדן, עשרת אלפים ורל"ז רגל גבהו, סלעי קרח וקפאון עליו באורך שלש פרסאות. ראשו כעין כובע ושלג עולמים עליו · ביום לא יראו ממנו את מגדל עיר שטראסבורג · הר מ א ל ע ס א ן בנוף פרייבורג, גבוה ו' אלף וקי"ח רגל, שכבת השלג לא תארך עליו. הר ד ע נ ע ד י מ א ר ק ל ע, שבעה אלף תתכ"ו רגל קומתו, שלג לבושו כל הימים · הר ד י א ב ל ע ר ע ט ס, גבוה ט' אלף ט' מאות וס"ז רגל · ג ל ע ט ש ר ב ע ר נ י נ א, בנוף גרויאבינדן, הגדול מכל אחיו בהרי אלפן, ראשו יש קרח נורא שש עשרה פרסאות ארכו · הר ב ע ר נ ס א כ ד, עשרת אלפים שכ"ז רגל גבהו, מסלול חדש בתוכו עד איטליא, פ"ב פרסה ארכו:

תם

שבילי עולם

תכונת כל ארצות אירופא למשפחותם בגויהם, מצבם יאוריהם ונחליהם, יבול אדמתם וצאצאיהם, מספר ודרכי יושביהם, אמונת ועבודת אלהיהם, מלאכתם ומעשה ידיהם, חוקות ממשלתם ומלכיהם, שם כל עיר וכפר ונפלאותיהם · קורותם מני אז ומוצאותיהם, וכל אשר עבר על זרע יעקב בם ברורות עולמים, גם זכר חכמי דורינו ואלופי ישרים הנשאים והרמים :

מן
אברהם מענדיל מאהר ·

חלק שלישי

הארצות אשר בחלק הזה · אלה הן

עסטרייך, שטייערמארק, איליריען, טיראל, בעהמן, מעהרן, שלעזיען, אונגארן, זיבענבירגן, דאלמאציען, קראציען, סלאוואניען, וויניציא, לומבארדייא, גאליציא, בוקאווינא, טירקייא, מאלדויא וואלחייא, גריכן לאנד :

ביוזעפאף

בדפוס המשובח של הרבני הנגיד מהור"ר ברוך זעצר נ"י ·

שנת תרמ"א לפ"ק

ШВИЛЕ ОЛОМЪ Част III.

Въ Юзефовѣ Ординацкій
Въ Типографіи Б. Зецерра 1880 г.

Дозволено Цензурою Варшава 10 Сентября 1880 г.

אל הקורא

אחרי הדרכתיך במעגלי יושר עד קצה ארץ שווין , הנני פותח לפניך שערי ממלכת עסטרייך הגאוה אשר פי שנים לה בחן ערכה על כל הארצות אשר עברתי עמך בתוכנה עד כה · כי מלבד גאון עוזה ותוקף ממשלה אשר לה ברחם ממלכת תבל , שפע ברכה לה בקהלות יעקב ונס לית יהודה כבירים אין חקר , אין ערוך למספרם , תום דרכם ורוחב חכמתם בכל הארצות תחת שמי ה' · הרימה נא · פעמיך אלופי , וקסת הסופר אשר בידי יוליכך מעיר לעיר וממדינה למדינה אשר בקרבה , ואדע נאמנה כי נשמחת לב ולמשיב נפש יהי לך אורח מישור הזה · בהגיעך לעיר לבוב עיניך תחזינה כי קנה המדה אשר בידי קנה אמת הוא בלי משוא פנים , כי אף אם אהובה העיר הזאת לי מאד באשר קרית מולדתי ומקום מושבי היא , לא הרביתי בתהלתה יותר אף כשערה מאשר לה יאתה , ובמספר חכמיה אשר קראתי בשם ואשר אמרתי כי בלעדם אין גם אחד הראוי לבא בקהל נבונים , הודעתיך ברמז משפט פלוני וכו' מחבר ספרים , מעשה ידי זרים , במחיר והדרכמונים יקרים , ולחשתי באזניך סוד מתעטף בטלית שאינו שלו , וד"ל ·

בצאתך ממדינת בוקאווינא קצה גבול עסטרייך , אחוזי יד נלכה ארצה ישמעאל הקרובה אליה , אשר גם היא מלבד עושר כבוד תפארתה והמון נגלות הטבע , אדירי התורה רבים ועצומים כללו את יפיה מדורות קדומים , וגם עתה בדור הזה מלאה דעת ויראת ה' , וחכמי ישראל היושבים בתוכה , מאפילים נוגה השמש בקרני הודם · ממנה נבואה לארץ יון הנודעת לשם מראש מקדמי ארץ · וגם בה תשבע נחת די חפצך .

לבוב בחדש העשירי תרכ"ה

א׳ מענדיל מאהר

עסטרייך:

הממלכה הזאת היא בגדלה, רוב לאומיה ומלכה, אחת הגדולות והנשאות בכל ממלכות אירופא, ותכיל בקרבה הארצות, עסטרייך העליונה (הנקראת בשם עסטרייך ממעל לנהר ענס) עסטרייך התחתונה (עסטרייך מתחת לנהר ענס), בעהמן, מעהרן, שלעזיען, קערנטן קריין, ארץ החוף (היא מחברת שלש הגלילות, טריעסט גערץ והיסטריען) שטייערמארק, טיראל, גאליציען, אונגארן, זיבענבירגן, סלאוואניען, קראאציען, סערביען, דאלמאציען, קראקא, בוקאווינא, ווענעדיג ולומבארדייא.

גבוליה. לפאת מערבית וצפונית מערבית ארץ שווייץ וממלכת בייערן, לפאת צפונה ארץ זאכסן, פרייסן, פולין ורוסיא, למזרחה רוסיא וטירקייא, ולנגבה טירקייא, ים האדריאטיקי, רומי, מאדענא, פארמא ופימאנט. רוב גבוליה הם נהרות והרים גבוהים. כל מדינותיה יחדו מקושרות לאגודה אחת, אין כל זר ביניהן, מבלעדי גלילות דאלמאציען אשר יעבורו רצועת ארץ טירקייא בתוכן ותפרידנה אותן מרעותיהן.

גדלה ומדת שטחה, אחד עשר אלף שמונה מאות ושש פרסאות מרובעות: מאלה שלש אלף תקע"ח פ"מ ארצות אשכנז, אלף תקפ"א פ"מ ארץ גאליציא. שש אלף קע"ה פ"מ ארצות אונגארן, וארבע מאות שבעים ושתים פ"מ ארצות איטליא.

מספר תושביה ל"ח מיליאן איש, ובהם שבעה מיליאן אשכנזים, שבעה מיליאן אונגארן, שלשה מיליאן איטלינים, והנותרים בני פולין, בעהמן, רוטענים, קראאטן, סערבן, מארלאקן, שמונה מאות אלף יהודים, יונים, ארמינים, וואלאכן, ציגיינר, וישמעאלים.

הרריה הגדולים הם, אלפן, קארפאטן והררי בעהמן. הרי אלפן נמשכים ובאים מארץ שווייץ וישתרעו על פני כל הארצות אשר מימין לנהר דאנויא, וראש מקום מצבם בשטייערמארק, עסטרייך ואיליריען. גבהם רם ונשא מאד, ובקערנטן, שטייערמארק ועסטרייך, רבים מהם מכוסים בשלג עולמים על פני ראשם, וגם בחום שרב ושמש קרח וקפאון לא ימושו מהם, ובשם גלעטשער יכונו, אשר איזה מהם גבוהים לבלי חקר. הרי קארפאטן, הם שלשלת הרים ארוכה שתי מאות פרסה, ראשם אצל עיר יאבלונקא בשלזיא, ומשם סובבים ועוברים כל ארץ אונגארן וזיבענבירגן עד ההר אליאן אצל ארזאווא על שפת נהר דאנויא. גם המה גבוהים ורמים מאד, ורבים בם אשר יותר מחצי פרסה גבהם, וראשם לעב יגיע, ואין מספר לתוכן הכסף, הזהב וכל מיני מתכות אשר יוציאו ממעיהם. הרי בעהמן סובבים כל ארץ בעהמן, וגם המה אוצר מתכות ורב טוב בקרבם, אך ברום הקומה יתרון רב להרי אלפן עליהם, כי גובה שיאם לא יעלה יותר מן שלישית פרסה.

מימיה. בכל מדינות הממלכה הגדולה הזאת אין רק ים אחד, הלא הוא זרוע ים התיכון, הנקרא בשם ים אדריאטיקי (אדריאטישעס מעער), ארכו מאה ועשרים פרסה ורחבו שלשים פרסה, ועובר כל ארץ איליריען ודאלמאציען עד ווינעציא היא ווענעדיג. עלות ורדת המים לו ככל הימים הגדולים, מימיו מלוחים יותר ממימי הים הגדול, כי תחת אשר בכל

ליטרא מי יש אוקייאנוס אך שני לוט מלח , יש בכל ליטרא מימי הים הזה שלשה לוט מלח .

יאוריה , נכתוב כל אחד במקומו . נהרותיה הגדולים שבעה הם ואלה שמותם : א) ד א נ ו י א , עובר מן גבול ארץ בייערן עד ארצאווא על גבול טירקייא , ואורח מרוצתו מאה ושמונים פרסה , מימיו שוטפים במרוצתם , דגים טובים ורבים בקרבו , גם ימצאו גרגרי זהב בחול אשר על שפתו . אניות בו יהלכון ומסחר רב על פניו . זרועות ממנו יצאו והיו גם הם לנהרות איתן , הלא הם : אין , טרוין , ענס , סטייער , איפס , טראון , לייטהא , ראב , דרויא , זויא , מארך , וואג , גראן וטהייס . ב) ע ל ב ע , ממנו יצאו נהרות רבים ובראשם מאלדויא ונהר עגר , ואתם יחד סובב והולך כל ארץ בעהמן וקלה ארץ עסטרייך . ג) ו ו י י ק ס ל , תוצאותיו במדינת שלעזיא , והנחלים דונאייעץ וסאן ישתפכו אל תוכו . ד) ד נ י ע ס ט ר אשר בגאליציא ההולך לרוסיא . ה) פ א , תוצאותיו מהרי אלפן , וירך אורך מ"ח פרסה בגלילות איטליא אשר לעסטרייך עד אשר יפול אל תוך ים אדריאטיקי , ואל קרבו יבואו הנחלים טעסין , הלאגה , אדא , אגליא , מינטשיא , סטורא , ודאריא . ו) א ד ע ר , מוצאו אצל ליבויא במעהרן , סובב והולך לארץ פרייסן והיה למעבר אניות . ז) ר ה י ן , יפריד בין טירהאל ופארארלבערג ועובר לארץ ש ו ו י י ץ . מלבד אלה הנחלים , עטש , ברענטא , פיאווע , טאגליאמענטא , איזאנצא , קערקא , סעטינא , ונארענטא . גם יאורים ואגמי מים רבים לה . אוירה טוב ונעים על פני כולה , ואין אף כברת ארץ קטנה אוכלת יושביה בקרבה , אך בכל זאת תבדלנה ארצותיה בקור וחום אשה מאת רעותה כפי מצבן , לכן נעזוב את זאת פה , ונכתוב תכונת אויר כל מדינה במקומה .

יבולה וצאצאיה . אדמתה שמנה ופוריה מאד , ואין שנית לה בכל ממלכות אירופא בברכת השדה , חלב ודשן הארץ , מיטב עץ פרי ושפע כל דבר . משנת בצורת לא תירא , חרב מלחמה משחק לה , ברעש ורוגז הארץ לא יגע בה רע , שטף מים רבים אליה לא יגיעו , וגם בשנות חורב ושדפון , מחסור ורעבון אך זרים לה ולא תדעם . רוב יבוליה הוא שנה שנה יותר מדי צורך הארץ . גלילות הנגב אשר לאונגארן , ומדינות גאליציא , מעהרן , בעהמן ולומברדייא , בשם א ו צ ר ה ד ג ן יכונו , בגלל מרבית תבואת השדה אשר בם , הלא הם , חטים , דגן , שעורים , פול , עדשים , שבולת שועל , חטי טורקייא הנקראים בשם קוקורוץ , ואורז , גם תפוחי אדמה רבים מאד . כל ירק עשב למכביר . עץ כל פרי ואף פרי הנגב , ציטראנן , פאמעראנצן , זיתים , רמונים , תפוחי טירהאל , לימראנן מן גארדעזעע ותאני דאלמאציען נודעים לתהלה בכל הארץ . בסלאוואניען ונגב אונגארן שזיפים(ספלוימן) טובים אשר יעשו מהם המשקה הנודע בשם ש ל י ו א ו י ץ , גם בצפונית בעהמן יבשלום ויהיו למשתה שמנים הנקרא בשם צוועטשקן מוס : למספר הקשואים אשר בה אין ערוך בכל הארץ , ורבים מהם שלשים או ארבעים ליטרא משקלם . הערמונים הטובים בנגב טירהאל ואיטליא , שם מ א ר א נ י למו ויובילו אותם למרחקים . הזית ישגא לרוב בגלילות ווינעציא , אילירען ודאלמאציען , ושמנו ישמח אלקים ואנשים . הגפן תתן פריה בכל

מדינותיה מלבד עסטרייך העליונה, שלעזיא וגאליציא, ואונגארן תעלה על כולנה במבחר ומרבית יינה, שלש מאות מינים, ארבעים מיליאן הין מספרם לשנה. עלי טאבאק באונגארן שבע מאות אלף ככר, בגאליציא חמשה ושמונים אלף ככר, בטיראל חמש עשר אלף ככר, ובווינציא חמש אלף ככר לשנה אשר יביאו להממשלה ריוח נקי אחר כל התוצאות שמונה מיליאן כסף מדי שנה בשנה. כישות טובים מאד אין כמוהם בתבל, גם הכרכום טוב. פשתן, קנבוס, צמר גפן, קדה, קנמון, וכל עלי לבונה וצבע. עלי היער לשריפת אש רבים בה.

תרבית המקנה רב וגדול ברוב מדינותיה, שורי ופרות טיראל חזקים ובריאי בשר מאד, גם בגאליציא, אונגארן, שטייערמארק ובאזניען הבקר רב וטוב, גם מעט שורי ביפל בשלעזיען וזיבנבירגן, מספר כולם יחד עשרה מיליאן, המשפיעים חלב, חמאה, גבינה, חלב ועורות לבני הארץ, ומבשרם תשבע נפשם, ובכל זאת אין די במו למלא מחסור כל הממלכה, לכן יביאו בקר רב אליה מארצות אחרות. סוסים לרכב ולמשא שני מיליאן. הצאן רב מאד על פני כולה, עשרים מיליאן מספרם, גזת צמרם שנה שנה חמש מאות אלף ככר משקלה, ומרוב יופי הצמר וטובו, מסחר רב בו למרחקים. עזים לא מעט. חזירים מרעה טוב להם באונגארן, סלאוואניען, שטייערמארק ואיטליא, ששה מיליאן מספרם. בעלי כנף טובים, הלא הם, אווזים ותרנגולים בגאליציא, אונגארן, מעהרן, ובעהמן, פסיונים (פאזאנן) בבעהמן, וברבורים אבוסים קמח ק קורון בשטייערמארק, צפרי קאנאריא רבים בטיראל. דבורים לא מעט. דגים מינים כבירים מאד ועל כולם בנהר טהייס אשר באונגארן. גם את הסרטן, החומט, עלוקות, אויסטערן, אלמוגים וחומטי פנינים ישפיעו מימיה למכביר. תולעת המשי רבה מאד, ועל כולם במדינות טיראל ואיטליא, אשר תעשינה משי רב לשנה ומסחר גדול בם למרחקי ארץ. שפע רב לה בכל מיני מתכות מלבד הפלאטינע הוא כזהב הלבן אשר איננו בקרבה, ותחת זה יחידה היא במתכת ט ע ל ו ר אשר יחלבוהו מהרי קארפטן, מראהו ככסף ומשקלו כזהב, ואין על עפר משלו. זיבנבירגן הוא ארץ ה ז ה ב אשר לאירופא, זה שני אלף שנה אשר יחלבו זהב מבטן הריה, וגם נחליה יובילו גרגרי כתם טהור במימיהם. מספר זהב ארצותיה לשנה שש מאות אלף מארק (המארק הוא כ"ד קאראט או שמונים וחצי דוקאטן). באונגארן יש ל כ ס ף מוצא רב מאד. גם בזיבנבירגן, בעהמן, שטייערמארק, קערנטן, זאלצבורג ובוקאווינא יוציאו כסף לא מצער מחיק האדמה. משקל כל הכסף שני מאות אלף מארק לשנה (המארק הוא שש עשר לוט או עשרים וחצי כסף). נחושת טוב ורב באונגארן, גאליציא, שטייערמארק ואיטליא, ששים אלף ככר לשנה. עופרת נקי מכל סיג בשטייערמארק, קערנטן, אונגארן, גאליציא ובוקאווינא, מאה אלף ככר בכל שנה. בדיל בבעהמן לא כביר. כ ס ף ח י בקריין גם באונגארן, קרנטן ובעהמן, משקל כולו שלש אלף ככר לשנה. ועל כולם יעלה ה ב ר ז ל ה..צא בכל מדינותיה וארץ שטייערמארק בראשם, משקלו ששה מיליאן ככר לשנה. עושר רב לה בכל מיני עפר ואבן, חמר פארצעלאן, טיט יוצרי חרש, שיד, שיד חי, עפרות צבע, אבני שיש לבן וצבע רקמתים, אלבאסטער.

אבני

אבני בנין , אבני ריחים , אבני משחזת , גם אבנים טובות , אודם , נופך , יהלום , ואחרים דומיהם . בכל ממלכות אירופא אין ארץ רבתי מלח כעסטרייך , למכרה המלח אשר בעיר וועליטשקא משפט הבכורה , זה שש מאות שנה אשר החלו מלאכתו , וככל אשר יוסיפו לחפור במעמקי האדמה , כן יוסיף להיות . ואחריו אלה אשר במזרחם אייוואר , באכניא ובקאווינא , כל אלה ישפיעו אבני מלח לאין חקר . גם מי מלח אשר יבושלו והיו למלח , רבים מאד בגאליציא , אונגארן , עסטרייך , טיראל ואיטליא , משקלם ששה מיליאן ככר . גם מי זאלפעטער לא מעט , גחלי אבן והאדמה שמנה אשר עארף שמה ויסיקו בם התנורים , חמשה מיליאן ככר לשנה . גפרית וזפת אך למצער , בארות ומעינות מי מתכת לרחצה ולשתות , יותר מאלף וחמש מאות :

תושביה אשר אמרנו כי ל"ח מיליאן איש מספרם , הם חבר עמים שונים , ראשי לאומים הם , האשכנזים שבעה מיליאן , סלאווען שבעה עשר מיליאן , אונגארן שבעה מיליאן ואיטליינים שלשה מיליאן , ואליהם נספחו וואלאכען , יהודים , יונים , ארמניים , צרפתים , ישמעאלים , ציגיינר ועוד משפחות אחרות . לאשכנזים יחשבו כל אלה הדוברים שפת אשכנז נקייה או בלולה ונשחתה , ומושבם בעסטרייך העליונה והתחתונה , שטייערמארק , קערנטן , קריין , שלעזיא , קצה ארץ זיבנבירגן , ובמקומות רבות בגאליציא . הסלאווען גוים רבים להם , הלא הם טשעכען , בני בעהמען ומעהרן , האנאקען במעהרן , סלאוואקען בצפון אונגארן ומעהרן , פולין , גוראלען ומאזורען בגאליציא , רוטענים בגאליציא וזיבנבירגן , ווענדען בשטייערמארק , קערנטן , קריין ואונגארן , קראאטען בקראאציען וגבול הצבא , שלאוואנים בקצה גלילות אונגארן , סערבען ורצען בשלאוואניען ואונגארן , ומארלאקען בדאלמאציען . כל אחד מן העמים האלה שפה אחרת למו . האונגארן הם אלה היושבים בארץ אונגארן ורוב זיבנבירגן . גם השעקלר נלוו עמם ושפה אחת לכולם . האיטליינים הם בני ווינעציא , נגב טיראל , איליריען ואיי דאלמאציען , לשונם היא שפת איטליא .

מעשי יושביה . עבודת האדמה רבה מאד בתוכה , ורבבות בני אדם יכלו ימיהם בה , ומבלעדה אין מלאכה ופועל כפים אשר לא תעשינה אותם ידי גוייה , כולם יחד במלאכה או מסחר מחייתם ימצאו , וכרפים הנופלים למשא על העדה אך מתי מספר בקרבה . האשכנזים והאיטליינים מלאכת מחשבת אהובת נפשם היא ובה תעשינה ידיהם תושיה , אלם העמים הנותרים אחרי עבודת השדה , מרעה צאן ומסחר , נבם הולך ובם ידבקון . מטוה פשתן וצמר , עבוד עורות , חבלים ויתרים , נייר , טאבאק , צוקר , שאקאלאד , ליקאריע , שכר , יין שרף , ראזאלייע , חומץ , בורית , כובעי תבן , כלי עץ , כלי זכוכית , כלי חרש , כלי אבן , כלי ברזל , גלומי צמר , כלי פשתן , משי וחטובות אטון , מעשה כל אלה חוברו לה יחדו , ומחירם יעלה לערך אלף מיליאן כסף לשנה :

המסחר הולך וגדול בה יום יום , אם בקרב הארץ פנימה , ואם לארצות אחרות חוצה לה . הדברים אשר יוציאו החוצה הם , משי , צמר , כלי פשתן , צמר גפן , זכוכית וכלי חרש , ברזל , עץ , תבואת השדה , נחושת , עופרת ,

כסף וכלי זהב, חמאה, גבינה ושומן, נוצות, כישות, טאבק, בעלי קרנים, כבשים ועזים, סוסים וחזירים, ויין. ואשר יביאו אליה ממרחק הם, סוסים, קאווע, צבעים, שמן זית, שמן דגים. עורות ואדרות שער, סכר, יין שרף וחומץ, דבש ודונג, תנובות איטליא, פרחי מוסקט, קנמון, פלפל ויינות שונים.

על תכונת יושביה לא נוכל פה להטות קו, באשר לאומים מלאומים שונים בקרבה, ובהליכותיהם ומדותיהם לא יתאחדו, לכן נחרים הפעם מזה, ובראש כל מדינה על אודות משפט יושביה נדבר. אך פה נאמר במלים אחדים, כי באלה רוב גוייה דרך אחת למו, הן המה, עשות טוב וחסד, אהבת הממשלה בכל לב. רוח אומץ וגבורה, ענות צדק ושנאת כל גאון. מדה משקל ומשורה שונים בארצותיה, ונדבר מכל אחד במקומו, אולם ע"פ דת הקיסר בשנת תרי"ז באו כל מדינותיה בברית יחד לסחור ע"פ מדת ומשקל עיר ווין.

המטבעות היוצאות בכל מדינותיה. מראשון לחדש נאוועמבר תרי"ח והלאה, נפסלו ע"פ דת הקיסר כל המטבעות הישנות ותבאנה מטבעות חדשות תמורתן, אשר יסוד מוסד להן כי כל כסף אחד יכיל מאה *) צל עסטרייכישע וועהרונג בקרבו. מטבעות זהב הן, קראנע (לערך שלשה עשר כסף), מחצית קראנע, דוקאטן, מחיר שלש אלה עולה ויורד לפי השער. מטבעות כסף הן, טאלר ערכו א' וחצי כסף, טאלר כפול, הוא שלשה כסף. גולדן כסף, בו מאה צל. שני גולדן יחד (מאתים צל), רביע גולדן (כ"ה צל) ושתים בנות עשרה וחמשה צל. גם מטבע מיוחדת בשם צוואנציגער, ל"ה צל ערכה. סקודא (לבני איטליא) בת שני כסף ועשרה צל. ומחצית סקודא. מטבעות נחושת הן, ארבעה, אחד, ומחצית צל. גם שטרות אשר גושפנקא דמלכא חתום עליהם, וככסף מלא מתהלכים בארץ, הם על סך אלף, מאה, עשרה, חמשה, וכסף אחד, וקטנים בני עשרה צל.

חכמת לשון וספר מצאה קן בה, ואין מספר לבתי מדרש אשר לכל שריגיה. מלבד תשעה בתי אוניווערזיטעט ושבעה ושלשים בתי גימנאזיום, אשר בם אחרי כל בינה ידרושו, רבים מאד בתי מדרש אחרים, אשר יורו בם חכמת המדידה, חוקי הטבע, רפואת כל מחלה, מדע דת ודין, דעת הלשונות, מסתרי השמים ותהלוכותיהם, רוממות אל וגבורותיו, יסודי הדת ועקריה, נועם המליצה והדרה, דרכי המלוכה ומשפטיה, מחזה הככבים ותעלומותיהם, חכמת המלחמה, הבנין, הציור, הנגון, החשבון, המסחר ודומיהם. בכל עיר ועיר ואף בכפרים בתי ספר לכתב ולשון הארץ ורחבית דעת, ובאיזה ערים גדולות לנו בני ישראל בתי ספר מיוחדים ובפאדובה בית מדרש אשר מאתו יצאו רבנים מורי הוראה בישראל, ונקרא בשם קאלעגיום ראביניקום.

האמונה השלטת היא רומית קטוליקת אשר לנוצרים, ואליה הקיסר

וכל

*) על אודות מקור השם הזה הנהוג בארצות אשכנז למטבע קטנה הנקראת בשם קרייצר, נראה לדעתי כי הוא קצור מן צלם אשר יכנה בו ההמון את השתי וערב, ויען נקראה המטבעה הזאת בשם קרייצר על דבר השו"ע אשר הי' חרות בה מקדם, לכן כנוה בני ישראל צלם, ולאהבת הקצור קראו אותה בראשי תיבות צל:

וכל הגלוים אליו ידרושו : אך גם לבעלי ברית אחרת משפט ואחוזה בה, ואיש איש יעבוד את אלהיו באין מכלים דבר, אולם עליהם לשמור חגי ומועדי הדת השוררת לבלתי עשות בם כל מלאכה או מסחר, גם לבני ישראל מנוחה ונחלה בה וחוקה אחת להם ולכל גויי הארץ, אך בקהל שרי הממשלה לא יבואו ולכל כהונה ומשמרת לא יוכלו לגשת.

העם יחלק לאזרחים ואצילים, ומותר האצילים מן האזרחים אין, כי משפט וחוק אחד לכולם, ואף האכרים בכפרים חפשי המה ואין עול אדון עליהם.

סדר הממשלה : המלוכה נחלת עולם היא לבית האבסבורג לוטרינגן : במות הקיסר ימלוך בנו הבכור אחריו, ואם בן אין לו, תירש בתו את המלוכה, גם אם בנים ובנות לו והבנים צעירים לימים מן הבנות, השב הבת הבכירה על כסאו, כי לראשית אונו אם בן אם בת משפט הבכורה. במות הקיסר ובנו הבכור עודנו קטן, שארו הקרוב אליו ממשפחתו אפטרופוס עליו והוא השליט בארץ עד אשר יגדל המלך והיה לבן שש עשרה שנה, כי בשנת השש עשרה לגדול יחשב. הקיסר הוא קדוש ללאומיו, וחלילה לשלוח בו יד או לבקש ממנו דין וחשבון על כל מפעליו : בשבתו על כסאו יעטרוהו בווין, פראג, פרעסבורג ומיילאנד בארבע העטרות הנפלאות אשר בם, אולם גם אם לא ישימו כתר מלכות בראשו, לא נגרע מכבודו מאומה, כי מלאתו מרחם לו המלוכה, ומורשה היא לו מבטן אמו. לא המשרה על חיל הצבא, אך לו לבדו המשפט לעשות מלחמה ולכרות ברית שלום, לתת חוקים, להפקיד שרי המלוכה להרים את הטוב בעיניו בתור מעלת האצילים, לתת תוארי כבוד וכפתורי גדולה לאשר ייטב בעיניו, לחון ענושים במשפט, ולעשות מטבעות. לו שמנה יועצים היושבים ראשונה במלכות, מיניסטרים שמם, והם ינהלו כל מעשי המלוכה. האחד על כל מעשי הממלכה פנימה (סטאאטס מיניסטער), השני על כל הדברים אשר בין הממלכה למלכות אחרות (מיניסטער דעס אייסערן), השלישי על כל חיל הצבא ומעשי המלחמה (קריגסמיניסטער), הרביעי על החוקים והמשפטים ובין דין לדין (יוסטיץ מיניסטער), החמישי על תוצאות והכנסות הממלכה (פינאנץ מיניסטער), הששי על כל דבר מסחר ומרכולת (האנדלס מיניסטער), השביעי על חיל צבא הים (מארינע מיניסטער), והשמיני על ארחות מוסר ודרכי מישרים (פאליציי מיניסטער) לכונן כל חוק ומשפט, לבל יפיצו ספרים דוברי תהפוכות בעם, לבל ישחיתו בני האדם דרכם, לבל יקום שבט או לאום נגד הממשלה, לבל ירע איש לרעהו, וכל הדומה לדברים האלה. כל אלה יועצים ושרים כבירים להם העומדים לעזר למו במעשיהם כי רבים הם, ובראש כולם הקיסר בכבודו, בידו לקיים או לבטל דבריהם, וככל אשר יגזור אומר כן יקום.

בחדש פעברואר לשנת תרכ"א הופיע אור חדש על פני עסטרייך, כי עשה הקיסר ברצון לבו הטוב ובלי אונס, את המלוכה אשר ירש מאבותיו, לממשלת קאנסטיטוציאן, ויתן כתב הדת גלוי לכל העמים, כי מעתה והלאה יתנהלו כל מעשי הממלכה על פי זקני העם ויועציו, ויעש לשם בתים, בית השרים, בו ישבו האצילים וסגני המדינות אשר יבחר הקיסר,

ומשמרת פקודתם זאת להם כל ימי חייהם, ובית נבחרי העם, בתוכו ישבו אנשי שם אשר יבחרו למו האזרחים בכל עיר ועיר מדינה ומדינה. כל דבר חוק ומשפט וכל פרשת כסף תוצאות והכנסות הממשלה, יבא בראשונה לפני שני הבתים האלה, ואך אחרי יסכימו עליו ע"פ רוב דעת, יערכוהו לפני יועצי הקיסר, והיועצים אל כסא הקיסר יביאוהו, והוא בחכמתו יקימנו או יפירנו. אולם לרוב ימלא הקיסר רצון זקני שני הבתים ויקיים ככל אשר גזרו אומר. לבית השרים בחר הקיסר אחד מאחינו הוא השר ר' שלמה בארון ראטהשילד נ"י. שני הבתים יחד שם ריכסראט להם, לאמר יועצי הממלכה. מלבד שני הבתים האלה, עוד ועד מיוחד מדי שנה בשנה לכל ארץ ומדינה, בו יקהלו טובי טעם הנבחרים מאת העם וימתיקו סוד איזה שבועות על אודות צרכי המדינה ומחסורה, וכל אשר יסכימו עליו כפי חוות דעתם, אל תוך שני הבתים בעיר ווינא יביאוהו, ושם שקול ישקל במאזני צדק אם נכון הוא ואם לא. שם הועד הזה לאנדטאג הוא, לאמר עצת המדינה.

תואר הקיסר הוא. הוד אמונה (אפאסטאלישע מאיעסטעט) בחסד עליון קיסר עסטרייך, מלך אונגארן, בעהמן, לומבארדייא, ווענעדיג, דאלמאציען, קראאציען, סלאוואניען, גאליציען, לאדמעריען, איליריען, ירושלים, ערצהערצאג עסטרייך, גראס הערצאג טוסקאנא וקראקא, הערצאג לאטרינגען, זאלצבורג שטייער, קערנטען, קריין ובוקאווינא, גראס פירסט זיבענבירגן, מארקגראף מעהרן, הערצאג שלעזיא עלית ותחתית, מאדענא, פארמא, פיאצענצא, גואסטאלא, אוישוויץ, זאטאר, טעשן, פריאויל, ראגוזא, וצארא. געפירסטעטער גראף האבסבורג, טיראל, קיבורג, גערץ וגראדיסקא. פירסט טריענט ובריקסן. מארקגראף לויזיץ עלית ותחתית, ואיסטריען. גראף האהענעמס, פעלדקירך, ברעגענץ וזאנענבערג. נגיד טריעסט, קאטארא, ווינדיש מארק, גראס וואיוואד סערביען. כל בני משפחת הקיסר בשם ערצהערצאג יקראו, ותואר קייזערליכע האהייט להם. לכל אחד שרים ופקידים מיום הולדו, ותוכן כסף ינתן לו מגיחו מרחם דבר שנה בשנה מאוצר הממלכה כפי אשר יעריך הקיסר כאות נפשו. גם כל צאצאי גזע ערצהערצאג פערדינאנד אחי הקיסר יאזעף נ"ע, תואר ערצהערצאג להם אולם אך בשם קעניגליכע האהייט יכונו. הקיסר שני חותמות לו. האחד הוא החותם הגדול אשר ישתמש בו עת יכרות ברית או שלום עם ממלכות אחרות, תבניתו הוא מגן גדול מזהב, כתר הקיסר בראשו, ושני עזניות זהב אוחזות אותו, כנפים שחורים להן. בתוכו נשר שחור שני ראשים לו ועטרות עליהם. בקרב הנשר הזה מגן אחר בו אותות המדינות וסגולות זהב יקרים סובבים אותו. השני הוא החותם הקטן אשר ישרת בו לכל דת וחוק, תוארו הוא נשר ושני ראשים לו, עטרות סוככים אותם וכתר גדול עליהם, פורש כנפיו הנה והנה, חרטומיו זהב, לשונותיו אדומות, פרסותיו זהב, בימינו חרב לטושה ושרביט ובשמאלו תפוח הממלכה, על החזה חותם תכנית בית הקיסר ועשרה חותמי המדינות.

הכנסות המלכות הן, מס הבתים הקרקעות והנכסים, מכס הסחורות, מכס העגלות למסעיהם, שכר חותם הזהב והכסף, ריוח הדואר, המלח והמתכות (זהב, כסף, נחושת וברזל) הנמצאים בחיק האדמה, גורלות המספרים (לאטעריע), ממכר הטאבאק והמטבעות, מס כל מחיה, מס ההכנסות, מס חותם הנייר, תרומות כל מאכל ומשקה, ותבואות הנכסים ובתי מלאכת מחשבת אשר להמלוכה. מספר ההכנסות הוא שני מאות מיליאן כסף לשנה, והתוצאות העליונה לשני מאות שבעים וחמש מיליאן כסף לשנה. חובות הממלכה אשר אחרים נושים בה הן אחד עשר מאות מיליאן כסף. מספר השטרות הסובבות בכל מדינותיה ככסף מלא, ארבע מאות וארבעים מיליאן כסף.

צבא המלחמה מספרו בעת שלום שמונה מאות אלף איש, אולם בימי ריב ומלחמה, ירבה כהנה וכהנה. תוצאות החיל יעריכו זקני שני הבתים כפי ראות עיניהם. לחיל הים מאה וחמש עשרה אניות מלחמה העמוסות לערך אלף כלי רעם כבדים וגדולים.

מבצריה הגדולים הם, אראד, קאמארן, עסעג, יאזעף שטאדט, קעניג גרעץ, לעאפאלדשטאדט, לינץ, מנטובה, מונקאטש, אובן, אלמיץ, פעסקירא, פעטערווארדיין, טעמעשוואר, לארא. שבע מאות תשעים ושמונה ערים בה, שני אלף שלש מאות וששה ישובים, שבעים ואחד אלף ארבע מאות שבעים ואחד כפרים, וששה מיליאן בתים.

שם הקיסר המולך עתה, פראנץ יאזעף הראשון, נולד בשנת תק"ן, וכאשר הניח דודו הקיסר פערדינאנד בשנת תר"ט את שבט המשרה מעל ידו, ישב לכסא עסטרייך, ושם אשתו הקיסרית עליזאבעט נסיכה מארץ בייערן, שם בנו היורש עצר רודאלף, נולד בשנת תרי"ח.

קורותיה. בראשית כל אחת ממדינות הממלכה הזאת נספר את המוצאות אותה, אך פה נדבר בראשי פרקים מן קורות הממלכה הגדולה הזאת בכלל. רודאלף גראף האבסבורג הוא אבי כל קסרי עסטרייך והראשון אשר הרים את הארץ הזאת על נפי מרומי אשכנז, כי בחרוהו דוכסי הבחירה במאה הראשונה לאלף הששי לקיסר אשכנז, ואת אטאקאר מלך בעהמן אשר עמד לשטן לו נלחם בחוזק יד, ותעז חרבו עליו ויפילהו שדוד במלחמה, והמלוכה נכונה בידו. שלשלת יחוסו מאבות לבנים אשר כולם ישבו לכסא עסטרייך, נמשכה בחבל נועם עד מריא טרעזיא, כי במותה כבתה הגחלת האחרונה לבית האבסבורג ובית לוטרינגן קם תחתיו. נכדו מאקסמיליאן הראשון נשא את מריא בת דוכס בורגונד לאשה, והדוכס ההוא משל על הארצות הנמוכות (הם הולאנד ובעלגיען) בימים ההם, וכאשר מת הדוכס הזה ולא הניח בן אחריו, ירש מאקסימיליאן חתנו את ארצותיו ויהיו לאגודה אחת עם עסטרייך תחת שבטו. בנו פיליפ הנאוה הביא גם את ארץ ספניא לעסטרייך על דבר אשתו אשר לקח, כי בת מלך ספאניא היתה. בניו קארל ופערדינאנד חלקו את ארצותיו ביניהם, קארל מלך על הארצות הנמוכות וספניא, ולפערדינאנד נותרו כל ארצות אשכנז, ויקח הוא את אנא אחות לודוויג מלך בעהמן ואונגארן לאשה, ובמות אחיה היו גם אלה לקיסר עסטרייך עד היום הזה. בשנת תע"ה לאלף הששי התהפכו מסבות שונות

על פני אירופא, ותהיינה הממלכות נעאפעל, סארדיניא, מיילאנד והארצות
הנמוכות גם פלך מנטובה לעסטרייך, אולם בימי הקיסר קארל הששי
נלקחו ממנה ארצות רבות ותהיינה למושלים אחרים. בראות הקיסר הזה
כי בן אין לו, העביר את נחלתו לבתו מריא טרעזיא ורוב מושלי אירופא
גלו את דעתם כי טוב הדבר בעיניהם, אולם אחרי מותו קמו נגדה דוכס
בייערן ופרידריך מלך פרייסן ויצאו למלחמה עליה, ותעז יד פרידריך ויקח
את כל מדינת שלעזיא מעסטרייך, רק שני הגלילות טראפויא וטעשן נשארו
לה, אולם דוכס בייערן הוכה אח״ר וישב לארצו. אחרי בא השלום על
מכונו נתנה הקסרית את העטרה בראש בעלה פראנץ דוכס לוטרינגן ויהי
לקיסר עסטרייך. כמעט עברו שנים אחדים קמה הקסרית להלחם בפרידריך
על אודות שלעזיא אשר לקח, ומלכי רוסיא צרפת ושוועדן היו בעוזריה,
ותארך המלחמה שבע שנים אך לא הצליחה בידה. אחרי מות פראנץ מלך
יאזעף בנו, הוא יאזעף אשר ברוחב חכמתו הפיץ שמש צדקה וחסד על פני
כל מרחבי ארצותיו, הוא יאזעף אשר נתן לבני ישראל משפט ואחוזה בארץ
ויעש להם בתי ספר, תחת אשר עד כה אך גרים נודדים היו, וחייהם תלו
להם מנגד מאין דורש דמם ונקמתם, כנכרים נחשבו ואף לחיל הצבא לא
נגשו, כי אמרו עליהם, נרפים הם ואין אמון בם, אולם יאזעף בחכמתו
אמר, היהודי גם הוא נאמן רוח וגבור כח כמונו, לעבודת הצבא יצא וכל
משא הארץ ישא על שכמו, זרע יעקב בנים הם לנו ככל גויי הארץ, ובעבור
זה חקה אחת להם ולכל העמים, וחלק כחלק יקח מכל טוב וזכות על האדמה
אשר ה' נתן לנו. הוא יאזעף אשר עשה חק הטאלעראנץ, כי יעבוד
איש איש אלקיו באין משבית ומפריע, והוא יאזעף אשר הרחיב גבול מלכותו
בשתי המדינות גאליציא ובוקאווינא. המלך החכם הזה מת בלא בנים וימלוך
לעאפאלד אחיו תחתיו, וימת בשנה השנית למלכו. פראנץ בנו אשר מלך
אחריו נלחם עם הצרפתים ימים רבים, במשך המלחמות האלה נאבדו
מעסטרייך הארצות הנמוכות וטוסקאנא ונכרתו לעולם. גם הסיר פראנץ
עטרת אשכנז מעל ראשו ונקרא בשם קיסר עסטרייך, תחת אשר עד כה
כל קסרי עסטרייך בשם קיסר אשכנז נקראו. אף את הלומבארדייא וטיראל
לקח נאפאלעאן בחזק יד, אולם כאשר הורד מכסאו שבו המדינות האלה
לעסטרייך. בשנת תקצ״ה מת פראנץ וימלוך פערדינאנד בנו תחתיו, ובשנת
תר״ט העביר את מלכותו לבן אחיו פראנץ יאזעף המולך תחתיו עד היום הזה,
יגדל הודו וירום כסאו עד עולם:

א) עסטרייך תחתית מתחת לנהר ענס.

(נידר עסטרייך)

המדינה הזאת תואר ערצהערצאגטום לה ומצבה בין הרי אלפן והרי
בעהמן, למזרחה ארץ אונגארן, למערבה עסטרייך עלית, לצפונה בעהמן
ומעהרן ולדרומה שטייער מארק. גדלה שלש מאות שמונה ועשרים פ״מ.

כולה ארץ מישור, נהר דאנויא עובר בתוכה והרים רבים סביב לה, אשר הגדול מכולם הר הש.ל.ג שמו. בהרים האלה שיד רב, גם מערות כבירים בתוכם. הנחלים הגדולים אשר בה אלה שמותם. ע ג ם בו אניות יעבורון, איפס, ערלאף, בילאך, טראזן, ווין, שוועכאט, פישא, לייטא, שוארצא, קרעמס, קאמפ, ומארך. על פני הנחל האחרון הזה מעבר אניות. גם יאורים ואגמי מים רבים בה.

למעינות החמים אשר לה, עיר באדן היא הגבירה, חמש עשרה מקורי מי גפרית בקרבה, ומן הר קאלווארינן תולא תיהם. גם במעדלינג דייטש אלטנבורג, היילינגשטאדט, מיידלינג, דעבלינג, וגראס פירהווארט מעינות מי מתכת טובים לרחצה. במויער וראדוין מי ברזל חמים טובים, בליעגפעלד מעין מי גפרית קרים, אצל קליינצעל מי מלח לרחצה, ועוד אחרים כאלה.

אוירה טוב וממולא, קור החורף לא יחזק עד מאד וחום הקיץ לא יכבד על יושביה, שניהם יחד טובים לבני אדם ואין כל נגע בם:

אדמתה איננה פוריה עד מאד. החטה טובה ושמינה אך לא כביר, הדגן טוב, שעורים אך מעט ורעים, שבולת שועל רב מאד, פולים ועדשים וקיקורון לא מצער. תפוחי אדמה, כרוב, לפת, לנין, בצלים, שומים וירקות אחרים רבים וטובים מאד. עצי כל פרי כבירים וטובים לתהלה. פשתן, קנבוס, שומשמין, כמון וכיסות לא כביר. כרכום טוב ומהולל מאד, עשבי תרופה ולבע לא רבים. הגפן הוא ראש ברכת הארץ הזאת, והיין אשר ידרכו ביקביה עליס ורב מאד, ויפרד לשני ראשים, יין ההרים ויין העמקים, יין ההרים יעמוד מאה שנה ויותר, וככל אשר יוסיפו ימיו כן ייטב בטעמו ותקפו, אולם יין העמקים לא יעמוד ימים רבים, וטובים עלומיו מימי זקנותו, יערים וכל עצים לשרפה אך למצער בה.

מקנה רב בה, מספרם, מאה אלף שורים, מאתים אלף פרות, שלשים אלף סוסים, שש מאות אלף צאן, ובכל זאת אין די בם למחית יושביה כי רבים הם, לכן יביאו צאן ובקר מגאליציא אונגארן ובעהמן אליה ומסחר רב בם, בעלי כנף ודגים רבים וטובים. חיתו יער. כלבי ארנבת, ספן, אנקה, ודומיהם אך מעט.

שיד וחמר לבנים רב בה, גם חול ואדמת פארצעלאן לא מעט. במלאכת מחשבת וכל פועל כפים, היא הראשונה (מלבד ארץ בעהמן) לכל מדינות הקיסר, גם במסחר ידיה רב לה.

מספר יושביה א' וחצי מיליאן איש, רובם דוברים שפת אשכנז ומבטא מיוחד למו, אשר כל שומעיהם, יכירום כי בני עסטרייך המה. שפת אשכנזית נחה תועבה למו, וכל דובר אליהם בה לא לא יקראו לו. רובם בעלי קומה גבורי כח ובריאי בשר. הנשים יפות תואר מאד. ארוחת שולחנם הרבה בלי כל מעדנים, בלחם ובשר או גבינה ימלאו די שבעם, ואחר ממסך שכר לא ידרושו. מעונותיהם קטנים ונקיים, מדותיהם טובות מאד, כולם נפש ברכה למו, דוברי אמת שמחים בחלקם, עושי חסד ומכניסי אורחים. רודפי זמה, בעלי תרמית ועושי כל חטאת מרי כגניבה, שפך דם ודומיהם, אך מתי מספר הם. הנגון והמחול הם ראשית תענוגיהם

וגם כקטן כגדול ידבקון . עצלה ורפיון ידים אך זרים למו וכולם יחד במלאכה , עבודת השדה או מסחר , ידיהם תופיה העשינה .

קורותיה . שתי המחוזות האלה ממעל ומתחת לנהר ענס היו מימי קדם אחוזת גוי פרא ושבב ה ו נ ן או א ו ו א ר ן שמו , אשר בא מן אזיא ויבחר לשבת בקרבה , רבת שבעה לה נפשם מכת חרב ותרועת מלחמה מן האינגארן שביהם אשר הואילו להורישם , אולם גבורתם עמדה להם והאונגארן לא הוסיפו עוד להפריעם ממנוחתם , עד אשר קם הקיסר קארל הגדול במאה השמינית למנין הנוצרים וילכוד את הארץ הזאת (שתי המחוזות יחד) ויחבר אתה לארץ בייערן , ויקרא את שמה א ס ט ר י ך לאמר מדינה מזרחית כי מזרחית לאשכנז היא , ויתן אותה לאחד השרים למשול בה , ויקרא את שמו מ ר ק ג ר א ף לאמר שומר הגבול , כי היא הגבול בין ארצות השלאווין ואשכנז . ארבע מאות שנה משלו בה שרים כאלה וקיסר אשכנז בראשם , אולם באמצע המאה הי"ב למספרם הרימה קיסר פרידריך בתור הערצאגטום , וכל מושליה בשם הערצאג נקראו , ואחרי שלש מאות שנה היא שנה רי"ג לאלף הששי נקראה בשם ערצהערצאגטום עד היום הזה . כל המוצאות אותה מימי הקיסר רודאלף האבסבורג עד עתה כתבנו למעלה :

קורות בני ישראל . איזה סופרי העמים יאמרו כי באו בני יעקב לעסטרייך במאה השנית לאלף השלישי , אך זאת הפלגה לא נוכל להאמין בה , כי בעת ההיא חי עוד יצחק אבינו וזרע אברהם עוד לא פרץ בארץ , וכל אנשי הדורות ההם אך בני נח היו ובישראל לא יתחשבו . סופרים אחרים יספרו כי עד ת"ק שנה לאלף הרביעי משלו בה ע"ב אלופי ישראל . במאה התשיעית לנוצרים היו כבר יהודים רבים בתוכה , והותר להם לשבת בכל עיר ולקנות בתים וקרקעות כאות נפשם . בשנה הרביעית לאלף הששי נתן הדוכס פרידריך דת כי היהודים עבדי הממשלה הם וחלילה לשלוח בהם יד , וכל דבר ריב ומשפט אשר לב"י בא עד הדוכס , הנוצרי לא היה נאמן להיות עד נגד איש ישראל אם לא היה איש יהודי עד שני עמו , ואם המית איש נוצרי את יהודי הומת בפלילים וכל נכסיו היו להמושל . והדבר הזה גדול מאד לפי חוקי הימים ההם . איזה יהודים נתנו מס קבוע להדוכס · ובעבורו היו להם זכיות ותופש רב , גם היו פטורים מכל המסים אשר נתנו הנוצרים בשנת ה"א כ"ז יצאה הדת מלפני הכמרים לרמוס באף קרן ישראל ולהשפיל לעפר כבודם , ויגזרו אומר כי יהי לכל איש יהודי כובע משופע בראשו למען יכירוהו כל רואיו , לבל יהיו להם מרחצאות ובתי משתה , גם לא עבדים ושפחות נוצרים , לבל ישכרו המכס , רופא ישראל לא ירפא נוצרים , לא יתוכחו עם הנוצרים אודות האמונה , לא יקבלו גרים , לא ימכרו בשר לנוצרים , לא יפתחו החניות בעת הקפותיהם , ובעת שבועת היהודי בב"ד יעמוד על עור חזיר ויקלל את נפשו קללות נמרצות אשר תבאנה עליו אם דבר שקר בפיו ׳ בשנת ה"א ס"ב בא ההמון בעיר ק א ר נ י י ב ו ר ג בעלילה על היהודים כי התעיבו חלת קדשם , וישרפו שנים באש , ואת הנותרים גרשו , ומני אז ועד עתה אין איש ישראל בקרבה בשנת ה"א ס"ז קם טבח נוצרי , רינדפלייש שמו , ויאמר כי ציר אלקים הוא ויתלקטו אליו ריקים רבים להשמיד את היהודים ויבואו לשנט פעלטן ויהרגו ויבוזו את בני

ישראל · ויהי כשמוע קיסר אלברעכט את הנבלה הזאת וישלח את הדוכס רודאלף בנו ויצור על העיר וילכדה, ויענוש את יושביה, ויקש את השערה לדממה. בשנת ה"א ק"ז היה נגף רב בעסטרייך ובכל ערי אשכנז, ויאשימו את היהודים כי השליכו סם המות לתוך הבארות, ויושבי קרעמז, שטיין, מויטן ובנותיהם קמו על בני ישראל ויהרגו מהם רב, ויספך הדוכס אלברעכט השני על העם כמים עברתו, רבים נתן במאסר, על הערים שם ענש כסף רב, את הכפרים נתן למסה, ועל היהודים האומללים פרש כנפי חסדו ויהי למחסה למו · הדוכס החסיד הזה לכד עוד שם שנה לפני זה, ט"ו אורחי עיר קלוסטרנייאבורג ויבקש להמיתם על אשר שלחו ידם ביהודים, אך מלך אונגארן התחנן בעדם וישלחם לחפשי · בשנת ה"א ק"פ אמרה אשה נוצרית בעיר ענס כי גנבה איזה הלות קדש ומכרה אותם ליהודי עשיר והוא עשה אתם בזדון לבו כחפצו, במבוכה הזאת המירו רבים את דתם, ורבים מתו בקדוש השם, ואת הנותרים גרשו מהערים הגדולות. בשנת ה"א רכ"ב גרשו את רובם גם מהערים הקטנות, ובשנת רכ"ב גרשו את כולם, כי העלילו עליהם שהרגו ילדי נוצרים ושתו את דמם, וגאלו את מקדשיהם, אולם בווין ובנותיה נשארו · ועדים נאמנים לנו כי היו לעדה רבה בתוכה, המכתבים הרבים אשר בגנזי המאגיסטראט מן העת ההיא והלאה, מקניני וממכרי בתים וקרקעות רבים אשר ליהודים, ושמות הרחובות בימים ההם, גן היהודים, מלון היהודים, מקולין היהודים, חצר מות היהודים, וכדומה, בשנת תכ"ה יצאה אש בחצר המלך, ויפרצו תלמידי בתי הספר לרחב היהודים לבוז בז, ותקם העדה נגדם בחוזק יד, גם חיל הקיסר בא לעזרתם וימיתו רבים מאויביהם והנותרים נמלטו לנפשותם · בשנת תכ"ט הפילה הקסרית את ילדה טרם מלאו ימי הריונה, ותאמר כי בחטאת היהודים הפילה, ותסת את בעלה הקיסר לגרש את היהודים מארצו, וישמע הקיסר בקולה, ויצאו היהודים מווין וכל עסטרייך ורבים מבתי ה' היו למקדשי נוצרים, וכל בתיהם היו למשסה, אך איזה יהודים קרובים למלכות נשארו בווין (כי הקיסר אוהב ישראל היה וכל הגירוש היה נגד רצונו) ואחרי עשרים שנה היו לעדה קטנה ויגורו במגרש העיר ויסתרו באבנים טובות, משיים ומשי · בעת הגירוש ההוא קנו שרי העיר את עיר היהודים מבני ישראל בכסף מלא ויקראו את שמה עיר לעאפאלד עד היום הזה, ושני האחים ר' יצחק ור' ישראל פראנקל (זה האחרון היה אח"כ רב אב"ד בברצאדי) קנו את בית הקברות בעד ארבעה אלף כסף, לבל תרמסנו רגל זדים, וכאשר שבו בני ישראל שמה נשאר למקום שם קבר עד שנת תקמ"ד: אחרי שבו לווין בשנת תמ"ז ויהיו לקהל קטן בקרבה, עמד בראשם ר' שמואל אפנהיימר געגעראל קאמיסארים של הקיסר, גדול ונכבד בגלל עשרו, חכמתו ויושר לבבו, כי כאשר נלחמו הישמעאלים על עסטרייך, כלכל הוא את צבאות הקיסר במזון, סוסים וכלי קרב מכספו, עד אשר כתב עליו פרינץ איישן שר המלחמה, כי לולא עזרתו היתה עסטרייך וכל ארצות אשכנז בידי הישמעאלים למשסה עד עולם · שלש עשרה שנה היה ר' שמואל הלזה מחסה לעמו ומגן לעדתו, אולם כאשר גרשו עבדיו בשנת ת"ס שני אנשים ריקים מהיכלו, קם ההמון בזעף אף ויבוז כל אשר לו, והוא ובני ביתו התחבאו בנקרות הצורים, ואך ע"י צבאות

הקיסר השקט הרעש, ואף אם נעשה משפט חרוץ בראשי המורדים, והקיסר שפך חמים עברתו על כל אשר שלחו ידם ביהודים, ראו בני ישראל את נפשם ברעה, כי זעף העם היה הולך וגדול, ויצאו מווין וישבו בפרעשבורג' בעוד לא כביר שבו הגולים ההם, אולם אך מתי מספר ישבו בווין, וגם בם נחתה קשת ההמון כפעם בפעם ולא מצאו מנוח, ואף בימי הקסרית מריא טרעזיא, כאשר החל שמש הדעת להפיץ קרני אורו על פני מרחבי תבל, ישבו אבותינו במחשכים בקרבה, בחני העמים ישבו כלואים בבתיהם, כי כל איש ישראל אשר יצא החוצה, דמו בראשו היה, הכמרים המירו ילדי ישראל באונס, ואף אם נתנה הקסרית עליהם ענש כסף בגלל החטא הזה, נשארה התמורה בתקפה, וכאלה היו עוד חוקים אחרים אשר שמו מועקה במתנינו, עד אשר קם בנה קיסר יאזעף השני, והסיר מעלינו כל חרפת דורות האפלה ויצו על בני ישראל לצאת לצבא ככל העמים, ויתן להם משפט אחד עם כל גויי הארץ, והרים רבים מאחינו בתור היחש, ויעש לחוק לבל יקבלו לדת הנוצרית נער פחות מי"ד שנה, והדת יצאה מלפניו כי ביד בני ישראל לעשות כל מסחר ומלאכה, להיות רופאים ויודעי דת ודין, ולשבת בכל עיר וכפר בכל אשר תבחר נפשם. אבל בעיר המלוכה לא הורשו לשבת כי אם מתי מספר נכבדי עם אלהי יעקב, וגם אלה נתנו מכס הטאלעראנץ, איש וביתו עשרים עד שני מאות כסף לשנה, והבאים לסחור בקרבה נתנו איש איש שני כסף לגולגלת בעד כל י"ד יום, והלה אשר מארץ נכריה נתנו שלשה כסף לי"ד יום, עד אשר הופיע קיסר פראנץ יאזעף בחסדו, ובטל בשנת תר"ט את המכס הזה, ומאז ועד עתה ישבו אחינו בני ישראל שלוים ושאננים בקרית הממלכה אין מכלים דבר ·

זה חמש שנה יצא מלפני הקיסר שלשה חקי חיים לישראל, הלא הם, א) כל אדמת מלכות עסטרייך (מלבד גאליציא המגבלת עוד באיזה פרטים) פתוחה לפני איש יהודי, לקנות בתים, כפרים ואחוזת שדה וכרם ככל אות נפשו · ב) חקה אחת לבן יעקב עם עם הארץ לעשות לו בית ממכר צרי ומרקחת רפואה · ג) ביד איש ישראל יודע דת ודין להיות נאטאר, הוא הממונה על עניני נחלה וירושה, על הדברים הנמסרים על פי ב"ד · מקבל מחאה על שטרי חליפים, כותב הדרשתא על מטלטלין, מקיים חתימות בעלי שטרות ועדים, וכל דבר היוצא מלפניו תוקף עוז לו כאשרתא דדייני ואין להרהר אחריו ·

שמות הגדולים אשר היו בקרבה נשכחו כמעט מלב ע"י התהפוכות הרעות אשר עברו עליה, אך בכלל נמצא חכמי אוסטרייך וחכמי וויגא בספרי הפוסקים, וחמשה גאונים גדולים בשמותם נודעו, הלא הם רבינו יצחק בעל אור זרוע, רבינו מרדכי בעל ס' מרדכי, רבינו אייזק טירנא בעל המנהגים, מהר"י איסרלן בעל תרומות הדשן, ור' גרשון אוליף בעל עבודת הגרשוני ·

הארץ הזאת ארבעת גלילות לה ·

א) גליל יעגר ווין התחתון (אונטער וויגער וואלד) · בו העיר המעטירה ווין, בירת כל ממלכת עסטרייך וקרית משכן הקיסר מימי מאקסימיליאן הראשון (זה שלש מאות וחמשים שנה) על נהר דאנויא, שלשה וארבעם

מגרשים לא אשר סוללה בנויה תקיף אותם מסביב ואחד עשר שערים להם, היקפה יחד עם מגרשיה שש פרסה. בין העיר והמגרשים כר נרחב צומח עלים לע נג ושעשע, ומנורות זכוכית יאירו בו את הלילה, ושם גלאזיה לו, גם היתה סוללה גבוהה אשר הקיפה את כל העיר הפנימית כאזור חלצים, אך נהרסה זה איזה שנים ובתים והיכלות נבנו במקומה · תשעה אלף ושלש מאות בתים בה, ושש מאות אלף איש בקרבה. בתי העיר חזקים מאד, רובם ארבעה וחמשה מעלות (שטאק) להם, מדרגות אבן וגגי נחשת או לבנים · בתי המגרשים רק שתים או שלש מעלות להם, וגגי עץ או לבנים · זרוע נהר דהגויא עבר בין העיר והמגרש לעאפאלדשטאדט · הגדול מכל הגשרים העוברים על הנהר ומחברים את העיר עם מגרשיה, הוא גשר פערדינאנד, הנקרא על שם הקיסר פערדינאנד החסיד אשר ירה אבן פנתו בשנת תקע"ט, הגשר הזה נשען על עמוד אבן שלשים אלף ככר משקלו, ומלבדו עוד ששים כפ ת ישעדוהו, משקל רצפת הגשר למדרך כף רגל ולמעבר עגלות עשרת אלפים ככר, ומעקה מצופה נחושת לשני עבריו · עוד שני גשרים נפלאים, האחד הוא גשר פראנץ המחבר המגרשים וייסגערבר ולעאפאלדשטאדט יחד, נבנה בשנת תקס"א וקיסר פראנץ הוליא את האבן הראשה · העמוד התיכון אשר הוא נכון עליו, כ"ז אלף ותקפ"ה ככר משקלו, המעקה משני צדיו מצופה רקיעי נחושת · בשנת תקס"ט נהרס קלהו לפני בוא הצרפתים, ובשנת תקע"ח שב לאיתנו כבראשונה · והשני הוא גשר עץ אצל מגרש ראסויא ל"ג קלאפטער ארכו. גם שני גשרים תלויים בשרשרות ברזל להולכי רגל, האחד משער הדגים למגרש לעאפאלדשטאדט, והשני מן המגרש לאנד שטראסע עד הפראטער, כל עובר עליהם יתן ב' צל ע"וו לתוך הארנז: הנהר הקטן וויין עובר דרך הגלאזיה, וכקרבו למגרש וייסגערבר ישתפך לתוך נהר דהגויא: ברדת מטרות עוז ישטפו מימיו בשאון ורעש, וישחיתו שדות וכרמים · אולם בימי הקיץ יעברו בו ברגל · שני גשרי אבן, ארבעה גשרי עץ, וארבע מעברות להולכי רגל עליו · נחל אלזער עובר בין המגרשים ראסויא ואלטאן ויפול לתוך נהר דהגויא · אוירה טוב ונעים מאד, בחורף לא יחזק הקור ובקיץ לא יכבד החום מנשוא · בדבר החיים והמות משפט אחד לה עם כל הערים הגדולות, כי ירבה המות להניף חרבו על יושביה, וראש מלאכי זעמו הוא חולי הריאה, הנולד מן האבק הרב העולה ברחובותיה, ומרוב גובה הבתים אשר ירבו האנשים לעלות בהם פעמים אין חקר ביום · מחיר כל דבר אוכל רב מאד, גם שכר המעון עלוס אין חקר. רוב יושביה קטוליקין המה, והנותרים הם פראטעסטאנטן (משפט אחוזה להם יחד עם הקטוליקים, אך כל מגדל ופעמון לא יוכלו עשות להם בבתי תפלותיהם), יונים, בני ישראל אשר משנת תר"ח והלאה היו לקהל גדול ומשפט אזרחים למו, וישמעאלים: ומה נפלא מאד לראות המון גויים במלבושים שונים בראש כל חוצות, אשכנזים, הגרים, פולנים, ראצן, קראאטן, יונים, וואלאכן, ישמעאלים, יהודים, הודים, בני אמעריקא, איש איש בבגדי ארצו ועמו ילבשו ואין מכלים דבר · שנים עשר שערים מן העיר אל תוך המגרשים, הלא הם, שער האלר נבנה בשנת תקפ"ד, שער קערנטן החדש, שער קערנטן הישן, שער קארנאלינן, שער שטובן, שער ראטענטורם, שער מויט, שער

שער שלגלל, שער הדגים, שער שאטן, ושער עיר יאזעף · השעה עשר רחובות לה, הגדול והנאוה מכולם הוא רחוב החצר (בורג פלאץ) אשר חצר הקיסר וגן השם יקיפוהו. השני לו הוא החצר, הנקרא כן יען היה בימי קדם בו חצר המושל: ברחוב יאזעף תבנית הקיסר יאזעף רוכב על סוס, מעשה נחושת כולו וכנו אבן גראניט שחורה' ברחוב ש ט א ק א י ס א י י ז ן קורה עבה שבע רגל קומתה, מלופה כולה יתדות ברזל ומנעול גדול בראשה, מעשה חרש אשר השליך את המפתח לתוך נהר דאנויא, וכל אומן אשר נסה את כחו לפתוח אותו ולא עלה בידו תקע יתד בתוך הקורה למזכרת · היכל הקיסר בפאת דרומית מערבית ובשם ב ו ר ג יכונה שני מאות וארבעה גרמידי (קלאפטער) ארכו, ויכיל מחברת בניינים רבים אשר נבנו בזמנים שונים · הבית אשר לפאת מזרח הוא הישן מכולם, כי ראשית בנינו היה בשנת ע' מאות ומ"ח לאלף החמישי, בו חצר גדול הנקרא בשם ש ו ו י י צ ע ר ה א ף, בשטה השלישי אשר בו, גר קיסר פראנץ כל ימי חייו · מעבר השני לפאת מערב בנין מפואר אשר נבנה זה שתי מאות וחמשים שנה, ושם א מ א ל י ע ן ה א ף לו, מגדל גבוה בו, ומורה שעות עליו, והבנין התיכון הוא הנאוה מכולם, גם עליו עברו יותר משתי מאות שנה, אולמות גדולות מאד בקרבו, ובו היה משכן הקיסר פערדינאנד החסיד · מראה ההיכל מחוץ איננו נאוה מאד, אולם מבית הוא מלא כליל יופי ותפארת הדר מלכות לו · אליו נלוו בית שעשוע הנקרא בשם טעאטער החצר, בית רעדוטן אשר בו ירקדו במחולות ומסוה על פניהם, ובית שכיות החמדה (שאצקאמר) בו כתר הקיסר חמש עשרה ליטרא זהב משקלו, ממולא אבני ברקת ופנינים גדולים כלוזים, שרביט הקיסר וספיר כגודל בילת בראשו, תפוח המלוכה כולו זהב ממולא פנינים, חרב ט י מ ו ר, קיסר התרתרים ממולא אבני ברילאנט, חרב זהב טהור אשר חגרה מריא טרעזיא על ירכה בעת ניתן כתר אונגארן בראשה, עטרות אחרות יקרות ונפלאות מאד, מעיל הקיסר קארל הגדול משובץ זהב ופנינים, המעיל אשר לבש קיסר יאזעף ביום נמשח לקיסר, מן שאמעט אדום ממולא זהב ופנינים, האפוד אשר נשא הקיסר נאפאלעאן עת נכתר למלך איטליא, שרשרת זהב גדולה בה תמונת כל קסרי עסטרייך עד קיסר לעאפאלד, שרשרת שן שלש אמות ארכה, כולה מעלש אחד, בה תבנית הקיסר לעאפאלד והקסרית רעיתו · גביע בדולח שני אמות קומתו, רחב למטה וצר למעלה, כוס מן ברקת כגודל בילה, שני אלף ותקל"ב קאראט משקלו, והלפוי אשר עליו תמ"ה קאראט משקלו · שני ספלים מן ישפה א' מיליאן כסף ערכם · כד, ספל, וללוחית מן אחלמה, אבני שחוק השאך מזהב טהור כ"ז ליטרא משקלם, כסא מאבן בערנשטיין, חוטר גפן וחוט זהב טהור עב מאד ישוב אותו, כאשר מלאוהו בחיק האדמה אצל טאקייא באונגארן, עשת זהב שלש מאות דוקאטן משקלו אשר עשה אחד חכמי האלחימיא מעופרת בתחבולותיו, כוסות, גביעים, פסילים ואניות קטנות מאבני בדולח שוהם וישפה, שוהם (דיאמאנט) גדול כבילה מארץ אונגראן, שוהם בעהמן כגודל כף יד, כלי מורה שעות גדול מעשה חושב כולו. אשר בכלות כל שעה עת יכה הפעמון, תלא מראשו תבנית אחד קסרי עסטרייך, חמש מאות מארק כסף משקלו, ספל זהב שם מאוה

שנים וארבעים דוקאטן משקלו , כפתור מריא טערזיא תקמ"ח אבני ברילאנט בו , תמ"ו קאראט משקלם , כפתור קיסר פראנץ ממולא מאה וחמשים אבני ברילאנט במשקל שלש מאות שבעה וחצי קאראט כפתור קיסר פערדינאנד משובץ שני אבני ברילאנט גדולים , ככבי נגה מלאים לשם שבו ואחלמה , העריסה אשר שכב בה בן הקיסר נאפאלעאן מן פערלמוטער מלאה ספיר וישפה , וסגולות אחרות יקרות ונפלאות מאד , ויקר מכולם הוא השוהם (דיאמאנט) הגדול אשר מאה שלשה ותשעה קאראט משקלו · בית המטבעות ודברים עתיקים , בו כלים שונים , כובעי גבורים ופסילים ממתכות , יותר משלש אלף מטבעות ארצות המזרח , מאה ועשר אלף מטבעות אירופא , אלף שני מאות ושבע כלים ותמונות מאבנים טובות , כלי זכוכית יקרה , שרשרת זהב גדולה בה תמונת מלכי עסטרייך רבים משובצה אבני אודם , ופסלי שיש נפלאים מאד · בית אוצר ספרים אשר נוסד זה שלש מאות וחמשים שנה , ומלבד שלש מאות אלף ספרים אשר בו , עוד סגולות יקרות בקרבו , ובהן איזה פרשיות מס' בראשית וספר בריתם על קלף לבוש ארגמן , שירי תהלים באותיות זהב על קלף ממאה השמינית למספרם , תנ"ך בשפת אשכנז נכתב זה חמש מאות שנה בציורי זהב על קלף , קאראן , הוא ספר ברית הישמעאלים , בתבנית אגוז על קלף , בית אוסף סגולות הטבע , שלש מחלקות לו , האחת תכיל בקרבה גויות כל חיה , בהמה , צפרים . עופות , ודגים , תולעה ורמש · השנית כל עץ , נטע ופרי , ורבים מאלה בדמותם וצלמם מדוגג · והשלישית כל מיני מתכות ואבנים טובות , לתועלת דורשי חכמת הטבע וחוקותיה . שני בתי תפלה לכל בני בית הקיסר · בית הרוכבים בסוסים (רייטשולע) אין כמוהו ליופי בכל אירופא · בית רייכס קאנצלייא , ממנו יצא עד שנת תקס"ז כל דבר חוק ומשפט לכל ארצות אשכנז , ומאז ועד עתה יגורו בו בני משפחת הקיסר , גבהו ארבעה שטחים ושלש מעקות מאבני שיש לפניו · כל אלה חוברו להם יחדו עם ארמון הקיסר והיו לאחד · בלעדו עוד ארמנות רבים תוך העיר , הלא הם ארמון הנסיך קארל , ארמון סגן מודינא , ארמנות האלופים ליכטענשטיין , עסטרהאזי , שעהנבארן , סינא , והיכלי שרי המלוכה הרבים והגדולים · בית העיר הגדול הנקרא בשם ב י ר ג ר ש פ י ט א ל כי היה בית חולים בימי קדם , עשרה חצרות לו , ארבעה שטחים קומתו , יותר מארבע מאות חדרים בו , ושכרם יעלה ליותר מן מאה וששים אלף כסף לשנה ' הבתים זיילר האף , טראטנערשע פרייא האף , מעלקר האף , שאטן האף , ובע לענארדע האף גדולים ונפלאים מאד · הבית הנקרא בשם א ש כ ו ל ע נ כ י ס הוא הגבוה מכל בתי העיר , כי שבעה שטחים קומתו · היכל הנוצרים הנקרא בשם ש ט ע פ א נ ס ־ ק י ר כ ע נפלא מאד בהדר גאונו , קומתו ומלאכת בנינו , מן היסוד עד הגג אבני גזית כולו , חמשים וחמשה קלאפטער ארכו , ושלשים ושבעה קלאפטער רחבו · ארבעה מגדלים לו , האחד ל"ג קלאפטער גבהו , והשני גם הוא כמוהו , וששה פעמונים להם אשר הגדול מכולם שמונים ככר משקלו · המגדל השלישי אשר אין ערוך לו בכל אירופא , שבעים ואחד קלאפטער קומתו , מורה שעות גדול בו , רום הלוח אשר לעבר פניו שני קלאפטער וחמשה צאל , ורחבו א' קלאפטער וד' צאל · אורך כל מ ס פ ר שני רגל ורחבו ב' צאל , ופעמון גדול מאד שלש

מאות חמשים וארבעה ככר משקלו , משקל הזוג אשר בקרבו שלש עשרה ככר , והברזל אשר הוא תלוי עליו יותר משמונים ככר משקלו · מספר המדרגות אשר יעלו בם לראש המגדל הזה הוא שבע מאות חמשים ושלש ' המגדל הרביעי שלשים וארבעה קלאפטר גבהו , ומשקל הפעמון מאתים ושנים וחצי ככר · הבית הזה נבנה בשנת ד"א תתק"ד · מתחת לארץ מערה גדולה בו אשר בקרבה נקברו המלכים לפנים , אך זה מאתים שנה היה לחוק כי גויות הקסרים וכל נאצאיהם תקברנה במערת היכל הקאפוצינים , הלב יושם בסיר כסף למשמרת בהיכל האויגוסטינים , והמעים בכלי נחושת במערה הזאת · עשרים ושמונה בתי תפלה גדולים לנוצרים בתוך העיר , כולם בנינים ישנים מימי קדם , וחמשים במות תוך המגרשים אשר סביב לה ·

מגרשי העיר חונים במעגל סביבה , וככדור יקיפו אותה לכל פאותיה , ואלה שמותם : א) לעאפאלדשטאדט , מלפנים עיר היהודים שמו , מ"ז חוצות בו . ב) יעגרצייל , ארבעה חוצות · ג) ווייסגערבר , חמשה עשר שוקים · ד) ערדבערג , חמשה ועשרים חוצות · ה) לאנד שטראסע (או רענוועג ל"ח חוצות · ו) ווידן הישנה והחדשה · כ"א חוצות · ז) שוימבורגהאף , ששה חוצות · ח) הונגלגרונד , י"א חוצות . ט) לווירענצררוגד , שני חוצות · י) מאצליינסדארף · חמשה חוצות · יא) ניקולסדארף , שני חוצות · יב) מארגארעטן · י' חוצות · יג) רייכפרעכטסדארף , חמשה חוצות · יד) הונדסטורם , שמונה חוצות · טו) גומפנדארף , י"ח חוצות · טז) מאגדלענא גרונד ה' חוצות · יז) ווינד מיהלע , עשרה חוצות · יח) ליימגרובע י"ז שוקים · יט) מריא הילף י"א חוצות · כ) שפיטל בערג , י"ב חוצות · כא) סנט אולריך (מריא טראסט) י"ג חוצות . כ"ב) ניידבויא , כ"ו חוצות · כג) שאטן פעלד · כד) לערכנפעלד , ז' שוקים . כה) יאזעף שטאדט , י"ג חוצות · כו) שטראצניסע גרונד ד' חוצות · כז) אלזערפארשטאדט כ"ו שוקים · כח) בריטענפעלד , ח' חוצות · כט) מיכלבייערישע גרונד , ג' חוצות . ל) הימלפפארט גרונד , ט' חוצות · לא) אם טהורי , ט' חוצות · לב) ליכטענטאל י"ג שוקים · לג) אלטאן , ששה חוצות · לד) ראסויא , י"ז שוקים · גם הכפרים הערנאלם , וועהרינג , פינף הויז , וזימערינג אשר עשרים אלף איש בם , אליה יחשבו . בית אורוות הקיסר בנין הפארת אצל שער החצר , שני שטחים לו , ויכיל ארבע מאות סוסים בקרבו , היכל בעלוועדער גדול ומלא הוד ויופי , כשלש אלף ציורים נפלאים בו וגן נחמד לתפארת · גן העס אצל חצר הקיסר והיכל טעזעאוס בקרבו , מעשה ידי אמן כליל תפארה · גן החצר ובית הנטעים אשר בו נחמד למראה · בית הנשק הגדול , בו יותר ממאה וחמשים אלף כלי נשק ושריונים , כולם יחד מעשה חושב . בתוך החצר אשר לו תלויה השרשרת הגדולה אשר הביאו הישמעאלים אתם בשנת רפ"ט בהלחמם על עסטרייך , ויאבו לסגור בה את מעבר נהר דאנויא , שמונה אלף טבעות בה , ומשקל כל טבעת עשרים ליטרא · בית נשק האזרחים , בו סגולות יקרות רבות · בתוכם דגל הישמעאלים אשר היה לשלל בשנת תמ"ד , גלגולת גבור הישמעאלים קארא מוסטאפא , וכובע קיסר פראנץ אשר נשא על ראשו במלחמת לייפציג שנת תקע"ג · ארמון נאציאנאל באנק נחמד מאד בהודו · בית מדרש אוניוורזיטעט , בו יותר

חכמת הרפואה, המשפטים, הפלוסופיא, והאלקות: בית מצפה ככבים, בית
למוד רפואת הבהמות, בית למוד תרופת כל מחלה ופצע אשר יסד קיסר
יאזעף, ובתי מדרש אחרים רבים ושונים לכל חכמה ומלאכה, גנות ביתן
שונים, בם נטעי תרופה וסמים רבים ויקרים מאד, בתי חולים, בית מילדות,
בית אסופים מן השוק, בתי חנוך לאלמים ועורים, בית מחסה לאביונים, בית
יתומים. ובתי חסד אחרים מאד׳ בית מוסר פועלי און. בית עבודה להולכי בטל.

עדת ישראל בעיר הזאת גדולה ונכבדת מאד, מספרה כשלשים אלף
איש, מרביתם עשירים עצומים וברכת ה׳ בכל אשר להם, בראשם השר א׳
ש ל מ ה ר א ט ש י ל ד (בארון), ר׳ יונה ק ע נ י ג ש ו ו א ר ט ר (ריטר)
קאנסל מלך דענעמארק, האחים ט א ד ע ס ק א (ריטר), ג א ל ד ש מ י ד
(ריטר), ר׳ יצחק ד י י ט ש, משפחת ווערטהיימשטיין, עפשטיין, פאלאק
ודומיהם. עד שנת תר״ח הי׳ זרע יעקב רק גרים בקרבה, ואך למתי
מספר ממרום אצילי ישראל היה המשפט לשבת בתוכה עם כל הנלוים
אליהם, והרב המאה״ג מוה׳ אלעזר הורוויץ נ״י אשר נתקבל בשנת תקפ״ט
למורה הוראה, נקרא בפי הממשלה בשם מ ש ג י ח ע ל ב ש ר כ ש ר,
כי לא יכלה תת לו התואר ר ב, באשר אין רב בלי עדה,
אולם כאשר ישב אדונינו הקיסר המולך עתה, הוא פראנץ יאזעף
הראשון יר״ה לכסא עסטרייך, ניתן לנו הרשיון לשבת בקריה העליזה
הזאת ולהיות קהל ועדה. ארבעה בתי כנסיות לאחינו בה, האחד בית
מכלל יופי במגרש לעאפאלדשטאדט לאנשי פולין, אשר נשלמה מלאכה בנינו
עתה שנת תרכ״ד, השני לספרדים ותוגרמים ורב מיוחד לו הנקרא בשם
ח כ ם, השלישי היכל נאוה אשר ישירו בו במקהלות כדרך בני אשכנז, נבנה
בשנת תקפ״ו, והחכם המהולל הרב ר׳ יצחק נח מ א נ ה י י ע ר נ״י דרשן
בקרבו, והרביעי הכי נכבד הוא מקדש מעט הגדול והנאדר לבני אשכנז
אשר נבנה בשנת תרי״ז ברחוב לעאפאלדשטאדט, ומלבעדי הביהכ״נ החדש
בעיר פעסט, אשר נבנה גם הוא כתבניתו ומתכונתו, אין ערוך לו בכל
טירות וארמנות אירופא ליופי ותפארת, ומי שלא ראה את הבנין הנשגב
הזה בהדרו, לא ראה בנין יפה מימיו. המשכיל התורני ר׳ אהרן יעלינעק
הוא מגיד מישרים בקרבו. מלבד הבתים הקדושים האלה, גם בית מ ד ר ש
גדול לישראל אשר יסד הדרשן ר״א יעלינעק, והנוכתו היתה בירח כסלו
לשנה הזאת תרכ״ד, בו ישמיעו הרבנים וחכמי העיר לעם ה׳ יום יום
שעורים שונים בש״ס ופוסקים, ומשניות, תנ״ך, מדרש, חובת הלבבות
וספרים אחרים. גם בתי חסד שונים לזרע אברהם, הלא הם, בית חולים
במגרש ראסויא, בית ספר ליסודי הדת, בית חנוך לילדים, בית מחסה
לעניים, בית יתומים, בית חנוך לאלמים וחרשים, וחברות עושי חסד
רבים, ושפע ברכה בכולנה, כי העם היושב בה נדיבים מלאי רחמים,
ולצדקת פזרונם אין גבול וחקר:

חמשים בתי מלון אורחים, מאה בתי קאווע, שלש מאות בתי שכר,
מאה בתי מאכל, שלשים בתי יין. ארבעה מרחצאות גדולים ובראשם
המרחץ הנקרא ד י א נ א ב א ד הגבוה שני שטחים, והמים עולים לכל
חדריו דרך צנורות. שנים עשר מרחצאות קטנים, ושני בתי מרחץ להזיע.

בתי מלאכת גלומי צמר , סדינים , רעלות , בגדי משי , מעשה רשת , פתילים , נעלי יד , עט עופרת , כלי יוצר , זכוכית , מראות לטושות , כלי ברזל , נחושת קלל , כסף , זהב , נשק , מורי העת , מכונות , כלי פשתן , צמר גפן , מקלעת קש , כלי עץ , מחסה מזרם , צל מחורב, כובעים, מגבעות , עגלות ועורות · עשרים בתי דפוס , שלשים בתי ממכר ספרים , מאה מוכרי בשמים , ארבעה מוכרי בגדי נשי , ארבעים מוכרי משי , מאה ועשרים מוכרי בגדים שונים , מאה ועשרה מוכרי גלומי צמר , שש עשרה מוכרי סגולות יקרות , שלש מאות בתי ממכר קטנים , והנויות אחרים לכל דבר רבים מאד , ששה בתי טיאטרות , בית מועד הסוחרים (בערזע) . תשעה בתים גדולים לחיל הצבא , ששים בתי ספר לנערים , גן נאוה מאוד בקצה הלעאפאלדשטאדט א ו י ג א ר ט ן שמו , והפרדס הגדול פ ר א ט ר , שניהם יחד מלאים הוד והדר , ובתי עונג רבים בם לשעשע כל איש · גם ה ב ר י ג י ט ע נ ו י א יער צומח עצים ורבים ינהרו אליו בימי הקיץ · שנים עשר ארמונים והיכלי עונג במגרשיה להשרים שווארצענבערג , מעטרניך , ליכטנשטיין , עסטרהאזי , אויערספערג , קעגלעוויטש , דיטריכשטיין , רופרעכט , ראזומאווסקי , קיניץ , אצילי אונגארן , ושטארעמבערג , בזה האחרון ששה חצרות , שבע מאות חדרים , והכנסותיו מאה אלף כסף לשנה , ה' בתי קברות לישראל , האחד ישן מאד בחצר בית החולים במגרש ראסויא, אשר נסגר בשנת תקמ"ד במצות קיסר יאזעף וחדלו לקבור בו , והשני נאוה מאד מחוץ לעיר אצל הגבול הנקרא וועהרינגר ליניע · זה איזה שנים הוציאו בפקודת פרנסי קהל ווינא את המצבות בחצר מות הישן וחדשו כנשר נעוריהם וימלאו בתוכם רבים משים לבן ואדום , ורבים נשחתו מרוב ימים ושנים עד אשר אין לקרוא בם , והמצויינים מכלם אלה הם : איזה מצבות לבני משפחת מ א ו ר ק ט ן רופאים מארץ פרובינצה אשר בצרפת , מצבת הגאון ר' נתן פייטל , הגאון ר' שעפטיל הורוויץ בן השל"ה , אשר חשבנו עד כה כי בפוזנא מנוחתו , הגאון ר' שמשון ווערטהיים אב"ד דק"ק פראג וק"ק ווירמייזא ולבסוף בווינא , ר' יחיאל מיכל גלוגא בעל נזר הקדש , ר' שמואל אפנהיים שר וגדול בחצר הקיסר לעאפאלד הראשון , ר' אברהם דרשן בעל ספר זרע אברהם מק"ק גלוגא רבתי , ר' בעריש עשקלעס אב"ד מכל מדינות מעהרן והגר , ר' מרדכי יפה שתדלן , ואיזה קדושים אשר בחרו מות מחיים על דבר קדוש השם , העיר הזאת נבנתה בשנת ק"נ לאלף החמישי , שני פעמים צרו הישמעאלים עליה , בשנת ה"א רפ"ט ובשנת ה"א תמ"ג , בפעם השנית הזאת באה במצור שני ירחים עד אשר בא שאביעסקי מלך פולין עם צבאותיו ויקרא דרור לה , כי הכה את האויב והשמיד אותו עד כלה . בשנת תל"ז היה רעב נורא בקרבה עד אשר אכלו אבות בשר בניהם , ופגרי המתים נסחבו מקבריהם ויהיו לבני אדם לאכלה , ובגלל זה היה נגף רב וגדול בכל העיר עד אשר מתו יותר ממחצית יושביה , ונבלות בני אדם התגוללו בחוצות מאין קובר . בשנת תקס"ה באה לידי הקיסר נאפאלעאן וימשול בה , כי עזב אותה קיסר פראנץ בראותו כי נאפאלעאן הולך וצולח במלחמה , אך עד מהרה כרתו שני הקסרים האלו ברית שלום ביניהם והמלוכה שבה לבית האבסבורג לוטרינגן. בשנת תקס"ט לכד נאפאלעאן שנית את הקריה הנשגבה הזאת , וישב ב' ירחים

נקרבה עד אשר השלים קיסר פראנץ אתו · בשנת תר"ח היה פרץ וצוחה ברחובותיה, כי התמרמר העם נגד צבאות הקיסר, ויצא החיל מאת פני העיר ויתן במצור עליה, שלשה שבועות נוראים עברו עליה בימי המצור ההוא, כי היתה מסוגרת מכל עבר מסביב, ורשפי אש וזקי מות עפו יום יום אל תוכה, בתים רבים היו לחרבה, היכלי עונג למעי מפלה, והקיסר איננו בקרבה, כי כאשר החל הרעש פנה עורף אליה ויצא לקרעמזיר וישב שם, וכראות אנשי העיר כי אפסה כל תקוה פתחו את שעריה, ויבואו פקודי החיל וכל צבאותיהם העירה והשלום שב על מכונו ·

נ י י א ש ט א ט אצל גבול אונגארן ונתיב הברזל, על נהר פישא, מושב ראש הפלך, ארבעה עשר אלף איש, חומה עם מגדלים סביבה וארבעה שערים לה, ארמון נאוה אשר נבנה בשנת ד"א תתקמ"ו והיה משכן הקיסר · עד אשר שמה אותו הקיסרית מריא טרעזיא לבית מדרש אנשי הצבא, בתי מדרש החכמות, בתי חולים, חדר סגולות קדש, בו גביע כסף נפלא מאד משנת ה"א רכ"ב, וספר בריתים על קלף וציורים יפים משנת ה"א פ"ז; בתי בשול צוקר, בתי מלאכת כלי משי, נייר, פארצעלאן, ומסחר בעלים· כלי ברזל, עורות ויין, מלפנים היתה עדה קדושה והגאון מהר"י איסרלאן בעל תרומת הדשן ישב בקרבה, וזה איזה שנים נמצאו בה שתי מצבות עבריות ישנות והאחת היא משנת ס"ג לאלף הששי ·

באדן על נהר שוועכאט, מושב ראש הפלך, רחוקה ד' פרסה מן ווין, ששה אלף איש, מרחצאות מי גפרית חמים בה, ובימי ממשלת הרומים כבר נודעה בשם · בנינים רבים נחמדים למראה בה בעבור מרבית האנשים הבאים אליה בכל ימי הקיץ לרחוץ במימיה ולשבוע נחת משוד תענוגיה, גם סביב לה טירות משוש והיכלי עונג רבים, ובהם הארמון וויילבורג אשר בנה דוכס קארל, ושרידי ארמנות רוהענשטיין ושארפענעק: בתי מלאכת כלי ברזל צרוף ותערי הגלבים בה · שני בתי חולים, האחד גדול אשר יסד קיסר פראנץ בעבור עניי כל ברית ודת, והשני קטן ממנו יסדוהו נשים שאננות. גן טרעזיא גדול ונחמד מאד לשוח בו. ק ל א ס ט ע ר נ י י ב ו ר ג על נהר דאנויא, שתי פרסה מן ווין, חמש אלף איש: בית מקלט נוצרים מהולל אשר נבנה זה יותר משבע מאות שנה וימי בנינו ארכו מאה שנה, אוצר מטבעות ישנות וסגולות הטבע, בית מדרש האמונה, כרמים רבים וגדולים לו, ומרתף תחתיו אשר בו חבית גדולה מאד אלף הין תכיל, בתי חנוך, בתי מדרש לבני החיל, מקום מבנה אניות. ה י י נ ב ו ר ג על נהר דאנויא אצל גבול אונגארן, עתיקת יומין מאד, חמש אלף איש, ארמון ישן, מגדל מימי קדם, ארמון חדש נאוה וגן גדול בו, בית מלאכת טאבאק להקיסר גדול מאד ומאה אלף ככר יצאו ממנו בכל שנה. בשנת תמ"ג נבוזה מידי הישמעאלים ודם רב נשפך בה, ובשנת תקפ"ז היתה כולה למאכולת אש, וכל בתיה עתה חדשים מקרוב נבנו · ב ר ו ק על נהר לייטא אצל תחום אונגארן, שלש אלף איש, היכל גראף הארראך וגן נחמד לו, בתי מטוה צמר גפן. מ ע ד ל י נ ג אצל נתיב הברזל, ארבע אלף איש, מרחצאות מי גפרית חמים, מצודת סלע ישנה אשר נבנתה בשנת תשט"ו לאלף החמישי למגן לה מפני ההגריאים. מלפנים היתה עיר גדולה מאד, אך אחרי הרגו

ההגרים והישמעאלים להרוס מבצריה ולהכותה חרם, ירדה מגאון עוזה
ותהי לעיר מצער. יושביה עושים כלי זמר גפן וגלומי צמר, כורמים ועובדי
אדמה. **ברון** ב׳ פרסה מווין, שני אלף איש, כרמים רבים וטובים.
בערכטאלדסדארף ג׳ פרסה מן ווין, שני אלף ות״ק איש, מרחץ
מי מרפא, כרמים טובים, מלפנים היתה מוקפת חומה, בשנת ה״א תמ״ד
לכדוה הישמעאלים וישרפוה באש וכל יושביה המיתו, אך שלשה נמלטו,
האחד עלה על אחד העצים וינצל, השני נחבא בבאר, והשלישי נחשב למת
ויחי ממכאוביו. **גומפאלדסקירכן** מקום נאוה מאד, שני אלף איש,
כרמים רבים, מעשה בגדי משי ושמן שומשמין. **לאקסנבורג** חצי פרסה
מן ווין, מאה בתים, שש מאות איש, ארמון הקיסר נאוה מאד, גן גדול,
בית עונג, היכל פראנצענסבורג בנוי לתלפיות, סגולות יקרות בו, אולם
הנשק ובו שבע עשרה פסלי קסרי עסטרייך מאבני שיש, סוללה אשר עליה
ל״ב פסילים ובנינים עתיקים נחמדים למראה. **הימבערג** שני אלף איש,
בית בשול שכר, בתי מלאכת צ״ג וכלי פשתן שונים, מסחר תבואה:
פישאמענד מקום ישן מאד מימי הרומיים, אלף וד׳ מאות איש, בית
מטוה צמר גפן, מלאכת גלומי צ״ג. **מאנערסדארף** אצל נהר לייטא,
שני אלף איש, ארמון, מכלאות צאן הקיסר טובים מאד, מחצב אבנים
רב, מלאכת כלי ברזל, כרמים רבים. **אונטערוואלטערסדארף** ת״ק
איש, בית מלאכת נייר. **פאטענדארף** ב׳ אלף איש, בית מטוה צ״ג
אין כמוהו לגודל בכל מדינות הקיסר. **שאלענויא** ח׳ מאות איש, מטוה
צ״ג רב. **לעאבערסדארף** בתי מטוה צ״ג, מעשה כלי משי ופתילים.
פאנשטיין ב׳ אלף איש, מלאכת כלי ברזל ונחשת, סכינים ודברים
אחרים. **אונטערפיסטינג** שש מאות איש, מעשה כלי ברזל שונים.
גוטענשטיין אצל הר השלג, במקום נאה מאד בין הרים ויערים, חמש מאות
איש, רבים משוחרי הטבע באים הנה לחזות בהדרו, ארמון ישן משכן
הקסרים מלפנים, ארמון חדש וגן גדול לו, בתי מלאכת יתדות, שרשרות
ובדי ברזל, כלי עץ ופחמים, ומסחר רב בם לווין ואונגארן. **נייענקירכן**
על נהר שווארצא, שלש אלף איש, באר ישנה אשר הפרוה זה שלש מאות
שנה, בתי מלאכת כלי בד, מטוה צ״ג, מחטים, פתילי ברזל, כלי ברזל
שונים, בית מעשה שכר. **גלאקניץ**, בתי מלאכת צבעים. **שאטוויען**
אלף איש, הרי שיד ושיש. **הילינג** כפר נחמד קרוב לווין, שני אלף
איש, היכלי עונג רבים וגני חמד להם, אשר ישבו בם רבים מבני ווין
בימי הקיץ לשעשוע. איזה בתי מלאכה. **מיידלינג** כפר נאוה, ארבע
אלף איש, שני מעינות מי גפרית חמים, מרחץ נחמד עם גן עונג, מקומות
יפים לשוח. **רייכדארף**, **פינפהויז**, **זעקסהויז**,
ברויטהירשן, **רוסטענדארף**, חמשה כפרים אצל ווין, בתי מעשה
גלומי צמר ופשתן רבים בם. **לערכנפעלד**, בתי משתה וגנים רבים,
בית מחסה לאנשי הצבא אשר לא יוכלו עוד לעבוד עבודה. **דארנבאך**,
כפר קרוב לווין, אלף איש, ארמון נסיך שווארצענבערג וגן גדול אצלו,
היכלי עונג, ברכות מים נפלאים. **הערנאלס**, חמש אלף איש, היכל
עונג ופרדס נאוה מאד, בית חנוך לבנות שרי החיל, אורגי צ״ג, בתי

מלאכה שונים. דעבלינג. בתי משוש, פרדסים נאים ומרחץ מי מתכות. גרינצינג, אלף איש, כרמים טובים ורבים. היילינגשטאדט, כפר נחמד, שמונה מאות איש, מרחץ מי גפרית. בקיץ ישבו רבים מעשירי ווין בתוכו, כרמי חמד בו. נבנה זה אלף וארבע מאות שנה. נוסדארף על נהר דאנויא, רחוק פרסה מווין, שני אלף איש, עצי כל פרי, יין טוב מאד, היכלי עונג, צידת דגים וסרטן מן הנהר, בית מעשה שכר, בתי בורסקי, מלאכת צבעים, חומץ, ורבים מיושבי ווין, יבואו הנה לעונג ומשוש. הר לעאפאלד רם ותלול מאד אצל ווין, ארמון גדול עליו אשר נבנה בשנת ד"א תתס"א עם מקדש ושני מגדלים לו. ווידלינג כפר כרמים ומלאכת ברזל. מריא ברון, כפר אשר אליו ינהרו רבבות בני אדם ביום הולדת מרים אם משיחם, בית ספר לידיעת כל עץ ונטע; האדרסדארף ארמון וגן נחמד. ויערמנאך, בית מחסה לזקנים נעדרי כח, מחצב אבנים, עצי פרי, מסחר חלב לווין. היטלדארף, אלף וב' מאות איש, בתי עונג, כרמים, בית בשול שכר. מויער, אלף וב' מאות איש, ארמון, שני בתי משכן החיל, בית עניים, מרחצאות מי גפרית, גנות וכרמים. קאלקסבורג, ג' מאות איש, גנים וכרמים, משרפות סיד, ארמון ופרדס נאוה. אינצערסדארף, אלף ות"ק איש, שני ארמונים, מסחר ירקות יחלב. עבערסדארף על נהר דאנויא, אלף וב' מאות איש, מלאכת כלי ברזל, מעשה שש משזר, בית משכן אנשי הצבא. קעטנהאף ת"ק איש, מלאכת כלי פשתן ובד. ראנערסדארף ג' מאות איש, מעשה נייר רב. עבערגאסינג ת"ק איש, ארמון ופרדס, מלאכת נשק, מטוה צ"ג שני בתי מעשה נייר. שוואדארף בית מטוה צ"ג גדול. דייטש אלטנבורג, מרחצאות חמים מימי קדם. עבריינסדארף ח' מאות איש, ארמון ושוללות סביבו עם גני חמד, מלאכת ברזל, מטוה צ"ג: ליזינג, ב' וחצי פרסה מווין, תשע מאות איש, פרדס נאוה, כרמים, מלאכת צ"ג, בית מעשה שכר גדול מאד, מסחר שכר וחלב לווין. קאטינגברון, מלאכת רקועי עופרת וצנורי ברזל. נייאהויז בית מעשה מראות לטוטות להקיסר מהולל מאד. היילינגקריין ת' איש, מקדש נזירים גדול ומהולל אצלם. ענצרסדארף ח' מאות איש, בתי קיץ רבים ליושבי ווין, כרמים. ליכטנשטיין ארמון נבנה זה שבע מאות שנה, וסגולות רבות בו. נאדלבורג, מעשה כלי נחשת קלל, מחטים וכובעי אצבע. קאללסדארף מלאכת גלומי משי. רייכענויא מעשה ברזל ונחשת. מלבד אלה עוד כפרים רבים, אשר מטוה ומעשה צמר גפן רב בהם.

ב) גליל יער ווין העליון (אבר ווינר וואלד). בו הערים

סאנט פעלטן, בירת הפלך על נהר טראזן, מוקפת שתי חומות; רחוקה תשע פרסה מווין, תשע אלף איש, בתי ספר, גן פתוח לכל עובר, בתי מעשה כלי חרש, גלומי צמר, נייר, וצמר גפן. שדי כרכום בה: ווידהאפן על נהר איפס, ג' אלף איש, מהוללה מאד בגלל כלי הברזל הנעשים בה לרוב, הלא הם, מגלים, מוטות, יתדות, סכינים, מחבות ותכי דגים נפלאים. איפס על נהר דאנויא, חומה ומגדלים סביבה,

שני אלף ות"ק איש, בית מחסה לזקנים אין אונים. טולן על נהר דאנויא, היתה מלפנים רבתי עם ושרתי לכל ערי עסטרייך ועתה היא עיר קטנה ואך אלף וד' מאות איש בה, שדי חטים טובים מאד בסביבותיה. הערנאגנבורג אלף ות"ק איש, אוצר דברים עתיקים במקדש. מעלק, גנות, כרמים, תבואת השדה וכרכום רב סביבה, אלף וב' מאות איש, בראש גבעה נשאה בית מקלעט נפלא מאד בבנינו ורב עשרו. לאסדארף, כפר, כרכום רב סביביו. ווילהעלמסבורג מוקף חומה וסוללות, איזה בתי מלאכה, מסחר עלים וכלי עץ. ליליענפעלד על נהר טראזן, שני אלף איש, מרחלאות, חלב כבשים, בית מעשה נשק, מלאכת ברזל, מחלב שיד, מעשה רפסודות ודברים אחרים. סנט עגיד מעשה רקועי פחים, חרבות, חרילי ברזל וכלים אחרים: טירניץ, מעשה זכוכית וכלי עץ נפלאים. איפזיץ, אלף ושני מאות איש, חרשי ברזל, מכרה גחלי אבן. נידרוואלזעע, שמונה מאות איש, ארמון ישן חזק, מהריו יחלבו אבני רחים נודעים לתהלה: ריטרספעלד, בית מלאכת גלומי למר שוניס גדול מאד. פיהאפן, נייסטיפט, שני כפרים, בם מעשה מראות זכוכית טובים. מענדלינג, געסלינג, אפאניץ, סטיבאר, ארבעה כפרים, בם בתי מלאכת כלי ברזל.

ג) פלך מתחת להר מאנהארט, בו העיר

קארנייבורג על נהר דאנויא, רחוקה שתי פרסה מווין, שלש אלף איש, מוקפת חומה, בית חנוך נערי החיל, שני בתים לאביונים, בית חולים, מסחר רב לבעהמן: מייסוטא לרגל הר מאנהארט, אלף איש, ארמון ופרדס, גנים, כרמים ושדי כרכום. רעטץ אצל גבול מעהרן, שלש אלף איש, כרמים רבים ומסחר רב בפרי הגפן, פעלדסבערג, שלש אלף וב' מאות איש, אחוזת נסיך ליכטענשטיין וארמון נחמד עם גן עונג לו בה. סטאקערויא שלש אלף איש, מסחר רב בתבואת השדה. האלאברון שלש אלף איש, כרמים ושדי תבואה. מיסטלבאך, שלש אלף איש, כרמים, מסחר יבול השדה: ארט, אלף איש. מלודת סלע ישנה, תרבית בעלי כנף, מסחר בהם ובתבואת השדה. אספערן, כפר נודע בשם בגלל המלחמה אשר היתה בו בשנת תקס"ט ותגבר יד חיל אוסטריא על הצרפתים. וואגראם, גם הוא מהולל על דבר מלחמת הצרפתים בשנת תקס"ט הלא היא כתובה בספרי דגול מרבבה לד קכ"ו. שלאסהאף אחוזת בית הקיסר. היכל עונג במרום גבעה אצל נהר מארך, גן נאוה, בארות זורקות מים למרום ואשדות מים. גראספיראווארט, מעינות מי ברזל וגפרית למשתה ולרחצה ומרפא בם למחלות רבות.ביזאמבערג, כרמים רבים אשר יינם טוב מאד.

ד) פלך ממעל לנהר מאנהארט, בו העיר

קרעמס על נהר דאנויא, שבעה אלף איש, בית גימנאזיום, בתי מעשה ברזל מזוקק, כלי משי, מסחר חרדל, כרכום, פשתן, קנבוס, פרי עץ, יין וחומץ. זה אלף שנה כבר בא זכרה בדברי הימים לעיר גדולה, בשנת ה"א ק"ז באו יושביה בעליל על בני ישראל כי השליכו סם המות בבארות, ויהרגו מהם רב. בשנת ה"א שע"ט הלילו הנשים לבדן את העיר מפני

הכהעמן. שפיין עיר קטנה נכח קרעמס, ואתה יחד לאגודה אחת היא. דירענשטיין ארמון חדש נאוה, שארית מגודה ברהש סלע מימי קדם, בה ישב ריכארד לב אריה מלך ענגלאנד במשמר המש עשרה ירחים (שנת ד"א תתק"נג) וכאשר נתן מאה אלף מארק כסף כופר נפשו יצא לחפשי. פה הוכו הצרפתים מכה רבה בשנת תקס"ה. לוועטל, שני אלף איש, בתי מלאכת פשתן, קנבוס, כלי בד, מטוה צמר וכ"ג. ווייד האפן אלף איש עושי מלאכת צמר ופשתן. שפיץ בתי מעשה הומן רב, מסחר עץ, יין ופרי העץ. גוענגרון בית מלאכת זכוכית. גראסזיג הארדס, יושביו אורגי צמר ופשתים. ראפס, בית מעשה נייר. דראס, מעשה כלי אבן וחרש. הירשנשטיין, אצל גבול בעהמן, בית מלאכת זכוכית גדול מאד. פראנגנשטאל, מעשה ברזל. ראזענויא בתי מלאכת כלי צמר ופשתים.

ג) עסטרייך עלית (ממעל לנהר ענס)

(אבער עסטרייך)

מדת שטח המדינה הזאת יחד עם מחוז זאלצבורג, שלש מאות שלשים וארבע פרסאות מרובעות. רובה ארץ הרים, ומישור ועמקים אך מעט בקרבה, הרי אלפן וגלעטשר שמו קן להם בה.

נהרותיה הם, דאנויא, שטרודל, ווירבל, איז, טרוין, ענס, שטייער, זאלצאך, קרעמז. יאוריה הם, יאור האלשטאדט, גמונד, קאם, מאנד, ועוד אחרים קטנים מאלה. מעינות מים חמים ובארות תרופה רבים בה.

אוירה. הסתיו יארך שבעה ירחים והקור חזק בו, ימי הקיץ לא ימשכו וחומו לא יכבד על יושביה, כי הרוח הבא מההרים יפיח בו ויחלים היתן תקפו.

צאצאיה, אדמתה תרבה ותבואותיה אך למצער הן. אבני מחלב רב מאד, שיש, שיד, נתר וחמר לא מעט. אבני בדולח, אבני אש, אבנים טובות, כסף זהב ועופרת מעט, נחושת וברזל רב, מלח אבן ומלח בשול רב מאוד, גחלי אבן וגפרית מעט. יין אך למצער ורע בטעמו, פרי העץ לא כביר. בקר וצאן רב, גם סוסים לא מעט, תרנגולים ואווזים לא כביר, דגים ולפרדעים רב מאד, יערים וכל עץ בם למכביר.

יושביה תשע מאות אלף איש המה, שפתם אשכנזית בלתי צחה ועמוקה מהבין, רובם בעלי קומה ממולעת וגבורי כח. מאכליהם הם תבשילי קמח בלולים בחמאה ובשר, מעדנים לא יאהבו ולא ימתקו לחכם. דרכם ומעלליהם טובים ונכוחים, שמחים בחלקם, רודפי צדק, דוברי אמת, כל גאון זר למו, לחמם בזעת אפם יאכלו, כשרון וחריצות ידים חוק עולם למו, וקול זמרה ומחולות, ראש תענוגיהם המה.

מלאכת מחשבת רבה בקרבה, אך לא כאשר באחותה ארץ תחתית: בתי מטוה צמר ואורגי פשתן כבירים מאד, מלאכת כלי ברזל עצומה עד

מאד, כלי עץ, נייר ועבוד עורות לא מעט. מסחר רב לה ביבשה ועל פני המים.

הארץ הזאת נפלגת לארבעה מחוזות מלבד פלך זאלצבורג.

א) גליל מיהל, בו העיר

לינץ על נהר דאנויא, בירת המדינה, משכן שליט הארץ ומושב שרי הממשלה, שלשים ושנים מגדלים לה למבצר עוז מכל צר הקרוב אליה, עשרים ושנים לימין שפת נהר דאנויא ועשרה לשמאלו. לכל מגדל תחתיים שניים ושלישים, החדרים התחתונים הם מסכנות לכלי נשק ואבק שרפה, בחדרים אשר עליהם יגורו אנשי החיל, בשטח השלישי שפונים כלי אש וחצי קלע, ועל הגג עשרה כלי תותח אשר כל אחד ימטיר כדורים בני שש עשרה ליטרא על ראשי האויב, בורות וסוללות סביבם, ומסלות סתר ביניהם אשר תחברנה יחד ויהיו לאגודה אחת. ארבעה שערים לה, שלשה מגרשים, שלשה ושלשים אלף איש, בתי מדרש שונים, בתי חנוך לנערי אנשי הצבא, בתי ספר לעורים ואלמים, בית טעאטר, בתי חולים, בתי מעשה שש ומשזר, יריעות חשובות אטון, גלומי צמר. כלי ל"ג, אבק שרפה, עורות וציגארן. מסחר רב בכלי פשתן, יריעות, כלי צמר, חוטים, עורות וברזל. נתיב הברזל הולך ממנה לגמונדן ובודווייז. פרייסטאדט שלש אלף איש, עושי בגדי בד וחוטים. שטייערעק, אלף איש, יוצרי כלי חרש, שני ארמונים. גריין אלף ות"ר איש, ארמון נאוה, בית אוצר הטאבאק. גריינבורג ארמון עתיק יומין, אצלו היתה שבולת מים מסוכנה מאד בגלל הסלעים הרבים אשר היו בתוכה, אך צורי מכשול האלה התפוצצו בעמל ידי אנוש, ובשנת תר"ה אפסה כל סכנה שם ותהי מעברה לאניות ככל נהרות איתן. אורפאר נכח עיר גינך וגשר בה על פני הדאנויא עד לינץ, ארבע אלף איש, מלאכות שונות ובעל גנים. מויטהויזן עיר עתיקה על נהר דאנויא, אלף וחמש מאות איש, בתי צבע, עבוד עורות, מסחר סוסים, מבנה אניות. פערג, כפר נודע בשם בעבור פלח ורכב וכלי חרש אשר יובילו ממנו למרחקים. נייאפעלדן, תשע מאות איש, בית מטוה צמר, אורגי חורי, מסחר כלי בד. אטענסהיים, אלף ושלש מאות איש, מעשה גלומי צמר, בורסקי, כלי עץ, מסחר חוטים וכלי פשתן, ליללויא, כפר נאוה מאד, איזה בתי מלאכה. דראבערג. אלף איש, עושים מעשה אורג ומלבנים כלי פשתן. מורסבערג, אלף ות"ק איש, מכרה גחלי אבן רב מאד. ליבענויא, שמונה מאות איש, בית מעשה זכוכית. שווארצנבערג חמש מאות איש, בית מעשה נייר. יאזעפסטאל ארבע מאות איש, מלאכת מחטים ומוטות ברזל:

ב) גליל טרוין, בו העיר

שטייער על נהר ענס בעמק נאוה והרים סביב לו, ראש ערי הפלך, שש עשר אלף איש, חוצותיה צרות ועקומות, לחלוני הבתים בדי ברזל מסגרת סביב, גם כל שער ודלת מצופים ברזל, בתי מלאכת כלי ברזל רבים ועצומים, וכמעט רוב יושביה עושים במלאכה הזאת. בית מעשה נשק רב, גם מלאכת גלומי צמר, שש משזר, פוזמקאות ומגבעות צמר נמצא לא מעט. ארמון ישן בן אלף שנה במרום סלע. ענס, עיר ישנה מאד על נהר דאנויא,

חמש אלף איש, מעשה כלי ברזל, ברזל מזוקק ובגדי ל"נ. ארמון פירשט
אויעספערג, מגדל ישן. **גמונדן** בתבנית חצי ירח על נהר טרוין, חמש
אלף איש, מקום אוצר המלח אשר להממשלה, **קרעמסמינסטער**,
שבע מאות איש, מסחר מקנה וסוסים, בית מקלט לנזירים גדול ומהולל.
בו אוצר ספרים, שכיות החמדה, מלפה ככבים, אוסף דברים עתיקים
ובתי מדרש חכמה. **עבלסבערג** על נהר טרוין וגשר גדול עליו, שש
מאות איש, ארמון: פה היתה בשנת תקס"ט מלחמה כבדה בין הצרפתים
והעסטרייכים ותעז יד אנשי עסטרייך על הצרפתים ויכום מכה רבה. **האל**,
תשע מאות איש, אורגי ל"נ, מקור מי מלח, ארמון. **קירכדארף** אלף וג'
מאות איש כולם בעלי הון ועושר, סוחרי ברזל וכל כליו. **וויער** אלף איש,
מעשה ברזל, ברזל צרוף, וכלים שונים. **ווילדישגארשטן**, מקום מלאכת
כובעים גסים ומכנסי עור שחור ליושבי הכפרים, גבינה טובה: אצלו שלש
מרחצאות מי גפרית: **עראטענבאך**, כפר, בו חברת שבעה ועשרים
חרשים ושמונים פועלים להם. העושים יחד סכינים ומזלגות לרוב. **שטיינבאך**
בו חרשי ברזל רבים עושי סכינים למכביר: **גראסראמינג**, מלאכת
רקיעי פחים, כלי נחושת קלל, וברזל מזוקק לרוב. **מאלן** חמש מאות איש
עושי מגל ומזמרות. **אישל** על נהר טרוין, שני אלף ושלש מאות איש, גשר
נאוה תלוי בשרשרות על הנהר, בית בשול מלח ושתי יורות גדולות בו מהם
יצאו שמונים אלף ככר מלח בכל שנה, בית נציבי המלח, בתי מרחצאות רבים
וטובים למרפא, מספר הרוחצים בם בימי הקיץ יותר משני אלף איש, בתי
ענג רבים. העיר הזאת עתיקת יומין, ובאחרית המאה התשיעית למספרם
כבר היתה לעיר נודעת בשם: **האלשטאדט**, אלף ומאה איש, כל בתיה
אל גב ההר ידובקו, ומבוא להם דרך הגגות: מגדל רודאלף על סלע גבוה,
הר המלח אשר יוציאו מלח רב ממנו מדי שנה בשנה. **לאמבע**, מקום
בשול מלח, ת"ק איש בו:

ג) גליל הויזרוק, בו העיר

ווועלס על נהר טרוין, מוקפת שתי חומות וארבעה מגדלים, ששה אלף
איש, בתי מלאכת שש משזר, ל"נ, נייר, עבוד עורות, מסחר תבואה,
פרי העץ ועצי בנין. שתי מצודות לה: **עפערדינג**, על נהר אין, אלף
ות"ק איש, עופל, מסחר: בשנות מלחמת צרפת עם עסטרייך עברו תלאות
רבות עליה. **גריסקירכן**, הרים וגבעות וארמונים רבים סביב לה,
אלף איש עושי מלאכת ידים: **שוואנענשטאדט**, רחוב גדול בקרבה
ושלשה בארות זורקי מים למרום בו, כיסות רב בסביבותיה: **וועקלאברוק**
מעשה כלי פשתן, מסחר בד, גם יעשו נפות וכברות בה: **ענגלסצעל**
אצל גבול ארץ בייערן, אלף ושני מאות איש, פה מקום הבקורת לכל
האניות הבאות על פני נהר דאנויא לעסטרייך ואחרי רשיוני המסע ידרושו.
אשאך, אלף איש, מסחר קרשים, כלי פשתן ופרי העץ: האאג, שלש
אלף וב' מאות איש אורגי בד ולמר גפן: **לאמבאך**, שלש אלף וב' מאות
איש, ברכת מים נפלאה וגדולה בנויה משיש לוחות שם. **וואלססעג**,
מרחצאות מי מתכת בה ורבים ינהרו אליהם בימי הקיץ: **מאנדזע**,
אצל יאור אשר דגים רבים בו, אלף וג' מאות איש, ארמון נאוה, בית מדרש

חכמים , מלאכת מגל , הרשי ברזל , ומסחר · ל י כ ט ע נ ע ק ' ארמון
פרדס נאוה , מלאכת כלי נחושת קלל ורקועי פחים : פ ר י ד ע נ ט א ל שני
מאות איש , בית מעשה זכוכית ·

) גליל אין , בו העיר

ברוינויא אצל גבול בייערן , מלפנים היתה עיר בצורה ועתה פרזות
ושב , שני אלף וג' מאות איש , בית נשק , בית אוצר המלח , בתי בשול שכר
טוב מאד , מלאכת גלומי צמר , בנין אניות · ש ע ר ד י נ ג על נהר אין
גשר גדול עליו , אלף ושש מאות איש , רוב מחייתם במעשה שכר ומסחר
נן . ר י ד שני אלף איש , מעשה גלומי צמר וכלי פשתן , בית ספר גדול ·
ז נ ע ר נ ב ע ר ג במרום הר אצל נהר אין , שני אלף איש , בתי בשול שכר ,
יחים , ארמון · א ו נ ט ע נ ד א ר ף , אלף איש , מעשה ל"ג רב מאד · ר א א ב
ידע לשם בגלל השכר הטוב הנעשה בו · מ ר י א ב ר א נ ע נ ט א ל
נקוס מרחצאות חמים ·

הערלאגטום זאלצבורג , בו העיר

זאלצבורג עיר גדולה ונאוה , נהר זאלצאך עובר בה וגשר גדול עליו ,
שלשה הרים רמים בשלשה עבריה למגן לה מכל צר ואויב . עשרים אלף איש ,
ארמונים והיכלי עונג רבים , בתי ספר ובתי מדרש שונים , מלאכת מוטות
ברזל , חומר חותם , כלי חרש , חבלים ומוסרות , בורסקי וזכוכית , מסחר
רב · רחוקה ל"ד פרסה מווין · ה א ל י י ן על נהר זאלצאך לרגל הר מלח
שם אלף וג' מאות איש , בתי מעשה ל"ג ומחטים , מרחצאות חמים , מעשה
מלח שלש מאות אלף ככר לשנה · בהר המלח אשר אצלה הנקרא ד י ר ע נ ב ע ג
אלפים וחמשה מערות אשר ימשו אבני המלח בם ויספיקום בצנורות מתחת
הארץ אל תוך העיר ושם יבושלו · ר א ד ש ט א ד ט אלף ות"ק איש סוחרי
נלים ואנשי מקנה · ג א ש ט י י ן בעמק נאוה הרים סביב לו , שבע מעינות
מים חמים טובים לתרופה , אשר ירחצו בם כארבעת אלפים איש שנה שנה ·
נ י ט ר ז י ל ז' מאות איש , ארמון , בתי בשול שכר . ל ע ל , שש מאות איש ,
מעשה יין שרף רב , אצלה מעין מי מתכת קרים · ל א פ ע ר , ת"ק איש ,
בושי שכר ויי"ש · א י י ג ן , שש מאות איש , ארמון ופרדס נחמד , מעינות
מי מתכת קרים · ק ל ע ס ה י י ס היכל עונג להקיסר אצל זאלצבורג , פרדס ,
גנות הורף ופסילי שיש נפלאים , חומה ומגדלים סביב לו · ה ע ל ב ר ו ן ;
ארמון הקיסר , גנים יפים , ברכות מים , חיתו יער בם , מערה נפלאה ופסל
עפטון אליל המים בה , גם חמשים וארבעה אלף צנורות נסתרים הממטירים
רס מים עבות אשר בזרוח השמש עליו נוגה הקשת לו · פסילי אבן נחמדים
מראה · ג ר ע ד י ג . ג' מאות איש , מחצב אבני שיש רב בו · א ד נ ע ט ,
ס בו מחצב אבני שיש · ע ב ע נ ו י א , שש מאות איש , מלאכת ברזל , נחושת
ורקועי פחים · ב י י ס ב א ך , כפר , מעינות חמים בו ומהרריו יהלבו זה ·
ב ע ק ש ט י י ן , מאדמתו יוציאו כסף וזהב לא מעט · ל ע נ ד , כפר גדול ·
שני אלף איש , התכת זהב ומלאכת כסף רב מאד · ג ר א ס א ר ל , ת"ק
איש , מעשה נחושת וגפרית רב · ב ו נ ד ש ו ה ג' מאות איש , מעשה ברזל ,
ד י ע נ ט ן , נקרא גם עיר ה ב ר ז ל על דבר מלאכת יהדות וכלי ברזל
הרבה בו · ו ו א ל ש נ א נ ג חמש מאות איש , מעינות מי מתכת קריה

לרחצה טובים מאד · ד י ר ע נ ב ע ר ג , עמק מלח גדול מאד רחוק פרסה מן ה א ל י י ן , אשר ישפיע שלש מאות ככר מלח לשנה , זה יותר משני אלף ושלש מאות שנה אשר החלו להוציא מלח מקרבו , בשנת של"ג מצאו במעמקיו איש ירקרק ובשר ועור עליו , ושערו תשע זרת ארכו · נ ו ר ג ו ו י ז ן שם מעינות גפרית קרים טובים לתרופה׳ ל ע א נ ג א נ ג עפרות נחושת ובדיל לו ·

ג · שטייערמארק המדינה הזאת תואר הערצאגטום לה :

גבוליה לצפונית מערבית עסטרייך , לצפונה ודרומה איליריען , ולמזרחה אונגארן . גדלה , שלש מאות תשעים ותשעה פ"מ · כולה ארץ הררים והרי אלפן ישתרעו בקרבה וישלחו פארותיהם אל כל כנפותיה , ומערות רבות ונפלאות בתוכם · העמקים הרבים אשר בין ההרים האלה יעטפו הוד מחמדי הטבע , וישימוה כגן עדן לתפארת ·

נהרותיה הגדולים , הם , מ ו ר הסובב בקרבה עד באו לארץ אונגארן ויותר ממאה נחלים אל תוכו ישטופו · ד ר א ו ו ע עובר בה ממזרחה למערבה עד גבול קראליען · ס א ו ו ע המניח נהרות שאן וסטאלא אל קרבו., והנהר הרביעי הוא ע נ ס ׳ מלבד אלה נהר זאלצא , טרוין , ראב , גם יאורים ואגמי מים לה · מעינות מי מתכת ובארות מי ברזל וגפרית לשתות ולרחצה ששים בה , מהם חמים ומהם קרים .

אוירה · חבל הצפוני קר מאד ואף בירחי תמוז ואב יכסה השלג פני הארץ , גם רעש וזועות הארץ יפקדוהו לעתים , אולם גלילות קדם ותימן טובים מאד באוירם , וגם הגפן תתן חילה בהם .

יבולה · הארץ העליונה רובה סלעי שיד רזים וערומים אין כל פרי בם , ולעומתה התחתונה מלאה עמקים עושי פרי תבואה למכביר · חטים , דגן , שעורים , שבולת שועל , קוקורוץ , דוחן , פול , עדשים , תפוחי אדמה , שומשמין לא כביר אולם טובים מאד , פשתן רב , טאבאק מעט מזער , יין ופרי העץ רב מאד · ירק עשב וכל נטע עלוס אין מספר , יער וכל עץ בם רב מאד · בדולח , אבני אש , חלמיש , פלח ורכב , אבני משחזת , אבני חול , נתר , חומר יוצרים , שיש ושיש , כל אלה לא מעט . זהב כסף עופרת ונחושת אך מעט , ברזל רב , מלח רב מאד : צאן ובקר וסוסים לא כביר , יונים , תרנגולים , אוזים ובעלי כנף אחרים רבים , דוב , זאב , שועל , צבי ואיל אך מעט ביעריה · הדגים רבים במימיה ·

יושביה א׳ מיליאן ושמונים אלף איש מספרם , רובם בני אשכנז והנותרים מגזע עם ווענדן הם · האשכנזים הם בעלי קומה , יפי תואר , גבורי כח , אנשי חסד וחרוצים במלאכתם , ולעומתם הווענדן רעי המראה גבוהים עד מאד ועצלים · הנשים בריאות בשר וטובות מראה · השפה המדוברת היא אשכנזית לא טהורה · מאכליהם פשוטים מאד , אך לכל אוכל שלחנם יקרב שומן כי מחמד נפשם הוא , ואף עני בשער יביא יום יום שומן רב אל קרבו · רוב בתיהם שפלים ומעון צר למו . לבושי האשכנזים הם , מעיל ירוק או מראה אפר , מכנסי עור שחורים , אזור עור שחור , מנעלים קצרים , וכובע

רחב שחור או ירוק בראשם . קלה יושבי הצפון פאת זקנם לא יגלחו . לבושי הוועגדן הם , מעיל אדמדם כהה או ירוק , כתונת קצרה , מכנסי בד , נעלים ארוכים וכובע ירוק מעוטר בנוצות שונות · נשי האשכנזים תלבשנה בגד צמר שחור או אדמדם על בשרן , סינר תכלת וכובע לבן עם שולים לבנים בראשן , ונשי הוועגדן לבושות מכף רגל ועד ראש כלי פשתן , כי אף ראשן מעוטף במטפחת בד לבנה : שחוק הכדור , ללוד ליד , לקלע אל המטרה ולא יחטיא , והרקוד במחולות , הם שעשועי כל יושביה יחד ·

מלאכת הברזל , נחושת קלל ומתכות אחרים , רבה מאד , אולם המלאכות האחרות אך למצער הן ·

מלבד המסחר אשר בין גלילותיה יחד מאשה לרעותה , תגדל מאד המרכולת מאתה לכל מדינות עסטרייך ולארצות אחרות · ברזל צרוף , מגלים , קרדומות , שרשרות , משרקות קרן , ועשבי מרפא יובלו ממנה למרחקים , ובשמים ראש , תבואת השדה , יין , טאבאק , דונג , כסף חי , משי , צמר , ל"ג וכלי זכוכית יביאו אליה פנימה . בתי ספר ובתי מדרש לכל חכמה ומלאכה רבים בה ·

המדינה הזאת תפרד לשני ראשים , הראש האחד שטייערמארק התחתונה שמו , והשני שם שטייערמארק העליונה לו , כולה יחד חמשה מחוזות לה :

שטייערמארק התחתונה

א) מחוז גראץ , בו העיר

גראץ , בירת המדינה על נהר מור וגבעות רמות ונשאות סביב יקיפוה , רחוקה עשרים פרסה מן ווין ׳ חמשה מגרשים לה . מוקפת חומות ושש שערים להן · ששים ושלש אלף איש בה , משכן שליט המדינה ושרי הממשלה , היכל הקיסר ישן מאד , בו ארבעה חצרות ומגדל וגן חמד , בחצר הגדול אבני זכרון רבים מימי קדם , ובתוכם מצבת אבן עליה חרותים הדברים האלה : נהפך לאבל כנורי ונחר מיגון גרוני על מות הרב החכם רבינו ניסן אהרן אשר הלך למנוחת עולמים בט"ו סיון קמ"ז לאלף הששי תנצב"ה . בית ועד סגני המדינה , אולמות גדולים וסגולות יקרות בו , ובתוכם גביע זהב גדול מאד ואלף תמונות נפלאות חרותים בקרבו מעשה ידי אמן זה ארבע מאות שנה · בית נשק ובו בגד מעשה אורג אשר לא תשלוט בו האש לכלות , ואלו נעלי יד מאבן אשבעסט העומדים כצור חזק נגד כל מוקדי עולם · ארבעה קברות לה , האחד חצר פטר שמו , כתובת קעקע במבואו: פה חוף מנוחה לעיפים , אשר לא תפריע כל תאוה תנומתם · ועל מצבת אחת הבתולות חרותים אלה הדברים : השמרו לנפשותיכם , כי כל אשר תכשל קרובה לנפול · בהפיח רוח נח על לחייך עת קראך הדברים האלה , דע לך כי רוחה הטהורה דוברת אליך · בתי ספר רבים , בתי חנוך שונים , בתי מדרש , אוניווערזיטעט ואוצר ספרים בו , בית אוסף דברים עתיקים אשר יסד הנסיך יאהאן בשנת תקע"ב , בו י"ד אלף מטבעות ישנות , ארבעים ושנים אבנים נפלאים מן בבל , פסלי הפרסים לאליל האש מימי קדם , איש קשה כאבן אשר הכתוהו בארץ נוף בימי ממשלת פזאמעטיך זה שני אלף ושש מאות שנה , ואבנים טובים

נפלאים, המה עשר אלף נטעים שונים, שבע מאות שלשים ושנים לפרים, שמונה אלף גופים אשר נתקשו בבטן הרים והיו לאבן, אוצר כלי מרפא שונים, עקד ספרים, וגן לומה שמונה אלף נטעי תרופה גדול מאד · תשעה בתי ממכר ספרים, שמונה בתי דפוס, שלשה בתי מלאכת נייר · בית חולים גדול, בית אסופים מן השוק, בית משוגעים, שני מאות ועשרים בתי משתה, בתי מלאכה שונים, התופינים (לוויבאק) הנאפים בה טובים מאד, ברבורים אבוסים אשר בה נודעים לתהלה ומסחר רב גם לווין פראג וטריעסט: שני ירידים גדולים בה בכל שנה · מסחר כלי ברזל עצום מאד · העיר הזאת ישנה מאד, ובדברי הימים לשנת התמ"א לאלף החמישי כבר בא זכרה לעיר ואם בשטייערמארק. בשנת ה"א ק"ט האשים עם הארץ את היהודים כי בגללם הרעב והמגפה, ויבוזו את רכושם ויהרגו מהם רב, אולם הערצאג אלברעכט עמד למגן למו ויציל את הנותרים מידם, ויכנוהו בשם אוהב היהודים. בשנת רנ"ו נגרשו היהודים ממנה ומכל שטייערמארק · ואילי המדינה נתנו בעבור זה אל הקיסר שלשים ושמונה אלף גולדן כסף · בשנת תקס"ה לכדוה הצרפתים ויחנו בה כ"א יום, ומלבד חמש מאות אלף כסף וארבע מאות סוסים אשר נתנו יושביה כופר נפשם לשר הצבא, עלה מחיר אוכל ומלבושי החיל ליום, שנים עשר אלף כסף · בשנת תקס"ט כבשוה הצרפתים שנית ותהי בידם עד כלות ברית השלום בשנה ההיא · פאיטסבערג עיר קטנה ישנה מאד, שני אלף איש, מעשה זכוכית, נייר, זאלפעטער, ובהרות חמר ונחלי אבן בסביבותיה · פרידבערג במרום גבעה, אלף איש, מלאכת גלומי צמר. האַרטבערג, אלף וחמש מאות איש, מגדל נאוה, ארמון שמם, אורגי צמר, מסחר סוסים · פירשנפעלד, שני אלף איש, בית מעשה טאבאק להקיסר גדול מאד · ראדקערסבורג מבצר ישן, ארבע אלף איש, כרמים, שדי תבואה, מסחר ברזל ויין · פעקויא, פאסייל פירקפעלד פעלויא וואָרויא, אנגער, כל אלה יחדו מקומות קטנים אשר יושביהם אורגי פשתים שריקות ועובדי אדמה, וויץ שני אלף איש, עושי כלי ברזל וגלומי צמר · הערבערשטיין ארמון ישן על סלע גבוה ומלק · ריגרשבורג, במרום הר, מצודה חזקה לו, אשר שבעה מגדלים ובית נשק גדול בה · פרויגלייטן, אלף איש, עושי כלי פשתים · פיסטריץ שש מאות איש, מלאכת ברזל נחושת ועופרת רב. איבלבאך, מלאכת ברזל וכל כליו · ליגיסט ג' מאות איש חרשי ברזל, שטייננץ, ג' מאות איש עובדי אדמה, אצלה באר מים לתרופה טוב מאד · עגענבערג ארמון גדול ונאוה ופרדס נחמד לו · דאבלבאד, כפר נאוה במישור נחמד מאד, בו שני מעינות מי גפרית חמים טובים למרפא תחלואי הנשים, וכשש מאות נשים עדינות באות הנה בקיץ לרחוץ ולהתענג בדשן הארץ · אנטריץ, ג' מאות איש, מעשה אבק שרפה ונייר · שטובעק מקים מלאכת ברזל · ראטען אלף איש, מטוה צמר ואריגת פשתים, רקועי פחים טובים מאד. גלייכנבערג כפר קטן, באר מי מתכת בו הטובים כמי סעלצר לתרופה · קרעמז,, כפר, מלאכת רקועי פחים לבנים ושחורים טובים מאד, ארמון ·

ב) מחוז מארבורג, בו העיר

מארבורג על נהר דרויא , חמש אלף וארבע מאות איש , בית מדרש , בית חנוך נערי החיל , ארמון ישן , מסחר רב ביבול השדה ויין היא רחוקה ט׳ פרסה מן גראץ · פעטויא קריה ישנה מאד , שלש אלף איש ׳ מסחר רב ביין ופועל כפיס · עהרנהויזן , ז׳ מאות איש , ארמון נאוה , מסחר יין · לייבניצר פעלד , ערבה גדולה אשר ימצאו במעמקי האדמתה מטבעות , מצבות אבן , כלי נשק , טבעות , כליס שונים , כובעי מלחמה ודבריס אחרים עתיקים מימי הרומים · אייבעסוואלד שש מאות איש , ארמון ישן נבנה במאה הי"א למספרס , מלאכת ברזל , יתדות מגל וחרמש , כלי זכוכית , גחלי אבן , מסחר · לייבניץ אלף וב׳ מאות איש , מלפנים היתה עיר גדולה מוקפת חומה , אך כאשר מרדה בקיסר פרידריך , הרס בשנת ה"א רל"ח את חומותיה , כל זכיותיה הסיר ותרד מגדולתה ותהי לעיר שפלה עד היום הזה · לוטענבערג כפר אצל גבול אונגארן , ח׳ מאות איש , מהולל מאד בעבור היין הטוב אשר בו ובסביבותיו . פרויענטאל ג׳ מאות איש , ארמון , בית בשול אלוין , בית מעשה כלי נחושת קלל , היחיד בכל שטייערמארק , לאנגרסוואלד בית מעשה זכוכית · ענגספפעלד מקום מרעה לאן טוב מאד ·

ג) מחוז צילי , בו העיר ·

צילי על נהר סאן , חומה ישנה סביב לה , אלף ושבע מאות איש , בית ספר גדול , בית גימנאזיום , מסחר דגן ויין · בימי הרומים , זה שני אלף שנה , כבר היתה לקריה נשגבה · אצלה ארמון חרב מאין יושב , ובמרחק א׳ וחצי פרסה ממנה ארמון נאוה כיאליליסמו · ווינדישגרעץ , עיר קטנה על נהר מיסלינג , אלף איש , ארמון · היא מקור מהלבת בית נסיכי ווינדישגרעץ הנודעים בשם · ווינדישפייסטריץ , אלף איש , בתיה שפלים ורעים , וסחי ומאוס ברחב כל חוצותיה · בורגפייסטריץ , אלף איש כורמים , יוגבים , ועושי כלי ברזל , ארמון הזק · ראן חרבות חומה ישנה יקיפוה , ארמון עס מגדלים רבים , מסחר רב בחטים ויין לקריין ונפלא מאד לחזות איך ישיבו החביות הריקות אלה בלי כל אניה , כי יקשרוס יחד בחבלים ויעבירוס על פני נהר זויא הנה · גאנאוויץ כפר , אך שוק אחד ארוך לו , מסחר יין רב · מעין נפלא אשר מימיו קרים בקיץ וחמים בחורף · מאדמתו יוציאו עופרת טוב מאד · וויטענשטיין , מלאכת ברזל וכלי זכוכית · שענשטיין מהרריו יחצבו עופרת טוב · שאלדנאפן כור ברזל ומלאכת כלי ברזל שונים · ראהיטש , באר מי תרופה בו , אשר מלבד המון הרוחצים במימיו בימי הקיץ יובילו ארבע מאות אלף בקבוקים ממנו למרחקים וחביות רבות לאונגארן בכל שנה . טיפר ת"ק איש , ארמון יפה , מרחצאות מי גפרית חמים · נאכטפרייז , שלש מאות איש , ארמון על סלע תלול , כור ברזל , מחלב עופרת · כיאהויז , ארבע מאות איש , מעין מים חמים , בית גדול מאד בעבור המון האנשים הבאים לרחצה , גני עונג ופרדסים לשוח בם · ראסוואלד מחלב עופרת נקי · ליבאייע , נייראך , אנטרוויץ פוכשטיין , בתי מלאכת זכוכית בם · ראטשאך , בית מעשה נייר .

מחוז

ד) מחוז ברוק, בו העיר

ברוק על נהר מור, ב' אלף וג' מאות איש, מערה עמוקה אלף קלאפטער, מצודה ישנה, מלאכת כלי מתכות, מסחר · ל ע א ב ן, שני אלף ושני מאות איש, בתי ספר טובים, מכרה גחלי אבן, כור נחושת ושלשה כורי ברזל, מסחר רב בכלי ברזל · מ ר י א צ ע ל, אלף איש, מים חמים לרחצה ולמשתה · במה לנוצרים אשר בנה לודוויג מלך אונגארן בשנת ה"א קכ"ג כאשר גברה ידו על הישמעאלים במלחמה, ואליה ינהרו רבבות בני אדם מראשית ועד אחרית השנה · תושביה יכלכלו את נפשם באגודות שושני, תמונת קדושיהם, ספרי תפלה, מעשה קטורת ונרות דונג אשר ימכרו לכל הבאים שמה להשתחוות, בהיכלה שמורים סגולות רבות ויקרות · רחוק פרסה ממנה כור ברזל גדול מאד אשר חמש מאות איש בו יעבודו · ג א ל ן מקום מלאכת כלי ברזל רבים מאד. א י י ז ע נ ע ר ץ, חמש אלף וחמש מאות איש, מהר אשר בה יחלבו בכל שנה א' מיליאן ככר ברזל · מספר העושים במלאכה הזאת, שני אלף וחמש מאות איש. פה מושב נציבי הקיסר על מחצב ההרים · פ א ר ד ע ר נ ב ע ר ג, שני אלף איש, כור ברזל, מלאכת כלי ברזל רב · מ ו י ט ע ר ן על נהר ליסינג, ת"ק איש, מחצב ברזל ועופרת, לבע, מסחר בהמות · א פ ל ע נ ץ, מלאכת ברזל ורקועי פחים ומחצב אבני שיש מהר · מ י ר ץ, עמק גדול ישתרע מן מירצצושלאג עד ברוק, כגן עדן כולו, ואין קץ להתענוגות ושעשועים אשר תשבע נפש כל מתהלך לשוח בו · מ י ר צ צ ו ש ל א ג, רחוק שש ואלי פרסה מן ברוק ונתיב ברזל ביניהם · אלף איש, חמשה בתי מלאכת כלי ברזל, חרשי מגל, מעשה רקועי פחים, מסחר רב בבעלי קרנים · ק י נ ד ב ע ר ג · שבע מאות איש, חרשי מגל כולם, ואצלו ארמון סלע · ק א פ פ ע נ ב ע ר ג, שבע מאות איש, עושי כלי ברזל, וחופרי גחלי אבן מתחתיות האדמה. בשנת תקע"ד היתה כולה למאכולת אש · ר ע ט ל ש ט י י ן, כפר, ההרים אשר סביבו מלאים אבני שיש אדמדם, ומערות רבות עמוקות: ב ר י ט ע נ ו י א, מקום מלאכת מגל ומזמרות · ק י נ ד ט א ל, ת"ק איש, מלאכת מגל וכלי ברזל, ק ר י ג ל א ך אלף איש, מלאכה מגל וחרמש רב, ומסחר גדול בם לאונגארן ובראדי · ש פ י ט א ל אצל זעמרינג, מלאכת כלי ברזל · נ י י א ב ע ר ג, אצלו בית מלאכת ברזל רב מאד, רקועי פחים, ובשול אפר מלח, יותר מאלף איש יעבודו בם. מ י ר צ ש ט ע ג אצלו בית מעשה נשק. כ י ' ר א ל פ ל, הר תלול, מתוכו יוציאו ברזל ועופרת רב. ו ו י י ק ס ל ב א ד ן, כל תושביו יחד כורתי עצים מן היערים אשר סביב לו · ג א ל ר א ד, כור ברזל בו, ב ר א נ ד ה א ף היכל עונג אשר בנה לו ערצהערצאג יאהאן בשנת תקע"ט לשבת בו בימי הקיץ, והדרו וגאונו רב מאד · ט ה ע ר ל בתי מלאכת ברזל רב · ט ר א ג ע ש, מהרריו יוציאו שיד נקי לרוב ויובילוהו למרחקים. ג ע ש מלאכת מגל וחרמש רב, אשר יוליכו לגאליציא ורוסיא ומעשה רקועי פחים שחורים · ק ר ו י א ב א ט, מבטן אדמתו יוציאו עפרות לבע לרוב · ק א ל ו ו א נ ג מלאכת נחושת וגפרית רב מאד · ר א ד מ ע ר, מהרריו יחלבו ברזל לערך חמשה וד' אלף ככר בכל שנה · ה י ע פ ל ו י א, ששים ושש משפחות גחלים בו ומסחר רב בם, גם

יחלבו אבני רחים מן ההר · געמס, מעינות מי גפרית, מכרה גחלי אבן, ומערות רבות נפלאות בו · קלייכרייפליכג, מלאכת ברזל בו. וויסענבאך בית מלאכת פתילי ברזל פונים גדול מאד:

ה) מחוז יודענבורג, בו העיר

יודענבורג על נהר מור, חומות פרולות סביב לה, שלש אלף איש, ארמון חרסי מגל, מעשה אבק סרפה, מעינות מלח מר, בתי ספר · בימי הרומים לפני מנין הנוצרי' היתה עיר גדולה וסהר גוים, אך ברבות הימים ירדה פלאים · בשנת ה"א קי"ג נפלו הנוצרים על היהודים ביום הולדת משיחם וימיתו את כולם לא נותר אלף אחד · קניטלפעלד שני אלף איש, מעשה כלי ברזל, מגל וחרמש רב מאד, מסחר גדול גם לגאליליא ורוסיא, ממכר רב לבהמות שדה · ראטנמאן אלף ות"ק איש, בתי מלאכת כלי ברזל ומסחר רב גם למרחקים · מורויא אלף וג' מאות איש, ארמון ומערות סלע בו · מלאכת ברזל רב מאד, מעשה זכוכית ובשול מלח, קולס, מקום מלאכת ברזל. אברוועלץ אלף איש, מלאכת ברזל וכל כליו. אדמאנט בעמק נאוה בין הרים, אלף איש, מלאכת חרמש ומגל וכלי ברזל, בית מקלט לכמרים נבנה בשנת תת"ד לאלף החמישי, בו ששה הלרים, שלש מאות חדרים, אוצר ספרים ומטמוני סגולות הטבע. באכפירטעל, מעשה חרמש מגל וסכינים · שלאמינג מלאכת דקועי פחים, נחשת וכלי ברזל · אוכלמארק, אבערליירינג, שתי עריס קטנות, בהן בתי מלאכה כלי ברזל שונים ורבים. זעקויא, כור ברזל ומלאכת מגל וחרמש רב · אבדאך, שמונה מאות איש, כור ברזל, מלאכת כלי ברזל, מסחר תבואה ובהמות · אויסעע אלף ושני מאות איש, בית בשול מלח אשר יצאו מאה וחמשים אלף ככר בכל שנה ממנו · כייאהאפן, מיהלריט. מיטרנדארף, מאנדלינג, ברוקערן, בהם בתי מלאכת קרדומות. מגל, חרמש, מזמרות, יתדות, וכלי ברזל אחרים · עבלערן מהריו יחלבו כסף, נחושת, גפרית, וויטריאל, בית מעשה ווי ברזל. לאסינג, מיטערעג, וויסענבאך, בשלשתם בתי מלאכת כלי ברזל שונים, מיתרי ברזל מזוקק ויתדות · לילן אלף ושני מאות איש. מעשה כלי ברזל, מסחר סוסים · פירן, מלאכת כלי ברזל שונים, כידון, רומח וקרדומות · זיגרסדארף מלאכת מגל וחרמש · טריבן, מעדרברוק, שני כפרים בהם בתי מלאכת חרמש ומגל, וויס, מעדר ומוטות ברזל · פאהנסדאדף, דיטרסדארף, מכרה גחלי אבן ובתי בשול וויטריאל ואלוין בשניהם · פארדים, סנטפעטער, ראטענטורס, אלרהייליגן, עפנשטיין, בהם מעשה מגל וחרמש וכלי ברזל שונים · שייפליכג, מלאכת יתדות וויס וכלי ברזל אחרים. אייכעד, מעשה מגל וחרמש, מרחצאות מי גפרית קרים. קאטש, מוקף סלעים וחומות, מעשה כלי ברזל · טורזאך, כור ברזל ומעשה כלי ברזל לרוב:

גם פאראלבערג בתוכה :

גבוליה הם ארץ בייערן לאלפינה , עסטרייך עלית ואילליריען מזרחה , לומבארדייא תימנה , והשווייץ מערבה . מדת שטחה המש מאות עשרים ושתים פרסאות מרובעות . חמש ידות בה הרים וגבעות , ואך השתית ארץ מישור היא , ואין כמוה בכל ארצות אשכנז להוד ותפארת , הרי אלפן וגלעטשר ימשלו פה באיתן הקפם , והררי עד וגבעות עולם עדי עדיים ילבישוה . אשד הנחלים מהרי הענק האלה רב מאד .

נהרותיה הגדולים הם , אין אשר יגיח במרולתו נחלי ראוזאגא , ען , אילער ואיזער אל תוך פיהו . ר ה י י ן , ד ר א ו ו ע , ע ט ש : גם יאורים וימים רבים לה . מעינות מי מתכות רבים וטובים בה ,

אוירה . בעירא התיכונה וקלה ארץ הלפון ולפונית מזרחית , ישתרר החורף בעלם תומו , אין עץ עושה פרי והאדמה לא תתן חילה , ובמקומות רבות לא יראו כי אם שלג מראשית השנה עד אחריתה , אולם יושבי תבל תימן יתענגו באור פני שמש כל ימי השנה , לנת שלג לא ידעו , וקיר וקפאון אך זרים למו , עמקים יעטפו בר , שדי תרומות מלאים פרי תבואה , ההרים יטפו עסים , וגבעות תלכנה יין , תאנה ורמון תפוח וכל עלי הגן אך למכביר , ההר ב ר ע נ ר הוא הגבול בין שתי הקצוות האלה .

יבולה ולאלאיה , חטים , דגן , שעורים , שבולת שועל , כוסמים ודוחן , כל אלה אך מעט אבל טובים בתכונתם . פול ועדשים טובים , תפוחי אדמה למאער , אולם הקוקורוץ רב וטוב מאד . כרוב , לפת , חזרת , קשואים וכישות לא כביר . טאבאק , פשתן וקנבוס רב · גדגדניות , רמונים , תאנים , ליטראנן , פאמעראנצן , ערמונים , וזיתים טובים מאד . יינה טוב וחזק , אולם לא יעמוד ימים רבים . התפוחים מהוללים בכל הארץ . עלי היער לא מעט • השורים והפרים אשר בה טובים מאד ואין ערוך למו · סוסים אך מעט , לאן ועזים רב , דבורים ותולעת משי לא מעט · לבי , אילה , ארנבת , מורמעלטיר , ואקו , ימלאו הנה והנה ביערים . בעלי כנף פראים רבים מאד . דגים אך מעט . הרריה מלאים אבנים טובות , שיש לבן ואדום , שיד , מלח , וגחלי אבן לרוב , גם זהב , כסף נחושת ברזל ועופרת.

תושביה , תשע מאות אלף איש מספרם . ויפרדו לשני ראשים , אשכנזים היושבים בחבל הלפוני , ואיטליינים אשר בנגב : רוב אנשיה יפי מראה , בעלי קומה וגבורי כח , ובני השעים ומאה שנה רבים בהלותיה . שנותיהם יבלו בטוב , כי מכל מחלה וכאב אנוש לא ידעו , אך מרוב ימים יפקוד המות עליהם , ורק זקנה ושיבה לאדמתם ישיבום . מאכליהם הם בשר וירק עשב בשול בשמן , ובחבל הלפון תבשילי קיקורוץ בחלב בקר . האשכנזים ישתו שכר , יין ויין שרף למכביר , אולם האיטליינים כל משקה יתענגו , בני הלפון ילעסו עלי טאבק תמיד בפיהם וימתק לחכם מכל מעדנים. מלבושיהם , בגד קלר שחור , מכנסים שחורים , אזור עור במתניהם , פוזמקאות ירוקים או מראה תכלת , מנעלים ברגליהם , וכובע רחוב שחור או ירוק בראשם · משכנותיהם נרים אבל נקיים . כולם יחד ישרים ותמימים, שפת חנף רחוקה מהם , וגם להקיסר כל תואר כבוד לא יתנו , כי אם

בשם אתה אליו ידברו , כי בתום לבבם לא ידעו לכזוב · חרוצים במלאכתם, שמחים בחלקם , נבוני שכל , דבקים בארצם מאד , עבדים נאמנים למלכם, ואוהבי זמירות ונגינות על כל .

בתי מלאכת מחשבת אך מעט בה ורוב אנשיה רוכלים סובבים בארצות, מוכרים יריעות מחוטבות , פסילי שיד ועץ , שמן , קטורת סמים , מימי ריח , מפות הארץ , סלים מעשה אורג , אבני משחזת , כלי חרש מעשה יוצר , וצפרי קאנאריא :

מדה ומשקל בה כמו בעסטרייך

המדינה הזאת ארבעה גלילות לה .

א) גליל אינסברוק , בו העיר .

איסברוק על נהר אין ושני גשרים גדולים עליו , בין שרשרת הרים גבוהים . שם עשר אלף איש , משכן שליט המדינה ושרי הממשלה , רוב בתיה בני רבעים או מחומשים , פטורי צלים מן שיד על פניהם , מן היסוד עד הגג הכל אבן , הגגות אינם משופעים כי אם ישרים עליהם ישבו בערב יום לשאוף רוח צח , גם ייבשו כתנתיהם וכלי פשתן אשר יכבסו · בית אוניווערזיטעט . בו אוצר ספרים וגנת ביתן , בתי מדרש , בתי ספר , ארמון נאוה אשר בנתה הקיסרית מריא טרעזיא , ובו חדר התפלה אשר יסדה הקסרית ההיא למזכרת בעלה פראנץ אשר אחזו השבץ וימת שם . בית טעאטער נאוה מאד , בית העצה גדול , בית המכס מלא הוד , בית הנשק , ארמון ישן , בתי מלאכת נעלי יד , גלומי צמר , שם משזר זכוכית . בספרי דברי הימים לשנת ד"א תתקפ"ז כבר בא זכר העיר הזאת לתפארת · בשנת תקס"ט עשתה לה שם רב במלחמה תושביה עם הצרפתים· כאשר עזב קיסר פערדינאנד את ווין · קרית מלכותו בי"ז מייא תר"ח , בחר אותה לשבתו . אצלה הארמונים וייערבורג וביכסנהויזן . האל על נהר אין , חומות ישנות עם מגדלים וגבעות עולם סביב לה , חמשת אלפים ושלש מאות איש ' בית מדרש , בית חנוך נערי הצבא , מלאכת צ"נ , בשול שאלמיאק , מעשה מטבעות , מרחצאות מי מלח טובים לתרופה · רחוק פרסה ממנה הר המלח ממנו יסיעו אבני המלח אשר יתיכום ויהיו למים וישפיעום דרך צנורות לתוך העיר ושם יבושלו וישימום בחביות : מסחר המלח היוצא ממנה בשנה , שני מאות ופ' אלף ככר . ראטענבערג , בימי קדם היתה עיר מבצר ועתה היא קריה קטנה ואלף איש בה . מנהר אשר אצלה יחצבו נחושת רב . מרחץ מים חמים קרוב אליה .

קופשטיין על אין אצל גבול בייערן , חומות , מגדלים ובור עמוק סביב לה בשלשה עבריה . גשר נאוה על פני הנהר עד העופל וארבע מצודות לו. אלף וחמש מאות איש בה , מבצר חזק ואמיץ לה הנקרא בשם יאזעפסבורג , מחצב סלעים כולו , וששה מגדלים למחסה לו. בחדרים העליונים אסורים המורדים במלכות , ובחדרים התחתונים בית הסוהר לשופכי דם ושודדים . דרך סתר בו מתחת לארץ אל תוך העיר . בשנת תקס"ה לכדוה הבייערן ותהי להם לאחוזה , ובשנת תקע"ד שבה למלכות עסטרייך . קיצביכל שני אלף איש , עפרות כסף נחושת וברזל לה , מסחר גבינה , שוואץ על נהר אין , ארבע אלף איש , בתי מטוה צמר , מעשה אורג , מיתרי ברזל.

בית מעשה טאבאק: האפפגארטן בבקעת בריקסן, ח' מאות איש, בית מעשה זכוכית. מיהלויא, כפר, שלש עשרה רחים בו. אקסאמס, מלאכת כלי פשתן. פולפמעס, בתי מלאכת סירות ברזל, מגל וחרמש, כלי ברזל מזוקק. נייאשטיפט, בתי מלאכת ברזל, שוואץ, בית מעשה כלי פארצעלאן. יענבאך, כור ברזל, מעשה חרמש ומגל, מוטות ומיתרי ברזל רב מאד. סנט גערטרוד כפר קטן נודע בשם על דבר יום השוק הגדול אשר בו למקנה וממכר צאן ובקר: בריקסלעג, כור כסף ונחושת להקיסר. בראנדענבערג כפר גדול מאד שש אלף איש בו, כורתי עצים מן היערות ויובילום למרחקים. קראנצאך, מלאכת כלי נחושת קלל וזכוכית. הערברון, בית מעשה זכוכית: גלורנס, עיר קטנה מוקפת חומות גבוהות ומגדלים, אלף איש בה. אימסט, שני אלף ושש מאות איש אורגי בד, חרשי מגל, מעשה זכוכית, מחלב נחושת מן ההר: רייטע, מעשה זכוכית. אבלאדים, פריץ, שני כפרים ובהם מרחצאות מי גפרית טובים. לאנדעק, אצלו באר מי מתכת: טארענץ, שני אלף איש, כולם חרשי מגל חרמש ומזמרות. ביברוויר מחלב ברזל וכור עופרת. קרוקלמאס, מחלב שיד מן ההר.

ב) גליל בריקסן בו העיר.

בריקסן על נהר ריענץ לרגל הר ברענר, ארבע אלף וב' מאות איש בה, בית גימנאזיום. עופל חדש מאבני גראניט כולו, כרמי יין אדום טוב מאד. ברונעק, אלף ושני מאות איש, ארמון סלע. שטערצינג, במורד הר ברענר על נהר אייזאק, שני אלף איש, מלאכת כלי ברזל, גלומי צמר, מחלב אבני שיש מן ההר. ליענץ, ג' אלף איש, ארמון, מלאכת כלי מתכות, אריגת יריעות ומסחר. איניכן, אלף איש, מלאכת נעלי יד, מעינות מי מתכת, מרחצאות חמים. ברענר על הר ברענר, מרחץ מי מתכות. גאסענזאס, מחלב חלמיש ושיד מההר. אהרן, עמק גדול, בו יעשו נחושת ורקועי פחים רב, גם יחלבו שיש לבן. שעקסטן עמק נרחב ובו מלאכת כובעי צמר רב מאד. פראקס מקום מרחץ חם. באטצן, על נהר אייזאק עשרת אלפים איש, בית גימנאזיום, בתי מלאכת משי, כרמים רבים, גני תאנים תמרים רמונים וזיתים טובים מאד, בית דפוס, ארבעה ירידים גדולים בשנה ומסחר רב. מעראן, לרגל הר קיכל על נהר עטש, ב' אלף ושש מאות איש, כרמי יין וגני פרי טובים. תפוחי העיר הזאת מהוללים מאד ויובלו למרחקים. מרחצאות מי תרופה טובים ומהוללים, ארמון טיראל קרוב אליה. קלויזן, ז' מאות איש כולם עניים עושי כלי עץ, כור כסף, מעשה נחושת, ארמון. טראמין מקום כרמים טובים. ניימארקט, אלף וח' מאות איש, עושי מסחר ביין. שומס, שאלט, קאחעמאס, בשלשתם מרחצאות מים חמים. עגארט, כפר נאוה, בו מרחצאות מי מתכת טובים מאד: אברהויז, אברלאנא, מיטעללאנא, נידרלאנא, פעלאן, פאנקראץ, בכל אלה יחד מעינות מי מתכות טובים מאד, וכבירים אין חקר ינהרו אליהם לרחצה בימי הקיץ. דרייאקירכן, שארענטאל, סנט

פעטר, ראלעס, וויסלויא, בארות מי תרופה לרחצה ולשתות.

ג) גליל טריענט בו העיר.

טריענט על נהר עטש וגשר גדול עליו, שמונת עשר אלף איש, רובם דוברים שפת איטליא, עופל ישן, בתי ספר ובתי מדרש, בתי מלאכת משי, עבוד עורות. מעשה נייר, מסחר רב בכלי ברזל ומשי, אצלה מחצב שיש ושיד רב מההרים. קלעס על נהר נאס, שני אלף איש, מטוה משי, אצלה היה מקום קבר להרומיים, ועוד עתה ימצאו במעמקי האדמה גויות שרופות אש, מטבעות, צמידים ונזמים מימי קדם · פרימר, מלאכת כלי ברזל · קאואלעזע, כרמים רבים ומסחר עץ. אסאנא, מעשה כלי ברזל, ראבי מרחץ מי מתכות מהולל, דעניא בית מטוה משי, אנדל מלאכת זכוכית. טעזערא מלאכת סלים נפלאים. וויגנא מחצב שיש וכל אבני יקר רב מאד. ראווערעדא על נהר לענא. בבקעה פוריה מלאה גפנים ובכאים, שנים עשר אלף איש, רובם איטליינים, בית גימנאזיום, בתי ספר, מלאכת משי, עבוד עורות, בתי לבע, מסחר רב במשי ופרי הנגב, בתים רבים בה בנויים מאבני שיש. אלא ארבע אלף איש, עשרה בתי מלאכת שאמעט בה. ארקא בעמק נאוה מלא עצי זית, שלש אלף איש, מעשה משי, דורכי שמן וחוצבי שיש מן ההר. ריווא, רמון וזית וכל עצי הנגב יסובבוה, שתי מצודות ישנות אצלה, שני אלף וחמש מאות איש, עושי משי, נייר, דורכי זיתים, צידי דגים, ומסחר רב לאיטליא. ברענטאניקא, מחצב אבני שיש ועפרות לבע מההר, פינצאלא, מלאכת זכוכית, שטעניקא, בעזענעלא, מלאכת משי בשניהם. פעלוגא, מטוה פשתן רב, טארבאלא כפר דיגים.

ד) גליל פארארלבערג, בו העיר.

ברעגענץ, ארבע אלף איש, מלאכת ברזל, אורגים, גני פרי, מטוה פשתן ולמר גפן, מלאכת כלי עץ וקש, מסחר רב בתבואת השדה ועצים, בית מדרש. חרבות ארמון עתיק יומין. במרחק שתי פרסה ממנה המרחץ המהולל רייטי, אשר יותר מאלף איש ירחצו בכל קיץ בו · פעלדקירך בין שני הרים, שלש אלף איש, גימנאזיום ובתי ספר, מלאכת למר ופשתים, כלי עץ ותמרוקי הנשים: בלודענץ, שני אלף איש, ארמון סלע. האהענעמס, על נהר רהיין, שני אלף איש, מלאכת גלומי למר, כלי למר גפן, לוחות עץ לרצפת הבית, מסחר רב בם לארץ שווייץ, מרחצאות מי גפרית רבים. בעיר הזאת היה הרב החכם מוה' אברהם הכהן ז"ל רב אב"ד טרם נקרא ללבוב להיות דורש ומוכיח בקרבה. דארנבירן מקום גדול, פרסה ושלשה רביעים ארכו, שש אלף איש בו, מעשה שש משזר, בגדי צ"ג, קרשים, ומסחר רב בבהמות. שרונס, מקום מסחר בהמות רב. האַרט, כפר, בו מלאכת רשת ומכמורת דגים. ליטעראך מעשה נייר. געלים, עג, זולץ, פוסאך, כפרים, גם בתי מטוה למר גפן.

המדינה הזאת היא מחברת שלש מדינות קטנות · הלא הן , קערנטן , קריין וארץ החוף · גבוליה הם , למזרחה ונגבה שטייערמארק וקראָטיען ' למערבה וועגעדיג וטירָאל , ולצפונה ים אדריאטיקי . מדת שטחה חמש מאות ועשרים פ"מ · הרי הענק הם הררי אלפן הרמים והנשאים רבים בקרבה · בקערנטן שמו קן להם ההרים הנקראים בשם נאָרישע אלפן וקאַרנישע אלפן , ובראשם הר ג ל א ק נ ר הגדול , קומתו אחד עשר אלף ושש מאות רגל , בהר ל א ב ל אשר בין קערנטן וקריין מסלה נפלאה לטריעסט ולייבאך . בקריין תעבור שרשרת הרים הנקראים יוליסע אלפן , יערים רבים יכסו פניהם , ומתחת לארץ מערות נפלאות בם , אחד סעיפי ההרים האלה הוא הר ק א ר ס ט המשתרע באורך עשרים פרסה , מקומות רבות בו מלאים אבנים וערומים מכל עץ , רוח צפון חזק ונורא ישתרר בו כפעם בפעם בתוקף ועוז , יפיל עגלות עמוסות ארצה בכחו , וירעים את הים האדריאטיקי בקול גאונו , ובכל זאת כפרים וישובים רבים בחבל הזה , ולא תחסר כל בו ·

נהרותיה הגדולים הר דראווע , סאווע ואיזאנצא , המניחים נחלים רבים אל תוכם · יאורים רבים לה ובראשם יא ו ר צ י ר ק נ י ץ הנודע לשם כי נפלא הוא מאד בתכונתו , ארכו פרסה , רחבו חצי פרסה , ועמקו שש עשרה אמה , סביבו הרים לא זרועים ושממה כמדבר , ושמונה נחלים אל תוכו ישטופו , בראשית ימי הקיץ יחרב ויבש , כי הארץ תפער פיה מתחת ותבלע את כל מימיו , והדיגים יפרשו מכמורת ואת דגיו ילודו , טרם יעבור החדש והנה במקום הים הזה כר נרחב מלא דשא , עוד מעט והנה יחרוש החורש ישדד האדמה ויזרע דוחן , אחרי כלות הקציר , קאת וקפוד ישימו משכנם בו . עוף השמים עליו תחרף ובחלים וקשת יבואו אליו לצוד ציד , בהגיע ימי הסתיו ימלא מים על כל גדותיו ויהי ליאור רחב ידים , וכן משפטו מדי שנה בשנה · גם איזה זרועות ים אדריאטיקי בקרבה , מימי מתכות ובארות תרופה לא כבירים בה ·

אוירה · חבל ההרים קר בימי הסתיו מאד , ועת הקיץ לא תארך אולם בעמקים כגן עדן דשנה ורעננה ונעימה מאד ליושביה ·

יבול אדמתה , תבואת השדה וירק עשב לא כביר · פרי העץ , גם זית וגפן לרוב , יער וכל עץ בו למכביר , דגים רבים מאד , מבטן הריה יוליא עופרת , כסף חי , צינובר , נחושת , ברזל , וויטריאל , אלוין ודברים אחרים רבים : מחלב הצאן רב מאד ·

מספר יושביה א' מיליאן ושלש מאות אלף איש , אשכנזים , סלאוו ואיטליינים , ולכן ידוברו בה שלש הלשונות האשכנזית , סלאווגית ואיטליגית רובם גבורי כח ובעלי קומה , מאכליהם הם גרעיני כוסמת , דוחן פתילי קמח בחלב וירק עשב , את הבשר יאכלו אך לעתים רחוקות השכרון זר למו , במעונותיהם אין כל פאר והוד , חרוצים במלאכה , שונאי כל גאון ותהלה , ישרים בדרכיהם ודבקים באמונתם ' הרקוד במחולו ירהבו מאד , ושחוק הכדור ראשית כל תענוגיהם הוא ·

בתי מלאכת מחשבת לא כבירים בה , ורובם למעשה כלי ברזל , זכוכית עץ וקש , גם יכלכלו רבים את נפשם בבנין אניות , צידת דגים , מעבר ארחות ימים , ובשול מלח ·

המדינה הזאת שלש ארצות לה·

א) ארץ קערנטען, ק"פ פרסאות מרובעות. שלש מאות ועשרים אלף איש בה, עריה הם· קלאגענפורט, על נהר גלאן, בירת המדינה ומשכן השליט, עד שנת תקס"ט היתה מוקפת חומות בצורות, אולם אחרי הרסו הצרפתים את חומותיה בשנה ההיא נשארה פתוחה עד היום הזה· ארבעה מגרשים לה, חמשה עשר אלף איש, מגדל גבוה, בית גימנאזיום, בתי ספר, בתי חנוך, בתי חסד שונים, מלאכת גלומי צמר ולבנת עופרת· במאה הששית למספרם היתה כבר לעיר גדולה נודעת בשם· סנט פייט היתה בימי קדם עיר רבתי עם ועתה אך שני אלף איש בה, מסחר רב בברזל וסוסים· פריזאך עיר עתיקה מוקפת חומות ישנות, שני אלף איש, מעשה ברזל. לעאנהארד, אלף איש, כור ברזל, מעשה כלי ברזל שונים וואלפסבערג, שני אלף איש, מעשה ברזל, מסחר תבואה ויין תפוחים פעלקרמארקט אלף ות"ק איש, מסחר בהמות· בלייאבערג במורד הר, מחצב עופרת רב: היטנבערג מעשה ברזל רב בקרבה ובסביבותיה· גוטארינג כור ברזל בה· גורנין, כפר, בית מעשה לבנת עופרת בו· פרעבלויא, באר מי תרופה בו אשר יובילו את מימיו למרחקים· פערלאך, כפר גדול, מלאכת נשק, כלי ברזל ופלד רב מאד· פעלאך, שלש בארות מים חמולים בו· ווילאך, עיר ישנה, ארבע מאות איש, בית ספר, בתי מלאכת ברזל, עופרת וזכוכית, מסחר רב בעופרת· גמינד, אלף איש, באר מי מרפא· אשד מים נאוה אללה אשר ישתפכו המים מסלע גבוה שלש מאות רגל ובהגיעם ארצה יתפוללו כאבק דק וכל רואיהם לא יכירום כי במים נגע מחצבתם· שפיטאל, מקום מעשה ברזל רב· פעלדקירכן, מעשה מגל ומחבת· הימלבערג, כפר, מלאכת ברזל רב: גראספראגאנט, מעשה נחושת מהולל מאד ומסחר רב בו לאיטליא וצרפת· ווענגערין, מרחצאות מי גפרית· פאנטאפל, אצל גבול איטליא על פני הגשר אשר על הנהר מגדל רם, והוא הגבול בין אשכנז ואיטליא:

ב) ארץ קריין, קע"ג פרסה, חמש מאות אלף איש· בה העיר לייבאך על נהר לייבאך (הנהר הזה לא יקפא אף אם יחזק הקור עד מאד) בה מושב השליט, (תשעה עשר אלף איש, שמונה מגרשים לה, בתי גימנאזיום, בתי ספר, בתי חסד שונים׳ בתי בשול צוקר ומלאכות אחרות· קרייבורג שני אלף איש מעשה כברות ומסחר בשירא· אדמאנשדארף אלף איש, מעשה גלומי צמר, בגדי פשתן, עבוד עורות· לאאק, שני אלף איש, אורגי בד וחרשי ברזל· שטיין, אלף ות"ק איש עושי אדרות שער ועורות· אסלינג בין הרי שלג, מחצב אבנים ומעשה פוזמקאות צמר: נייא מארקטל, אלף ושמונה מאות איש, כור ברזל, מעשה חרילי ברזל, יתדות, כלי נחושת, שמיכות, שערות סוסים, מסחר· אווא, על נהר שאווע וגשר תלוי בשרשרות ברזל עליו, כור ברזל ומלאכת כל כליו רב מאד· פייסטריץ, מעשה ברזל רב· גראדים, מעשה כברות משערות סוסים. איינערן, כפר גדול, שני אלף איש בו, מלאכת ברזל רב· זאגאר, מחצב גחלי אבן ומעשה זכוכית. נייסטאדטל, על

נהר גורק, שני אלף איש ׳ בית גימנאזיום, איזה בתי מלאכה: לאנדשטראס כרמים וגני פרי, גורקפעלד, ארמון מולד, כרמים, מרחץ מים חמים · ווייקסלבורג, חמש מאות איש, עושי לגר, פוזמקאות ואכרים · נאטשעה, אלף איש, עושי מסחר · רייפניץ, מעשה כלי עץ יפים · אויערשבערג, ארמון נאוה, נידרדארף, ת"ק איש יוצרי חרש · זאגראן, מעשה ברזל רב · טעפליץ מקום מרחץ ושלשה מעינות חמים לו. אידריא, חמש אלף איש, מכרה כסף חי גדול בקרבה, מדי שנה בשנה יוציאו ארבע אלף ככר, ולינובר לערך אלף וב׳ מאות ככר · מקום המחלב הוא בתוך העיר ובשבע מאות שמוכים ושבעה מדרגות ירדו אליו · אדלסבערג שני אלף איש · אצלה מערה נפלאה ארוכה אלף שני מאות וחמשים קלאפטער ומסלות רבות בתוכה · לירקניץ׳ שני אלף איש, אכרים, דיגים וסוחרי מלח. אצלה יאור לירקניץ המהולל אשר ספרנו תכונתו למעלה · אברלייבאך, שני אלף איש, אורגי בד, סוחרי עלים וקרשים ·

ג) ארץ החוף, תכיל בקרבה טריעסט, גערץ, גראדיסקא ואיסטריאן · מדתה קמ"ח פרסאות מרובעות וחמש מאות ושלשים אלף איש בה, עריה הן, טריעסט, במורד הר על לשון ים אדריאטיקי, בירת המדינה ומשכן השליט, רוכלת העמים ורבתי המסחר מאד, מאה אלף איש בה, זה מאה שנה אשר מספר יושביה לא היה כי אם שש אלף איש, אך כאשר ראו בני המסחר את מנבה כי טוב הוא, ויבחרו לשבת בה, ושנה שנה נהרו כבירים אליה, עד אשר היתה רבתי עם השולחת בים ציריס, וכנפי אניותיה עד קצות הארץ יאתיון · מאתים וששים בתי מסחר גדולים בה, בית מועד הסוחרים גדול מאד, בתי מדרש לידיעת המסחר, בנין אניות על פני החוף, מעשה בורית, נרות, עורות, ראזאליע ודברים אחרים · סערוואלא, כפר נאוה מקום עונג ליושבי טריעסט, פראזעקא, גם הוא מהולל בגלל הכרמים הרבים אשר בו, ובימי הקיץ רבים אליו ינהרו ·

גערץ, עיר נאוה על נהר איזאנצא · עשרת אלפים איש, בית מדרש, בתי ספר, בשול צוקר, כרמים רבים · בה היה המשכיל ר׳ יצחק שמואל ריגייו הנקרא בשם יש"ר מגערץ, הוא האיש אשר ביישה זקנותו את ילדותו, כי כתב בסוף ימיו ס׳ בחינת הקבלה, המלא הוללות ונאצות על תורה שבע"פ, ויחס אותו ברשעתו אל הצדיק מהר"י די מודינא ז"ל, תהי מיתתו כפרתו, וחרפת עולם נחלתו · גראדיסקא, עיר קטנה בצורה, אלף וב׳ מאות איש, בתי ספר, מלאכות שונות, אקווילעיא, עיר עתיקת יומין מזמן הרומים, בתה לנוצרים נבנתה במאה הי"א למספרם, שני אלף איש, מסחר · מאנפאלקאנע אצל הים, אלף ות"ר איש, מסחר רב · פליטש אלף איש אורגי בד · קארמאנס אצל גבול איטליא, חמש אלף איש, מעשה משי רב. גראדא, שלש אלף איש עוברי ארחות ימים · הייליגנבערג, מקלט נוצרים על הר גבוה, בו פסל אם משיחם אשר ינהרו רבבות אליו מקרוב ומרחוק להשתחוות לו · הײדנשאפט, ארמון, מעשה נייר, מטוה צ"ג · מיטרבורג, שני אלף איש, בית גימנאזיום, מסחר · קאפעדיסטריא, על פני אי סלע וגשר אבנים גדול ממנה אל היבשה, שבעה אלף איש, בית גימנאזיום, בתי בורסקי, מעשה בורית,

כרמי יין וזית, מסחר רב · פיראנא, חוף מסחר, שמונה אלף איש, בשול מלח, כרמי יין ושמן, ליטאנאווא על לשון ים, אלף איש. צידת דגים · פארענצא, על פני סלע בתוך הים, חוף טוב, מסחר, בנין אניות · ראוויגנא (גם נקראת טרעוויגנא) אצל הים, שנים עשר אלף איש, בתי מדרש, בתי אניות, צידת דגים ומסחר רב · פאלא קריה בצורה, היתה מלפנים רבתי עם ועתה אך שני אלף איש בה, עיים רבים מימי הרומים, חוף טוב מאד, מסחר רב · אלבאנא, אלף איש, כרמים וגני ערמונים · קאסטוא, מוקפת חומות ומגדלים, שש מאות איש, עושי מסחר ביין, שמן ופרי הנגב · מוגיא, בשול מלח, כרמים טובים. איזאלא, ארבע אלף איש, מרחצאות מי גפרית חמים · מאנטאנא, אלף ות"ק איש, מן היערים אשר אצלו יקחו עצים לבנין אניות טובים מאד אין כמוהם בכל מלכות עסטרייך · איי בריאני, מחצב שיש רב בהם, ויובילוהו לוויניציא · בערזעץ, שני אלף איש, כרמים רבים, צידת דגים, מסחר רב בפרי הנגב · קארניאלע, כפר, אלף איש, בו מערה גדולה ונפלאה, ווילעניצא שמה: סאלוואָרע, בו מגדל מאיר לעוברי הים גדול ונאוה מאד · סאוויניאק, בית בשול וויטריאל ואלוין גדול מאד · קארפאנא, מכרה גחלי אבן רב · חערזא על פני אי, ארבע אלף איש, בתי ספר, חוף מסחר · לוסין פיששלא חמש אלף איש, בית ספר לידיעת המסחר, חוף ומסחר רב בו · וועגליא, שני אלף איש, ארמון, חוף מסחר׳

ו מדינת

לומבארדייא

המדינה הזאת תכיל בקרבה שתי הארצות וויניציא ומיילאנד, (*)
גבוליה לפאת צפון קערנטען טירָאל והשווייץ, למערבה סארדיניא, לדרומה פרמא ומודינא, ולמזרחה ים אדריאטיקי, מדת שטחה שמונה מאות ושש עשרה פרסה, ומספר יושביה חמשה מיליאן ושני מאות אלף איש ·

החבל הצפוני אשר בה מכוסה בהרי אלפן הגבוהים ושיאם לעב יגיע, אולם פאותיה האחרות עמקים עטופי בר וארץ מישור כגן עדן ·

נהרותיה הם, פא, טעסין, אדאגה, אדא, אגליא, מינטשיא, עטש, ברענטא, פיאווע · יאוריה הם, לאגא מאגיארא, קאמא גארדעזע, ועוד אחרים קטנים מהם · מלבד אלה יש בקרבה תעלות רבות מעשה ידי אנוש המחברות את הנהרים יחד, ומעבר אניות על פניהן ·

אוירה טוב ונעים מאד, מלבד איזה מקומות אצל הנהרות אשר הרוח

*) אחרי מלחמת איטליא בשנת תרי"ט והשלום אשר נכרת בין אדונינו הקיסר ונאפאלעאן קיסר צרפת בעיר ווילא פראנקא, באה עיר מיילאנד והלק גדול ממדינת לומבארדיא לידי מלך סארדיניא, אך יען לא קיים המלך ההוא את אופני ותנאי השלום, לכן אין יד עסטרייך מסולקת מן הלומבארדיא, ומשפט האחוזה לה עליה כאשר היה עד כה, ועוד תקוה כי תשוב מיילאנד ומחוזותיה, לבית אוסטריא כימי קדם ·

לח בהם ורע ליושביהם : חום הקיץ לא יחזק עד מאד , וקור החורף גם הוא איננו כבד כבארצות אחרות :

אדמתה פוריה ודשנה , ברכת ה' בחטים , דגן , שעורים שבולת שועל , קוקורוץ , אורז , קטניות , פשתן וקנבוס , זית , ערמונים , ליטראנן , פאמעראנצן וכל פרי הנגב , יין רב מאד , סוסים למכביר , צאן ובקר רב , עזים חמורים ופרדים כבירים · תרבית תולעת המשי רבה מאד בה · מבטן הרריה יוציאו נחושת , עופרת , צינק , ארזעניק , מאה וחמשים אלף ככר ברזל בכל שנה , שני מאות וחמשים אלף ככר גחלי אבן , אבני שיש שונים , ויטריאל ומתכיות אחרים . המלאכות מעשה ידי אנוש ותחבולותיו הן על במתי הגדולה והתפארת בקרבה , ומלאכת משי היא הגבירה וגלבת בראש כולנה , גם מעשה למר רב מאד , ואחריהן מלאכת כלי בד , זכוכית , פניני זכוכית , מראות לטושות , כלי פארצעלאן , כלי ברזל ופלד , כובעים , בשול צוקר ובורית ותמרוקי הנשים , כלי זמר , מרכבות , ודברים אחרים רבים · גם מעשה הגבינה רבה וגדולה בה עד מאד ומסחר רב בם למרחקים '

יושביה כולם איטליינים ובתוכם שמונה אלף בני ישראל , רובם בעלי קומה , נבונים , כשרון רב להם לשיר ונגינות , ולמדע וחכמה תכסוף נפשם · המחולות ולשמוע בקול שיר ראש תענוגיהם המה · טובים במדותיהם · לא ירדפו אחרי הבלע ולא ישאפו לנקום נקם כשאר בני איטליא , כי אם כל מעשיהם בצדק ומישור , ועברתם קל מהרה תמהה מלוח לבם .

קורותיה · וועגדיג נקראה בימי הרומים וויניליא , בראש תה גרו אך דיגים ומלחים בקרבה , אך מעט לעת נהרו פליטי הגוים אליה עד אשר היתה בסוף המאה השביעית למספר' ארץ רעפובליק ושליט ד א ג ע בראשה . המסחר הרב על פני הים האדריאטיקי אשר היא יושבת בקרבו , הרים אותה לרוכלת העמים , ותאסוף בחפניה כל מסחר הודו אזיא ואפריקא , ותלך הלוך וגדול עד אשר לכדה במאה הי"ב מדינות רבות ממלכות יון ותמשל בם · במאה הי"ד הרחיבה ממשלתה גם על פאדובה , ווירונא , ווילענצא , ליפערן ופלכים אחרים · במאה הט"ו היו לה שלש מאות ציי אדיר בים , ותשעים אלף אנשי צבא ביבשה (רב ועצום מאד לפי הימים ההם) · אולם כאשר מצא קלומבום במים עזים נתיבה להודו מזרחית , החלה לרדת מגדולתה , כי מסחר ארצות בני קדם אשר היה עד כה בידה לבד , נפוץ עתה לכל ממלכות תבל · עד מהרה לקחו הישמעאלים ארצות רבות ממנה במלחמ' ותלך הלוך וחסור.

מיילאנד היתה מני אז ממלכה גדולה ושליטים שונים משלו בה : שלש מאות שנה (מן המאה הי"ב עד המאה הט"ו) מושליה מקרבה יצאו , עד אשר שלח מלך צרפת יד בה וילכדה , בשנת תס"ו היתה לעסטרייך לאחוזה ·

בימי נאפאלעאן שנו שתי הארצות האלה את פניהן , וועגעדיג חדלה היות רעפובליק ותהי לעסטרייך בשלום קאמפא פארמיא (שנת תקנ"ז) תחת הארצות הנמוכות אשר לקחה צרפת מידה , ומיילאנד באה לצרפת בשם כנסת ליסאלפי , ובשנת תקס"ה לקח נאפאלעאן גם את וועגעדיג מעסטרייך ויעש אותה עם מיילאנד יחד לממלכה מיוחדה , אך כאשר הורד מגדולתו (שנת תקע"ה) שבו שתיהן יחד לעסטרייך · מעת פרשה עסטרייך כנפי הודה על פני הארץ הזאת , זרחה שמש ברכה וחסד עליה , ותגדל ותרם ראש ותעש

חיל במסחר ומלאכת מחשבת, בהון ועושר, ובכל דבר בינה ודעת, ובכל זאת לא נחה רוח העם במלכם כי האיטליני אויב עולם הוא להאשכנזי, וממשלת פקידים אשכנזים עליהם הקליפה אותם עד מאד ויהיו כמתריסים · ויהי בשנת תר"ח כאשר גרשו הצרפתים את מלכם מכסאו ונהלהו, קמו גם בני וויניציא ומיילאנד ויפרקו את עול עסטרייך מצוארם, אולם אחרי חמשה ירחים שבו לבאות עסטרייך למיילאנד וימשלו בה, אך וועניציג הכבידה את לבה ותמאן לשוב, עד אשר באה במצור ימים רבים, ותפתח בחדש אב תר"ט את שעריה לחיל הקיסר ותהי למס עובד ·

קורות ישראל, יען לחוף ימים היא יושבת, והמסחר הכין לו כסא מלוכה בקרבה, לכן נאחזו בני ישראל בה מני אז, וירבו ויעצמו בקרבה · וירימו ראש בכל חכמה ומדע, ויעשו חיל בהון ועושר ובכל זאת היה להם שלום כל הימים, והעמים לא נגעו בם לרעה, אך בשנת רנ"ו אחרי גירוש ספניא ופורטוגאל יצא הדת בוויניציא כי ישאו היהודים כובעים מראה כרכום בראשיהם, למען הסר קנאת הגוים מעליהם · בשנת שי"ד נשרפו כל ספרי הש"ס באיטליא במצות האפאבסט, אולם רק על הספרים שפך חמתו לא על ההוגים בם · וכאשר נתגרשו בני ישראל מנעאפעל וזיציליא באו המונים אל המדינה הזאת וימצאו מפלט להם בתוכה ·

הארץ הזאת שתי מחלקות לה, מדינת מיילאנד ותשעה מחוזות לה, ומדינה וועניציג ושמונה מחוזות לה ·

(כבר גליתי למעלה אזניך קורא יקר, טעמי ונמוקי מדוע לא כוללתי מדינת מיילאנד כחולה, אף אם רוב עריה בידי זרים הן עתה, באשר אך בחוזק יד נלקחה ולא במשפט ועוד לעסטרייך תוחלת חזקה לשוביאה מכף עושקיה);

מיילאנד

א) מחוז מיילאנד. בה העיר

מיילאנד על נהר אלאנא, בירת המדינה ומשכן השליט, מאה וששים אלף איש, חמש מאות ושבעים רחובות, שבעים ותשעה במות לנוצרים ובראשם הבמה ד א ס מאבני שיש לבן כולה, כלילת פאר והוד, ארבע אלף וחמש מאות פסילים חולה לה, מגדל רם בראשה, שלשה בתי גימנאזיום, בתי ספר, בתי חנוך שונים, אוצרות ספרים, בתי אוסף דברים עתיקים, בית חולים גדול, תשעה חצרות לו וכ"ד אולמות גדולים, הכנסותיו לשנה שלש מאות אלף כסף, מקום מלון בו לשלש אלף ושש מאות איש, בית טעאטער גדול יכיל שבעה אלף איש, מקום שעשוע פתוח בלי גג לחג העם ומרוצת הסוסים, יכיל שלשים אלף איש בקרבו. כפת השלום או קשת הכבוד, בנין מפואר מאבני שיש לבן מעשה לצלועים, ובראשו אלילת הנצחון במרכבה אשר ששה סוסים לה מתערובות מתכיות שונים, בתי מלאכת כלי משי, כובעים, עבותים, זכוכית, גלומי למר, יריעות, כלי כסף וזהב, בית מעשה טאבק גדול, מסחר רב באורז, משי וגבינה. עופל מבצר לה: העיר הזאת נבנתה ארבע מאות שנה לפני לידת משיחם, ורבים מקברי רומי

ישבו בקרבה . מאנצא , עשרים אלף איש , במה לנוצרים נבנתה במאה השביעית למספרם , ארמון מפואר נבנה במאה הי"ד למספרם , בו כתר הברזל כולו זהב טהור ממולא אבנים טובות ופנינים יקרים אך פתיל ברזל בתוכו, אשר יאמרו כי נעשה מאחד היתדות אשר נקבע בגוף ושוע הנוצרי עת נתלה על העץ , בכתר הזה נעטרו כל קסרי עסטרייך גם הקיסר נאפאלעאן עת נמשח למלך איטליא בשנת תקס"ה . גם אוסף דברים אחרים עתיקים ויקרים בה , בית גימנאזיום , בתי מלאכת כובעים , משי , גלומי למר , בד , מסחר רב , נתיב ברזל ממנה למיילאנד . גאלאראטע , שבעה אלף איש , מטוה למר גפן רב לעגייאנא , שלש אלף איש , מעשה משי , למר , ובד , בית גימנאזיום , וואפריא , מעשה נייר רב מאד . קארזיקא , כפר , מעשה גבינה רב . קאסטעלאלא , היכל עונג נאוה מאד , פרדסים וחיות רבות בם . פארהביאגא , בית מדרש ובית חנוך נערים . ארלאגא , במה לנוצרים שמונה פנות לה , ונבנתה עוד לפני לדת משיחם . סעסטא , בה בית מעשה זכוכית ופארצעלאן , אצלה שארית גשר אבנים מימי הרומים . היא מקום מעבר הסחורות לשוויין ולרפת . קאסאנא , עיר קטנה , מעשה כלי פארצעלאן , מטוה פשתן רב . טרעצא , ד' אלף איש , בתי מעשה משי . גארגאנצאלא , שני אלף ות"ק איש . מעשה גבינה טובה , זאמא , כפר , בו עץ ברוש עתיק יומין אשר יותר משני אלף שנה עברו עליו .

ב) מחוז מנטובה בו העיר

מנטובה , על אי בתוך נהר מינטשא , מבצר חזק , טומה בצורה סביבה עופל נשגב למחסה לה , שני גשרים גדולים , רחובות ישרים ויפים , שלשים ושש אלף איש , ארמון גדול מאד וכליל תפארת , בית נשק , בית תפלה לבני ישראל גדול ונאוה , בית גימנאזיום , אוצר ספרים גדול , בו שמונים אלף ספרים ואלף כתבי יד , בתי ספר , בתי יתומים , בתי מלאכת עורות , גויל , משי , בד , נייר . היא נבנתה זה שני אלף וחמש מאות שנה . היא עיר מולדת הרב החכם המבקר הגדול ר' עזריה מן האדומים ז"ל בעל ס' מאור עינים . שלשה האחים פרובינצאלי , ר' דוד ר' יהודה ור' משה , גאונים מופלגים וחכמים , הרב ר' אביעד שר שלום בעל אמונת חכמים . הגאון ר' אברהם הרופא המכונה שער אריה בעל ס' שלטי הגבורים היה מורה חכמת הרפואה באוניוועדזיטעט אשר היה בה מלפנים , הגדול ר' יוסף יעב"ץ בעל אור החיים וחסדי ה' ישב בקרבה אחרי הגלותו מספרד , הגאונים ר' מנחם עזריה מפאנו בעל עשרה מאמרות , ור' ידידיה שלמה מנורצי היו רבנים אב"ד בקרבה . פעסקירא , עיר בצורה על נהר מינטשא , שמונה מאות איש . קאסטיגליאנע , שבעה אלף איש , בית חנוך נערות , ארמון . סביונעטא , שבעה אלף איש , בית מעשה ליקעהר . וויאדאנא , שני אלף איש , בית גימנאזיום , בית מעשה פעמונים , בתי בורסקי . פאגיא , כפר , מעשה כובעי קש . באצאלא , מקום מעשה משי רב . מארקאריא , אלף איש , ארמון ופרדס רמונים . אסטיגליא , חמש אלף איש , מטע אורז רב .

ג) מחוז ברעשיא , בו העיר

ברעסציא על נהר מעלא, בצורה וחזקה, ארבעים אלף איש, שבעים ושתים בארות זורקי מים למרום, ארמון מולד על פני סלע, במה גדולה לטוערים אשר נבנתה במאה השביעית למספרם ובכ"ד מדרגות ירדו אליה, בה דברים רבים עתיקים למשמרת ובתוכם כפים מן העץ אשר נתלה עליו הגוערי, היכלות רבים וביניהם היכל הקיסר אספסיינוס מן שיש לבן, אוצר ספרים, בו ספר בריתם כתוב על קלף בלבע ארגמן מן המאה הששית למספרם, שני בתי גימנאזיום, מלאכת נשק, כלי ברזל מזוקק, משי, מסחר רב. דעזענצאנא על שפת יאור גארדע, חמש אלף איש, בית מדרש, מסחר על פני המים. סאלא, שש אלף איש, בית גימנאזיום, גני פרי הנגב, מעשה משי רב, מסחר ביין ושמן, ווילא, באגליאנא, פיעטרא, שלשה מקומות קרובים זה לזה, היכלות רבים וגני תמד בם: באגאלינא, חמש אלף איש. מעשה ברזל רב. איזעא שלש אלף איש, תרבית משי רב, מעשה כלי משי וגלומי צמר. קיארי, עיר נאוה, תשעה אלף איש, מלאכת משי רב, בתי בורסקי. לענא, ארבע אלף איש, מעשה פשתן ובד. לאנאטא, שש אלף איש, מעשה משי. בעדיזאלע, כור ברזל ובית הבד. פיאומיזעלא, בית מעשה כלי פארצעלאן, טאסקאלאנא, ארבע אלף איש, מעשה נייר רב. וואבארנא, מעשה רקועי פחי נחושת, כור ברזל. גארדאנע, מלאכת נשק וכלי ברזל אחרים. מאנטעקיארא, שבעה אלף איש, מעשה משי ובגדי שש רב. פאנטעוויקא, חמש אלף איש, מסחר רב:

ד) מחוז קרעמאנא. בו העיר

קרעמאנא על נהר פא, שנים ושלשים אלף איש, סוללות ובורות יקיפוה, ארמון מולד, במה לנוערים אשר כפתה נשענת על ארבעים עמודי שיש, ומגדל רם לו אין כמוהו לגובה בכל ארצות איטליא, בית מדרש, גימנאזיום, אוצר ספרים, בתי חסד, מעשה כנורות מהוללים מאד ומחירם רב, מיתרי כנורות, כלי משי, בגדי בד, כלי פארצעלאן, מסחר תבואה שמן גבינה ודבש. היא נבנתה שני מאות שנה לפני משיחם, קאזאל מאגיארע על נהר פא, בתי ספר, שש אלף איש, מעשה כלי זכוכית. פיציגהעטאנע, מבצר על נהר אדא, חמש אלף איש מעשה משי. שפינאדעסקא, בית מעשה נייר. סארעזינא, שני אלף איש, מעשה מרקחת: פיאדענא, אלף ות"ק איש, בתי בורסקי, בית בשול ראזאליע טוב מאד.

ה) מחוז בערגאמא. בו העיר

בערגאמא, ששה ושלשים אלף איש, בית מדרש, שני בתי גימנאזיום, מעשה משי רב, מלאכת גלומי צמר, ירידים גדולים לממכר משי. איזה ארמונים יפים. טריוויגליא, שבעה אלף איש, מטוה משי ומסחר רב בו. רומאנא, אלף איש, מעשה משי. טרעסקארע, כור ברזל. מעינות חמים נודעים לתהלה. לאווערע, חמש אלף איש, גימנאזיום, בית מעשה נשק. ברענא, מעשה ברזל רב. פיאלא, כור ברזל. לאגנא מעשה נייר ולבון דונג. סעריאטע, מעשה צמר גפן. ספיראנא, בתי מטוה משי. פיזאגנע, מעשה ברזל רב. פעלעגרינא, מקום מרחצאות חמים לתרופה. אלמענא, מקום

מעשה עורות. קאסריכא, מטוה משי. מארטינענגא, שלש אלף איש, משרפות סיד ולבנים. קאראוואגיא, חמש אלף איש, מטוה משי. קלוזאנא, שלש אלף איש, גימנאזיום, מעשה ברזל רב.

ו) מחוז קאמא. בו העיר

קאמא על יאור קאמא, בין הרים רמים, מוקפת חומות ומגדלים עשרים אלף איש, בתי מדרש, אוצר ספרים, שני בתי מלאכת כלי משי להקיסר, ארמונים מפוארים, יושביה רוכלים המחזירים בערים עם כל מודדי הרוח, כלי השקפה, בתי עינים ופסילים. העיר הזאת נוסדה חמש מאות שנה טרם נולד משיחם. וואַרעזע, שנים עשר אלף איש, היכלי תפארה רבים, בתי מטוה משי ומסחר בו. לעקא, שני אלף איש, מעשה משי, גלומי צמר ופתילי ברזל. ערבא, שני אלף איש, מכרה עופרת רב: מאלגראטע, כפר, בו משרפות סיד ומכרה סיד רב. בריאנצא, ככר גדול, שנים עשר פרסאות מרובעות שטחו, ומאה וששים אלף איש בו, ומרוב יפיו והדרו בשם גן עדן קלומברדייא יקראוהו, המשי אשר יעשו בו טוב מאוד אין ערוך לו בכל איטליא. בעלאנא מקום מעשה משי, נייר, וגלומי צמר. גראווערנא ארבע אלף איש, מטוה משי, ארמון ומגדל. בעראנא, אלף ות"ק איש, מעשה זכוכית.

ז) מחוז זאנדריא. בו העיר

זאנדריא, חמש אלף איש, בית גימנאזיום, איזה בתי מלאכה. בארמיא, אלף ות"ק איש, מסלה רמה ממנה על פני הר גבוה מאד לטירא, קיאווענא הרים גבוהים סביב לה. שלש אלף איש, ארמון נאוה, מעשה כלי יוצר רב. אשדות מים נפלאים אלה. מארבעגנא שלש אלף איש, מלאכת משי רב. ריווא, מקום מסחר לב: מחצב אבני גראניט. מאסינא, מקום מרחצאות מי מלח חמים לתרופה.

ח) מחוז פאוויא, בו העיר

פאוויא, תעלת מים בינה ובין מיילאנד, שמונה ועשרים אלף איש, בית אוניווערזיטעט מהולל, שני בתי גימנאזיום, אוצר מחמדי הטבע, בנינים רבים מימי קדם, מסחר רב באורז יין גבינה ודברים אחרים על פני המים. אביאגראסא, שני אלף איש, מטוה משי רב. בופאלארא אצל נהר טעסין, מסחר רב: ביגאסקא, חמש אלף איש, מסחר.

ט) מחוז לאדי. בו העיר

לאדי על נהר אדא, עשרים אלף איש, שני בתי מדרש, בתי מעשה כלי חרס, שלשה בתי בשול צוקר, בתי מעשה פארצעלאן, לבון דונג, בשול זאלפעטער, תרבית מקנה רב, אלה תמיד כשלשים אלף פרות אשר יעשו מחלבן גבינה מהוללה מאד ומסחר רב בה. קרעמא, עשרת אלפים איש, בית גימנאזיום, תרבית סוסי הקיסר, מטוה משי, צידת דגים. קאדאגנא, שמונה אלף איש, בית מדרש, שני בתי דפוס, בתי מעשה משי וגלומי צמר, מסחר רב מאד בגבינה. בערטאניקא, כפר, שני בתי בד, מעשה גבינה רב. קאזאלפוסטערלענגא, מקום מעשה כלי חרס בגדי שש ומשי. סאן קאלומבאנא, חמש אלף איש, מעשה משי, כור ברזל, משרפות סיד.

א) מחוז וועגעדיג, בו העיר העליזה

וועגעדיג, בירת המדינה ומושב השליט, רחוקה שתי פרסה מן היבשה, יושבת בים אדריאטיקי על פני מאה שלשים ושתה איים, ויען אין בה כי אם חוצות צרות להולכי רגל, לכן עשו בקרבה מאה שלשים וארבעה תעלות מים, אשר אניות קטנות עוברות על פניהן תמיד, גם ארבע מאות וחמשים גשרים ביניהם. רוב בתיה נכונים על עמודי עץ בתוך אגמי מים, ובתים רבים מוקפים מים מכל עבריהם אין אף שעל עפר ארץ סביבם:
מספר יושביה מאה ושלשים אלף איש, בתי מדרש, שלשה בתי גימנאזיום. במה גדולה. לנוצרים נקראת בשם במת מרקוס נכונה על חמש מאות עמודים, הככר אשר הבמה הזאת בו בשם לכר מארקוס יכונה, גדול ונאוה מאד, בו המון רב מן הבקר עד הערב יום יום · ארמון הדאגע גדול ונאוה מאד. היכלות וארמונים רבים מלאים פאר ויופי. גשר ריאלטא גדול ומפואר מאד · בית נשק גדול נפלא מאד · בית מועד הסוחרים, בתי אוצרות ספרים שונים, בתי מלאכת כלי זכוכית שונים יפים מאד, פרחי דוגג, אלמוגים, נכאת, גלומי משי, כלי פארצעלאן, בתי דפוס, מסחר רב, אולם אך מצער הוא לעומת המרכולת הגדולה אשר היה לה בימי קדם. בה נדפס התנ"ך הראשון בשנת השלשים אחר המצאת מלאכת הדפוס, היא שנת רע"א, בדפוס דניאל בומבורג. ומי לא ידע את יקר תפארת והמון ספרי לה"ק אשר נדפסו בה מני אז ועד עתה. בה ישבו תמיד גדולי חקרי לב ורשומים בספרי הקדמונים בשם רבני וויניציאה, והמצויינים בהם הם הגאון ר' עזריה פיגו בעל גדולי תרומה ובינה לעתים, ר' משה זכות בעל קול הרמז, ר' ליב סרוואל, ר' יוסף שאמינה, ר' דוד די פימוס הרופא בעל צמח דוד הגדול. ר' שמואל אבוהב בעל שו"ת דבר שמואל ור' יסודה אריה די מודינא. כבר אמרנו בקורות המדינה למעלה כי העיר הזאת עתיקת יומין מאד ועד ימי נאפאלעאן היתה ממשלה רעפובליק ושליט דאגע בראשה, מדי שנה בשנה השליך השליט ביום חגם טבעת זהב לתוך המים, לאות כי ארש את הים לו לאשה, והוא ימשל בו. לעבר היבשה המלודה מאלגהערא למחסה לה מפני אויב. סנט לאצארא, אי, בו מקלט לנוצרים, ובקרבו אוצר ספרים, מכמני סגולות עתיקות. בית דפוס. מוראנא, שמונה אלף איש, אחה היכלות, בתי מעשה פניני זכוכית ומראות לטושית טובים מאד. בוראנא, אי, עשרת אלפים איש, מעשה חבלים, בנין אניות. פאלעסטרינא, אי, שמונה אלף איש, בנין אניות. מאלאמאקא, כפר אצל וויניליא, חוף מלחמה בית הקברות ליהודי וויניליא מימי קדם. מסחר פרחים וירקות. קיאגיא עיר בנורה על פני אי, חוף עמוק ושני מגדלים למחסה לו, שלשים אלף איש, רוב בתיה עומדים בתוך המים מיוסדים על עמודי עץ, גשר אבנים גדול נשען על מ"ג עמודי אבן, בית גימנאזיום, בתי מדרש, בנין אניות רב, מעשה חבלי אניות, בשול מלח, צידת דגים, מסחר רב. מעסטרע שבעה אלף איש, היכלות רבות, מסחר רב. פורטא גרוארא שלש אלף איש, בתי מדרש, מטוה משי ומסחר. סטרא, ארמונים והיכלות רבים. דאלא, ארבע אלף איש, מסחר. קאוואר לערע שבעה אלף איש, מסחר מעט.

ב) מחוז פאדובה, בו העיר

פאדובה, קריה ישנה מאד על נהר באקיגליאגע, חומות לרות ועקומות לה, ששים אלף איש, בבית העלה אולם נאוה אין כמוהו לגודל בכל ארצות תבל, רנ"ו רגל ארכו, פ"ו רגל רחבו וע"ה רגל קומתו, התקרה נכונה על אדני ברזל, גג הבית מלופה עופרת, היכלי תפארה רבים, בית אוניווערזיטעט מהולל מאד, גנת ביתן, מצפה ככבים, בתי מדרש לחכמת הרפואה ולכל מדע, ועד לחכמים, בית מדרש לרבנים נקרא בשם קאלעגיום ראבינִיקוס, בתי שיש נחמדים למראה, בתי כנסיות עתיקי יומין, אוצרות ספרים, בתי מלאכת גלומי משי, למר ודברים אחרים, מסחר רב. בה היו הגדולים דון יצחק אברבנאל, ר' אברהם די בלמש בעל מקנה אברהם, ר' מאיר קאצענעלנבוגן הנודע בשם מהר"ם מפאדובה, ר' משה חיים לוצאטו, ובימינו ידידי הרב הגדול ר' מרדכי שמואל גירונדי ז"ל אב"ד ומורה גפ"ת והלכה בבית מדרש הרבנים. הרב הרופא ר' אליהו דיל מודיני בעל ס' בחינת הדת דרש על אודות הפלוסופיא בבית האוניווערזיטעט אשר בה, ר' אברהם די בלמש הנזכר היה פראפעסר הפלסופיא בקרבה, ור' אליהו בחור הורה חכמת הדקדוק לעיני העמים. מיראן, שני אלף איש, מעשה גלומי למר. עסטע, תשעה אלף איש, מטוה משי, מעשה כלי חרש, מתלב אבני משחזת. מאנטאגנאנא מוקפת חומה, עשרת אלפים איש, ארמון נשגב, מלאכת גלומי למר, בורסקי, מסחר משי ותבואת השדה. אבאנא, שש אלף איש, מרחצאות מי גפרית חמים. פיאצאלא, שלש אלף איש, בית מעשה משי, מהלומי ברזל. באטאגליא, שלש אלף איש, מרחצאות מי גפרית חמים מהוללים. מאנזע ליטשע, מוקפת חומה, שש אלף איש, מעשה משי וכובעים, מסחר יין רב. קאנזעלווע, ארבע אלף איש, בית בשול זאלפעטער, מסחר רב:

ג) מחוז ווילענצא, בו העיר

וויצענצא לרגל הר, שלשים ושמונה איש בה, בניינים רבים עתיקים, שני בתי מדרש גדולים, בית ועד לחכמים, בתי ספר, אוצר ספרים, מעשה גלומי משי ולמר, כלי פארצעלאן, מסחר רב. באסאנא על נהר ברענטא, חמשה עשר אלף איש, מלודת עופל, בית גימנאזיום, בתי מלאכת כלי משי ולמר, כובעי קש ועורות. ליטאדעלא מקום מוקף חומות גבוהות ובורות, שמונה אלף איש, מעשי נייר. לאניגא שבעה אלף איש עושי מסחר. סקיא, שמונה אלף איש, מעשה משי, גלומי למר, מחלב אבני שיש ועפרות פארצעלאן. שבעה קהלות אשכנזים על גב הר גבוה, אכרים ואנשי מקנה, והגדולה מכולן היא. אסיאגא, יושביה ידברו שפת אשכנז ויעשו כובעי קש טובים מאד. לעגאווע, כפר, שני בתי מעשה פארצעלאן טוב מאד. ארליגנאנא ארבע אלף איש, מעשה משי, גלומי למר, מחלב גחלי אבן, באר מי תרופה. בארבארא נא, כפר, אצלו מעין מי מרפא.

ד) מחוז ווירונא, בו העיר

ווירונא עיר בצורה וגדולה על נהר עטש, חמשים ושמונה אלף איש,

שלשה בתי מדרש, בתי ספר רבים לכל מדע ומלאכה, בניינים עתיקים רבים מימי הרומיים, בית שעשוע מזמן הרומיים יכיל כ"ב אלף איש בקרבו, ארמונים יפים, מטוה משי, מעשה עורות, מסחר רב. ל ע נ נ א ג א, מבצר על נהר עטש, שנים עשר אלף איש, בית מדרש, מעשה כובעים וכלי יוצר, בתי כורסקי, מסחר אורז. ו י ל א פ ר א נ ק א, שבעה אלף איש, מטוה משי רב. ק ו ל ו ג נ א, שש אלף איש, מטוה צמר ומשי. שלש עשרה קהלות בני אשכנז אצל גבול טירָאל, חמשים אלף איש מספרם, כולם אכרים, בעלי מקנה, כורמים ונוטעי ערמונים. ל א ז י ע, שני אלף איש, דיגים. ב א ר ד א ל י נ א. מוקף חומות ומגדלים, חוף טוב, מסחר רב. ט א ר י, חוף מסחר, מחצב שיש מהולל. ק א ל ד י ר א, מקום מרחצאות מי גפרית חמים מהוללים. מ א נ ט א ר י א, כפר, בו בית מטוה ל"ג רב מאד, מהלומי ברזל ומעשה נייר. ו א ל ע נ י א, חמש אלף איש, מעשה משי, יער בלאים גדול מאד, נ א ר ד א, כפר, שלש אלף איש, חוף מסחר:

ה) מחוז ראוויגא, בו העיר

ראוויגא על זרוע נהר עטש, עשרת אלפים איש, בית גימנאזיום. שני אוצרות ספרים, ועד לחכמים, מסחר רב. אדריא, אצל תעלת נהר פא. שנים עשר אלף איש, בית ספר גדול, מסחר רב בעורות וכלי חרש, הולה לה ימצאו במעמקי האדמה בתים וארמונים רבים. שארית עיר אדריא הישנה אצל הים, ובעבורה נקרא בשם ים אדריאטיקי, אך ברבות הימים שטפוה הגלים ותטבע במצולות. לענדינארא, שש אלף איש, מסחר רב ביבול השדה. באדיא, ארבע אלף איש, בית מעשה פארצעלאן. לארעא, שלש אלף איש, מסחר.

ו) מחוז טרעוויזא, בו העיר

טרעוויזא על נהר זילע, עשרים ושנים אלף איש, בית מדרש, בתי ספר, מעשה כלי פשתן, פארצעלאן, נייר, נחושת וברזל, יריד גדול בכל שנה. ל ע נ ע ד ע, שש אלף איש, בתי מדרש, מקור מי מלח ושני מעינות מי גפרית לרחצה. בתי מעשה נייר, בית דפוס, בית מעשה פעמונים, בתי צבע, כורסקי. ק א נ ע נ ל י א נ א, שבעה אלף איש, מעשה גלומי משי וצמר, כרמים רבים. א ז א ל א, במרום הר ויערים סביב לה, חמש אלף איש, מטוה משי רב. קאסטעלפראנקא, מוקפת חומות ומגדלים, ארמון נאוה, שני אלף איש, בית צביעה. ס ע ר א ו ו ל ע שבעה אלף איש, מעשה משי, מסחר יין ודבש. מ א נ ט ע ב ע ל ו נ א, חמש אלף איש, מסחר. א ד ע ר צ א, שש אלף איש, בתי מלאכה ומסחר. פ א ל י נ א שני אלף איש, בתי מעשה גלומי צמר ומשי. ו ו א ל ד א ב י א ד ע נ ע. שלש אלף איש, מטוה משי רב.

ז) מחוז בעלונא, בו העיר

בעלונא על נהר פיאווע, חמש עשר אלף איש, בית גימנאזיום: מטוה משי רב, מסחר עצים ומשי. פ ע ל ט ר ע, שש אלף איש, בתי מדרש, כרמים, מעשה משי: א נ א ר ד א, מכרה נחושת רב, מעשה וויטריאל וגפרית. פ י א ו ו ע ד י ק א ט א ר ע, במרום הרים, מעשה

ברזל ונחושת רב. אורא נלא, מכרה עופרת וגאלמיי. אלעגהע מקום מעשה כלי ברזל רב. מעל, ארבע אלף איש, מעשה משי וברזל.
ח) מחוז פריאויל, בו העיר

אודינע מוקפת חומות, שמונה ועשרים אלף איש, שני בתי מדרש, אוצר ספרים, הרבה בנינים מפוארים, בתי מעשה נייר ועורות, כלי בד ולמר, מסחר: ליווידאלע, שבעה אלף איש, בנה לנוצרים מן המאה השמינית למנינם, גשר אבנים גדול נבנה זה ארבע מאות שנה, בתי ספר, אוסף דברים עתיקים, מלאכת גלומי למר, משי, ופשתן. פאלמאנאווא, מבצר חזק, ארבע אלף איש, מטוה משי. לאטיזאנא, שני אלף איש, עושי מסחר במים רבים. פארדעלאנא, שש אלף איש, מעשה נייר טוב מאד, מטוה למר גפן, בתי צבע. געמאנא, מקום מוקף חומה, מסחר רב. ווענצאנא, כפר, יושביה עשירי עם על ידי המסחר הרב אשר בו. קאמפא פארמיא, כפר מפואר ע"י ברית השלום אשר נכרת בו בשנת תקנ"ז בין עסטרייך. וצרפת ככתוב בספרי דגול מרבבה לד כ'. פאסאריאנא, כפר, בו בית מעשה נייר רב, וארמון המושל האחרון על ווענעדיג, בו גר נאפאלעאן בעת נכרת ברית שלום קאמפא פארמיא. קאדראיפא ארבע אלף איש, מעשה גלומי למר ובגדי שש. סאן וויטא, חמש אלף איש, מעשה עורות וכלי פשתן. טאלמעצא, ארבע אלף איש, מטוה למר גפן ומעשה כלי פשתן. זאצילע, מוקפת חומה, חמש אלף איש, מעשה נייר, גלומי למר ופשתן, מעינות מי ברזל לתרופה, כרמים רבים.

ז. בעהמן

הממלכה הזאת גדולה תתקמ"ה פרסאות מרובעות· גבוליה הם, לצפונה פרייסן וזאכסן, למערבה בייערן, לדרומה עסטרייך, ולמזרחה מעהרן·

שרשרת הרים גבוהים תקיף את כל המדינה הזאת מסביב ואיזה מהם ישתעפו לתוך הארץ פנימה, לכן כמעט תלייה ארץ הרים היא·

נהרותיה הגדולים הם, עלבע, מאלדויא, עגר, בערוין. מלבד אלה היא מבורכת בנחלים ואגמי מים רבים·

אוירה ממולע וטוב מאד, עושר רב לה בתבואת השדה, ירק עשב, פשתן וקנבוס, יער וכל עץ בו, סוסים רבים, צאן ובקר רב, בעלי כנף וזיז שדי למכביר, דגים רבים, דבורים לא מעט· מבטן הריה יוציאו כסף, בדיל, עופרת, ברזל, גפרית, גחלי אבן, אלוין, וויטריאל, אבנים טובות, מעינות מי מתכת למרפא מהוללים· מלה בשול אין מאומה בקרבה·

מלאכת מחשבת רבה מאד בה, מעשה כלי בד, מטוה למר גפן, גלומי למר, נייר, עורות, ברזל, מכונות, צבעים וצוקר, כל אלה כבירים איי הקר בקרבה· אך על כולם תעלינה מלאכות כלי זכוכית, פארצעלאן ואבן· מספר יושביה ארבע וחצי מיליאן איש, שלש המישית טשעחן ושני חמישית האשכנזים· מלבד שבעים אלף יהודים והשעים אלף פרוטעסטנטן אשר בם, הם כולם קטוליקן, הטשעחן כשרון מדע להם, רוח חי בקרבם לכל מלאכה, מסתפקים במועט ושונאי הפזור. אוהבי זמר וניגון ודבקים בארצם

ועמם · האשכנזים יתרון רב למו עליהם בחכמה ודעת ·

קורותיה · הארץ הזאת נוסבת זה יותר משתי אלף שנה, אולם עד המאה השמינית למספרם היו נפולים הנה והנה בלי קצין ושר, אך בשנת תש"כ למינים שמו להם דוכס בראשם ויהיו לאגודה אחת · הדוכס באָרזיוואֹי היה הראשון אשר קבל הדת הנוצרית על נפשו בסוף המאה התשיעית, כי הגוי כולו היו עובדי אלילים, ויחר אף העם בו ויגרשוהו מן הארץ. באמצע המאה העשירית באו כולם בברית אמונת הנוצרי · בסוף המאה הי"א הרימה קיסר היינריך הרביעי בחור ממלכה, ומלכים שונים משלו בה, עד אשר לקח פערדינאנד קיסר עסטרייך בראשית המאה הט"ז את אחות לאדיסלאוו מלך בעהמן ואינגארן, והמלך ההוא לא הניח בנים אחריו, ויירש פערדינאנד את בעהמן ותהי לעסטרייך אחוזה עד עולם : מן העת ההיא עברו מבוכות נוראות עליה מאה שנים תמימות, כי געלה נפש העם באמונה הקטוליקית אשר אחז הקיסר בה, ויטו אחרי למודי וחוקי הכומר הוס, ובגלל זה היו שערורות ומלחמות רבות בקרבה, עד אשר נחמו על אשר עשו וישובו לברית קטוליקית ותשקוט הארץ ·

קורות ישראל · מעת החלה המדינה הזאת היות ארץ נושבת, באו גם בני יהודה אל תוכה וישבו שלוים ושקטים בה אין מכלים דבר, אך באמצע המאה הראשונה לאלף הששי החלו הגוים להפריעם ממנוחתם, ויהי בשנת החמשים ויתנפלו בעלילה עליהם כי תלו חלת קדשם על עץ ויהרגו מהם רב · בשנת ק"ח כאשר היתה המגפה הנוראה הנודעת בשם המות השחור ובנ"י לא נגעה לרעה, האשימו אותם כי השליכו סם המות בבארות, וישרפו כבירים אין חקר על לא חמס בכפם · בשנת קמ"ח לעקו בערמה כי הרגו היהודים רבים מילדיהם, וימותו רבים על לא עון · בשנת קמ"ט באו בעלילה על זרע יעקב באמרם כי השליך איש יהודי אבן נגד אחד הכמרים, ורבים לטבח הובלו · בשנת קנ"א קרא אחד הכמרים בפראג אל העם להנקם ביהודים על דבר איזה נערים אשר כאלו אותו ביום חג עת נשא חלות קדש בידו, ויפול ההמון כזאבי ערב על היהודים האומללים וישפכו דם רב ואת רכושם שללו ויבוזו, ואף אם שלח הקיסר את צבאותיו להשקיט השער, לא עצרו כח נגד העם רב, ויהי הרג ואבדן רב בכל ערי בעהמן ומעהרן · בשנת קנ"ט יצא הדת מלפני הקיסר כי היהודים עבדיו הם, והנוגע בם כנוגע בבבת עינו, אולם גם הדת הזאת לא היתה תרופה למכתם, כי יושבי הארץ ברוע לבבם נפלו עליהם כפעם בפעם ויהרגו מהם לבלי ספורות · בימי הקיסר פערדינאנד (שנת שכ"א) הרבו להאשים אותם כי יליתו אש בבתים וישפכו דם נקי, ורבים לטבח הובלו, גם הקיסר לבדו הכביד אכפו עליהם בצוותו להביא את ספרי תפלותיהם לווין, למען תהיה בקורת עליהם, אך הפאבשט פיאוס הרביעי עמד לימינם ויצו להשיב את הספרים להם · עד מהרה התגוללו צרות אחרות רבות על ראשיהם, כי האשימו אותם על דבר נשך ותרבית, ומה רבו תלאותיהם · בשנת שפ"ד באה המצוה מאת הפאבשט גרעגאר הי"ג, כי יבואו היהודים לבמות הנוצרים לשמוע דרשות הכמרים, למען יהפך לבבם לברית החדשה, כצאן טבחה הובלו יום יום למקדשיהם, והנוגשים אצו עליהם להקשיב כל דבר היוצא מפי הכומר, ויכום בלי חמלה,

ויהיו ככדור בידי כל שוטר לעשות בהם כחפץ לבבם · בשנת ת"ח עת צרו השוועדן על פראג , סבלה עיר היהודים תלאות רבות , כי הרבו כלי הרעש להרוס בתיהם ולהשחית כל אשר להם , אולם עינם לא חסה על הונם , וישימו את נפשם בכפם להגן על העיר בעד האויב , לכן נשאו חן בעיני הקיסר ומלבד אשר נתן בפה מלא תודה למו , הרשה להם לעשות פעמון בבית הועד למקרא העדה , ובשנה השנית נתן להם ספר ברית וחירות · בשנת תק"ד כאשר נלחמו מלך פרייסן ודוכס בייערן על עסטרייך , שפכה הקסרית מריא טרעזיא חמתה על היהודים , ותלו עליהם לצאת מכל הארץ הזאת בעוד ששה ירחים , ויצאו מפראג ומכל הערים הגדולות , ויהיו נודדים בארצות נכר , מלבד הגאון ר' זלמן קרוב אשר ניתן לו הרשיון לשבת בפראג , אולם בשנת תק"ח אחרי הרבו תחנה וקבלו עליהם ועל זרעם לתת מס רב לאוצר הממלכה , נפתחו לפניהם שערי הארץ הזאת וישובו לגור בתוכה · מני אז היה לחוק כי יתנו כל בני יהודה היושבים בבעהמן לאוצר הקיסר שני מאות ששים ואחד אלף כסף דבר שנה בשנה , וכולם ערבים זה בזה , ואף אם לא ישאר רק איש אחד יהודי בכל המדינה , עליו לשלם כל תוכן הכסף הזה · מלבד המס הגדול הזה היה עוד מס אחר עמוס על שכם בני פראג , ונקרא בשם ד א מ ע ס ט י ק א ל ש ט י י ע ר , והיה לתוצאות הקהל , בית הספר , רצפת עיר היהודים , והדלקת הנרות בחוצות משכן בני ישראל , אף אם נשאו עול כל מסי העיר עליהם ככל הנוצרים יושביה · אך בשנת תר"ט הטה הקיסר חסדו עלינו והמסים האלה נשבתו :

המדינה הזאת שלש עשרה גליליות לה :

א) גליל פראג , בו העיר

פראג , בירת המדינה על נהר מאלדויא , שמונה מחלקות לה . הלא הן , העיר הישנה , העיר החדשה , קליינזייטע , הראדשין , עיר היהודים אשר הוסב שמה בשנת תר"י עיר יאזעף , ושלשה המגרשים ווישערהאד , קאראלינענטהאל , וסמיכאוו · העיר הזאת ישנה מאד ותהי בצורה מני אז , וגם עתה חומות גבוהות יקיפוה , ולהן ששה ושלשים סוללות ושלשה מגדלים , וארבע עשרה שערים למו · מאה וששים אלף איש בה , ובתוכם עדה רבה מאחינו בני ישראל הי"ו · בה מאתים ארבעים ושנים חוצות , ששים רחובות , קפ"ט מגדלים , ובכ"ה מהם מורי שעות , חמשה מגדלים אשר יעלו המים למרום גבהם דרך צנורות , גשר אבנים נפלא מאד בין העיר הישנה והקליינזייטע , אשר בנה קיסר קארל בשנת קי"ח , נכון על שבעה עשר עמודי אבן , ארכו אלף תקע"ב רגל , ורומו עשרים אמה מעל המים , פסילים ומגדלים רבים עליו , ובתוכם פסל נ ע פ א מ ו ק הקדוש להם , ושתי וערב נחושת מצופה זהב ופסל משיחם , אשר נעשו מכסף איש יהודי בשנת תל"ו בתתו כופר נפשו יען האשימוהו כי חרף את דתם · גשר תלוי על שרשרות ברזל , וגשר אחד מאבנים גדול מאד , איזה גשרים קטנים ושמונה איים גדולים בנהר מאלדויא · בה משכן השליט ושרי הממשלה · מושב ראש הכמרים הוא פירסט ערצבישאף , כ"ג במות לנוצרים , ל"א בתי ספר וביניהם בית אוניווערזיטעט אשר נוסד בשנת ק"ח , בו אוצר ספרים , מצפה ככבים וגנת ביתן , מספר תלמידיו שני אלף ושבעים , ומוריו חמשה ושבעים הם ·

בתי חנוך רבים, בתי מדרש לכל חכמה ומלאכה, שלשה בתים לחכמת הנגון
בפה וכלי שיר, בתי יתומים ועניים, בתי חנוך לעורים וחרשים, ג׳ אוצרות
ספרים לעם, י״ט אוצרות ספרים ליחידים, בתי סגולות עתיקים, בית
טעאטר גדול, שלשה בתי שעשוע לאנשים אורחים וסוחרים · בית מחסה
לאנשי החיל אשר לא יוכלו עוד לצאת לצבא, בית נשק, היכל מלך עתיק
יומין, ארבע מאות חדרים ואולמות רבים בו · ארמון הקיסר פערדינאנד יר״ה:
בה ראש מסחר כל ארץ בעהמן, ונתיב הברזל ההולך ממנה לווין, גם
המעבר הרב על פני נהר מאלדויא השוטף לנהר עלבא ועל פניו אניות
יעבורון עד עיר האמבורג, ישימוה לסחר גוים: בה יותר מאלף וחמש
מאות חנויות לכל סחורה, ששה ועשרים בתי ממכר ספרים חדשים וישנים,
ע״ו בתי תרופה וצרי לכל מחלה, שכ״ח בתי מלאכת מחשבת, אחד עשר
בתי דפוס, אחד עשר דפוסי אבן, ארבעה בתי מעשה אותות, וחמשים בתי
מלון אורחים · בעיר הישנה רחוב גדול ועמוד אבן בתוכו אשר הציב קיסר
פערדינאנד השלישי למזכרת הצלת העיר מיד השוועדן בשנת ת״ח, אצלו באר
זורקת מים למרום משיש אדום, ולמערבו בית העצה נפלא מאד נבנה בשנת
ה״א ל״ח, בו אולם גדול ונחמד, ומגדל גבוה עם מורה שעות · העיר החדשה
נבנתה בשנת ק״ח, בה חצר נתיב הברזל מרובע וגדול מאד, בו שני בתים
גדולים לפקידי הנתיב והעוסים במלאכה, ובתי מסכנות מרווחים, אליו
יסורו העגלות בשובם מדרכם וממנו יצאו · החצר הזה נבנה בשנת תר״ה.
נכחו בית קאווע נחמד למראה ואיזה ארמונים: סביב העיר הזאת סוללה
גדולה אשר יתהלכו לשוח עליה באביב ובחורף · עיר היהודים אשר הוסב
שמה עיר יאזעף, היא הישנה מכל מחלקות פראג, חוצותיה צרות ובלתי
טהורות, ורוב בתיה עתיקים בלי כל תואר, בתוכו בית העצה לבני ישראל,
בו ישבו ראשי העדה מלפנים לשפוט את העם, בית הסוהר בקרבו ומגדל
עם מורה שעות עליו, גם פעמון בו למקרא העדה על פי רשיון קיסר
פערדינאנד בשנת ת״ח על דבר אמונת רוחם אתו עת צרו השוועדן על העיר.
בית ספר לבני ישראל הנקרא היפט נארמאל שולע, נוסד מהקיסר יאזעף
בשנת תק״מ, בית חנוך נערים אשר יסד הרב החכם ר׳ משה לאנדויא ז״ל
בשנת תקל״ה, בית תלמוד תורה, בית יתומים, בית חולים, חברת בקור
חולים, חברת אהבת רעים התומכת ידי עני ודל כיהודי כנוצרי, חברת עלים,
חברת נשים, ועוד חברות אחרות לחסד וצדקה · שמונה בתי כנסיות גדולים
ועשרים ואחד בתי כנסיות קטנים · בראשם מקדש מעט המכונה א ל ט נ י י ש ו ל
בנין עתיק מאד, ורבים אומרים כי נבנה בימי בית שני, אולם קרוב לאמת
כי נבנה בסוף המאה השביעית לאלף החמישי, חלונותיו רחבים מחוץ וצרים
מבפנים על דרך חלונות בית המקדש, נכון על שני עמודים, ובמדרגות
ירדו אליו ע״ד הכתוב ממעמקים קראתיך ה׳, ואודות שמו יש אומרים כי
על ת נ א י ם, באשר נבנה על תנאי עד שוב ישראל לירושלים, ואחרים
אומרים כי בזמן בנינו נקרא החדש למול הישן אשר מען, וכאשר נבנה
ברבות הימים עוד בית שלישי לה׳, הסבו את שמו א ל ט נ י א לאמר הוא
הישן אשר מלפנים היה חדש שמו · באמצע הבית בימה מאבני שיש ובשני
מבואיה שבכות ברזל לה, עליה דגל בו כתובים הדברים האלה: ה׳ צבאות

מלוא כל הארץ כבודו · בשנת קי"ז נתן קארל השני זכות ליהודי פראג להיות להם דגל, הזכות הזה נתחדש בימי פערדינאנדוס ז"ל אך ברבות הימים נשחת, ועתה בשנת תע"ה לפ"ק נתחדש לכבוד אדונינו הקיסר קארל הששי מ"כ ביום נולד לו בנו היקר דוכס לעאפאלד ע"כ. את הדגל הזה ישאו ביום שמחת תורה עת ההקפות · ארון הקודש כולו ברזל מוצק נאוה מאד, ששים פרכת המסך לו, רובם מעשה רוקם בזהב ומרגליות, ובתוכן שתים יקרות מאד · בעלית הגג מונחים ש"ת פסולים, ספרים קרועים וכתבים נשחתים, ומלא בפי העם כי שארית הגולם שם אשר עשה בעל גור אריה ז"ל לכן ייראו לבא שמה · קירותיו שחורים מבחוץ מרוב ימים, ובכל המון השרפות והתהפוכות אשר עברו על העיר הזאת, לא נגעה בו רעה, כי יד ה' לטובה עליו. בליל יוה"כ לפני אמירת כל נדרי יאמר הש"ץ תפלה בעד נשמת איש יהודי אשר המיר דתו באונס והליל כל העדה מרעה אשר התעתדה לבא עליהם· בפורים יזכירו בו לטובה בעת התפלה את איש נכרי אשר הליל יהודים רבים ממות עת גאו המים בעיר בשנת תקמ"ד · לא רחוק ממנו בית החיים הישן, במבוא שעריו חרותים הדברים האלה: תפארת לשנות קדם, כבוד לקנין עולם, מנוחה למתים · בו מנוחת הגאונים המפורסמים ר' אביגדור קרא בעל הסליחות למגפה, ר' יש"ר מקאנדיא, ר' ליווא בר בצלאל הנודע בשם מהר"ל מפראג בעל גור אריה, ול"ג מבחר תלמידיו סביבו, ר' שמעון שפירא, ר' שלמה אפרים לונשין בעל ס' עוללות אפרים, ר' דוד גאנז בעל צמח דוד, ר' אליהו בעל ס' אליהו רבא וזוטא, ר' ראובן בעל ילקוט ראובני, ר' דוד אפנהיים, ר' זרח איידלין, רבים ממשפחת הורוויץ ואשת הגאון בעל של"ה, הגביר הנדיב ר' מרדכי מייזיל אשר בנה מכספו ביהכ"נ הנקרא על שמו, גם בית החולים, בית העלה ליהודים, בית תלמוד תורה, מרחץ הנשים, ורלפת אבן לכל עיר היהודים. מלבת חתן וכלה אשר מתו שניהם ביום אחד, ועוד קברי גאונים רבנים ונדיבים אחרים. ומנוחת קדושים רבים אשר מסרו נפשם בעד עם ה' ותורתו, והחפץ לדעת את כולם יקרא בס' גלעד מהחכם ר' קלמן ליעבן נ"י עם תפולת אור עליו מהגאון המבקר מוה' שלמה לייב ראפפורט יל"ו · בית הקברות הזה מוקף חומת אבן מסביב ' בשנת תקמ"ז נסגר וחדלו לקבור בו, והכינו חצר מות חדש מחוץ לשערי העיר, ובו מנוחת הגאון ר' יחזקאל לאנדא ובניו הרבנים ר' שמואל ור' ישראל ונכדו הרב החכם ר' משה לאנדא ורבנים וחכמים אחרים מן הדור האחרון · בית תפלה חדש נאוה מאד בקרבה, אשר יתפללו בו בסדר חדש הנהוג עתה בכל ערי אשכנז לרפת ובריטניא, הש"ץ ישיר עם קהל משוררים וקול עוגב נלוה אליו והעם יתפללו בנחת וקול דממה, חכם מיוחד לו הדורש מדי שבת בשבתו דברי תוכחה בשפת אשכנז לחה וברורה · הדרשן הראשון אשר בה היה הרב החכם הגדול מוה' מיכל זאכס ז"ל, ואחרי נקרא לברלין, בא הרב החכם דאקטער קעמפף תחתיו, יאריך ה' שנותיו בנעימים: העיר הזאת גדולה לאלהים מני אז וגאונים רמים ונשאים הורו בה חוקי ה' ותורתו לבני ישראל, ובאשר מספרם ירבה מאד, לכן לא אשימה פה אפס קלה למזכרת, הלא הם הגאון ר' יונה תאומים בעל ס' קיקיון דיונה, הגאון ר' יעקב פאלק אשר המליא דרך הפלפול בתדודו, והנגון המיוחד לקריאת

הש"ס הנהוג בכל תפלות ישראל עד היום הזה, הגאון ר' מרדכי יפה בעל הלבוש, אשר הגלה עם הגולה מפראג בשנת ש"ט והלך לאיטליא, ואח"כ נתקבל להרב בהורדנא, לובלין וקרעמניץ, ובשנת שנ"ב שב לפראג אל כסא הרבנות. הגאון ר' יצחק חיות, הגאון ר' ליפמאן יו"ט העלר בעל תוספות יו"ט, הוא האיש אשר רדפוהו אויביו באף ותמה עד אשר הובא לבית הסוהר בווין וכפסע היה בינו ובין המות ככתוב בס' מגלת איבה, אך בישע ה' נחלץ ממצר ושב לכסא כבודו · הגאונים ר' ישעיה הורוויץ בעל של"ה, ר' אברהם ברודא, ר' יונתן אייבשיץ, ר' יחזקאל לאנדא בעל נודע ביהודה וצל"ח, ר' שמואל בנו, ר' אלעזר פלעקלס דיין מו"ש, ר' שבתי משורר בעל שפתי חכמים היה משורר בקרבה, ומלבד אלה הגאונים הרשומים למעלה בחצר מות הישן · גם היו בה חכמים רבים אשר לא היתה תורתם אומנתם, כר' ישראל לאנדא, ר' ברוך ייטלס, ר' יהודה בן יונה ייטלס, ר' פרץ בעער, ר' משה לאנדא ז"ל · ועתה ישב על הכסא הרבנות בו הרב הגאון האדיר החכם המבקר הגדול מוה' שלמה יהודה ליב ראפאפורט הכהן נ"י, הוא האיש אשר משאתו יגורו כל חכמי הדור הזה, ושמעו הולך בכל הארץ לתהלה ולתפארת · גם בגבירים מיוחדים עם פי שנים לקריה זאת על ערים רבות בממלכה הזאת, ובתוכם האלוף ר' לעאפאלד עדלר פאן לעמעל נ"י אשר נעטר מהקיסר בתותם תכנית הנקרא ארדן דער אייזרנן קראנע, והשרים יערוזאלעם היין · העיר הזאת נבנתה זה שלש אלף שנה, ובעת בניה שאל אחד האשכנזים את חרש עלים אשר עשה מפתן, מה שם המקום הזה, והאומן חשב כי ישאלהו על המפתן, ויענהו פראגא לאמר מפתן, ומיום ההוא והלאה נשאר לה שם פראג ·

מעלניק, על נהר עלבע, שני אלף איש, במה לנוצרים נבנתה במאה הי"ב למספרם, בה פעמון שבעים ושבעה ככר משקלו, ארמון, באר עמוקה מאד, בית העלה נאוה, כרמי יין אדום מהולל מאד, פרליבראס אלף איש, מחצב כסף ועופרת · קאראליניענטאל, מעשה כלי בד ומטוה פתילים · סמיכאוו, מקום בתי מלאכה רבים · קעניגזאאל, אלף איש, בית מעשה נוקר רב · איילע, אלף איש, מחצב זהב וכסף · בערוין, שלש אלף איש, בית גימנאזיום, מעשה כלי יוצר, מחצב שיש · זעברא ק, שני אלף איש רובם עניים, מחצב נחלי אבן · בראנדייס ב' אלף איש, תרבית סוסי הקיסר, בית מחסה לאנשי הצבא אשר לא יוכלו לעבוד עבודה עוד · ראקאניץ, שלשה אלף איש, בית ספר, מעשה כלי חרש, מחצב גחלי אבן, ברזל, מעשה זכוכית: שלאן, מוקפת חומה, חמש אלף איש, בית גימנאזיום, מעשה גלומי צמר ופוזמקאות · בעהמיש בראד, אלף איש, מלאכת גלומי צ"ג ובד · הארלאווין, שלש אלף איש, מלאכת כלי ברזל שונים מהוללים מאד, מעשה גבינה: ראסעאק, דאבראליס, סעראסין, האלובקאוו, אלטהיטן, ניאהיטן, ששה מקומות אשר מעשה ברזל רב בהם, ווטיוואנאוו מקום מחצב גחלי אבן · ווראן, בית מעשה נייר · אלט בונצלוים, עיר קטנה, איזה בתי מלאכת ברזל וגלומי צמר בה ·

ב) גליל לייטמעריץ בו העיר לייטעמריץ על נהר עלבע, חמש אלף

אים, בתי מדרש שונים, מעשה כובעי קש, לטישת זכוכית, בשול ליקאריע, מסחר יין, דגים ופרי העץ · טרעזיענשטאדט, מבלר, שני אלף אים, מסחר · לאבאזין, שני אלף אים · אויסיג, שני אלף אים, מסחר פרי העץ, תבואת השדה ועלי בנין. בילין שלש אלף אים, באר מי תרופה מהולל · טעפלין, עיר נאוה ומהוללה מאד בגלל המרחלאות למרפא אשר בה, ל"ח מעינות בה, ורבים מהם מימיהם רותחים מאד, יותר מחמש אלף אים יבואו אליה שנה שנה בימי הקיץ לרחוץ במים את בשרם ולשתות המים הטובים לתרופה מאד · שלשה אלף אים בה, עושי פוזמקאות, נעלי יד ומעשה רוקח · דוכס, אלף אים, מקום מרחץ. ארמון נאוה וסגולות יקרות בו · ליכוואלד, שני אלף אים, מכרה בדיל רב. גרויפן, שני אלף אים, היכל עונג, מכרה בדיל, מעשה פוזמקאות, הויסא, שני אלף אים, מסחר כיסות רב · בעהמיש לייפא, שבעה אלף אים, בתי מדרש, מעשה גלומי ל"ג, כלי חרש. הײדא. שני אלף אים, בית ספר, מעשה כלי זכוכית מהוללים. רומבורג, חמש אלף אים, מעשה כלי למר ובד רב, מסחר גדול גם למרחקים. שלוקענויא מקום מעשה כלי פשתן ול"ג רב. קרייבין, שני אלף אים, מטוה ל"ג ולבון כלי בד. קאמנין, ג' אלף אים, מעשה יי"ש ושכר, כלי זכוכית, למר גפן ובד. טעטשען על נהר עלבע, שני אלף אים, מעשה למר ופשתים, מרחלאות טובות אללה. בירגשטיין, בית מלאכת מראות לטושות. באדנבאך אלל גבול זאכסן, בתי מלאכת למר ול"ג, מראות לטושות, מסחר רב. ניקסדארף, בתי מעשה ברזל לרוף. שענלינדע, מעשה חוטים בתי רגל. לוויקויא, בתי מלאכת בד ולמר גפן.

ג) גליל גיטשין, בו העיר

גימשין, שני אלף אים, היכל נאוה. האהענעלבע, ארבע אלף אים, מעשה כלי למר גפן ובד. ארנויא, אלף אים, אורגי בד ועושי כלי נייר. לאמנין, שני אלף אים, עובדי אדמה ועושי כלי בד. יונגבוך, מטוה חוטי פשתן. שטארקענבאך, מלאכת כלי פשתן טובים מאד. נייאבידשאוו, חמש אלף אים, בית הכנסת נאוה, מסחר. טרויטענויא, שלש אלף אים, בתי מלאכת זכוכית נייר ובד. הלומען, שלש אלף אים, מרחלאות מהוללים, ברכות מים מלאות דגים, מעשה למר ופשתים. ליטערוואסר, בית מעשה נייר. נייאוועלט, בית מעשה זכוכית מהולל.

ד) גליל בונצלויא, בו העיר

יונג בונצלויא, חמש אלף אים, בית מדרש, מעשה כלי בד. רייכענבערג, על נהר נייסע, חמש עשר אלף אים, בתי מדרש, בתי מלאכת גלומי למר רבים וטובים. רוכשטאדט, שני אלף אים, מעשה בד רב. פרידלאנד, ארבע אלף אים, מעשה כלי פשתן ולמר, ארמון שר הצבא וואלענשטיין המודע מדברי הימים לשם ולתהלה: ליבעווערדא, כפר נאוה, אלף אים, מרחלאות מי גפרית וברזל טובים מאד למרפא. טאנוואלד, בית מטוה למר גפן רב. גאבלאנן,

ליבענויא, בהם בתי מעשה כלי זכוכית מהוללים מאוד אשר יובלו לכל פאתי תבל לממכר. טורנויא, שלש אלף איש, מעשה פניגי גראנט מהוללים, מכרה אבנים טובות. מיננגרעץ, שלש אלף איש, פרדס, מעשה למר ול"נ. הירשבערג, גאבל, שני מקומות מעשה זכוכית, כלי בד ול"נ. קאסמאנאס, יאזעפסטאל, בתי מלאכת כלי פשתן טובים.

ה) גליל קעניגרעץ, בו העיר

קעניגרעץ על נהר עלבע, עשרת אלפים איש, בתי מדרש, מלאכת ברזל. יאזעפשטאדט, מבצר חזק, שני אלף איש, מעשה כלי בד. ברויגויא, ג' אלף איש, בית מדרש, מעשה גלומי למר, לבון בד. קעניגינהאף, חמש אלף איש, מעשה למר ופשתים, בתי בורסקי, רייכענויא, שני אלף איש, בית מדרש, מלאכת למר גפן. גרוליך, מקום קדוש לנוצרים ורבים ינהרו אליו, מעשה אורג. זעגפטענבערג, מקום מלאכת גלומי למר. אדרשבאך, סקאליץ, וויזן, וועקלסדארף. בארבעתם יחד בתי מעשה כלי בד ולמר רב:

ו) גליל חרודים, בו העיר

חרודים, שבעה אלף איש, מסחר סוסים רב. פארדוביץ חמש אלף איש, ארמון, בתי מדרש, תרבית סוסי הקיסר, יאורים רבים סביבה. ליטאמישל, שבעה אלף איש, בתי מדרש, מעשה אורג, מסחר רב בכלי פשתן. האהענמויט, חמשה אלף איש, מעשה גלומי למר. פאליטשקא, מקום מעשה כלי בד רב. לאנדסקראן, שש אלף איש, אורגים, צובעים, מלבני בד·

ז) גליל טשאסלויא, בו העיר

טשאסלויא, ארבע אלף איש, בית בשול צוקר. קוטענבערג, שנים עשר אלף איש, מטוה למר גפן, מכרה כסף בדיל ועופרת. הומפאלעץ חמש אלף איש, עדה רבה לבני ישראל בקרבה, מעשה גלומי למר. האטיבארז, אלף איש, מלאכת גלומי למר. פאלנא, גם הוא מקום מעשה גלומי למר. דייטשבראד, חמש אלף איש, בית גימנאזיום, בתי ספר, מעשה שמיכות למר· קוירזים ב' אלף ות"ק איש, גני פרי רבים. קאלין על נהר עלבע· מוקפת חומה, שבעה אלף איש, ארמון וגנת ביתן לו, בתי לטישת אבנים טובות, מעשה כלי בד. בה ישב המליץ מוה' יששכר בער שלעזינגר ז"ל. פה היתה תשועה גדולה לעסטרייך בהלחמה עם פרייסן בשנת תקי"ז. לעדעץ, אלף איש, בית מעשה צוקר. פעלעש, בית מעשה כלי ברזל מהולל. עלבעטייניץ, אלף איש, מעשה עורות רב. שוויטלא, מקום מעשה פיניגר אנאט. אלטענבערג, כפר, בו בית מעשה נייר טוב מאד:

ח) גליל טאבאר, בו העיר

טאבאר, שש אלף איש ובהם עדה רבה מבני ישראל הי"ו· בתי ספר, מסחר בתבואת השדה· ראטיבארזין, אלף איש, מכרה כסף מן ההר. פאלויא, ג' אלף איש, מעשה גלומי למר· פילגראם, ד' אלף איש, בית מדרש, מלאכת ל"נ וגלומי למר. קאמעניץ, ג' אלף

איש, בה אלה מהוללה על דבר גיבה קומתה ועוביה, מסחר יבול השדה. כ י י א ה ו י ז, תשעה אלף איש, בתי מדרש, בתי הגוך לאנשי הצבא, מעשה צמר ופשתים, נייר, מחצב אבנים טובות.

ט) גליל בודוויז, בו העיר

בודוויז על נהר מאלדויא, אחד עשר אלף איש. בתי מדרש שונים, בתי מלאכת כלי פארצעלאן, בשול צוקר, מעשה זאלפעטער, מחצב גחלי אבן, בנין אניות. ק ר ו מ ו י א, שש אלף איש, בתי מדרש, ארמון ובו אוצר ספרים וכלי נשק רב, מעשה פתילי בד. בשנת תק"ן היה שטף מים רבים בתוכה. ר א ז ע נ ב ע ר ג ב' אלף איש, מסחר דגים רב. נ ר א צ ן, שני אלף איש, בתי מלאכת זכוכית טוב מאד. ו ו י ט י נ ג ו י א, שש אלף איש, יאורים רבים סביבה ודגים כבירים בם. א ד א ל פ ש ט א ל. מקום מעשה ברזל רב. ג א ל ד ע נ ק ר א ן, מעשה צבעים וגלומי צמר. ב ר י נ ד ל, מקום מרחץ מי תרופה.

י) גליל פיזעק, בו העיר

פיזעק על נהר וואטאווא וגשר אבנים גדול עתיק יומין עליו. שש אלף איש, בית גימנאזיום, מעשה גלומי צמר, מסחר. ב ל א ט נ א, שני אלף איש, מסחר תבואה. ה א ר א ז ד י י א ו י ץ, ג' אלף איש. מעשה גלומי צמר ויי"ש, אצלה הר פ ר א כ י ן וארמון ישן עליו, ש ט ר א ק א נ י ץ, חמש אלף איש, מעשה מגבעות, ב ע ר ג ר י י כ ע ש ט י י ן, שני אלף איש, מעשה זכוכית. ו ו י נ ט ע ר ב ע ר ג, ב' אלף איש, ארמון, מלאכת זכוכית טוב. פ ר א ח א ט י ץ, ג' אלף איש, מעשה יי"ש ותרבית מקנה. א ד א ל ף ה י י ן, מקום מעשה כלי זכוכית טובים. ה א ש ט י ן על נהר וואטאווא, כפר, כפעם בפעם ימצאו פנינים על שפת הנהר. ש י ט נ ה א פ ן, מקום מעשה צבעים.

(יא) גליל פילזן בו העיר

פילזן על נהר מיס, שנים עשר אלף איש, בתי מדרש שונים, היכלי תפארה, בתי מלאכת גלומי צמר גסים, עורות צבועים, מסחר רב, אצלה מחצב ברזל וגחלי אבן רב. ק ל א ט ו י א, שבעה אלף איש, בית גימנאזיום, ארמון: בבית העלה והפעמון אשר בו ל"ט ככר משקלו. מחצב אבני שיש אצלה. מ י ע ס, חמש אלף איש. מחצב עופרת רב, מעשה נייר, סכר, גני פרי. נ י י א ג ע ד י י ן, שני אלף איש, בית מעשה גלומי צמר גדול מאד ושש מאות איש בו יעבודו. נ ע פ א מ ו ק, שני אלף איש, מעשה כלי ברזל. במה לנוצרים הקדושה לבני הארץ הזאת מאד, ורבבות ינהרו אליה. ט ו י ש, שבעה אלף איש, בית מדרש, מעשה עבותים וגלומי צמר. פ צ א ס, מקום מעשה כלי ברזל מהוללים, ר א ק י צ א ן, ג' אלף איש. מעשה ברזל רב. ר א ד נ י ץ, שני אלף איש, מחצב גחלי אבן רב מאד. ב י ש א פ ט י י נ י ץ, ג' אלף איש, הרבית סוסים, מ ע ר ק ל י ן, מקום מעשה ליגק.

יב) גליל עגער, בו העיר

עגער, אחד עשר אלף איש, בתי מדרש, מעשה גלומי צמר, מסחר. בשנת ה"א ק"י נרצחו יהודים רבים בה על בלי דבר. קרוב אליה מקום המרחץ פ ר א נ צ נ ש ב א ד. ע ל ב א ג ן על נהר עגר, בית מדרש, שלש

אלף איש, בתי מלאכת פארצעלאן, ארמון ישן. שלאגגוואלד, שני אלף איש, מעשה פארצעלאן. קארלסבאד, ארבע אלף איש, בתי מלאכת ברזל צרוף, נחושת קלל, כלי בדיל, שכינים, מספרים, מחטים, כלי זכוכית טובים, תשעה מעינות מי גפרית ומלח חמים טובים לתרופה, יוצאים מן סלע שיש, כל כלי הבא אל תוכם אף רגע, יצא מהם בקליפת אבן, ולערך שמונה אלף איש מכל פנות תבל יבואו הנה בקיץ לרחצה ולשתות מים חיים האלה, כי מרפא בם לכל מכאוב וחולי. מאריענבאד, מקום מרחצאות מהוללים, באֵרות מי מלח טובים למרפא, וכשני מאות אלף בקבוקים יובלו מהם למרחקים. מספר הבאים אליה בקיץ יותר מחמש אלף איש. יאאחימסטהאל, חמש אלף איש, מחלב כסף וקאבאלט, מעשה לבנת עופרת ולבעים. גאטטעסגאב, שני אלף איש, מחלב בדיל, מעשה אורג. אש, מקום מעשה גלומי למר ול"נ, ופוזמקאות רב. גראסלין, חמש אלף איש, מעשה כלי זמר, משוה פתילי למר גפן: קעניגסווארט, שני אלף איש, ארמון נאוה וסגולות רבות יקרות בו, מעינות מי מתכת, מחלב בדיל. היא אחוזת פירסט מעטרניך. פלאטן, שני אלף איש, מעשה כפות ברזל מחלב אבנים טובות. מאריאקולם, שם מאות איש, מקום מהולל לנוצרים. אלטזאהל, מקום מחלב בדיל ועופרת רב. הירשנשטאנד, מעשה אורג. דאללווין, בית מלאכת פארצעלאן. אלטראלויא. פירקנהאמר, בשניהם מלאכת פארצעלאן רב וטוב. היינריכסגרין, מקום מחלב בדיל והבנים טובות. וויזנטאל, מכרה בדיל, מעשה אורג. ניידעק, שלש אלף איש, כור ברזל, מעשה רקועי פחים, פתילי ברזל ונייר.

יג) גליל זאאץ, בו העיר

זאאץ על שפת נהר עגר, מוקפת חומה, שש אלף איש, בית גימנאזיום, מסחר רב בסוסות. לוין על נהר עגר וגשר אבנים גדול עליו, שלש אלף איש, מסחר. בריקס, ארבע אלף איש, בתי מדרש, מחלב גחלי אבן ומעשה מלח לתרופה. קאטהאריכאבערג, שני אלף איש, מעשה נחושת וברזל. קאמאטויא אצל גבול זאקסן, ארבע אלף איש, בית מדרש, מעשה כלי בד, בשול אלוין. פרעסניץ, ג' אלף איש, כור ברזל, מעשה למר ופשתים. בילין, עיר מהוללה מאד על דבר מעינות מי תרופה אשר בה. סעדליץ גם הוא מקום מהולל על אודות המים המרים אשר בו הטובים למרפא מאוד, עשר באֵרות תרופה לו: פילנא, זיידשיץ, שני כפרים נודעים בשם על דבר מי מרפא אשר בם, ויובלו למרחקים לממכר. ראטענהויז, בית מלאכת למר גפן רב. דוקס, אלף איש, ארמון ופרדס נאוה. קאאדן, ארבע אלף איש, בית מדרש, מעשה פוזמקאות למר, מכרה גחלי אבן.

ח. מעהרן

שמה הוא על דבר הנהר הגדול מארך הנקרא גם מארהאווא

העובר בתוכה, מדתה ארבע מאות וחמש פרסאות מרובעות, גבוליה לצפון ארץ שלעזיא, למערבה בעהמן, עסטרייך נגבה והונגארן מזרחה. הרים רבים סביב יקיפוה, גם בקרבה פנימה גבעות רבות.

נהרותיה הגדולים הם מארך, טאיא, שווארצא, איגלא, ניטאווא, כולם יחד מבורכים בדגים לבלי חקר.

אוירה ממוצע וטוב ליושביה.

שפע רב לה בתבואת השדה וכל ירק עשב, יער וכל עץ בו, סוסים אמיצים וטובים, בעלי קרנים רבים, צאן רב וטוב מאד. פרי העץ למכביר, יין לא מעט. אווזים רבים וטובים מאד. בהריה ימצאו גחלי אבן לרוב, ברזל ונחשת, שיש ואבנים שונים, אלוין וגראפיט. מלח בשום אין בקרבה,

מלאכות ופועל כפים יד ושם רב להם בקרבה, ומעשה צוקר בראש כולם. גם מלאכת כלי ברזל ואבן רבה מאד בה,

מספר יושביה א׳ מיליאן ותשעה מאות אלף איש, ובהם ארבעים אלף יהודים. רובם סלאווין הם ואך מחצית מיליאן אשכנזים בתוכם.

גורל בני ישראל במדינה הזאת היה תמיד כגורל אחינו בבעהמן, כי מלבד אשר קרובות שתי המדינות האלה אשר לאחותה, היו לרוב ביד מושל אחד, וכל הרעות אשר עברו על שה פזורה ישראל בבעהמן, השיגו גם יושבי מעהרן. בשנת ה"א רי"ג עבר כומר פראנציסקאני, קאפיסטראן שמו, את ארץ שלעזיא, ויצעק מרה באזני העם כי ידקרו היהודים את חלות קדשם, ולחלקת לשונו נפתה המלך לאדיסלאוו ויגרש את היהודים מארצותיו בעהמן ומעהרן, ואך אשר המירו את דתם נשארו, וגם מן הגולים לקח את ילדיהם הקטנים ביד חזקה וישימם לנוצרים. בשנת תק"ב ותק"ד מצאו אותם צרות רבות ורעות, כי אמרה הקסרית מאריא טרעזיא לגרשם מכל הארץ הזאת, ואך בכופר רב פדו את נפשם ונשארו במקומם. עד שנת תר"ח היה מספר משפחותיהם קצוב לכל עיר ומקום על פי חוקי הממשלה, ולא היה לאל יד כל איש לקחת אשה בלתי אם מת בעל אשה אחר, ויבא הוא תחתיו. כל בית אב נתן לאוצר המלך חמשה כסף מדי שנה בשנה. מלבד זה נתנו מ ס ה מ א כ ל, מכל בשר בהמה ועוף, דגים, יין, חומץ ושומן, ומס המדינה בשם ק א נ ט ר י ב ו צ י א נ ס צ ו ש צ א ג, כ"ז אלף וד׳ מאות כסף לשנה. כל איש ממדינה אחרת אשר ישב בקרבה נתן מס מיוחד מן חמשה עד עשרים כסף דבר שנה בשנה. כל איש אשר היה לו מנין קבוע בביתו להתפלל נתן כ"ד כסף לאוצר המלך שנה שנה, ואם היה גם ספר התורה בו נתן חמשים כסף. ערים רבות היו סגורות לפניהם ולא נתנום לשבת בהן. אך בשנת תר"ח בטל הקיסר כל החוקים והמסים האלה.

המדינה הזאת ששה גלילות לה.

א) גליל ברין, בו העיר

ברין על נהר שווארצא, בירת המדינה ומושב השליט, חמשים אלף איש, י"ד מגרשים לה, בניני תפארת רבים, בתי מדרש, בתי חנוך. בה נולד המנצח בנגינות ע ר נ ס ט (איש ישראל) הנודע עד אפסי ארץ לשם ולתהלה. הר ש פ י ל ב ע ר ג בתוכה, הוא מבצר ישן אשר נהפך זה חמשים שנה לבית אסירי המלך, בתי מלאכת גלומי צמר ובד רב, ארבעה ירידים

גדולים בה מדי שנה בשנה . העיר הזאת בנה דוכס ברינא זה אלף וחמשים שנה ויקרא אותה על שמו . לונדענבורג , שני אלף איש , בהם ת"ק בני ישראל , ארמון , איזה מסחר · איזנרוב , שני אלף איש , ארמון ופרדס נאוה מאד . מעהריש טריבויא , ארבע אלף איש , בית מדרש , בית ספר גדול , מעשה גלומי צמר ובד , מסחר כלי פשתן ויין . וויסויא אלף איש . מסחר רב בנוצות אווזים אשר תרבית עצומה להם בבנותיה . גראסזעלאוויטץ , כפר , בו בית מעשה צוקר טוב מאד. רייגערן , בית מקלט עתיק יומין לנוצרים . ראסיץ אסלאוואן. שני מקומות בהם חפירת גחלי אבן רב . אייבעשיץ מקום מולדת הגאון ר' יונתן אייבשיץ ז"ל , שלש אלף איש , ובהם שש מאות בני ישראל, מעשה כלי חרש שחורים , מסחר ירק עשב · אויסטערליץ , שלש אלף איש ארמון נאוה , בה היתה המלחמה הגדולה בשנת תקס"ה אשר בה גבר נאפאלעאן ויעש חיל ככתוב בספרי דגול מרבבה לד' פ"א . בלאנסקא , מקום על נהר ליטאווא , יציקת ברזל וממעשה כלי ברזל מהוללים , מעשה אבן שרפה · לעטאוויץ מקום מלאכת ברזל . אויספיץ , ג' אלף איש, בית מדרש , מסחר בהמות . באסקאוויץ , שש אלף איש . ובהם בני ישראל רבים , בתי בשול אלוין ואפר מלח , כלי זכוכית , מסחר רב: בודסאוויץ , בתי מלאכת גלומי צמר רבים . צוויטויא , ארבע אלף איש , מעשה צמר ופשתים , ומסחר בם . רויסניץ , אלף איש , בה היה החכם רב יוסף פלעס ז"ל .

ב) גליל אלמיץ בו העיר

אלמיץ על נהר מארך , מבצר חזק מאד , ארבעה עשר אלף איש , בית אוניוורזיטעט , בתי מדרש שוגים , בנינים עתיקים , מסחר רב בבהמות , עורות , ופשתן · שטערנבערג , ששה עשר אלף איש · מלאכת גלומי צמר ובד רב . מעהריש נייאשטאדט , ד' אלף איש, בית ספר , מעשה גלומי צמר . שענבערג , ארבע אלף איש , מלאכת כלי בד רב מאד , מעשה מחטים , גלומי משי . וויזענבערג , מקום מעשה ברזל רב . פראסניץ , תשעה אלף איש , ובהם שני אלף יהודים, בתי מלאכת גלומי צמר גפן , ארבעים בתים למעשה יי"ש . בה עתה החכם ר' גדליה ברעכר רופא , המפרש לס' הכוזרי . פערויא עיר עתיקת יומין, שני אלף איש , ארמון ישן , בבית העלה אשר בה סגולות רבות מימי קדם. אלטשטאדט , אלף איש , מעשה גלומי צמר . רעמערשטאדט , שני אלף איש , לבון פשתן , מעשה כלי בד . ליטויא , שלש אלף איש , אורג גלומי צמר , מעשה נייר . מיגליץ , חמש אלף איש , מעשה גלומי צמר טובים . יאנאוויץ , אלף איש , מלאכת כלי פשתן מהוללים , מחצב ברזל רב . פרידלאנד , מקום מעשה ברזל רב . געוויטש , ארבע אלף איש ובם ז' מאות בני ישראל , בה היה הגאון ר' שמואל קעלין בעל מחצית השקל , והגאון ר' חיים דייטשמאן ז"ל אשר תלמידיו היו הרבנים ר' ליב שוואב , ר' חיים פאלאק ור' הירש פאסל .

ג) גליל נייטיטשיין , בו העיר

נייטיטשיין , אחד עשר אלף איש בה , בית מדרש , ארמון , מעשה

גלומי למר רב, מלאכת עגלות, מרחץ מי גפרית. פ ו ל נ ע ק, ארבע אלף איש. מלאכת גלומי למר רב. ו ו י י ס ק י ר כ ן, שני אלף איש, בהם ת"ק בני ישראל בתי מעשה למר. פ ר י י א ב ע ר ג, חמש אלף איש, בית מדרש, בתי מלאכת למר. פ ר א נ ק ש ט א ד ט, ארבע אלף איש, מעשה למר וגבינה מהוללה, מ י ס ט ע ק, שלש אלף איש, מעשה גלומי למר ופשתן רב. ל י י פ נ י ק, ארבע אלף איש, בהם אלף בני ישראל, בית הקברות לנוצרים נאוה מאד, בתי ספר, מעשה גלומי למר רב. בה היו הגאונים ר' ברוך פרענקיל בעל ס' ברוך טעם ור' ליב רייניץ ז"ל. ב י ס ט ר י ץ, אלף איש, מרחצאות מי חלב טובים בה. מ ע ה ר י ש א ס ט ר ו י א, שלש אלף איש. מעשה גלומי למר, כרמים, מחצב גחלי אבן רב:

ד) גליל הראדיש, בו העיר

הראדיש, שלש אלף איש, בית ספר, מסחר. ק ר ע מ ז י ר על נהר מארך וגשר גדול עליו, חמש אלף איש, בית גימנאזיום, בתי מדרש, אוצר ספרים, ארמון ופרדס נאוה, מספר בני ישראל בה שש מאות איש. בה נועדו מלאכי ארצות עסטרייך על פי מצות הקיסר להועץ על דבר חוקי הממלכה. וישבו בקרבה מן כ"ב נאוועמבר תר"ח עד כלות הועד בז' מערץ תר"ט. ג ע ד י נ ג, ארבע אלף איש, בית מעשה טאבאק להקיסר גדול מאד, נ א ש א י ע ד ל, שלש אלף איש, ארמון ופרדס יפה, כרמים, מבוע מי תרופה טובים. ק ל א ב ו י ק, שני אלף איש, מחצב עופרת, מעשה צוקר. ג א י א, שלש אלף איש, החכם ר' מרדכי-דושאק כי' הוא רב אב"ד בקרבה · ה א ל ע ש ו י א, חמש אלף איש, מסחר דוגג, דבש, למר ועורות · בה היה הגאון בעל הש"ך בסוף ימיו · ה ו ל י י ן שני אלף איש, מעשה גלומי למר. א ו נ ג ר י ש א ס ט ר א, מקום מעשה כלי פשתן רב. א ו נ ג ר י ש ב ר א ד, ארבע אלף איש ובהם כאלף איש בני ישראל, מסחר. ו ו י ז א ו ו י ץ, מקום מעשי גלומי למר. ב י ז ע נ ץ, ג' אלף איש, חמש מאות בני ישראל בהם, כרמים טובים מאד, מסחר יין. פ א ל ע ש א ו ו י ץ, ב' אלף איש, כרמי יין טוב מאד. ש ט ר א ש נ י ץ, חמש אלף איש וגם שש מאות בני ישראל, בתי מדרש, מסחר למר ויין. שם העיר הזאת בפי בני ישראל דרעזניץ, ובה היה אב"ד הגאון ר' שבתי כהן בעל הש"ך ז"ל.

ה) גליל צנייס, בו העיר

צניים על נהר טאיא, שש אלף איש, בנינים רבים עתיקים בה, בית גימנאזיום, בתי ספר, מעשה חומץ, עורות, כרמים רבים סביבה. נ י ק ל ש ב ו ר ג, עיר ואם בישראל מימי קדם, תשעה אלף איש ובהם כשני אלף בני יהודה, בתי מדרש, אוצר ספרים, ארמון ובו מרתף אשר בקרבו חבית בת שני אלף הין, מעשה גלומי למר, כרמים רבים · בה ישבו על כסא למשפט הגאונים ר' בעריש עשקלעס, ר' שמעלקא הורוויץ, ר' יונה פרענקיל בעל קיקיון דיונה, ר' מרדכי בנעט ור' נחום טריביטש ז"ל · נ א מ י י ע ש ט, ג' אלף איש, גשר נאוה על נהר אזלאווא, ארמון ובו מעשה גלומי למר מהולל מאד, תרבית דבורים, מחצב שיש. פ ר י י ן, מקום מעשה כלי אבן טובים. ק ר א ו ו ס ק א, מעשה כלי פארצעלאן.

קראמויא, אלף ות"ק איש ׳ ארמון, בשול אלוין, מחלב גחלי אבן : כודוויץ, מקום מעשה למר, מחלב גחלי אבן.
ו) גליל איגלויא, בו העיר
איגלויא על גבול בעהמן, שמונה עשר אלף איש, במהלכו לריש בה פעמון קע"ו ככר משקלו, בית גימנאזיום, בתי מלאכת גלומי למר, כלי זכוכית, נייר, בשול מי אפר, מהלב אבני גראניט, מסחר יבול השדה, בתי מלאכת עורות מהוללים. גראס מעזעריטש, חמש אלף איש ובם שש מאות בני ישראל, מעשה גלומי למר : טעלטש, ארבע אלף איש, בתי מעשה גלומי למר. טריעש, שני אלף איש ובהם ת"ק בני ישראל, מעשה גלומי למר ומלאכת עופרת. טרעביטש, שש אלף איש, בה הרב ר׳ חיים יוסף פאלאק נ״י אב"ד, מעשה גלומי למר רב. דאטשיץ, שני אלף איש, מלאכת גלומי למר, בית בשול צוקר : איגנראוין, מעשה כלי פשתן ומסחר רב בהם.

ט שלעזיא

גבוליה שלעזיא של פרייסן לפונה, מעהרן ימה ותימנה, גאליציא ואונגראן קדמה׃ מדת שטחה תשעים וארבע פרסה.
חבל המערב אשר לה מכוסה בהרים ואצל גבול אונגארן הרי קארפאטן נלפים כמו כד. מימיה הם, נהר אדר, ומי אפסים הוא כי יעבור אחרי מרולה קארה לארץ פרייסען, והנהרות אפא, אסטראווילא, ווייכסל. אויריה ממולע וטוב יבול אדמתה ישפיק לכלכל יושביה. בעלי קרנים רבים, לאן טוב מאד, בהריה ימלאו גחלי אבן רבים. ראש המלאכות אשר בה הוא מעשה כלי פשתן וגלומי למר, גם בשול יי"ש. יערים רבים לה.
יושביה הם ארבע מאות אלף ושמונים, מחציתם אשכנזים, והנותרים רובם פולנים הנקראים וואסר פולקאן, ותשעים אלף איש שלאוון. מספר בני ישראל בם שלש אלף איש. כולם יחד מסתפקים במועט, אוהבי מנוחה ומתהלכים במישרים.
עריה אלה הן :
טראפויא על נהר אפא, משכן השליט, שנים עשר אלף איש, בתי מדרש, בתי ספר, אוצר ספרים, מעשה גלומי למר, מסחר רב בכלי פשתן ולמר : יעגרנדארף, חמש אלף איש, בית ספר, ארמון, מעשה גלומי למר וכלי פשתן רב. בענים, שלש אלף איש, מסחר כלי בד : וויגשטעדטעל, מקום מעשה כלי פשתן רב. פריוואלדויא, פרידבערג, ערים קטנות, ומלאכת גלומי למר וכלי בד רבה בהן. צוקמאנטעל, ארבע אלף איש, אורגי בד וסוחרי פשתן. פריידענטאל, שלש אלף איש, בית מדרש, בתי מלאכת גלומי למר, שמיכות, פוזמקאות ועורות, ווירבנאטעל, שלש אלף איש, לבון בד, מסחר פשתן וקנבוס. עננעלבערג, שלש אלף איש עושי כלי בד, האלענשלאן, שלש אלף איש ובהם חמש מאות בני ישראל, ולפי תקנת קדמונים לקהלם

ארץ מעהרן נחשבה : מעשה כלי פשתן . אלבערסדארף , בתי מלאכת כלי בדיל ונחושת . ענדרסדארף , בית מעשה רקועי פחים טובים . גרעפענבערג , מקום מרחצאות מהוללים . יאהאניס ברונן , מבוע מי ברזל וגפרית בו טובים לרחצה ולשתות . שפאחנדארף , מקום מעשה צנורות וכלי רקועי פחים . מאריא , מקום מלאכת ברזל וכסף רב . קארלסברונן , כפר מהולל על דבר המרחצאות הטובות אשר בו , במי ברזל טובים וחלב צאן . אדריא , שלש אלף איש , מעשה גלומי צמר . לודוויגסטאל , מקום מעשה ברזל ורקועי פחים רב מאד : מבוע מי תרופה בו . טעשן , שמונה אלף איש , בית גימנאזיום , אוצר ספרים ודברים עתיקים , מעשה כלי נשק , גלומי צמר , בתי בורסקי , כלי בד , מסחר רב בהם וביין דונג ודבש . יאבלונקא , ב' אלף ות"ק איש , מעשה כלי פשתן רב מאד . סקאטשויא , שני אלף איש , מסחר פשתן . ביליץ , על נהר ביאלא , שש אלף איש , בתי ספר , בית תפלה נאוה לבני ישראל , בתי מלאכת גלומי צמר רבים וטובים , מעשה כלי בד , ומסחר רב בם למרחקים . אצלה עיר ביאלא אשר לגאליציא היא , ואך גשר אבנים על פני הנהר תפריד ביניהן . פריישטאדט , אדרבערג , שני מקומות מלאכת כלי בד רב . פרידעק , ארבע אלף איש , מלאכת גלומי צמר ובד . אוסטראן , מקום מרחצאות מי חלב בקר , כור ברזל , מעשה נחשת וניר . קארווין , מקום מחצב גחלי אבן . יויערניק , שני אלף ות"ק איש , מעשה גלומי צמר רב . ווידענויא , שני אלף איש , מעשה מראות זכוכית , כלי פשתן , פוזמקאות . לודוויגסטאל , כפר , מעשה כלי ברזל רב מאד , מעין מי תרופה . בלודאווין , כפר , מעשה בגדי שש רב . באשקא , מקום מעשה ברזל רב .

אונגארן

גבוליה , למזרחה זיבנבירגן , לצפונה שלעזיא וגאליציא , לנגבה סלאוואניען וקראאציען ולמערבה שטייערמארק עסטרייך ומעהרן . מדת שטחה שלש אלף שני מאות שלשים ושלש פרסאות מרובעות , כמעט כולה מוקפת הרים גבוהים , גם בקרבה הרים רבים והם הרי קארפאטן ואלפן .

נהרות ונחלים גדולים רחבי ידים כבירים בקרבה , בראשם כולם נהר דאנויא ואחריו הנהרות טהייס , לייטהא , ראאב , דרויא , מארך , וואאג , גראן , ועוד אחרים רבים , גם איזה תעלות מעשה ידי אנוש בה והגדולה מכולן היא הנקראת פראנצענס קאנאל , המחברת את הנהרות טהייס ודאנויא יחד . יאורים ואגמי מים כבירים אין חקר , והגדולים מכולם הם יאור נייאזידל , ה' וחצי פרסאות מרובעות מדת שטחו , יאור פלאטן המכונה ים אונגארן מדת גדלו יחד עם האגמים אשר נלוו אליו כ"ד פרסאות מרובעות , יאור בעלענץ הגדול גם הוא מאד .

אויר ה טוב ושונה בחום וקור לפי מצב המקומות, בקצה פאת צפון הקיר חזק ורב, ובירכתי נגב ימשול השמש באיתן חומו. אדמתה שמנה ופוריה מאד ופי שנים לה בכל תבואת השדה לרוב, חטי טורקייא, אורז, תפוחי אדמה, פול ועדשים, ירק עשב וחציר גנות, קשואים ואבטיחים, פלפל טורקייא (פאפריקא), כל אלה כבירים אין חקר, פרי העץ רב ועצום ועל כולם השזופים אשר יעשו מהם את המשקה שליוואוויץ, נטעי שמן ותרופה רבים, יין טוב ומהולל מאד כעשרים מיליאן הין (עמר) לשנה, עשבק כחמש מאות אלף ככר לשנה, יערים רבים וכל עץ בם:

החי אשר בה. סוסים טובים יותר מן ה' מיליאן, שורים ופרות אלים ועתודים חמשה מיליאן, צאן שבעה עשר מיליאן ולמרה טוב מאד, חזירים, חיתו יער וזיז שדה למכביר. עופות הבית, דבורה ארגבת ותולעת המשי רב. צפרים שונים. דגים רבים וטובים מאד. גם סרטן, חומט ועלוקות רבים בנהרותיה:

בחיק האדמה זהב, כסף, נחושת, ברזל, בדיל, עופרת, צינק, אבני מלח, זאלפעטער, אלוין, וויטריאל, שיש, גחלי אבן ושארף, כולם יחד בשפע רב. אבנים כבירים שונים למיניהם, בדולח, הלן, סיד, עפר פארצעלאן, חומר יוצרים ואבנים טובות רבות. מבועי מי תרופה כבירים מאד. במלאכת מחשבת תעש חיל, וברא כולן מעשה עורות, קני קטורת וכל כליה, בגדי שש טובים מאד, מעשה יוצר, בורית ודונג.

מספר יושביה עשרה מיליאן בני איש, הכר לאומים שונים, והם מאדיארן, סלאוון, ציגיינר, יונים, ראצן, ארמיניים, אשכנזים ואיטלינים. רובם בעלי ברית הקטוליקית, והגותרים יונים ופרועסטנטן. מספר בני ישראל שלש מאות אלף ושבעים אלף איש.

תכונת גוייה. אף הרם אשר אין כל לו יאכל מאכלי בשר ושמנה לחמו, כי בשומן וכל חלב תדבק נפש ההגרי עד מאד. ועל כל שלחנם יקריבו פלפל, מלח רב ותבלין אחרים. ישרים ונכוחים במדותיהם, לשונם תדבר אמת, כל רמיה שנואה למו, אוהבים ארץ מולדתם מאד, נדיבי רוח, אך בעלי חמה על נקלה. רובם גבורי כח וחזקי לבב המה.

קורותיה. הארץ הזאת היא פאנאניען הישנה, וזה שני אלף שנה משלו הרומים בקרבה. אחרי אשר ירדו הרומים מגדולתם עברו תמורות מושלים שונים עליה, עד אשר בא גוי מר נפש מן אזיא ושני שבטים לו הונן וגיאר, וילכדו את הארץ הזאת וישבו בקרבה, ועל דבר מחברת שמות מטותיהם נקרא שמם הונגארן. במאה העשירית לנולדים היתה לארץ ממלכה, בעוד שתי מאות שנה נכבשו גם זיבנבירגן, קראאטיען, סלאוואניען ודאלמאציען תחת ידה, וכאשר לקח פערדינאנד קיסר עסטרייך (במאה הט"ז למספרם) את בת המלך וולאדיסלאוו לאשה, ואחיה לודוויג מלך אונגארן מת במלחמה, היתה הארץ הזאת לעסטרייך לנחלה. בשנות תר"ח ותר"ט היו מבוכות נוראות בתוכה, כי סרו מאחרי הקיסר, ויפרקו עול מלכות עסטרייך מעל צוארם, ויהי כראות הקיסר כי גוי עז ואיתן הוא ועד אחרית צאת רוחו ימאן נטות שכמו לסבול, ויקרא אל צבאות רוסיא לעזרה ויבואו גדודי רוסיא המונים אל תוכה, וחיל עסטרייך עמהם יחד

לכדו כל עיר מבצר וילחמו בחוזק יד, עד אשר נלאו המורדים לקרוא לשלום וישליכו חרב מלחמה מידם, ותשקוט הארץ.

בשנת תרכ"א היתה עת מצוה לפני הארץ הזאת להרים ראש, כי כאשר נתן הקיסר בשנה ההיא את הקאנסטיטוציאן לארצותיו, זכר גם אותה, ויצו עליה לעשות יום ועד מדינה להועץ על אודות צרכי המדינה ומחסורה, ולשלוח בחירי העם לבית הועד הגדול בווין, אולם שרי אונגארן אמרו, הנהו עם לבדד ישכון ובגויי עסטרייך לא יתחשב, ומה לנו אם מלכנו גם קיסר עסטרייך הוא, יהי לו את אשר לו, ואנחנו דבר אין לנו עם ארצותיו. ויקראו את הועד אשר עשו להם בעיר פעסט, בשם ועד הממלכה (רייכסטאג) וישימו לו שני בתים, בית השרים ובית העם, ולהקיסר שלחו מכתב בקשה כי ישים פדות בין ארצם וכל מדינות מלכותו, ויפקד במדינתם סגנים מיוחדים על המס והצבא ושאר עניני המלוכה, אשר לא ידעו את עסטרייך ושמה לא ישמע על פיהם. את המכתב הזה סגרו חותם צר, ועל פניו קראו את הקיסר רק בשם קיסר עסטרייך לבד ותואר מ ל ך א ו נ ג א ר ן לא נתנו לו, וישלחוהו ביד שני חורי הארץ, וימאן אף הקיסר וימאן לקחתו מיד המלאכים, וימהרו שרי הועד ויתקנו את אשר עותו וישלחו את המכתב בנית אל הקיסר בכבוד והדר מלכות כאשר לו יאתה, ויקבל הקיסר את המכתב בחסדו וידבר את המלאכים רכות, ואל שרי הועד שלח מענה ויצו עליהם לשלוח בחירי העם לועד הממלכה אשר בווין, וכאשר הקשו האנשים את ערפם וימאנו שמוע, שלח הקיסר אחד שרי צבאותיו לעיר פעסט, ויסגור דלתי בית הועד, והשרים שבו איש לאהלו. ומאז חלק ונחלה אין לארץ הזאת בכל הזכיות אשר להמדינות האחרות ע"פ הקונסטיטוציאן.

ק ו ר ו ת ישראל אין בה מאומה בפרטית, כי כל אשר מצא את אחינו בארצות עסטרייך בעהמן ומעהרן שכנותיה, מצא גם יושבי הארץ הזאת, ופעמים רבות תחת שואה התגלגלו, עד אשר פקד ה' את עמו ויפקח את עיני העמים ויראו כי אך רשעת אולת היא להמית נפשות נקיים על דבר האמונה, וכאשר היתה מנוחה לאחינו בכל הארצות, נחו גם בה מאויביהם ותהי הרוחה למו, ואף הערים אשר היו סגורות לפניהם, נפתחו להם בשנת ה"א תר"נ, ועתה כמעט אין עיר וכפר אשר אין עדת ישראל בהם, וברכת ה' בכל משלח ידיהם, כה יתן ה' וכה יוסף להם ולכל אחינו בארצות פזורנו עד בוא הגואל.

המדינה הזאת חמשה נפות לה, וכל נוף איזה גלילות לו,

א: נוף פעסט אובן, בו תשעה גלילות.

א. גליל פעסט פילים. בו העיר אובן הנקראת

אפען (בודא), בירת המדינה על נהר דאנויא נכח עיר פעסט, וגשר נאוה מאד עליו תלוי בשרשרות ברזל, המחבר שתי הערים יחד. שבע מחלקות לה, המבצר, עיר המים, טאבאן, עיר קריסטינינען, ויאסטיפט, לאנדשטראסע ואובן ישן. ששה וארבעים אלף איש, וכתוכם חמשה

אלף בני ישראל. המבצר הוא בנין נאוה מאד על פני סלע גבוה, ארמונים ושוקים רבים בתוכו. בית הכנסת לבני ישראל נאוה מאד, הגשר אשר על הנהר נפלא מאד במעשהו, משקל שרשרותיו שלשים אלף ככר ברזל, קורות ברזל עבות מאד לו, שני בתי מכס ושני אריות ברזל בקצותו, מחיר כולו עלה לששה מיליאן כסף. שני בתי גימנאזיום, מצפה כוכבים, בתי מדרש שונים לכל חכמה ומלאכה, מוזה בתי דפוס, בתי חולים ובתי חסד רבים, מרחצאות מי גפרית מהוללים, בית יציקת ברזל רב, בתי מטוה בד, מעשה מכונות. מעשה אבק שרפה, עגלות, צבעים ודברים אחרים. מסחר רב ביין ופרי העץ, עיר המים היא לרגל ההר אשר המבצר עליו. ארמון המלך בנין נאוה מאד נהרס והיה לתל שממה במלחמת האונגארן עם צבאות הקיסר בשנת ה"א תר"ט. בה היו רבים גדולי ישראל, היא עיר מולדת הגאון בעל חכם צבי, ובימינו היו בה הרב הגדול מוה' משה מינץ ז"ל והרב החכם מו"ה משה קונין ז"ל, העיר הזאת עתיקת יומין מאד, וכבר בימי הרומיים היתה קריה נשגבה. אצלה ההרים הרמים, בלאקסבערג, אדלערסבערג, שוואבענבערג, יאהאניסבערג וגייסבערג. אצל אופן ישן היתה העיר הרומית אקינקאום ג' מאות שנה לפני לידת משיחם, ומאה אלף איש היו בה, ועוד תרבות מרחצאות ממנה עד היום הזה.

פעסט על נהר דאנויא, נוכח עיר אופן, חדשה ונאוה מאד, ארבעה מגרשים לה, היקפה א' וחצי פרסה, מאה וחמשה אלף איש בה, שני מאות שוקים, רובם רחבים וישרים. בית אוניווערזיטעט, אוצר ספרים וסגולות הטבע, גנת ביתן, בתי גימנאזיום, אקדמיא, בתי מדרש רבים מאד, אוצרות ספרים שונים, בתי ועד לחכמים, בתי חסד כבירים, היכלי תפארה רבים, מקדש מעט לישראל חדש מלא הוד והדר, בית ספר גדול לזרע יעקב, בית מעשה טאבק גדול, בית מלאכת עורות, בגדי משי, כובעים, מעשה שמן, צוקר, נרות, מסחר רב ביין, צמר, יבול השדה, ובקרים. בשנת ה"א תר"ט עת שנו יושביה עורף מאחרי עסטרייך עברו תלאות רבות עליה, ובתים כבירים נהרסו עד היסוד גם על ידי הכדורים הגוראים אשר שלחו הלוחמים אל תוכה. ס נ ט א ד ע ר ע, ארבע אלף איש, כרמים, מסחר יין. ו ו י צ ן, לרגל הר על שפת נהר דאנויא, חמשה עשר אלף איש, גימנאזיום, בתי מדרש, בית דפוס, כרמים רבים, מסחר גדול בצאן ובקר, נתיב ברזל ממנה לפעסט. נ ע ד ע ל ע, שלש אלף איש, ארמון יפה מאד ופרדס גדול לו, מסחר שורים. פ י ל י ש, כפר אצל נתיב הברזל, שני אלף איש רובם בני ברית לוטר, אוצר ספרים, שלשה מגדלי מבצר, כרמים רבים, שלשה ירידים בשנה. ר א צ ק ע ו ו ע, חמש אלף איש, היכל עונג, מסחר רב בדגים ופרי העץ. נ א ד י ק א ט א, שלש אלף איש, עופל, כרמים, מסחר. פ ל י נ ט ע נ ב ו ר ג (וויזעגראד) אלף ושלש מאות איש, עיי ארמון ישן ומגדל עתיק יומין. א ס א ד, שלש אלף איש, היכל עונג ואוצר מטבעות וסגולות הטבע בו, מעשה אדרת שער רב ומסחר בו. פ י ל י ש ט ש א ב א, כפר, בית מעשה יי"ש מתוק בו. ז א צ ל פ ע ל ד, מחצב אבני אלבאסטער. פ ר א מ א נ ט א ר י ו ס, כפר נאוה, שלש אלף איש, כרמים רבים, מרחצאות מי הרופה, היכל עונג.

ב. גליל פעסט פלט, בו העיר

קעטשקעמעט, ארבעים אלף איש ובהם חמש מאות יהודים, בית הכנסת לישראל, בית גימנאזיום, בתי מדרש, תרבית סוסים, כרמים, בתי בורסקי, מעשה בורית, חמשה ירידים מהוללים שנה שנה, ובראשם האחד לממכר צאן ובקר. סעגלעד, אצל נתיב הברזל, שמונה עשר אלף איש, כרמים רבים. נאדי קערעש, תשעה עשר אלף איש, בית גימנאזיום, ביה"כ לישראל, מסחר רב בצאן ובקר ובצמר. שאלט, שמונה אלף איש, כרמים, מסחר מקנה רב. קאלאטשא, שמונה אלף איש, ארמון מולד ואוצר ספרים בו, בית גימנאזיום, בתי מדרש, מסחר תבואת השדה יין ופשתן, צידת דגים ולפרי המים. האיאש, מקום עונג לעשירי עם בימי הקיץ, שלש אלף איש בו. קיש קערעש, שש אלף איש, כרמים, מסחר צאן ובקר.

ג. גליל גראן, בו העיר

גראן על נהר גראן, שנים עשר אלף איש, בית גימנאזיום, בתי ספר, מרחצאות טובות. מסחר על פני המים. דאטיש, שלשה עשר אלף איש, ארמון ופרדס יפה, בית גימנאזיום, בית ספר גדול, מרחצאות חמות לתרופה, מחצב אבני שיש, מעשה כלי פארצעלאן, שמיכות וגלומי צמר, נייר וצוקר, עיי ארמון ישן. אלט שעני, שני אלף איש, עופל, פרדס נחמד, שבעה וארבעים ריחים, מסחר רב. קיש ביר, ב׳ אלף ות"ק איש, מגדל מבצר ופרדס, מסחר רב בעצים. אלמאש, אלף איש, מרחצאות מי גפרית, מחצב שיש. אטש, ארבע אלף איש, מסחר יין. באבאלנא, מקום תרבית סוסי הקיסר. באי, אלף איש, במרתף הארמון חבית גדולה אשר תכיל שני אלף מאה וחמשה הין יין בקרבה.

ד. גליל שטוהלוויסענבורג, בו העיר

שטוהלוויסענבורג, עשרים ושנים אלף איש, בית גימנאזיום, מעשה סכינים, עורות וגלומי צמר, בשול אפר מלח. העיר הזאת היתה בימי קדם בירת הממלכה, וארבעה עשר מלכים קבורים בה. מאאר, שמונה אלף איש, ארמון ומגדל מבצר לו, מעשה יין שרף רב, תרבית סוסים, צידת דגים מן האגם אשר בתוכה, מסחר רב בצאן ובקר. היא עיר מולדת החכם המליץ הגדול ר׳ שלמה לעווינזאהן ז"ל בעל ס׳ מליצות ישורון ומחקרי ארץ. וואל, שני אלף ות"ק איש, מגדל מבצר ופרדס, כרמים רבים. באדאיק, שני אלף איש, מרחצאות מי תרופה. טשאקוואר, חמש אלף איש, ארמון, מעשה כלי חרש רב. מארטאנוואזאר, שני אלף איש, מגדל מבצר, כרמים רבים. וועלענסע, שני אלף איש, צידת דגים, כרמי יין, מסחר. אדאני, ארבע אלף איש, מסחר רב. ערטשי, כפר גדול על נהר דאנויא, ארבע אלף איש, בתי מעשה שמן, חומץ, יי"ש וצוקר. מאהא, אלף איש, מבוע מי תרופה לשתות ולרחצה.

ה. גליל בהרזאד, בו העיר

מישקאלץ, שלשים אלף איש, ביהכ"נ לישראל, שני בתי גימנאזיום, בית ספר, מסחר רב ביין, אשר אלף וארבע מאות מרתפים לו, גם מסחר

עירות ותבואת השדה. חמשה ירידים בה מדי שנה בשנה, מחצב אבנים רבן בסביבותיה. מעלקעוועשד, שבעה אלף איש, בית ספר, כרמי יי הדוס. סנט פעטער אלף איש, מסחר. עדעלעני, שני אלף איש, ארמון ופרדס נאוה. דיאשגיער, ארבע אלף איש, ביהכ"נ לישראל, מרחצאות מי תרופה, מהלומי ברזל רב, מעשה כלי עץ שונים, מן ההר אשר אצלה יוציאו כסף וזהב. אנאד, שלש אלף איש, ביהכ"נ לישראל, עופל. בארזאד, כפר, אלף איש, כרמי יין.

ו. גליל העוועש, בו העיר

ערלויא מוקפת חומה, עשרים אלף איש, בית גימנאזיום, בית מדרש, מצפה ככבים, אוצר ספרים, בתי ספר, מרחצאות מי אלוין המים, יין הכרמים אשר בה טוב ומהולל מאד ומסחר רב בו. העוועש, שש אלף איש, עופל, גן פסיונים, תרבית צאן ובקר, מסחר יין וחטי טורקייא. גיענגיעש, ששה עשר אלף איש, בית גימנאזיום, בית ספר, בית גנזי מכתבים וכלי נשק רב, מסחר רב במקנה. האטוואן, ארבע אלף איש, מעשה סכר, כר נרחב אשר שני אלף סוסים ירעו בו, אבטיחי מים הגדלים בה מהוללים מאד על דבר גדלם וטובם. פעטרוואזאר, שני אלף איש, ארמון נאוה, מסחר בתבואת השדה: קאפאלנא, אלף ות"ק איש, מסחר יין. דעברע, כפר, שני אלף איש, טאבאק רב בשדותיו. פאראד, אלף איש, בית מעשה זכוכית, באר מי תרופה, שלשה מרחצאות מי גפרית.

ז. גליל סאלנאק, בו העיר

סאלנאק על נהר טהייס, אצל נתיב הברזל, שנים עשר אלף איש, בית גימנאזיום, צידת דגים וצב (שילדקראט), מסחר מלח, עץ, ופרי העץ. טערעק סנט מיקלאש, תשעה אלף איש, מסחר, טיסאפיראד, חמשה אלף איש, מעשה כלי עור רב. מעזעטיר, ששה עשר אלף איש, מעשה כלי יוצר טובים מאד, מסחר רב ביין ומקנה. טאשעג, כפר, שני אלף איש, צידת דגים, מסחר רב בתבואת השדה.

ח. גליל טשאנגראד, בו העיר

סעגעדין, מבצר על נהר טהייס, חמשה וחמשים אלף איש, בית גימנאזיום, בתי מדרש, ועד לחכמים, בתי מעשה אפר מלח, בורית רב וטוב מאד, גלומי צמר, נעלים, בנין אניות רב, מסחר גדול במלח, כלי עץ וצמר גפן. ירידים גדולים בה שנה שנה. הרב החכם הגדול מוה' ליבש לעף נ"י הוא אב"ד בקרבה. טשאנגראד, שש עשר אלף איש, חרבות ארמון ישן, מסחר יין. האלדמעזע וואזארהעלי על יאור האד, שנים ושלשים אלף איש, כרמים רבים ושדי טאבאק, מסחר רב. סענטעש, שנים ועשרים אלף איש, בניני תפארה רבים, כרמים טובים. סעגוואר, חמש אלף איש, מסחר רב בצאן ובקר. טארע, שני אלף איש, מעשה מחצלאות וסלים מן הקנים אשר באחו. צידת דגים. קיש טעלעק, שלש אלף איש, יושביה יאספו מלח אפר מן האגם ויובילוהו לסעגעדיי למכר. טיסא פארק, מקום מרעה טוב לבעלי קרנים.

ט. גליל יאזיגיען וקומאניען, בו העיר

קין סנט מיקאלאס, ארבע אלף איש, מסחר מקנה. פעלעגיהאזא, שבעה עשר אלף איש, בית גימנאזיום, בית ספר, מסחר רב בצאן ובקר. האלאש, שלשה עשר אלף איש, מסחר יין ובקרים. יאסווערעני, שמונה עשר אלף איש, בית גימנאזיום, כרמים רבים, מסחר בבקרים. יאס אפאטי, עשרת אלפים איש, בית ספר, שני מגדלים. קארצאג אויסאלאש, ארבעה עשר אלף איש, מסחר יין והבטיחים, לידת צבים. קין סנט מארטאן, שבעה אלף איש, מסחר תבואת השדה ויין. ארפאק סאלאש, אחד עשר אלף איש, מסחר צאן ובקר. קיש אויסאלאש, עשרת אלפים איש, כרמים רבים.

ב. גוף פרעשבורג, שנים עשר גלילות לו

א. גליל פרעשבורג, בו העיר

פרעשבורג על שפת נהר דאנויא, קריה נאוה מאד, שנים וארבעים אלף איש, בית העצה נאוה, נבנה במאה הי"ד למספרם. בהיכל סנט מארטין נמשחו כל מלכי אונגארן עד היום הזה, ומגדל רם לו מצופה זהב. מספר בני ישראל ארבע אלף איש, ובתי ה' רבים להם בה. בית אקדמיא, בית גימנאזיום, בית מדרש ואוצר ספרים וסגולות הטבע בו. בתי מדרש אחרים שונים לכל חכמה ומלאכה, שני אוצרות ספרים אחרים, בית ספר לבני ישראל, בתי חולים ובתי חסד רבים: אצל נהר דאנויא גבעה רמה אשר עשתה הקסרית מריא טרעזיא בשנת תקע"ה, עליו יעלה כל מלך אונגארן אחרי ישימו כתר מלכות בראשו, רוכב על סוסו, ויניף בחרבו לארבע כנפות הארץ, לאות כי ירחיב את ממשלתו עד קצוי תבל. מעשה מלאכת מחשבת רבה בה, התופינים אשר יאפו בה מהוללים מאד בעבור טובם ויובלו למרחקים, מסחר רב בתבואת השדה ויין: ארמון המלך חרב ושמם משנת תקי"א והלאה. בשנת ה"א תר"ח ביום ד' דחוה"מ פסח קם עם הארץ על בני ישראל אשר בקרבה, ויבוזו את בתיהם ויואילו להמיתם עד אשר נלאו ממחרת היום ההוא, הוא יום קדוש לה' שביעי של פסח, לצאת מן העיר למגדול ועד קטן, ואף את החולים נשאו במטותיהם תוך המון סגולים, כי יד העם כבדה עליהם ויאמרו להכותם נפש, אך אחרי ימים אחדים שבו כולם העירה, כי שלחו שרי הממשלה דבר מלכות לפקידי העיר, וינערו בם על אודות הנבלה הזאת, ואת האנשים אשר היתה ידם במעל הזה ראשונה הוקיעו לעיני השמש, ותפול על כל העם אימתה ופחד, ולא הוסיפו עוד להוציא איבתם לפעולת אדם: תורת ה' חביבה מאד בקרבה, ורבים דורשי התעודה לקהל עדתה. בה ישבו על כסא הוראה הגאונים הגדולים מו"ה מאיר ברבי ז"ל בעל ס' מהר"ם ברבי, מו"ה משולם ז"ל הנקרא רבי ר' משולם, ומו"ה משה סופר בעל ס' חתם סופר, גם היום בתוכה הרב הגדול החכם מו"ה בער אפנהיים ז"ל בעל ס' מי באר. היא עיר מולדת הרב החכם הגדול מוה' אברהם הכהן נר"ו המכונה דאקטאר אלברט כהן בעיר פאריז הנודע לתהלה בצדקת פזרונו ובתי

החסד אשר הקים בירושלים הקדושה יע"א . מ א ל א ל ק א , שני אלף ושש מאות איש , ארמון ופרדס , משרפות לבנים . ס נ ט י א ה א ן , שני אלף איש , מסחר , נ א ג י מ א ד י א ר , אלף ות"ק איש , שלישיתם יהודים , כרמים . נ א ל א נ ט א , שלש אלף איש , ארמון נאוה . ס נ ט ג ע א ר ג ן , ארבע אלף איש , בית גימנאזיום , מרחלאות מי גפרית , מסחר רב ביין טוב מאד : פ ע ז י נ ג , ארבע אלף ושש מאות איש , ובהם ת"ק בני ישראל , ארמון , מעשה נייר , בשול זאלפעטר , משרפות סיד , מחלב זהב וגפרית גם אבני גראניט , מרחלאות מי תרופה טובות . מ א ד ע ר ן , לרגל הרי קארפאטן , חמש אלף וארבע מאות איש , בית גימנאזיום , מעשה כלי חרש וגלומי למר , מסחר יין , קמח וגרש שעורים : ט ה ע ב ן , שני אלף איש , מחלב אבנים , מסחר יין ופרי העץ . ר א ל ר ס ד א ר ף , שני אלף ות"ק איש , כרמים טובים . ש א ט מ א נ ס ד א ר ף , שני אלף איש , מסחר יין טוב . ל א נ ש י ץ , שני אלף ות"ק איש , ארמון ואוצר ספרים וגן חיתו שדי לו : ו ו א ר ט ב ע ר ג , שני אלף ות"ק איש , כרמים רבים ומסחר רב בצאן ובקר . ש ט א מ פ פ ן , ארבע אלף איש , ארמון נאוה , מהלומי ברזל ונחושת , מחלב שיש : ס ע ל י ע , שני אלף ות"ק איש , ארמון , שדי טאבאק , משרפות לבנים , מסחר בקר רב : פ א ר ק א ס ד , ארבע אלף איש , מסחר יין : א י ש י ט הגדול , ישתרע מן פרעשבורג עד קאמארן וכולו אדמה פוריה דשנה ורעננה . בו מלבד המקומות הניכרים גם הערים : ז א מ ע ר י ן , ארבע אלף איש , בית אוצר מלח , מסחר יבול השדה . ב ע ש , אלף איש , מסחר יין ותבואת הארץ . מ א ר י ע נ ט ל , חמש מאות איש , מרחלאות מי תרופה . ו ו י י ג ע ר ן , אלף ות"ק איש , כרמים טובים . ב א ל ג ש ט י י ן , שמונה מאות איש , מעשה נייר ואבק שרפה , מהלומי ברזל ונחושת , משרפות סיד , גני פרי . ב ל א ז נ ש ט י י ן , כפר , ארמון , אצלו מערה גדולה . פ ע ר ע ד , שני אלף איש , מסחר יבול השדה .

ב . גליל נייטרא העליון , בו העיר

טירנויא , תשעה אלף איש , גימנאזיום , בתי מדרש , מעשה גלומי למר ובגדי שש . נ א ד א ש , שני אלף איש , בית הכנסת , כרמים : פ ע ש ט ע נ י , ארבע אלף איש , מגדל , מרחלאות מי גפרית חמים . נ י י א ש ט א ד ט ל , על נהר וואג , שש אלף איש , כרמי יין אדום , מסחר תבואה דונג ועורות . מ י א ו ו א , אחד עשר אלף איש , בית הכנסת לישראל , מעשה כיסי ריחים , גלומי למר , כלי בד , יי"ש , שמן בד , משרפות גחלים . ס ע נ י ץ , ג' אלף איש , מרחלאות טובות . ש ק א ל י ץ , על גבול מעהרן , תשעה אלף איש , בית גימנאזיום , בית דפוס , מלאכת גלומי למר , כלי בד ונעלים , ומסחר בם . ס א ב א ט י ס ט , ארבע אלף איש , ביהכ"נ , מעשה סכינים , כלי חרש , וגגי בתים אשר לא תשלוט בם האש . ה א ל י ט ש , חמש אלף איש , היכל עונג , מעשה כלי פארצעלאן , גן נחמד : ש א ס ב ע ר ג , שלש אלף איש , ביהכ"נ , מעשה בגדי שש . ו ו ע ר ב א , ארבע אלף איש , מלאכת גלומי למר . ל ע א פ א ל ד ש ט א ד ט מבצר חזק על נהר וואג , מבלעדי חיל הצבא אין איש אחר בו . ק א פ ע ש א ן , שני אלף איש , תרבית סוסים רב , מזרע טאבאק ולידת זיז

שדה · מ ו ק א ן , אלף איש , מעשה שמיכות למר ׃

ג · גליל נייטרא התחתון , בו העיר

נ י י ט ר א , חמש אלף איש , ארמון מבלר , בית נימנאזיוס , בית מדרש , אוצר ספרים , כרמי יין טוב · נ י י א ה י י ז ל , שבעה אלף איש , מסחר בצאן ובקר · א ו ע ר מ ע נ י , ג׳ אלף איש , ביהכ״נ , תרבית סוסים רב · פ ר י י א ש ט א ד ט ל , חמש אלף איש , היכל עונג ובו אוצר ספרים וסגולות יקרות , מועדים לממכר לצאן ובקר שנה שנה , מסחר עצי בנין וכלי עץ · ט א פ א ל ט ש א ן גדול , ג׳ אלף איש , מעשה גלומי למר , בתי בשול שכר , מאפה לחם מהולל , מסחר לצאן ובקר ׃ נ א ן , ג׳ אלף איש , ממכר יבול השדה · א ס ל א ן , שני אלף איש , עבודת השדה · פ ר י ו ו י ן , חמש אלף איש , בית גימנאזים , מעשה גלומי למר · ס ק א ע ש א ן , אלף איש , מסחר כרכום · ש א מ ב א ק ר ע ט , מקים מרחץ · ב י י מ א ע ן , אלף איש ארמון , מרחצאות חמות , מעשה כלי עץ · ס נ ט ק ע ר ע ש ט , אלף איש , ארמון נאוה , נ ע נ י ע ד , ג׳ אלף ות״ק איש , מקום מסחר רב , גני ירק רבים וטובים · ק ר י ק ע ה י י א , ג׳ אלף איש , מעשה כלי עץ ואפר מלח ·

ד · גליל טרענטשין , בו העיר

ט ר ע נ ט ש י ן על נהר וואג , ארבע אלף איש , בתי מדרש , ביהכ״נ , ארמון עתיק יומין על פני סלע גבוה , באר עמוקה מאד · א י ל א ו ו א , אלף ות״ק איש , ארמון , מעשה גלומי למר ונעלים · פ ו ח א , ב׳ אלף איש ארמון , מלאכת כלי חרש וגלומי למר · ו ו א א נ ב י ש ט ר י ן , שלש אלף איש , שני ארמונים , ביהכ״נ , מעשה כלי חרש , משרפת לבנים , ירידים לממכר לצאן ובקר , מסחר יבול השדה וכלי עץ · ש י ל י י ן ב׳ אלף וח׳ מאות איש , בית גימנאזיוס , מעשה שכר , מסחר יין וכלי פשתן · ב י ט ש ע , ג׳ אלף איש , ארמון , אוצר מלך להקיסר · ו ו א ר י ן , שני אלף איש , ביהכ״נ , מעשה שבכה , מחלב סיד , לידת דגים , ופארעלן · ש ש א ט ל א חמש אלף איש , מסחר בקר · ר א י ע ן , ג׳ אלף וג׳ מאות איש , מעשה נייר ועורות טובים , מרחצאות חמות אצלה · ט ע פ ל י ן , כפר , מרחצאות מי תרופה מהוללים · ז ל י ח א ו ו , בית מעשה זכוכית ׃

ה · גליל ארוואַ , בו העיר ·

ק ו ב י ן על שפת נהר ארוואַ , אלף ות״ק איש , ביהכ״נ , אוצר ספרים , מסחר · ט ו ר ד א ש י ן , בתי משכנות למלך הקיסר · ט ר ש ט ו נ א ג׳ אלף ות״ק איש , מסחר יבול השדה · נ א מ ע ש ט א , שני אלף איש , ביהכ״נ , מסחר בגדי שש · ו ו ע ל י ט ש נ א , שני אלף איש , מעשה כלי פשתן , שדי זרע פשתן וקנבוס · א ר ו ו א , ארמון מהולל על סלע גבוה ׃

ו · גליל טוראַן , בו העיר

ס נ ט מ א ר ט א ן , אלף ות״ק איש , ביהכ״נ , מסחר · מ א ש א ן , שלש אלף איש , ארמון ובו כלי נשק וסגולות עתיקות , פרדס נאוה · וו י י נ ד י ש פ ר א ב ן , אלף איש , ארמון ופרדס , באר מי תרופה , מעשה גבינה טובה ׃ ב ו ט ק א , אלף איש , רפסודות ·

ז · גליל ליפטוויא , בו העיר

ס נ ט מ י ק ל א ש , שני אלף איש , מעשה יי״ש , מסחר על פני המים ·

ס ע ל נ י ץ, אלף ות"ק אים, מסחר יין · ר א ז ע נ ב ע ר ג, שלש אלף אים גימנאזיום, מעשה נייר וכלי פארצעלאן, מחצב שיש, באר מי תרופה, מסחר ברזל ונחושת · ה ר א ד ע ק, שש מאות אים, בתי ספר שונים, מלאכת כלי נשק, מעשה קרשים · ה י ב ע, שני אלף ות"ק אים, מטוה למר ופשתן, באר מי תרופה · ב א נ א, אלף ות"ק אים, באר מי תרופה, מעשה זכוכית, כלי בד, מחצב זהב מן ההר, ד י ע ש ל י פ ט ש ע, ד' אלף אים, בתי בורסקי, בשול שכר, מחצב ברזל · ש ל י ט ש, שני אלף אים, באר מי תרופה טובים · מ א ל ו ש י נ א, כפר, חמש מאות אים, מעשה ברזל ונחושת רב · ק ר א ל א ו ו ש ק א ל ע ה א ט א, אלף אים, מהלומי ברזל · ל ו ט ש ק א, אלף אים, מרחצאות מי ברזל חמים מהוללים: ד ע מ א נ א ו ו ר, כפר, בו מערה נודעת לתהלה בשם המערה השחורה:

ח: גליל בארש, בו העיר

א ר א נ י א ש מ א ר א ט, שני אלף אים, מעשה גלומי למר, ק ר ע מ נ י ץ הרים סביב לה, שש אלף ות"ק אים, שני בתי גימנאזיום, בתי ספר, בתי מעשה אלוין ופארצעלאן, בית מעשה דינרי זהב מהוללים, מאדמתה יוציאו כסף וזהב רב · ש א ר נ א ו י ץ, אלף אים, בשול שכר · כור ברזל גדול · ו ו ע ר ע ב ע ל י, שני אלף אים, מסחר · ל ע ו ו ע נ ץ חמש אלף אים, בית גימנאזיום, בתי בורסקי, מעשה יי"ש, מסחר סוסים רב: ק ע נ י ג ש ב ע ר ג, ארבע אלף אים, באר מי תרופה, מעשה כלי זכוכית, בשול שכר, מחצב זהב מעט מן ההר · ט א פ א ל ט ש א ן ק ט ן, אלף ונ' מאות אים, ארמון ישן, היכל חדש נאוה מאד, בו אוצר ספרים ופרדס נחמד, מעשה גלומי למר, מחצב ברזל · ש ק ל ע נ א, מקום מרחצאות טובות · ו ו י ה נ י י ע, גם בו מרחצאות חמות טובות ·

ט: גליל האנט, בו הערים

א י פ א ל י ש א ג, שני אלף אים, מסחר יבול הארץ. ש א ל ק א, אלף ות"ק אים, כרמים, מסחר סוס ובקר. ב א ט ה, ב' אלף ות"ר אים כרמים טובים. ש ע מ נ י ץ, תשעה עשר אלף אים, שני ארמונים עתיקים, ארמון חדש, שני בתי גימנאזיום, בתי מדרש, בית אקדמיא מהולל מאד לידיעות מחצב הרים ומדעים אחרים אשר יסדה הקסרית מריא טרעזיא בשנת תק"כ, בו אוצר ספרים סגולות הטבע ודברים אחרים יקרים, מעשה כלי קטרת טאבק טובים מאד · עפרת זהב וכסף לה, ויום ולילה בה יעבדו מתחת לארץ, ויעשו במכונות את הזהב ואת הכסף לרוב מאד. פ ו ק א נ ץ ג' אלף אים, מעשה כלי חרש, בשול יי"ש, מחצב כסף וזהב מן ההר. ד י ל ן, ב' אלף אים, מצרפות זהב · ש א ל א ט נ י א, חמש אלף אים, מרחצאות מי תרופה · ע ש א ב ר א ג, בית מעשה כלי זכוכית. פ ר י נ ץ ד א ר ף, אלף ות"ק אים, מחצב חומר יוצרים ועפרות פארצעלאן; מסחר יבול השדה · ה א נ ט, אלף אים, כרמים, שדי טאבאק ·

י: גליל נעאגראד, בו העיר

ל א ש א נ ץ, ג' אלף ות"ק אים, בית גימנאזיום · ג א ש ש, מעשה גלומי למר טובים, כלי פארצעלאן, נייר, עטי עופרת וצוקר, אוצר מלח להסיפר. פ י ל ע ק, שני אלף אים, מבוע מי תרופה, מחצב אבנים ·

ב א ל א ס א ג י א ר מ א ע , ארבע אלף איש , ביהכ"נ , בית הסוהר גדול , מעשה כפתורים , עיר ארמון ישן · ס ע ק ז ע נ י , ארבע אלף איש , ארמון ופרדס · ס י ר א ק , אלף וג' מאות איש , כרמים · ק י ק ע , שני אלף איש , עלי ערמונים רבים , תרבית לאן נ ע א ג ר א ד , שני אלף איש , מעשה נייר . א ר א ס גדול , שני אלף איש , מרחלאות מי ברזל · ו א ד ק ע ר ע שלש אלף איש , מרחלאות מי ברזל לתרופה , שדי קנבוס וטאבק · פ א ד ר ע ט ש ז א נ י , ת"ק איש , מעשה כלי קטרת טאבק רב ·

יא גליל זאהל , בו העיר

נ י י א ז א ה ל על נהר גראן , שנים עשר אלף איש , שני בתי גומנאזיום בתי ספר שונים , מרחלאות מי גפרית וברזל , בשול נוקר , בית מעשה נייר רב הנודע בשם ה ע ר מ א נ ע ל ר פ א ב ר י ק , מעשה כסף , נחושת וברזל גם לבעים שונים רב מאד · א ל ט ז א ה ל , שלש אלף איש , ארמון סלע , מבוע מי תרופה · ב ר י ע ס , ארבע אלף ות"ק איש , בית גימנאזיום , מעשה ברזל , גבינה טובה , מסחר עץ · ס א ל א ט נ י א , ב' אלף איש , באר מי מרפא · ל י ב ע ט ב א נ י א , שני אלף וג' מאות איש , מרחלאות לתרופה , מעשה ברזל ונחושת · ק א ר פ פ ן , ד' אלף איש , בית גימנאזיום כרמים טובים · ר א ד ו ו א ן , אלף ות"ק איש , מעבה אבק שרפה · פ א י נ י ק , אלף ות' איש , כור ברזל , מעשה חשורי החביות וכלי עץ · א ל ט ג ע ב י ר ג , כפר , מעשה כסף ונחושת רב , כור נחושת · ה ע ר נ ג ר ו נ ד , שני אלף איש , מעשה נחושת טוב , מים המהפכים ברזל לנחושת , מהלומי ברזל , מעשה לבעים · ק ר א ל א ו ו א , מעשה כלי נשק וסירות ברזל · ר ה א נ י ן , אלף ות"ק איש , מלאכת כלי ברזל ובדי נחושת רב · ר י ב א ר , חמש מאות איש , מרחלאות חמות לתרופה , באר מים טובים למרפא , מעשה כלי חרש ·

יב גליל קאמארן , בו העיר

קאמארן על נהר דאנויא , מבצר חזק אין כמוהו בכל מדינות עסטרייך שמונה עשר אלף איש , ביהכ"נ לישראל , שני בתי גימנאזיום , מסחר רב על פני המים בתבואת השדה , יין דבש ודגים · המבצר הוא נפרד מן העיר מלבד איתן תקפו הוא רחב ידים מאד , ומקום לארבעים אלף איש בקרבו , לפניו פסל בתולה מאבן , זר שושנים בידה האחת ובאצבעות שמאלה תרמוז אל האויב לאמר , לא תלכדני · ותחתיה הרותים הדברים : ק א ס מ א ר ג ן הלא הוא בלעגי מעוג · בא מחר , כי היום אבדה תקותך : ומזה בא השם ק א מ א ר ן בהבלעת אות ג' . ודבר אמת בפיה ' כי מיום נבנה המבצר הזה לא נכבש עוד ביד חזקה · בשנות תר"ח ותר"ט צרו עליה צבאות הקיסר ובאשר רא(ו) האונגארן אה נפשם ברעה פתחו להם שעריה · בשנת תר"י היה שטף מים רבים בקרבה , מאה וחמשים בתים נהרסו עד היסוד בם , וגם רבים מן הבתים האחרים נשחתו · ב א ג א ע א , אלף ושני מאות איש , מסחר · פ א ר ק א נ י , אלף ושש מאות איש , כרמים · נ א ד י מ ע ד י ע ר שני אלף איש , מסחר בהמות · ג ו ט א , שש אלף איש עושי מסחר ה ע ט י נ י , אלף איש , כרמי יין ·

ז . נוף עדענבורג , תשעה גלילות לו ·

א · גליל עדנבורג , בו העיר

עדנבורג אלל ימור נייאזידלל , חמשה עשר אלף איש , מגדל רם מאד שני בתי גימנאזיום , אוצר ספרים , בתי מדרש , בתי חסד , מעשה גלומי צמר , צ"ג , שכינים , כלי יוצר , כלי זכוכית , אפר מלח , צוקר , זאלפעטר פרי העץ מטוגן בצוקר ומסחר רב בש , מחצב נחלי אבן , מסחר רב בבהמות , דבש , ערמונים ויי"ש . מ א ט ר ס ד א ר ף , ב' אלף ות"ק איש , מסחר צאן ובקר · א י י ז נ ש ט א ד ט . שש אלף איש , ארמון נאוה מאד ופרדס גדול לו : בה היה הגאון ר' מאיר בעל שו"ת פנים מאירות · פ ו ל ע נ ד א ר ף , אלף ות"ר איש , מעשה קנבוס · ק א פ ו ב א ר , ג' אלף ות"ק איש , מטע טאבק רב , יערים כבירים סביבה · ט ש א ר נ א , ד' , אלף איש , גני פרי רבים · ר ו ס ט , ב' אלף ות"ק איש , מרחצאות למרפא כרמי יין מהולל מאד הנודע בשם ר ו ס ט ר : פ א ר כ ט ע נ ו י א , אלף איש , יערי ערמונים רבים , ארמון סלע עתיק יומין מהולל מאד · מ י ה א ל י שני אלף איש , ביהכ"נ , מסחר · ה ע פ ל י י ן גדול , ב' אלף איש , מרחצאות מי גפרית , מעשה יי"ש וחומץ · פ צ ט ש י נ ג , שני אלף איש , באר מי תרופה אשר ימלאום בכלי חרש ויובלו למרחקים · ע ס ט ר ה א ז , כפר , ת"ק איש , בית בשול צוקר , ארמון גדול מלא הוד והדר ·

ב · גליל וויזלבורג , בו העיר

וויזלבורג , ארבע אלף איש , מעשה גלומי צמר , בשול זאלפעטר , משרפות לבנים , תרבית צאן וסוסים , מסחר רב ביבול השדה . ר א נ נ ד א ר ף ארבע אלף איש , בית מלאכת גלומי צמר , ביהכ"נ , גני פרי רבים ' נ י י ז י ד ל א ם ז ע , שני אלף ות"ק איש , מרחצאות טובות , צידת דגים מחצב אבנים רב · א ו נ ג ר י ש א ל ט ע נ ב ו ר ג , ג' אלף איש , בית מדרש , מעשה גלומי צמר , מסחר תבואה ובהמות . ק י ט ז ע , ג' אלף ות"ק איש , ובהם אלף איש ישראל , ארמון , מסחר צאן רב · פ ר ו י ע נ ק י ר כ ן , ב' אלף ות"ק איש ובהם שבע מאות יהודים , ממכר יין · צ א ר נ ד א ר ף , כפר , ריחים גדול , בשול זאלפעטר , תרבית דבורים , יערים רבים , מסחר יבול האדמה , בהמות וצמר .

ג : גליל ראאב , בו העיר

ראאב , שבעה עשר אלף איש , ובהם שלש מאות בני ישראל , בית אקדמיא , שני בתי גימנאזיום , בתי מדרש שונים , מסחר דגן רב : לפנים היתה עיר מבצר , אך בשנת תק"פ נהרסו סוללותיה ותהי לעיר פתוחה : ט י ט , שלש אלף איש , מסחר מקנה · ס נ ט מ א ר ט י ן , שלש אלף איש , מסחר רב · ה ע ד ר ו ו א ר , אלף ות"ק איש , ארמון נאוה , גנת ביתן , צידת דגים · ג ע נ י ע , אלף איש , מסחר על פני המים ·

ד · גליל אייזענבורג , בו העיר

ש ט י י ן א ם א נ ג ר , ד' אלף ות"ק איש , ארמון ישן , בית גימנאזיום , בתי מדרש , ביהכ"נ , מסחר : ג י נ ס , שבעה אלף איש , שני בתי גימנאזיום , בתי ספר שונים , ארמון , מעשה גלומי צמר · פ י נ ק א פ ע ל ד ד' אלף איש , היכל עונג , מעשה גלומי צמר · רעפי עץ לגגות , מבוע מי

תרופה · פעטערסדארף גדול , שני אלף ות"ק איש , מסחר רב
בבהמות · שארוואר , אלף ות"ק איש , מטע טאבק , ארמון ·
יאנאשהאזא , ב' אלף ות"ק איש , ביהכ"נ , מסחר עופות , ערמונים
ויבול הארץ · קערמענד , ארבע אלף איש , ביהכ"נ , ארמון נאוה
מאד , מעשה כלי קטרת רב · אייזענבורג , (וואשוואר) שלש אלף איש ,
כרמים טובים · מורייס אמפאט , אלף איש , מגדלים · נעגאטעהארד
אלף איש , כרמים · גיסינג , שלש אלף איש , ארמון ישן · בבמה אשר
בה מקים קבר לכל נסיכי משפחת באטיני · באראס עיאנקעט ·
אלף ות"ק איש , ארמון , מחלב נחושת , מעשה אלוין , וויטריאל , מים
מברילים , ולינובר · שלייניגג , אלף ושמונה מאות איש , ביהכ"נ ,
ארמון סלע , בית מעשה זכוכית · רעכניץ , ארבע אלף ות"ק איש ,
ביהכ"נ , בתי ספר , ארמון גדול ונאוה , אוצר ספרים , פרדס יפה , מעשה
גלומי למר , תיבות קטנות לטאבאק טובות מאד . בה היה הגאון מו"ה
אלעזר קאליר ז"ל בעל ס' אור חדש , אב"ד ור"מ עד אשר נקרא לעיר
קאלין . טאלמאנסדארף , כפר , ארמון , מבוע מי תרופה ,
מרחצאות טובות למרפא ·

ה. גליל וועספרים , בו העיר

וועספרים אחד עשר אלף איש , בית גימנאזיום , בתי ספר ,
ביהכ"נ · ארמון על פני סלע גבוה , מסחר דגן ויין , עניגג , שלש אלף
איש , מסחר . דעוועטשער , ג' אלף ות"ק איש , ארמון , כרמי יין טוב
מאד . פאפא , הרב הגדול מוה' ליבש לעף נ"י היה אב"ד בקרבה עד
אשר נקרא לעיר סעגעדין , ארבעה עשר אלף איש , בית גימנאזיום , בית
מדרש , ארמון גדול ונאוה , מעשה גלומי למר , כלי אבן , מסחר יין .
זירץ בתוך יער באקאניע (הארוך שתים עשרה פרסה ורחב חמש פרסה)
ב' אלף ות"ק איש . תרבית לאן רב . פאלאטא , אצל היער ההוא ,
חמש אלף איש , ביהכ"נ , ארמון ישן , עיפל נאוה , מעשה גלומי למר .
שאמלא וואזארהעלי , שני אלף איש , מטע טאבק , כרמי יין טוב
מאד . הערענד אצל הר באקאניע , אלף איש בית מעשה פארצעלאן
רב וטוב מאד .

ו. גליל זאלא , בו העיר

זאנא עגערסעג על נהר סאלא , ג' אלף ות"ק איש , כרמי יין :
קאניסא גדול , תשעה אלף איש , בית גימנאזיום , מסחר בהמות רב .
אלסא לענדווא , אלף איש , מסחר יין. שימעג , שלש אלף איש ,
מסחר יין רב . טאפאללא , ד' אלף איש , ביהכ"נ , אגם מבורך בדגים ,
מרחצאות מי גפרית . נאדי קאפארנאק , אלף איש , ממכר יין :
קעסטהעלי , תשעה אלף איש , ביהכ"נ , בית גימנאזיום , בתי מדרש ,
אוצר ספרים , ארמון , מעשה גלומי למר , לידת דגים , מחלב אבני שיש
יפים , מרחצאות מי גפרית אצלה .

ז. גליל טאלנא , בו העיר

סעקסארד על נהר שארוויץ , אחד עשר אלף איש , כרמי יין אדום
מהולל מאד . דונא פעלדוואר , שנים עשר אלף איש , מסחר רב של

נהר דאנויא הקרוב אליה. העדיעס, ג' אלף ות"ק איש, ארמון נאוה ופרדס יפה לו, מטע טאבק, כרמים רבים. באניהאד, שש אלף איש, ביהכ"נ, מטע טאבאק רב. דאמבאוואר, ב' אלף איש, מסחר יין. טאלנא, שש אלף איש, מעשה אפר מלח, מטע טאבק, כרמים, ומסחר בס. אזארא, ד' אלף איש, ארמון יפה, תרבית סוסים ולאן רב. דעבערעקז, ג' אלף איש, מטע טאבק טוב. שימאנטארניא, ב' אלף איש, מגדל מבצר נאוה, כרמים טובים. סנט לערינץ, ב' אלף איש, בית גימנאזיום, מסחר תבואת השדה.

ח. גליל שאמאגי, בו העיר

קאפאשוואר, ה' אלף איש, בית ספר, מטע טאבק, כרמי יין טוב. איגאל, שני אלף איש, מסחר יין. קאראד, ג' אלף איש, כרמים רבים מארצאלי, אלף ות"ק איש, כרמי יין טוב. סיגעטוואר ארבע אלף איש, בית מעשה צוקר, ארמון. סוללות וכורות סביב לה. נאגיאטאד אלף וג' מאות איש, מסחר רב בבהמות. טשורגא, כפר, אלף איש, בית גימנאזיום. בו נולד הגאון מוה' מרדכי בנעט ז"ל. באבאטשא, אלף ות"ק איש, היתה לפנים מבצר חזק. בערזענצע, גם היא היתה מבצר מהולל בימי קדם, ב' אלף ות"ק איש, מגדל נאוה. לאאד, אלף איש, מטע טאבק וכרמים, תרבית סוסים.

ט. גליל בארניא, בו העיר

פינפקירכן במורד הר מעטשעק, ששה עשר אלף איש, בתי אקדמיא וגימנאזיום, בתי מדרש שונים, מרחצאות חמות לתרופה, בתי בורסקי טובים, מעשה נייר טוב, מטוה משי, מלאכת גלומי צמר, מטע טאבק וכרכום, מחצב אבנים, גחלי אבן וחמר יוצרים. מסחר רב. שיקלאש, ד' אלף איש, ארמון סלע נבנה זה שש מאות שנה, מרחצאות מי גפרית חמים, כרמים טובים. סנט לערינץ, אלף איש. שאשד, אלף איש, יערים גדולים ומחצב גחלי אבן סביבה. מאהאטש על נהר דאנויא, עשרת אלפים איש, היכל ענג, מסחר רב על פני המים. פיטשוואר, שלש אלף איש, ארמון ישן, מעשה נייר, יער ערמונים, מחצב שיש, שיד וגחלי אבן. דארדא, ב' אלף ות"ק איש, פרדס נאוה, מסחר תבואת השדה. אבאליגעט, כפר, אלף איש, מערה גדולה נפלאה בו: וואשאש, אלף איש, מחצב אבנים וגחלי אבן. ביליע, אלף וב' מאות איש, ארמון נאוה. ווילאני, כפר מהולל על דבר היין הטוב אשר בו: בארניאוואר, כפר על פני אי, אלף ות"ק איש, כרמי יין.

ד. נוף קאשויא, שמונה גלילות בו

א. גליל ציפס, בו העיר

לייטשויא, על פני גבעה, שש אלף איש, בית גימנאזיום, בית מדרש ואוצר ספרים, בתי ספר שונים, מעשה מי דבש טוב מאד, בית בשול שכר טוב, מעשה גבינה, מטע כרכום, כישות, ועדשים טובים. קירכדרויף, ג' אלף וג' מאות איש, מסחר יבול השדה, לובלויא ישן, שני אלף וג' מאות איש, מסחר בהמות. אלטדארף אצל גבול גאליציא, אלף

ות"ק איש . ק ע ז מ א ר ק , חמש אלף איש , ארמון נשגב , בית מדרש ואוצר ספרים , מעשה גלומי צמר , מסחר רב בבגדי שש לבועים ויין . נ ע ל כ י ן במרום הר , שש אלף איש , מעשה ברזל ונחושת רב , מלאכת סכינים ופתילי ברזל . ט ע פ ל י ן , אלף ות"ק איש , מעשה נייר ויי"ש . ק א פ א ש ד א ר ף , אלף ות"ק איש , מעשה ברזל רב : בהר אשר אצלה שלש מערות נפלאית , אשר בהן נחבאו יושבי הארץ מפני האויבים בימי קדם . ש מ ע ל כ י ן חמש אלף איש , מעשה מטבעות נחושת . מן ההרים הקרובים אליה יוציאו כשמונה אלף ככר נחושת מדי שנה בשנה , ש ט א א ם , שני אלף איש , מהלומי ברזל ונחושת . ש ו ו ע ד ל ר , שלש אלף איש , רובם חוצבי נחושת מההר . א י י נ ז י ד ל , שלש אלף איש , מעשה נחושת , בשול שכר ויי"ש , מסחר שעורים . ק ר א מ פ א ך , שני אלף ות"ק איש , מחצב ברזל רב כעשרת אלפים ככר לשנה , כור ומהלומי ברזל , מעשה יתדות , בגדי שש , בשול דבש . ו ו א נ נ ד ר י ס ל , שלש אלף איש , מעשה ברזל ונחושת . כ י י א ד א ר ף , שש אלף איש , מעשה נייר וכלי אבן , וויטריאל ובגדי שש , מהלומי נחושת . מחצב אבנים , ברזל , אנטימאניום ונחושת מן ההר . ג נ ע ז ן , שני אלף איש , מעשה כלי ברזל . פ ו ד ל י י ן , שני אלף ות"ק איש , ארמון , גימנאזיום , באר מי תרופה . ב ע ל א , שלש אלף וז' מאות איש , בית גימנאזיום , מעשה , בשול יי"ש טוב , מרחצאות מי גפרית . ל י י ב י ץ , שלש אלף איש , מעשה גלומי צמר ופשתן , מרחץ מי גפרית קרים . מ ע נ ה א ר ד ד א ר ף , אלף ות"ק איש , מעשה אורג . ד י י ט ש ע ן ד א ר ף , אלף ות"ק איש , מעשה נייר , בגדי שש ויי"ש , מלאכת נחושת . מ י כ ל ס ד א ר ף , אלף איש אורגי בד ועושי כלי פשתן . ר י ס ד א ר ף , שמונה מאות איש , מסחר עלים ו ו א ל כ ד א ר ף , שלש אלף ות"ק איש , מעשה נייר · פ ע ל ק , אלף ות"ק איש , מעשה אורג , בשול יי"ש . מ א ל ד א ר ף , אלף ות"ק איש , מעשה בגדי שש טובים מאד , בשול שכר ויי"ש . ג ע א ר ג נ ב ע ר ג , אלף וג' מאות איש , לידת דגי לאקס ופארעלן רב . ד ו ר א ג ד , אלף איש , מעשה גבינה טובה מאד , בשול יי"ש רב : ל ו ב ל ו י א ח ד ש · אלף ות"ק איש , באר מי תרופה טובים המובלים למרחקים , מרחצאות לתרופה . ש ל א נ נ ד א ר ף גדול , אלף וח' מאות איש , בית מעשה נייר . אצלה מבוע מי תרופה , ומרחצאות מי גפרית טובים ר ו י ש נ ב א ך עליון ותחתון , שני כפרים . מעיני מי גפרית בם . ל י פ ז ר ש ל א ס , ארמון חרב על הר גבוה ונכחו היכל נאוה . ה א ט ק א ן , כפר , ארמון נאוה , ואצלו מערה גדולה . ו ו א ל ד א ך , כפר , בו מבוע מי תרופה ומרחצאות . י א ו ו א ר י נ א , מהלומי ברזל לרוף ומעשה ברזל רב ה ל ט ו ו א ס,ר , מעשה כסף חי , שמונה עשר ככר לשנה .

ב. גליל געמער , בו העיר

ראזענויא , שבעה אלף איש , שני בתי גימנאזיום , מעשה נייר , כלי אבן , נרות דונג ועורות , לבון בד , בשול מי דבש , מסחר ברזל , דבש , דונג ויין . י ע ל ש ו י א , ארבע אלף ות"ק איש , מהלומי ברזל . ארמון גדול , מחצב שיש לבן , מסחר ברזל · מ ו ר א נ י , אלף ות"ק איש , מהלומי ברזל , מעשה נייר , קרשים ורעפי עץ , מסחר פשתן וקנבס , ר א ט ק א ,

אלף ות"ק איש, בתי בורסקי רבים, מטע טאבאק ופשתן. פ ל י י ס נ י ץ, אלף איש, מעשה ברזל רב. רימא ס א מ ב א ט, תשעה אלף איש, בית גימנאזיום, מעשה כלי קרן, מסחר רב בעורות ובגדי שש. פ ו ט נ א ק, ב' אלף ות"ק איש, ארמון, כרמים. ש א י א גנעמער, אלף ות"ק איש, בית גימנאזיום, מעשה גבינה, כרמים, מטע טאבק. ט ש ע ט נ ע ק, ב' אלף ות"ק איש, בתי ספר, מעשה ברזל ואנטימאניום. מטע טאבק טוב. ד א ב ש י נ א, שש אלף איש, בית גימנאזיום, כור ברזל, מחצב נחושת וברזל מוהר. ע י י ס ה א ל ץ, ד' אלף איש, מעשה ברזל, נייר, ונבילה. באר מי תרופה. מחצב אבני שיש לבן אללה. א ג ט ע ל ע ק, כפר, שמונה מאות איש, מערה גדולה ונפלאה בו. א ש ג י א ן, אלף ות"ק איש, גימנאזיום, מעשה כלי חרש רב, מבוע מי תרופה. פ א ה א ר ע ל א שני אלף איש, מעשה ברזל ורעפי עץ לגגים: ר י מ א ב ר ע ז ע, מהלומי ברזל ובאר מי מרפא:

ג. גליל אבוי ט א ר נ א, בו העיר

קאשויא על נהר הערנאד, שלשה מגרשים לה ויער צומח עלים בינם ובין העיר, ארבעה עשר אלף איש, במה לנוצרים נקראת דאמקירכע בנויה להפארת, בית אקדמיא, גימנאזיום, אוצר ספרים, בתי מדרש שונים, בניני תפארה רבים, בתי דפוס, מעשה כלי אבן, נייר, אבק שרפה, מהלומי ברזל, מסחר רב ביין, מלח, ותבואת השדה, ס א ל א נ ץ גדול, אלף איש, מסחר. א י ד א גדול, שני אלף איש, ארמון נאוה ופרדס נחמד: ג ע נ ץ חמש אלף איש, כרמים. פ א ר א, שני אלף איש, מסחר יין. ס א ר נ א, שני אלף ות"ק איש, כרמים ויערים רבים. י א ס, שני אלף איש, מעשה כלי חרש, נעלים, כור ברזל, מחצב שיש, מסחר רב: מ ע ל נ ז י י ף עליון והתחתון, שני כפרים, שש אלף איש בס, מעשה כלי ברזל רב. ס י ק ס א, חמש אלף איש, ביהכ"נ לישראל, כרמים רבים, מסחר רב בבהמות. ס א נ ט א, שש אלף איש, מטע טאבק, כרמים רבים. פה ראשית ככר ה ע ד י א ל י ע הוא חבל כרמי טאקייא. ארבע עשרה פ"מ מדת שטחו, והיין הגדל בו הוא הטוב והנבחר מכל יינות אונגארן. ק י ק ע ד, כפר, מגדל מבצר, מרחצאות לתרופה. ר א נ ק, מבוע מי מרפא ומרחצאות, ב א נ ק א, מקום מרחצאות טובות. ב י ל א. אלף איש, מעשה כסף נחושת וברזל, מחצב שיד ואבנים חלקים. ה א מ א ר, מקום מהלומי ברזל: א פ א ק א, מעשה נחושת רב. א ר א נ י א י ד ק א, אלף איש, מן ההר יוציאו כסף וזהב רב, גם נחושת וברזל. ש ע ל ק י ב א נ י א, אלף ות"ק איש, מחצב זהב מעט, בית מעשה פארצעלאן, מעין מי תרופה. ה א ל א ס א ז א שבעה מאות איש, בתי מעשה זכוכית ופארצעלאן. פ י ז י ר, ח' מאות איש, מעשה זכוכית. מ י ס ל א ק א, אלף איש, בשול יי"ש, לבון בד. א י ו ו א ר, אלף איש, שארית עיי ארמון ישן. ד ע ר נ ע, אלף איש, מהלומי ברזל רב. ס י ל י צ ע, שמונה מאות איש, מערה גדולה מלאה קרח, וככל אשר ירבה החום בקיץ כן יוסיף הקרח והקפאון בקרבה.

ד. גליל שאראש, בו העיר

עפעריעס על נהר טארצא, עשרת אלפים איש, ביהכ"נ, שני בתי

גימנאזיום, בתי מדרש ובתי ספר שונים, מעשה גלומי צמר, שמיכות, סדינים ומפות השלחן, מסחר רב בבגדי שש וביין. ש ע ב ע ש, אלף וג' מאות איש, ארמון, מעשה כלי קטורת. ל ע מ ע ש, ת"ק איש, מסחר יין. ש י ר א ק א, אלף ות"ק איש, מסחר צאן רב. ז ע ב ן, ד' אלף ות"ק איש, בית גימנאזיום, מעשה נייר, מרחצאות למרפא, מסחר יין ויי"ש. ר א ס ל א ו י צ א, אלף איש, מסחר יין:

בארטפעלד, שבעה אלף איש, שני בתי גימנאזיום, שלשה בתי מעשה נייר, מהלומי ברזל, מעשה כלי חרש, מבוע מי תרופה לשתות ולרחצה, ורבים אליו ינהרו בימי הקיץ. ג י ר א ל ט, אלף איש, מעשה כלי פארצעלאן ובגדי שש. ס ו ו י ד נ י ק, ח' מאות איש, מסחר יין, פ א ל א ט ש א, אלף ות"ק איש, ארמון ופרדס. ש א ר א ש גדול, ג' אלף איש, מעשה גלומי צמר ושמיכות, בתי עבוד עורות, ז ב א ר א, שני אלף ות"ק איש, מעשה נייר, משרפות לבנים, מסחר כלי פשתן, עורות ודבש. ה א נ ו ש פ א ל ו ו א, אלף ות"ק איש, ארמון נאוה, מסחר רב, שלשה מעינות מי תרופה קרובים אליה. ש א ר א ש קטן, שמונה מאות איש, מבוע מי ברזל לשתות ולרחצה. א ו נ ג ר י ש איסל, מקום הדש, שתי בארות מי מלח לרחצה. ש א א ו ו א ר, שני אלף ות"ק איש, באר מלח גדולה ועמוקה מאד, אשר יוציאו ממנה מלח רב מאד. ס י נ י ע ל י פ א ץ, שמונה מאות איש, מבוע מי גפרית וברזל לרחצה. ק ר ו ש ל א, שש מאות איש, מעשה ברזל רב. צ ע ר ו ו ע נ י צ א, מקום מחצב אבנים טובות לרוב.

ה. גליל אונגוואר, בו העיר

אונגוואר, שבעה אלף איש, ביהכ"נ, בית גימנאזיום, מעיני מי תרופה. מן ההר אשר אצלה יוציאו עפר פארצעלאן טוב מאד. פ ע ר ע ט ש ע נ י אלף איש, מחצב שיש ואבני בנין: ס א ב ר א נ ץ, שש מאות איש, מעין מי גפרית טובים מאד לשתות ולרחצה. נ א ד י ק א פ א ש, אלף איש, מסחר. פעלזע ר ע מ ע ט ע, חמש מאות איש, מעשה ברזל רב מאד.

ו. גליל צעמפלין, בו העיר

אוהעלי (אוהל), שבעה אלף איש, ביהכ"נ, בית גימנאזיום וביהמ"ד, מחצב אבני גראניט, כרמים טובים. ט ע ק ע ט ע ר ע ב ע ש, שלש אלף איש, ביהכ"נ, ארמון נאוה, מסחר. מ י ה א ל י גדול, שני אלף ות"ק איש, מעשה מלח. ה א מ א נ א, שלש אלף וב' מאות איש, ביהכ"נ, ארמון גדול, תרבית סוסים, מעשה מלח. מ ע ז ע ל א ב א ר ץ, ט' מאות איש, כרמים. ו א ר א נ א, אלף ות"ק איש, ביהכ"נ, מסחר. ש ט ר א פ ק א שלש אלף איש, ארמון ישן. ט א ק י י א, שלש אלף איש, מסחר עצים ובהמות. יין הכרמים אשר סביבה הוא טוב מאד אין כמוהו בכל ארצות אירופא. ס ע ר ע נ ט ש, שני אלף ות"ק איש, ארמון ישן, כרמים טובים מאד, מעין מי גפרית וזאלפעטר אצלה. ק י ר א ל י ה ע ל מ ע ץ, אלף ות"ק איש, כרמי יין טוב. ש א ר א ש נ א ג י פ א ט א ק, שש אלף איש, בית מדרש גדול, אוצר ספרים ודברים עתיקים, מעשה גלומי צמר, מחצב אבן, כרמים. צ ע מ פ ל י ן, ת"ק איש, ארמון עתיק יומין, מסחר בהמות. ט א ר צ א ל, ארבע אלף איש, כרמי יין טוב ומהולל מאד.

באדראג קערעספור, אלף איש, ביהכ"נ, מחצב אבנים, כרמים טובים מאד. זאמבאר, מקום כרמי יין טוב וחזק מאד. מעדיאש, שני אלף וג' מאות איש, יין טוב מאד. מאאד, שש אלף איש, כרמי יין טוב וחזק רבים מאד, מרחצאות מי תרופה, מחצב אבנים. טאליא, שש אלף איש, ביהכ"נ, כרמי יין טוב מאד, ירידים גדולים בשנה ובראשם כולם היריד בחורף למִמכר חביות אשר מספרם רב ועצום מאד.

ז. גליל בערעג אוגאטשא, בו העיר

מונקאטש, ארבע אלף איש, ביהכ"נ, בשול זאלפעטער רב, מעשה בתי רגל, מלאכת ברזל ומחצב אבנים. במרחק חצי שעה ממנה מבצר חזק על פני סלע גבוה מאד, ובאר עמוקה ל"ו קלאפטער בתוכו. בעת שלום אסירי המלך יושבים בקרבו. ווערעצקע, חמש מאות איש, מחצב בדולח הרים. קאסאני, שני אלף איש, מסחר. בערעגסאס, ארבע אלף איש, כרמים רבים. נאגי סעלעש, שני אלף וג' מאות איש, כרמי יין טוב, יערים רבים. האלמי, אלף ות"ק איש, מסחר בהמות. בערעג, שני אלף איש, כרמים: טיסאאולאק על נהר טייס, אלף ות"ר איש, אוצר מלח, מסחר רב על פני המים. טארפא, שלש אלף איש, כרמים רבים. סעלעסטא, כפר, מעשה תנורים, קלחת, סירות, ומטבעות ברזל, מלאכת מכונות שונות, יציקת ברזל רב. מלאכת מכונות שונות, יציקת ברזל רב. פאדהערינג, ז' מאות איש, מעשה גלומי נמר, בשול שכר, בית בשול אלוין רב, מסחר עצי בנין: קערעפעץ, מקום בשול אלוין רב. ביסטרא, מקום משרפות סיד רב: נעליפינא, מרחצאות מי תרופה;

ח. גליל מארמאראש, בו העיר

סיגעט על נהר טייס, שבעה אלף ות"ק איש, ביהכ"נ, שני בתי גימנאזיום, מסחר רב באבני מלח. באטשקא, שני אלף ושש מאות איש, מחצב הרים רב: וויזא, אלף איש, כרמים. ראהא, שני אלף ות"ק איש, מסחר עצים. עקרמעזע, שני אלף איש, מחצב אבנים טובות מהר. הוסט, חמש אלף איש, ארמון עתיק יומין אצלה. דאמבא, שני אלף איש, מעשה ברזל. וויסק, מקום מטע קנבוס ותרבית דבורים: לאנקא, אלף ות"ק איש, מחצב אבנים טובות. בארזא, שלש אלף וח' מאות איש, מעשה עופרת ונחושת מן ההר. ארבע בארות מי תרופה. ראנאסעק, אלף ות"ק איש, מחצב אבני מלח רב. סלאטינא, אלף וג' מאות איש, מחצב מלח רב:

ה. נוף גראסווארדיין, שבעה גלילות לו.

א. גליל סאטמאר, בו העיר

סאטמאר נעמעטי על נהר סאמאש, שבעה עשר אלף איש, שני בתי גימנאזיום, בתי מדרש שונים, מעשה שליוואווין טוב, הוא משקה ממין שזיפים, ומסחר רב בו. נאגי קארולי, שלשה עשר אלף איש, ביהכ"נ, בית גימנאזיום, ארמון ופרדס נאוה, מעשה נמר גפן וכלי פשתן, עורות צבועים, כרמים ומטע טאבאק. מאטעסאלקא ג' אלף איש,

ביהכ"נ, כרמים. ס ע י ע ר ג א ר מ א ט, שלש אלף ושלש מאות איש, מסחר יין, ע ר ד ע ר, שני אלף איש, בית מעשה זכוכית, משרפות שיד, כרמים רבים. כ א ד י ב א נ י א, שש אלף איש, בית גימנאזיום, מעשה כסף וזהב ועופרת רב, מבוע מי תרופה, מעשה גלומי למר גפן ופשתן, כלי הרש, מסחר יין, פרי העץ וערמונים, ב י ק ס א ד, אלף ות"ק איש, באר מי מרפא ומרחלאית, מחלב כסף מן ההר, ש פ ל ז ע ב א נ י א, חמש אלף איש, מעשה כלי יוצר, כור נחושת ועופרת, מחלב כסף וזהב מההר. נ א מ י נ י, אלף איש. ביהכ"נ, מחלב הריס. ע ש ע ד, אלף ושבע מאות איש, מעשה סלים ומחללאות מן האחו אשר אצלה.

ב. גליל סאבאלטש, בו העיר

דעברעצין, ששים אלף איש, בתי מדרש, אוצר ספרים, בית גימנאזיום, מעשה בורית טובה מאד, גלומי למר ושמיכות, כלי עץ, נעלים, מסרקות, כלי קטרת, בשיל זאלפעטער· ארבעה מועדי מסחר בה שנה שנה, ורבבות בני אדם יבואו אליה ממרחקים איש איש עם לרור כספו או ערובתו.

קיש ווארדא, שני אלף איש, ביהכ"נ, ארמון ישן. נ י ר ע ד י ה א ז א, תשעה אלף איש, בית מדרש, בשיל אפר מלח וזאלפעטער, מעין מי תרופה. ב א ג ד א נ י, שני אלף איש, כרמים, נ י ר ב א ט א ר, שלש אלף ות"ק איש, מסחר. נ א ד י ק א ל א, שש אלף איש, בשול זאלפעטער, נ א נ א ש, שמונה אלף איש, מסחר יבול השדה. ב ע ס ע ר מ ע נ י, ששה עשר אלף איש, בתי מלאכת מחשבת שונים. ס א ב א ס ל א, ששה עשר אלף איש, כרמים טובים. פ י ש פ ע ק ל א ד א נ י, כפר, יושביו אכרים ואנשי מקנה. ד א ר א ג. שבעה אלף איש עושי מסחר. ה א ד ה א ז, שש אלף איש, מסחר. ו א מ א ש פ ע ר ט ש, ג' אלף איש. ס א ב ל א ט ש, שש מאות איש, ארמון ישן, אבטיחים רבים וטובים בגנותיה. ק א ב א, שש אלף ושש מאות איש, הרבית לאן ודבורים.

ג· גליל ביהאר תחתון, בו העיר

ביהאר, שני אלף ושבע מאות איש, לפנים היתה בצורה· מ ע ז ע ק ע ר ע ש ט ע ש, שני אלף ות"ק איש, מסחר רב בלאן ובקר· ד ע ר ע ט ש ק ע, שש אלף איש, בשול אפר מלח, לידת תומטי סינים: מ א ר ג י ט א, שלש אלף איש, ארמון, מעשה כלי חרש, כרמים רבים· ס ע ק ע ל י ה י ד, ארבע אלף איש: היתה בצורה לפנים·

ד· גליל ביהאר עליון, בו העיר

גראסווארדיין, מבצר חזק מאד על נהר שנבעש קערעש, עשרים אלף איש, ביהכ"נ, בית אקדמיא, שני בתי גימנאזיום, בתי מדרש, מעשה כלי חרש, מסחר יין ובקר רב· ש א ר ק א ד, ארבע אלף איש, מעשה כלי פשתן: נ א ד י ס א ל א נ ט א, שמונה אלף איש, הרבית חזירים רב· ב ע ע ל, שני אלף איש, מסחר תבואת השדה· ב ע ל י נ י ע ש, שלש אלף ות"ק איש, ארמון, ממכר יבול השדה. ע ל ע ש ד, אלף ות"ק איש, לידת דגים· ט ש ע ק ע, כפר, שש מאות איש אכרים ונוטעי כרמים· ו א ש ק א ה, שמונה מאות איש, מהלומי ברזל ומחלבשים· ר ע ז ב א נ י א אלף ושלש מאות איש, מן ההר יוציאו כסף נחושת ועופרת, גם יחלבו שיש

נאוה מזגו · האיא, שש מאות איש, מרחצאות מי גפרית חמים · פונא׳א, כפר, בו מערה נפלאה ארוכה איזה פרסאות ·

ה · גליל אראד, בו העיר

אראד על נהר מארא, שנים ועשרים אלף איש, בית גימנאזיום, בתי מדרש, בית ספר לבני ישראל, ביהכ"נ, מעשה קמח טוב מאד, מסחר רב בצאן ובקר · בה היה אב"ד הרב החכם הגדול מוה' אהרן חארין ז"ל הנודע לתהלה בכל שערי חכמה ותושיה · אצלה מבצר חזק ונקרא בשם אראד חדש · וויל אגאש, שבעה אלף איש, שני ארמונים ' כרמים טובים · פיטשקא, ארבע עשר אלף איש, כורמים ויוגבים · שימאנד, חמש אלף איש, ביהכ"נ, עיי בניני הרומים, בשול יי"ש, מסחר בהמות · באראשיענע, שני אלף איש, כרמים : טאטווארד, אלף איש, ארמון ישן · מאדיארד, שני אלף איש, כרמים טובים, תרבית דבורים · באראששעבעש, אלף ושש מאות איש, מסחר עץ וכלי חרש · בוטין, ארבע אלף איש, כרמי יין טוב · פאנקאטא, שמונה אלף איש, כרמים טובים · מינעש, אלף ושמונה מאות איש, יין כרמיה טוב ומהולל מאד ·

ו · גליל ביקעש, בו העיר

גיאולא, חמשה עשר אלף איש, כרמים רבים, לידת צבים : סעגהאלאס, שש אלף איש, כרמי יין · ביקעש, תשעה עשר אלף איש, מסחר רב בבהמות · סארוואש, שמונה עשר אלף איש, בית גימנאזיום, תרבית מקנה . טשאבא, עשרים וחמשה אלף איש, כרמים רבים · פילעש גיארמאט, ארבע אלף ות"ק איש, מסחר בהמות רב : דעוואוואניא, שמונה אלף איש, כרמים . מעזעבעריני, תשעה אלף איש, בית גימנאזיום, מעשה שמן, כרמים · אראשהאזא, אחד עשר אלף איש, כרמים רבים, מסחר צאן ובקר ·

ז · גליל טשאנאד, בו העיר

מאקא על נהר מארא, שנים ועשרים אלף איש, ביהכ"נ, בית גימנאזיום, לידת דגים : מסחר דגים ובקרים : באטאניא, אלף איש, כרמים . נאגילאק, שנים עשר אלף איש, מסחר בהמות ועופות · קשאנאד, ארבע אלף איש, כרמים . טאט קאמלאש, תשעה אלף איש, מסחר צאן ובקר · מעזעהעדיעש, מקום הרבית סוסים רב ומהולל מאד.

יא · זיבנבירגן

המדינה הזאת תואר גראספירשטענטום לה · גבוליה הם למזרחה ארץ מאלדויא, לנגבה וואלאכייא, למערבה ולצפונה אונגארן, ולפאת לצפונית מזרחית ארץ גאליציא · מדת שטח אלף ומאה פרסאות מרובעות . הרי קארפאטען הגבוהים יכסו פני כולה, ובתוכם עמקים רבים דשנים ושמנים מאד · שתים עשרה מסלות אליה בין ההרים הרמים

המקיפים אותה, ומגדלי מבצר לכל מסלה למשמר מפני אויב :

נהרותיה רבים, ובראשם הנהרות הגדולים אלוטא, סאמאש ומאראש · אוירה טוב לבני אדם, במקומות ההרים שלג וערפל עד שמונה חדשים בשנה, ובעמקים קור הסתיו הלם מאד, כי רוח נגב יעבור כפעם בפעם ויסיר את כחו ממנו, וחום הקיץ גם הוא אך רפה הוא, על ידי רוח צפון החולף על פניו תמיד · אדמתה פוריה מאד, ומלבד כל תבואת השדה, גם ירק עשב, נטעי בושם, עצי פרי ויערים כבירים אין חקר : צאן ובקר רב, סוסים טובים ורבים, חיתו יער לנכביר, דגים לרוב במימיה · בבטן הריה זהב רב מאד, גם כסף וברזל לא מעט, אבני מלח כבירים מאד, מקורי מלח רבים, גפרית, עטרף וגחלי אבן אך למצער, שמן הרים רב, מבועי מי תרופה כבירים מאד :

במלאכת מחשבת לא תרבה עשות תושיה, כי המסחר ראש מחית יושביה הוא·

העם אשר בקרבה שני מיליאן ושני מאות אלף איש מספרו, ומחברת לאומים שונים הוא, מהליתם הם הרומאנן הנקראים גם וואלאחן, והאחרים הם אונגארן, סעקלר, זאכסן, אשכנזים, ארמינייס, וסלאוון, ובתוכם עשרים אלף איש בני ישראל·

קורותיה · בראשיתה סרה למשמעת הרומים, ואחרי נשמדה מלכות רומי שטפו ועברו פראי גויי אזיא והירופא בקרבה שמונה מאות שנה, וישימוה למדבר שממה, עד אשר לכד אותה שטעפאן מלך אונגארן בקץ האלף הראשון למספרם, וישבו המאדיארן בתוכה : באמצע המאה הי"ב למנינם קרא מלך אונגארן לבני אשכנז למען ישכנו בה וישימוה לארץ נושבת, ויבואו אשכנזים רבים וישימו להם מנוחה בקרבה עדי עד, ויבנו את שבע הערים הערמאנשטאדט, קלויזנבורג, קראנשטאדט, ביסטריץ, מעדיאש, מיהלנבאך ושעסבורג, ויקיפו אותן חומות סביב, ובגלל זה קראו את שם המדינה זיבנבירגן, לאמר שבעה ערבים, כי שבע הערים הבצורות האלה ערבים היו לה למחסה עוז מפני אויב · ולדעת אחרים היה זיבנבורגן שמה על דבר שבעה מגדלים אשר בנו בתוכה · באמצע המאה הט"ז למספרם נכרתה הארץ הזאת מן מלכות אונגארן, ואלופים שונים משלו בה, עד אשר נתן אותה האלוף האחרון בסוף המאה הי"ז לקיסר עסטרייך בעבור בצע כסף בהסכמת הסולטן, ותהי לעסטרייך לאחוזת עולם · בשנת ה"א תר"ח באה בקשר יחד עם אונגארן נגד הקיסר, אולם עד מהרה שבה ותנחם על אשר עשתה, ותהי רוחה נאמנה לבית עסטרייך, ואף אם הרבו נדודי אונגארן פרעות ושוממות נוראות בקרבה על ככה, לא סרה מאחרי הקיסר, ולב גוייה נשאר תמים עמו, ויעבדוהו בכל נפשם ומאודם ·

המדינה הזאת ששה נפות לה, ובכל נוף איזה גלילות :

א · נוף הערמאנשטאדט הנקרא ארץ הזאכסן, אחד עשר גלילות לו :

א גליל הערמאנשטאדט, בו העיר

הערמאנשטאדט, בירת כל המדינה ומושב השליט, על נהר ציבין,

חומות הרוסות יקיפוה , עשרים אלף איש , ארמון נאוה , שתי בתי גימנאזיום אוצר ספרים , בתי מדרש וספר , בתי חולים , בתי חסד , בתי מעשה נייר , צוקר , לובן דונג , גלומי צמר , כובעים , בורסקי , מסחר רב . בשול זאלפעטר , מהלומי ברזל , מעשה נחושת ואבק שרפה , כרמים רבים · בשנת ה"א תר"ע עברו תלאות רבות עליה , כי לכדוה האונגארן ואחרי כן צרו העסטרייכים עליה , ובין הרועה והזאב נבקע השה , ויהיו רוב בתיה למאכולת אש · ה ע ל ט ו א , שלש אלף איש , מעשה גלומי צמר רב , מטעי תרופה רבים , גני פרי טובים , מסחר פרי העץ · מ י כ ל ס ב ע ר ג , שמונה מאות איש , מקלעות קש ומעשה כלי עץ , ממכר פרי העץ · ג ו ר א ר א שני אלף איש , מסחר עלי השקה ועלי בנין ׳ תרבית מקנה · א ר ל א ט , כפר , מעשה נייר , בשול שכר , משרפות סיד · פ ע ל ע ק , כפר , ארמון נאוה בו · ש ע ל ע נ ב ע ר ג , כפר , יושביו אכרים ואנשי מקנה .

ב · גליל בראאש , בו העיר

ב ר א א ש , ארבע אלף איש , בית גימנאזיום , אוצר ספרים , גני אבטיחים טובים · ס י ב א ט , כפר , אלף איש , עבודת השדה ·

ג · גליל מיהלענבאך , בו העיר

מ י ה ל ע נ ב א ך , חמש אלף איש , בית מדרש , מעשה גלומי צמר , כרמים רבים · א ל א ה פ י א ן , ר ע ק י ט ע , שני כפרים אשר מעשה זהב בהם . ש ט ר ו ג ר ר , מעשה נייר ·

ד · גליל ר י י ס מ א ר ק ט , בו העיר

ר י י ס מ א ר ק ט , אלף איש , כרמים טובים : פ א ל ד ן גדול , כפר , אלף איש , גני פרי רבים וטובים · פ א ל ד ן קטן , כפר , מעשה כלי פשתן רב·

ה · גליל מעדיאש , בו העיר

מעדיאש . מוקפת חומה , שש אלף וחמש מאות איש , בית גימנאזיום כרמים טובים רבים · ב י ר ט ה א ל ס , בין הרי יין רמים , ארבע אלף איש , מסחר רב ביין :

ו · גליל שעסבורג , בו העיר שעסבורג , שמונה אלף איש , בית גימנאזיום מעשה בגדי שש רב מאד · פ ע י ע ר ע ד י ה א ז א , כפר , ארמון גדול ונאוה , אוצר ספרים וגן נחמד לו · ר א ד ל ן , מקום מעשה גבינה טובה ׳ א ל מ א ק ע ר ע ק , כפר כרמים :

ז · גליל רעפש , בו העיר ר ע פ ש , שני אלף ות"ק איש , ארמון ישן , שתי בארות מי תרופה לשתות ולרחצה ·

ח . גליל שענקנדארף גדול , בו העיר ש ע נ ק נ ד א ר ף גדול , שני אלף איש , מעשה כלי פשתן · א ג נ ע ט ל ע ן , שלש אלף איש , מעשה כלי עץ , נעלים ואדרת שער , ומסחר רב בהם ·

ט · גליל לעשקירך , בו העיר ל ע ש ק י ר ך , אלף איש אכרים ובעלי מקנה :

י · גליל קראנשטאדט , בו העיר

קראנשטאדט , קריה בצורה ונאוה , ארבעים אלף איש , בית גימנאזיום , בתי מדרש , בתי חסד , מעשה גלומי צמר , בגדי שש , כלי ל"נ , פוזמקאות , נייר , כלי זכוכית , לבון דונג , בית דפוס , עבוד עורות , מהלומי ברזל ונחשת , מסחר רב ביין , בהמות , תבואת השדה , מלח דונג , ומעשה

מלאכת מחשבת למרחקים · קרובים אליה מרחצאות מי תרופה רבים · מ א ר י ע נ ב ו ר ג , שני אלף ות"ק איש , מסחר . בשנת ה"א תר"י היתה כמעט כולה למאכולת אש · ל י י ד ן , ארבע אלף איש , מעשה בגדי שש טובים מאד · ר א ז ע נ ו י א , ארבע אלף איש , מטע טאבק ופשתן רב , באר עמוקה ונפלאה מאד · ט א ק ט ל ו י א , שלש אלף ות"ק איש , תרבית דבורים , מטע טבאק ופשתן . וו י י ד נ ב א ך , אלף ושלש מאות איש , מעשה כלי פשתן . א ר א פ א ט א ק א , כפר , באר מי תרופה בו · ט ע ר ל נ ב ו ר ג שבעה אלף איש , מגדל מבלר , בית קאנטומאן אשר בו ישבו כל הבאים מארץ אחרת ימים אחדים , לבל יביאו הרוח המעופש אל תוך הארץ פנימה · מעשה כלי פשתן ·

יא . גליל ביסטריץ , בו העיר

ביסטריץ , שבעה אלף איש , שני בתי גימנאזיום , בתי מדרש , בתי חולים , מסחר · ע ל י ז א ב ע ט ש ט א ד ט , ארבע אלף איש , בית חנוך אלמים , מסחר לצמר ויין · ז ע כ ס י ש ר י ן , חמש אלף איש , בתי ספר , מעשה גלומי צמר , עבוד עורות , כלי עץ , גני בללים רבים · מסחר קרשים ורעפי גגות · בשנת תר"ח שלחו האינגארן בתים רבים בה באש · ב א ר ג א פ ר ו נ ד , אלף איש , מעשה כלי פשתן · ב א ר ס י ק , כפר , באר מי תרופה טובים בו , ויובלו למרחקים · ט י ה ו צ א , כפר , יושביו אכרים ואורגי בד · נ א ס א ד , כפר , בית ספר גדול , בית חנוך נערי הצבא · ר א ד נ א , מקים מרחצאות לתרופה · מחצב כסף , זהב ועופרת אצלו · י א א ד , כפר , באר מי מרפא , מחצב אבנים · מ ע ט ר ש ד א ר ף , בארות מלח רבים , כרמים כבירים , שדי קנבוס · א י ד ע ש ע ש , בו יאר המלח אשר מבועי מלח כבירים בקרבו .

ב · נוף קארלסבורג , חמשה גלילות בו

א · גליל דיווא , בו העיר

דיווא (שלאסבערג) , ארבע אלף איש , ארמון סלע , מעשה נייר ; כרמים רבים ויינם טוב מאד , גני פרי כבירים , מחצב נחושת מן ההר · וו י י ד א ה ו נ י א ד , אלף איש , מהלומי ברזל , בית מעשה מגל ומזמרות , ארמון עתיק יומין , מגדלי מבלר וסוללות לו · נ א ד י א ג מקים מחצב זהב כסף ארזעניק ואנטימאניום רב מאד · ש ש ע ר ט ע ז , מחצב זהב וכור ברזל · ק י ש ק א ל א ן , מרחצאות חמות לתרופה · א ל ז א ד י א נ י , מקם מרחץ מהולל · ב א ס י ז , אלף ות"ק איש , בית מעשה פארצעלאן · מטע טבאק . ג י א ל א ר , שש מאות איש , כור ברזל ומעשה כלי ברזל : פ י ש ק י , ת"ק איש , מטע טאבאק ולידת דגים ·

ב · גליל האצעג , בו העיר ה א צ ע ג בעמק האצעג אשר שלש פרסה ארכו ושתי פרסה רחבו , כגן עדן כולו · כליות חטה וירק דשא יכסו פני אדמתו , נהר סטרעל עובר בתוכו והרים רמים חומה לו סביב , מעשה כלי פשתן , מסחר יבול השדה · א ר ל י א ב א ל ד א ג פ א ל ש א , כפר , מלאכת בגדי שש · וו א ר ה ע ל י , כפר , באר מי תרופה , בנינים עתיקים מימי הרומים · ד ע מ ש ד א ר ף , כפר , בית מעשה ליקר , במה לנולרים עתיקת יומין אשר היתה היכל עובדי אלילים בימי הרומים : פ א ר ק א ד י ן , כפר ,

ארמון נאוה ובו אוצר דברים עתיקים מזמן הרומים ·
ג · גליל קערעשבאניא , בו העיר ק ע ר ע ש ב א נ י א , שני אלף ות"ק איש , מעשה זהב · פ א ל ע ב א י א , כפר ומחצב זהב בו · ע ר ע ס ט י א ן , ת"ק איש , מעשה זהב רב · ג י י נ ע ל , כפר , גם בו מחצב זהב מבטן האדמה ·
ד · גליל קארלסבורג , בו העיר

קארלסבורג , מבצר על שפת נהר מאראש , שנים עשר אלף איש , בית מדרש , בית גימנאזיום , אוצר ספרים , מצפה ככבים , אוסף סגולות הטבע ומטבעות ישנות , בית מעשה מטבעות , בית נשק , שני בתי כנסיות לישראל , בית מעשה נייר , מסחר · נ א ד י ע נ י ע ד , שש אלף איש , אוצר ספרים , בית דפוס , מעשה נייר , פוזמקאות , בשול יי"ש , כרמים רבים , ארמון , א ב ר ו ד ב א נ י א (אלטענבורג) , חמש אלף איש , רובם במחצב הרים יכלכלו את נפשם · ו ע ר ע ש פ א ט א ק , כפר גדול , שני אלף איש , ומעשה זהב רב מאד מן ההר . אצלו אגודת עמודי אבן שחורים אלף קלאפטער היקפם ושבעים ושנים קלאפטער קומתם , ומאמיני שוא יספרו נפלאות על דבר גזע מחצבתם · ז א ל א ט נ א , שש אלף איש , מלאכת כסף וזהב רב · א ל ו ו י נ ץ , מקום כרמים רבים , ארמון ישן ונאוה · ז א ל צ ב ו ר ג , מקום מחצב אבני מלח רב , מעשה כלי חרש · מ א ר א ש א ו ב א ר , מקום מחצב אבני מלח רב מאד , אין כמוהו (מבלעדי עיר וועליטשקא) בכל ארצות עסטרייך , ויותר מחמש מאות אלף ככר יוציאו ממנו שנה שנה , על פני נתיב ברזל שמונה מאות קלאפטער ארכו , יובילו את המלח הזה לכפר מ א ר א ש פ א ר ט ו · שם יביאוהו לבית האוצר , ומעט מעט יובא באניות לאונגארן · א פ נ ב א נ י א · שש מאות איש , מעשה זהב כסף ועופרת ·
ה · גליל באלאשפאלווא , בו העיר ב א ל א ש פ א ל ג ו א (בלאזנדראף) , ארבע אלף איש , בית גימנאזיום , בית דפוס , מחצב הרים . ק א ק ל ב ו ר ג , מקום תרבית סוסים , ארמון ופרדס נאוה : ק י ש ש א ר א ש , מבועי מלח , מעין נפלא ·

ג · נוף קלויזנבורג , ארבעה גלילות לו ·

א · גליל טהארדא , בו העיר טהארדא (טהארנבורג) , תשעה אלף איש , בית גימנאזיום , מחצב אבני מלח רב אשר כבר היה בימי הרומים · ט ה א ר א צ ק א מקום מעשה ברזל רב · ע נ ר ב ע נ י , שני אלף איש , כרמים רבים ·
ב · גליל קאלאש , בו העיר

קלויזנבורג על נהר סאמאש , חומות ומגדלים יקיפוה · חמשה ועשרים אלף איש , ובהם שש מאות בני ישראל , בית אקדמיא גימנאזיום , בתי מדרש , אוצר ספרים , בתי חסד שונים , היכלות וארמונים , בתי מעשה גלומי צמר רב , מעשה נייר , צוקר , כלי פארצעלאן , מחצב אבני מלח , מועד לממכר סוסים , מסחר . ק א ל א ש , שלש אלף וחמש מאות איש , מחצב אבני מלח · נ א ד י צ ע נ , מקים תרבית סוסים · ק י ש צ ע נ , באר מי תרופה , ומחצב מלח . נ א ד י א ל מ א ש , מקום מעשה גלומי צמר ·
ג · גליל סילאדי , בו העיר ס י ל א ד י ש א מ ל י א , ארבע אלף איש , מבוע מי מרפא , ארמון סלע , כרמי יין טוב · צ י ל א ה , תשעה אלף איש ,

בית גימנאזיוס, כרמים רבים. קראסנא, שני אלף איש, מרחצאות מים חמים. שיבא, אלף איש, ארמון נאוה, תרבית סוסים רב.

ד׳ · גליל דעהש, בו העיר שאמאש אונגאר, ארבע אלף ות״ק איש, ארמון, מעשה גלומי צמר, מסחר רב · דעהש, שש אלף איש, מעשה בגדי שש, עיי ארמון ישן : דעהש אקנא, מקום מחצב אבני מלח · בעטהלן, כפר, באר מלח, ארמון נאוה ·

ד׳ · נוף רעטעג, בו ארבעה גלילות ·

א · גליל לאפאש, בו העיר לאפאש באניא, אלף ושלש מאות איש, כור גדול אשר בו יותך כסף רב · אלאה לאפאש, אלף ות״ק איש, מעשה ברזל רב ·

ב. גליל רעטעג, בו העיר רעטעג, אלף ושני מאות איש, מחצב הרים ·

ג. גליל לענע, בו המקומות, סעק, חמש מאות איש, מחצב אבני מלח. לענע, שמונה מאות איש, תרבית סוסים · דאבאקא, מקום מעשה כלי פשתן. באכלהידא, ארמון ופרדס גדול ונאוה, תרבית סוסים : קערליש, שמונה מאות איש, ארמון, תרבית סוסים ·

ד׳ · גליל גערגיני, בו העיר גערגיני סנט אימרע, אלף וחמש מאות איש, ארמון, מסחר :

ה׳ · נוף אודוואהרהעלי, הוא ארץ הסעקלער, ארבע גלילות לו ·

א · גליל וואשרהעלי, בו העיר מאראש וואשרהעלי, שמונה אלף איש, ארמון מבצר, בתי מדרש, בית גימנאזיום, שני אוצרות ספרים, כרמים, מטע טאבק, גני פרי · ערדע סנט גערגי, ארמון ופרדס נאוה, כרמים רבים ·

ב. גליל אודוואהרהעלי, בו העיר סיקעלי אודוואהרהעלי, שבעה אלף איש, בית מדרש, אוצר ספרים, בית גימנאזיוס, מעשה עורות, נעלים, כלי עץ, מסחר טאבק ודבש. סיקעלי קערעסטור, חמש אלף איש, באר מי תרופה, מעשה כברה. פאראיד, אלף ושלש מאות איש, באר מי מלח, מחצב אבנים טובות · אלמאש, מעין מלח, מהלומי ברזל, מערה גדולה · לעוועטע, שני אלף איש, באר מי תרופה מהוללה, גם מבועי מרפא אחרים סביבה.

ג : גליל שטיק סערעדא, בו העיר שטיק סערעדא, בית ספר, אלף איש אכרים וכורמים, שטיק שאמליא, בית גימנאזיוס, בית ספר גדול. ניערגיע סנט מיקלאש, מסחר בהמות, עורות וכלי עץ לארץ מאלדויא.

ד. גליל סנט גיערגן, בו העיר שעפזי סנט גיערגי, שני אלף וחמש מאות איש, באר מי תרופה · קעזדי וואשרהעלי, חמש אלף איש, בית גימנאזיוס, בית ספר, מעשה נעלים, כלי עור, כובעים, מעשה אורג צמר וכ״ג. בערעזק, אלף ות״ק איש, מעשה גלומי צמר. עאריא, כפר, אצלו מערה נפלאה מלאה גפרית · אשדאלא, כפר, מהולל על דבר האבנים הטובות אשר יוציאו מאדמתו ·

קאוואלוא, שלש אלף איש, שתי בארות מי תרופה, מחלב אבני ריחים. קאנטא, אלף ושלש מאות איש, בית גימנאזיום, מסחר רב.

ד. נוף פאגאראש, שלשה גלילות לו.

א. גליל פאגאראש, בו העיר פאגאראש, חמש אלף ות"ק איש, ארמון מולד ישן, בית גימנאזיום, בית מעשה נייר, מסחר. על הנהר אלט העובר בתוכה, גשר נאוה מאד אין כמוהו בכל המדינה הזאת. סאמבאט פאלווא, שבע מאות איש, מרחץ מרפא מהולל מאד.
ב. גליל אוטשא, בו המקומות, אוטשא, אלף איש, זרע פשתן, מעשה בגדי שש. ארפאש, בית מעשה זכוכית טוב מאד.
ג. גליל פערזאני, בו המקומות, פערזאני במרום הרים, מעשה צמר ופשתן. שארקאני, שני אלף איש, הפשתן הגדל בו טוב מאד אין ערוך לו בכל המדינה הזאת.

יב דאלמאציען

מדת שטחה מאתים שבעים ושתים פרסאות מרובעות. ארץ טורקייא והים הם גבוליה, אך לפאת צפון ארץ הגבול הגבל בה.

מלבד הים האדריאטיקי העובר כל פאת צפון אשר לה, עוד בה ארבעה נהרות גדולים, והם: צערמאגנא, קערקא, צעטינא, נארענטא. אולם יאורים לה אשר בימי הקיץ יחרבו וייבשו, ובהגיע החורף ימלאו מים על כל גדותיהם. אוירה טוב ונעים, ושנים רבות יעבורו מבלי כל שלג וקרח בסתיו.
יבולה. תבואת השדה אך למצער, קשואים, אבטיחים ונטעי בוסם לרוב, גפן וזית כביר מאד, תאנה, שקדים, רמון, אתרוג ועלי בכאים לא מעט. מלח הים רב, גם שיש וגחלי אבן כבירים, ברזל מעט. בהמות בעלי קרנים וסוסים לא כביר, לאן, עזים וחמורים רב. חיתו יער וזיז שדי לרוב, תרנגולים טובים ובעלי כנף רבים. זבובי ספניא כבירים מאד, אנשי הארץ יאספום לקמצים, ימיתום באד חומץ חם, וייבשום לחום השמש, ומסחר רב בהם, כי יהיו תחבושת למרפא. הדגים אשר במימיה רבים הם, אך מעצלה ורפיון ידים לא ירבו לצוד אותם במכמורת, אולם צידת הזארדעלן רבה מאד, ומסחר עצום בהם. המדינה הזאת שולחת בים צירים, ויושביה ירבו עשות מלאכה במים רבים, אולם מלאכת מחשבת ופועל כפים אך למצער בקרבה.
מספר יושביה ארבע מאות וחמשים אלף איש, רובם סלאווען והנותרים מארלאקן והיטליינים. אחרי גירוש ספניא בשנת רנ"ב באו איזה מאות בני ישראל ויכינו להם מקום בגלילות ראגוזא וספאלאטא וישבו בהם עד היום הזה, ועוד עתה שפת ספניא לשונם היא, אך ארבע מאות איש מספרם.

שפת איטליא מתהלכת בין מרום עם הארץ. האנשים יחד גבורי כח ובעלי
קומה, גם כשרון דעת להם, אך העצלה תאסור ידיהם מעשות חיל
במלאכת מחשבת ועבודת האדמה, חמת גבר ונקמה נטועות בנפשותם
מיום צאתם מרחם, וכל איש אשר לא ידבר בלשונם, תועבה למו ולא
יבא בקהל להם.

קורותיה. הארץ הזאת נוסבת מני אז והיתה מחוזות מלכות איליריען
היתה. אחרי תמה ממשלת הרומים, התבוללו בקרבה פראי גויי אזיא ימים
רבים ומבוכות רבות היו בקרבה, עד אשר לכדה אותה ארץ ווענעדיג
ותהי לה לאחוזה. לא ארכו הימים ומלך אונגארן כבש איזה גלילות בקרבה,
ומאז עברו שלש מאות שנות מלחמה בין וויניציא ומלכי אונגארן על אודות
הארץ הזאת, עד אשר כרתו באמצע המאה הי"ד למספרם שלום ביניהם
ותהי לאונגארן מורשה. בראשית המאה הט"ו שבה לממשלת וויניציא ותהי
בידה עד אשר הדלה גם היא מהיות גברת, ותהיינה שתיהן וויניציא
ודאלמאציען בשנת ה"א הקנ"ז לעסטרייך. בימי נאפאלעאן היתה מחוז
איטליא, ואחרי ירד מכסאו שבה הארץ הזאת יחד עם וויניציא ובנותיה
לבית עסטרייך.

המרינה הזאת שבעה מחוזות לה.

א. מחוז צארא, בו העיר

צארא, מבצר על לשון ארץ בתוך הים, בירת המדינה ומשכן השליט,
חוף גדול ורחב, שבעה אלף ושלש מאות איש, בית גימנאזיום, בתי מדרש,
בתי חסד, בתי מעשה ראזאליע טוב מאד. צנור גדול מונחת לארץ המוליך
מים אל תוכה מחוצה לה, כי אין בארות בתוכה. מסחר מעט.
בעקאוואץ, מקום דיגים, אלף איש בו. אבראוואצא, ארבע
מאות איש, מסחר יין. פאגא, שלש אלף איש, מסחר על פני המים.
גם האי אשר העיר הזאת בקרבו, פאגא שמו, שלש פרסאות מרובעות
מדתו, וארבע אלף יושביו נוטרי כרמים, משליכי בים חכה. רועי צאן,
ומבשלי מלח. מחלב נחלי אבן בו. ארבע, אי, שלשה וחצי פ"מ מדתו,
שם אלף איש בו, תרבית צאן רב ולידת סארדעלן. ארבע, עיר על פני
האי הזה, אלף איש, שני חופי הים, מסחר מלח. סעלווע, עיר
קטנה בתוך האי סעלווע, שם מאות איש דיגים ועושי מלח. נאנא,
שם מאות איש, חוף מסחר. נאוועגראדי, אלף איש, לידת דגים
ואוסטערן. ווראנא, חמש מאות איש, לידת דגי אהל מן היאור.
פאדגראיע, כפר, לידת דגים וזארדעלן. איזאלאלונגא, אי
קרוב לעיר צארא, שפע רב לו בכרמים, תאנים, זיתים. דגים, מבועי
מלח, חוף, מגדל מאיר לעוברי הים בחשכת ליל.

ב׳ מחוז סעבעניקא, בו העיר

סעבעניקא, על לשון ים אשר הרים סביב לו, ומוקפת חומה
מעבר היבשה, שם אלף איש, חוף נשגב, מסחר רב על פני המים.
שקארדאנא, אלף וחמש מאות איש, חוף מסחר, לידת דגים. אלה

אשר מים נפלא מאד . ד ע ר נ י ש , היתה לפנים עיר ישמעאלים אלף ות"ק איש , עיי ארמון ישן , מסחר . ס י ו ו ע ר י ך , כפר רחוק פרסה מן דערנים , מחלב נחלי אבן , ארבעים אלף ככר לשנה . ק נ י ן , אלף ות"ק איש , מסחר אניות . מבצר על פני סלע למגן לה מפני אויב . ק י ס ט א נ נ ע , כפר , מעבר אניות . נ ר א ב , כפר אצל גבול הטירקייא , מסחר בכופר אשר יביאו הישמעאלים הנה .

ג • מחוז סינן , בו העיר

סינן , שני אלף ות"ק איש , מסחר רב . ו ו ע ר ל י ק א , חמש מאות איש , מבצר סלע , מעשה כלי חרש , מבוע מי תרופה . אצלה מערת שיד נחמדה למראה . מ ו ך עליון ותחתון , שני מקומות , אלף ות"ק איש בכל , מסחר על פני המים . ב י ל י ב ר י ג , מקום מסחר רב ועצום .

ד . מחוז ספאלאטא . בו העיר

ספאלאטא בתבנית חצי ירח על זרוע ים וחומה סביב לה . אותה בנה דיאקלעטיאנוס קיסר רומי באמצע המאה הרשונה לאלף החמישי , ותהי כולה היכל תפארת לשבתו אחרי הסיר נזר המלכות מעל ראשו , ויבן במה בתוכו לאליל יופיטר , אך ברבות הימים היה ההיכל הזה לעיר נוסבת כיום הזה . אחד עשר אלף איש בה , בתי מדרש , אוצר ספרים , בית גימנאזיום , היכל יופיטר נהפך לבמת נוצרים , מרחצאות מי גפרית קרים , מסחר רב בסוסים , בהמות , פרי הנגב , ראזאליע , דונג ודברים אחרים : חוף בטח . עדת ישראל אשר בה דוברת שפת ספניא . ט ר ו י א , עיר עתיקת יומין על לשון ים , חוף גדול , שלש אלף ושלש מאות איש , כרמים זיתים תאנים ושקדים רבים בגנותיה . מסחר פרי הארץ . א ל מ י ס א אצל הים , אלף איש , כרמי יין טוב , ומסחר בו , חוף . ב ר א צ א , אי בתוך הים , שש פרסאות מרובעות מדתו , הרים רבים בו , מחצב אבני שיד ואספאלט , כרמים רבים , זיתים ותאנים , יושביו ששה עשר אלף איש , נוטעי גנים , עוברי ימים , ולידי דגים . בו המקומות , פ י ע ט ר א , שני אלף איש , עופל , בתי מלאכת מחשבת . ג י א ו ו א נ י , פ א ס ט י ר ע , שניהם יחד כפרי מסחר . מ י ל נ א , חוף ובנין אניות . נ ע ר ע ז י , שני אלף איש , מסחר רב . ל ע ז י נ א , אי , חמש וחצי פ"מ מדת שטחו , שרשרת הרים כולו . אוירו חם , גני תמרים ותאנים וכרמים רבים בו , בתוכו הערים : ל ע ז י נ א , שני אלף איש , בתי מעשה משקים חריפים וטובים , חוף מסחר טוב , עופל מבצר למשגב לה על פני הגבעה אשר אצלה. ל י ט א ו ו ע ק י א , שני אלף וחמש מאות איש , חוף , בנין אניות . לידת דגים. ו ו ע ר ב א ס ק א , כפר , במה בצורה לנוצרים , מסחר על פני המים . ל י ס א , אי , א' וחצי פ"מ מדתו , כרמי יין ושמן טוב בו . עריו הם : ל י ס א , חוף רחב ידים וטוב מאד , שני אלף וחמש מאות איש , לידת זארדעלן רב . ק א מ י ז א , חוף ומגדל מבצר למחסה לו , שני אלף ושלש מאות איש , גני חרובין רבים , לידת זארדעלן עצומה . ס א ל א נ א , כפר במקום העיר סאלאנא הישנה אשר נהרסה זה אלף ושני מאות שנה , ועוד בניניה רבים עתיקים במעמקי אדמתה . ק ל י ס א , מבצר הר , מסחר דגים . ז א ל ע א , אי קטן , אלף וחמש מאות איש , שלשה חופי מסחר טובים מאד .

ה. מחוז מאקארסקא, בו העיר

מאקארסקא על לשון ים, שני אלף אים, חוף טוב, לידת דגים: ווערגאראץ, אלף אים, ארמון ישן, מחלב כופר הרים. אימאסקי, אלף אים, מסחר רב. פארטע אפוס, אלף אים, מסחר בעלוקית אשר באגמים הסובבים אותה. גם אווזים ותרנגולים פראים ועופות אחרים רבים בבנותיה. מעטקאווים, כפר, אללו מועד גדול מדי שנה בשנה לממכר מלח. ארקסאנא, כפר, מסחר רב לארץ טירקייא.

ו. מחוז ראגוזא, בו העיר

ראגוזא על חוף הים, מבצר ישן ומגדלי משגב, שבעה אלף אים, בית גימנאזיום, בתי מדרש שונים, אוצר ספרים, בניני תפארה רבים, מסחר עלים. כמעט לא תעבור שנה אשר אין רעש הארץ בקרבה. ראגוזא ישנה, מוקפת חומה, אלף אים עושי מסחר. סטאגנא, מקום מסחר רב כי חוף טוב לו, לידת זארדעלן, בארות מלח. סאביאנצעלא, כפר, חוף מסחר. קורצאלא, עיר מוקפת חומה רמה ומגדלים בתוך אי קורצאלא, שני אלף אים, מבנה אניות קטנות, מסחר, חוף. בלאטא. שלש אלף אים, אכרים ודיגים. לאגאסטא, אי גדול, מבואות הים רבים לו, בחוף פורטא רוסא, מגדל מאיר לעוברי הים, יושבי האי דיגים, נוטעי כרמים וזיתים. מערה נפלאה בתוכו. בו המקום לאגאסטא, אלף וחמש מאות אים, מסחר. גראוואזא, כפר אצל ראגוזא, חוף טוב מאד ומצב נכון לאניות קיטור בו, בית מעשה כל כלי האניות. קאנאזא, כפר, כרמי שמן זית רבים וטובים מאד. סלאנא, כפר מסחר. קאלאמאטא, אי, חמש מאות אים, חוף, כרמי גפן וזית, לידת דגים. גיאופאנא, אי, אלף אים, חוף רחב ידים. מעלעדא, אי, הרים יכסוהו, מסחר דגים בו. קאנאלי, בקעה גדולה, מערה גדולה ומהוללה בה, ומסורת בפי העם כי קדמוס מלך טהעבן (אשר היה בסוף האלף השני ליצירה) נמלט אל תוכה מפני אויבו וימצא מחסה בקרבה.

ז. מחוז קאטארא, בו העיר

קאטארא, מבצר חזק אצל גבול הטירקייא, חוף גדול, שלש אלף אים, בית מדרש, בתי ספר, מלאכת עורות, כרמי יין ושמן זית. מסחר רב. קאסטעלנאווא, חומות ומגדלי מבצר יקיפוה, חוף, אלף אים, מבוע מי מרפא. בודוא, עיר בצורה, חוף לאניות גדולות, אלף אים, מבוע מי מרפא. בודוא, עיר בצורה, חוף לאניות גדולות, אלף אים, מסחר: פערלאגנא, כפר נאוה, אלף וחמש מאות אים, מטוה משי, מסחר רב: דאבראטא, כפר, אלף ות"ק אים, רובם בעלי הון, בתי תפארה רבים. פעראסטא, שני אלף אים, בניני הוד רבים, מסחר רב על פני המים. מגדל מבצר אצלה למחסה לה. ריזאנא, על לשון ים, אלף ות"ק אים, לידת דגים ומסחר: קריוואסליע, מקום מסחר, יושביו שש מאות אים. סעאדע, כברת ארץ גדולה, וכרמי יין טוב מאד בה. לופא, מקום שדי תנובה רבים, יושביו חמש מאות אים הם. פאסטאראוויק. חבל ארץ

ומקומות רבים קטנים בו, יושביהם שלש אלף איש, אכרים ואנשי מקנה. המגדל ע א ר ע ב א ס ק א ו ו י ק הוא הבנין האחרון בנגב עסטרייך, ואלו גבולי הטירקייא ומאנטענעגרא.

יג קראאציען וסלאוואניען

מדת הארץ הזאת שלש מאות חמשה וארבעים פרסאות מרובעות וגבוליה לפאת צפון שטייערמארק ואונגארן, למזרחה סערביען, לדרומה ארץ גבול הלבא, ולמערבה ים אדריאטיקי, אילליריען ושטייערמארק.

הררים רבים בתוכה. ורובם מכוסים ביערים וירק עשב.

מימיה הם הנהרות: דאנויא, דראווע, סאווע, קולפא, גם הים האדריאטיקי העובר לאורך עריה אשר לפאת מערב.

אוירה ממולע וטוב מאד, וכל עתותי השנה משפט ארץ אונגארן משפטן.

אדמתה תתן אוכל למכביר. יבוליה הם תבואת השדה, פרי העץ רב, ירק עשב, כרמים רבים וטאבק. צאן ובקר וסוסים לא כביר דגים רבים. בבטן ההרים ברזל, גפרית, גחלי אבן, שיש ותומר יוצרים. מעינות מי מרפא רבים בה:

בתי מלאכת מחשבת אך למצער בה, אולם המסחר רב הוא.

מספר יושביה א׳ מיליאן בני אדם, כולם יחד קראאטן וסערבן, אך מעט אשכנזים ובני אונגארן בהם. לשון אילליריען הוא שפת הארץ, אולם גם השפה הסלאוואנית מדוברת בה. בני ישראל אך מעט בקרבם. תושביה כולם גבורי חיל מלומדי מלחמה, בעלי תמה ובלי כל מדע.

קורותיה. בימי ממשלת הרומים היתה קראאציען מחוז מלכות אילליריען, ואחרי נכרתה מלכותם מעל פני תבל, עברו חליפות מושלים רבים עליה, אך לרוב היו מלכי אונגארן שליטיה, עד אשר באה מלוכת אונגארן במאה הט"ז למספרם לבית האבסבורג, ותהי גם היא אחוזה לעסטרייך עד עולם. גם סלאוואניען היתה ארץ ממשלת קסרי רומי, ואחרי תום מלכות רומי המירה כפעם בפעם את מושליה. בשנת ה"א רפ"ד לכדוה הישמעאלים ותהי בידם עד שנת ה"א תנ"ט, כי אז כרתו הסולטאן וקיסר עסטרייך ברית יחד, ותהי לעסטרייך עד היום הזה. עד שנת תר"ח נחשבו שתיהן למדינת אונגארן ושלשתן יחד ארץ אחת היו, אך כאשר נגלתה בשנה ההיא מסטמה רבה בגויי קראאטן וסערבן לבני אונגארן, ובחרב נקמת נלבו אלה לעומת אלה, הפריד הקיסר אותן, וישם את הארצות אשר לפנינו פה למדינה נבדלת מאונגארן ודבר אין לה עוד עמה.

המדינה הזאת שני נפות לה וששה מחוזות להם.

א. נוף קראאליען, ארבעה מחוזות לו:

א) מחוז אגראם, ששה גלילות לו.

א. גליל אגראם, בו העיר

אגראם, בירת המדינה ומשכן השליט, שמונה עשר אלף איש, שני בתי אקדמיא, אוצר ספרים, בית גימנאזיום, בתי ספר, ועד לחכמים, ארמון ראש הכמרים גדול ונאוה ומגדל גבוה לו, בתים אחרים לתפארת, בית מעשה גלומי משי, בית מלאכת פארצעלאן, מסחר רב ביבול השדה, דבש ואפר מלח. סטוביצא, כפר, אלף איש. מרחצאות מי תרופה חמים. בערדאווין, שש מאות איש, איזה מגדלי מבצר, מסחר. ארא סלאוויע, שבעה מאות איש, שני ארמונים יפים, מרחצאות חמות, מחצב גחלי אבן:

ב. גליל שאמאבאר, בו העיר סאמאבאר על נהר סאווע, שלש אלף איש, בתי ספר. ארמון, מהלומי נחושת. ברעזאווילא, כפר, עופל מבצר, בתי עונג. סנט העלענא, כפר, ארבע מאות איש, מרחצאות מי מרפא חמים.

ג. גליל סנט איוואני, בו המקומות: סנט איוואני, שש מאות איש, מסחר בהמות רב. דוגא סעלא. ת"ק איש, אכרים. פלאנינא, שבעה מאות איש, מעשה כלי ברזל שונים.

ד. גליל סיסעק, בו העיר סיסעק ישן על נהר קולפא, תשע מאות איש, ארמון, בנין אניות, מסחר רב בתבואת השדה. בניניס עתיקים בה מימי הרומיס. גארילא פאקופסקא, ארבע מאות איש, עושי מסחר. טאפאלאוועץ, כפר, יושביו אכרים ועושי מרכולת:

ה. גליל יאסקא, בו העיר יאסקא, אלף וחמש מאות איש, ארמון, מסחר. קראסיץ, שלש מאות איש, כרמים טובים ומחצב אבנים. קופחינא, שבעה מאות איש נוטעי כרמים ועובדי אדמה.

ו. גליל קארלסטאדט, בו העיר הבצורה קארלשטאדט על נהר קולפא, שש אלף איש, המבצר בנגב העיר בנין קטן הוא, מוקף סוללות ובורות, בית גימנאזיום, בתי ספר, בית נשק, ארמון, בתי בשול ראזאליע, בנין אניות, מסחר רב על פני המים. באסילִיעווא, אלף ושלש מאות איש, ארמון ישן. מסחר תבואת השדה.

ב. מחוז פיאומע, שני גלילות לו.

א גליל בוקארי, בו העיר

פיאומע, על לשון ים, שנים עשר אלף איש, בית גימנאזיום, בתי מדרש לחכמת הגנון ומעבר אניה, בתי ספר, בתי חסד שונים, בתי מעשה גלומי למר ובגדי שש, עבוד עורות, בשול סכר ויי"ש, מאפה פתילי קמח, לבון דונג, בשול צוקר, יציקת פעמונים • בית ריחים אשר אופניו הולכים ברוח הקיטור, גדול מאד, ויותר משמונים אלף כור קמח יצאו ממנו שנה שנה, שמונים איש יעבודו בתוכו. בית מעשה נייר גדול מאד, מספר העוסים בו את מלאכתו, שלש מאות איש, •מספר הנייר היוצא ממנו בשנה

עשרת אלפים בלא, הוא יותר מחמשים מיליאן קונטרסים (כונן). מבלעדי גודל ומיטב החוף אשר לה, חפשי הוא וביד כל איש להביא מן הבא בידו מארץ נכריה בלי תשלומי המכס, ולכן המסחר רב ועצום בקרבה בוקארי, גם היא חוף חפשי לה, שני אלף ות"ק איש, ארמון מבצר, בנין אניות. לירקוועניצא, מקום מסחר, כרמים רבים סביבו. פורטערע, (חוף המלך), אלף איש, חוף הפשי ושני מגדלי מבצר למחסה לו, מעשה נשק, בנין אניות, צידת דגים. כאוויבירכתי הים, שלש אלף איש, ארמון. חוף קטן. טערזאק, שבע מאות איש, במה לנוצרים אשר רבים אליה ינהרו.

ב. גליל דעלניצע, בו העיר דעלניצע, שני אלף איש מסחר מעט. בראאד, שלש מאות איש, מעשה ברזל. מערקאפעל, אלף וחמש מאות איש, מעשה כלי ברזל ונחושת. קובארי, מקום מסחר מעט. ראווכאגארא, אלף ושש מאות איש, עבודת השדה ומרעה צאן ובקר, מסחר לא כביר.

ג מחוז וואראסדין, ארבעה גלילות לו,

א. גליל וואראסדין בו העיר וואראסדין, על שפת נהר דראווע, לפאת נגבה סוללות ומצודות וארמון מבצר, יושביה חמש אלף איש הם, בית גימנאזיום, בתי ספר, מטוה משי, בשול חומץ, מעשה טאבק, מסחר מעט, כרמים טובים בבנותיה. לעפאגלאווא, כפר קטן, יושביו עובדי אדמה: וויניקא, מקום כרמי יין. טאפליצא, אלף איש, מרחצאות מי גפרית מהוללות.

ב. גליל קלאניעץ, בו המקומות קלאניעץ, אלף איש עושי מסחר: פרעגראדא, שמונה מאות איש, כרמים וגני ירק.

ג. גליל קראפינא, בו העיר קראפינא, אלף איש, מרחצאות מים חמים לתרופה. אצלה עיי ארמון עתיק יומין מאד בראש סלע גבוה, והעם יספרו נפלאות מכל המוצאות אותו בימי קדם. זלאטאר, כפר, מחצב אבנים אצלו. ראדאבאי, כפר, אלף ות"ק איש, מעשה גפרית רב מן ההר.

ד. גליל טשאקאטורן, בו העיר טשאקאטרן, שני אלף איש, תרבית צאן, כרמים רבים. ארמון, וסגולות רבות יקרות בתוכו מן הגביר זריני מושל הארץ היה אשר גר בו באמצע המאה הט"ז למספרם. שטרידא, ארבע מאות איש, כרמים טובים מאד. פערלאק, שלש אלף איש, גני עצי בכאים טובים, מטוה משי. מוראקעץ, אי גדול שם עשרה פרסאות מרובעות מדתו, מאה ועשר ישובים בו, אנשיהם חרוצים מאד במלאכה ויחיו את נפשם בעבודת השדה, מטע טאבאק טוב מאד, נטיעת גני פרי וכרמים. מטוה משי, ומסע עגלות. נעדעלין, אלף ושלש מאות איש, כורמים ועושי מסחר.

ד. מחוז קרייץ, שני גלילות בו.

א. גליל קרייץ, בו העיר קרייץ, שלש אלף וחמש מאות איש, מטוה משי. ניימאראף, שני מאות איש, ארמון. ווערבאוועץ, כפר כרמים. פאליצא, כפר, מעשה כלי פשתן. אסעקאוואא,

אלף ות"ק איש . מסחר בהמות . מאשלאוויצא , כפר קטן , שלשה ארמונים בו .

ב . גליל קאפרייניץ , בו העיר קאפרייניץ מוקפת חומות נשגבות וארמון מבצר לה , ארבע אלף איש , עושי מסחר . לודברעג מקום מסחר , ארמון . ליגראד , על שפת נהר דראווע , שלש אלף איש , כרמים , ירידים טובים בה , יערים רבים סביבה · על פני הגבעה אשר אצלה נבנו בשנת ה"א תר"ע מצודות וסוללות למגן מפני אויב .

ב נוף שלאוואניען , שני מחוזות לו .

א) מחוז פאשעגא , שני גלילות לו .

א . גליל פאשעגא , בו העיר פאשעגא , שלש אלף איש , בית גימנאזיום , מטוה משי , מטע כרמים וטאבק רב . פלעטערנילא אלף איש , כרמי יין רבים , נעקעשע , ארבע מאות איש כורמים ויוגבים .

ב . גליל פאקראץ , בו העיר פאקראץ , אלף וחמש מאות איש , בית ספר , מסחר יין ובהמות . קוטינא , אלף ושלש מאות איש , כרמים , מסחר · דארובאר , שלש אלף ושלש מאות איש , בית ספר גדול , ארמון נאוה , מחצב אבני שיש , מרחצאות מי גפרית חמים מהוללים מאד , וכבר בימי הרומים נודעו בשם . שיראטש , מקום קטן ומבצר בו . ליפיק , ארבע מאות איש , מרחץ מי גפרית טובים למרפא .

ב מחוז עשעק , ארבעה גלילות בו .

א : גליל עשעק , בו העיר

עשעק , מבצר חזק על שפת נהר דראווע . ארבעה עשר אלף איש בה , בית גימנאזיום , בתי ספר , מטוה משי רב , ארבעה ירידים מדי שנה בשנה לממכר תבואת השדה , בהמות ועורות . וואלפא , שלש אלף איש . ארמון ופרדס , תרבית סוסים , מסחר רב בצאן . שאקאץ מיהאלאץ , שני אלף ות"ק איש , מסחר רב על פני המים . טשעפין שני אלף איש , בית מעשה סוקר , לידת עלוקות רבה באגמים אשר אצלה .

ב . גליל ווערעצע , בו העיר ווערעצע , היתה בצורה לפנים ועתה כאחת ערי הפרזות היא , חמש אלף איש , ארמון , כרמים רבים . וואוחין , מקום בתי עונג רבים , ארמון נאוה בו . שלאטינא , אלף איש , כרמי יין . אראהאווילא , שני אלף איש , מסחר יין ובהמות .

ג . גליל דיאקאווער , בו העיר דיאקאווער , שלש אלף איש , בית מדרש לכמרים , מסחר יין ושמן זית . נאשיץ , כפר , בתי עונג רבים בו לעשירי עם .

ד · גליל וואוקאווער , בו העיר וואוקאווער , נהר וואוקא עובר בתוכה ובין העיר הישנה והחדשה יפריד , שש אלף איש , ארמון , בתי מעשה משי רב · לידת דגים , מסחר יבול השדה . טאווארניק שלש אלף איש , כרמים רבים , מרעה צאן , מסחר יין ויבול הארץ .

גבוליה הם ארץ אונגארן לצפונה ומערבה, זיבנבירגן למזרחה, ארץ גבול הצבא וסלאוואניען לדרומה. מדת שטחה חמש מאות ששה וארבעים פ"מ. רובה ארץ מישור, והרים אך למצער בקרבה.

נהרות איתן אשר בה הם, דאנויא, טהייס, מאראש, טעמעש; וידי אנוש עשו איזה תעלות גדולות לחבר את הנהרות האלה יחד, וביראשן התעלה הנקראת פ ר א נ צ נ ס ק א נ א ל הארוכה ארבע עשרה וחצי פרסה, והתעלה אשר בפלך באנאט הנקראת ב ע ג א ק א נ א ל, יאורים ואגמים רבים לה.

אוירה טוב מאד, ימי הקיץ חמים והלילות קרים, כי רוח קדים העבור לעת ערב ותטהרם.

אדמתה דשנה ופוריה מאד, המחוזות באטש, טאראנטאל וטעמעש, אוצר הדגן לעסטרייך הם, ומחוז סירמיען כגן עדן כולו. הארץ לא תדושן בדומן ואשפתות, ותתן את חילה לשובע שנה שנה, כי שנות שמטה אין בקרבה. גרגרי החטה גדולים ושמנים מאד, גם כל תבואות השדה טובים וכבירים. יין לרוב מאד, פרי העץ למכביר, קנבוס וטאבאק רב וטוב, עלי בכאים ופרחי שמן. יער וכל עץ בו • תרבית צאן ומקנה רב. תולעת המשי לא מעט. דגים כבירים מאד. מן ההרים יוציאו, נחושת רב, ברזל לא מעט, כסף וזהב אך מצער, שיש נאוה, גחלי אבן כבירים. א זה מבוע מי מרפא.

מלאכת מחשבת עודנה נכריה בקרבה, אולם המסחר רב ועצום מאד.

יושביה ה' וחצי מיליאן בני איש מספרם, והם למשפחותיהם, רומאנים, אשכנזים, סערבן ואונגארן, ובתוכם חמשה עשר אלף בני ישראל. תכונת מעוטיה כתכונת כל גויי אונגארן אחיהם.

קורותיה. הסערבן הם הראצן הכניעו במאה החמישית למספרם את גוי קדר אשר בא מאזיא לאירופא והרבה שוממות נוראות בקרבם, ואחרי טהרו את הארץ מן הפראים האלה, הרחיבו ממשלתם מן הים השחור עד ים אדריאטיקי, ומושליהם בשם ק י ס ר נקראו. ברבות הימים כבשו האונגארן את ארצם, ואחריהם רדו הישמעאלים בם בפרך. וכאשר נלאו נשא עול נוגשיהם, נדדו מארץ מולדתם במאה הט"ו למספרם ויבואו לארץ אונגארן, ויבחרו להם את המדינה הזאת לשבת בה. במאה הט"ז לכדוה הישמעאלים יחד עם מחוזות רבות בהונגארן, ותהי מאה וחמשים שנה בידם, עד אשר לקח אותה לעאפאלד קיסר עסטרייך בסוף המאה הי"ז ביד חזקה (מלבד פלך באנאט), ובשלום פאסאראווין בראשית המאה הי"ח בא גם פלך באנאט לעסטרייך· מעת באה המדינה הזאת לממלכת עסטרייך, נהרו כפעם בפעם כבירים אין חקר אליה מארץ סערביען אשר בטירקייא, גם אשכנזים ולאומים אחרים אוו אותה למושב למו, כי טובה היא מאד, ומאז היתה לרבתי עם ורבתי במדינות כיום הזה. בשנת ה"א תר"ח קמו יושביה בחרב לטושה להלחם בעד כסא עסטרייך נגד האונגארן אשר פרקו עול הקיסר מעל צוארם,

ובעבור זה הבדיל הקיסר אותה בשנת תר"ט מארץ אונגארן, ויעש אותה למדינה מיוחדת.

המדינה הזאת חמשה מחוזות לה

א. מחוז טעמעש, בו הערים

טעמעשוואר, מבצר חזק על תעלת בעגא, בירת המדינה ומושב השליט, ארבע מחלקות לה, והן: העיר היא המבצר, חומה משולשת ובירות מים סביב לה, ושלשה המגרשים הרחוקים כברת ארץ ממנה עשרים אלף איש בה, ביהכ"נ לישראל בנין מפואר, בית שרי הממשלה גדול, ארמון ישן, בית גימנאזיום, בתי מדרש שונים, בית נשק, בית מעשה טאבק, בתי בורסקי, מעשה חבלים, גלומי צמר, אורגי בד, משרפות לבנים, מסחר רב מאד. בשנת תר"ט עת מלחמת האונגארן עם חיל הקיסר עברו תלאות רבות עליה, כי שמו אותה האונגארן לעיים, אולם המבצר נשאר באיתן תקפו, והריסותיו אך מעט היו. בשנת תרי"א פרח באויר אחד מגדלי המבצר אשר היה אבק שרפה רב בקרבו, ויהיו בתים רבים למאכולת אש. ווערשעק, תשעה עשר אלף איש, בתי ספר, בתי מעשה פתילי משי, כרמים רבים, מסחר יין ומשי. א ר א ד חדש, מבצר על ספת נהר מארוש נכח ארואד ישן, ארבע אלף ות"ק איש, ריחים טובים למטחן קמח, מסחר רב בעלי בנין. ליפא על ספת נהר מארוש, תשעה אלף איש, באר מי תרופה, בשול יי"ש טוב, מעשה כלי חרש. כרמים וגנות רבים, תרבית דבורים ובהמות בעלי קרן, אללה מחצב אבנים וחומר יוצרים, ט ם א ק א ו ו ל על נהר טעמעש, חמש אלף איש, מסחר יין ויבול השדה. ו ו י נ ג ל (טרעזיאפאל), חמש אלף איש, מסחר רב. ד א ר ג א ם, כפר, שמונה מאות איש, משרפות סיד ומחצב אבני סיד מן ההר.

ב. מחוז באטש באדראג, בו הערים

זאמבאר, שלשה ועשרים אלף איש, בתי מדרש, בית מעשה צוקר ממין אבטיחים, מלאכת משי. מסחר רב ביבול השדה, בהמות ופועל כפים. חוצות העיר מזאת אינו רצופות אבנים כי אין כל אבן בסביבותיה.

טרעזיאפעל עיר גדולה על ספת היאור, גם בה אין כל רצפת אבנים חמשים אלף איש, בית גימנאזיום, אורגי בד, בתי צבעים, מעשה נעלים. בתי בורסקי. מסחר רב בצאן ובקר וסוסים, עורות וצמר. מטע טאבק רב,

נייאזאץ, עיר חדשה נבנתה זה מאה שנה על ספת נהר דאנויא נכח פעטערוואראדיין, ביהכ"נ לישראל, שני בתי גימנאזיום, עשרים אלף איש בה, כרמים רבים, מסחר רב בפרי העץ וירק עשב: בשנת ה' תר"ט הרבו צבאות הקיסר לירות מן מבצר פעטערווארדיין זקי אש ומות אל תוכה, כי שמו האונגארן אויביהם מצב נכון להם בקרבה, ויהיו רוב בתיה למאכולת אש, ומרבית יושביה נפלו חללים בחוצותיה. באיא על נהר דאנויא, ששה עשר אלף איש, ביהכ"נ, בית גימנאזיום, ארמון גדול, מסחר רב בתבואת השדה. א פ א ט ה י ן, שמונה אלף איש, בתי מטוה משי, מעשה גלומי

 צמר

למר, ריחים רבים, לידת דגים, מסחר. באטש, שלש אלף אים, כרמים וגני פרי, מסחר רב. עאפאליא, שמונה אלף אים, עופל, כרמים רבים וטובים, מסחר לאן ובקר.

קאנישא ישן, על נהר טייס, אחד עשר אלף אים, בית מדרש, גימנאזיום, מטע טאבק, חטים ודוחן טוב מאד, מסחר רב בבהמות ויבול הארץ. זענטא, על נהר טייס, חמשה עשר אלף אים, תרבית לאן ולידת דגים. בעטשע ישן על נהר טייס, שנים עשר אלף אים, ביהכ"נ, מסחר תבואה רב. בעזדאן, ח' אלף אים, מסחר יין ולאן ובקר. יאנקאוואץ, שבעה אלף אים עושי מסחר. טעמערין, שבעה אלף אים, מסחר יבול השדה ובהמות, לידת דגים, בשנת תר"ט נלחמו בה האונגארן עם גדודי עסטרייך ותהי כולה לעיים. האדזאג, ארבע אלף אים, מסחר רב ביבול השדה. אלמאש, שמונה אלף אים נוטעי כרמים וסוחרי ארץ. פוטאק, שש אלף אים אנשי מקנה ובני מסחר. סנט טאמאש, כפר גדול ושנים עשר אלף אים היו בו, אולם במלחמת שנת תר"ט היה כולו לשממה וגליש נלים. ווערבאס, שש אלף וחמש מאות אים, כרמים ומטע טאבק רב. פאלאנקא, שמונה אלף אים, ביהכ"נ, תרבית תולעת המשי, כרמים רבים, לידת דגים. טשערווענקא, ד' אלף אים, מסחר רב. העדיעש, ארבע אלף אים, מסחר רב ביבול השדה ולאן ובקר. פיווניצא, כפר, שני אלף ות"ק אים, מטע תבואות השדה ופשתן רב וטוב, תרבית לאן ובקר. אצלו סוללת עפר גדולה הנקראת סוללת הרומים (רעמר שאנצע), ראשיתה אצל העיר אפאטהין במחוז זה וסופה אצל דונא פועלדוואר בגליל טאלנא אשר באונגארן, רחבה שלשה קלאפטער, קומתה שני קלאפטער, וארכה שלשה עשר אלף קלאפטער, ונעשתה בימי קדם למחסה עוז מפני עריצי גויי נכר.

ג. מחוז טאראנטאל, בו העיר

בעטשקערעק גדול, שבעה עשר אלף אים, בית גימנאזיום, בתי ספר, מסחר יבול הארץ, בעטשע חדש, שש אלף אים, מסחר רב ועצום מאד בתבואת השדה, פראניאווא, חמש אלף אים, מסחר רב. קיקינדא גדול, שמונה עשר אלף אים, ביהכ"נ, תרבית לאן ובקר, מסחר רב. האלפעלד, שש אלף אים, שדי חטים טובים מאד: קאניזא חדש ב' אלף אים, ארמון ופרדס נאוה, כרמים טובים, מטע טאבק, תרבית לאן, סנט מיקלאש גדול, שש עשר אלף אים, בית מדרש, כרמים רבים, מסחר רב ביבול הארץ על פני נהר מאראש העובר בה. סעגעדין חדש, נכח עיר סעגעדין באונגארן, שש מאות אים עושים מלאכת יד ונוטעי גני פרי. סערעג, כפר קטן, יושביו אכרים ובעלי מקנה. ערנעסטהאזא, כפר נאוה, אלף אים בו. לאוורין כפר, שלש אלף אים, כרמים ויבול הארץ רב. טשאנאד, שמונה אלף אים, כרמי יין ותבואת השדה למכביר. באטשאר, כפר, ארמון נאוה בו. עלעמיר, כפר, שלש אלף אים, עופל נאוה ממכר יבול הארץ.

ד. מחוז קראשא, בו העיר

לוגאש על נהר טעמעש, שמונה אלף אים, בית גימנאזיום בתי

בורסקי, מטוה משי, מסחר. דייטש באנסאן, שני אלף איש, כור ברזל להקיסר, מעשה כלי ברזל רב. דאגנאטשקא, חמש אלף איש, מחתרת נחושת רב, גם מעט צינק ועופרת, מחלב שיש לבן. דייטש רעשיצא, אלף ות"ק איש, מהלומי ברזל ומעשה כלי ברזל רב. דייטש אראוויצא, חמש אלף איש, מחלב זהב כסף נחושת וברזל גם גחלי אבן רב. שטייערדארף, מקום מסחר בנחושה וברזל רב. באזיאש, מקום אוצר העצים למעשה המתכות אשר בכפר אראוויצא. דייטש סאסקא, שני אלף ות"ק איש, מחלב נחושת ברזל ועופרת. מאלדאווא חדש, שלש אלף איש, מחלב נחושת כסף ועופרת רב. דייטש פאטשיט, אלף איש, מעשה נחושת וברזל, דייטש טשיקלאווא, שני אלף ות"ק איש, מחלב נחושת ובית מעשה כלי נחושת ורקועי פחים. קראשאווא, ארבע אלף איש, עיר ארמון ישן, מסחר כלי מתכות. לונקאני, כפר חמש מאות איש, מרחצאות מי תרופה, גם מרחץ מי חלב ועשבים..

ה. מחוז סירמיען, בו העיר אילאק על נהר דאנויא, ארבע אלף איש, מטוה משי, כרמים רבים, צידת דגים, בנינים עתיקים מימי הרומים, ארמון ישן. רומא, שמונה אלף איש מסחר סוסים רב. קאמעניץ, שני אלף איש מסחר יין, ויבול הארץ. טשערעוויטש על נהר דאנויא, מחלב ומשרפות שיד רב, ומסחר רב בו. איריג, שש אלף איש, ריחים רבים, כרמים, מטוה משי, גני בצאים כבירים. בעטשין כפר, אלף וחמש מאות איש, כרמי יין רבים וטובים מאד.

טו ארץ גבור חיל הצבא

המדינה הזאת היא רצועת ארץ ארוכה וצרה לגבול אשר בין עסטרייך וטירקייא. גבוליה לצפון הם איליריען, קראאציען סלאוואניען וסערביען, למזרחה וואלאחייא וזיבענבירגן, לתימנה דאלמאציען, באזניען וסערביען של טירקייא, ולמערבה ים אדריאטקי. מדת שטחה חמש מאות שלשה ושמונים פרסאות מרובעות.

הרים רבים גבוהים, שטיפי הרי אלפן וקארפאטן בקרבה. מים רבים לה, ומלבד הים האדריאטיקי, יעברו בה גם הנהרות דאנויא, דראווע, סאווע, טייס, טעמעש ועשערנא, גם ביאורים ואגמים אין מחסור לה, אוירה, במקומות ההרים קר. ובעמקים חם וטוב:

אדמתה תתן את יבולה לשובע, תבואת השדה וירק עשב בה למכביר, יין רב, פרי העץ, פשתן קנבוס וטאבאק, עשבי צבע ונטעי תרופה. בבטן ההרים זהב ברזל נחושת וגחלי אבן. צאן ובקר מעט ורעים. בעלי כנף רבים. דגים כבירים.

מלאכת מחשבת אך למצער בקרבה, אולם המסחר רב הוא, כי כל הסחורות הנמכרות מעסטרייך לטירקייא דרך הארץ הזאת יעבורו, גם יש בקעות מוקפות גדר בתוכה, נכונה למסחר, המוכר יביא את ערובתו

לתוך הבקעה פנימה והקונה יעמוד עם צרור כספו מחוצה לה, כי כן החק לבל יגעו איש ברעהו, וכאשר יתרצו איש לרעהו בדבר המחיר, ישליך המוכר את מרכולתו החוצה, והקונה ישלח אליו כסף מקנתו על פני עץ ארוך פנימה. אולם ראש מסחרה על פני המים הוא.

מספר יושביה א' מיליאן ומאה אלף איש, והם למשפחותיהם סלאוון, קראאטן וסערבן. בני הארץ הזאת כולם יחד (מבלעדי מעט יושבי הערים) אנשי צבא המה אין נקי, אדמתה כולה אחוזת הקיסר היא, לאיש איש ביתו ושדהו ינתן לו בלי מחיר, גם ערך בגדים, נשק ואבק שרפה ישיג חנם אין כסף דבר שנה בשנה, ועליו לשמור את הגבול יומם וליל לבל יעברנו כל אויב ושודד, ולבל יביאו סחורות ארצות נכר אל תוך הארץ בלי השלומי המכס, גם לבל יבא איש נכרי אל קרב הארץ פנימה טרם טהרוהו מן הרוח המעופש, ובעת מלחמה עליו לצאת מארצו לקראת נשק ככל אשר יצוט הקיסר. ולבל תשם הארץ, הבדיל הקיסר אותה ערים בתוכה, אשר יושביהן חפשי הם ואין כל עבודת הצבא על צוארם, והמסחר ופועל כפים בידם המה. הגוי כולו גבורי חיל מלומדי מלחמה מנעוריהם ואנשי ליד, סובלי כל תלאה ברוח שוקטת ונאמנים למלכם ולארצם מאד.

ראשית תעודת הארץ הזאת למשמר הגבול היה במאה הט"ז למספרם, עת רבו מלחמות נוראות בין הנוצרים והישמעאלים על אודות האמונה, כי נמלטו גויי סערבן, קראאטן ורומנים מארץ הטירקייא, ויתן להם קיסר עסטרייך את החבל הזה לשבת בו, והם קבלו על נפשם לשמרו לבל תדרכנו רגל זרים, ולארץ אחת נחשב יחד עם מדינת אונגארן, אך כאשר נלחמו בשנות תר"ח ותר"ט למול האונגארן בעבור הקיסר וכסאו, נתן להם דרור וזכיות רבות ואת ארצם הפריד ממלכות אונגארן ותהי למדינה חדשה לבדה, אשר אין עוד להונגרים דין ודברים אתה:

מחלקות המדינה הזאת שלש הנה, א) גבול קראאליען. ב) גבול סלאוואניען וסערביען. ג) גבול באנאט.

א. גבול קראאליען, שלשה מגרים בו, ולכל גבול איזה גלילות הנקראים צבאות על דבר גדודי הצבא אשר בהם.

א) מגר קארלשאדט, ארבעה גדודי צבא בו.

א. צבא ליקאן, לו המקומות: קארלאפאגא, עיר חפשי קטנה על הים האדריאטיקי, חוף קטן, אלף איש, מסחר יין, עץ, דבש, ודונג. גאספיך, מושב שרי החיל, אלף ות"ק איש, ארמון ומגדל. אודביניא, תשעה מאות איש.

ב. צבא אטאחאן, לו העיר סענג, שלש אלף ושלש מאות איש, בית גימנאזיום, בתי מדרש, בית אוצר דגן גדול. שני ירידים בשנה, חוף חפשי קטן, מסחר דגן, דבש ודונג, יין מלח ודגים, ובהמות שדה. אטאחאן, מקום מושב פקידי הגדוד, שש מאות איש, שני ארמונים.

ג. צבא אגולין לו המקומות, אגולין, שני אלף ות"ק איש, משכן שרי הגדוד, ארמון. מאדרוש, ארבע מאות איש, ארמון הרוס. אסעאריא, אלף וד' מאות איש. סהין, חמש מאות איש, ארמון סלע, מערת מכסלה גדולה ומהוללה.

ד. צבא סלואין לו המקומות, סלואין, שלש מאות איש, ארמון ישן, בית קאנטומאץ אשר ישבו בו הבאים מארץ אחרת ימים מספר לטהרם מן הרוח המעופש, אשד מי הנהר הקטן סלואינחיצא נאוה מאד, גבהו שלשה קלאפטר ורחבו חמשים קלאפטר. מושב פקידי הצבא הזה הוא בעיר קארלשטאדט אשר במדינת קראאציען. לעטין, כפר מבצר. וויניצא, שני מאות איש, מחצב שיש שחור מן ההר.

ב) מצר באנאל, שני גדודי צבא בו.

א. צבא באנאל הראשון, לו המקומות: גלינא. שני אלף איש, מושב פקידי הצבא, מסחר רב בצאן ובקר. טאפושקא, מאה וחמשים איש, מרחץ מים חמים לתרופה, אשר נודע לתהלה כבר בימי הרומים, גם מרחץ למרפא סוסים.

ב. צבא באנאל השני, לו העיר פעטריניא, ארבע אלף וחמש מאות איש, חפשים מעבודת הצבא, מושב פקידי החיל, בתי ספר, מטוה משי. קאסטאניצא, עיר חפשי, שלש אלף איש. שחורות הטירקייא על פניה תעבורנה. יאסענאוואץ, שמונה מאות איש, בנין אניות. סיסעק חדש, נכח סיסעק ישן אשר בקראאציען, שש מאות איש, מסחר רב.

ג) מצר וואראסדין, שני צבאות בו.

א. צבא קרייץ, לו המקומות. בעלאוואר, עיר חפשי, ג' אלף איש, מושב פקידי שני צבאות המצר הזה, בתי ספר. מסחר משי, יין ותבואות השדה. איוואניץ, מבצר, שמונה מאות איש, מטע כרמים וטאבק. טשאסמא, חמש מאות איש. אכרים וכורמים.

ב. צבא סנט געארגן, לו המקומות. סנט געארגן, ארבע אלף איש. וויריע, ארבע אלף איש. מאלווע, בחול נהר דראווע העובר בו ימצאו זהב לעתים רחוקות. וויעלקי טראסטווא. מחתרת חומר יוצרים לבן וטוב.

ב. גבול סלאוואניען וסערביען, גם פלך הטשייקיסטן בו.

א. צבא גראדיסקא, לו הערים גראדיסקא חדש, שני אלף איש, מושב פקידי הגדוד. ב) גראדיסקא ישן, מבצר על נהר סאווע, שני אלף וחמש מאות איש, בית קאנטומאץ, היא עיר מולדת הרב הגדול מוה' שמשון מרפורגא ז"ל אב"ד בק"ק אנקונא בעל ס' צמח צדקה, ומלבד רוב חכמתו בתורת ה' היה רופא מומחה ומהולל מאד גם בעיני העמים. ווערבאווא, מקום מחצב אבנים דקות. פאקלעניצא, כפר, בו מעין שמן הרים אשר ימשחו אופני העגלות בו.

ב. צבא בראאד, לו העיר בראאד, מבצר על נהר סאווע, ארבע אלף איש, בתי ספר, מסחר רב. ווינקאווצע, שלש אלף וחמש מאות איש, מושב שרי הגדוד, בית גימנאזיום, בתי ספר שונים. באבינאגרעדא, חמש אלף איש.

ג. צבא פעטערווארדין, לו העיר קארלאוויץ, חמש אלף איש, בית גימנאזיום, בתי מדרש, צידת דגים, כרמי יין טוב מאד, מסחר רב. פעטערווארדיין, עיר מבצר חזק ונשגב מאד על נהר דאנויא נכח

העיר . כייאזאן אשר בסערביען , מושב ראשי נגידי חיל לצבא גבול סלאוואניען , ארבע אלף ושש מאות איש בה , בית נשק גדול ומהולל . זעמלין , עיר גדולה נכח המבצר בעלגראד בארץ טירקייא , תשעה אלף איש , בתי ספר , מסחר רב בל"ג , כרכום , דבש , עורות , כלי זכוכית ופארצעלאן . מיטראוויץ , מושב פקידי לצבא פעטערווארדיין , חמש אלף איש , שארית בנינים עתיקים מזמן הרומים . סלאנקאמען ישן , שני אלף איש , מעין מלח רע אשר ירקחו בו דלת עם הארץ את לחמם ותבשיליהם . פאלואיסן , כפר גדול , חמש אלף איש בו אכרים וכורמים .

פלך הטשייקיסטן , הוא כברת ארץ אשר יושביה עוברים באניות קטנות וקלות על פני המים וכלי נשק בידם לבלתי תת כף רגל זרים לבא בגבול עסטרייך . יושבי הפלך הזה שלשים אלף איש הם , והאלף ומאה איש מהם רצים ושבים תמיד בסירות דוגה על הנהרות למשמר הארץ : בו העיר טיטל בין הנהרות דאנויא וטייס , שני אלף וחמש מאות איש , מושב פקודי גדוד טשייקיסטן , בית נשק רב , מטוה משי , בנין אניות . השר הקטן אשר בין שתי הנהרות למבצר עוז הוא לה מפני צר ואויב : מאסארין , שני אלף איש . ווילאווא , מקום בנין אניות : טשוראג , שלש אלף איש , כרמים .

ג. גבול באנאט . שלשה גדודי צבא בו :

א. צבא באנאט אשכנזי . לו המקומות . פאנטשאווא , עיר חפשי על נהר טעמעש , שנים עשר אלף איש , מושב פקידי הצבא , מטוה משי , בית מעשה צוקר , בתי ספר , מסחר רב . קובין , חמש אלף איש , מסחר עלים . פערלאס , שלש אלף איש , בתי ריחים . דעבעליאטשא שני אלף ות"ק איש , חמשה בתי ריחים , אליבונאר , מקום בשול זאלפעטער רב . יארקאוואץ , שני אלף ושש מאות איש , כרמי יין . קארלסדארף , מקום ריחים רבים אשר אופניהם סובבים על כנפי רוח

ב. צבא באנאט אילירי , לו המקומות : ווייסקירכן , עיר חפשי , שש אלף איש , מושב פקידי הצבא , גני פרי טובים , כרמים רבים , מסחר יבול השדה , צאן ובקר . איבענשאל , מקום מהולל על דבר מחתרת נחלי אבן רע אשר בו .

ג. צבא באנאט רומאני , לו המקומות : קאראנשעבעש על נהר טעמעש וגשר ברזל חדש עליו , שלש אלף ושש מאות איש ; מושב פקידי הצבא , מסחר . מעהאדיא , שני אלף איש , בית ספר גדול , בנינים עתיקים מימי הרומים . במרחק פרסה ממנה מרחץ מי תרופה חמים הנקרא בשם מרחץ הערקולעס בככר נחמד מאד כגן עדן כולו , גם גשר ברזל על נהר טשערנא בככר הזה נפלא מאד אין כמוהו בכל ארצות עסטרייך , מקום המרחץ הזה שלשה בתים לו , וממימיו יוצאים רותחים משנים ועשרים מעינות , ורבבות בני אדם ינהרו אליו מארצות מרחקים . ארשאווא ישן נכח המבצר ארשאווא חדש אשר בטירקייא , אלף איש , מעשה עורות מאדמים , מסחר . מאלדאווא , שני אלף איש , מסחר על פני המים . דרענקאווא , מקום מנוח לעוברי הים באניות . סופאנעק , מקום קאנטומאץ גדול לכל הבאים על פני הים השחור עד אשר יעצרו

מהאויר הרע. דובהווה, מקום מהולל על דבר המערה הגדולה אשר בו, ומלב נכון לשבע מאות איש בקרבה.

טז גאליציא

המדינה הזאת תכיל בקרבה גם קראקא ובנותיה ופלך בוקאווינא: מדת שטחה אלף חמש מאות ששים ותשע פ"מ. גבוליה לפאת צפון ארץ רוסיא, למערבה פולין ושלעזיא של פרייסן, לדרומה אונגארן וזיבנבירגן, ולמזרחה מאלדויא ובעסארביען:

הרי קארפאטען עוברים על פני כולה מפאת קדם לפאת ים. יערים רבים בתוכה וכל עץ בם.

אחד עשר נהרים גדולים לה, והם ווייכסל היוצא מהרי קארפאטען אל טעשן ואחרי מרוצת קל"ד פרסה יפול לים הקדמוני אל דאנציג. דניעסטר מקיר בגליל שאמבור ועובר לארץ רוסיא. פרוט ראשיתו בהרי קארפאטען בגליל סטאניסלויא. בוג תולאותיו בגליל זלאטשוב. סאן מוצאו בגליל שאמבור ובהגיעו לגליל רייסא יפול לנהר ווייכסל. דונאייעץ יצא מהרי קארפאטען בגליל סאנדעץ. פאדהארצע, ראשיתו ברוסיא ובגליל טשארטקוב יניח אותו נהר דניעסטר אל פיהו. ביסטרילא הנקרא נהר הזהב על דבר גרגרי זהב הנמצאים במימיו, והוא הגבול בין בוקאווינא וזיבנבירגן. סערעט בהרי בוקאווינא מקורו. סטריא, מקורו בהרי קארפאטען אשר בגליל סטריא, ואחרי מרוץ כ"ה פרסה משתפך אל זידיטשוב לנהר דניעסטר. ווישלאקא מולדתו בגליל סאנאק וירוץ ט"ז פרסה עדי נפלו בגליל טארנאוו לנהר ווייכסל. מלבד אלה עוד נהרות ונחלים קטנים רבים. יאורים אך עשרים במספר, וכולם יחד בשלשה גלילות סאנדעץ קאלאמעא וטשערנאוויץ, הגדול מכולם הוא יאור הדגים בגליל סאנדעץ העמוק ל"ב קלאפטער. מבועי מי מתכת רבים בה, ולמיניהם הם כ"ב מעיני מי גפרית, ששה מקורי מי ברזל, ושבעה מבועי מי תרופה אחרים וכולם יחד טובים לשתות ולרחצה ומרפא בם לכל ממחלה.

צאצאיה. הארץ הזאת מבורכת בכל, ושפע רב לה בחטים דגן שעורים, שבולת שועל, קיקיון, פול ועדשים, גם פרי העץ למכביר, ולאן ובקר רב. סוסים טובים, בעלי כנף למכביר, דבורים רבים, דגים שונים כבירים, זיז שדי לא מעט, והם למיניהם, צבי, שועל, חזיר היער, ארנבת והלטאה.

מהרריה יתלבו אבנים, שיד, שיש, גראניט, חומר יוצרים, אבני אש, בדולח הרים, ישפה, פארצעלאן, עפרות צבע, טארף, גחלי אבן, גפרית, נפט, אלון, זהב כסף ונחושת מעט, ברזל רב בדיל, עופרת, כסף חי ומתכיות אחרים, ועל כולם עושר רב לה במלח מעינות ואבני מלח. מלאכת מחשבת אך מעט בהם, ולמעשה אורג בד ומשרפות יי"ש אשית הבכורה, ואחריהם מלאכת גלומי צמר, נייר, זכוכית, בשול צוקר

ואפר מלח , מעשה כלי יולריס ופארלעלאן , אבק שרפה , זאלפעטר , ליקאריע , טאבק , לבון דונג ופשתן . המסחר רב לארצות אחרות בשורים , דונג , דבש , תבואת השדה , מלח , עץ , כלי פשתן , עורות וצמר , קרנים , חלב ושער החזיר .

מספר יושביה חמש מיליאן ושלש מאות אלף איש , והם התערובות פולנים , רוטענים , אשכנזים , ארמיניים ובתוכם ארבע מאות אלף איש בני ישראל .

החכמות עודם בקרבה בשפל המדרגה , ומרבית יושבי הכפרים והערים הקטנות לא ידעו קרוא ספר .

אוירה ממולע וטוב מאד , החורף נאוה אף נעים , הסתיו הזק וארוך , והקיץ לא יחס מאד .

קורותיה . המדינה הזאת היתה בימי קדם אגודת ממשלות קטנות , ונסיכים רבים משלו בה , בירת כל הארץ היתה עיר האליטש ועל שמה נקראה כולה ה א ל י ל י ע ן , ואח"כ הוסב שמה ג א ל י ל ע ן כי כן דרך שפת פולניא להחליף לאות גימ"ל כל אות ה"א בלשון רוטענית . בשנת אלף רס"ח למספרם נכבשה כולה תחת יד הדוכס לעא ממשפחת אלופי רוסיא , ויבן את עיר לעמבערג (אשר קרא אותה על שמו לעאנסבורג) וישם משכנו בתוכה . אחרי מיתו עד אמלע המאה הי"ד למנינם היתה הארץ הזאת ביד מלכי רוסיא , אף בשנת אלף ש"מ למנינם חנה קאזימיר הגדול מלך פולין בחיל רב על העיר לבוב וילכדה , ומאז היתה גאליליא אחוז ארץ פולניא . המלך ההוא נתן רשיון לבני ישראל ולאשכנזים לבא אל תוכה , ויתן להם שדות ובתים לשבת בם וזכיות רבות . בשנת אלף תמ"ב פרצו התרתרים לתוך הארץ פנימה ויבואו עד לבוב ויחנו עליה ימים רבים , וכראותם כי לא יוכלו לה לקחו שבי עשרת אלפים נערים ונערות וישובו אחור , ויהי כבואם אל ג ל י נ י א כ י הלך שר הפלך נגדם בעם רב , ויכם ויקח את השבי מידם . עוד לא עברו ארבע שנים וישובו התרתרים אל תוכה , ויכו ויבוזו עד בואכה בעלז וגראדעק , ויארכו ימי הרעה הזאת שמונה שנה (עד אלף תנ"ג) , כי המלך ישב אז בליטויא המדינה , ואת גאליליא וכל המולאות אותה לא שם על לב . בשנת אלף תע"ד באו האונגארן ויכבשו הערים דוקלא , זמיגראד , יאסלא , מושינא , בשאסטעק , קאלאטשילע , פרישטאק , דעמבין ופילזנא , אולם לתקופת הימים נכרת ברית שלום , והערים האלה שבו למלכות פולניא. כמעט החלה הארץ לשאוף רוח מנוחה , ויבואו התרתרים וישימו כל עריה מן הגבול עד עיר זלאטשוב לתל שממה ואת העיר הבלורה זבארזש לכדו . גם בשנת אלף תפ"ע הרעו התרתרים להארץ מאד . בשנת אלף תל"ז התחברו הישמעאלים עם התרתרים והוואלאחן יחד ויבואו אל תוך גאליליא עד נהר סאן , וילא המלך לעומתם בשמונים אלף איש ויחן על עיר סוטשאווא , אולם נסוג אחור מהרה , כי הנגף והרעב המיתו רבים במחנהו , וירדפו האויבים אחריו ויכוהו מכה רבה , ויכבשו את הערים פרעמישלא , ראדימנא , יארא סלויא ופשעוואסק , ואחרי אשר בזזו בהם בז , שלחו אותם באש , ואנשים רבים הוליכו שבי . בעוד שתי שנים פרצו הישמעאלים עד עיר סאמבור ויכו את הארץ שביה , אך כאשר מתו ארבעים אלף איש מחילם בקור הנורא , ברחו

הנותרים לנפשותם . גם בשנים הבאות סבלה הארץ צרות רבות מידי התתרים הפרסים אשר נלחמו עליה שתים עשרה שנה , ובשלש המלחמות הגדולות אצל ווישנאוויץ (שנת אלף תקי"ב) , סאקאל (אלף תקט"ו) וקאמארנא (אלף תקכ"ד הוכו עד מאד . בשנת אלף תרמ"ח קמו הקאזאקן וכל מאמיני דת יונית בפולניא נגד הממשלה וגם התתרים נלוו עמם , ובראשם הצורר באגדאן חמעלניצקי שר"י , כי מרה נפשו על שר פולני אשר לקח את כפר אחוזתו ממנו בלא משפט , גם את אשתו לקח ואת בנו יסר בשוטים לעין כל , והשופטים גם המלך אשר הקריב חמעלניצקי דבר משפטו אליהם אטמו אזניהם לקול שועתו . אין די מלים לכל המכות האכזריות אשר הכה הבליעל הזה וחילו את הארץ בשנה ההיא , היא שנת ה' אלפים ת"ח למספר בני ישראל, ולזכרה קבעו יום ך' סיון לצום ולבכי. לתקופת השנה נלחם חמעלניצקי ושני מאות אלף איש עמו אצל זבאראש ותעז ידו , ויניף שנית ידו נגד הפולנים אצל זבארוב ויכרתו אתו ברית שלום. טרם עברה שנה תמימה הפיר הנבל הזה את בריתו , וילחם שנית על גאליציא ויארכו ימי הריב ארבע שנה, בשנת אלף תרנ"ה צרו הקאזאקן על עיר לבוב , והשוועדן גם הם באו ויחנו על הערים יאראסלויא ופרעמיסלא , אך עד מהרה הוכו אחור וינוסו · בשנת אלף תרס"ע בחר העם את הדוכס וויסניאוויעצקי למלך עליהם , וחורי הארץ לא ישרה נפשם בו ויחרפו את כבודו לעין כל , ותהי מהומה רבה בארץ . בימי המבוכה הזאת עברו הישמעאלים את הגבול ויגיעו עד עיר לבוב ויחנו עליה , והסולטאן בא בעצמו ובכבודו בראש צבאותיו ויטע אהל אפדנו בעיר בוטשאטש , ובראות המלך כי ברע הוא קרא לשלום , ויתן את המבצר קאמיניץ פאדאלסקי להישמעאלים , ומדינת אוקריינא להתתרים , גם נדר תת מס להסולטן מדי שנה שנה שנים עשר אלף דינרי זהב . בעוד לא כביר פקדו התתרים את הארץ בחרבם הקשה , ובצאת המלך עם חילו לעומתם , חלה אצל גלינא וישיבוהו ללבוב וימת בן שלשים וחמש שנה : וישימו הפולנים את יאהאן סאביעסקי למלך עליהם , והאיש גבור חיל ושר מלחמה , ועיר מולדתו אלעסקא אשר בגליל זלאטשוב , ויצא למלחמה על הישמעאלים אשר צרו על עיר לבוב (שנת אלף תרע"ה) · ויך אותם בחוזק יד וגבורת עוז וינוסו מפניו , ויחנו אל טרעמבאוולא וישליכו אל תוכה יותר משמונה מאות כדורי אש נוראים , והעיר נואשה מכל תקוה , ויבא סאביעסקי לישע לה , ויפיל את הישמעאלים חללים לפניו וישובו אחור , וישימו לעיר זוראוונא פניהם , ומחניהם כסה פני הארץ כי מאתים אלף היה מספרם , וכאשר יצא סאביעסקי לקראתם וחמש עשר אלף איש עמו , הקיפו אותו ואת חילו מכל עבר , ויהי שלשה ועשרים יום במצור , אולם בחכמתו עצר כח נגד האויב העז הלזה ויכהו מכה רבה עד אשר נכנע תחתיו ויכרות אתו ברית שלום לכבוד ולתפארת : בעוד שבע שנים קדשו הישמעאלים מלחמה על ארץ עסטרייך ויבואו בחיל כבד דרך אונגארן אל תוכה , ושלש מאות אלף איש צרו על עיר וויען , ויצר לה מאד ומושיע אין לה , ויעל הארי מסובכו , הוא סאביעסקי האדיר , ובא רב לקח אתו , ויבא חיש קל אל מחנה הישמעאלים , ויכם מן הבקר עד הערב מכה נצחת, חמשים אלף איש נפלו בחרב גבוריו , ותפול חרדת אלהים על

האנשים , ויעזבו את אהליהם ושלל רב לאין חקר וינוסו . בשנת אלף
תרפ"ז כאשר היה סאביעסקי בארץ מאלדויא נלחמו התרתרים על עיר
זאלקווא ויבוזו את רכושה והנשים רבים הוליכו אתם שבי וישובו לארצם .
גם בשנות אלף תר"ן ותרל"ב הרבו התרתרים מהומות נוראות בגאליציא
וירעו לה מאד , ובשנת אלף תרנ"ה באה עיר לבוב במצור מפניהם ,
אולם באחרונה גברה יד סאביעסקי עליהם ויגרשם מן הארץ . בימי
המלך הזה היתה עת אורה וברכה לבני ישראל בגאליציא , גם שם עין
חסדו עליהם לעשות להם בית דפוס עברי אשר לא היה בכל הארץ הזאת ,
ויקח את ר' חיים דוד מעיר אמסטרדם , ויביאהו לקרית משכנו היא עיר
ז א ל ק ו ו א , ויתן לו איזה חדרים בהיכלו , ויתמוך את ידו בכסף וכל עוז
כיד המלך , גם אותיות וכל כלי דפוס הביא מאמסטרדם עד אשר יצא בית
הדפוס לפעולת אדם וממנו נפוצו הדפוסים האחרים בגאליציא · המלך הישר
הזה מת בשנת תנ"ו לאלף הששי , וימלוך אחריו אויגוסט דוכס זאכסן · בימי
המלך הזה באו ששים אלף תרתרים לגאליציא וישימוה לתל שממה , ויצא
לעומתם שר הצבא פאטאצקי בראש שמונה אלף גבורי חיל , ויך אותם אצל
עיר פאדהייצע , ויגרשם מן הארץ ולא יספו עוד לשוב אליה · בשנת ה' תס"ד
כאשר בא המלך הזה בסבך מלחמה רבה עם השוועדן , צרו האויבים על עיר
לבוב וילכדוה ברעש גדול ומורא · בשנת ה' תק"ד כאשר היתה מהומה גדולה
בארצות פולין יען קמו אגודות קושרים נגד המלך פאניאטאווסקי , נלחצו
מלכי עסטרייך רוסיא ופרייסן לבא בצבאותיהם אל תוכה להשקיט המריבה ·
וכראותם השער הולך וחזק גמרו אומר להקטין מדת הארץ למען תרפינה
ידיה ובל תוסיף עוד רעש ורוגז להשבית מנוחת שכניה , ויקחו ממנה ברצון
מלכה ושריה , שלשת אלפים תשע מאות וחמשה ועשרים פרסאות מרובעות
ויחלקו אותה ביניהם · בחלוקה הזאת באה גאליציא בשנת ה' תקל"ב למלכות
עסטרייך לאחוזת עולם · בשנת ה' תקס"ע כאשר באו גדודי פולין במצות
הקיסר נאפאלעאן הראשון להרעיש את גאליציא , באו צבאות רוסיא לעזרה
לה , ויהיו שני הגלילות טארנפאל ועסארטקוב ביד ממלכת רוסיא עד שנת
תקע"ה , היא השנה אשר הורד נאפאלעאן מכסאו וכל מלכי אירופא שבו איש
לארצו ונחלתו · על פי ברית המלכים בשנה ההיא היתה העיר קראקא
וסביבותיה ממשלת רעפובליק , לנזכרת שארית ארץ פולין , אולם כאשר נגלה
בשנת תר"ח קשר רב בגאליציא ומחוז פוזנא , ומושב ראשי הקושרים היה
בקראקא , באו צבאות עסטרייך אל תוכה , והקיסר לקח אותה ובנותיה לאחוזה·

אבותינו זרע יעקב באו אל תוך הארץ הזאת בסוף האלף החמישי
מארצות אשכנז דרך מדינות אונגארן , כי נרדפו אז על צואר מהמצרים אשר
הלכו לכבוש הארץ הקדושה , וימצאו מפלט ומנוחה בקרבה · ובראשית המאה
השניה לאלף הששי כאשר נתן להם המלך קאזימיר הגדול משפט אחוזה ודרור
רב , הוסיפו עוד מארצות אחרות לבא ולשבת בתוכה , ומבית החיים הישן
בלבוב הנחנו רואים , כי כבר היה אז קהל קדוש בקרבה , באשר אבן הראשה
לבית עולמים הלזה היא מצבת בחור חריף יעקב שנו משנת ק"ח , ובין המון
המצבות הישנות אשר נטבעו בעמקי התחתיות , נמצאה מצבת אשה לנופה
מ' מרים מארישא משנת ה"א ק"מ , כמובא בס' מ צ ב ת ק ד ש חוברת

ראשונה סי' א' וב' · כל מלכי פולין מימי קאזימיר הגדול עד אשר באה הארץ לידי ממשלת עסטרייך, הטו חסדם לבני ישראל ולא הכבידו עול עליהם מאומה, ורופאים וסרסורים יהודים היו להם בעירותם וחצריהם, לכן עתקו גם גברו חיל בתורה וחכמה, ממנה יצאו דבר ה' לכל ארצות תבל, ועשר ידות לה בגאונים אדירי התורה למול כל ממלכות הארץ, ועד היום הזה לה משפט הבכורה בשומרי עדות ה' נאמנה, ובדורשי חוקי חיים היא העולה על כולנה ·

אף אם פרשו המלכים כנפי צל חסד על אבותינו, לא מלעדר היו הרעות אשר השיגום, כי ידי המלכים היו אסורות מעשות כחפץ לבבם, וכל שר ואלוף עשה בעירו ומקומו ככל הישר בעיניו, ועוד זכרון שארית אתנו לתועבות אכזריותיהם, הוא השם פריץ לכל נכרי בעל נכסים וכפרים, כי קראו אותם לפנים בשם הזה, יען פרצו גדרות עולם, רמסו כל חוק ברגלים, לא חשבו אנוש, ובני אדם היו בעיניהם כרמש או תולעת עפר · ופעמים רבות קרה כי בא פריץ כזה מלידו שר וזעף, על אשר שב ריקם וארנבת או חולד לא הביא בידו, וילנו על היהודי בעל המלון או שוכר הרחים בכפר אחוזתו, לעלות על ראש העץ, וידרוך את קשתו למולו ולא החטיא המטרה, וכאשר נפל היהודי האומלל ארצה מתבוסס בדמו, ספק העריץ את כפיו בשמחה וייטב לבו. רשעת הפריצים הכתה שרש בלב עם הארץ ויעשו אף הם כמוהם, שארית עם קדוש היתה בידיהם למשסה ובז, ומושיע לא היה למו, כפעם בפעם באו הנכרים עליהם בעלילות שוא, וכבירים אין חקר נשרפו · נחנקו ונהרגו על קדושת השם, בשמחת לב השליכו חייהם מנגד והקריבו נפשם לבכור מות על לא חמס בכפם, והנכרים לא בלעו מזמתם הרעה להניא אותם אף כשערה מאחרי אלהים חיים ·

פרטי קורות אבותינו בקרבה אין אתנו רק מעט, כי סופרי הדורות שעברו לא כתבו רק דברים הנוגעים לחוקי ה' ותורתו, והתלאות אשר השיגום לא העלו על ספר מיראת העריצים ונוגשיהם · אך את זאת נדע, כי בכל הזמן הרב הזה (יותר משש מאות שנה) לא היה לנו גירוש וגלות כאשר קרה אותנו בארצות אחרות בימים ההם, וזה, יען דת כזאת לא תוכל היות כי אם מטעם המלך ויועציו, באשר דבר הנוגע לאוצר המלכות הוא. והמלכים הלא דרשו שלומנו תמיד, ועינם היתה לטובה עלינו ·

החוקים הטובים אשר נתן המלך קאזימיר לשלום אחינו, רבים הם, ואתן פה איזה מהם לדוגמא · בדיני ממונות לא היה הנכרי עד נאמן נגד איש ישראל אם לא היה עד יהודי עמו. העברי היה תמיד נשבע ונפטר אף אם איש נכרי היה התובע, כל הורג נפש ישראל נענש בפלילים כהורג איש נוצרי. מחלל בתי ה' נתן שני אבנים פלפל בעד פשעו · מנאץ כבוד המתים או שולח יד במצבות הקברים, כל רכושו היה לחרם והוא בכלא בא · בדבר המס וכל תרומה לא נתן היהודי אף קשיטה אחת יותר מן הנוצרי · בימי שבת וחג לא נקרא איש ישראל לבית המשפט בדבר ריב ומדון. כל הארץ היתה פתוחה לפני זרע יעקב לסחור בה כל דבר כאות נפשם, ובידם היה לשבת ולגור בכל מקום אשר בחרו · עלילת דם שקר היא, כי כן גלה השאנסע את דעתו עליה, ואין נוצרי נאמן בדבר הזה כי אם בהביאו שלשה עדים

נוצרים ושלשה עדים יהודים אשר כולם יחד יעידו, כי ראו איש עברי מכה נפש נוצרי למען קחת דמו לעוגות מצות הפסח. והמאשים איש יהודי על ככה וששה עדים כאלה אין לו, כאשר זמם לעשות לעברי כן יעשה לו. גם האשמה אשר טפלו על היהודים כי מזייפי מטבעות הם, אך שוא היא, ולא יתנו השופטים אזן קשבת לה· ביד איש ישראל לקחת נשך ותרבית מהנכרי ככל אות נפשו, בהשמע בלילה קול איש יהודי צועק כי באו גנבים או שודדים אל ביתו, על כל הנכרים השכנים לבא לעזרה לו, ואשר לא יבא, ענוש יענש תת שלשים כסף· המשפט על כל דבר ריב בין יהודי לרעהו היה ביד הרב וראשי העדה. גם היה בידם ליסר במקל חובלים ולהביא בבור איש חוטא ופושע בעניני הדת·

משפטים טובים כאלה נתן מלך פולניא זה חמש מאות שנה, בעת אשר עוד חשכת אולת כסתה פני תבל, בימים אשר גם שם ישראל לבד חטאת מרי ועון פלילי היה לכל הנקרא בו: בני אל חי נרדפו על צואר בארצות צרפת, ספניא, פורטוגאל ואשכנז, ובכל מדרך כף רגלם היה רק בכי ואנקה, בעתותי אופל ורעה כאלה, ימצאו חוקי חיים לשארית יהודה בארץ גאליציא, ומשפטים צדיקים אשר גם בדור אור הלזה אשר אנחנו חיים בו עתה, ישמחו אחינו באיזה ממלכות אם תתן להם הממשלה כמו אלה· ואין יתרון לזמן הזה על הדורות שעברו כי אם בתוצאות החוקים לפעולות אדם, כי עתה עושים השופטים כחוקי המלך, באשר עובר חוק עונו ישא, תחת אשר אז לא שמו השופטים לב לדתי המלך, ואיש איש הישר בעיניו עשה:

המדינה הזאת שלש מחלקות לה, נוף לעמברג, נוף קראקא, נוף בוקאווינא.

נוף לעמברג שנים עשר גלילות לו·

א· גליל לעמברג, מדת שטחו מ"א פרסאות מרובעות, בו העיר

לעמברג (בשפת פולין לבוב) בעמק צר והרי חול סביב לה, נחל פעלטעוו עובר בתוכה, בירת כל המדינה וקרית שליט רב המושל בשם הקיסר, בה מושב ב"ד הגדול וכל שרי הממשלה, העיר לבדה קטנה וישנה, אולם שבעה המגרשים אשר לה גדולים ויפים מאד, ג' אלף וז' מאות בתים, שמונים אלף איש, ובתוכם כשלשים אלף בני ישראל, שלשה בתי כנסיות גדולים, תשעה ביהכ"נ קטנים, שני בתי מדרש וגם בהם יתפללו בקר וערב, מלבד אלה עוד בית ה' חדש מלא הוד והדר הנקרא בשם היכל האשכנזים בו ישיר הש"ץ בחברת קהל משוררים, והעם יתפלל בלחש ויראת הרוממות, גם דורש ומוכיח מיוחד לו אשר ידרוש כפעם בפעם דברי כבושין בשפת אשכנז צחה כנהוג ברוב ערי אשכנז: חנוכת הבית הזה היתה בשנת ה"א תר"ו. שמונה ועשרים במות לנוצרים' ובהם ה' בתי מקלט לכמרים וה' לנשים נזורות· הבמה הגדולה מכולן הנקראת בשם קאטעדרע נבנתה בשנת ה"א ק"ל· בית תפלה לנוצרי לוטר· בית העצה גדול ונאוה אשר נבנה בשנת ה"א תקפ"ח, ומגדל גבוה לו, ארבע בארות זורקות מים למרום בארבע רוחותיו, בית אוניווערזיטעט ואוצר ספרים לו, גנת ביתן, בנין אסאלינסקי

נחמד ומפואר, בו בית דפוס, אוצר ספרים, אוסף מטבעות וציורים, שני בתי גימנאזיום, בתי מדרש שונים לכל לשון וחכמה ומלאכת מחשבת, בתי ספר רבים, בתי חנוך לעורים וחרשים, בתי הנוך ילדים, בתי מחסה לדל, בית חולים גדול מאד, ארמון ראש כמרי יון נאוה מאד, ארמון נשיא כמרי הקטוליקן חדש ונאוה, היכל השליט יפה אף נעים, בית טעאטר גדול ומהודר, בניני תפארת רבים · הר פראנץ יאזעף, פרדס נאוה מאד לשוח בו, על פני ההר הזה היה מלפנים היכל המלך, ועוד עתה שארית עיים ממנו. הר ווראנאווסקי מצודת עופל חדשה עליו, וכאשר חפרו זה איזה שנים במעמקי אדמתו על דבר המצודה הזאת, מצאו פסל אליל אנוש וחצי קומתו, ויהי למשמרת, וזה לאות כי היו עובדי אלילים בעיר הזאת לפנים, גם מצאו איזה מצבות בני ישראל אשר היה קשה לקרוא גם כי נשחתו מרוב ימים · יער הקיסר בו מצבת אבן למזכרת חג העם אשר היה בו לכבוד הקיסר יאזעף השני עת היה בעיר הזאת · שני בתי ריחים גדולים אשר גלגליהם הולכים ברוח הקיטור · בית גדול אשר למורות מאתו יצאו מתחת לארץ על פני כל העיר ומגרשיה, ושולח אור למנורות החוצות והבתים ממיץ גחלי אבן וקיטור אשר יעשו במכונותיו · איזה בתי מעשה נרות נפט, שמן פרחים ונייר ·

לנו בני ישראל איזה בתים לגאון ולתפארת, הלא הם בית הכנסת הגדול מחוץ לעיר, נבנה בשנת של"ב, בנין מפואר נכון על ארבעה עמודי אבן, ועוד ארבעה בתי ה' קטנים באולם אשר לפניו · בית הכנסת הגדול אשר בתוך העיר, היה לפנים בית תפלה לקראים, כי קראים רבים היו בעיר הזאת בראשיתה, אך כאשר ספו תמו היה לבני ישראל לנחלה ונבנה מחדש בהוד ויופי · בית הכנסת הישן בתוך העיר, גם הוא היכל נפלא, נבנה בשנת שמ"ב, ובעוד לא כביר אחרי הבנותו עשה ה' אתו נס ופלא, כי קמו הכמרים ויאמרו כי בית הקדוש הזה וכל משכנות יעקב ברחוב היהודים להם המה, ותצא הדת מלפני שופטי העיר בשנת שס"ה, כי צדיקים הכומרים בריבם והביהכ"נ אחוזתם היא לעשות בה כטוב בעיניהם, ונשיאי הקהל נאלצו תת להם מפתחות הבית למען יירשו אותו, ויהי בידי הכמרים היונים עד אמצע חדש אדר שנת שפ"ט, הלא הוא ארבע שנים וששה ירחים, אולם ה' בחסדו עשה אתנו אות לטובה כי לא נגעה בו יד זרים לחלל את הקדש, וכאשר נהייתה מריבה בין השרים ויצאו איש את אחיו, הקריבו ראשי העדה את דבר משפטם זה אל כסא כבודם, ויבוקש הדבר וימצא כי הצדק אתנו, וישיבו את הבית הקדוש לזרע יעקב, ויבואו אל תוכו בקול רנה ותודה, וירצו את אבניו ועפר ארצו לחכו בדמעות גיל וברכה לשוכן שמים · לזכר הנס הזה כתב הגאון הגדול מוה' יצחק הלוי אחי הגאון בעל טורי זהב ז"ל פיוט נאוה מאד נקרא בשם שיר גאולה, והגאונים הגדולים מוה' מאיר ז"ל אב"ד העיר ומוה' פאלק כ"ץ בעל הסמ"ע תקנו לאמר השיר הזה מדי שנה בשנה בשבת אחר פורים בתפלת שחרית. השיר הנחמד הזה עם פירוש מהגאון המשורר בעצמו, כתוב הנהו על קלף באותיות אשורית יפות ומהודרות בסוף המחזור דפוס פראג על קלף יקר מאד אשר בני הח"ק מגידי תהלים הביאו אותו מנחה לבית ה' הלזה · והרב התריף מוה' גבריאל שיכסדארף כ"י מצא

אותו בקרבו זה שתי שנה ונתן לו יד ושם בשׁ׳ מלבת קודש אשר הבר (לבוב תרכ״ג), ואני כתבתי מ ב ו א בראשו הנדפס גם הוא בשׁ׳ הנ״ל · בית חולים גדול, בית מחסה ליתומים בלי אב ואם, בית חנוך ילדים, בית ספר גדול לנערים ונערות, בו יורו לנאלאי גוי קדוש לשון הקדש ועקרי הדת, לשונות אשכנז, פולניא ורוטענית לכל משפטיהם וחוק תיהם, מדע החשבון, ידיעות גלילות הארץ ועוד דברים אחרים, ונקרא בשם מ ו ס ט ר ה ו י פ ט ש ו ל ע נוסד זה עשרים שנה, ומלבדו עוד שני בתי ספר קטנים ממנו בשם טריוויאל שולן · מורי שלשה הבתים האלה לוקחים שכרם מקופת הקהל, ודבר אין להם עם אבות התלמידים, לכן עושים עבודת הקדש הזאת באמונה ואינם נלאים תת יתרון לבן האחד על בן רעהו · לישני אדמת עפר שני בתי קברות, האחד ישן נושן, נוסד זה יותר מחמש מאות שנה, (כי לפי המסורת מאבותינו, מלבת הבחור יעקב משנת ק״ה היא אבן שתיה לבית החיים הלזה), מוקף חומות אבן וקברי איזה קראים אצל החומה, ובית הכנסת נאוה במבוא שעריו, והצר מות השני חדש הוא, נעשה בפקודת הממשלה סוף שנת תרע״ו, עת נפקדה העיר בנגף רב הוא מחלת החולי רע ר״ל · בו מנוחת הגאון הגדול מוה׳ שמחה נתן עלינבערג זלה״ה אב״ד דק״ק מאסליסק וראב״ד ומ״ץ פה לבוב, ובנו הגאון מוה׳ בנימין עלינבערג ז״ל אב״ד דק״ק בוקסעווין, והגאון ר׳ הירש חיות אב״ד דק״ק זאלקווא וק״ק קאלים, והגאון הגדול שר התורה מוה׳ מרדכי זאב עטינגר זלה״ה בעהמ״ח ס׳ מפרשי הים, מגן גבורים, מאירת עינים ושו״ת מאמר מרדכי, והגהות לש״ס בבלי · גם בית עולמים הזה חומת אבנים סביבו ובית מקדש מעט בקרבו אשר בנה אחד הגבירים מכספו ·

המסחר רב בקרבה, עושי מעשה חרשים ומלאכת יד כבירים מאד, בתים רבים למעשה יי״ש, שכר, חומץ, כלי בד, כובעי קש ובורסקי · שבעה בתי דפוס לישראל וחמשה בתי דפוס לנכרים, מלבד בית דפוס הקיסר גדול מאד, ואיזה בתי ליטאגראפיא הם דפוסי אבן ·

העיר הזאת היא ראש לכל הקהלות הגדולות בישראל, וגאוני עולם כבירים אין חקר כללו את יפיה מימי קדם קדמתה · החפץ לדעת את כולם ידרשם מעל ס׳ מ ל ב ת ק ו ד ש חוברת ראשונה ושניה, כי שם ימלא שמותיהם ופרשת גדולתם ערוכים לפניו, ואנכי פה לא אזכיר אפס קצה המצויינים בהם, הלא הם הגאון ר׳ קלמן ווירמש המובא בשו״ת רש״ל רבו של הגאון בעל הרמ״א, הגאונים ר׳ יהושע פאליק כ״ץ בעל הסמ״ע, מהר״ם לובלין וחתנו ר׳ יוסף, ר׳ אברהם שרענציל בעל איתן האזרחי תלמיד הגאון בעל סמ״ע, רבינו אליהו קלמנקש אשר אחז אותו השבן בתוך דרשת שבת הגדול וימת, ר׳ יצחק חיות בעל ס׳ זרע יצחק, ר׳ אברהם חיים שור בעל תורת חיים, ר׳ דוד הלוי בעל טורי זהב, ר׳ משה חריף, ר׳ צבי אשכנזי בעל חכם צבי · ר׳ מאיר מרגליות בעל מאיר נתיבים, ר׳ יהושע בעל פני יהושע, ר׳ חיים כהן ראפאפורט (על פני מלבת קבורתו מתואר רק בשם רב לבד, כי כן צוה בענות צדקו לפני מותו), ר׳ שלמה בעל מרכבת המשנה, מ׳ מאיר תאומים בעל ברכת יוסף, בנו הגאון בעל פרי מגדים, הצדיק ר׳ מרדכי זאב, ר׳ שמואל שאצר בעל שם משמואל, ר׳ הירש רוזאנים בעל

תשע שעות , ר' משולם בעל פתחי נדה , ר' יצחק אשכנזי בעל טהרת הקדש ,
ר' נפתלי הירץ שוחאסטאוו , ר' יעקב אורנשטיין בעל ישועת יעקב (נאסף
אל עמיו בשנת תקל"ט) · כל אדירי התורה האלה ישבו על כסא ההוראה
בקרבה , ורובם מנוחת כבודם בבה"ח הישן · גם באו הנה כפעם בפעם גאוני
האמשטרדם כר' דוד לידא בעל ס' עיר מקלט ובנו וחתנו , ור' אליעזר פרופס
ודומיהם , והורו דבר ה' לגוי קדוש · אף שרי התורה מארצות אשכנז כר'
אברהם קאצנעלנבוגן , ר' יוסף אחי בעל התוספות יו"ט , ר' יצחק איש
אוסטרייך ועוד אחרים רבים המתוארים בציוני קבריהם בשם א ש כ נ ז י ,
באו אל תוכה והעמידו תלמידים רבים בתורת ה' צבאות ·

גם ספונים בבית עולם הישן צדיקים רבים אשר מסרו נפשם על קדושת
השם הגדול , ובראשם הגאונים האחים ר' חיים ור' יהושע ר י י צ ש ז"ל ,
ראשי ישיבה וגבירים גדולים , אשר באו עליהם בעלילה כי הסיתו איש מומר
לשוב לדת ישראל , ודנו אותם בארבע מיתות ב"ד בערב חג השבועות שנת
תפ"ח , וששה וארבעים אנשי שם גאונים רמים ונשאים אשר נפלו בחרב
שנכרים בימי השערורה מן שבת קדש ח' אייר עד כ' סיון שנת תכ"ד · שבת
המבוכה הזאת נעלמה מאתנו , כי אין זכר ממנה בפנקס הביהכ"נ , אך תוך
תפלת אל מלא רחמים הכתובה בו , נאמר כי נפלו הפחזים בזעף אף על
בתי ה' , קרעו ספרי תורה , שללו רכוש בני ישראל , והפילו מהם רב , גם
הרגו את הש"ץ אשר עמד אז לפני התיבה וכבד ה' מגרונו , ועוד עתה במחזור
הביהכ"נ הגדולה בתוך העיר , מדקרות חרב וחנית בקונטרסי הפיוטים
לשבתות שבין פסח לעצרת , אשר דקרו האויבים ברשעתם · ובאשר אנחנו
רואים מתוך ציוני המצבות לקדושים האלה , כי כולם יחד ראשי אלופי ישראל
היו , אין ספק בידינו כי עלילת הדת היתה : גם שארית פליטה לנו אשה
גבירה וקדושה אדל שמה מעיר דראביטש , אשר האשימו אותה כי שחטה
שפחתה ילד נוצרי בליל פסח בפקודתה , ועל כל עדת עיר דראביטש יצא הקצף
כי כולם יחד באו במאסר , ובראות הצנועה הזאת כי עוזר אין , הקריבה
את נפשה לטבח לפדות הקהל הקדוש מידי האכזרים , ותאמר כי היא לבדה
עשתה הרעה הזאת , וכל העם נקיים , ואף אם במשך ימי הבקורת שבה
השפחה מדבריה הראשונים והוכיחה כי שקר ענתה בגבירתה , לא סר מר
המות מעליה , כי הכמרים אמרו אך בזאת תחיה אם תחליף את דתה , והיא
בצור מעוזה החזיקה ותמת בלא משפט ובשמחת נפש על קדושת השם ·

גם טמונים בביה"ח הזה ששה ושלשים ראשי ישיבה ונשים שאננות
ובתוכם אשת הגאון בעל פני יהושע ובתו וחמותו ואבי חמותו , אשר נהרגו
ע"י הריסות איזה בתים שנהפכו פתאום לגל ביום ה' ג' כסלו שנת תס"ג ,
כי יצאה אש ומצאה איזה חביות אבק שרפה , ותבקע הארץ תחתם , וגם הגאון
בעל פני יהושע נשקע בעמקי תחתיות האדמה , וקורות ואבנים על ראשו .
אך בחמלת ה' לא נגעה בו רעה ויצא בשלום :

עוד סגולה יקרה לנו בחצר מות הלזה , היא מצבת הרב הגביר נשיא
עה"ק ירושלים ורופא מומחה , השר מוה' שמחה אשר היה רופא הסולטאן
ואח"כ רופא המלך שאביעסקי , וכל בני דורו העידו עליו שהיה גדול בתורה
ויראה , ופזר כסף רב לעניים ולבתי חסד , ועוד מזכרת ממנו בביהכ"נ הישן

בתוך העיר מנורה נאוה מאד ושמו חרות בקרבה ׳ הגדול הזה נזכר בשו"ת נודע ביהודה בדבר פסק הלכה ·

הגאון מוה' אברהם סרעגליל אשר הזכרתי למעלה , קם נגד הגאון מהר"ם לובלין אשר היה אז אב"ד בלבוב , על אשר יצאו מפיו איזה דברים נגד כבוד רבו הסמ"ע , והביא את דבר ריבו לפני ראשי ארבע הארצות ביום הועד ואחרי אשר פרנסי הועד נחלקו בדעותיהם , הגיע הדבר עד כסא המלך וממנו יצא המשפט כי ירד מהר"ם מכסא הרבנות , ויעזוב את העיר ביום ו' עש"ק וילך לקרית לובלין ·

הגאון מו"ה אברהם קאלנעלבוגן המובא למעלה , נעשה במקרה טהור אב"ד העיר , כי לפניו הי' הגאון מו"ה משה חריף חותן הגאון מוה' שעפטיל הורוויץ בן השל"ה אב"ד פה , ור' אברהם קאלנעלבוגן הי' רב בק"ק יאנוב , ויהי היום ויבא ללבוב אל אסיפת הפרנסים מארבע הארצות , וביום הששי אמר לו בעל המלון כי לא יהיה לו בשר ליום השבת באשר שחט ונטרף על פי הוראת אב"ד העיר , ויקם ר' אברהם ויתן כובע שבת על ראשו וילך לבית הרב , ואז היה החוק לבל ילך רב עיר קטנה בכובע שבת , וימאן משרת הרב לתתו לבא אל תוך הביתו ויתן עליו בקולו לאמר , איככה נועזת תת כובע כזה בראשך , ויהי כשמוע הרב את צעקת משרתו , פתח הדלת וישאל את ר' אברהם לאמר מה זה תבקש , ויען אותו ר' אברהם ויאמר שאלה אחת קטנה אני שואל מאתך , הורני נא את משפט השור הטבוח אשר כזה וכזה קרה בו אם כשר הוא ואם לא , וכאשר נשאו ונתנו יחד בדבר הזה , ור' אברהם חוה את דעתו ע"פ שקול הדעת וסברא ישרה , כי השור כשר לאכול הוא , הודה הרב לדבריו , ובענות צדקו אמר למנהלי ארבע הארצות , האדם היקר הזה גדול הוא מאד , והנני שב אחורנית מפניו כי ראוי הוא לכתר הרבנות יותר ממני , וכן היה , כי הגאון ר' משה חריף הסיר את נזרו מעל ראשו וילך לעיר מולדתו היא אולינאוו והרב ר' אברהם האשכנזי הורם לרב אב"ד תחתיו ·

אחרי מות הגאון ר' יעקב אורנשטיין (תקל"ט) עברו איזה שנים אשר לא היה רב הגליל לעדה הזאת , אך הגאון ר' שמחה נתן עלינבערג ז"ל היה ממלא מקום רב הגליל , כי יצאה הדת מלפני המלך לבל יקרב איש אל כסא הרבנות בלתי אם דרש חכמת הפלסופיא בבית אוניווערזיטעט ותעודה בידו על החכמות החיצוניות , וכאשר בא הנה הרב ר' אברהם הכהן אב"ד בעיר האהענעמס בארץ טיראל , ויהי דרשן ומגיד מישרים בביהכ"נ החדש לאשכנזים · מצא חן בעיני שרי המלך , ויגדלוהו וינשאוהו , ויהי בשנת תר"ז על פי פקודתם רב הגליל , אולם רבים מבני העיר לא נטו אחריו , כי למורת רוח היה להם רב אשר לא בחרה העדה בו · ובהגיע שנת תר"ח , היא השנה הנודעה לשם במקרא דרור והמון התמורות הגדולות אשר עברו כזיק ארצות תבל , קמו כבירים מדלת העם והואילו להדפו מן הרבנות ביד חזקה , ותהי מריבה גדולה בעדה , ובעוד האנשים נצים בדבר שפתים , בא איש בליעל זולל לבני אדם אל בית הרב ויתן רוש בברותו , וימת בלא יומו בתשיעי לחדש אלול תר"ח בן ארבעים ושתים שנה · בגלל הדבר הזה נתפשו איזה גדולי העיר , כי חשבו אשר ידם במעל הזה , אולם עד מהרה יצאו לחפשי , כי יצא כאור צדקם , וכל העם ידעו כי און הדם הנקי הזה בכפיהם ,

והנבל

והגבל האדור עשה התועבה הזאת בשרירות לבו הרע לבד ·

לעת זקנת הגאון ר' שמחה נתן עלינבערג ז"ל, עזב בנו הגאון ר' בנימין את משמרת כהונתו בק"ק בוקאטשאוולע, כי אב"ד היה שם, ויתקע אהלו בלבוב ויהי עזר ומשען לאביו בדבר הרבנות, וכאשר מת האדם הגדול הזה על פני אביו בשנת תרע"ז ועיני אביו כבדו מזיקן, נתנו נזר הרבנות על ראש הגאון מוה' יוסף שאול הלוי נאטנזאהן נ"י ואשתו הגבירה מרת אדל מ"כ נתנה בעבור זה סך רב על יתומי הגאון ר' בנימין ז"ל · ומאז ועד עתה הגאון ר' יוסף שאול יושב על כסא הרבנות אתנו, יהי ה' בעזרו ויאריך שנותיו בנעימים ·

הקריה הזאת היא מולדת הגאון שר התורה מוה' משה טויבש ז"ל אב"ד דק"ק יאסי בעהמ"ח ס' תועפות ראם, והרב הגאון החכם המבקר הגדול מוה' שלמה ליב ראפאפורט יל"ו אשר היה אב"ד בק"ק טארנפאל ועתה הוא רב אב"ד בק"ק פראג יע"א · גם אנכי הצעיר נולדתי בעיר הזאת בר"ח ניסן שנת תקע"ה, והנני יושב בקרבה עד היום הזה · ואספר פה קצה ארחות דרכי ומפעלותי, למען יהי למזכרת דור אחרון ·

עודני נער בן שתים עשרה שנה החל רוח ה' לפעמי ונפשי נכספה מאד לספרי מדע ותושיה, והימים ההם ימי אופל וחושך בארצי, והעם חשבו כי פרי לענה ורוש בעץ הדעת, כל אוכליו יאשמו, לכן בלעתי את חפצי בסתר והצנע, ביום למדתי ש"ס ופוסקים, ובלילה עת שכבו אנשי הבית אסורים בחבלי תרדמה, הגיתי בספרי תנ"ך עם באור ות"א וכל הבא לידי מדברי בינה ודעת, והתרגום האשכנזי היה לי לישועה להבין על ידו שפת אשכנז אשר כבר יכולתי קרוא בה, ובעזרתו החלותי לקרוא ספרי חכמה בלשון גרמניא ולהשכיל בם · מה מאד כבדה עלי העבודה הזאת, כי מלבד אשר יגעתי בלי מורה ומנהל, היה גם פחד אבי נגד עיני תמיד, מדעתי כי אם יודע לו הדבר מוסר אכזרי ייסרני, גם פעמים רבות נתפשתי בספרי תבונה בידי, הכני, פצעני, ויגער בי לאמר, הלא תדע כי היות משכיל חטאת מרי הוא, אולם רוחי לא נתנני השקט, ואט את שכמי לסבול רוגז אבי וזעפו, עד אשר נפקחו עיניו לראות כי בכל מרבית הגיוני בחכמה הנני הולך תמים, ועם אלקים וקדושים נאמן רוחי, וינוח לי · בשנת תקל"ג נתן לי אבי ז"ל אשה בת נדיב ח י ה ב ל ו מ א ש א ה, וזכיתי למצוא בה עזר ומשען בכל אשר אפנה, כי כל המדות הטובות אשר מנו שלמה ע"ה וחז"ל בנשים לדקניות, כולן יחד מתאימות בה, מנשים באהל תבורך · בשלש שנים הראשונות אחרי הייתי לבעל אשה, לא משתי מאהלה של תורה, כי ארוחתי ניתנה לי משלחן אבי, ובעת ההיא טפחתי ורביתי את ספרי הראשון הוא מ ג ן ה ח כ מ ה.

בשנת תקל"ז יצאתי לסחור בארץ ועתותי המרגוע היו לי לעבודת הקדש, בשנה ההיא יצא מתחת ידי ס' הרואה ח"א, ובשנת תקל"ט יצאה גם החוברת השנית לאור עולם · בשנת ת"ר נותרתי ערום בלי אגורת כסף, כי כל רכושי ירד לטמיון, ותעבורנה עלי שמונה שנים בלתי טובות, לא אכחד כי מחיית ביתי היתה ברחבה בלי מחסור כל, אולם העבודה כבדה עלי מאד ומנוח לא מצאתי, גם במשך הימים ההם לא חדלתי הגות בתורת

אל ולכתוב מורשי לבבי עלי ספר, הלא הם, מאמר על המסורה בס׳ ציון (ספד"מ תר"ב) ס׳ ירושלים ח"א (זאלקווא תר"ד), ירושלים ח"ב (לבוב תר"ה), ירושלים ח"ג (פראג תר"ה), עטרת צבי (זאלקווא תר"ד), דבר בעתו בס׳ ככבי יצחק ח"ד (ווין תר"ו), משא דמשק, בסוף ס׳ שארית ישראל (לבוב תר"ו), קאלומבוס ג"ח (לבוב תר"ו), נוספות לס׳ שבט יהודה (לבוב תר"ו), כליל יופי (לבוב תר"ו) כתר שם טוב (לבוב תר"ו), מבשרת ציון (לבוב תר"ז), נוספות והערות לס׳ צמח דוד (לבוב תר"ז), נוספות והערות לס׳ מקוה ישראל (לבוב תר"ז), אריאל (לבוב תר"ח), ערוגת הבושם (לבוב תר"ה)· כל אלה יצרתי אף עשיתי בלשון עבר, ומלבדם כתבתי מאמרים שונים בשפת אשכנז במחברות א ר י ע נ ט אשר נדפסו אז בלייפציג שנה שנה. ספרי כתר שם טוב נדפס פעם שנית טרם עברה עליו שנה תמימה, ומאמרי משא דמשק לסוף ס׳ שארית ישראל נדפס עד כה שמונה פעמים, כי טוב הוא בעיני המדפיסים, ובכל עת יוציאו ס׳ שארית ישראל הוא כרוך בעקבו ולא יסור ממנו: עוד ספר אחד יצא מתחת ידי בימים ההם, הוא ס׳ תפארת ישראל (לבוב תר"ד) כולל תולדות משפחת ראטהשילד, בספר הזה הופיע אור מעט על פני אהלי, כי כבדני השר ר"ז ראטהשילד אשר בווין במכתב ידו ולוית חן מאה וחמשים כסף בקרבו, ואחיו הגבירים בארצות אחרות אף הם שלחו לי שש מאות כסף לתשורה, גם ממכר הספר בעצמו הביא יותר משני מאות כסף לאמתחתי, ומכסת הכסף הזה היה רב מאד בעת ההיא, כי לפי ימי הברכה והזול אשר אז, היה ערך מאה כסף יותר מן אלף כסף עתה.

בשנת תר"ח כאשר נשבתה הצענזור, כי קרא הקיסר דרור לעט סופר, והדת יצאה מלפניו אשר ביד כל איש לכתוב ולהדפיס ככל העולה על רוחו, מבלי קחת רשיון, והימים ההם ימי מלחמה ורעש בכל ארצות תבל, כתבתי איזה מאמרים בלשון העם אשר אנכי בקרבו, הוא שפת י ה ו ד י ת ד י י ט ש על דבר תולדות הימים, וכאשר נמכרו חמש אלף עקסעמפלארע מהמאמרים ההם בעוד חדש ימים, ובני עמי אצו עלי לאמר, הוסיפה נא תת לנו כאלה ובכסף מלא נקחם, החלותי תת לפניהם דברי הימים, דבר שבוע בשבוע קונטרס שלם, ובשם צ י י ט ו נ ג נקראו, הקונטרסים האלה יצאו מלפני שנתים ימים, עד סוף שנת תר"ט, מהם יצא טרף לביתי, והאיש אשר הדפיס אותם עשה לו עושר רב בהם, אך כאשר יצא החוק כי כל כותב ילדי העת חדשים לבקרים עליו ליתן חמש אלף כסף אל גנזי המלך לערבון, אמרתי לעטי דום וחדלתי לכתוב דברי הימים האלה · אכן מקור ברכה נפתח לי ממקום אחר, כי עוד בשנת תר"ח הפקידני איש נכרי מדפיס בעירי על בית דפוסו העברי, וכל יש לו נתן בידי, גם השגתי רשיון משרי המלך לעשות לי בית מסחר ברחובות הסגורים לפני בני ישראל, ואעש לי מסחר קמח גדול מחוץ למחנה יהודה, אשר בו אשתי היקרה עושה בחפץ כפיה עד היום הזה, ורוב מחית ביתי ממנו הוא · בשנה ההיא יצא מלפני שיר מ ק ד ש מ ל ך לכבוד הקיסר החדש · בשנת תר"ט כוננו ידי ספר עטור סופרים וקנות לתשעה באבל על מות הרב ר׳ אברהם כהן ז"ל ושניהם נקבצו בדפוס · בעת ההיא קנה איש בליעל מתקדם לבצע, אלף ושש מאות עקסעמפלארע מן ספרי ערוגת הבושם, ולמען הונות הקונים במרמה כי

ספר אחר חדש הוא נותן לפניהם , הסיר את השערים מעל שם מאות ויעש
להם שערים חדשים ויקרא להם שם אחר , הלא הוא משל ומליצה ·
התועבה הזאת לא נודעה לי; כי אם אחר שתי שנים , כאשר כבר נמכרו
כולם · וככה עשה הנבל הזה לס' שבילי עולם חלק א' מהחכם המליץ
ר' שמשון בלאך ז"ל , כי הדפיסו שנית אחרי מותו , והסיר את העטרה
מעליו , היא האגרת המסולאה בפז , אשר כתב המחבר להרב החוקר
ר' נחמן קראכמאל ז"ל , הסגולה היקרה הזאת השליך ברשעתו מעל פניו
וימאן להדפיסה , ובעיני הצדק באמרי שוא כי עשה זאת לבל תרבינה עליו
תולאות הדפוס · וזה שנתים ימים הדפיס הזה את ספרי קאלומבוס
שנית בלי רשיוני , ומיראתו מפני לא שם את שמי על פני השער , אולם
עד מהרה נודע לי הדבר , ויתנפל הבליעל לרגלי ויתחנן לי לבל אבא עמו
במשפט , אסלה לו · בשנת תר"י יצאו מלפני שני הספרים סופר מהיר וניב
שפתים · בשנת תרי"א רמני אחד הקרוב לי ממשפחת אשתי , כל אשר
טפחתי ורביתי היה לשלל בידו , ועוד נלחצתי לשלם כסף רב לנושין
אשר ערבתי בעדו , והנכרי בעל הדפוס מת וייבש גם המעין הזה ,
אולם ה' לא עזבני בחסדו , וביגיע כפי מצאתי להם ביתי בכבוד ונחת ·
בשנת תרי"ד הרמותי שנית ידי לתת דברי הימים בשפת יהודית לבני
עמי , אכן לא ארכו ימיהם כי אם ששה ירחים , באשר מעטו קוניהם ,
ופרי לא עשו לי בעמלי . בשנה ההיא יצאו ארבעה ספרים מתחת עטי ,
הלא הם שבט סופר (נדפס עד עתה שמונה עשר פעמים) , חוט המשולש
(נדפס שתי פעמים) , הר ציון (נדפס עד כה שלש פעמים עם איזה נוספות) ,
שפה ברורה , גם מבוא לס' קול מתנגנים , והעתקה עברית לשירה אשר
ישירו ביום הולדת הקיסר , נדפסה יחד עם שלש העתקות בלשונות העמים .
בשנת תרט"ו יצא לאור בעיר טשערנאוויץ ספרי דגול מרבבה . בשנת
תרט"ז נדפס ספרי גבור מלחמה . בשנה ההיא באו שני מאמרים ממני
בשתי חוברות מ ג ד י ר ח י ם , (הוא קבלת אמרי בינה מחכמים שונים
אשר אסף התורני ר' יוסף כהן והדפיסם בתולאותיו) , האחד על דבר איזה
מאמרי חז"ל והשני על אודות שבועת אלהים . בשנת תרי"ז החלותי עשות
את הספר הזה ש ב י ל י ע ו ל ם אשר לפניכם פה , ושני החלקים הראשונים
יצאו אז לאור עולם . גם יצא ספר חדש מלפני כ ת ב י ק ד ש שמו · בשנת
תרי"ח בא מאמרי ח ו ק ל י ש ר א ל בס' מגד ירחים חוברת שלישית ·
בשנת תר"ט יצא לאור ס' לישרים תהלה ובראשו שני מאמרים ממני , האחד
הוא על ענין השיר והמליצה העברית , והשני הוא תולדות הרב ר' משה חיים
לוצאטו ז"ל . בשנת תר"כ נדפסו שני מאמרים ממני בס' אוצר חכמה חוברת
ראשונה , והם בתורים לארבעה מקראות סתומים . גם כתבתי בשנה ההיא
מ ב ו א לס' מנחת קדש אשר הוציא לאור הרב החריף מוה' גבריאל
סוזאהסטאוו נ"י . וכאשר הדפיס הרב הזה שנית את ספרו מנחת קדש
בנוספות רבות (לבוב תרכ"ג) , בא ממני מאמר גדול בשם ת ה ל ה
ו ת פ א ר ת בראשו , ומבוא לשיר גאולה אשר בקרבו · בחוברת השניה לס'
מנחת קדש הזה (לבוב תרכ"ד) נדפסו שני מאמרים ממני , האחד הוא ציון
לנפש השר ראטשילד אשר גוע בשנה ההיא , והשני הוא מבוא השער . גם

יש מאמרים שונים ילידי שרעפי בקונטרסי המגיד והמבשר. עוד שני ספרים לי אשר אין שמי בקרבם, האחד הוא פי' לסליחות (לבוב תרי"ד) אשר יחס אותו המו"ל להגאון ר"י ברלין ז"ל להשביח את מקחו, אף אם ניכר מתוכו לשוני, גם קראתי בסליחת א נ א ה ב ט לער"ה את ספרי ירושלים בשם, והשני הוא כ ל ב ו ל פ ו ר י ם, בו קראתי את שמי רנ"ה על פני השער, והוא מחברת משולשת מן כל אות שלישי משלשה שמותי.

מלבד אלה נפוצים דברים רבים ממני בספרי מחברים אחרים שונים למיניהם. גם רוב הקדמות מדפיסי לבוב בספרי תפלה, שו"ת ופוסקים, מעשה ידי הן, אף אם חתום שמם עליהן, וכן יש אמרי בינה ודעת מאיזה אנשי עירי נדפסים בספרים, וזמורת זר הם, כי ממני יצאו הדברים, אך באולתם חלו את פני כי אתנם למו בכסף מלא ואאות להם, כי ת"ל יש לי רב, ויקראו את שמם עליהם. גם עשיתי להפצרת המדפיסים העתקה אשכנזית חדשה לסדר קרבן מנחה ולמחזור שלש רגלים ולספרי תפלה אחרים, וזה שנתים ימים הנני נותן פעם שלישית דברי הימים בשפת יהודית, מדי שבוע בשבוע, וקוראיהם ירביון מיום ליום · אך בכל אלה לא עשרתי ולא מצאתי הון לי, כי הרבה ה' את זרעי ולא את כספי, אשתי ילדה לי חמש בנות וארבעה בנים, שלש בנות הוצאתי החוצה ונתתין לאנשים, ות"ל הן בונות בתים בישראל לגאון ולתפארת בעושר ורוב כל, ועוד ששה יוצאי חלצי עמוסים על שכמי, ולא אוכל לרדוף אחרי הבצע, וכל עושק ותרמית שנאה נפשי, ובלעדי אלה כבד מאד לבא אל המנוחה ואל הנחלה בימים האלה ובזמן הזה · ובכל זאת הנני מנהל ביתי ברחבה, עליות מרווחים ושלחן כבוד כאחד הגבירים אשר מאה אלפים לו, ריש ועושר אין לי, וכל מחסורי רק האלפים אשר אינם עמדי.

החכמים הגדולים בעדתנו זאת, מלבד הרב הגאון הגדול סיני ועוקר הרים רשכבה"ג מו"ה י ו ס ף ש א ו ל נ א ט נ ז א ה ן נ"י אב"ד דקהלתנו, הם, הרב המאה"ג מוה' בנימן וואלף בלומענפעלד נ"י ראב"ד ומ"ץ תוך העיר, הרב הגאון הגדול מו"ה י ע ק ב י ו ט ע ס נ"י בעהמ"ח ס' אהלי יעקב וס' מקראי קדש, אשר קהל עדת סטריא הואילו תת נזר הרבנות בראשו, ואחריהם שלחו לו ראשי עיר פרעמישלא כתב הרבנות על קהלתם והגליל, והוא שניהם יחד השיב ריקם מאת פניו, כי רוב ענותו וגודל חשקו להגדיל תורה ולהאדירה, לא יתנוהו לקחת עול טורח הצבור על צוארו. הרב הגאון החריף מוה' צבי הירש א ו ר נ ש ט י י ן נ"י אשר נסע זה שלשה ירחים לבריסק דליטא, כי נתקבל לאב"ד ור"מ בקהלה הגדולה ההיא. הרב הגדול החריף משנתו קב ונקי מוה' א ו ר י ו ו א ל ף ש א ל א ט נ"י. הרב הגאון מוה' י צ ח ק א ה ר ן בן הגאון שר התורה מוה' מרדכי זאב ע ט י נ ג ר זלה"ה. גם משוררים לנו שנים הראויים כי אקראם בשם, הם הרב ר' נחמן יצחק פ י ש מ א ן נ"י (ידיו רב לו גם בתורה וחכמה, ורעי עמיתי היה שנים רבות), והמשכיל ר' דוד כהן ר א פ א פ ו ר ט נ"י.

הן יש אתנו פה חכמים רבים בתורה ובכל דבר מדע ותושיה, וכולם לתפארת הם לנו, אולם אנכי אינני דובר פה רק מאלה אשר מלבד עוצם חילם בתורתינו הקדושה ובשפתינו היקרה, גם כחם רב להוליד ברוח בינתם

דברי חכמה ודעת ולהעלותם בספר לדור אחרון, ואלה רק מתי מספר הם אשר נתתי שמותם לפניכם, ואין עוד בלעדם.

בתוך קורות העיר הזאת למעלה נשמע דבר גדול, והוא, כי בראשית המאה הששית לאלף הזה התעוררה בארצנו כת שבתי צבי ימ"ש ורבים נלכדו ברשתה, ויקם הגאון ר' חיים כהן ראפאפורט נגדה בחרב נוקמת נקם ברית, ויהי לו וכוח גדול עם ראשי הכת הארורה ההיא בבית האקדמיא אשר בעירנו לעיני שרי המלוכה, וה' היה בעזרו כי הוציא לאור משפט דתנו הקדושה, וערות קשר הרשעים האלה נגלתה כצהרים, וילאו בחרפת עולם מתוך הקהל. וכוועד עיר בראדי שנת תקט"ז יצא מלפני הג"מ חיים כהן והרבנים האחרים חרם גדול על אנשי הכת ההיא וכל הנלוים אליהם ונשמדו מתחת שמי ה'.

גם נדיבים ישרי לב מבורכת העדה הקדושה הזאת מאד, ומלבד החסדים הרבים אשר יעשו הגבירים עם אחיהם האביונים מקרוב ומרחוק, ירבו גם אלה אשר אין הון ועושר בביתם תת משאת כפיהם לבית החולים ובתי חסד האחרים ולכל דורש ישע, ואף כל דל ומסכן הבא אליה ממקום אחר, ימצא לחם לשובע בקרבה, ותוכן הכסף היוצא מן הקהל הקדש הזה שנה שנה למעשה הצדקה עצום ורב הוא ואין מספר לו. גם יש יותר משמונים חברות קדושות בתוכה, אשר תעודת כל אחת לתמוך ידי עני ודל מבני אגודתה, לסעוד חולים על ערש דוי, ולעשות חסד עם המתים.

משכנות זרע יעקב בקרבה נבדלות הן מרחובות הנכרים, כי משפט לאזרחי העיר לבל יתערב איש ישראל בתוכם, אולם משנת תר"ח והלאה החל הקיסר בחסדו להרוס מעט מעט גדר האזרחים הלזה, ומלבד אשר בתים רבים בחוצותיה היו לבני יהודה לאחוזה, יוסיפו יום יום בני אל חי לשבת ולסחור ברחובות הגוים ע"פ רשיון הממשלה לאיש איש לבדו.

את העיר הזאת בנה לעא דוכס האליטש בשנת י"ט לאלף הששי, ויפס היתן שבתו בהיכל עץ אשר בנה לו בראש ההר, ויקרא את שמה לעאבורג, לאמר בירת לעא, אך ברבות הימים הוסב שמה לעמברג. וכאשר לכד אותה קאזימיר מלך פולין, שרף את ההיכל ויבן תחתיו ארמון מוצק מאבני המקום. פעמים רבות צרו עליה הישמעאלים, השוועדן, האונגארן וגוים אחרים ולא יכלו לה. והצרות אשר סבלה בשנת ת"ח ע"י הצורר חמיל ימ"ש, הלא הם כתובים בס' יון מצולה ובסוף הספרים שבט יהודה ושארית ישראל.

המקומות הקרובים אליה הם: באוזאריא, עיר קטנה, בית מעשה נייר בקרבה. ווינניקי, כפר גדול ונאוה ואכרים אשכנזים רבים בו, בית מעשה טאבק גדול, מלפנים היו כרמים רבים בו, ולכן נקרא בשם הזה: וויניטשקי, כפר, ארמון נאוה ואוצר ספרים בו, אבני השהם אשר בהריו, יתנו עדיהם כי היה פה הר זורק אש בימי קדם: שאקאלניקי, כפר, מבוע מי ברזל בו. זניסעניע, בית מעשה יי"ש, בתי משכנות גדולים ליין, יי"ש ושראק. זאמארסטינאוו, אדמת טארף רב בו. זימנאוואדא האבנים אשר בו טובות מאד. האלאסקא, גני פרי רבים. אבראשין, כפר אחוזת הכמרים. היכל נאוה ובו תמונות כל ראשי כמרי לבוב מני אז. זאוואדוו, בית מעשה נייר רב.

יארימשוב, עיר קטנה, שני אלף איש, בית מעשה שמיכות למר. שעשערזען, שני אלף איש, בהר השיד אשר אללה מערה גדולה מאד, בה נחבאו יושביה מפני אויב בימי קדם. יאכוב, אלף ות"ק איש, אגם מים גדול בקרבה אשר עושר רב לו בדגים, מערה גדולה מתחת להרי שיד אשר אללה. גראדעק (גריידינג), שבעה אלף איש, בית ספר גדול, מסחר רב בפשתן. לובין, כפר נאוה, ארמון, מרחצאות מי גפרית טובים מאד למרפא. סטראטש, ריחים גדול בו, אצלו מערה גדולה מאד עם מחלות רבות, בה נחבאו בשנת ה"א שע"ו שני אלף איש מפני חמת התרתרים, ויציתו האכזרים אש במבוא פתחה, וימותו כל הנסתרים בעשן; ועל דבר האבדה הרבה הזאת קראו את שם הכפר סטראטש אשר הוראתו אבדן בלשון פולניא. טשערלאני, בית מעשה נייר רב:

ב. גליל זאלקווא, פ"ח פרסאות מרובעות מדתו, בו העיר

זאלקווא, שש אלף איש, מסחר רב בלחם וקמח ללבוב, בית ספר, בית דפוס, ארמון המלך סאביעסקי, כי קריה בצורה ומקדש מלך היתה לפנים, מחצב גחלי אבן רב סביבה. בה היו הגאונים בעל בית הלל, בעל אור יקרות, בעל אבן עוזר, מו"ה אלכסנדר שור בעל תבואת שור, והרב החכם הגדול מוה' נחמן קראכמאל ז"ל. היא עיר מולדת המליץ הנשגב ר' מאיר לעטערים נ"י היושב זה ימים רבים בווין: קוליקוב, אלף איש, מעשה נעלים ואדרת שער, מאפה לחם רב, מסחר בו ובקמח ללבוב, מעשה מי דבש. בה ישב החכם המליץ ר' שמשון בלאך ז"ל עד יום מותו. גלינסקא, כפר, בית מעשה כלי אבן רב מאד. קרעחוב, כפר, בית מעשה נייר, במה גדולה לנוצרים, אוצר ספרים ודברים עתיקים בקרבה, סקווארזאווא, חפירת גחלי אבן רב. מאגירוב, עיר קטנה, יושביה עושי מסחר ללבוב. מאסט, בית מעשה נייר, בשול אפר מלח. ראווא, שני אלף איש, ארמון נאוה, מסחר יבול השדה. נארא ל, שני אלף איש, את העיר הזאת והמבצר אשר היה בה כבש הצורר חמילניצקי בשנת ת"ח, וכל יושביה כארבעת אלפים איש הכה לפי חרב. בה היה הרב ר' טוביה כהן הרופא בעל מעשה טוביה. נעמרוב, היתה מלפנים עיר גדולה לאלהים, ועתה אך אלף ות"ק איש בה, מרחצאות מי גפרית טובים למרפא. פאטאליטש, מקום קטן, בית מעשה כלי פארצעלאן, מכרה גחלי אבן: בעלז, שני אלף איש, נוסדה זה יותר מאלף שנה, ובמאה הי"א לנוצרים כבר היתה מבצר חזק ובירת אחד מושלי רוסיא. מסחר תבואת השדה. בעלזעץ, עיר קטנה אצל גבול פולין, מסחר, לובאטשוב, שלש אלף איש, ארמון נאוה, מסחר יבול השדה. סאקאל, ארבע אלף איש, מסחר תבואה, בית מקלט לכמרים אשר רבים ינהרו אליו. עשעשאנוב, אלף איש עושי מסחר. קריסטינאמפאל, שני אלף איש, מסחר יבול הארץ, ארמון גדול. טארטאקוב, אלף איש, ארמון נאוה, וואריש, אלף איש, מסחר יין. קוקוזוב, כפר, איזה קראים בו. שעדליסקא, כפר, בית מעשה כלי אבן. לוטשילע, ארמון, פרדס נאוה, ריחים ההולכים על כנפי רוח. רודא ראזאנאיעצקא, מקום מעשה ברזל רב.

ג. גליל סטריא, יכיל קט"ז פרסאות מרובעות, בו העיר

סטריא על נהר סטריא, שש אלף איש עושי מסחר, הרב הגאון ר' אריה ליב ז"ל בעל קצות החשן, והגאון הגדול ר' יעקב מליסא בעל חוות דעת ישבו על כסא הרבנות בקרבה. זידאטשוב, שלש אלף איש, ארמון ישן, חפירת עפרות ברזל סביבה. באלחוב, על נהר שווילא, שני אלף איש, בית בשול מלח רב, בתי בורסקי רבים, בית גימנאזיום, בית ספר חדש לבני ישראל אשר הוקם בשנת תרע"ו ע"י עמל איזה אנשים יקרים שוחרי טוב אחיהם. המליץ היקר ר' זעליג לבי מאנדסיין נ"י הוא מורה לה"ק בבית הספר הזה: אצל העיר הזאת יסד קיסר יאזעף נ"ע כפר רחב ידים למושב בני ישראל, ויקרא את שמו בבל החדשה, אולם יען לא היה לאל יד יושביו לעבוד את האדמה, כי עבודת השדה נכריה לבני ישראל, ונפשם לא הסכינו בה, היה הכפר הזה עם כל בתיו לנוצרים מארץ אשכנז לאחוזה. בוקאטשאוולע, שמונה מאות איש, בה היה הגאון מהו' בנימין עלענבערג ז"ל אב"ד איזה שנים. דאלינא, אלף איש, בשול מלח רב. קאלוש, אלף איש, בשול מלח, אדמת טארף רב. ראזניאטוב, עיר קטנה, ארמון יפה. סקאליע, לרגל הר גבוה, אלף איש, ארמון עתיק יומין, בתי מלאכת זכוכית וברזל. בה היה אב"ד הגאון ר' יצחק חיות בעל ס' זרע יצחק ואפי רברבא, אשר נתקבל בסוף ימיו לרב אב"ד בלבוב. וואיניליוב, אלף איש, מסחר מעט. זוראוונא, שני אלף איש, מסחר רב בשורים, ארמון נאוה. ראזדאל, עיר קטנה, מרחצאות מי גפרית, ארמון ופרדס נאוה. מיקאלאיוב, אלף איש. בתי מלאכת מחשבת. אנגעלאוו, כפר, מרחצאות מי גפרית. בובנישטשע, כפר, אגודת סלעים רבים וגבוהים בו, הנשענים על בסיס דק מאד, עד אשר יחשוב הרואה אותם כי יעופו ברוח, וחדרים רבים בתוכם. דראהאבישע, בתי מלאכה שונים, בית תרבית סוסי הקיסר, בית מחסה ליתומים גדול. הרעבענעוו, מהלומי ברזל רב. קאראסטשוב, בית מעשה זכוכית, מלאכת ברזל ונחושת. מאקסימובקא, מעשה ברזל ומכונות, מלאכת כלים שונים למעשה רקיעי פחים. מיזון, בית מהלומי ברזל. כיאנרין, מחצב ברזל ונחושת רב: אלחובקא, מהלומי ברזל. פעטראנקא, מבועי מלח רבים. פאדהארארלע, ארמון נאוה וגן חיתו טרף שונים: פאלאנילע, אצלו נקרות צורים רבים ונפלאים, אשר היו היכלי אלילים בימי קדם. סטינאווא, מעשה ברזל רב. סינאוואודלקא נישע, מהלומי ברזל. טרוחאנאב, אצלו סלעים רבים ודברים שונים בשפת עברית חרותים בם. אוריטש, בו סלעים רבים שארית מגדל חזק מימי קדם. זולין, מהלומי ברזל, סלע כבד ומערות גדולות בו.

ד. גליל סאמבור, פ"ח פרסאות מרובעות מדתו, בו העיר

סאמבור על נהר דניעסטר, אחד עשר אלף איש, בית דיני נפשות, בית גימנאזיום, בתי מדרש, מעשה כלי בד, מסחר רב. העיר הזאת ישנה מאד ונוסדה במאה השנית לאלף החמישי, ותהי בצורה וחזקה, אך

זה כמאה וחמשים שנה נהרסו חומותיה. בה היה הגאון ר' יצחק חריף ז"ל.
תירוב, שני אלף איש, מעשה פיזמקאות רב.

דראביטש, עיר עתיקת ימים, לפנים היה ביטש שמה, ואחרי הרסה התרתרים ונבנתה שנית, קראו את שמה דראביטש לאמר ביטש השניה, כי דרא בשפת רוטענית שנית פתרונה. בגן העיר במה לנוצרים נבנתה זה חמש מאות שנה. בה שנים עשר אלף איש ובתוכם יותר משמונה אלף בני ישראל, רובם בעלי הון, ועשירי עם. שנים עשר בתי טהרת נפט, שבעה בתי בורסקי, בית בשול מלח הקיסר, בתי מדרש, בית עלה נאוה, בית חולים לבני יהודה כליל בהדרו, מסחר גדול. הקריה הזאת שואבת מי ברכה ועושר רב ממעיני הישועה הם מבועי הנפט אשר באגפיה, ובכל אחינו אשר בה, אין גם אחד אוכל לחם עצלות, כי כל עושי העבודה בבתי המלאכה זרע יעקב הם, ואף רפה אין אונים ימצא די מחיתו במעשה ידיהו. בה היה הגאון ר' יצחק חיות בעל ס' זרע יצחק, ורבינו צבי הירש הנקרא בשם רבי ר' הירש וגדולים רבים מחלציו יצאו.
בארישלאוו, כפר רחוק פרסה מן דראביטש, שפע נפט כביר אין חקר באדמתו, וכל אשר יוסיפו להפיר בתחתיותיה כן ירבה וכן יפרוץ, היום יריקו אחד הבורות העמוק כשלשים אמה ויותר, ויוציאו כל הנפט מתוכו, ומחר ימלאוהו מלא על גדותיו, כאלו לא נגעה בו יד אנוש. מחיר הנפט היוצא ממנו בכל שבוע הוא יותר משלשים אלף כסף. מלבד זה יוציאו מעפר ארצו דונג רב מאד, אשר אחרי יצרפוהו וילבנוהו לא נופל הוא מדונג הדבורים, ומסחר גדול בו לארצות אשכנז ורוסיא. בעוד לא כביר יהיה הכפר הזה לעיר גדולה נושבת, כי יום יום ירביון יושביו, וכל כברת ארץ קטנה בו תתן חילה לשובע ולברכה, וכאחת הערים הגדולות קול המון אדם ובתי מלאכה יחד עם בתי משתה בקרבו, וגם אם יחופש בנרות לא ימצאו דל עטוף רעב בתוכו. גם הכפרים מאראזניצע (אחוזת איש ישראל), שחודניצע, ברכת נפט ושמן הרים למו. שני הכפרים פאפיעל, אוניאטיטשע (אחוזת יהודים) גם הם אוצר רב להם בנפט ודונג.

פעלשטין, אלף איש, חרבות מבצר אצלה. סטאראסאל, ארבע אלף איש, בשול מלח רב. אלטשטאדט, (סטארעמיאסטא) קרובה לסאמבור, שלש אלף איש, איזה מסחר. טורקא, אלף איש, מרחצאות מי חלב למרפא. קאמארנא, ארבע אלף איש, מעשה כלי פשתן ומסחר רב בם, מצבת אבן לזכר נצחון המלך סאביעסקי נגד הישמעאלים. רודקא, אלף איש עושי מסחר. דניעסטשיק דובאווי, כפר, בו מקור נהר דניעסטער. מיידאן, מהלומי ברזל בו. נאהויאוויצע, מקיר שמן הרים בו הנודע בשם נפט. אראוו, מעשה ברזל. פאפיל, בו מקור נפט רב. סאלעץ, בית בשול מלח בו. סמאלנא, מהלומי ברזל. סטעבניק, בשול מלח ומחצב אבני מלח רב. טרוסקאוויצע, כפר נאוה, מרחצאות מי גפרית ונפט אשר רבים ינהרו אליהם. זאלאקין, מקום מהלומי ברזל.

ה. גליל בערזאן, מדתו ע"ו פרסאות מרובעות, בו העיר

בערזאן, תשעה אלף איש, בית גימנאזיום, בתי ספר, בבית העיר צפון למשמרת דגל הישמעאלים אשר היה לשלל בידי הפולנים במלחמתם עמם במאה הע"ז למספרם. ארמון עתיק יומין אשר היה מולד ונשגב לפנים. בה היו שני הגאונים הגדולים ר' מרדכי הכהן חבר לבעל תורת חיים בס' צאן קדשים, ור' מענדיל פאטיקר, שניהם יחד מנוחת כבודם בלבוב. ראהטין, ארבע אלף איש, מסחר, מחצב שיד רב מההרים אשר סביבה. פודקאמין, שני אלף איש, ארמון נאוה. בורשטין, עיר נאוה מאד, שלש אלף איש, בתי ספר, היכל תפארה, מחצב אבני אבלאסטער רב סביבה. נאראיאוו, שלש אלף איש עושי מסחר. פודהייצע, ארבע אלף איש, היתה בצורה בימי קדם. פערמישלאן, שני אלף ות"ק איש, בית מעשה עורות. סטרעליסק, שני אלף איש, מסחר. סווירש, שני אלף איש, ארמון יפה. קאנקאלניקי, ארבע אלף איש, עושי מסחר. קאזאווא, ארבע אלף איש. קניהיניטשע, שני אלף איש. דונאיאוו, אחוזת כמרי לבוב, שני אלף איש. בית מעשה נחושת. חאדרוב, שני אלף איש, עושי מסחר. בובורקא, שלש אלף איש, מעשה אורג רב, מסחר גדול. בראזדאוולע, שני אלף איש. בולשאוולע, אלף ושמונה מאות איש: חלעבאוויצע וויעלקי, כפר, מעשה נחושת בו. נאוואשעלצא, מעין מי גפרית בו. שאראנטשוקי, בית מעשה נייר. שאקאלאווקא, בית מעשה צוקר.

ו. גליל זלאטשוב, ל"ח פרסאות מרובעות מדת שטחו, בו העיר

זלאטשוב, שבעה אלף איש, מסחר רב ביבול השדה, בתי ספר, ארמון ישן ומתחת לו מערה גדולה חצי פרסה ארכה. בראדי, עיר גדולה אצל גבול רוסיא, ודרור לה להביא אל תוכה כל דבר מארצות נכר בלי תשלומי המכס. שלשים אלף איש, כמעט כולם בני ישראל, כי נכרים אך מתי מספר בה, בית הכנסת נאוה, בתי ספר גדולים לישראל, בית המכס גדול, בית חולים אשר יסד הגביר ר' יודל נאטנזאהן ז"ל בנוי לתלפיות, ארמון שר העיר נאוה, שארית סוללות מן המצודה אשר הקיפה אותה זה ימים רבים. בה ישב הרב הגאון מוה"ר יחזקאל לאנדא ז"ל עד אשר נקרא לפראג, בנו הגאון ר' יעקבקא לאנדא גר בה עד יום מותו, ונכדו הגאון החכם ר' אלעזר לאנדא בעל ספר יד המלך היה אב"ד בקרבה. גם היו בה הגאונים ר' אלעזר אב"ד דק"ק אמסטרדם בעל ספר מעשה רוקח, ר' הירש אב"ד דק"ק גלוגא והמבורג בעל ספר תפארת צבי, הגאון בעל פני משה על הירושלמי, הגאון מו"ה אפרים זלמן מרגליות ז"ל בעל בית אפרים, אשר לא אבה ליהנות מכתרה של תורה כי גביר עצום היה, הרב הגביר מו"ה אלכסנדר זיסקינד קאליר בן הגאון ר' אלעזר קאליר ז"ל בעל ספר אור חדש, אשר נטע משפחת קאליר כגן עדן בארץ, וכל בניו יחד זרע ברך ה', גבירים חכמי לב ונדיבי עם, יהי נועם ה' עליהם לעולמי עד. הרב החכם הגדול מו"ה ישראל ז"ל בעל ס' נצח ישראל, והחכם היקר מו"ה בעריש בלומענפעלד ז"ל המחבר לס' איוב. יושבי הקריה העליזה הזאת יתר עז להם על בני הערים האחרות אשר בגאליציא, כי אור

הדעת נגה עליהם , החכמה אהובה להם מאד , אין בית אשר אין בו סוחר תושיה , ואף אם התופש בנרות לא ימצאו רודפי תוהו בקרבה , ובעוד היה החשך פרוש על כל ערי פולין , הופיעה עליה נהרה וקליניה הכינו בית מדרש גדול לידיעת הלשונות והמסחר , גם הנדיבות שמה קן לה בלבותם , ופזרונם נודע בשערים לתהלה . בושק על נהר פלעטעוו הנופל בקרבה לנהר בוג , עתיקת יומין מאד , יותר משלשים גשרים יחברו את המגרשים אליה , ארבע אלף איש , מסחר רב בקרשים , כלי חרש וגלומי פשתן , ארמון גדול . גליניאני (גלינא) , שלש אלף איש עושי מסחר . קאמיאנקא סטרומילאווא , אלף ות"ק איש . זאלאזצע עיר ישנה , ארבע אלף איש , ארמון ישן . ביאלאקאמין , אלף איש , בתי מעשה צוקר , שאקאלאדע , וליקאריץ , פרדס גדול . חאליוב , אלף איש , ארמון ופרדס נאוה . דאבראמדבור , ת"ק איש . גאלגודי , אלף איש , מסחר יבול השדה , עיר ארמון מולד . יעזירנא , שש מאות איש , מסחר . לעשנוב , ת"ק איש . אלעסקא , שלש אלף איש , ארמון נאוה על הר גבוה אשר בו נולד המלך סאביעסקי . בימי קדם היתה עיר בצורה . פודקאמין , עיר קטנה , ארמון נאוה , בית מקלט לכמרים על פני הר גבוה אשר נבנה במאה הי"ג למספרם , ממנו יראו את עיר קאמיניץ פאדאלסקי ברוסיא ואת הר פראגן יאזעף אשר בלבוב . בראש ההר הזה אבן גדולה עגולה , אשר בגללה קראו את העיר פוד קאמין , לאמר תחת האבן . פאמארזאני , עיר קטנה , ארמון עתיק יומין . ראדזיחאוו , שש מאית איש . סאסוב , שמונה מאות איש , עושי מסחר תבואה , פרדס נאוה , בית מעשה כלי אבן . סאקאלובקא ארמון ישן . סטאניסלאוועטשיק , ת"ק איש . סטאיאנוב , שש מאות איש , מסחר תבואת השדה . סטשוראווילע , ת"ק איש . טאפארוב , ת"ק איש , שארית סוללות סביבה . וויטקאוו נאווי , ת"ק איש . זארודזע , מקום קטן . זבארוב , אלף ות"ק איש , עושי מסחר ביבול הארץ . קארזוב , כפר , מרחצאות מי ברזל לתרופה . קוטקארז , בית מעשה אבק שרפה , בית מעשה נייר . לאשקי קרולעווסקי , בית מעשה גלומי צמר , בשול צוקר . לאפאטין , כפר גדול ונאוה , נבנה במאה הי"ב למספרם , ארמון יפה . מילאטין , במה לנוצרים נאוה , וכבודה רב בעיניהם , לכן רבים ינהרו אליה . אלשאניצע , בית מעשה צוקר . פאדהארצע , ארמון נאוה , בו אוצר תמונות וכלי נשק , ושלחן שיש גדול אשר עליו ישב סאביעסקי המלך בילדותו עת זרקו עליו המים להביאו בברית דתם . ביער אשר אצלו , בית מקלט לכמרים נבנה זה שבע מאות שנה . רזנעפניוב , בית בשול צוקר . הוניוב , אחוזת כמרי היונים ויריד גדול בו בכל שנה בסוף הקיץ . וועראבוש , בו מעין חזק אשר יניע ריחים רבים בכח מימיו , והוא מקור נהר בוג .

ז . גליל טארנאפאל , הוא אוצר הדגן לכל גאליציא , בו העיר טארנאפאל , ששה עשר אלף איש , בית גימנאזיום , בתי מדרש , בית מדרש הלשונות וידיעות המסחר לבני ישראל , אשר יסד החכם הנכבד מוה' יוסף פערל ז"ל , הגאון רש"ל ראפפורט נ"י היה אב"ד בה

עד אשר נקרא לפראג . מסחר רב , יריד גדול בימי הקיץ שנה שנה . בה היה הגאון בעל ס' בית שמואל אחרון . ס ק א ל א ט , שלש אלף איש , ארמון עתיק יומין . ט ר ע מ ב ו ו א ל א , ארבע אלף איש , בית מעשה נרות , מחצב אבני ריחים מהריה . ז א ב א ר א ש , שש אלף איש , בית מדרש , מסחר רב בשומן . ה ר י מ ל ו ב , אלף איש , בית מעשה לוקר , ארמון נאוה . י א כ ו ב , אלף איש , בית בשול אפר מלח . מ י ק ו ל י נ צ ע , שני אלף איש , תרבית צאן , בית מעשה גל מי צמר , מסחר רב בדבש ודונג . ס ט ר י ז ו ב , אלף איש , פרדס נאוה , בית מעשה ראזאליע , ה ל ו ב א ט ש ע ק וו י ע ל ק י , כפר , בו בתי מעשה ליקאריע וראזאליע ק א נ א פ ו ב ק א , כפר משכן אשכנזים , מרחצאות מי גפרית למרפא . ק ר א ס נ ע , בית מעשה זכוכית . ז א ג ר א ב ע ל א , בית בשול אפר מלח , פרדסים יפים .

ח. גליל טשארטקוב , מדתו ס"ה פרסאות מרובעות , בו העיר זאלעשטשיק על נהר דניעסטר , בירת הגליל , שבעה אלף איש , ארמון נאוה , מסחר רב בעלים ותבואת השדה · ט ש א ר ט ק ו ב , ד' אלף איש , שני ארמונים , מסחר . י א ז ל א ו י ץ , שני אלף איש , מגדל ישן , מרחצאות מים קרים לתרופה . ב א ר ש ט ש ו ב , אלף איש , ארמון יפה ומערות גדולות תחתיו . ח א ר א ס ט ק ו ב , שלש אלף איש , ארמון נאוה , תרבית סוסים רב מאד . ג ר א ד ע ק , ארבע אלף איש , ה ו ס י א ט י ן , שני אלף איש , מסחר רב לרוסיא . י א ג ע ל נ י ל א , ב' אלף איש , בית מעשה ליגארן . ק א פ י ט ש י נ צ ע , אלף ות"ק איש , מסחר . ק ר י ו ו ט ש ע , אלף איש . ס ר א ב ו ש נ ע , שמונה מאות איש . ס ק א ל א , אלף איש עוסקי מסחר . ס ו ח א ס ט א ו , יושביה מתי מספר , גני פרי רבים בה . ט ל ו ס ט ע , שש מאות איש . א ו ל א ש ק א ו ו צ ע , מקום קטן , יריד גדול בו אין כמוהו בכל הארץ הזאת , ויותר ממאה אלף איש ממרחק יקהלו בו בכל שנה לקנין וממכר דברים שונים . ב י ל ט ש ע , כפר , ארמון עתיק יומין , מתחת הר השיד אשר אצלו , מערות נפלאות ההולכות עד עיר ק י א ו ב אשר ברוסיא , אולמים רבים בם אשר קירותיהם מאבני אלבאסטר טהור , ועל דבר העצמות והמטבעות אשר ימצאו בהם , רב חין ערכם לדורשי קדמוניות . ט ש ע ר ו ו א נ א ג ר א ד , כפר עתיק יומין , כי כבר במאה התשיעית למספרם היה לעיר נושבת ונסיכי רוסיא שכנו בתוכה , ארמון ישן , פרדס נאוה , באר זורקת מים למרום בקרבו · י א ב ל א נ ו ב , פרדסים רבים , מחצב שאלמיאק רב מהריו . ק א ס י ל א ו ו צ ע , בית מעשה לוקר . ל א נ א ו ו צ ע , בית מעשה אפר מלח , ש מ א נ ק א ו ו ט ש י ק י , בית מעשה ליקאריע .

ט. גליל סטאניסלאוו , ק"א פרסאות מרובעות מדתו , בו העיר סטאניסלויא , אחד עשר אלף איש , ב"ד נפשות , בית גימנאזיום , בתי ספר שונים , ארמון מולד ובו משכן חולי הנפש , פסל קיסר פראנץ ברזל מוצק כולו , מסחר רב . בה היה רב אב"ד הרב הגדול מוה' יהודא זעלקא בעל ס רביד הזהב . גם היה בה הרב הגאון מוה' לוי בעל ס' בית לוי וס' עטרת שלמה . העיר הזאת נבנתה בשנת ה"א תי"ד , ותהי בצורה וחזקה

אך זה כחמשים שנה נהרסו מגליה. בעוד לא כביר אחרי הוסדה, היתה לעיר ואם בישראל, ואיש יקר ונאמן רוח הודיעני כי מצא בבית החיים אשר לה, מצבת קבורת הרב ר' יוסף בן מנשה משנת תנ"ט. בשנת תנ"ב הצרו לה התרתרים מאד ותהי מעי מפלה, גם בשנת תע"ב אפפוה רעות במלחמת הפולנים, ורוב בתיה נהרסו עד היסוד בם,

טיסמעניץ, שש אלף איש, ארמון נאוה, מסחר רב. בה היה הגאון רבינו משולם אב"ד דק"ק פרעסבורג. האליטש, עתיקת יומין מאד, וחמש מאות שנה לפני מנין הנוצרים היתה כבר עיר גדולה ובירת כל הממלכה, ועל ידה נקראה הארץ האליציא, וממנו בשפת פולין גאליציא כמשפט שפת פולניא להחליף ה' רוסית לג', אך מעת נוסדה עיר לבוב ירדה מגדולתה, ורק ארבע אלף איש בקרבה, ובתוכם קהל קראים בעלי מדות טובות. ואין כל עול במעשיהם נגד בני אדם. מאריאמפעל, שני אלף איש, בית ספר לנערות, ארמון ישן, מחצב אבני אש מהריה. סאלאטווינא, שני אלף איש, בית פקודות להקיסר. באהאראדשאן, ב' אלף איש, בתי בורסקי ומעשה נעלים רב. בוטשאטש, עיר ישנה. ארבע אלף איש, בית עלה נאוה, בית גימנאזיום, בתי מדרש טובים. היא מולדת הגאון ר' צבי הירש בעל ס' נטע שעשועים. דעלאטין על נהר פרוט, אלף איש, מעשה כלי עץ נאים, מרחצאות טובים למרפא. יעזופאל, שמונה מאות איש. ליסעץ, בניינים יפים, מסחר רב. מאנאסטערזיסקא, אלף איש, בית מעשה ליגארן ובתי מסכנות להקיסר. נאדווארנא, בית פקודות למלך, ארמון ישן, מסחר, נישניאוו, ת"ק איש, בית מעשה צוקר. פאטאק, שש מאות איש, ארמון ישן. טלומאטש, עיר נאוה חדשה, שני אלף איש, בית מעשה צוקר אין כמוהו לגודל בכל גאליציא, שמונים אלף ככר צוקר יצאו ממנו שנה שנה, ויותר מאלף איש בו יעבודו, בית מעשה יי"ש וארא"ק. אוסטשי, עיר קטנה, חמש מאות איש בה. באבטשע, כפר, מבועי מלח רבים בו. דארא, בו אשד מי נהר פרוט נפלא מאד. גראבאווין, ת"ק איש. לאנטשין, כפר נאוה, בית בשול מלח. מאניאווא, אשד מים נאוה. מיידאן, כפר נאוה אחוזת איש ישראל, מהלומי ברזל. בית מעשה זכוכית ובתי מלאכה אחרים: פאטשיקאוו, מעשה נחושת. נייר, ארמון. פוזניקי, בית בשול צוקר. ראזולנא, בית בשול מלח. זאגוואזדזע, בית מעשה נחושת.

י. גליל קאלאמעא, מדתו פ"ג פרסאות מרובעות: בו העיר

קאלאמעא. תשעה אלף איש, בית מדרש, מעשה כלי חרש רב, מסחר: בה היה הגאון ר' חיים בן הגאון בעל מגיני שלמה, ומ"כ בלבוב. קוטי (קוטיב) ארבע אלף איש, בתי מסכנות למלך, בית מעשה עורות מסחר. שניאטין, שבעה אלף איש, ארמון ישן. בה היה הגאון הגדול מו"ה משה טויבש ז"ל אב"ד שנים רבות: האראדענקא, חמש אלף איש: מסחר. תאלימורש, אלף איש, ארמון וגנות יפיה למראה. טשערנעלינא, ת"ק איש. גוואודזין, שש מאות איש. יאבלאנאוו, בתי מסכנות להקיסר. קאמיאנקא וויעלקא,

ארמון ופרדס נאוה, בו פסל אליל לאומי קדם אשר מצאו במעמקי אדמתו. קאסוב, אלף איש. אבערטין, שש אלף איש, מסחר רב בבקרים: פעטשעניזין, עיר קטנה, מעין נפש רב בהריה. פיסטין, ת' איש. מרחצאות מים קרים לתרופה. וויסניאוויץ, שש אלף איש, בתי מלאכת גלומי צמר ועורות טובים, ארמון ואוצר ספרים בו: זאבלאטוב, ארבע מאות איש, בתי מסכנות שאצאק להקיסר. טודיאוו, כפר, אשד מים נאוה בו. אוטארא פ, בית בשול מלח: שאביע, כפר גדול מאד, אצלו הר גבוה טשערנא הארא שמו, בראשו אגם מים עמוק ולרגלו מעין מי מתכת חמוצים. שאבאקראקי, כפר, מבוע מי גפרית בו·

יא. גליל פרעמיסלא, כ"ח פ"מ מדתו, בו העיר

פרעמיסלא על נהר סאן, שש אלף איש, בית גימנאזיום. בתי מדרש ובתי ספר שונים, מסחר. גשר גדול ונאוה על הנהר, בה היה הגאון בעל מטה משה. ראדימנא, אלף איש, גני פרי רבים, מעשה שקים, חבלי אניות ומכמרות דגים, ומסחר רב גם למרחקים.

יאראסלויא, קריה נאוה על נהר סאן, היתה בצורה בימי קדם, תשעה אלף איש, בית מעשה בגדים לחיל הקיסר, בית מדרש, מסחר רב בכלי פשתן דבש ודונג, ועל כולם בתבואת השדה לדאנציג אשר יובילו ברפסודות על פני נהר סאן. יאברוב, שמונה אלף איש, מסחר רב. בה היו הרבנים הגדולים ר' יחיאל אלטשולר בעל ס' משנה לחם, ור' יחיאל הלל בעל מצודת ציון ודוד. מאשציסקא. שלש אלף איש, שני ירידים גדולים בה לממכר סוסים: הרב הגאון מוה' שמחה נתן עלנבערג ז"ל ראב"ד ובמקום רב הגליל פה לבוב, היה אב"ד בקרבה ט' שנים. קראקאוויץ, שש מאות איש, ארמון ופרדס נאוה. סאנדאוואוויסניא, שלש אלף איש עושי מסחר. שינאווע, ת"ק איש, רוכש בנאים טובים. ארמון נאוה. וויעלקיאטשי, אלף איש סוחרי ארץ. קראסיטשין, בתי מלאכת מחשבת שונים. קרוהעל, כפר, מחלב שיד רב. מעדיקא, כפר, ארמון יפה ופרדס גדול לו אשר יותר משש אלף נטעים יקרים בו. מארא נ ע, בית מעשה נייר. שקלא, בית מעשה נייר, מרחצאות מי גפרית לתרופה. זוראווילע, בתי מלאכת מחשבת, סוללות ישנות מימי קדם.

יב. גליל סאנאק, מדתו ק"א פרסאות מרובעות, בו העיר

סאנאק, שלש אלף איש, בתי ספר, ארמון ישן, מסחר. בשאשאוו, ג' אלף איש, אורגי כלי בד. דאברא מיל, שני אלף איש, בתי מסכנות הקיסר, מסחר. דוביעלקא, שני אלף איש, ארמון ופרדס נאוה. מעין שמן הרים אצלה. דינוב, שלש אלף איש, מסחר רב בכלי פשתן, צאן ובקר. רימנוב, שני אלף איש, מסחר רב במקנה: יאזליסקא, ב' אלף איש עושי מסחר. ליסקא, ג' אלף איש, בית מעשה וויטריאל ונפרית, יריד גדול לממכר צאן ובקר. כאווע מיאסטא, אלף איש, ריבאטיטשע, שני אלף איש, מסחר: באלינגראד, ת"ק איש, אורגי כלי בד. בירטשא, שש מאות איש, מעשה כלי פשתן.

יאסטמירש, מקום תרבית צאן רב: לוטאוויסקא, ירידים גדולים לממכר צאן ובקר. אוסטשיקי, בית בשול אפר מלח. בעזמיחאווא, כפר, בית מעשה וויטריאל וגפרית: ליזנא, בית מעשה ברזל. דושאטין, מעשה ברזל רב. יאווארניק רוסקי, בית מעשה זכוכית. יוראוולע מעין מי גפרית. איוואניטש, מבוע מי תרופה, בתוך היער אשר אצלו מעין נפלא מאד אשר תעלה שלהבת בוערה ממימיו אם יקריבו אש אליהם. קאמבארניא, יושביו אורגי בד. לאצקא, בית בשול מלח. לאדזינא, בית מעשה זכוכית. מקום תרבית סוסי הקיסר. ראבע, בית מעשה ברזל. ראפיענקא, מעין מי גפרית למרפא. סערעדניצא מעשה רשת ומכבר. סופעסינא, בית מעשה זכוכית: טיראווא סאלנא, מעין שמן הרים בו: אוהערלע, מרחצאות מי גפרית לתרופה.

נוף קראקא שבעה גלילות לו:

א. גליל קראקא, עשרים וחצי פ"מ מדתו, בו העיר

קראקא על נהר ווייכסל, רחוקה מ"ד פרסה מווין, מ"ז פרסה מלבוב, ל"ו פרסה מווארשא, ושבעים פרסה מברלין, נתיב הברזל עובר על פניה מווין לגאליציא, בירת שבעה הגלילות ומשכן שרי הממשלה בה, חמשים אלף איש, ובהם שמונה עשר אלף בני ישראל, תשעה מחלקות לה, והן: קראקא, קאזימיר (מחנה ישראל בו), סטראדאם, ריבאקי, קלעפארש, פיאסעק, וועסאלא, סמאלענסק, ווייעלאפאלע. בית מדרש כולל לכל חכמה (אוניווערזיטעט) נוסד בשנת ה"א ק"ג, בו אוצר ספרים יכיל שנים אלף ספרי דפוס וחמש אלף כתבי יד בקרבו, מצפה ככבים הוא מגדל עגול אשר בו יחזו ע"י קני זכוכית ככבי השמים וכסיליהם במרוצתם, גנת ביתן בה כל עשבי תרופה ומטעי ארצות מרחק, שני בתי גימנאזיום, בתי מדרש לידיעת הלשונות, מלאכת מחשבת והמסחר. בית מדרש לחכמת הציור, בית אוסף סגולות הטבע, בתי ספר שונים, ארבעה בתי דפוס, רחוב גדול מרובע לתפארת, בתוכו מגדל בית העלה ומגדל אחר גבוה מאד, שניהם עתיקי יומין. מצודה גדולה ובצורה על הר וואוועל, מגדלים טירות וסוללות רבות לה, בה שכן מלכי פולין מלפנים, והיא מעוז ומחסה העיר מכל צר ואויב. בית האוניווערזיטעט, חצר נתיב הברזל, גשר האבנים על נהר ווייכסל, ובית הממשלה במגרש סטראדאם, ארבעתם יחד בנינים נפלאים. שמה בתי כנסיות ובתי מדרש רבים לישראל. מסחר רב בכל דבר, כי אצל גבולי רוסיא, פרייסן. זאכסן וגאליציא מצבה, בתי מעשה גלומי צמר, כובעים, כלי פשתן ועורות, חמשים במות לנוצרים ובראשם הקאטעדרע, גדולה ובנויה לתלפיות, במבואה שערים שני עצמות חיה גדולים מאד, עין לא ראתה זולתם בכל ארצות תבל, בה נמשחו מלכי פולין מלפנים, מערה גדולה בה מתחת לארץ אשר בתוכה קבורת מלכי וגבורי פולין, שם קבר המלך קאזימיר אשר היתה לו אשת יהודית אסתר שמה, וקברי המלך סאביעסקי, שרי החיל קאשטשושקא, דומבראווסקי ופאניאטאווסקי שר צבא נאפאלעאן אשר נטבע במצולות נהר עלסטער בלייפציג (שנת תקע"ג),

אבני שיש כולם ; גם בה אוצר שכיות החמדה מלא סגולות רבות יקרות בזהב , כסף ואבני יקר , ובהם יתד ברזל מן העץ אשר נתלה עליו משיחם. השמה הזאת נבנתה באמצע המאה האחרונה לאלף החמישי · שני בתי קברות לישראל , בם מנוחת קדושים גאוני ארץ רבים . בחצר מות הישן אצל בית הרמ"א ז"ל , מנוחת הגאון ר' זלמן רינקל , הגאון ר' ישראל איסרל אבי הרמ"א , הגאון ר' משה איסרלש הוא הרמ"א ובלדו של מ ש ה , א ה ר ן ו מ ר י ם , הם ר' אהרן אחיו ומרים אחותו אשת הגאון ר' פנחס הורוויץ , והגאונים ר' אליעזר אשכנזי בעל ס' מעשה השם , ר' יוסף הכהן בעל שארית יוסף , ר' פנחס סג"ל הורוויץ , ר' נתן שפירא בעל מגלה עמוקות , ר' יואל סירקש בעל הב"ח , ר' יושע בעל מגיני שלמה , ר' יו"ט ליפמאן בעל תוספות יום טוב , רבי ר' העשיל , ר' אריה ליב חותנו של הגאון בעל בית שמואל , ר' יוסף בעל ס' מעשה חושב , כל הגאונים האלה ישבו על כסא הרבנות בקרבה ומפיהם יצאה תורה לקרוב ולרחוק , גם מלבד אלה היו עוד חכמים אחרים רבים בתוכה אשר צר לי פה המקום לפרוט את שמותם .

הקריה הנשגבה הזאת בנה לעחי דוכס פולין בשנת ד' אלפים תע"ז , ויקרא שמה קראקא על שם בנו קראקוס . בשנת ר"ז לאלף הששי קרא אחד הכמרים ביום פסחם לכל העם הנצבים אליו לאמר · היהודים המיתו ילד נוצרי , הדבר אך יצא מפיו וההמון רץ החוצה ויפלו בחמה שפוכה על בני ישראל , את בתיהם שלחו באש , ורוב יושביהם הרגו בחרב , ואף אם באו לבאות המלך לישע היהודים האומללים , כי מלך חסיד היה ואשה עבריה היתה לו לאשה אסתר שמה , לא היתה תשועה לזרע יעקב מאומה , כי אויביהם היו כבירים אין חקר ולא נחו עד אשר עיפה נפשם להורגים. תלאות כאלה מצאו את היהודים פעמים רבות במאה ההיא . בשנת תע"ו לכדוה השוועדן , אך אחרי שתי שנים שבה למלכות פולין · בשנת תקנ"ו כאשר חדלה פולין היות ממלכה , באה עם בנותיה למלכות עסטרייך · אחרי מפלת נאפאלעאן בשנת תקע"ה היתה עם כל המחוז לכנסים חפשית בלי מלך ושר , ומלכי עסטרייך פרייסן ורוסיא היו למגן לה , אולם כאשר קמו בני פולין בשנת תר"ו בפרייסן וגאליציא וירימו ראש נגד הממלכה , השכימו יחד שלשה מלכי הברית להכרית כל שארית לפולין , ותהי קראקא ובנותיה לעסטרייך אחוזה עד היום הזה .

חשאנאוו , אלף איש , מסחר רב . נ א ו ו א ג ו ר א , עיר קטנה בת מסחר . ט ש ע ב י נ י א , שמונה מאות איש עושי מסחר : ע ש ע ר נ י ח א ב , כפר , מלאכת מחשבת רב . ד א נ ב ר א ו ו א , מחצב גחלי אבן רב , בתי מעשה לינק . ד ע מ ב נ י ק , מחצב שיש ואלבאסטר רב . ג ו ר ק א ט ש ע ב י נ ס ק א , מחצב הרים רב · י א ו ו א ר ז נ א , מהריו יוציאו שנה שנה מאה ושלשים אלף כור גחלי אבן , שני אלף ככר אלוין ותשעה אלף ככר לינק · ק ש ע ש א ו ו י צ ע , כפר נאוה מאד , מרחצאות מי גפרית למרפא , בית מעשה נייר , ארמון נחמד למראה , מ ע נ ק י נ י א , מחצב שיש רב . פ י ז א ר י , בית מעשה פארצעלאן · ר ו ד א ו ו א , מקום מחצב שיש רב .

ב · גליל וואדאווילע , ס"ה פרסאות מרובעות מדתו , בו העיר

וואדאוויצע על נהר סקאווע, ארבע אלף איש, בלי כל מסחר, כי בני ישראל אין בקרבה אנדריחויא, גם בה אין כל איש ישראל, יושביה אלף וחמש מאות איש, אורגי גלומי למר ופשתים,

ביאלא נכח עיר ביליץ בשלעזיא, ואך הנהר יפריד ביניהן, גם הכפר הנאוה ליפניק נלוה אליה, שם אלף איש, בתי ספר, בתי מלאכת גלומי למר וכלי בד, יתדות וכלי ברזל אחרים, מסחר רב. יארדאנוב, אלף איש, מעשה כלי פשתן. קענטי, חמש אלף איש, מלאכת גלומי למר, כלי בד ועורות. לאנדסקראן, שני אלף איש, מעשה גלומי למר, ארמון על פני סלע גבוה. מישלעניצא, שלש אלף איש, מסחר. אשוועליס, שלש אלף איש, מעשה כלי בד. שייבוש, ארבע אלף איש, מהלומי ברזל, מעשה כלי למר ופשתים. סקאווינא, אלף איש, מעשה גלומי למר. זאטאר, שני אלף איש, מלאכת כלי בד, ארמון ישן. קאלווארייא, ת"ק איש, במה לנוצרים על הר גבוה, ואליה ינהרו כשלש מאות אלף איש ממרחק שנה שנה לשפוך שיחם לפניה. מאקאוו, ת"ק איש, בית מעשה ברזל, אצלה הר תלול הנשקף עד קראקא. טשאניעץ, כפר, יושביו עושי בגדי שש. איכוואלד, מעשה כלי בד רב. מוחארז. כפר, בו במה לנוצרים אשר נבנתה במאה התשיעית למספרם. סקאטניקי, מחצב שיד רב וטוב, מעשה בורסקי. שוחא, מעשה ברזל ונחושת רב, ארמון עתיק יומין ופרדס נאוה. שולקאווילע, יושביו עושים כלי בד טובים. שוואשאווילע, מעשה גפרית רב, מרחלאות תרופה, סביבו מחצב גחלי אבן ואדמת טארף.

ג. גליל באכנייא, מדתו מ"ד פרסאות מרובעות, בו העיר

באחניא על נהר ראבא, שם אלף איש, בית גימנאזיום, בית ספר, בית מעשה לינק, מחצב אבני מלח מתחת לארץ בעומק שני מאות וששים קלאפטער, אשר יוציאו ממנו שלש מאות אלף ככר שנה שנה. אורך המחצב הזה אלף קלאפטער, ורחבו שמונים קלאפטער וחמש מאות איש בו יעבודו. בני ישראל אך מתי מספר בקרבה. דאבטשילע אלף ות"ק איש, איזה מסחר. וועליטשקא, שם אלף איש, מרחלאות מי מלח טובים, מחצב אבני מלח רב מתחת לארץ ההולך עד באכניא באורך שתי פרסה ויקיפו כארבע פרסה, אין כמוהו בכל ארצות תבל, יותר מאלף איש בו יעבודו, וכשבע מאות אלף ככר יוציאו ממנו בכל שנה, מחזה כולו כעיר גדולה במעמקי האדמה, חדרים, עליות מרווחים, אולמים, אורוות סוסים, רפתים, רחובות ושווקים, עמודים, פסלי מלכים, שלחנות, כסאות ומנורות וכל כלי הבית כולם יחד מאבני מלח. ראשית המכרה הזה היה בסוף האלף החמישי, ומאז ועד עתה זה יותר משש מאות שנה, לא שבתה מלאכת המחצב בו, וככל אשר יוסיפו לחפור כן ירבו אבניו וכן יעלמו עד היום הזה. וואיניטש, אלף וחמש מאות איש, מסחר. גדוב שש מאות איש. פאדגורזע, קרובה לעיר קראקא ואך נהר ווייכסיל יפריד ביניהן כולה אך רחוב אחד ובתים לשני צדיו, שני אלף איש, בתי מסכנות מלח לקיסר, בית מעשה עורות. הר שיד אצלה. בריסק, אלף איש. טשחוב, שש מאות איש. ליפניקא, ארבע מאות איש. ניעפאלאמילע,

עיר קטנה נאוה, ארמון ישן. שטשעפאנאוו, ת"ק איש. אושטשע זאלנע, ת"ק איש. ווישניץ, אלף איש, בית דיני נפשות, ארמון מולד. בשנת תרכ"ג היתה כולה לשרפה מאכולת אש. זאקליטשין, שש מאות איש, מסחר מעט.

ד. גליל סאנדעץ, ע"ד פרסאות מרובעות מדת ארצו, בו העיר

נייא סאנדעץ על נהר דונאיעץ, שבעה אלף איש, בית גימנאזיום, בתי ספר, ארמון ישן, מסחר. אלט סאנדעץ, שלש אלף איש עושי מסחר. טשענשקאווילע, שני אלף וחמש מאות איש, מסחר רב בכלי פשתן. גריבאוו, ב' אלף איש: מושינא שני אלף איש, בתי מלאכת כלי בד. ניימארקט (נאווימארג) שלש אלף איש, מסחר רב ביין וכלי פשתן. פיווניטשנא, שני אלף איש, בתי מעשה אורג. טיליטש, שני אלף איש, מעין מי תרופה. באבאווא, אלף ות"ק איש עושי מסחר. קראשטשענקא, שש מאות איש, נביע מי מרפא. לימאנאוו, אלף ות"ק איש. שאפלארי, עיר קטנה, היכל עונג על פני סלע נשגב. בוקאווינא כפר נאוה, אצלו אשד מים נפלא מאד ושני יאורים עמוקים רחבי ידים ודגים רבים בם. ביגוניצע, מחצב גחלי אבן רב. טשארני דונאיעץ, מחצב ברזל רב. דאמברובקא, כפר נבנה במצות הקיסר יאזעף למושב בני ישראל, אך כאשר לא יכלו יושביו לעבוד את האדמה, היה לנכרי אשכנז לנחלה עד היום הזה: קאמיניצא, בתי מעשה נייר וזכוכית. קאשטשעליסקא, מחצב הרים רב. אצלו הר אדוס ובתוכו חור עמוק מלא קרח וקפאון אשר לא ימס לעולם: קריניצא מקום מרחצאות מי התרופה טובים. קונאווא, מחצב שיש רב. אחאטניצא, כפר גדול מאד, מלאכת כלי פשתן. פארעמבא וויעלקא, בית מעשה זכוכית. פאראנין, מעשה ברזל. שטשאווניצא, מעין מי תרופה טובים מאד, אשר ימלאום בכלי חרש וישלחום למרחקים, גם מרחצאות טובות מהוללות. זאקאפאנע, מקור נהר דונאיעץ בו, אשד מים נאוה, מהלומי ברזל ואיזה בתי מלאכת מחשבת.

ה. גליל טארנאוו, ס"ו פרסאות מרובעות מדתו, בו העיר

טארנאוו, קריה נאוה על נהר דונאיעץ, אחד עשר אלף איש, בית גימנאזיום, בתי מדרש ובתי ספר שונים, בניני תפארת, מסחר רב. פילזנא, אלף ות"ק איש, מסחר. ראפטשיץ, אלף ות"ק איש, מסחר רב בסוסים. דעמביץ, אלף איש, ארמון עתיק יומין, מעשה גבינה טובה, נתיב ברזל ממנה לווין. דאמבראווא, שלש אלף איש, ארמון גדול ונאוה, מסחר סוסים. באראנאוו, על גבול פולין, אלף איש, ארמון יפה מאד ואוצר ספרים בו. קאלבושאוו, אלף איש, מעשה כלי עץ. מילעץ, שש מאות איש. ראדאמישל, חמש מאות איש. גראבובקא, כפר, מעשה אורג ובתי בורסקי. קאווענטשין, מעשה כלי בד ולבון פשתן. שקשישאוו, מעשה אורג ומלאכת עגלות.

ו. גליל יאסלא, כ"ו פרסאות מרובעות מדתו, בו העיר

יאסלא, שני אלף וחמש מאות איש, חוצותיה נשמות ואין עובר בם, אין מסחר ואין כל, יען אין יהודים בקרבה, כי אולת קשורה בלב יושביה

לבלי תת איש ישראל לבא בקהל להם, לכן עירם כמדבר שממה, וכל מקח וממכר אין בקרבה · ב י ע ש, היתה לפנים עיר גדולה ועתה אך שלש אלף איש בה, סוחרי יבול השדה, פשתן וכלי בד · ק ר א ס נ א, חמש אלף איש, גם היא היתה עיר גדולה שתולה בנוה, ומעת חדלו בני ישראל לשבת בה כי גרשום יושביה, ירדה פלאים ומשוה מנוחת שממה תכסה פניה עד היום הזה, איזה ירידים ומסחר יין בקרבה · ב ש א ס ט ע ק, אלף וחמש מאות איש, מסחר מעט · ד ו ק ל א, שני אלף איש, מעשה גלומי למר, בתי מלאכת מחשבת, מסחר רב ביין ובגדי שש · ק א ל א ט ש י ל ע, שני אלף איש, מעשה כלי פשתן, שמיכות למר וכלי חרש טובים · ג א ר ל י ל ע, אלף איש, מעשה כלי למר ופשתן, מסחר רב בתבואת השדה · ז מ י ג ר א ד אלף איש, מעשה כלי פשתן, מסחר יין רב. א ס י ע ק, ת"ק איש · י א ד ל א ו ו א, מעשה כלי פשתן רב · ע ש ו ד ר, רוב יושביה עושי מעשה אדרת שער · ד ע נ ב א ו י ן, מלאכת כלי פשתן ולבון חוטי בד · ש ט ר י ז ו ב מעשה כלי חרש. פ ר י ש ט א ק, מעשה בגדי שש · ב י נ א ר א ו ו א, כפר, מעשה כלי בד : ג ל ע נ ב א ק א, מרחלאות מי תרופה בו · נ א ג א ל ו ב, בית מעשה זכוכית · ק א ב י ל א נ ק א, כפר, מעשה כלי חרש · רוב יושביו בעלי הון · ק א ר ט ש י נ א, מעשה כלי פשתן רב · ל י ב ו ש א, כפר עתיק יומין מאד, מעשה כלי בד יפים · מ א ד ע ר ו ב ק א גני פרי וכרמים רבים · נ א ו ו ש י, מקור מי מרפא, בית מעשה כלי פשתן טובים · א ד ז י ק א ן, מרחלאות מי גפרית, מעשה כלי פשתן רב, עיר ארמון ישן מן המאה הי"ב למספרם · פ א ל א נ י, בית מעשה זכוכית · ר א ק ל א ו י ל ע, מעשה אורג רב · ר א פ א, לבון פשתן רב · ר א ז ע נ ב א ר ק, מלאכת כלי פשתן · ר י נ ו ו א ל ד, מקום מעשה אורג · ש י מ נ ב א ר ק, מלאכת בגדי שש · ט ו ר א ש ו ב ק א, מעין מי גפרית המעלים אד בוער מקרבם · ו ו י ש א ו ו א, מבוע מי גפרית לרחלה בו.

ז · גליל ריישא, מדתו שמונים פרסאות מרובעות, בו העיר

ריישא, שבעה אלף איש, בית גימנאזיום, בתי ספר, מעשה כלי נחושת יפים מאד, בגדי שש, מסחר רב בסוסים. בה היה הגאון ר' אהרן עטינגר חתן הגאון ר' חיים כהן ז"ל · ל א נ צ ו ט, ג' אלף איש, ארמון נאוה, בית מעשה סוקר, מלאכת גלומי למר ועורות, לבון פשתן רב · בית בשול שכר טוב · פ ש ע ו ו א ר ס ק, ארבע אלף איש, מסחר רב בכלי פשתן, ארמון נאוה אוצר ספרים ופרדס נחמד בו, תרבית תולעת המשי רב · ל ע ז י י ס ק, ארבע אלף איש, במה לנוצרים אין כמוה ליופי בכל הארץ הזאת, והעוגב אשר בה גדול מאד, אין שני לו בכל מדינות עסטרייך. גני פרי רבים, יושביה אורגי גלומי למר ולובעי למר · ד ז י ק א ו, ת"ק איש · ג ל ו נ א, שש מאות איש · ק א נ ט ש ו ג, ח' מאות איש, מעשה כלי חרש: ש ע נ ד ז י ש ו ב, אלף איש עושי מסחר · ס א ק א ל א ו, שש מאות איש, ארמון יפה · א ו ל א נ ו ב, מקום מסחר רב בעלים ותבואת השדה על פני נהר סאן, בנין רפסודות · בבה"ח אשר בה גנוז הגאון ר' משה חריף ז"ל אשר הי' אב"ד בלבוב · ז א ל י נ י א, בתי מעשה גלומי למר, שמיכות ועורות · ד י ל א נ ג א ו ו א, כפר, בו עץ גדול בן אלף שנה ויותר, חמש

קלאפטר היקפו · קאטי , בית מעשה שמן טערפענטין · וויערזאווילע בית מעשה סוקר ·

טף בוקאווינא

שם המדינה הזאת הוא על דבר היער הגדול בין הנהרות דניעסטר ופרוט , אשר שם עליו בוקא בשפת פולניא · מלפנים משלו הרומים בה , ואחריהם גויי הונן גוטן ואלרמאטן , במאה הט"ו למספרם לכדוה בני אונגארן , בעוד לא כביר היתה מחוז ארץ טירקייא , בשנת תקל"ד כבשה אותה קסרית רוסיא במלחמה , ותתן את כולה לעסטרייך , ובשנת תקל"ז גלה גם הסולטן את דעתו כי דיג ודברים אין לו עוד על הבוקאווינא ותהי לעסטרייך אחוזה עד עולם . מדת הפלך הזה קפ"ע פרסאות מרובעות .

טשערנאוויץ , בירת המדינה על נהר פרוט וגשר גדול עליו , קריה נאוה וחדשה נבנתה בשנת תקל"ב , בית גימנאזיום , בתי מדרש ובתי ספר שונים , שמונה עשר אלף איש בה , מחציתם בני ישראל , שני בתי דפוס , מלאכות שונות , מסחר רב , בית ספר גדול לזרע יעקב היושבים שלוים ושקטים בתוכה ולא יחסר להם כל טוב · סאדאגורא , שני אלף איש , מסחר רב בבקרים , כי יביאו אליה כשמונים אלף שורים מבעסאראביען ומאלדויא בכל שנה לממכר · סערעט , ארבע אלף איש עושי מסחר : סוטשאווא , עיר עתיקת יומין , שש אלף איש , בתי מעשה עורות שונים , מסחר רב · קימפאלונג , ג' אלף איש , בתי מסכנות הקיסר . ראדויץ חמש אלף איש , תרבית סוסי הקיסר , בית פקודות , מסחר · ווישניץ , שלש אלף איש · בערהאמעט · כפר , מעשה ברזל רב . אצלו הר גבוה סטיסאק שמו וממנו יחזו עד שלשים פרסה סביבו בּאיאן עיר קטנה , בה בית קאנטומאץ אשר בו ישבו הבאים מארצות נכר ימים מספר לבל תשחת הארץ מאוירם · סינאוואץ , גם בה בית קאנטומאץ ובתי מסכנות הקיסר · נאוואסעליץ , כפר נאוה ואצלו גבול שלש הממלכות עסטרייך רוסיא וטירקייא · אנופרי , כפר , מבוע מי גפרית · פערטעשטי מחלב אבני מלח . פאשארימא , מעשה נחושת רב , כשני אלף ככר לשנה . פוטנא , בית מעשה זכוכית · שיפאט , מלאכת ברזל , מרחצאות לתרופה · סאלקא , מעין מלח , בתי מסכנות הקיסר · סטאנעשטי תרבית סוסים טובים מאד · סטולפוקאני , מעין מלח ומעשה נחושת . וואשקאוץ , תרבית סוסי הקיסר ובית מעשה נייר · וויקאוו עליון ותחתון , תרבית סוסי הקיסר : באסאנעשע , גני פרי , מקום מושב הבאים ממרחק לטהרם מרוח מעופש · בוקשאיא , מעשה ברזל · טשודיאול , בית מעשה זכוכית · דארנא קאנדרעני , מי ברזל וגפרית טובים למרפא · דארנא וואטרא , מרחצאות מי גפרית וברזל · פונדול מאלדאווי , מעשה נחושת · גורא הומארא , נוקום נאוה ·

יאקאבעני, מקום נאוה מאד, מעשה ברזל רב, כעשרת אלפים ככר מחלב אבני אשבעסט מהריו · קאטשיקא, בשול מלח, חפירת גחלי אבן · קארא פעטשיאו, תרבית סוסים רב. קירליבאבא, מחלב כסף ועופרת רב, תשעה אלף מארק כסף, ויותר מאלף ככר עופרת לשנה: קישלעייא, נפט טארף ודונג רב בהריו · קראסנאהוטא, בית מעשה זכוכית · קראסנאפוטני, בית מעשה זכוכית, מעין מי מלח: וואראנעטץ, חומר פארצעלאן רב באדמתו. באבין · עפרות גפרית ונחושת בקרבו:

ארץ תורגמנה

היא קיסרית טירקייא

הארץ הגדולה הזאת אשר מלבד מדינותיה הרבות באזיא, מדת שטחה באירופא תשעה אלף פרסאות מרובעות היא. גבוליה הם לפאת צפונית מזרחית ארץ רוסיא, לפאת קדמה הים השחור, ים מארמארא ומסלת הדארדאנעלן, לפאת נגב ים האיים וארץ יון, למערבה ים אדריאטיקי ומדינת דאלמאציען, ולצפונה מלכות רוסיא ומדינות אונגארן זיבענבירגן סלאוואניען וגאליציא ·

הרים רבים וגבוהים יכסו את פניה, וברֹאשם שרשרת הרי באלקאן, חמשים פרסה ארכה וחמש פרסה רחבה, ואך חמש מסלות לרות בתוכם: יערים רבים וגדולים בהם ·

נהרותיה רבים הם, בראש כולם נהר דאנויא, ואליו ישתפכו הנהרות סאווע, מאראווא, אלוטא, סערעט, פרוט, גם הנהרים מארילא, קאראזו ווארדאר · שאלאמבריא · דרין · אספער · בתוכה יעבורו · כולם יחד רחבי ידים ואניות על פניהם יעבורו · גם יאורים כבירים לה, ויאור ראסיין הגבול מכלם ·

אוירה כולו טוב, כי אף אם הסתיו קר במקומות ההרים, וחום הקיץ חזק בפאתי נגב, ייטב ליושביה יחד ואין שכולה בגללו ·

ברכת ה׳ לה בכל, ואף אם לא ירבה העם היושב בה עשות חיל בחריצות וכשרון ידים, תתן האדמה את חילה למכביר, ומלבד אשר תספיק לכלכל תושביה לשובע, עוד שארית רב בה להוציא יבולה ולאלאיה שנה שנה לארצות נכר ·

החי אשר בה · סוסים טובים מאד, רמכים, חמורים, פרדים, בקר רב, צאן, עזים, חזירים אך מעט, כי הישמעאלים לא יאכלו את בשרם, עופות הבית וזיז שדי לרוב, דובים זאבים ושועלים, דגים רבים וטובים מאד, דבורה ותולעת המשי לא כביר · בבטן ההרים כסף וזהב, בדיל נחושת ועופרת, גפרית, אלוין, עפרות צבע, חומר יוצרים, זאלפעטר, אבני מלח, סיד, אבני משחזת, שיש, קלף הים אשר יעשו ממנו כלי קטרת טאבק, אך רוב כל אלה שוכבים במעבה האדמה, כי ידי עם הארץ אסורות בחבלי עצלה מהוציאם החוצה · גם במי מלח ומבועי מי·

תרופה אין מחסור לה · תבואות השדה, אורז, ירק עשב, פשתן וקנבוס, למר גפן טוב מאד, ראשי בשמים, גפן, זית, כל פרי הנגב, טאבק טוב ונחמד, כל אלה בשפע רב, יערים לא כבירים •

מספר יושביה שלש עשרה מיליאן בני איש, והם ישמעאלים, יונים, וואלאחן, תרתרים, קדרים, ארנויטן, ארמינים, פראנקן (כן יכנו את הנוצרים) ושלש מאות אלף בני ישראל הי"ו·

השפות המדוברות בה הן שפת ישמעאל, שפת יון החדשה, שפת וואלאחיית היא בת לשון לטיין, שפת סלאוואנית ושפת ארנויטן, גם לשון צרפת מתהלכת בקרבה. השפה הערבית היא לשון חצר הקיסר, בה ידרשו הכמרים לעם בבתי תפלותיהם, ובה יורו המורים כל חכמה ומדע בבתי מדרש וספרי·

האמונה השוררת בארץ היא דת מחמד, וספר תורתה שם ק א ר א ן לו · כל בית תפלה בשם מ א ש ע ע יקראו, אך הגדולים אשר מגדלים למו, שם ד ש י א ם להם · כהני האמונה יחד שם מ ו פ ט י להם, ושונים הם לפי משמרתם · כ ת י ב הוא הדורש ומוכיח, א י מ א ם עובד עבודה, ק י י מ א כהן הדיוט, מ ו ע ל י ן המכריז מועדי התפלה, ד ע ר ו י ש, נזיר היושב בבית מקלט. בעלי דתות אחרות מחזיקים בברית אמונתם ובמות להם מבלי מסבית ומפריע, גם אחינו זרע יעקב עובדים את ה' ביד רמה מבלי כל שטן ומכלים דבר · אולם בכל מיטב וזכיות הארץ לישמעאלים משפט הבכורה ונוצרים ויהודים יחד כנכרים נחשבו, ואף אם הטיב הסולטן את מצבם זה איזה שנים לא באו עוד אל המנוחה להתילב בתור המעלה כבעלי ברית מחמד, ויתרון רב למושלמים (הם מאמיני מחמד) על הפראנקן בכל דבר חוק ומשפט·

לפי גודל הארץ הזאת ורוב המתאבים ונאלאי האדמה אשר בה, המלאכות ומעשה כפים עודם בתחתית המדרגה בקרבה, הן יעשו בה כלי ברזל, בדיל ועופרת טובים, בגדי משי, למר ול"ג, יריעות ומטפחות, עורות מאדמים, כלי קטרת טאבק מן קלף הים, שמן שושנים ושמני נמחים שונים, אולם כל אלה אך מצער המה למול מרבית העם היושב בה ורוב השפע אשר הכין לפניהם הטבע ביד רחבה ומלאה, המסחר רב בקרבה עם ארצות עסטרייך, ענגלאנד, איטליא, צרפת, רוסיא, ומדינות טירקייא אשר באזיא ואפריקא ·

סדר הממשלה, הסולטאן קיסר הישמעאלים מושל כאות נפשו ואין מי יאמר לו מה תעשה, כתר כהונה וכתר מלכות יחדו בראשו, כי מלבד אשר רב ושליט הוא על כל ארצות ממשלתו, הנהו גם כהן גדול ועומד בראש כל כמרי דתו, כנויי הכבוד לו, פ א ד י ש א ה, סולטאן הגדול, האדון הגדול, השמש, קיסר אסמאני (כי בבית א ס מ א ן גזע מחלבתו), ועוד אחרים כדרך יושבי המזרח להרבות בתארים, והפראנקן בשם קיסר ישמעאל יקראוהו · המלוכה מורשה לנאצאי בית אסמאן מן האב לבנו הבכור, אולם אשה לא תשב על הכסא · חצר הקיסר שם שער (דיא פפארטע) לו, שרי החצר ופרתמי הקיסר רבים מאד, קבוצת נסיכי הממשלה יחד היושבים ראשונה במלכות שם ד י װ א ן לה, בראשם שר ונגיד נ ר א ם װ ע ז י ר העומד במקום הקיסר, מושל בעם הארץ ובחיל הצבא בלי מעצור, ואין יתרון להסולטן עליו כי אם הכסא, אולם חייו תלואים לו מנגד, כי אם אך

יקליף הקיסר עליו , או אחד הסגנים יביא דבתו רעה עליו , יוסר ראשו
מעליו , ודמו ירד שאולה מאין דורש ואין מבקש · ומכל המון האנשים אשר
נשאו את המשרה הגדולה הזאת על שכמם מני דור דור , מתו אך מתי מספר
כמות כל האדם · שבעה שרי מלוכה מתחת לנגיד הזה , הלא המה
ס ע ר א ס ק י ר פ א ש א הוא נגיד חיל היבשה , ק א פ ו ד א ן פ א ש א ,
נגיד חיל הים · ר ע י ס ע פ ע נ ד י שר ונגיד על כל חליפות המכתבים ודין
ודברים אשר לארצו עם ממלכות אחרות , ק י א י א ב ע ג , פקיד נגיד על
כל תהלוכות הארץ פנימה , ט ש ו י ש ב א ש י , שר האוצר , משגיח על
המוסר ודרכי יושר , עינו על כל דת ודין , וגם תולאות החקים לפעולות אדם
בידו , ד ע פ ט ע ר ד א ר , שר אוצר הממשלה , וכל מס ותרומה על פיו
יצאו ויבואו , ד ר א ג א מ א ן , הוא המתורגמן המעתיק כל המכתבים
היוצאים מחצר הסולטן והבאים אליו ממלכות אחרות כלשון עם ועם , ולכל
אחד מאלה סופרים רבים העושים אתו יחד את מלאכת משמרתו . לכל מדינה
ומבצר שליט מיוחד ושם פ א ש א לו , שופטים ושוטרים בכל עיר ומקום ,
ותואריהם הם א ג א ו ק א ד י · השוחד הוא נפש המשפט בארץ הזאת , בו
יכופר כל עון ופשע , ובלעדו יצא אף צדיק ונקי רשע בריבו , ודבר המלך
החכם : הכסף יענה את הכל , היה לחוק עולם בקרבה , וישמרוהו יותר מכל
חוקות הקאראן ומשפטיו . עונש כל עול ומרמה רב ועצום מאד , בעשות
מוכר בשר עול במשקל , ירצעו את אזנו במרצע אל דלת חנותו , וככה יעמוד
לעגן כל עד הערב , האופה אשר לחמו רע או קטן לפי ערכו , שרוף
ישרפוהו בתנור אש , וככה משפט כל עושק ותרמית , וגם המחרף כבוד
אחד השרים אחת דתו להמית · הפחה (פאשא) ישלוט בהון וחיי כל איש אשר
בערי ממשלתו כטוב בעיניו , ואוי לו לאיש אשר יצעק חמס עליו , כי מלבד
אשר שומע אין לו , יצא עוד הקצף גם על הנלוים אליו ואחריתו לא תבורך ·
הן החלו שרי הדיוואן זה איזה שנים לנהל את הארץ במישור ולהסיר חרפת
החוקים הרעים ואכזריות הפחות מעליה , אולם עוד ימים רבים יעבורו עוד
אשר יבא המשפט על מכונו כאשר הוא בכל שאר ארצות אירופא · ספר
קאראן הוא ספר ברית דתם פי שנים ברוחו , כי מלבד מצות האמונה אשר בו ,
גם כל חוק ומשפט בין איש לרעהו בקרבו , וספר חוקים בלעדו אין · ראשי
עקרי האמונה אלה הם : ה' אחד ושמו אחד ומחמד נביאו , כל קורות האדם
ותולאותיו חרותים בספר השמים מיום הולדו ואין לשנות , אחרי מות האדם
יבא במשפט על כל מעשיו והנפש תחיה עדי עד , אהוב רעך כנפשך , תוכל
לקחת נשים רבים כחפצך · ראשי מצותיה הם : איש איש ילך לכל הפחות
פעם אחת בימי חייו לעיר מעקא אשר בארץ ערב מקום מולדת מחמד , וכל
המרבה ללכת שמה הרי זה משובח , המאמין ירבה לרחוץ במים את בשרו
ולטהר את גופו מכל חלאה , המול ימול את בשר ערלתו , יענה בצום נפשו ,
יתפלל חמש פעמים יום יום , וירבה תת מתנות לאביונים · מספר חיל צבאה
לערך שני מאות אלף איש , ואי אדיר אשר לה יכיל שבעה וארבעים אניות
מלחמה · בעת ריב ומדון ירבו לבאותיה כהנה וכהנה · התכונות תושביה ·
כולם יחד שוכבים בחיק העצלות , אהבת נשים היא ראשית חמדתם , שרוחים
כל ימיהם על ערשותם , ספל הקאווע לפניהם וקנה טאבק בפיהם , שותים

אפיום ואוכלים מעדנים, עגב וניגון על פניהם תמיד, כל חכמה ומדע זרים למו, דבקים באמונתם ומאמיני שוא, ושונאי כל בעלי ברית אחרת עד מאד ·

קורותיה · ראשית אמונת הישמעאלים החלה בסוף המאה הרביעית לאלף הרביעי, מיסדה היה איש ערבי ושמו מחמד אשר אמר כי נגלה אליו גבריאל מלאך ה' ונתן לו ספר בריתם הוא הקאראן, וכאשר אבו שופטי עירו היא עיר מעקא לתפשו חיים כי לא האמינו בו, ברח ממנה ויתלקטו אליו אנשים רבים ויהי להם לראש, ומעת הבריחה ההיא, היא שנת שפ"ב לאלף הרביעי החלו הישמעאלים למנות את שנותיהם עד היום הזה · מחמד הלזה לכד בחרבו הקשה והגדולה את כל ארץ ערב וארצות רבות אחרות, ועומר בן קטף נכדו כבש גם את ארץ סיריא וירושלים עיר הקודש, אולם ברבות הימים התגלגלו על הישמעאלים מאמיני מחמד תהפוכות שונות, עלו וירדו פעמים רבות, עד אשר בא אסמאן איש גבור חיל והקים את הישמעאלים מעפר כנעתם (בשנת פ"ז לאלף הששי) וממנו החלה מלכות ישמעאל להיות שלטה בארץ · ארהאן בנו הרחיב את ממשלתו, ויקרא את שמו ס ו ל ט ן (היא המלה העברית שלטון) · סולימאן בנו כבש את העיר גאליפאלי, ומעת ההיא שמו הישמעאלים קן למו באירופא · עד מהרה לכדו מדינות רבות עד נהר דאנויא ועמי אירופא לא עצרו כח לעמוד לשטן למו · לא ארכו הימים ותפול גם קאנסטאנטינאפל בירת קסרי יון בידם, ואחריה גם מדינות סערביען, באזניען, אלבאניען וכל מלכות יון. גם את ארץ טראפעצונט באזיא הקטנה לכדו, ואחרי אשר היו רוב מדינותיה זה כביר בידם, היתה כעת כולה לאחוזת עולם למו · אחרי ימים לא כבירים השלימו גם התרתרים יושבי ארץ קרים עם הישמעאלים ויהיו למס למו · באמצע המאה השלישית לכדו גם את מדינת בעססאראביען · הסולטן סלים כבש את הארץ הקדושה וסוריא וכל ארץ מצרים וקצה ארץ ערב (שנת ה"א רע"ז) סולימאן הגדול בנו כבש את המבצר בעלגראד, אי רהאדוס, גלילות רבית בארץ אונגארן ו והמדינות וואלאחיי ומאלדויא היו לו למס : בעוד לא כביר לכדו מאת וויניציא את האיים ציפרן (הנודעת ע"י יין קפריסין הגדל בה) וקאנדיא, ובגובה רוחם נלחמו על עסטרייך ויבואו בשנת תמ"ג עד לפני שערי ווין, אולם פה נשתה גבורתם, כי בא סאביעסקי מלך פולין לעזרת קיסר עסטרייך ויך את הישמעאלים מכה רבה מאד, עד אשר נלחצו לקרוא לשלום, וישיבו אל הקיסר את כל מחוזת אונגארן אשר היו בידם · אחרי נלחמה קסרית רוסיא עמם משנת תקכ"ט עד תקל"ד והחלישה את אונם מאד, נלחץ הסולטן לתת את מדינת קרים ואיזה מבצרים חזקים לרוסיא עד עולם · במלחמות עסטרייך ורוסיא עמה בשנת תקמ"ט נאבדו ממנה איזה מחוזות לשמאל נהר דניעסטר · בשנת תקנ"ח לכד הקיסר נאפאלעאן הראשון את ארץ מצרים, אולם בעזרת הבריטניים שבה בשנת תקס"א למלכות ישמעאל. כאשר כרת הסולטן בשנת תקס"ו ברית עם נאפאלעאן, קם קיסר רוסיא למולו ביד רוממה ולגאותיו שטפו ועברו כל מדינות וואלאחיי ומאלדויא, עד אשר נתן הסולטן את מדינת בעססאראביען (שנת תקע"ב) לרוסיא וירף ממנו · בשנת תקפ"א קמו היונים ויפרקו עול הסולטן מעל צוארם, ועד מהרה נכרתה ארצם ממלכות ישמעאל, ותהי לממלכה מיוחדה ומלך נוצרי ימשל בה עד היום הזה · גם אלי פאשא

שליט מצרים נטה אז מאחרי הסולטן האדום , וימאן עוד הטות שכמו תחת פקודתו , ומאז חדלה מצרים היות אחת מדינות הטירקייא , כי השליט ימשול בה כאחד המלכים בלי כל גבול . אך מס קצוב יתן שנה שנה להסולטן · בשנת תקפ"ח היתה מלחמה כבדה בין קיסר רוסיא והסולטן , ותעז יד רוסיא ותעש חיל , ויתן הסולטן לרוסיא שני מחוזות באזיא , ויעש לחוק כי מסלול ונתיב על פני נהר דאנויא ובלשון ים באספארוס ובין הדארדאנעלן לכל אניות מסחר אשר לרוסיא וממלכות אחרות , גם הסיר את ידו מעל היונים ואמר עם הספר כי ברצונו וחפצו הוא נסוג אחור מארצם , ולמלכות ישמעאל אין עוד דבר עם מלכות יון עד עולם · ובאלה נכרת ברית השלום בין רוסיא וטירקייא ותשקוט הארץ · אולם בשנת תרי"ד שב היות ריב ומדון רב בין רוסיא וטירקייא , ומלכי צרפת ענגלאנד וסרדיניא באו לעזרת השולטן , ואחרי אשר ארכה המלחמה שלש שנים , נועדו מלאכי רוסיא וטירקייא ושרי שלשה מלכי הברית , גם ציר עסטרייך נלוה עמם , ויבואו יחד לעיר פאריז ויעשו פשרה בין הנלחמים , קיסר רוסיא הבדיל כברת ארץ לאורך נהר דאנויא מגבול מלכותו ויתן אותה אל הסולטן לאחוזה , ולעומת זה הבטיח השולטן להטיב את החוקים בארצותיו , ולתת לנוצרים ויהודים משפט ואחוזה יחד עם הישמעאלים ובזה בא השלום על מכונו · שם הקיסר המושל עתה אבדול אליז כהן נולד בשנת תק"ץ וישב לכסא בשנת תרכ"א .

מטבעותיה הם , פיאסטר , פארא , אספר · בכל אספר שלשה ספענין , פארא שלשה אספר בו , פיאסטר בן ארבעים פארא , אך בכל מדינה ומחוז ערך אחר להם · גם מטבעות זהב שונים וכולם יחד שם ליקיני להם , כיס כסף חמש מאות פיאסטר בו , וכיס זהב חמשה עשר אלף דינרי זהב . מדת האורך לפי האמה , ומדת הלח והיבש אקא ודראכמא · ארבעה דראחמא לוט אחד הם , ואקא אחת תכיל מאה לוט בקרבה ·

אחינו בני ישראל ישבו בארץ הזאת ובארץ יון אשר היתה עד ימינו אלה לאגודה אחת עמה , מני דורות קדומים · וכאשר רבו בני יהודה יושבי סוריא וכנען לשתות כוס התרעלה עת נלחמו הנוצרים על דבר הארץ הקדושה , נוספו גם הם על אחיהם בממלכה הזאת , כי עזבו את ארצם ונחלתם ויבואו הנה וימצאו מנוחה בקרבה , ור' בנימין מטודליא אשר עבר בה בראשית המאה האחרונה לאלף החמישי , מצא בכל עיר ומקום קהל עדת ישראל וחכמים גדולים בראשם , ככתוב בספר מסעיו · גם בימי גלות ספרד וצרפת , מצאו רבבות זרע יעקב מפלט לנפשותם בתוכה ויאחזו בה , ומלכיה בראותם כי תמימים האנשים ואין עולתה בם , לא הרבו להכביד עול על צוארם , ורבים היו להם רופאים יהודים בחצרותם · בגלל מצבם הטוב והמון החכמים אשר בקרבה , יצאו ימים רבים תורה ודבר ה' ממנה לכל בני ישראל הקרובים והרחוקים · ואם אמרתי לספר אין ערך כל הגדולים אשר כללו את יפיה , הארך המגלה מאד , לכן אערכה פה אפס קצה מהם . ואלה שמותם : רבינו ברוך היוני בזמן בעלי התוספות , הובא בהגהות אשרי פ' מי שמת ונזכר גם בריקנטי וספרי הפוסקים · ר' משה קפשלי רב ושליט בקונסטנטינופל ע"פ מצות הסולטן , וחכמי דורו עמדו בריב ומדון נגדו על אשר לא הניח ללמד את הקראים תורה שבע"פ · רבינו אליהו מזרחי גאון וחכם גדול , והורם

בבית מדרשו מלבד תורת ה' נבאות גם תכונה תשבורת וחכמות אחרות כמ"
בעצמו בתשובותיו סוף סי' כ"ו , ר' יצחק ערמאה בעל ס' עקדת יצחק
בנו ר' מאיר ערמאה נזכר בב"י א"ח סי' תפ"ו ובמהרשד"ם חלק ח"מ ס
רנ"ט · ר"י בן חביב בעל עין יעקב , בנו ר' לוי בן חביב בעל תשובות מהרל"
רבינו יוסף קארו בעל בית יוסף , מהו' שמואל די מדינה בעל תשובו
מהרשד"ם , מהור"ר בנימן בעל שו"ת בנימין זאב , מהו' יוסף טיטאצ
הנזכר לשבח בב"י יו"ד סי' ס"ה , מהר"י בן לב , מוה' יהושע צונצין בע
שו"ת נחלה ליהושע , מוה' שמואל שולם רופא מגיה ס' יוחסין , מוה' מש
בנבנשתי בעל שו"ת פני משה , ר' מאיר מלמד בעל שו"ת משפט צדק , מה
משה אלמושנינו , מוה' יוסף פירמון רב וקדוש , מהו' דוד בן ששון חכ
ופלסוף , מוה' אליהו בן חיים בעל שו"ת מהרא"נח , ר"ש בן מלך בעל מכלו
יופי , מהו' אברהם די בוטון בעל לחם משנה , ר"י מטראני , מוה' אפרי
נבון בעל מחנה אפרים , מוה' טוביה הכהן רופא בעל מעשה טוביה , מה
יהודה רוזאנים בעל משנה למלך , מהו' יהודא לירמה , מוה' שמחה כהן
מוה' דוד קונפורטי בעל ס' קורא הדורות : כאלה וכאלה רבו חכמי ל
בקרבה , ואין זה דבר חדש בנו , כי מעת היה יהודה לגוי לא נעדרו ממנ
נבוני מדע בכל דבר בינה ותושיה , ובכל מקום שגלו ישראל גלתה החכמ
אתם ולא סרה מהם , לבד ראה זה מצאתי חדש ויחיד בממלכה הזאת אש
לא היה לנו מיום גלות ישראל מעל אדמתו , שר ונגיד יושב על כסא הממשל
ושליט בימין רוממה בכל מושלי ארץ , ד ו ן י ו ס ף ה נ ש י א שמו , האדו
הגדול ההוא היה מן האנוסים בספניא , וישא עלמה יקרה בת סגנים וגדול
ארץ משפחת אנוסים בפורטוגאל לאשה ושמה ר י י נ ה ו , ויברח אתה לווינציי
וגם את חמותו לקח אתו ויסירו את מסוה הדת מעליהם , וישובו לאמונת
אבותיהם לעין כל ויבקש דון יוסף מאת שרי ווינציא כי יתנו לו ולרבים
מאחיו אשר ברחו מספניא וצרפת מפני חמת המציק אחד האיים לשבת בו
וכאשר השיבו האיים את פניו ריקם וימאנו תת לישראל מקום מנוחה בארצם
הלך דון יוסף והמון מאות בני ישראל אנוסים אתו יחד לקינסטנטינופל
ויכינו להם מקום לשבת בקרבה , ואחריהם באו עוד עשרת אלפים איש אנוסים
מספניא ופורטוגאל אל תוכה , וישובו לברית אלהיהם בלי משבית ומפריע
ויהי ראשית מעשה דון יוסף הנשיא משפט וצדקה , כי הכין בשנת ה' שט"
עם חותנתו הגבירה ג ר ס י א ישיבה גדולה לתלמידי חכמים מהונם , ונתנ
ארוחת כל המורים וצרכי התלמידים מכיסם ביד רחבה ומלאה , והרב הגדו
מהר"י בן לב היה לראש בית המדרש הזה , וכל חכמי ישראל בדור ההוא
הרימו את שמו ושם חמותו הגבירה לתהלה ולתפארת , וגם ממרחקים שלחו
ברכה לשמם ולזכרם · בימים ההם השיגו צרות רבות ורעות את בני ישראל
יושבי ארץ רומי , כי שפך עליהם הפאבשט כמים עברתו וירדפם בלי חמלה
ואת אנוסי פורטוגאל אשר באו לעיר אנקונא ענה בכבל , רבים לטבח
הובלו , והנותרים באו אל המהפכת והצינוק ורכושם היה לשלל · הדבר הזה
העלה חמת דון יוסף באפו , כי תמים היה עם עמו ואלהיו , ואהבת אחיו
בערה כאש יוקדת בעצמותיו , ויקם בתגרת נקמת קדש ויכתוב לכל הרבנים
הגדולים בארצו למען יצוו בחרם ושמתא על כל היהודים לבל ישלחו עוד אנ

אני

ניות מרכולתם לחוף אנקונא, כי ידע אשר אם תחדל אנקונא היות רוכלת
עמים, תרד כל ארץ רומי פלאים ולא תהי תרופה למכתה, ותחת אנקונא
חר את עיר פיזארא, כי הדוכס המושל בה פתח שעריה לכל פליטי רומי,
יתן להם מקום לשבת כטוב בעיניהם · אולם מחשבתו הטובה לא הצליחה
ידו, כי יראו הרבנים פן ינקם האפבסט בשאר היהודים אשר בארצו ·
יהי כאשר היתה מריבה בין שני בני הקיסר סלים ובאיאזיד, הלך דון יוסף
קוטאיע באזיא הקטנה מקום משכן סלים ויקם לימינו לנגד אחיו, ויאהבהו
לים מאד וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו · בעוד לא כביר נתן
סולימאן את ט ב ר י ה ושבע ערים בסביבותיה, ויבן את העיר על תלה,
ם את בנותיה הקים מערמות עפר, ויתן אחוזה לבני ישראל בהן, ויהי
שר וקצין עליהם · ובכפר אחוזתו אצל קונסטנטינופל בנה בית מדרש והרב
' יצחק ענקירא הורה בו חוקי ה' ותורותיו, גם הרב החכם הגדול
' משה אלמונינו היה מאוכלי לחמו והרבה להשתעשע עמו בדברי חכמה
מחקר · וכאשר מת סולימאן וסלים בנו ישב על כסאו, ויבא דון יוסף
שתחוה על פניו ארצה לפני הקיסר החדש, ויקם סלים מכסאו ויריס את דון
סף מן הארץ ויחבקהו וישם אותו לדוכס (הערצאג) נ א ק ס א ס ועוד
חד עשר איים אחרים הנקראים יחד בשם צ י ק ל א ד ן, וימלא את ידו
משול באיים האלה כחפצו, אך מס ארבעה עשר אלף דינרי זהב יתן שנה
נה לאוצר הסולטן · אחרי ימים אחדים קרא אותו בשם גראף אנדראס
ר מילא, מלבד תואר הערצאג אשר היה לו, גם הרימו בתור נסיך ארץ
שמעאל וחבר לשרי המלחמה, ופקיד נגיד על מכס היין בכל ערי מלכותו ·
יהי שמעו הולך בכל הארץ, ורבים ממושלי תבל שלחו אליו דברי שלום
אמת, וכאשר שלח קייסר עסטרייך את מלאכו אל הסולטן לכרות ברית אתו,
קדם במנחה גדולה פניו · ויהי היום ויאמר דון יוסף אל הסולטן אוהבו
הלחם על אי קפריסין ולקחת אותו מידי הוויניציאנים, וייטב הדבר בעיני
לים ויאמר, אם יהי האי הזה בידי אשימך למלך עליו, ועצתו קמה גם
הייתה, כי אחרי מלחמת שנה תמימה נלכד האי הזה ויהי לארץ ישמעאל
אחוזה, אך כתר המלכות לא ניתן בראש דון יוסף כי רבו מקנאיו. גם
חרי מות סלים נשאר דון יוסף בכבודו וגדולתו, אך לא התערב עוד
עניני ממשלת הסולטן, כי אם דרש חכמה ותושיה, וכתב ספר יקר על
ודות האמונה, והרב ר' יצחק עינקיירה העתיקו לה"ק ויקרא את שמו
ן פ ו ר ת י ו ס ף ונדפס בקונסטנטינא · בשנת של"ט נאסף אל עמיו ולא
כיח בנים אחריו, ואשתו הגבירה יסדה שני בתי דפוס באחוזותיה אצל
ונסטנטינא, אולם כל רכושה היה לאויבי בעלה לשלל ·

ארץ הזאת שבע מדינות לה, מלבד שלש המדינות סערביען וואלאחיי
מאלדויא, אשר שליטים מיוחדים להן הנותנים מס להסולטן :

א · מדינת רומילי

מדתה אלף וארבע מאות פ"מ, יושביה שני מיליאן ושני מאות וחמשים
לף איש, רובם ישמעאלים, נהר מאטריצא עובר בתוכה וממנו יצאו
נהרות טונדשא וארדא · הרים רבים לה בכל גבוליה, אולם בקרבה פנימה
רץ מישור כולה דשנה ורעננה, קול הטבע קורא בכל עבריה לאמר ·

עבדוני והיו , אך אם אין איש שם על לב , כולם הזיז שוכבים בחיק העגלות אחותם מבטן , ולא יעשו מאומה כי אם לשבור רעבונם .

הערים והמקומות אשר בה אלה הם :

קאנסטאנטינאפל המהוללה היא (ס ט א מ ב ו ל בשפת ישמעאל) בירת כל הממלכה , לחוף ים מארמארא על שבעה גבעות , מוקפת חומה גבוהה וחמש מאות שמונה וארבעים מגדלי מבצר לה , ששה ועשרים שערים , חמשה עשר מגרשים , חוף רחב וטוב מאד ומלא נכון לאלף ושתי מאות אניות בקרבו , שמונים אלף בתים , רובם מעץ , א' מיליאן בני אדם , מחציתם ישמעאלים , שני מאות אלף יונים וארמינים , חמשים אלף צרפתים בריטנים ועסטרייכים , ומאה אלף בני ישראל גם שלש מאות קראים · מאה בתי כנסיות לישראל , חמש מאות וחמשה עשר בתי תפלה לישמעאלים , חמשה ושלשים במות לנוצרים , חמש מאות בתי מדרש , ארבעה בתי מדרש חדשים לחכמת המדידה , מעבר אניות , רפואת כל מחלה , ומלחמת שדי קרב , נוסדו זה לא כביר · שלשה עשר אוצרות ספרים , אלף בתי ספר , בית אקדמיא , בתי דפוס רבים ובתוכם שני בתי דפוס לישראל , מאה ושלשים בתי מרחץ , בתי קאווע כבירים אין חקר , שנים עשר אלף בתי משתה , בתי מלון אורחים רבים מאד , בתי חולים ובתי חסד כבירים , משכן הסולטן בתוך העיר הזאת שם ס ע ר ע ה ל ו , הבנין הזה הוא מחברת היכלות , ארמונים , בתי תפלה , מרחצאות , פרדסים ובתי עונג בקצה העיר , והים סביב לו משלשה עבריו , והחומה הרמה אשר תקיפנו תבדיל אותו מן העיר ולקריה מיוחדה תשימנו · הקריה הזאת שלש מחלקות לה , בראשונה מושב שרי המלוכה , בית מעשה מטבעות ובית נשק גדול · בשניה בית העצה ומשכן שרי הקיסר ועבדיו , בתי תפלה ומרחצאות · השלישית שם שער העונג לה , סריסים חגורי חרב עומדים למשמר במבוא שעריה יומם וליל , לבל יקרב כל זכר אליה , כי מבלעדי הסולטן לא יבואו אל תוכה פנימה , כי אם סריסים נטולי ביצים אשר אין כח בם לגשת אל אשה · בחצר הזה ארמון הקיסר ואולם הכסא בו , רצפת האולם כולה זהב , וארבעה כסאות זהב טהור משובצים נופך ספיר ופנינים לארבע פנותם . גם ארמון הנשים בו , אשר כשש מאות נערות טובות מראה בקרבו לעונג הסולטן ולבי שעשועיו , וחדר מטת הסולטן בתוכו , גם אוצר ספרים ובית שכיות החמדה · ולמען אחי ורעי אדברה נא מקצה סגולות הבית הזה · כלי מורה שעות מן עץ אין כל מתכת בו , ימי עבודתו ארכו שלש עשרה שנה וחמשים אלף דינרי זהב נתנו מחירו , תחת אשר בכל אורלוגין תכלת השרשרת מרוצתה יום יום , תארך מרוצת שרשרת הכלי הזה שלשה ירחים , ובכלות התקופה תשמיע קול אדיר וחזק ככלי רעש נורא , אשר במרחק שתי פרסה מהעיר ישמעוהו · ערש נפלא מאד , בגעת איש בו ישמיע זמרת דממה , ועל השוכב עליו יפיל תרדמה נעימה בקול שיר היוצא ממנו , אולם בכלות שעה תמימה יריע בקרן וחצוצרות עד אשר ייקץ האיש משנתו · שלחן וכלים שונים עליו , ואם יקרב איש זר אליו לקחת דבר מה ממנו , יתפשוהו כרגע שתי ידות ברזל היוצאות ממסתרים , ונגינת זמרה נעימה תשיר חמשה רגעים , ובכלות השיר יוציאו ששה קני רובה אש זרה מתוכם · כלוב גדול בו יעופו ששה צפרים ויזמרו

בקול, הרואה יחשוב כי הצפרים חיים המה ׳ ובכל זאת מעשה דונג הם ·
תיבת טאבק קטנה ריקה מכל, ובנגעת איש בה יצא צפור זהב מתוכה נאוה
מאוד בצבע רקמתים, יפתח את חרטום הספיר אשר לו, יפרוש כנפיו וישיר
בקול · מטת בדולח, הלוחות לשני צדיו כסף והנותר בדולח טהור כולו,
עשר מעלות לו מזכוכית מראה תכלת, לשני צדיו בארות זורקות מי שושנים
למרום תמיד · מחיר הערש הזה שני מיליאן כסף : התותח אשר בו כבשו
הישמעאלים את קונסטאנטינופל בשנת ה"א רי"ג, הכדורים אשר ירו בו
בני משקל שנים עשר ככר הם, ואך חמשים למד בקר ממקומו ימישוהו,
תער הסופר גדול ועב כאצבע, בית ידו כולו ברילאנט ממולא פנינים ומספר
להבותיו שמונה מאות שלשה ושבעים, במחירו נתנו שש מאות אלף דינרי
זהב. תיבת זהב משובצה פנינים אשר כגודל אגוז מדתם, ובאמצע מרגלית
ארוכה כתבנית ביצה קטנה ושש אלף שש מאות ששים ושש אבני דיאמאנט
יושבות על מלאת סביבה. מחיר התיבה הזאת שמונה עשרה מיליאן דינרי
זהב. הן אלה הם אפס קצת סגולות האוצר הזה, ומבלעדיהן עוד רבות
אין מספר אשר אפס מקום פה לערוך פרשת גדולתם. מספר המון הסריס
והעבדים הנערות והפלגשים אשר במשכן הסולטן הלזה הוא שש אלף איש.
ואתה אחי איש ישראל אם בא תבא לקרית קונסטאנטינופל, השמר לך ולא
תתור אחרי עיניך להביט אל תוך ארמון הנשים או להלל אשת פלגשי הסולטן
כי טובת מראה היא, שמור את נפשך ושם הארמון הזה לא ישמע על פיך,
כי דמך בראשך, ורבים אנשים נשקפו מגגי הבתים במגרש גאלאטא אל
תוך פרדס הארמון ע"י קני הבטה עת הלכו הנשים לשוח, ולא הוסיפו
להשקיף עוד, כי טרם שבעו מראות עיניהם, הוסרו ראשיהם מעליהם.
סעראַעל הישן עסקי סעראַעל שמו, בו יושבת האלמנות ופלגשי
הסולטן אחרי מותו. בין המון בתי תפלות הישמעאלים במת זאפיע היא
הנאוה מכולם, בנין מפואר נבנה זה אלף ושתי מאות שנה, והיה לפנים
במה לנוצרים, ואחרי גברה יד הישמעאלים נהפך לבית תפלה למו, ר"ל
רגל ארכו, ור"ם רגל רחבו. רצפת הבית ומדרגותיו כולם אבני שיש, תקרת
הבית נכונה על מאה ארבעה וששים עמודי שיש, וששה עמודי ישפה.
מחברת שבעה מגדלים, בנין מבצר, בו אסירי המלך אסורים. בניני
באזאר הם חניות רבות מאד לממכר כל דבר. הבתים אשר אמרנו כי
רובם מעץ, גבוהים מאד, ונפלא מאד לראות בתי עץ בני ששה ושבעה
שטחים. חוצותיה צרות ומלאות קיא צואה ונבלות שקצים ורמשים, ואין
מספר לכלבים ולפרי עיט המכסים פני שוקיה בלילות לאכול את הפגרים.
השבברים כבירים מאד בבתים ואף בהיכלי השרים, האש תרבה לאכול כפעם
בפעם בתים רבים וגדולים, כי פקידים אין לכבות את השריפה, וכי תצא
אש באחד הבתים עד מהרה או שלשה מאות בנינים לאפר, והשוטרים לא
יעשו מאומה כי אם יקראו בקול, גדול ה׳ וגדול נביאו, היקף העיר לבד
בלי המגרשים שתי פרסה ורביע. המגרש גאלאטא נכח חצר הסולטן
פרסה אחת הקיפו, רוב יושביו יונים ופראנקן הם נוצרי אירופא. במגרש
פעראַ רוב משכן בני ישראל, גם צירי המנכים יגורו בו בימי הסתיו,
במגרש דימיטרי בתי משתה ובתי זונות רבים. במגרש טאפהאנא

בית תפלה לישמעאלים נאוה מאד, בית נשק, בית מכס, בתי קאוועה רבים ובאר מלופה זהב רב. ה א ס י ם פ א ש א מגרש אצל החוף, מעשה נשק אניות, בתי מסכנות גדולים׳ בנין אניות רב, וארמון שר לבא הים (קאפודאן פאשא)· ע י ו ב גם הוא מגרש אצל החוף, בו בית תפלה אשר בקרבו יחגרו את הסולטאן בחרב אסמאן ביום המשחו, גם היכל הקיץ להם הסולטן. בתוך העיר ומגרשיה יחד בתי מעשה גלומי למר גפן, בגדי משי, ועורות, כלי פאר והוד, חרב קשת וחצים· המסחר רב בקרבה לאירופא ואזיא.

ה ק ר י ה הגדולה הזאת לפנים ב י ז נ ץ שמה, נבנתה שש מאות שנה וחמשים שנה לפני לידת הנוצרי, וכאשר הרחיב אותה הקיסר קונסטנטין בשנת שכ״ז למספר הנוצרים עד מאד, והרבה היכלות ובניני תפארה בקרבה, קרא אותה על שמו קינסטנטינופל, לאמר עיר קונסטנטין. רבות פעמים באה במצור ופעמים רבות לכדוה זרים עד אשר כבשוה הישמעאלים בשנת ה׳ רי״ג ביד חזקה, ומני אז לא בא עוד כל צר ואויב בשערי קונסטנטינופל. החוף אשר אמרנו כי מעמד נכון לאלף ושתי מאות אניות בקרבו, פרסה אחת ארכו, ויותר מחצי פרסה רחבו. זה לא כביר בנו גשר גדול עליו, אשר ירימו אותו עת תעבורנה אניות על פני המים· בקצה לפון החוף היכל עונג להסולטן והמקום ק י א ג ה ד ה א נ ע בעמק נאוה, ובו בתי משוש רבים לעשירי עם.

מושב אחינו בני ישראל בעיר הזאת זה כשמונה מאות שנה, כי התלאות הרבות אשר עברו עליהם בעת מלחמות הנוצרים על דבר הארץ הקדושה הניעו אותם לעזוב את ארץ כנען וגם קראים רבים נלוו עמם, ויבחרו להם את העיר הזאת לשבת בה, והקראים הגולים נקראו בשם א ב ל י ו ן, ור׳ בנימין בספר המסעות אשר לו הנכתב בשנת ד׳ אלפים תתקל״ג יספר עליהם כדברים האלה: ושם (בקיסטנדינא) כמו אלפים יהודים רבנים, וכמו חמש מאות קראים בצד אחד, וביניהם ובין הרבנים שהם תלמידי חכמים מחילה, ובראשם ר׳ אבטליון הרב, ור׳ עובדיה ור׳ אהרן כוספו ור׳ יוסף שרגינו ור׳ אליקים הפרנס, וביניהם אומנים של בגדי משי וסוחרים הרבה ועשירים גדולים, אבל אין מניחין שום יהודי לרכוב על סוס. חוץ מר׳ שלמה המצרי שהוא רופא למלך ועל ידו מוצאים היהודים ריוח גדול בגלותם, כי בגלות כבד הם יושבים, והשנאה רבה עליהם על ידי הברסקנין עובדי העורות שמשליכין המים המטונפים שלהם בחוצות לפני פתחי ביתם ומלכלכין היהודים, ועל זה שונאים היוגים כל היהודים בין טוב ובין רע, כי מכבידים עולם עליהם, ומכים אותם בחוצות, ומעבידים אותם בפרך, אבל היהודים הם עשירים ואנשים טובים בעלי חסד ומצות, וסובלים הגלות בעין יפה, ושם המקום שדרים שם היהודים פיר״א עכ״ל, עייני הרואות מזה כי כבר לפני שבע מאות שנה היה קהל ישראל גדול בקרבה, כי אלף איש בימים ההם כעשרת אלפים בימינו אלה, וכי גם אז מחנה ישראל במגרש פערא היה, גם נחזה חסד עליון הופף עלינו תמיד, כי אף אם גדלה המשטמה בלב היונים על זרע יעקב, האמין המלך באיש ישראל ויעש אותו לרופא לו ולשרי חצרו, ובצלו חסו כל אחיו מפני חמת

צווריהם . גם יצא לנו מזה כי היה המרכב על סוס נהוג בעת ההיא
בישראל , לא כאשר הוא נחשב עתה בארצנו לפרצות ותרבות רעה , אף אם
כבר מצאנו בש"ס ספורים רבים מתנאים ואמוראים שרכבו על סוסים
וחמורים , ועל אודות עני חשוב המתפרנס מן הצדקה אמרו חז"ל כי מחויבים
לתת לו אף סוס לרכוב עליו . מעת החלו בני ישראל לפרוץ בעיר הזאת
ולהאחז בה , היו חכמים רבים וגדולים בקרבה , ועין מי לא ראתה זכר
חכמי קושטנדינא (כן שם העיר הזאת בפי סופרי ישראל) לרוב בספרי
הקדמונים . ומלבד חכמיה הגדולים אשר יזכיר המליץ ר"י אלחריזי בספרו
(הוא היה באמצע המאה האחרונה לאלף החמישי), היו בה גדולים אחרים
גאונים נודעים בשם , ונזכיר פה אפס קצה מהם . ר' ברוך היוני (בימי
בעל התוס') מובא בהגהות אשרי פרק מי שמת גם בריקנטי ושאר פוסקים ,
הראב"ד מתנגד הרמב"ם , ר' זרחיה בעל ס' הישר הקטן המיוחס בטעות
לרבינו תם , ר"ש בן מלך בעל ס' מכלול יופי , רבינו אליהו מזרחי , הוא
האדם הגדול אשר למד בבית מדרשו לתלמידים חכמת התכונה והתשבורת
ומדעים אחרים , כמ"ש בעצמו בתשובותיו סוף סי' נ"ו , באורו על פי'
רש"י לתורה היה יקר מני אז בעיני גדולי ישראל , ורבינו הרמ"א עשה
הגהות לפירושו זה , הנדפסות במגד ירחים חוברת שניה (הוא ס' קבוצת
מאמרים שונים מחכמים רבים אשר אסף התורני ר' יוסף כהן בלבוב
והדפיסם בתוצאותיו) . ר' טוביה הכהן רופא בעל ס' מעשה טוביה , ר"י
מטראני , ר' יהודה רוזאניס בעל משנה למלך , ר' אפרים נבון בעל מחנה
אפרים , מהר"י בן לב בא הנה מעיר שאלוניק אחרי היתה מריבה בינו
ובין חכמי העיר ההיא , והורה פה דעת את העם בבית המדרש אשר
להגבירה מרת גראסיא נשיא , ר' משה קפסלי הוקם לראש ומורה בקרבה
ע"פ דת המלך , ויריבו אתו חכמי דורו , ומהרי"ק צוה עליהם במכתבו לבל
ישמעו אליו , וראשית דבר המדון היה על אשר לא הניח ללמוד לבני הקראים
תורה שבע"פ , כי גדולי ישראל רבים בימים ההם הצילו מרוח בינתם בבתי
מדרשיהם לזרע יעקב מחזיקי במעוז התלמוד ולקראים יחד .

שמות הרבנים אשר היו בה משנת ה"א תקמ"ג עד עתה הם , ר' יצחק
ירושלמי , ר' שלמה קמחי , ר' יעקב אמון , ר' אליהו פאלומבו , ר' יעקב
דאמון , ר' חיים חזקיה רפאל אלפנדרי , ר' משה טרעזיא , ר' מיכל אשכנזי ,
ר' אברהם אנארי , ר' חיים קמחי , ר' ישראל אלאטיף , ר' משה מאיונטא ,
ר' אליהו אנאא , ר' שמואל חיים . אם יצאו איזה ספרים מתחת ידם ומה
שמותם , לא נוכל לדעת , כי רחוקה העיר הזאת מאתנו מאד , ואך לעתים
רחוקות יגיע אלינו איזה ספר הנדפס שם . הרב אב"ד אשר בראש הקהל
תואר ח כ ם ב א ש י לו , ומלבד אשר תוקף רב לו על דיני ממונות וכדברו
כן יקום , בידו גם לתת איש חוטא ופושע לבית האסורים , ולעשות משפט
חרוץ בו ע"פ דת התורה וחוקותיה . רוב אנשי העדה ספרדים הם ,
והאשכנזים אך אלף ומאתים איש . בתי ספר מיוחדים אין למו , כי אם
בבתי ה' יורו המורים את קריאת האותות ושתי התורות (בכתב ושבעל פה)
לנערי העדה . ב ע ש י ק א ט ש , כפר , היכל עונג להסולטן . קרוב אליו
ד ו ל מ א ב א ק ט ש ע , ארמון הסולטן ובית מעשה נשק . ט ש י ר א ג א ה ,

אשכנז נשתנה , מרחצאות רבות , מסחר רב . פיליפאפל במרום שני סלעים על נהר מאטרילא וכרמים רבים סביבה , ארבעים אלף איש , בתי מלאכת גלומי צמר , משי , ל"נ ועורות , מסחר רב . עסקיזאגרא , עשרים אלף איש , מרחצאות מי נרפה טובות מאד , ורבים ינהרו אליהם . ראדאסטא על ים מארמארא , חומות וסוללות יקיפוה , חוף , עשרת אלפים איש עושי מסחר . טאטאר באזארדשיק , עשרת אלפים איש , זרע אורז רב , מסחר . טראיאנאפל על נהר מאטרילא , שש אלף איש , מעשה צמר ומשי . דעמאטיקא , חמשה עשר אלף איש , מעשה כלי יוצר רב , מלאכת משי וצמר . גאליפאלי , על נהר העלעספאנט , בצורה מאד , חוף טוב , ארבעים אלף איש , ובהם ארבע אלף בני ישראל , בתי מעשה עורות מאדמים מהוללים מאד , מטוה משי ול"נ , מעשה כלי חרש טובים . קעחאן , שנים עשר אלף איש , מעשה שמן רב ובורית . ענאס , חוף מסחר גדול , שמונה אלף איש , בית גימנאזיום , צידת דגים , מסחר רב . אבדערא , קריה קטנה ישנה נודעת לשם מימי קדם על דבר תושביה אשר היו כחריפי דפומבדיתא דמעיילי פילא בקופא דמחטא , והפלפול עמד לימינם תמיד לשום מעקשים למישור , ולסלף את האמת באמרי שוא , את כל המעלות אשר אך השמש רוחו ונשמתו הוא , כסו בגג רחב לבל ישחיתנו דלף טורד , באר זורקת מים למרום סתמו מכל עבר לבל יפרצו המים אל תוכה ויהרסוה ברבות הימים . דעמאקריטוס הרופא החכם המהולל אשר גר בה , שכר לו חמור מאחד תושביה לרכוב עליו ובעליו עמו , וכאשר ירד מן החמור כחום היום לשבת בצלו , קם בעל החמור לשטן לו , באמרו אך את החמור ולא את הצל השכרתי לך , וכשתי שנים רצופות ארכו ימי הריב הזה בבית המשפט , אנשי המקום נפלגו בדעותיהם , אלה אמרו החמור והצל אחד המה , ואלה אמרו את צל החמור אנחנו רואים כדבר אחר לבדו , וחלילה להשוכר להתענג בו בלי דעת בעליו , ומה רבו הוכחות כל כת על יושר דעתה . כה הרבו לעקש כל יושר בפלפול שוא והריפות הבל , עד אשר היו לשם עד עולם . דארדאנעלן , הם ארבעה מבצרים חזקים למחסה המסלה אשר בין אירופא ואזיא הקרובה לקונסטנטינופל , כי באם הדרך הם בין הארכיפעלאגוס (הוא ים אשר שמונים איים בו) וים מארמארא .

ב . מדינת בולגאריען

מרחה אלף ושש מאות פ"מ , ומספר יושביה א' מיליאן ותשעה אלף איש : נהר דאנויא והים השחור עוברים בתוכה . החבל המזרחי לרגל הרי באלקאן עד נהר דאנויא שם דאברודשא לו . בה הערים והמקומות האלה :

זאפיא , בירת המדינה בין הנהרות איסקער וניסאווא , הרים גבוהים סביב לה , חמשים אלף איש , בתי מעשה משי , גלומי צמר וטאבק . טירנאווא , עשרת אלפים איש , ארמון גדול , מעשה שמן שושנים רב . קאפולי דערבענד נתיב צר מאד בין סלעים והרי מצוק , ויען מסורת בפי העם כי נעשה בימי הקיסר טריאנוס לכן שער טריאנוס יקראוהו . שמאקאוו , שני אלף איש , מעשה ברזל רב . סיליסטריא , עיר בצורה על נהר דאנויא , ויערים רבים סביבה . שנים ועשרים אלף איש , מעשה גלומי צמר , בתי בורסקי רבים . ווארנא , עיר מבצר על הים השחור ,

ארמון חדש אשר יגור בו הסולטן בימי הקיץ. פאנדולקי, כפר אצל המגרש טאפהאנה בקונסטנטינופל, ארמון עונג להסולטן בו. בעבעק, היכל עונג להסולטן ופרדס נאה. רומילי היסאר, מבצר חזק למחסה הבאספארוס, הוא לשון ים בין אזיא ואירופא, ארבע וחצי פרסה ארכו וחצי פרסה רחבו. טהעראפיא, כפר גדול, בו בתי משוש רבים לעשירי יון. רומילי קאוואק, מבצר עופל למחסה הבוספורוס. קאריבדשע, צריח מבצר במבוא הבאספארוס. פאנאראקי, כפר, מגדל מאיר בו לעוברי הים. אצלו איזה איים קטנים הנקראים איי קיאניי ועל אחד מהם עמוד פומפיוס גדול מאד. סקוטארי. עיר גדולה, ששים אלף איש בה, בתי מטוה משי ול"ג, רבים יחשבוה למגרש עיר קונסטנטינופל, אולם באמת חוצה לאירופא היא, ובחלק אזיא מקום מצבה, ולכן מקום קבר בה לרבים מעשירי הישמעאלים היושבים בקונסטנטינופל, כי אדמת אזיא קדושה להם. בויוקדערע, כפר אצל עיר הבירה, בתי עונג רבים בו לשרי המלוכה. באגדשעקאי, כפר נאוה, צנור גדול בו השולח מים לעיר הבירה. בעלגראד, כפר בתוך יער גדול, רוב יושביו יונים, גם בו צנורות רבים המשקים עיר הבירה. פירגאס, כפר, אצלו צנור מים גדול ונפלא מאד עתיק יומין. אדריאנאפל (בלשון ישמעאל עדרענעה) עיר גדולה מאד אין כמוה בכל הארץ הזאת מלבד קונסטנטינופל, אותה בנה אדריאנוס קיסר רומי במאה השנית לנוצרים ויקרא אותה על שמו, מצבה על נהר מאריצא, מאה וארבעים אלף איש, שני ארמוני הסולטן, שלשה עשרה גשרים על הנהר, ארבעים בתי תפלה לישמעאלים, ואחד מהם בנין מפואר מאד ועמודי שש רבים לו, כ"ד בתי מדרש, כ"ב בתי מרחץ, חמשים ושתים בארות זורקות מים למרום, שש עשרה בארות אחרות, באזאר הוא בנין גדול אשר בו חניות מסחר, שמינית פרסה ארכו, בית מעשה נשק, שלש מאות ריחים למעשה משי, מלאכת עורות, בתי צביעה, בתי בשול אפיון ושמן שושנים, בית יציקת כלי תותח, מסחר רב. עופל למחסה לה מפני אויב. וויזא, עיר קטנה, ארבע אלף איש, מגדל מבצר. טשארלוא, ארבע אלף איש, בית תפלה נאוה למאמיני מחמד. סיליוורי, על ים מארמארא, חוף, ארבע אלף איש. טשאדאלשא, שני אלף איש. טשאטאלבארגאס, שני אלף איש, מעשה כלי חרש רב. יאנבאלי בפאת נגב הר באלקאן, שלש אלף איש. קאזאנליק, עשרת אלפים איש, עושי מסחר. קאסטענדשא, שני אלף איש, מבוע מי תרופה חמים. טשירמן, שני אלף איש, ארמון. מוסטאפא פאשא קעפרי, שני אלף איש, מסחר. סליוונא. שנים עשר אלף איש, מעשה גלומי צמר גסים, כלי נשק ושמן שושנים, מסחר רב. איידאס, שני אלף איש. קארנאבאד, שלש אלף איש. אהיאלי, שני אלף איש, מעשה מלח. מיזיווריא על הים השחור, חוף, שני אלף איש. אינדשיגיס, מקום קטן, מערות סלע רבות אצלו. בארגאס, אצל הים השחור, חוף קטן, שני אלף איש. קירקקיליסע, במורד הר גבוה. שבעה עשר אלף איש, וביהם כארבע אלף בני ישראל הדוברים שפת

תוף גדול, ששה ועשרים אלף איש, מסחר רב. מאנגאליא על הים
השחור, חוף קטן, שני אלף איש. העיר הזאת לחבל דאברודשא היא.
פאראוואדי מקום מבצר, שני אלף איש. הערזאגראד, שלשה
אלף איש. לאפדשא, שלש אלף איש, בעלי מסחר, טוטורקיי,
על נהר דאנויא, שני אלף איש, ארמון. באבאטעג, עיר בצורה
ויערים סביב לה, שנים עשר אלף איש בה. גם היא לחבל דאברודשא
נחשבת. קארא הערמאן, על הים השחור, חוף, שני אלף איש,
מסחר רב. הירזאווא על נהר דאנויא, ארבע אלף איש, עופל מבצר.
באזארדשיק, עיר בצורה, שלש אלף איש, איזאקטשי, עיר
מבצר, שש אלף איש. קאסטאנדשי, עיר בצורה על נהר דאנויא,
שני אלף איש. ממנה עד עיר ראסאווא סוללה גדולה למחסה מפני אויב,
ושם סוללת טראיאן לה. מאטשין, שני אלף איש, ב' מגדלי
מבצר לה. ראסאווא, עיר מבצר על נהר דאנויא, אלף איש.
שומלא עיר מבצר חזקה ונשגבה מאד, במורד הר באלקאן, ששים אלף
איש, ובהם כארבע אלף בני ישראל, מעשה נחושת ורקועי פחים טובים
מאד. קרובה אליה עיר קטנה אשר אין בה כל זכר, כי כל יושביה נשים
הן, כולן יחד נואפות ובזמת תזנותן יכלכלו את נפשם וכפעם בפעם ימשכו
נערות ברשתם למען ימלא מספרן תמיד מדור לדור. טולדשא, עיר
בחבל דאברודשא, שני אלף איש. ניקאפאלי, במרום הר על נהר
דאנויא, עשרת אלפים איש, ארמון מוצב למבצר עוז לה מפני אויב. בה
ישב מרן מהו' יוסף קארו ז"ל בעל הש"ע ובית יוסף עד אשר הלך לצפת.
סיסטאוו על נהר דאנויא, עופל מבצר חזק, שנים ועשרים אלף איש,
מסחר יין רב. רוסטשוק על נהר דאנויא, ששים אלף איש, בתי מעשה
כלי צמר משי ועורות מאדמים. ווידין, מבצר חזק מאד על נהר
דאנויא, חמשה ועשרים אלף איש, מעשה צמר ופשתן, מסחר רב.
מוסטאפא פאלקאנא, מבצר על נהר ניסאווא, אלף איש.

ג. מדינת מקדוניא

היא הארץ הנודעת לשם תפארה מעת ממשלת אלכסנדר הגדול מלך
מוקדון, אשר הרעיש תבל ומלואה וכבש רוב ממלכות הארץ בגבורת זרוע
עוזו, אלף וב' מאות פ"מ מדת שטחה, ות' מאות אלף איש בקרבה. בה העיר
שאלוניק, בירת המדינה, מוקפת חומות רמות ומגדלי מבצר על
לשון ים, ויתר שאת לה בנקיון החוצות ויופי הבתים על כל ערי הטורקייא,
שמונים אלף איש, ובתוכם חמשים אלף בני ישראל אשר בית מדרש גדול
להם, אלף תלמידיה ושני מאות מורים תמיד בקרבו. בתי מעשה גלומי
צ"ג, כלי משי, יריעות מחוטבות, עורות מאדמים, טאבק, חוף רחב
ידים, מלא נכון לשלש מאות אניות בו, מרחצאות מי תרופה, מסחר רב
מאד בתבואת השדה, דבש ודונג, שמן, משי, וטאבק. בניינים עתיקים
רבים בה ובסביבותיה. מספר גדולי ישראל אשר היו בה בימי קדם קדמתה
רב ועצום מאד, לכן אזכיר פה אפס קצה המצויינים בהם: הרב ר' יצחק
ערמאה בעל עקדת יצחק, בנו ר' מאיר המובא בב"י עא"ח סי' תפ"ו
ובמהרשד"ם חלק חו"מ סי' רל"ט, ר' יעקב בן חביב בעל ס' עין יעקב,

מהר"י בן לב, מהרשד"ם, הרב ר' שלמה הכהן בעל ש"ת מהרש"ך, הרב ר' דוד בן שושן גדול בתורה ובחכמות העמים, ר' אהרן ששון בעל ס' תורת אמת, ר' משה אלמושנינו, ר' אברהם די בוטון בעל ס' לחם משנה, ר' חיים שבתי בעל שו"ת מהרח"ש, ור' דוד קונפירטי בעל ס' קורא הדורות. אטהאס הר גבוה מאד, שבע פרסה ארכו ושלש פרסה רחבו, עלי פאמעראנצן, ליטראנן וכל פרי הנגב יכסוהו והר הקדוש יקראוהו, על דבר רוב הבמות אשר בו. עשרים בתי מקלט וחמש מאות במות לנזירים, מערות ואהלים רבים אין מספר, בם שנים עשר אלף איש כמרים ונזירים אשר כל בשר לא יאכלו, אך בדגים, גבינה, תאנים וזיתים ישברו את רעבון נפשם, וחלילה לכף רגל אשה לדרוך על אדמתו, ואף הפאשא בבואו לקחת את המס לא יביא את נשיו עמו. לבמות הנזירים האלה מגדלים ופעמונים, ובזה יחידים הם ואפסם עוד בכל ערי הטירקייא. יושביו לא יטמנו יד בצלחת, כי אם יזרעו שדות, יטעו גפנים זיתים ולמר גפן, יתעסקו בתרבית דבורים, ויעשו תמונות קדושיהם, כפות עץ וכלים אחרים שונים. חומות גבוהות ומגדלי מבצר לבמותיהם מפחד אויב ולבל יקרבו נשים אל שעריהם. קארעס, עיר קטנה על פני סלע רם בהר הזה, חמש מאות איש בה. מדי שבת בשבתו ממכר כפות ותמונות רב. יענידשע ווארדאר, שבעה אלף איש, בתי ספר רבים. מטע טאבאק רב וטוב מאד. קאראפעריא, עשרים אלף איש, מעשה ל"ג, בתי לביעה, מחלב שיש מן ההר. קאסטענדיל, שמונה אלף איש, מבוע מי גפרית חמים. גידי כסף וזהב באדמתה. קאראטאווא, הרים רמים סביב לה, שמונה אלף איש, מעשה כלי נחושת. מחלב נחושת טוב מאד מן ההר אשר אצלה. שקופיא עשרת אלפים איש, בתי בורסקי רבים, ארמון מבצר. דופניטשא, שש אלף איש, מעשה ברזל רב. וואדינא לפנים עדעסע שמה, שלש אלף איש עושי מסחר. ביטאגליא (גם מונאסטיר) שמה, שלשה ושלשים אלף איש, מעשה למר גפן רב. ארפאן, שלש אלף איש, מסחר רב בל"ג, קאנטעשא, כפר, בו חרבות רבות מן העיר קאנטעשא הגדולה בימי קדם. דראמא, שני אלף איש, בתי מעשה ל"ג וטאבאק. אצלה עיי העיר הגדולה פיליפי הנודעת לשם בדברי הימים למלכי מוקדון. סערעס, ששה עשר אלף איש, בתי מעשה גלומי ל"ג, מסחר רב בלמר גפן: בתוך העמק אשר אצל העיר הזאת כשלש מאות כפרים, אשר הרואה מראש ההר קארלינא יחשוב כולם יחד לעיר אחת גדולה ומעשה למר גפן רב בהם. קאוואלא, עיר קטנה וחוף לה, שלש אלף איש, מסחר רב על פני המים. קעפרילי, שש אלף איש, גני אבטיחים טובים ומהוללים מאד.

ד. מדינת אלבאניען תשע מאות פרסאות מרובעות מדתה, וא' מיליאן בני איש בה ארץ ההרים כולה וכרמים רבים לה. בה הערים

שקוטארי, בירת המדינה. שני מגדלי מבצר למשגב עוז לה, ששים אלף איש, בתי מעשה כלי נשק, אבק אש ולמר גפן, בנין אניות ומסחר רב. פריזרענדי, עופל מבצר, ששה ועשרים אלף איש, בית מלון אורחים גדול מאד, מלאכות רבות ושונות, מסחר עלום. איפעק,

שניס עשר אלף איש, בתי מעשה משי, מטע טאבק, יאקאווא, שניס ועשריס אלף איש, מעשה ל"ג.

מאנטענעגרא, (הרי הושך), מחוז מיוחד, שרשרת הריס כולו, מאה פרסאות מרובעות מדתו וכמאה אלף איש בו, הרין הרמיס למבצר חזק ישימוהו, ולא תדרכנו רגל זריס. יושביו כולם נוצריס המה ואין עול הסולטן עליהס, הממשלה ביד העס, ושליט בראשס אשר תואר וולאדיקא לו, והוא נשיא הכמריס ומושל העס יחד. רובס רועי צאן ועובדי אדמה. מאה וששה עשר כפריס בו, והעיר הבירה טשעטין שמה, ארבע אלף איש בה, מושב השליט במקלט הכמריס אשר חומה נשגבה לו. מסחר רב לעיר קאטארא במדינת דאלמאציא אשר במלכות עסטרייך.

אנטיוואַרי, חוף, ארבע אלף איש. מבצר סלע. אלגון, על הים האדריאטיקי, חוף, שני אלף איש. לעש על זרוע ים אדריאטיקי, שני אלף איש, שני מגדלי מבצר. קראיא, עיר מבצר חזקה, שש אלף איש. יושבי העיר הזאת ובנותיה כשלשים אלף איש הס, וכולס יחד למשפחת המירטידן יחשבו, בני ברית נוצרית קטוליקית, ומלבד המס אין עול מלך ושריס עליהס. דוראצא על לשון ים, חוף, שני אלף איש, מסחר. קאוואיא, שלש אלף איש, מעשה חבליס טוביס, מסחר רב. וואלאנא, על זרוע הים, חוף רחב ידיס, שש אלף איש עושי מסחר. בעראט, אחד עשר אלף איש, בנינים יפיס, מסחר רב. ארגירא קאסטרא, על שלש גבעות, עשריס אלף איש, מגדליס רביס, מסחר עלס. מעצאווא, הריס סביב לה, שמונה אלף איש, נוטעי כרמיס ועושי צלומי למר גפן. בוטרינטא, עיר בצורה על מצר ים קורפו, חוף, שני אלף איש, לידת דגיס, מסחר רב בקאוויאר. דעלפינא נכח אי קירפו, שמונה אלף איש, כרמי זית רביס. פארגא, עיר בצורה, ארבע אלף איש, על פני סלע גבוה מגדל מאיר לעוברי הים. פרעוועזא, עיר בצורה על לשון ים, אך רחוב אחד ארוך לה, ארבע אלף איש, חוף קטן. ארטא על נהר ארטא, חוף, שש אלף איש, בשול מלח, מסחר. יאנינא, עיר בצורה, שלשים אלף איש, בתי מעשה עורות מאדמיס, בה משל האכזר אלי פאשא, איש דמיס וראש גדודי שודדיס, אשר לחץ את הסולטן בחוזק יד לעשות אותו שליט ורב על העיר הזאת ובנותיה, אולס כאשר גדלה צעקת העס עליו, שלח הסולטן את צבאותיו בשנת ה"א תק"פ לתפשו חייס, ויסגור אלי פאשא כל מבואות העיר ויהי במצור שנתים ימיס, עד אשר הוליכו קירשיד פאשא בערמה מאת פני העיר ויכהו נפש. אחרידא. ד' אלף איש. איל בעסאן, מגדל מבצר, שלש אלף איש, מסחר יבול השדה.

ה. מדינת טהעסאליען מדתה מאה וס"ה פ"מ, וג' מאות וכ' אלף איש בה. ארץ מישור כולה, ומסוגרת בהריס גבוהיס מכל עבר סביב. בה העיר לאריסא, בירת המדינה על נהר סאלאמבריא, עשריס אלף איש בתי מעשה גלומי ל"ג, משי ועורות סאפיאן, כרמיס רביס, מסחר עלוס. טריקאלא, שניס עשר אלף איש, שני בתי כנסיות לישראל, מסחר רב בצמר גפן. מעטעארא, אגודת סלעי מצוק גבוהיס מאד, ארבעה היכלי נוצריס בראשס אשר לא יוכלו לעלות אליהס כי אס בסלס או

בחבלים. טורנאוואס, עיר מהוללה על דבר גלומי צמר גפן ומשי יחד אשר יעשו בה ומסחר רב במו למרחקים. שם אלף איש בקרבה. אמבעלאקיא חמש אלף איש, מעשה נ"ג רב, ארבעה ועשרים בתי צביעה. אלימפוס, הר גבוה ונאה מאד, אלונים ועצי יער רבים יכסוהו, ועל דבר יפיו ורומו אמרו גויי קדם כי מושב האלילים בו, בראש הפסגה בית מקלט לכמרים, ואצלו במה קטנה אשר יבואו הנוצרים פעם אחת בשנה להשתחוות בה. טשאטאלדשא (בפי היונים פארזא שמה), חמש אלף איש, מעשה נ"ג. גאלאס, על לשון ים, שני אלף איש, חוף, מגדל מבצר.

ו. מדינות הים, הם האיים אשר בממלכה הזאת.

מלבד האיים קאנדיא וקרעטא לממשלת שר חיל הים הם, ואחרי נכרתה ארץ יון ממלכות ישמעאל, מספרם אך מעט הוא, ואלה הם.

בתוך ים עגעאי. סאמאטראקי, הר גבוה רביע פרסה, בו עמקים עושי פרי ומבועי מים חמים לתרופה, א' וחצי פרסאות מרובעות מדתו, בו העיר קאסטרא ושני כפרים, בשלשתם יחד אלף וחמש מאות איש, ורוב מחייתם מתרבית דבורים ומרעה עזים. אימברא, אי, ארבע פ"מ מדתו, עושה פרי למכביר, ד' אלף איש בו. טאזא, גם הוא ארבע פ"מ מדתו, הרים רבים בו, מכוסים יערים על פניהם ואבני שיש כבירים בתוכם פנימה. גם המקום אשר בו קאסטרא שמו, ארבע אלף איש מספר יושביו. ועוד שני כפרים אשר שני אלף איש בם. סטאלימענע, אי גדול, שמונה פ"מ מדת ארצו, עמקיו ירעפו דשן, וגבעותיו מלאים ברכת ה', העפר אשר בו יוקח לתרופה ויובל למרחקים. מספר יושביו שמונה אלף איש. העיר אשר בו לעמנאס שמה, בה מבצר סלע, חוף, אלף איש. בתוך ים התיכון. קאנדיא, קרעטא שמו לפנים מהולל ברוב התשבחות בפי משוררי קדם, בימי ממשלת היונים היה עם רב ועצום בקרבו, ומלבד ערים רבות גדולות היו יותר מאלף כפרים בו, אך ברבות הימים ירד פלאים, כי מלחמות רבות ורעש הארץ שמו מקומות רבים לעיים, ואך מעט מזער נשארו על תלם: מדת אדמתו שתי מאות פרסאות מרובעות, ויושביו מאה אלף איש הם. הרים רבים וגבוהים בקרבו, אוירו טוב ונעים מאד, וברכת ה' בכל מדרך כף רגל אשר בו. בכל הר וגבע. ועל פני כל מישור ובקעה זיתים כבירים אין חקר, כרמי גפן רבים, תפוחי זהב, ציטראן, שקדים, חרובים, טאבאק, פשתן וצמר גפן למכביר. גם שרף הנוטף מעצי הקטף לרוב, ולולא רעש הארץ אשר יפקדנו כפעם בפעם, היה לגן עדן בארץ. בו העיר קאנדיא בצורה וחזקה בחומות וסוללות אשר יקיפוה, חוף טוב לה, ששה עשר אלף איש, בה משכן הפאשא, בתי מעשה בורית, מסחר רב מפרי הנגב. היא עיר מולדת הרב החכם הגדול מוה' יוסף שלמה רופא הנקרא בשם ר' יש"ר מקאנדיא בעל ס' אלים ונובלות חכמה. ספינאלונגא, מבצר על סלע מצוק ולשון ים, חוף טוב, שני אלף איש. רעטימא, ארבע אלף איש, מסחר שמן זית. קאנעא, עיר בצורה אצל הים, חוף, עשרת אלפים איש, מסחר רב: סודא, מבצר, חוף טוב מאד, שני אלף איש. קנאסוס, עיר נהרסה, היתה גדולה בימי קדם ועתה אך מתי מספר בה. גארטינע, גם היא היתה רבתי עם

לפנים, ועתה עיר מצער היא. גאלא, אי קטן והרים רבים יכסוהו אשר שפנים רבים בם. יושביו שש מאות איש עובדי אדמה ומשליכי ביאור חכה. ספאכדיא, אי ארוך פרסה ורחב רביע פרסה, מרעה צאן בו ליושבי אי קאנדיא, בפאת נגב שלשה חופים רחבי ידים.

ז. מדינת סערביען שבע מאות פרסאות מרובעות מדת ארצה, ותשעה מאות אלף איש בה. רובה ארץ הררים, ומים רבים לה. עבודת השדה אך מעט, אולם עלי פרי וכרמי יין למכביר.

על פי ברית המלכים בשנת ה"א תקפ"ט, הארץ הזאת לבדד תשכון ואין להסולטן חלק ונחלה בה, כי אם המס אשר תתן לו שנה שנה שני מיליאן ושלש מאות אלף פיאסטר. הממשלה מורשה היא למשפחת המושל מן האב אל הבן, וממשלת קונסטיטוציאן היא, כי לא יוכל המושל עשות כל דבר חוק ומשפט, טרם יביאוהו במסה זקני העם ובחיריו, ויחוו את דעתם כי טוב הוא. יושביה כולם נוצרים יונים, ואך בבעלגראד יגורו איזה ישמעאלים, כי חוק ולא יעבור לבל תדרוך כף רגל איש ישמעאל בערי הארץ הזאת מלבד עיר הבירה. עריה ומקומותיה אלה הם:

בעלגראד, עיר בצורה אצל שפך נהר סאווע אל נהר דאנויא, נכח עיר זעמלין במלכות עסטרייך, בירת המדינה, שלש מחלקות לה, העיר העליונה היא המבצר, העיר התחתונה ועיר המים, וגם לאלה חומות ומגדלי מבצר, ואיזה מגרשים לה, שלשים אלף איש, בית גימנאזיום, בתי מעשה כלי נשק, גלומי משי, ל"נ, יריעות, בתי בורסקי, מסחר רב לאונגארן וערי הטירקייא. קרוטשעזמע, עיר בצורה, אלף איש, מבוע מי תרופה. שאבאטש, על נהר סאווע, אלף איש, בית גימנאזיום, ארמון מבצר. שעמענדריא, עיר מבצר על זרוע נהר מארראווא, שנים עשר אלף איש, כרמי יין טוב רבים מאד. פאסאראוויץ, שני אלף וחמש מאות איש, ארמון, מסחר. דעמיקארפי (שער הברזל), ככר צר אשר יעבור נהר דאנויא בתוכו על פני סלעים רבים, ולכן גליו ומשבריו מסוכנים לעוברי אניות עליו. ארשאווא, מבצר נכח עיר ארשאווא ישן במלכות עסטרייך, אלף איש. קראיוגעוואץ, קרית משכן המושל וכל שרי הממשלה, בית מדרש, בית גימנאזיום, שני אלף איש. יאגאדינא, אלף איש. טיופריגא, עיר בצורה, שני אלף איש: פריסטינא, אחד עשר אלף איש, מסחר רב. ניסא. עיר מבצר על נהר ניסאווא, שנים עשר אלף איש עוסקי מסחר. נאוויבאזאר, ששה עשר אלף איש, ארמון מבצר, מרהצאות מי תרופה חמים. אוזיטשא, מבצר במרום סלע כבד, שבעה אלף איש, בית גימנאזיום, מסחר רב. לאשניטשא, אלף איש, ארמון מבצר. שקאקאל, אלף איש, נצרת מבצר. וואליעווא, אלף איש עובדי שדה וסוחרי ארץ.

ח מדינת באזניען

מדתה שבע מאות ושלשים פרסאות מרובעות, יושביה הם א' מיליאן נוצרים יונים, מאה וחמשים אלף נוצרי קטוליקין, שני מאות ושמונים אלף ישמעאלים

ישמעאלים. רובה ארץ הררים, כרמים וגני פרי ויערים רבים בה. כסף וזהב, כסף חי עופרת וברזל רב בבטן הריה, אולם יושביה נרפים הם להוציאם החוצה. שלשה פלכים לה.

א. פלך באסניען, בו העיר

סעראיעוואָ בירת המדינה על נהר מיליטשקא, למזרחה מבצר חזק על פני גבעה נשאה למחסה לה מפחד אויב, שבעים אלף איש, ארמון מבצר, מאה בתי תפלה לישמעאלים, בתי מעשה כלי נשק, כלי ברזל ונחושת, גלומי צמר ול"ג, מסחר רב. מהלומי ברזל רבים בבנותיה. טראווניק, עופל מבצר, תשעה אלף איש, מעשה כלי ברזל רב. שעפלע, על נהר באזנא, שני אלף איש, בנין אניות רב. טירקיש בראד, עיר בצורה נכח עיר אונגרים בראד במלכות עסטרייך, ב' אלף איש. וויזעגראד ארמון מבצר, שלש אלף איש. לוואַרניק, מבצר חזק, חמשה עשר אלף איש, ארמון במרום הר, מסחר רב לבעלגראד וזעמלין. באניאלוקא, מבצר נשגב מאד, ששה עשר אלף איש, מסחר עצום מאד.

ב. פלך קראאליען, בו העיר

ביהאטש, עיר בצורה על פני אי, ארבע אלף איש: יאיעצא, שלשה אלף איש, ארמון מבצר. נאווי, עיר מבצר נכח עיר נאווי במדינת קראאליען אשר לעסטרייך, שלש אלף איש. דוביצא, עיר בצורה, שלש אלף איש. בערביר הנקראת גם טירקיש גראדיסקא, נכח גראדיסקא ישן בארץ גבול הצבא אשר לעסטריך, עיר בצורה, ארבע אלף איש עושי מסחר. קאמענגראד, שלש אלף איש, מחצב כסף ועופרת רב מן ההרים, מהלומי ברזל רבים.

ג: פלך הערלעגאווינא, בו העיר

מאסטאר, שנים עשר אלף איש, בית מעשה חרבות טובות מאד ומסחר רב. טרעבין, עיר בצורה על נהר טרעבינלא, שנים עשר אלף איש. גלאמאטש, עיר בצורה, שני אלף איש, מעשה כלי ברזל. ליוונא אלף איש, מסחר רב בשמן זית. דובנא מקום מרחצאות מי תרופה. גליאבושקי, ג' אלף איש, מעשה גלומי צמר גסים. נעוועזיטשנא, עיר בצורה במרום הר, ארבע אלף איש, חוטבי עצים מן היערים ומסחר רב בהם. גאסקא, עיר קטנה רבתי מסחר למרחקים.

ארצות הדאנויא, הן מדינות וואלאחיי ומאלדאויא.

שתי המדינות האלה מושלים נוצרים להן הממונים מאת הסולטן, ונותנים מס קצוב מדי שנה בשנה. ממשלתם היא רק להם כל ימי חייהם ולא לבניהם אחריהם. שם המושל עתה פירסט קוזא.

א. מדינת וואלאחייא

אלף שלש מאות וחמשים פרסאות מרובעת מדת ארצה, ושני מיליאן וחצי בני איש מספר יושביה, כולם יחד נוצרים אין כל מאמיני מחמד בם, אך ששים אלף בני ישראל בהם. נהר דאנויא עובר בכל פאת נגבה. נהר אלוטא יחלק אותה לשתים, המחלקה האחת וואלאחייא הגדולה, והשנית

וואלאחייא הקטנה שמה . נהר סערעט הוא הגבול בינה ובין מדינת מאלדויא.
בה הערים .

בוקארעשט , בירת המדינה ומשכן השליט , על נהר דומבראווילא ,
מאה ועשר אלף איש , רוב בנייניה רעים בלי תואר , חוצותיה רצופות קרשי
עץ , לכן רפש וטיט בכל עבר ופנה , בתי מדרש , אוצר ספרים , בתי ועד
להכמים , מסחר רב ועצום מאד . מספר בני ישראל בה שש אלף איש רובם
בני פולין ואשכנז , וספרדים אך מתי מספר בה , ששה בתי כנסיות לאשכנזים
ואחד לספרדים , רוב הפולנים עוסים במלאכה , והספרדים עשירי עם ואנשי
שם . א ל ט ע נ י ל א על נהר דאנויא , אלף איש . ט ש א ק א נ ע ש ט י ,
מקום קטן , בית מכס בו . ל נ א ג א ו י , מקום אסירי הממשלה .
ס ל א ב א ס ע ש ע , אלף איש , מסחר רב . פ א ק ש א ן , נהר מילקאוו
עובר בתוכה , ולשתים יפרידנה , האחת לוואלאחייא והשנית למאלדויא היא
עשרת אלפים איש בה , כרמים רבים וטובים מאד , מסחר רב ועצום .
ב ו ז ע א , שש אלף איש , מסחר . פ י ל י נ ע א ג א , מקום מהולל על דבר
מחתרת המלח הרב אשר בו . וו א ל ע נ י , ח' מאות איש . ס ט א נ י ק ו ל
מקום מחתרת אבני מלח מהרי קארפאטן רב ועצום מאד , יותר משני מאות
אלף ככר לשנה וככל אשר יוסיפו לחפור כן ירבה . פ ל א ס ק א , ד' אלף
איש , איזה כרמי יין , מסחר מלח . ק י מ פ י נ א , מקום מחצב אבני מלח
כבירים , נפט רב בהרים אשר סביבו . ט י ר ג א ו י ש ט , שש אלף איש ,
בית מעשה זכוכית . ב ר א י ל ע , מבצר חזק על נהר דאנויא , שלשה ושלשים
אלף איש , חוף חפשי לכל סחורות ארצות נכר בלי תשלומי מכס , מסחר גדול
מאד . ד ש ו ר ד ש ע ו ו א על נהר דאנויא , היתה בצורה לפנים , נכח עיר
רוסטשוק במדינת בולגאריען , עשרים אלף איש , מסחר רב ועצום על פני
המים . קימפאלונג , שש אלף איש , מסחר רב . ר ו ק ע ר , מקום קטן
ומסחר בו בחפשי (בלי תשלומי המכס) לזיבענבירגן . ז י נ י ל א על נהר דאנויא,
אלף איש , חוף , מסחר . פ י ט ע ש , ארבע אלף איש , מסחר מעט .
א ר ד ז י ש , עיר נאוה על נהר ארדזיש אשר ימצאו כפעם בפעם גרגרי
זהב במימיו , ארבע אלף איש עושי מסחר . ז ל א ט י נ א , עיר קטנה , אלף
איש , כרמים רבים סביבה . ערי וואלאחייא הקטנה אלה הן . ר י מ נ י ק
על נהר אלוטא , כרמי גפן רבים סביב לה , ארבע אלף איש , ארבעה בתי
ריחים , ובלעדם אך ריחים מעטים בכל הארץ הזאת . אצלה מחתרת אבני
מלח רב ושם א ק נ א מ א ר ע לו , אשר יוציאו יותר משש מאות אלף ככר
ממנו שנה שנה .

קראיאווע , קריה נאוה על נהר שיאול , שנים ועשרים אלף איש ,
כרמים רבים , מחצב אבני מלח רב , מסחר עצום . ס א י א ן , מקום קטן ,
מסחר יין . ק א ר א ק א ל , אלף איש , ארמון , כרמי יין . א י ז ל א ס ,
על נהר אלוטא , חוף מסחר , בתי אוצר מלח , אלף איש , איזה מועדי
מסחר בשנה . ק ר א ס נ א , עיר קטנה ומסחר מעט בה : ב ר א ט י ש ע נ י
על גבול זיבענבירגן , אלף איש . מסחר .

מדתה שמונה מאות פ"מ , מספר יושביה א' וחצי מיליאן בני איש ובהם שבעים אלף בני ישראל . אדמתה פוריה מאד וכרמי יין כבירים בה • עושר רב לה באבני מלח ואלפעטר , צאן ובקר וסוסים טובים ורבים מאד . בה הערים

יאסי בירת המדינה על נהר באחלואי , שש אלף בתים רובם בניני עץ , החוצות בלתי סלולות , שבעים אלף איש , ובהם יותר משלשים אלף בני ישראל , אשר שלשים בתי כנסיות גדולים ומאה וחמשים קטנים להם , בית אקדמיא , בית גימנאזיום , ארבעה עשר היכלי שרים , חצר המושל בנין מפואר ונשגב מאד , בתי מעשה בגדי שש , מסחר רב ביין דבש ודברים אחרים . בה היה שר התורה הוא הרב הגאון הגדול רשכבה"ג מוהר"ר אהרן משה טויבש זצ"ל אב"ד ור"מ שנים רבות , ועתה בנו הגאון מוה' שמעלקי טויבש נ"י יושב על כסאו בקרבה : שטעפאנויא , ארמון גדול על פני ראש הפסגה קרוב אל יאסי , חומה נשגבה סביבו . ומושב כמרים בו . טירגוש , אלף איש . ניאמטש עיר במרום הרים , שני אלף איש , מסחר רב : סארטש , שני אלף איש . ראמאן על נהר סערעט , שני אלף איש , רובם בני ישראל , מסחר רב . וואסלואי , אלף איש עושי מסחר . פאלטשי , עיר קטנה , שמונה מאות איש בה . אקנא . ב' אלף איש , מחתרת אבני מלח גדולה מאד , אשר יוציאו ממנה יותר מן א' וחצי מיליאן ככר מדי שנה בשנה : הוש , אלף איש , מטע טאבק רב . בערלאד , אלף איש . פעקושט , ב' אלף איש , כרמי יין טוב מאד ומסחר רב בו לרוסיא : גאלאץ , עיר גדולה ורבתי מסחר על נהר דאנויא , מ' אלף איש , ובהם י' אלפים בני ישראל , חוף גדול ומסחר רב בו . בנין באזאר גדול אשר בו חניות רבות לממכר כל דבר , בתי מסכנות גדולים מאד לפקדון הסחורות הרבות המובאות אליה ממרחקים . קאזנעשטי , ב' אלף איש עושי מסחר . דאראהאע , ס' אלף איש , כרמים רבים , מסחר יין ומלח . באטאשאן על נהר באטאשאן , ה' אלף איש ובהם אלף בני ישראל , מסחר רב ביין , בהמות , צמר דבש ודונג . הערלעוו על גבול בוקאווינא , ב' אלף איש , מסחר רב בסוסים : באיא , קוטנאר , סעקוליאנע , ג' מקומות אשר תרבית סוסים רב בהם . באקו , ב' אלף איש • קאלוגערא , על גבול זיבנבירגן , ב' אלף איש , מסחר יין טאבק ומלח .

מלבד אלה עוד איזה ערים ומבצרים להארץ הזאת לאורך נהר דאנויא , אשר נכרתו מארץ רוסיא ע"פ ברית המלכים בשנת ה"א תרי"ז ויהיו לה לאחוזה , ובראשם המבצר איסמאעל במחוז בעסאראביען אשר כ"ה אלף איש בו . את שמות האחוזות החדשות האלה לא נוכל לכתוב פה , כי עוד לא נודעו בקהל .

ארץ יון היא גריכן לאנד

ממלכה חדשה אשר תכיל בקרבה ארץ היבשה ואיי הים , גבוליה הם ים התיכון וזרועותיו וארץ טירקייא , מדת שטחה היא תשעה מאות פ"מ . אוירה זך ונעים מאד , ימי הקיץ חמים וטובים ויארכו מן חדש אייר עד מרחשון , החורף הוא בעת האביב בארצותינו אלה , והסתיו אך עת ימות הגשמים הוא. הרים וגבעות רבים בקרבה , לשונות ים רבים יעבורו בקרבה , אולם נהרות אך למצער בה .

עושר רב לה בתבואת השדה , צמחי השדה , כרוב ולפת , צמר גפן , פשתן קנבוס וטאבק , גפן תאנה ורמון , שקדים ואפרסקים , זיתים ועלי בכאים , צמוקים קטנים טובים מאד גם קארינטען להם , תפוחי זהב וציטראן , מור אהלים

וקנמון

וקנמון וכל עצי לבונה. אבני בנין, שיד ואבני שיש נאוה, גפרית, אלון ומלח, אבני ריחים, גחלי אבן, אבנים חלקות טובות מאד, חומר יוצרים, תולעת השני למכביר, יותר משני מאות אלף כוורת דבורים, אשר יתנו דבש ודונג טוב מאד למכביר, צאן ובקר ועזים רב, סוסים קטני קומה וחזקים, עופות רבים, זיז שדי לרוב, דגים כבירים.

העם היושב בה א' מיליאן ומאה אלף איש מספרו, רובם יונים נוצרים, והנותרים נוצרי קאטוליקן ויהודים. שפת הארץ היא לשון יונית חדשה: רוב מחית יושבים, עבודת השדה, מטע כרמים, תרבית צאן ובקר, צידת דגים, מסחר ומעבר אניות, כי כל מלאכה אך מעט מזער בקרבה: הגברים גבוהי קומה, גבורי כח, אוהבי בצע, רודפים אחר הכבוד, בעלי ערמה, מאמיני הבלי שוא, נוקמים ונוטרים, ודבקים בארץ מולדתם עד מאד. הנשים טובות מראה, נטויות גרון, אוהבות דרור, ורוחן נאמנה מאד. אמונת הבלי תעתועים נשאה בקרבה למעלה ראש, הכופר בה' יקולל, אולם הלועג לקסם ולשעירים דמו בראשו, וחייו תלואים לו מנגד, את הקדחת יתפשו לילד השדים, וכל מחלה בקנאת אחרים שרשה. אם יהלל איש יופי או הצלחת רעהו, ירוק בפיו ויאמר מלה מסוגלת להעביר עין הרע מעליו, אם יפול איש למשכב, יכתבו שם המחלה עלי גליון וידבקוהו בדלת הבית, באמרם כי זה יועיל יותר מאלף רפואות ותרופות. אם יפגשו ארנבת בדרך, לא יוסיפו עוד ללכת בו, כי אות רע הוא. בהוציאם מת מן הבית ישברו שיר או כלי אחר, לבל תבא נפש המת לתוך חיה רעה, לקול עלה נדף או לפלוף צפור כנף תפול חרדת מות עליהם, אותות השמים וקדרות השמש והירח (לקוי חמה ולבנה) יביאו אימות ופלצות עליהם. סוף דבר, כל דרכי האמורי אשר מנו חז"ל במס' שבת (ס"ז א'), יד ושם להם בעם הזה, אחת מהנה לא נעדרה. ואתם בני עמי יושבי פולניא ורוסיא, אל תתלוצצו, פן יאמר הרואה, טול קורה מבין עיניך. שימו לב לכל ההבלים האלה, וראו איפא שמו קן למו כדמותם וכצלמם מבלי כל יתרון ומגרעת, ואז תחרישו ותשימו יד לפה.

ממשלת הארץ ממשלת קונסטיטוציאן היא, תוצאות החקים לפעולת אדם בידי המלך לבד, אולם תת החוקים הוא ביד המלך וזקני העם, הזקנים האלה שתי מחלקות למו, הסנהדרין אשר ארבעים מספרם, אותם יבחר המלך לעשר שנים, ושמונים מלאכי הגוי מכל ערי הממלכה אשר יבחרו האזרחים מקץ כל ג' שנים אחרים תחתיהם. המלוכה היתה מורשה לבית אטא נסיך בייערן. המלך הוא משל בה כ"ט שנה: ויהי בשנת תרכ"ב ויקם העם נגדו בזרוע נטויה, כי ממשלתו היתה למורת רוח למו, וימגרו לארץ כסאו ויגרשוהו מן הארץ, גם רוב רכושו ונכסיו היה לשלל בידם, ואף על צאצאיו יצא הקצף כי היה לחוק לבל יקרב עוד איש מזרעו או ממשפחתו אל כסא ארץ יון עד עולם, וימליכו עליהם מלך חדש, הוא געארג בן מלך דענעמארק: תוצאות והכנסות הממלכה בד בבד תשאנה. מספר צבאותיה תשעה אלף איש, וצי אדיר אשר לה ג' ושלשים אניות מלחמה לו.

היונים ראשית כל גויי אירופא המה, ועת היתה עוד חשכת אולת על פני ארצות תבל פרושה, היה אור דעת במושבותם ומשוררים, מליצים; מחוקקים, גבורי חיל, פלוסופים וחכמי מלאכת מחשבת רבו לבלי ספורות בקרבם, להם החכמים הגדולים ארסטוטלס, דיוגנים, עפיקור, סוקראטוס, ואפלטון, המשוררים האמער וסאפאקלס, גבורי החיל אלקיביאדעס, פעריקלעס, ועפאמינאנדאס

ופסאמינאדאס , וחכמי הרופאת אבן פידאסה, פראקסיטעלעס וסקופוס , שתי מאות שנה לפני מנין הנוצרים כבשו אותם הרומים ויהיו למס עובד . גם אחרי תמה מלכות רומי עברו התפוכות רבות עליהם , עד אשר נלכדה ארצם (שנת ה"א רי"ג) בידי הישמעאלים , ותכבד יד בני ישמעאל עליהם ד' מאות שנה . ויהי בשנת תקפ"א ויקם להם מושיע ורב , הוא פירסט אופזילאנטי איש גבור חיל ושר מלחמה , אשר העביר קול במדינת מאלדויא לאמר , מי לארץ יון אלי . הקול הזה הרעיש הארץ ממקומה , ומלבד היונים אשר קמו איש ממקומו בכל ארצות פזוריהם לפרוק עול הסולטן מעליהם , הרבו גם לאומי תבל מכל ארץ וממלכה לתמוך את ידיהם ולהשר הגודות מוסה מעל צוארם , אולם צבאות הסולטן קמו נגדם ביד רמה , איפזילאנטי ברח לארץ אחרת , רבבות יונים הוכו לפי חרב , נשים שאננות ובנות גדולות מבנות היונים נמכרו בעיר קונסטנטינופל במחיר מעט מאד לשפחות עולם לעין כל , ראש כמרי היונים בקונסטנטינופל נתלה על עץ לפני היכל הבמה , ושם עשרה במות נהרסו עד היסוד בם . אולם בכל אלה לא נרפו ידי הגוי הזה אשר דרור אותה נפשו , וילחמו בחוזק יד עד אשר נתקו (שנת תקפ"ב) מוסרות הסולטן מעל צוארם , ויבדילו את ארצם לממשלת רעפובליק מיוחדה , אך עוד עין הסולטן לרעה אליהם ובשם עבדים המתפרצים מפני אדוניהם נקראו , עד אשר נכנעה רוחו במלחמות קיסר רוסיא עמו ויבואו בברית יחד שלשה הקסרים , הם הסולטן וקסרי עסטרייך ורוסיא בשנת תק"צ לעשות שלום עם היונים , ונכתב בספר כי ארץ יון ממלכה לבדה היא והסולטן אין לו עוד דין ודברים עמה , ובשנת תקצ"ב בחרו להם בהסכמת מלכי אירופא את אטא נסיך בייערן למלך עליהם וישב על כסא הארץ הזאת עד סוף שנת תרכ"ב . ואחרי אשר מלך תחתיו געארג הראשון , נתנה ממלכת ענגלאנד את שבעה איי יאניען להארץ הזאת לאחוזה (תכונתה למעלה בחלק השני דף נ"א) :

הארץ הזאת שלשה מחוזות לה ועשרה גלילות בהם .

א : מחוז ליוואדיען , אדמת הרים וסלעים לו , ובעמקיו תבואת השדה , כרמי גפן וזית וכל פרי הנגב • שלשה גלילות לה ·

א גליל אטיקא ובעאטיען , בו העיר

אטען , היא עיר החכמה אתיני הנזכרת פעמים רבות בש"ס ומדרשים , נבנתה זה ג' אלף וד' מאות שנה , והריסות והתפוכות שונות עברו עליה עד אשר היא עתה כולה עיר חדשה , קרובה אל הים וחוף גדול לה , ל' אלף איש , היא בירת כל הממלכה ומשכן המלך בהיכל נאוה אבני שיש כולו , בית אוניווערזיטעט , ד' בתי מדרש גדולים , בית גימנאזיום , בתי ספר ובתי מדרש רבים לכל חכמה ומדע , מאה ושלשים במות לנוצרים , בתי ועד לחכמים , בית דפוס גדול למלך עשרים מועקות בו , בתי דפוס אחרים רבים , בתי מעשה בורית , עורות מאדמים . משי וצמר גפן , מסחר רב . סוללה גדולה סביבה . אצל החוף פירעאוס בתי עונג רבים , בית חנוך נערי הצבא , אוצר ספרים , אוסף סגולות עתיקות ובתים אחרים שונים ל' אלף איש בם , עד אשר היה למקום מושב , ויושביו ירביון משנה לשנה , אולם באמת מגרש עיר הבירה הוא , ומסלה נאוה ממנו אל העיר פנימה . אצל החוף מוניחיא , מרחצאות מי הים לתרופה : אצל העיר ארמון מבצר על פני סלע גבוה ועלי תמרים וקפריסין רבים יסובבוהו . קרוב אליה הר הימעטוס

הנודע

הנודע לשם מימי קדם על דבר יערת הדבש אשר בו. מאראטאאן, כפר, ג' מאות איש בו, מהולל על אודות נצחון מיליטיאדעס על הפרסים בדורות עולמים, לעפזינא, כפר על לשון ים, חוף, ג' מאות איש. מעגארא, עיר קטנה, בה נולד החכם המהולל אייקלידוס אשר הציב חכמת המדידה על כנה. טה ווא, ה' מאות איש. בנויה על תל העיר הטעבן הגדולה, ועוד איזה עיים ממנה בקרבה. ליוואדיא, ז' אלף איש, מעשה גלומי צמר ובגדי שש, מסחר. עיי ארמון ישן. סאלאמיס, אי א' וחצי פ"מ מדתו, ו' אלף איש בו, יערים, כרמי גפן וזית. בו העיר קאלורי, חוף, אלף וה"ק איש. עגינא, אי, פרסה אחת מרובעת מדת שטחו, השקדים הגדלים בו מהוללים מאד בעבור טובם, בו העיר עגינא, י' אלפים איש, בית יתומים גדול לשם מאות ילדים, חוף, מסחר רב.

ב גליל לאקרים ופאקית, בו העיר

סאלאנא, ה' אלף איש, מסחר יין שמן וצ"ג, ארמון על פני גבעה. קאסטרי במקום עיר דעלפי המפוארה אצל הר פרנס, אלף איש, מעשה משי ושמן רב. עיים רבים מן העיר דעלפי. אראחאווא לרגל הר פרנס, שני אלף איש, כרמי יין רב. לא רחוק ממנה מערה נפלאה וגדולה בהר פרנס הנקראת בשם מערת קארינצי: גאלאקסידי, אלף איש, חוף, מסחר. לידאריקי, אלף איש, כרמים רבים. סאלאנסי, ד' אלף איש, ארמון מבצר. באדאנינא, עיר בצורה, ב' אלף איש מרחצאות מי גפרית חמים אצלה. פאדראטשיק, ד' אלף איש, מסחר יין ושמן. לאמיא, עיר מבצר על פני גבעה, ה' אלף איש, בית בשול מלח, מטע אורז, טאבק וצמר גפן. מסחר רב בם.

ג גליל אקארנאניען ועטאליען, בו העיר

אראחארי, ב' אלף איש, עושי מסחר. אנגעלא קאסטרון, ח"ק איש. אמוראמי, אלף איש, כרמי יין. לעפאנטא על לשון ים, ג' אלף איש, חוף מסחר, מיסאלאנגהי, עיר בצורה, ד' אלף איש, חוף גדול ומגדלי מבצר למחסה לו, מסחר רב על פני המים. אנאטאליקא, עיר מבצר על פני אי, וגשר גדול יחבר אותה לעיר מיסאלאנגהי, שני אלף איש, כרמי יין ושמן. קארפעניצא בעמק צר, אלף איש. קרובים אליה ההרים עטא וקאלידראמאס, וחבל ארץ בתוכו מלא סלעי נגף וצורי מכשול, קאראוואארי שמו, יושבי החבל הזה י' אלפים איש הם, ועל דבר השלג הרב הסוגר כל תוצאותיו, כלואים כולם בקרבו בימי הסתיו, ואך בהגיע תור האביב יצאו ממאסרם. דראגאמעסטרע אצל זרוע הים, חוף טוב מאד, היתה עיר גדולה, אך עת מלחמות היונים עם הישמעאלים על דבר הדרור נהרסה כולה, ועתה אך שני מאות איש בה. וואניצא, חוף, אלף איש. אניא, כפר מהולל על דבר מלחמה גדולה אשר היתה בו ליונים בימי קדם, ותושע להם זרועם ויעשו חיל.

ב. מחוז מארעא, ארץ הרים כולו, חמשה גלילות לו

א גליל ארגאלים וקארינט, בו הערים

קארינט עיר בצורה וחזקה מאד, נבנתה זה ג' אלף ושתי מאות שנה, ותהי כלילת יופי, עד אשר אמר משל הקדמוני, לא כל אדם זוכה לבא לקארינט. היא בירת המחוז ושני חופי הים לה, עלי בכאים, פאמעראגן וקפריסין כבירים בתוצותיה, ג' אלף איש בה. העקסאמיליא, אלף איש, בית מדרש, מסחר מעט. נאפאלי די רומניא, מבצר חזק ונשגב מאד, ו' עשר אלף איש, בית גימנאזיום,

בית

בית מעשה נשק, חוף, מסחר רב. ארגאס, עיר בצורה ונאוה, ארבע אלף איש, מסחר יין. קיראניסי, כפר במקום העיר עפידויורוס הישנה אשר בה נולד עסקולאפ אבי הרופאים, גדול ונכבד מני דורות עולמים, ובימי קדם בנו לו היכלות ויכבדוהו כאחד האלילים. פאראס, אי קטן חצי פרסה מרובעת מדתו, והעיר אשר בו גם היא פאראס שמה, שש מאות איש בה כולם עוברי אניות. בחוף אשר בה, מצב ראש לי אדיר לממלכה הזאת. הידרא, אי גדול שתי ושלשה רביעי פ"מ, צחיח סלע כולו, מבלי כל שדה תנובה ועץ פרי ובלי מים, ובכל זאת כ"ה אלף איש בו, כולם יחד עושי מלאכה במים רבים. בתוכו העיר הידרא, ששה עשר אלף איש, בניינים יפים רבים, בתי מדרש טובים, בית מועד הסוחרים, מעשה משי וכ"ג, בורית ונרות, בתי בורסקי, מסחר רב. שפעציא, אי שלשה רבעי פרסה מדתו, אדמתו צחיחה ויבשה אין כל, ז' אלף איש, עוברי אניות, ותופשי משוט, בו העיר שפעציא, לה חוף מסחר רב.

ב גליל אחאיא ועליס, בו הערים. פאטראס, עיר בצורה על זרוע־ים, חוף, שנים עשר אלף איש, מסחר רב בצמוקים קטנים, תבואת השדה ושמן. שני מגדלי מבצר על החוף למחסה לו. וואסטיצא, חוף קטן, אלף איש. קאלאווריטא, במרום הרים, ג' אלף איש, מסחר יין. קרוב אליה בית מקלט לכמרים מעגאספילעאן שמו, גדול ונאוה מאד על פני סלע רם, שמונה שעתים לו. קאלארעננא, על פני גבעה אצל לשון ים, חוף, אלף איש. גאסטוני, חוף, ד' אלף איש. קאסטעל טארנעזע, ארמון מבצר על גבנון מצר נכח אי צאנטע. בעלוועדערע, מקום קטן, במקום העיר עליס הנודעת לשם מני אז. לעטריני, ד' אלף איש, נוטעי כרמים ומשליכי ביאור חכה.

ג גליל מעססעניען, בו העיר. ארקאדיא, בצורה וחזקה, חוף רחב ידים, ב' אלף איש, מסחר יבול הארץ. נאווארין, עיר בצורה, שש אלף איש, החוף אשר לה גדול מאד, שלש פרסה ארכו ופרסה אחת רחבו, מצב נכון לשני אלף אניות בקרבו, ושני סלעי מצוק למחסה לו. מסחר רב בשמן וצמר גפן. מודון, עיר בצורה, חוף, לפנים היו ז' אלף איש בה, אולם מעת אשר נהרסה בעת פרקו היונים עול הסולטן מעל צוארם, ירדה פלאים ואך שש מאות איש בה. קורון, עיר מבצר על לשון ים, ג' אלף איש, חוף ושני מגדלי מבצר למחסה לו, מסחר רב על פני המים. קאלאמאטא, ב' אלף איש, חוף, מסחר צאצאי הארץ. קיטרעס, חוף מסחר. אנדראססא, עיר הדבש, שני אלף איש בה. מאווראמאטי, כפר במקום העיר מעססענא המהוללה, ועוד שארית איזה בניינים ממנה.

ד גליל לאקאניען, בו העיר. שפארטא, על תל העיר שפארטא הישנה, ג' אלף איש בה. מיסטרא, לפני מלחמת הדרור היו כ' אלף איש בה, ועתה אך ב' אלף איש מספר יושבים. בורדוניא, בככר נחמד מאד, שלש אלף איש בה. רופינא, אלף איש, חוף טוב מאד. מאראטהאניזי, על זרוע ים, חוף, ב' אלף איש. ארץ המיינאטן, הוא כברת ארץ אשר ס' אלף איש בה. גבורי כח ויושבי הרים אשר לא היה מעולם עול הישמעאלים עליהם, בו המקום מיינא, יושביו שני אלף איש. וויטולא, חוף טוב, אלף איש, דשימאווא, מקום קטן. מאנעמבאזיא, על צחיח סלע בתוך הים, חוף, ג' אלף איש, מבצר חזק אצלה.

ה גליל ארקאדיען, בו העיר. טריפאליצא, י' אלפים איש, כרמי יין, מסחר רב. לונדארי, אלף איש. סינאנא, מקום קטן ומתי מספר בו. קאריטענא. במורד הר, אלף איש, עופל מבצר אצלה.

ג. איי הים, שני גלילות להם.

א גליל אייבעא, בו האיים. אייבעא הוא ניגרופונטי, ע' פ"מ מדתו, אדמתו פוריה מאד, דגן רב וטוב מאד בו. הקריה הבצורה חאלקיס בראש כל עריו היא, חוף גדול וחוף קטן ושבעה אלף איש בה. קומי, ב' אלף איש, מחתרת גחלי אבן רב. קאריסטאס, עיר בצורה ג' אלף איש, חוף, מסחר רב. סקיאטהאס, אי קטן ויושביו אך מעט, איזה מקומות טובים למצב האניות בו. סקאפעלאס, אי גדול א' וחצי פרסה מרובעת, ז' אלף איש בו. תבואת השדה וכרמי גפן חית רב. דראמי, אי קטן, אלף איש מספר יושביו, מקום מנוחת האניות בו. סקיראס, אי, שלש פ"מ מדתו, בו העיר סקיראס, ב' אלף איש, חוף טוב. פגס געארג, כפר מבצר, חמש מאות איש בו.

ב גליל האיקלאדן, הוא מחברת כ"א איים השוכבים במעגל כתבנית כדור, אלה הם:

אנדראס, אי נאוה מאד, ארבע ורביע פ"מ מדתו, פרי הנגב בקרבו, עיר אחת וארבעים כפרים בו, ומספר יושביו ששה עשר אלף איש. שם העיר אנדראס, ארמון מבצר, חוף, ז' אלף איש, מטוה משי רב. בקרן דרומית מערבית אשר לאי חוף רחב ידים מאד, מגדל מבצר לו, ומקום נכון לצי אדיר גדול בקרבו. טינע, אי עושה פרי, ארבע פ"מ מדתו, כ' כפרים בו, מספר יושביו שנים ועשרים אלף איש, רובם עושי משי וכל כליו. בו העיר סנט ניקאלא, ה' אלף איש, חוף, מסחר משי רב. מיקאני, אי בלי כל מים ויערים, מדתו שתי פ"מ, יין כרמיו טוב מאד, גם תבואת השדה ופרי הנגב רב בו. שם העיר אשר בו גם הוא מיקאני, ה' אלף איש, באר מים היחידה בכל האי, מעשה גבינה ושלוים בשולים בחומץ מהוללים מאד על דבר טוב טעמם, ומסחר רב בם למרחקים. דעלאס, אי מהולל מימי קדם, ועתה הוא חרב ושמם אין כל איש בו. סיראס, אי גדול שתי פ"מ, הרים רבים גבוהים בו, המסחר רב בו מאד, ויושביו מ"ד אלף איש הם, בו העיר הערמופאליס (סיראס החדשה) חדשה ונאוה, ט"ז אלף איש, מסחר עצום מאד, ואניות רבות תמיד בתוך החוף אשר לה, גם יבנו אניות על שפתו, מגדל מאיר לעוברי הים, בית גדול לכל הבאים מארץ אחרת, בו ישבו ימים מספר עד אשר יטהרו מרוח הים הרע. קרובה אליה העיר סיראס הישנה, ז' אלף איש. מסחר רב. נעא, אי עושה פרי, מדתו שתי וחצי פ"מ, ויושביו י' אלפים איש. בו העיר נעא במורד הר תלול, ובששים מדרגות יעלו אליה, שם אלף איש, חוף טוב, מסחר רב. טהערמיא, אי גדול שתים וחצי פ"מ, בו העיר טהערמיא, ה' אלף איש, מעשה משי רב, חוף מסחר: מעינות מים חמים לתרופה רבים. סערפא, אי, פרסה אחת מרובעת מדתו, אלף איש, כרכום ובצלים טובים ומהוללים מאד, מחצב ברזל רב, שני מחצבי אבן שואבת מן ההר. סיפנא, אי נחמד א' וחצי פ"מ מדתו, שם אלף איש בו, העיר אשר בתוכו שם קאסטראן לה, מגדל מבצר, ד' אלף איש, חוף, מעשה כלים שונים. ארגענטירע (נקרא גם קימאלי) אי קטן, אדמת שממה לו, ולהבות אש וגפרית בקרבה, ג' מאות איש בו, ממנו יוציאו עפר נפלא מאד אשר ינקה כל חלאה כבורית ומסחר רב בו. מילא, אי גדול ג' פ"מ, אדים רבים יעלו מן הארץ וישחיתו את אוירו, בבטן אדמתו גפרית, אלוין ואבני ריחים טובים, גם מעינות מים רותחים, ולאלאיה שם צמר גפן, יין טוב, תאנים מהוללים ואבטיחים יפים מאד. בו העיר מילא, שם אלף איש, חוף טוב מאד, מסחר רב על פני המים. קאסטרא בראש הר גבוה, שני אלף איש, מסחר משי ול"ג. פאליקאנדרא, אי קטן, פרסה מרובעת מדתו, ה' אלף איש, כרמי יין, צמר גפן, מערה גדולה נפלאה בו. סיקינאס, אי קטן, שש מאות איש, כרמי יין טוב. אנטיפאראס, אי נודע לשם על דבר המערה הנפלאה אשר בו, חצי פרסה ארכה, שבעה עשר קלאפטער רחבה, ושלשה עשר קלאפטער קומתה, קירותיה מלופים אבנים זכות מאד כעצם הבדולח לטוהר. אלף וחמש מאות איש מספר יושביו. פאראס, אי גדול חמש מאות פ"מ, חמשה עשר אלף איש בו, מחצב שיש רב ומהולל מאד. בו העיר פאריקיא, חוף, שם אלף איש, במה נאוה לנוצרים. נאקסאס, אי גדול ונאוה מאד, שמונה פ"מ מדתו, הרים רבים גבוהים בו, ארבעה עשר אלף איש, יבולי אדמתו הם חטים, שעורים, יין, שמן זית, פרי העץ רב וטוב מאד, צמר גפן ופשתים, מחלב עזיו יעשו גבינה טובה מאד. בו העיר נאקסאס אצל הים, מגדל מבצר, ה' אלף איש, חוף, מסחר רב בפרי הנגב. מלבד העיר הזאת עוד ארבעים כפרים בקרבו. ואתה אחי הקורא, של נעליך מעל רגליך, כי על אדמה קודש אתה עומד, אדמת ממשלת איש ישראל במאה הרביעית לאלף הששי, הוא דון יוסף הנשיא ז"ל, אשר נתן לו הסולטן את האי הזה והאיים פאראס, אנטיפאראס, מילא, אנדראס, ועוד שבעה איים אחרים לאחוזה, ונקרא בשם דוכס (הערצאג) נאקסאס, גראף אנדראס ונסיך מילא, ויהי רודה ושליט בהם ככל מושלי ארץ, ורבים ממלכי תבל שחרו את פניו כי נפל פחדו עליהם. וכל מעשה תקפו וגבורתו כתבתי למעלה בקורות אחינו במלכות ישמעאל. ניא, אי קטן, פרסה מרובעת מדתו, בו העיר ניא, ד' אלף איש, חוף רחב ידים, מחצב שיד רב. אמארגא, אי מלא כרמי יין ושמן וגני פרי הנגב, מדתו ארבע פ"מ, ג' אלף איש בו. סטאמפאליא, אי גדול שתי וחצי פ"מ, אדמתו מבורכת בתבואת השדה, ירק עשב, יין, פרי הנגב וצמר גפן, אך בארות ומעינות אין בקרבו, סוסיו טובים מאד. יושביו שני אלף איש הם. סאנטארין, אי, מדת ארכו שלש וחצי פ"מ, אש וגפרית ורוח זלעפות בבטן אדמתו, יינו טוב מאד, גם פרי הנגב וצמר גפן רב, יושביו שמונה עשר אלף איש. בו העיר טהערא, חוף, שמונה אלף איש. סירגאס, קריה נאוה, ד' אלף איש. נאנפיא, אי, א' ורביע פרסה מרובעת מדתו, אלף איש בו, בצלים רבים מאד, גם תרנגולים כבירים.

תם